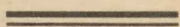

**VALITSUSASUTISTE
TEGEVUS
1934/35. a.**

TALLINN, 1935

RIIGIKANTSELEI VÄLJAANNE

VALITSUSASUTISTE
TEGEVUS

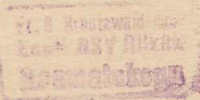
1934/35. a.

TALLINN, 1935

RIIGIKANTSELEI VÄLJAANNE

Riigikantseleist mitteolenevail põhjusil on käesoleva tegevusülevaate ilmumine hilineanud rohkem kui kavatsiud. Järgnevad tegevusülevaated on kavatsus avaldada tegevusaasta lõpule järgneval maikuul.

3

19 553

SISUKORD.

	Lhk.		Lhk.
Sissejuhatuseks	VII	5. Riigi Kunsttööstuskool	19
RIIGIKANTSELEI	3	6. Tallinna Tehnikum	20
Sekretariaat	3	7. Merekoolid	20
Riigiraamatukogu	3	8. Kodumajanduslikud koolid	20
Riigiarhiiv	4	9. Kutsehariduse edendamine väljas- pool kooli vabaharidustööna ja kodutööstus	20
Arhiivinõukogu	4	10. Tehnika-eriteadlaste registreerimise komisjon	21
Kadrioru Valitsemise Komitee	5	11. Tööstusliku kutseoskuse nõukogu ja töösukasametite tegevus	21
Riigi Statistika Keskbüroo	5	12. Kutsevaliku nõuande korraldamine	21
1. Muutusi tegevuses	5		
2. Erakorralised tööd	6	V. Tervishoiu- ja Hoolekandevalitsus	22
HARIDUS- JA SOTSIAALMINISTEERIUM	7	<i>A. Tervishoid, apteegi- ja rohuasjandus</i>	22
I. 1. Ministeeriumi organisatsioon	7	1. Tervishoid	22
2. Ministeeriumi kantselei	7	2. Apteegi- ja rohuasjandus	23
3. Ministeeriumi majandusala	8	<i>B. Hoolekanne</i>	24
II. Teaduse ja Kunsti Osakond	8	3. Hoolekande areng	24
1. Tegevuse areng	8	4. Kinnine hoolekanne	24
2. Eesti Kultuurkapital	8	5. Erahoolekandeesutised	25
3. Muististe kaitse ja nende korralda- mine	9	6. Laste lahtine hoolekanne	25
4. Muuseumid	10	7. Täiskasvanud isikute lahtine hoole- kanne	25
5. Stipendiumid ja välisvaluuta nõu- tamine välismail õppijaile	10	8. Kodakondsuseta isikute ja välis- maalaste ning välismail asuvate Eesti kodanikkude hoolekanne	26
6. Tartu Ülikool	11	9. Riiklikud toetussummad	26
7. Keskkooliõpetajate ettevalmistus	11	10. Erakorraline abistamine talvekuudel	26
8. Tallinna Tehnikum	11	<i>C. Pensionid</i>	26
9. Riiklik Katsekoda	11	11. Seadusandlus	26
10. Riigi Keskarhiiv	11	12. Pensionäride arv ja kulud	26
11. Teatrid	12		
12. Rahvamajad	12	KAITSEMINISTEERIUM JA KAITSEVÄGI	28
13. Kunstinäitused ja kontserdid	12	II. Kaitsevägede Staap	28
14. Kõrgemad eraõppeasutised ja kuns- tikoolid	12	1. Ülesanded	28
III. Koolivalitsus	13	2. Riigikaitse üldkorraldus ja opera- tiivala	28
1. Üldine olukord	13	3. Kaitseväge organisatsiooni ala	29
2. Koole korraldavaid seadusi ja mää- rusi	13	4. Kaitseväge väljaõpe ja kasvatus	29
3. Koolide õppe- ja tunnikavad	15	5. Kaitseväge komplekteerimise ala	30
4. Õpetajate ettevalmistamine	15	6. Mobilisatsiooni ala	30
5. Õppevahendid	16	7. Riigi ühendusteede ja kaitseväge ve- dude korraldamine	30
6. Kooliruumid	16	8. Kaitseväelaste teenistuskäik, autas- sud ja pensionid	31
7. Erakoolid	16	9. Topo-hüdrograafilised tööd	31
8. Vähemusrahvuste haridusala kor- raldus	16	III. Kaitseväge Varustusvalitsus	31
9. Koolide areng ja praegune seisukord	16	1. Toitlustamine	31
10. Vabaharidustöö	17	2. Kraami- ja voorivarustus	31
11. Õppe- ja kasvatustöö järelevalve	18	3. Relvavarustus	32
IV. Kutseoskuse Osakond	18	4. Tehniline ja inseneriline varustus	32
1. Tegevuse areng	18	5. Ehituse ja korteri ala	32
2. Koole korraldavaid seadusi ja mää- rusi	18	6. Veterinaarala	33
3. Majanduskoolide seaduse põhjal töö- tavad koolid	18	7. Arsenal	33
4. Tööstuslike koolide seaduse põh- jal töötavad koolid	19	IV. Kaitseväge Tervishoiuvalitsus	33

	Lhk.		Lhk.
V. Sõjaringkonnakohus ja Sõjaprokuratuur . . .	34	IV. Kaubandusosakond	55
1. Sõjaringkonnakohtu tegevus	34	1. Sisekaubanduse korraldamine ja	
2. Sõjaprokuratuuri tegevus	34	kaubahindade kontroll	55
VI. Kaitseministeeriumi Juriskonsultuur	34	2. Laevandus ja transpordi-küsimused	55
KOHTUMINISTEERIUM	35	3. Tollitariifid	56
II. Kodifikatsiooni-osakond	35	4. Teraviljakaitse korraldus	56
III. Vangimajade Valitsus	36	5. Väliskaubanduse korraldamine ja	
IV. Kohtud	37	majanduslikud kokkulepped	57
1. Kohtute korraldus	37	6. Majanduslik informatsioon	58
2. Kohtute tegevus	38	7. Kallismetallide ja kaalude, vihtide	
V. Prokuratuur	40	ning mõõtude proovimine ja tem-	
MAJANDUSMINISTEERIUM	42	beldamine	58
I.		V. Tööstusosakond	59
1. Ministeeriumi organisatsioon	42	1. Tööstuse organiseerimine	59
2. Kantsleli	42	2. Tööstusele tööabinõude ja materja-	
3. Maksupeakomitee	42	lide hankimine	59
4. Tollipeakomitee	43	3. Tööstustoodete turustamine	60
5. Krediit- ja kindlustusasutiste ins-		4. Riigiasutiste tellimiste ja ostude	
pektsioon	43	korraldamine	60
II. Maksuvalitsus	44	5. Välismaalaste teenistusload	60
1. Tegevuse üldsund	44	6. Tsemendihinna alandamine	61
2. Tulumaks	44	7. Mitmesugused küsimused	61
3. Arimaks	44	8. Mäeamet	61
4. Maks rahakapitalidelt	45	9. Patendiamet	62
5. Kinnistumaks	45	PÕLLUTÖÖMINISTEERIUM	63
6. Tempelmaks	45	I.	
7. Pärandimaks	45	1. Üldasjad	63
8. Erimaks nimeta aktsiate ja laen-		2. Majandusasjad	63
kapitalide tuludelt	46	II. Katastri ja Maakorralduse Osakond	64
9. Äriettevõttele võetav ajutine läbi-		<i>A. Riikliku maatagavara korraldamine (pla-</i>	
käigumaks	46	<i>neerimine)</i>	<i>64</i>
10. Kohtumaks ja muud lõivud	46	1. Beltööd	64
11. Kinnisvaramaks	46	2. Uute kruntide rajamine ja varem-	
12. Omavalitsusmaksud	46	planeeritud kruntide ümberkorral-	
13. Toll	46	damine	64
14. Aktsiisid	47	3. Renditalude ja väikemaapidamiste	
15. Aktsiisimaksuseadus	47	korraldamine	65
16. Alkoholimüügi seadus	47	4. Väikekohtade suurendamine	65
17. Aktsiisimaks	48	5. Riigimaade vahetus eramaade vastu	65
18. Piiritusmonopol	48	6. Maasaajate valik uudismaa-, kaluri-	
19. Monopolisaaduste müük	49	ja käsitöökohtadele	66
20. Maksukaristusasjad	49	<i>B. Eramaade korraldamine</i>	<i>66</i>
III. Rahandusosakond	50	7. Hingemaade kruntimine	66
1. 1934/35. a. eelarve täitmine ja		8. Lapimaade korraldamine (koonda-	
1935/36. a. eelarve koostamine	50	mine)	66
2. Rahvamajanduse elustamine	51	9. Ühismaade jaotamine	66
3. Riigiasutiste koosseisude ümberkor-		<i>C. Rendimaade korraldamine</i>	<i>66</i>
raldamine	51	10. Kogukonna-, asutiste ja erarendi-	
4. Siselaenu	52	maade (popsikohtade) korraldamine	66
5. Riigi vahetusraha	52	2. Kataster	66
6. Välisvõlad	53	11. Maamõõte-tööd	66
7. Riigi majanduslikuks ülesheitami-		12. Hindamistööd	67
seks tehtud välislaenu	53	13. Katastri arhiiv	67
8. Avansid linna- ja maaomavalitsus-		3. Maaparandus	68
tele riigikassast	53	14. Maaparanduse celtööd	68
9. Riigi garantiid mitmesuguste lae-		15. Üldtähtsusega veejuhtmete korras-	
nude ja kohustiste eest	53	tamistööd	68
10. Rahalised deposiidid	53	16. Veeühingud	68
11. Riigisummade arvel omandatud		17. Veeolude uurimine	68
väärtpaberite portfelli	54	4. Asundustegevus	69
12. Riigi väärtmärkide valmistamine	54	18. Üldülevaade	69
13. Riigivarade ja riigikassa operat-		19. Asundusmaade omandamine	70
sioonide arvestamine	54	20. Maakorraldustööd	70
14. Põllupidajate ja kalurite võlgade		21. Uute talundite asutamine	70
korraldamine	54	22. Asunduskohtade müük	71
15. Laenu	55	23. Eraviisiline asundamise abistamine	71
16. End. Kaub.-Tööstusminist. likvi-		24. Tulemusi	72
deer.-asutiste arvete korraldamine	55		
17. Muid ülesandeid	55		

	Lhk.		Lhk.
III. Põllumajanduse Osakond	73	11. Politsei ja kodanikkude vahekorra	97
1. Tööjaotus	73	12. Liiklemise juhtimine	97
2. Põllumajandusliku kutsesõidukite le-		13. Administratiivtoimingud	98
vitamine	73	14. Ratsareserv	98
3. Põllumajanduslik uurimis- ja katse-		15. Arvulisi andmeid	98
töö	74	16. Kriminaalpolitsei	99
4. Põlluvilja-kasvatus	75	17. Poliitiline politsei	99
5. Aiandus ja mesindus	76	18. Seltskondlik tegevus	99
6. Loomakasvatus	76	IV. Omavalitsuste Osakond	99
7. Piimandus	77	1. Omavalitsuste korraldamine	99
8. Kalandus	78	2. Osakonna sisemine töö	100
9. Põllumajandussaaduste turustamine		V. Piirivalve Valitsus	102
ja väljaveo kontroll	78	1. Salakaubitsemise tõkestamine	102
10. Krediidisoodustusi põllumajanduse		2. Ujuvabinõude järelevalve	102
edendamiseks	78	3. Üle piiri liiklemise järelevalve	102
11. Maaparandus ja ehitustegevus	79	4. Tollifunktsioonide täitmine	103
Riigimõisade Valitsus	79	5. Muud erikohused	103
1. Riigimõisade majandusbaas	79	6. Piiri korrahoid	103
2. Viljakasvatus	79	7. Hooned	103
3. Loomakasvatus	80	8. Koosseis ja väljaõpe	103
4. Ehitus	80	9. Sport	103
5. Maaparandus	80	VI. Valitsuse Informatsiooni ja Propaganda	
6. Riigimõisade tasuvus	80	Talitus	104
IV. Loomatervishoiu Osakond	81	1. Asutamine	104
1. Loomaarstliku nõu- ja abiandmise		2. Tegevus	104
korraldus ja taudide tõrje	81	TEEDEMINISTEERIUM	107
2. Elusloomade, liha ja lihasaaduste		I.	107
väljavedu	82	1. Muutused organisatsioonis	107
3. Riiklik Seerumi Instituut	82	II. Ehitusjärelevalve Inspektor	108
V. Riigi Maade ja Metsade Valitsus	82	1. Asutamine	108
<i>A. Riigimaade valitsemine ja likvidatsioon</i>	82	2. Asulaehituse ja eraehitustegevuse	108
1. Maade ja päraldiste likvidatsioon	82	järelevalve	108
2. Riigimaade valitsemine	83	3. Riigichitiste püstitamise järelevalve	108
3. Võõrandatud maade eest tasumaks-		4. Avalikkude ehitiste püstitamise jä-	109
mine	83	relevalve	109
<i>B. Metsade valitsemine ja majandamine</i>	84	5. Tööstushoonete püstitamise järele-	109
4. Metsamajandusliku tegevuse põhi-		valve ja inspeksioon	109
alused	84	6. Ehitusajanduse ratsionaliseerimine	109
5. Metsamajanduslikud tööd	84	III. Lennuasjandus	109
6. Jahindus	85	1. Inspektori ameti loomine	109
7. Metsakorraldus	85	2. Lennuliinid	109
8. Metsa kasustus	85	3. Eelarve ja rahalised toetused	109
Riigimetsatööstus	87	4. Lennujulgeolek	110
SISEMINISTEERIUM	89	5. Tallinna lennujaam	110
I.	89	6. Spordilennukeid	110
1. Areng	89	IV. Maanteede Valitsus	110
2. Sisepoliitilise olukorra tervendamine	89	1. Areng	110
II. Üldosakond	89	2. Maanteede võrgu korraldamine	110
1. Tegevus rahvus- ja nimeõiguse alal	89	3. Maanteede ja sildade olukorra tõst-	111
2. Kirikuseadus	91	mine	111
3. Kinoseadus	91	4. Jõuvankrite ja autobuste liiklemise	112
4. Matmispaigad	91	korraldamine	112
5. Kodakondsuse asjad	91	V. Raudteevalitsus	113
6. Perekonnaseisu registreerimise kor-		1. Raudteeliini ehitused	113
raldamine	92	2. Vedurid, vagunid, elektri- ja muud	114
7. Ühingute, seltside ja nende liitude		jõuseadised	114
registreerimine	93	3. Saavutisi eksploatatsiooni alal	115
8. Rekviireerimise ja sõjakahjude asjad	93	4. Tariifid	115
III. Politseivalitsus	93	5. Rahanduslikud tulemused	116
1. Ülesandeid	93	6. Materjalide ja kütteenete muret-	117
2. Kodanliku õhukaitses organiseerimine	94	semine	117
3. Ametkonna väljaõpe	94	7. Tervishoid raudteel	117
4. Laskeasjandus	95	VI. Posti-, Telegraafi-, Telefonivalitsus	117
5. Spordi ja kehalise kasvatusala	95	1. Tegevuse üldjooni	117
6. Vormirõivastis	96	2. Tegevuse tulemusi	121
7. Tunnistuste ja lubade väljaandmine	96		
8. Mitmesugused alad	96		
9. Politsei kohapealsed asutised	96		
10. Välispolitsei üldtegevus	96		

	Lhk.		Lhk.
VII. Veeteede Valitsus	123	IV. Väliskaubanduse Osakond	137
1. Ehitustööd sadamais	123	1. Töö korraldus	137
2. Süvendustööd meresadamais	124	2. Majanduslike suhete korraldamine välisriikidega	137
3. Süvendustööd sisevetes	124	3. Väliskaubanduse arendamine	138
4. Peipsi järve alandustööd	124	4. Majandusliku informatsiooni korraldamine	138
5. Ujuvabinõud	124	V. Välisesindused	138
6. Tuletornid	125	1. Kutseesindused	138
7. Meremärke panevad laevad	125	2. Aukonsulid	139
8. Jäämurdjate tegevus	125	RIIKLIKUD ETTEVÕTTED	140
9. Uppunud varade realiseerimine	125	Pikalaenu Pank	140
10. Tallinna sadama tegevus	125	1. Tegevuse areng 1934. a.	140
VIII. Töökaitse ja Sotsiaalkindlustuse Osakond	125	2. Laenud	140
1. Töökaitse sotsiaal-kindlustus	125	3. Erikapitalide ja fondide valitsemine	140
2. Tööinspeksioon	126	4. Tulemused	141
IX. Avalikkude Tööde Osakond	128	Eesti Maapank	141
1. Osakonna loomine ja ülesanded	128	1. Ümberlaenustamine ja panga põhilaenud	141
2. Tööturg ja tööbörsid	128	2. Erikapitalid ja -fondid	142
3. Töötud	128	3. Laenude liitmine	143
4. Töövõtjad	129	Riigi Põlevkivitööstus	143
5. Tööpakkumised	129	1. Üldine olukord Eesti põlevkivitööstuses	143
6. Avalikud ja hädaabitööd	130	2. Riigi Põlevkivitööstuse toodang ja selle kasustamine ning mahutamise 1934. a.	143
7. Riiklikud ehitised	131	3. Tegevuse tulemused ja arvetes seis	144
X. Riigi Ringhääling	131	4. Tööstuse tegevuse laiendamine	145
1. Asutamine	131	Riigi Turbatööstus	145
2. Tegevus	131	1. Turbatööstused	145
VÄLISMINISTEERIUM	133	2. Jõujaamad	145
I. 1. Tegevuse suunad	133	3. Majanduslikud tulemused	146
II. Poliitiline Osakond	133	Riigi Trüükikoda	146
1. Poliitiliste suhete korraldamine	133	1. Trüükikoda	146
2. Informatsioon ja propaganda	134	2. Kirjastus	146
3. Lepingute sõlmimine	134	3. Tegevuse tulemused	146
III. Administratiiv-osakond	135	Riigi Sadamatehas	147
1. Koosseisude korraldamine	135		
2. Välisesinduste korraldamine	135		
3. Juriidiline kaitse ja kohtulik abiandmine	136		
4. Majanduslik tegevus	136		
5. Diplomaatilised ja ametipassid. Passiivisad	136		
6. Mitmesugused muud ülesanded	136		

SISSEJUHATUSEKS.

Käesolev väljaanne püüab anda lühikese igakülgse ülevaate valitsusasutiste tegevusest 1934/35. a.

Üldiselt võttes on see tegevusaasta olnud **viljakas positiivsete tulemuste poolest**. Selleks on esijoones avaldanud määravat mõju **sise poliitilise elu tervendamine**. Kui 1934. a. 12. märtsil tehti lõpp endisele kodusõja-õhk-konnale, kui pandi kehtima kindel sisemine kord ja rahu, siis võis kogu rahvas asuda töö juurde palju rahulikuma südamega ja kindlama sisetundega. See meeleolu kajastus väga positiivsel kujul niihästi põllumehe, töölise, haritlase kui ka ettevõtja tegevuses. Toodangualadel tõusid läbikäigud ja suurenes töömaht, kaupade liikumine muutus vilkama, kultuuriline elu sai uut värskust ning rahva elujärg paranes üldiselt. Valitsuse kindel püsivus võimaldas omakorda korraldada ja juhtida riigiasutiste tööd süsteempäraselt, mistõttu ka valitsusaparaadi tegevus muutus intensiivsemaks ning viljakamaks. See avaldub käesolevas väljaandes.

Kui toimus põhjalik murrang rahva üldises mõtlemisviisis, kui hakati nägema riigi huve endiste parteihuvide asemel, siis samasugune suur murrang toimus ka **rahvuslikul** alal. Eesti keel, mis senini oli nagu ainult üks kolmest kohalikust keelest, sai kätte auväärse **riigikeele** õigused. Oldi harjunud, et meie suuretegevõtted võisid pidada raamatuid vene või saksa keeles, et meie kaupade pakendid ja kaupluste sildid trükiti vähemalt kolmes keeles. Keegi ei sõندانud selle vastu kõnelda, sest keegi ei tahtnud asjata sõnalahinguid, millede tagajärjetus oli näha juba ette. Nüüd aga viis Valitsus eesti keele nõude kõikjal läbi ning vastuvaidlejaid kuuldus väga vähe. Siin oli õieti juba lühikese ajaga tekkinud uus arusaamine riigikeele tähtsusest. See oli uus suund kogu üldises mõtlemisviisis.

Eestlaste võõrapäraste **nimede eestistamine** oli seisnud Vabariigi algusest saadik ainult kitsaste akadeemiliste ringide päevakorras. Laiemad hulgad ja poliitikategelased ei tundnud selle küsimuse vastu huvi. Küllap selgi alal oli mõõduandev üldine mõttesuund,

mis rahvuslikke probleeme nagu häbenes avalikult käsitlemast. Tüübiline selles suhtes on endine nimede korraldamise seadus, mis antud 1919. a. Seal räägitakse ainult halva kõlaga või halva tähendusega nimedest, milliseid lubati muuta. Võõrapärane ja eestipärane — seda endine seadusandlus ei eraldanud. K. Päts'i rahvuslik valitsus aga võttis just võõrapäraste nimede korraldamise aktiivselt käsile. Nimede eestistamise kord lihtsustati ning kaotati senised maksud. Ja tagajärg kujunes otse üllatavaks. Eestlane, keda peeti rahvuslikes küsimusis tagasihoidlikuks ja nimede suhtes eriti konservatiivseks, asus massiliselt raputama maha võõraste poolt külgepoogitud võõraid silte. Ei olnud vaja erilist propagandat, ei suuremat õhutamist. Eestlane tundis oma ajaloolise ülesande tähtsust ja asus selle teostamisele. Iseseisvas riigis ei saa olla au sees võõra võimu pärandid. Selles teadmises mindi tuhandete kaupa perekonnaseisuametisse ja vallamajadesse ning võeti kõlavad eestipärased nimed endiste nimevärdjate asemele. See näitab, et **rahvuslik tunne eestlaste keskel on tõeliselt tugev ja kindel**. Seda tunnet aga ei saadud avaldada endise korra päevil, mil energiakulutuse avalikkuse areenil oli suunatud üksteise vigade otsimisele. Sellele laastavale ajajärgule tehti lõpp 12. märtsil 1934. Sellest päevast alanud ajajärgus võime märkida esimese suure saavutisena **eestluse** tunduvat tõusu.

Sisepoliitilise olukorra tervendamise käsi käes on Valitsus teostanud **omavalitsuste** ajakohase ümberkorralduse. Omavalitsuste esinduskogudes kokkas ju varemalt samuti demagoogia, kordusid tõeakistused. See halvasti omavalitsuste tegutsemist, majandusplaanist kinnipidamist ja hävitas lugupidamist nende vastu. Siin oli hädapärast tarvis parandust. Valitsuse poolt ettevõetud reformidega on omavalitsused seatud kõvema kontrolli alla ja neis ilmnevate väärnähtuste kõrvaldamiseks saab keskvoim astuda nüüd otsustavalt vahele. Sel teel ongi juba teostatud mitmel pool vajalikku puhastust. Omavalitsuste töö muutub järjest enam süsteempäraseks, tegelased võtavad tõsisemalt oma ülesandeid. Kontakt kesk-

valitsuse ja kohalikkude omavalitsuste vahel on muutunud kindlamaks, kogu riiklik aparaat töötab aina suureneva hooga ühises edumeelses suunas.

Omavalitsuste suure reformi teostamiseks on käinud pidevalt eeltööd. Sellist laiaulatuslikku küsimust saab otstarbekalt lahendada loomulikult ainult põhjaliku ettevalmistuse juures. Valitsus on saanud teadma, et

riiumi alal koondati Koplis asuvate riigivarade valitsemine iseseisva riigi-ettevõtte — **Kopli Kinnisvaravalitsuse** — kätte, et korraldada varade kasutamist ratsionaalsemalt. Ministeeriumide tööjaotuses võeti ette muid, vähemaid muudatusi, mis sihitud paremate tagajärgede saavutamiseks asutiste töös.

Valitsuse töö ja valitsemise korralduse

läks korda kindlustada turgu tähtsamaile eksportsaadusile, mille tagajärjel nende saaduste väljaveedu näitas rõõmustavat tõusu. **Hindade kindlustamine** mõnedele eksportkaupadele aitas omalt poolt kaasa toodangu ja väljaveo järjekindlale laienemisele. Seejuures on huvitav märkida, et mõned hinnakindlustamised nõudsid riigikassa poolt juurdemaksu ainult minimaalsel määral või ei nõudnud peaaegu sugugi, kuid avaldasid tootmise laienemise peale kõige paremat mõju.

Rahva **tööprobleem** leidis majandusliku tõusuga käsikäes loomuliku lahenduse. Töömaht tõusis seevõrra, et endiste aastate töötute vägi kadus tööborsidelt. Praegu on juba jõutud niikaugale, et tööpakkumisi on tööborsidel rohkem kui leidub tööleminejaid. Selles suhtes on Eesti paremas seisukorras kui õige paljud suurriigid või koguni üle maailma kõige paremas seisukorras. Valitsuse kindlakäeline **tööstuse** ümberkorraldamine muutis töövahetalituse otstarbekohasemaks ja töötute kasutamise produktiivsemaks.

Eramajandusliku tegevuse elavnemisega käsikäes on märkida ka **riigitööde** alal suuremat aktiivsust. Vajalikkude riiklikkude ehitiste programm on võetud järkjärgulisele teostamisele. **Liiklemisolude** parandamiseks on võetud käsile suurte ja tähtsate sildade ning teede ehitus.

Üldse on Valitsuse majanduslik tegevus kujunenud palju plaanikindlamaks ja süsteemipärasemaks kui varemalt. Tööstuse, kaubanduse ja ehitustegevuse kavakindla korraldamise kõrval on rajatud ka kindlad põhimõtted **põllumajanduse arendamiseks** ligemas tulevikus, mis tänava detsembris leidsid väljenduse põllumajanduse arendamise põhilauseis. Sellega on võimalik vältida juhuslikkust ja siia-sinna hüplemist majanduspoliitiliste sammude astumisel, nagu see varemalt ajajärgul kahjuks nii sageli avaldus.

Üheks põllumajanduse põhiliseks korralduseks möödunud aastal tuleb lugeda **rohumaa arendamist**, milleks kuulutati välja rohumaa propaganda-aasta. See tee on tõesti kõige loomulikum viis meie karjajanduse söödaolude parandamiseks ja piima-saaduste võistlusvõime tõstmiseks maailmaturul. **Uudismaade** ülesharimise soodustamine on üks täiendav lüli selles plaanikindlas töös. **Uute asunduste** loomine ja uute talude rajamine asustamise teel laiendab omakorda põllumajanduslikku tootmisvõimet ja loob uusi elatusvõimalusi juurdekasvavale rahvastikule.

Vanade talumajapidamiste kriisihädade ravimiseks jätkati ja arendati eravõlgade **ümberlaenustamist**, et päästa talusid oksjonihäämri alt ning võimaldada neil rajada oma majapidamist

uue hinnataseme kohaselt, et siis oleks võimalik pikkamööda õiendada ka vanu kohustisi. Oli ju hindade langus tingitud suurelt osalt maailmaturu olukorrast, ja kui selle tagajärjel sajad ja isegi tuhanded talud oleksid pidanud minema sundmüügile, siis oleks kindlasti kogu rahvamajandus selle läbi raskesti kannatanud. Valitsuse poolt teostatud põllumajandusvõlgade ümberlaenustamine on seega paratamatu majanduslik samm, mis suudeti viia ellu õigeaegselt.

Nagu majanduslikus tegutsemises hakkas võitma pinda järjest kindlam süsteemipärasus ja otstarbekus, siis sedasama tendentsi võime märgata ka **kultuurielu korraldamise** alal. Kõigepealt meie põhjalik koolireform. See oli tingitud suuremast **kutsehariduse** tarvidusest, et vähendada üleküllastust üldharidusega varustatud kodanikkude hulgas ja juhtida noori enam loovaile aladele. Algkoolide õppekavade korraldamisega on püütud noorte kasvatust viia ehle üldisel ligemale. Kõrgema õppeasutise — Tartu Ülikooli — koosseisu on täiendatud ja teaduskondi korraldatud ümber, et saavutada paremat spetsialiseerumist ning asjatundlikumate eriteadlaste ning teadlaste ettevalmistamist.

Üldist huvi kultuuriküsimuste vastu on suudetud äratada õige laiaades rahvahulkades mitmete üleriiklikkude korralduste kaudu. Näiteks suureulatuslik **Raamatu-aasta** teostamine on esmakordne Eesti ajaloos ja jääb kahtlemata ühe suursaavutisena eestlaste kultuuriloosse. Elavamalt huvi on äratatud ka teiste kultuurialade vastu, mis loob uued alused kõigi alade süvendamiseks ja laiendamiseks ligemas tulevikus.

Usuelu korraldamisel on teostatud mitmed põhjapanevad sammud (uus kirikuseadus) ning endine kõikuv olek usuühingute sisemises elus on andnud maad **kindlale meeoleolu-tõusule** ja otstarbekale korraldusele, mis loob senisest paremad eeldused rahva usuelu arenguks.

Kohtumõistmine oli senini ala, kus kõige enam tuli puutuda kokku endiste aegade pärandusega — võõrkeelsete seadusraamatutega ja võõraste normidega. Selle ümberkorraldamine on Valitsuse poolt võetud käsile täies ulatuses. Muudeti **kohtute korraldust** ja asuti energiliselt seaduste eestistamise tööle. Seda tööd oli varemalt tehtud aastate viisi, kuid tagajärgi oli vähe. Nüüd võeti töö süsteemipäraselt käsile ning rakendati ametisse vilunud eriteadlased. Ei ole enam kaugel aeg, kus varsti võime **kõiki seadusi** lugeda oma emakeeles ja taotella kohtuis õigust ajakohaste ja elulähedaste normide järgi.

Kaitseväge korraldus on igas riigis eluliselt tähtis, sest hea või halb korraldus võib otsustada riigi olemasolu. Selleski suhtes on nüüd

Eesti palju jõudnud edasi, sest kaitseväes on teostatud mitmed uuendused, mis vastavad tänapäeva nõudeile. Kaitseorganisatsiooni ümberkorraldamine **territoriaalsel** põhimõttel on üks tähtsamaid muudatusi. Sellega on viidud kaitseväge organisatsioon rahvaga paremasse kontakti ning on suurendatud kaitsevõimude löögivõimet.

*

Möödunud aasta jääb Eesti riikluse ajalukku **suure tööaastana**. See töö toimus uues õhkkonnas, uue vaimu juhtimisel. Endise sisemise lõhestumise ja endiste omavaheliste lahkpüüete asemele oli astunud ülesehitav püüe, eestlaste kokkuhoidung. Varemalt demagoogiliseks kihutustööks raisatud energia juhiti rahva tõelise heakäekägu teenistusse. See andis suuri tulemusi.

Püsiva Valitsuse vaidlematuks paremuseks võib pidada tema süsteemipärast töötamist. Tal oli võimalik alustada reforme ja neid

kavakindlalt teostada. Varemalt polnud see võimalik, sest valitsusvõim oli kõikuval alusel. Nüüd ei olnud enam kauplemisi üksikute küsimuste otsustamisel, vaid kaine mõistus ja teaduslik kaalutlus võisid olla tegude põhjendajaks.

Kasustades riikliku võimu täiust, on meie rahvuslik Valitsus tõeliselt palju suutnud saata korda rahva käekäigu parandamiseks. See töö on sihitud ühe suure eesmärgi — **Eesti demokraatliku riigi uuestikorraldamise poole**. Meie ei või rahulduda praeguse Põhiseadusega, mis on koostatud puudulikult ja mille järgi riigi valitsemisviis oleneb ainult valitseja autoriteedist. Meie peame looma riikliku korralduse ja riiklikud organid, mis püsivad kindlana ka siis, kui võimu täitjad vahelduvad. Ainult sellisel alusel on kindlustatud Eesti riikliku iseolemise pikk kestus. Seda soovime me ometi kõik. Jätkugu Valitsusel jõudu oma ülesande kiireks teostamiseks. Olgu kogu rahva parimad soovid tema sammudele saatjaks **püsiva Eesti kodu ülesehitamise töös**.

VALITSUSASUTISTE TEGEVUS

1934/35. a.

**Riigivanem
K. Päts**

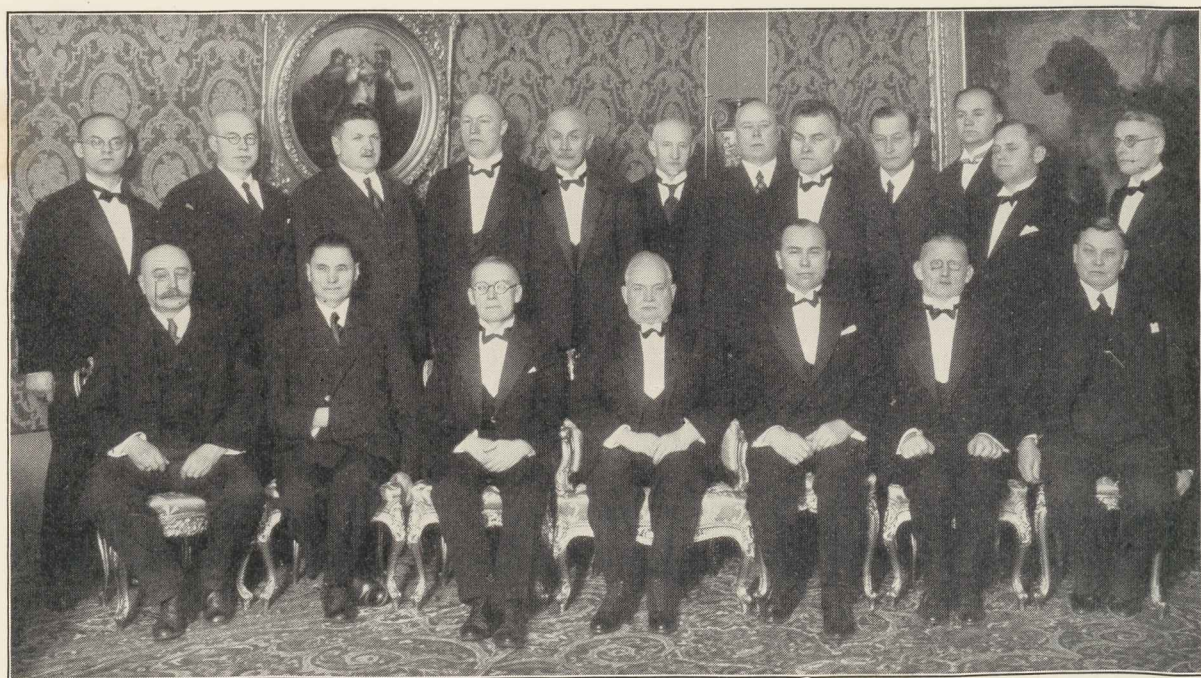
*kõnelemas koolivalitsuste
juhatajate, koolinõunik-
kude ja algkoolide juha-
tajate üleriiklikul kokku-
tulekul 17. II 35 „Estonia“
kontsertsaalis.*

*Koolivalitsuste juhatajate, koolinõunikkude ja algkoolide juhatajate üleriiklik kokkutulek 17. II 35 „Estonia“
kontsertsaalis.*

Riigi- ja omavalitsusjuhtide üleriiklik uue aasta kokkutulek 17. I 35 „Estonia“ kontsertsaalis.

Riigikohtunikud Riigivanema juures Kadrioru lossis Riigikohtu ületoomise puhul Tartust Tallinna veebruaris 1935. a.

RIIGIKANTSELEI.

SEKRETARIAAT.

Sekretariaadi töö ulatuse määrajaks on peamiselt Riigivanema ja Vabariigi Valitsuse tegevus. Mida intensiivsem on riigi kõrgema valitsemisvõimu teostajate tegevus, teda suurema pinge all tuleb töötada Riigikantselei sekretariaadil. Annavad ju Riigikantselei registratuur-raamatud ja jooksva arhiivi aktid täieliku pildi sellest, milliseid küsimusi tegevusaastal on arutanud ja lahendanud Vabariigi Valitsus ning millised otsused on tehtud Riigivanema poolt. Need raamatud näitavad ka Sekretariaadi suurenenud osa riigivalitsemise töös. Riigi- ja rahvaelu korraldamine dekreetidega on toonud tööd juurde kogu valitsemisaparaadile, Riigikantseleile aga eriti. Selle töö ulatust ja rohkust märgib ka Riigi Teataja, mis elmiste aastatega võrreldes märksa suurenenud.

Sekretariaadi jooksvast kirj vahetusest kuulub endiselt kaugelt üle 50% eralpalvetele. Palujate silmis näib Riigivanema võimu ulatus aina suurenevat. Ei ole küsimust, mida palujate arvates ei suudaks lahendada Riigivanem. Ei saa siin nende arusaamise järgi takistuseks olla seadus ega selle puudumine — on ju Riigivanem ise seaduseandja.

Riigisekretäri ühes sekretariaadiga on tulnud täita veel mitmesuguseid eritülesandeid, nagu näiteks Riigikantselei juurde kuuluvate asutiste, komiteede ja komisjonide tegevuse juhtimine jne.

Riigikantselei tegevus on tegevusaastal laienenud järgmiste uute asutiste ellukutsumisega:

1. Riigivanema poolt 2.V 1934 dekreedina antud Konjunktuurinstituu di põhimääruse alusel loodud **Konjunktuurinstituu t** tegutseb Riigisekretäri otsesesel järelevalvel ning Konjunktuurinstituu di läbikäimine Riigivanemaga ja Vabariigi Valitsusega toimub Riigisekretäri kaudu.

2. Kadrioru valitsemise seadusega 22.VI 1934 asutati Riigisekretäri juhtimisel **Kadrioru Valitsemise Komitee**.

3. Riigivanema dekreediga 13.II 1935 asutatud **Riigi-majandusnõukogu** ametnikud kuuluvad Riigikantselei koosseisu ning tarvilikud summad tegevuskulude katteks määratakse riigi eelarvega Riigikantselei kaudu.

Riigivanema ja Vabariigi Valitsuse tegevusest toodud alljärgnevad üldarvud iseloomustavad ühtlasi Sekretariaadi tööd tähtsamal osal:

Riigivanema otsuste üldarv	1 125
Vabariigi Valitsuse koosolekute üldarv	108
Vabariigi Valitsuse otsuste üldarv	1 590
Dekreedid	238
Määrused	89
Seadlused	23

RIIGIRAAMATUKOGU.

Raamatukogu täiendamist on teostatud raamatute muretsemisega ostu teel, sundeksemplaridega ja raamatutega, mis on saadud vahetuse teel teiste riikidega. **Uute raamatute** juurdeostmine on tõusnud möödunud eelarve-aastal jõudsamini kui eelmisel aastal. Ostu teel on muretsetud Riigiraamatukogule 357 (277) raamatut ja 67 (37) brošüüri, kogusummas 4 934 (4 026) kr väärtuses. Riigiraamatukogule saadetud sundeksemplaridest on inventeeritud 300 raamatut ja 404 mitmesugust teaduslikku brošüüri.

Vahetusena ja annetustena on aruandeaastal saadud 224 raamatut ja 11 brošüüri. Üldiselt Riigiraamatukogu suurenes möödunud aastal 881 raamatu ja 482 brošüüri võrra. Kataloogi kümnendiksüsteemi kohaselt täienes raamatukogu järgmises protsendilises vahekorras: 0—9,5%; 1—1%; 2—3%; 3—48%; 4—3%; 5—6,5%; 6—15%; 7—3%; 8—2%; 9—9%.

Raamatute kasustamine näitas möödunud aasta tegevuses tõusu. Raamatuid on antud aasta jooksul välja 8289 eksemplari.

Lugemislaua tarvis oli möödunud aastal Riigiraamatukogusse tellitud 19 ajalehte ja 35 ajakirja inglise, prantsuse, saksa, vene ja soome keeles, kogusummas 1 990 kr väärtuses. Peale tellitud ajalehtede ja ajakirjade sai raamatukogu sundeksemplaridena 108 ajalehte ja 227 ajakirja.

Lugemislaua kasustamine näitas möödunud aastal kahanemist. Aasta jooksul kasutati lugemislaua 2956 (3509) juhul. Lugemislaua tarvitamise vähenemine on seletatav sellega, et tegevusaasta jooksul ei tegutsenud Riigikogu, kelle liikmed kasustasid lugemislaua väga elavalt.

Raamatukogu korraldamise alal jätkati töid täiendava nimestiku väljaandmiseks ja raamatute köitmist. Köideti raamatuid 664 köidet 1 500 kr eest.

Rahvusvahelise vahetusbüroona on Riigiraamatukogu saanud raamatuid Smithsonian Institution'ilt (Washingtonis), Junta de Intercambio y Adquisicion'ilt (Madridis), Koninklijke Bibliotheek'ilt (Hollandis), Biblioteka Narodowa'lt (Varssavis), Ministero Dell'Educazione Nazionale'ilt (Roomas), Valsts Biblioteka'lt (Riias) ja neid toimetanud edasi mitmesugustele riigi- kui ka omavalitsusasutistele.

RIIGIARHIIV.

Ruumide puudus Riigiarhiivis andis end tunda rohkem kui kunagi varem just möödunud aruandeaastal. Saadi võtta vastu vaid hädavajalist arhiivimaterjali ja sedagi õige piiratud arvu. Arhiivide korraldamist ametiasutistes peaks RA õhutama, kiirustama, kuid RA pidi paratamatult olema tagasihoidlik, sest korraldatud ja RA-le edasisaatmiseks kõlblikku materjali ei hoiaks ükski asutis oma juures kuigi kaua, vaid nõuab kärsitult selle vastuvõtmist Riigiarhiivi või hävitamist. Viimast ei saa lubada, kuna vastuvõtmiseks puudub ruum. Sellegipärast püüdis RA võimaluste piires riigiasutiste arhiivindustööd juhtida, saates kohtadele küll instruktoreid, küll andes näpunäiteid suusõnal või telefoni teel. Paratamatult pidi ta vastu võtma neid arhivaale, mis ametiasutistest poolt määratud hävitamisele, mis aga Arhiivinõukogu poolt määratud säilitamiseks. On korduvalt juhtunud, et ametiasutised hiljem vajavad arhivaale, mis nad ise määranud hävitamisele, Riigiarhiiv aga säilitanud.

Aruandeaasta jooksul vaadati Riigiarhiivis läbi 85 nimistut 7 766 hävitamiselemääratud arhivaali kohta. Neist võeti Riigiarhiivi 1 416 ühikut. Üldse võeti Riigiarhiivi aasta jooksul ametiasutistelt 20 077 ühikut, kokku 129 m.

Esialselt korraldati ja paigutati riulitele 9 821 arhivaali. Põhjalikult korraldati ja varustati inventuurinimistutega 5 791 ühikut (Otsekoheste Maksude Peavalitsuse I osakonna ärimaksujaoskonna arhivaalid 1923—28). Sedelkataloogid valmistas Riigiarhiivis asuvalle Põllutöoministeriumi ametnikkude teenistus-toimikuile, Siseministeriumi kodakondsuse toimikuile ja Vabariigi Valitsuse ning Riigikantselei korraldamata materjalile.

Riigi Keskarhiivile anti üle 16 toimikut ja 606 matrikelkaarti.

Asutistele laenutati aasta jooksul 272 arhivaali. Koha peal kasutati arhivaale: asutistest poolt 54 ja eraisikute poolt 14 korda. Ärakirju ja teatise väljati asutistele 42, eraisikuile 77.

1935. a. märtsis alustati Riigiarhiivi juurdeehitist. Teedeministeriumi poolt valmistatud plaani kinnitas Vabariigi Valitsus 6. II 1935. Hoone on kavatsatud viiekordne, kusjuures alumine kord oleks administratsiooniruumiks, 3 m kõrgusega, ülemised neli korda laoruumideks, 2,20 kõrged. Uus hoone ei ületaks omas kõrguses endist kolmekordset lossihoonet. Juurdeehitise valmides laheneb Riigiarhiivi ruumide kriis.

ARHIIVINÕUKOGU.

AN on aruandeaasta jooksul vaadanud läbi: Arhiiviseaduse eelnõu, vallaarhiivide korraldamise normaalkava, määruseelnõu kohtuasutistest arhivaalide kohta, määruseelnõu kultuurajalooliste dokumentide ja eraarhiivide kaitse kohta.

Ametiasutistelt esitati AN-le 92 nimistut 10 339 hävitamiselemääratud III järgu arhivaali kohta. Väljakujunenud korra järgi saadetakse nimistud läbivaatamiseks Riigiarhiivile ja Riigi Keskarhiivile. Vastavalt arhiivide poolt esitatud soovidele teeb AN

esimees korralduse arhivaalide alalhoidmiseks. Nii võeti Riigiarhiivi üle 1 416 arhivaali 85 nimistut järgi ja Riigi Keskarhiivi 677 arhivaali 7 nimistut järgi.

Arhivaalide kaitse alal avastati kaks juhtu, kus tähtsaid riigile või omavalitsustele kuuluvaid arhivaale oli sattunud eraisikute kätte, kes neid müütsid. AN esimehe korraldusel pandi need arhivaalid aresti alla ja osa neist on juba antud üle Riigi Keskarhiivile.

KADRIORU VALITSEMISE KOMITEE.

Kadrioru valitsemise seaduse alusel (antud Riigivanema poolt dekreedina 22. VI 1934) asutati Kadrioru Valitsemise Komitee, kelle üldjuhiks on Riigisekretär. Kadrioru pargi maa-ala ühes Kadrioru lossiga ja muude hoonete ning päraldistega asuti valitsema ja korras hoidma sellekohase erieelarve alusel. Augustist 1934. a. nimetati ametisse ka Kadrioru valitseja.

Komitee esimeseks ülesandeks oli selgitada hädaliste ja järjekordsete tööde ulatus ning selle põhjal koostada vajaline eelarve. Krediidid, millega opereeris enne Kadrioru Valitsemise Komitee asutamist Sise-ministeerium, olid selleks liiga piiratud, et nende abil teostada kõige hädalisemaidki töid. Komitee ettepanekud ja kavad leidsid Vabariigi Valitsuses heakskiitmist ning selle tulemusena kinnitati lisaelarve 5 100 kr suuruses.

Komitee tegevus ei piirdunud loomulikult ainult hädalisemate tööde korraldamisega. Kuulutati välja Kadrioru pargi planeerimise üldkava võitlus, mis annaks tulevaste korraldustööde üldpildi. Premeeritud üldkava üksikud detailid viimistles ja kooskõlastas Teedeministeeriumi Avalikkude Tööde Osakonna arhitekt. Peale arhitekti poolt ümbertöötatud

pargi osalise kava kinnitamist Valitsuse poolt võidi asuda kava täitmisele osade kaupa — aasta-tööprogrammi ulatuses.

Edasi järgnes 1935/36. a. töökava ja eelarve koostamine. Planeerimiskava ulatuses suurenes pargi korrastamistöö tunduvalt ning selle teostamine pidi toimuma 3 aasta jooksul. Töökogus tõusis samuti rea ettenägemata remonttööde ja Pedagoogiumi aia liitmise tõttu Kadrioru pargiga. Jooksvaks tööks oli pargi kõnni- ja sõiduteede (kokku üle 20 km) enam-vähem rahuldav korrashoid. Vaatamata sellele, et töökava nägi ette veeäravoolu-kraavide asendamist dreenaaziga lähema kolme aasta jooksul, tuli esialgu veel pooled kraavid puhastada, et vältida kevadist uputust.

Kadrioru Valitsuse 1934/35. a. eelarvekava valmides selgus, et Kadrioru Valitsemise Komitee reorganiseeritakse peatselt riigiparkide valitsuseks, kelle ülesanded oleksid palju ulatuslikumad. Veel 1934/35. eelarveaasta lõpul alustati materjalide kogumist loodava riigiparkide valitsuse eelarve ja tööplaani koostamiseks.

RIIGI STATISTIKA KESKBÜROO.

1. Muutusi tegevuses. 1934/35. eelarveaastal on töö seoses I. III teostatud rahvaloendusega kasvanud ka demograafia alal: teostati nimelt jooksvate andmete kohandamine ja kooskõlastamine rahvaloenduse tulemustega, et saavutada tervikkäsitus olulisemaist nähtusist rahvastiku alal.

Rahvastikustatistika alal kohandati suremusstatistika esmakordselt Eesti kohta koostatavate suremustabelite arvutamiseks, milleks tuli täiendavalt töötleda suremusandmed alates 1932. a., ja teostati ühtlasi suurem osa nimetatud tabelite arvutustöid. Samuti teostati suuremas ulatuses eeltöid rahvastiku madala hiive põhjuste selgitamiseks pärast rahvaloendusandmete töötlemise lõpetamist. Seoses sellega koostati ulatuslikum ülevaade vallaslaste sündimuse kohta Eestis.

Tervishoiustatistika alal on alustatud andmete koondamist Eestis haiguste ja suremuse geograafiliste erinevuste selgitamiseks. Ühes sellega on töötletud andmed suvi-kümbulasutiste tegevuse kohta — nende kasutamismäära ja mudaravi tagajärgede selgitamiseks. Samuti pikema aja järele koostati ülevaade apteekide võrgu ja kasutamise kohta.

Haridusstatistika alal on uudsena teostatud esmakordselt eriülevaade põllumajanduslike ja tööstuslike koolide tegevuse kohta. Samuti on Raamatu-aasta puhuks koostatud ulatuslikum ülevaade Eestis

ilmunud trükitööde kohta. Seoses koolireformiga on koostatud uued kooliaruanded, eraldi iga kooliliigi kohta.

Moraalistatistika alal on võetud kaalumisele ja tehtud eeltöid süüdimõistetute statistika alal.

Tööstatistika, tiheda seose tõttu majandusstatistikaga ja Konjunktuurinstituudi töödega, on viidud üle majandusstatistika juurde.

Majandusbüroo tegevus jätkus 1934/35. eelarveaastal kava endises ulatuses, arvestamata väiksemaid sisulisi täiendusi. Majandusstatistiliste andmete kasutamine suureneb kordkorralt ja ühes sellega kasvavad nõuded andmete täielikuma töötlemise suhtes.

Riikidevahelises kaubavahetuses oli viimaseil aastail eriti tungiv kaubabilansside tasakaalu nõue üksikute riikide vahel. Väliskaubandusstatistikas on aga kaupade päritolu- ja sihtmaade õige märkimine võrdlemisi raske ülesanne, kuna väljasaadetud kaubad jõuavad lõplikule sihtmaale sagedasti alles mitme vahepealse riigi kaudu. Majandusbürool tuli riikide õigele märkimisele pöörata senisest suuremat tähelepanu, kuna kaubanduslepingute sõlmimine ja nende täitmise ja tulemuste jälgimine toimub peamiselt statistiliste kokkuvõtete alusel.

Tööstustoodangu-statistika alal jäi tööulatus andmete kogumise ja töötlemise mõttes endiseks. Majandusbüroo juurde toodi üle ka tööaja- ja palkade-sta-

tistika, mis senini tegutses üldbüroo juures. Seoses majanduse üldkõikumistega omas töömahu, palkade jt. küsimuste jälgimine viimasel ajal suurenenud tähtsust.

Tööstatistikas võeti andmete kogumise alal 1934. a. ette mõningaid muudatusi. Lisaks poolaastati kogutavaile töötaja- ja palgaandmetele otsustati 1934. a. sügisel Keskbüroo, töökaitse ametkonna ja Vabrikantide Ühise esindajate nõupidamisel hakata koguma samu andmeid lihtsustatud vormi järgi igakuiselt. Selle otsuse kohaselt neid andmeid kogutakse igakuiselt alates 1935. a. jaanuarist. Jooksvalt kogutuna see andmestik võimaldab pidevalt jälgida teenistuse muutusi ettevõtete suuruse, tööstusharude ja tööliste soo järgi. Vastavaid kokkuvõtteid ja keskmisi hakatakse avaldama alates 1935. a. juulist.

Suuremate erakorraliselt tehtud töödena oleks nimetada ettevõtete välisvõlgnevuse kohta saadud andmete töötlemist, aktsiaseltside ja osahingute bilansandmete koostamist ettevõtete liikide järgi (I. I 1934), jne.

Põllumajandusbüroo alal teostati erakorraliselt möödunud aasta lõpul taliviljaoraste seisukorra hinnang, mida vajati kindlama seisukoha võtmiseks riigi rukki- ja nisutagavarade müügi asjus.

Erakorraliselt tehti veel Põllutöoministeeriumi ülesandel kokkuvõtted maaomandite liikluse kohta ühelt omanikult teisele.

Liiklemisstatistika büroos täiendati raudteede tegevuse statistikat kokkuvõtetega igas jaamas väljunud ja saabunud reisijate ja kauba kohta, arvatati jaamadevahelise kaubaveo ulatus, saades kaubaveo tiheduse suhtarvud ja vankrite koormise iga jaama vahel. Alustati igakuist andmete vahetust Lätiga raudteede tegevuse kohta, mille tagajärjel meil on naaberriiigiga jooksvalt päevakohane võrdlus raudteede tegevuse alal.

Kaubalaevastiku statistikat täiendati üksikasjaliste andmete kogumisega vastavate küsimuslehtede kaudu laevade tegevuse ja teenistuse kohta välis- ja koduvetes.

Mootorsõidukite kohta alustati igakuist andmete kogumist, mille põhjal koostatakse ülevaade iga kuu viimasel kuupäeval liikvelolnud mootorsõidukite arvu kohta liikide järgi, eraldades neist uued, esmakordselt liikveltulnud mootorsõidukid liikide ja firmade järgi. Aastaülevaade mootorsõidukite kohta koostati harilikult laiemas ulatuses. Peale igal aastal kogutud andmete, nagu liik, tegevuse asukoht, firma, koguti veel andmeid sõiduki suuruse, võime, tegevuse kestuse, vanuse ja väärtuse kohta.

Uudsusena mootorsõidukite statistika alal koostati kava andmete kogumiseks veoautode tegevuse kohta ja esitati Teedeministeeriumile teostamiseks.

Mootorsõidukite üle piiri liiklemise ja autobuste tegevuse kohta ning liiklemise kohta õhuteel peetakse statistikat endises ulatuses.

2. Erakorralised tööd. Tähtsamaks, Riigi Statistika

Keskbüroo kõigi juhtivate töödude erakorralist tegevusserakendamist nõudvaks tööks oli I. III 1934 teostatud rahvaloendus.

Riigikogu poolt 21. XII 1933 vastuvõetud seaduse kohaselt tuli II rahvaloendus valmistada ette erakorraliselt lühikese aja jooksul ja kõik sellega ning hiljem rahvaloenduse teostamisega seotud tööd teostada intelligentsete töötutega, seega statistiliseks tööks ettevalmistamata ja vilumata jõududega. Ent vaatamata sellisele olukorrale teostus loendus siiski eriliste raskusteta ja selle tulemused olid täiesti rahuldavad.

Rahvaloendustöödest võttis osa peale rahvaloenduskomisjonide 34 ringkonna-juhatajat, 488 instriktorit ja 15 623 loendajat.

Andmete töötlemisele asuti osalt käsitsi, osalt masinatega — classi-compteur'idega. Töötlemiskavad koostati senistele kogemustele tugedes ja aastate jooksul selgunud statistiliste andmete vajadustest lähtudes. Seejuures said erilise tähelepanu osaliseks rahva tööharud ja ühiskondlik kihitus ning leibkonnad koos lasterohkusega, nagu see selgub trükitud II rahvaloenduse materjalidest.

Avaldatud on eelarveaasta lõpuni kaks vihku, kuna III v. oli trükkimisel.

I vihk käsitleb üksikute valdade ja neis asuvate alevikkude järgi rühmitatult: elumajade, korterite, eluruumide ja elanikkude üldarvusi, rahva kirjaoskust, perekonnaseisu, vanust, rahvust, haridust, rahva jaotust tööharude järgi ja rahva suhet tööga peatööharude järgi. Iga tabel sisaldab peale absoluutarvude ka tähtsamate sugemete %-arvusi.

II vihk sisaldab, rühmitatult linnade, alevite ja maade järgi, esimesest vihust üksikasjalisemas liigituses andmeid: majade, korterite, eluruumide ja neis elanikkude kohta, rahvastiku vanusest ja soost, riik-kondsusest, perekonnaseisust, rahvusest, kirjaoskusest, haridusest, tavakeelest, keelteoskusest peale tavakeele ja usust — kõike kombineeritult vanusega; siis veel elanikega majadest kordade ja ehitusmaterjali järgi, tühjadest elumajadest ja kortereist, elanikega kortereist eluruumide ja elanikkude arvu järgi, peale elamise ka muuks otstarbeks kasustatavate 1—2 eluruumiga elukorterit eelanikkude tihedusest, 1—2 eluruumiga keldrikorterite elanikkude tihedusest ning elanikega kortereist eluruumide arvu, kasutamiseviisi ja mõnuste järgi.

III vihk sisaldab andmeid rahva üksikasjalisest tööharulisest jagunemisest, töösuhetest ja ühiskondlikust kihitusest mitmes läbilõikes, rahva vanusest töösuhterühmade ja ühiskondliku kihituse järgi, kõrvaltööharudest, aktiivse rahvastiku rahvusest tööharude ja ühisk. kihtide järgi, leibkondade suurusest ja koostisest, aktiivseist leibkonna-liikmeist, aktiivse rahvastiku alatisest elukohast 1922. ja 1934. a., laste arvust naistel naiste perekonnaseisu ja abielu kestuse järgi, seotult vanusega, tööharudega ja ühiskondlikkude kihtidega.

HARIDUS- JA SOTSIAALMINISTEERIUM.

I.

1. Ministeeriumi organisatsioon. Haridus- ja Sotsiaalministeeriumi organisatsioon oli 1934/35. tegevusaasta algul järgmine: ministeeriumi kantselei, Teaduse ja Kunsti Osakond, Koolivalitsus, Tervishoiu- ja Hoolekandevalitsus, Töökaitse ja Sotsiaalkindlustuse Osakond.

Valitsemise korraldamise seaduse muutmise ja täiendamise dekreediga (RT 36 — 1934) teostati aga ministeeriumi organisatsioonis muudatusi arvates I. V 1934.

Selle dekreediga viidi üle Haridus- ja Sotsiaalministeeriumi alluvusest Teedeministeeriumi alluvusse töökaitse ja sotsiaalkindlustuse alad ning seega nimetatud ajast alates ei kuulu enam Haridus- ja Sotsiaalministeeriumi ülesandesse nende alade korraldamine ega juhtimine. Ühenduses sellega viidi Teedeministeeriumi alla ka Haridus- ja Sotsiaalministeeriumi **Töökaitse ja Sotsiaalkindlustuse Osakond**, misjuures aga sellele osakonnale kuuluva pensioniala korraldamine pandi Tervishoiu- ja Hoolekandevalitsusele, täiendades vastavalt selle valitsuse ülesannete loetelu.

Sama dekreediga asutati ministeeriumis uue osakonnana **Kutseoskuse Osakond**, mille alla koondati osa Koolivalitsuse tegevusest, nimelt selle valitsuse ülesanded ja tegevus kutsehariduse alal ning Teaduse ja Kunsti Osakonnast tehnika-eriteadlaste registreerimine. Selle uue osakonna ülesandeks on: kutseoskuse edendamine; tööstuslike ja kunsttööstuskoolide ja õppetöökodade ning teiste kutsekoolide tegevuse juhtimine ja järelevalve; kutsenõuande-asutiste tegevuse üldkorraldamine; tehnika-eriteadlaste registreerimine; meistrite, õppinud tööliste ja tööstusõpilaste kutseline ettevalmistamine ja nende kutsetegevuse üldkorraldamine; kodukäsitöö edendamine.

Seega alates I. V 1934 oli ministeeriumi organisatsioon järgmine: ministeeriumi kantselei, Teaduse ja Kunsti Osakond, Koolivalitsus, Tervishoiu- ja Hoolekandevalitsus, Kutseoskuse Osakond.

Ülanimetatud muudatuste teostamine ministeeriumi organisatsioonis oli tingitud vastavaist asjaoludest ja motiividest, mis on kokkuvõtlikult järgmised. Töökaitse ja sotsiaalkindlustus on haridusest, teadusest ja kunstist, samuti suhteliselt ka tervishoiust ja hoolekandest kaugelseisvad alad. Seepärast ei olnud nende kuulumine Haridus- ja Sotsiaalministeeriumi alla otstarbekas. Haridus, teadus, kunst, kirjandus, tervishoid ja hoolekanne on kõik laialtulatavlikud alad, kus on täita tähtsaid ülesandeid. Pealegi töö-

pöid neil aladel avardub alatasa uute ülesannete lisandumisega. Töökaitse ja sotsiaalkindlustuse eraldamine Haridus- ja Sotsiaalministeeriumist toimus järelikult nende laialtulatavlike alade juhtimise ja ülesannete teostamise huvides. Samuti tarvilik oli ministeeriumis eneses ülalmainitud muudatus tööjaotuses, nimelt kutsehariduse koondamine uue osakonna — Kutseoskuse Osakonna alla, sest kutseharidusele oli vaja enam rõhku panna ja seda haridusala arendada vastavalt meie majandusliku elu mitmekesiselise nõudele ja vajadustele. Ka oli vajalik asutada juurde uuetüüplisi kutsekoole ning juhtida kogu kutseharidust kavapärastelt rahva eluliste huvide kohaselt. See laialtulatavlik töö on teostatav otstarbekamalt iseseisva kutseoskuse osakonna poolt.

2. Ministeeriumi kantselei.

Ministeeriumi kantselei tegevus on toimunud 1934/35. tegevusa-

aastal sellekohaste seaduste ja määruste ning kujunenud korra ja põhimõtete alusel. Kehtima on pandud sel tegevusaastal ministeeriumi uus **kodukord**, mis sisaldab üksikasjaliselt ministeeriumi ametnikkude ja vabateenijate ülesandeid ja kohuseid ning nende täitmise korda. Selle uue kodukorra kehtimapanek oli tingitud osalt muudatustest ministeeriumi organisatsioonis, osalt oli see aga tarvilik selleks, et arvestades aastate kogemusi luua uus kord, mis võimaldab töötada edukamalt ja tulemusrikkamalt. Samuti on pandud kehtima uus kord ajakirjandusele informatsiooni andmise alal ministeeriumi ja temale alluvate asutiste tegevusest, mille põhimõtteks on võimaldada ajakirjandusele kiires korras teadete ja andmete saamist ning valgustada nende teadete ja andmete ilmumise kaudu ajakirjanduses kodanikele igakülselt ja asjalikult haridus- ja kasvatustöö sihte ja põhimõtteid ning muud tegevust ja kavatsusi.

Asjatoimetuse lihtsustamine on jätkunud selgi tegevusaastal. Juba varem aastail kaotati ära ministeeriumis kirjavahetuse alal lauajuhendid ja asendati need kaustade vastava korraldamisega. See uuendus võimaldas asjatoimetuse kiirendamist ja tööjõu kokkuvõetav kirjavahetuse korraldamise ja käigu alal. Kuna 1934. a. selgus, et uus kord on otstarbekas ja et lauajuhendite järele ei ole tarvidus (lauajuhendisse kantakse ainult mõned üksikud kirjade liigid), siis kustutati 1934. a. ministeeriumi kantselei koosseisust kolme registraatori ametikohad. Seega see asjatoimetuse lihtsustamine on teostunud heade tulemustega.

3. Ministeeriumi majandusala.

Ministeeriumile alluvate asutiste majandusala on 1934/35. tegevusaastal tunduvalt arenenud. On püstitatud uusi ehitisi ja ehitatud ümber ning remonditud olevaid; on täiendatud inventari ja varustatud asutisi tarvilikkude sisseseadetega.

Alluvate asutiste põllumajapidamistes on teostatud mitmeid uuendusi. Taheva lastesaanatooriumis ja Porkuni riigi kurtummadekoolis on korraldatud kaun- ja teraviljade ning kartuli sordivõrdluskatseid. Kartuli sordivõrdluskatseid on korraldatud ka Taagepera sanatooriumis ja Kopli töömajas. Uusi viljapuuja juurviljaaedu on asutatud Taagepera sanatooriumis,

Jämejala vaimuhaigemajas ja Koloveres riigi hoolekandekoolis. Karjakoplite soetamisega on tehtud algust kaheksa asutise põllumajapidamises.

Maaparanduse alal on põldude torutamisega jõutud lõpule kõigi alluvate asutiste majapidamistes. Seega edaspidi tuleb põldude alal hoolitseda ainult torustikkude korrashoiu eest. Tööd heina- ja karjamaade kuivendamise ja harimise alal on toimunud edukalt.

Kogu see nimetatud ja ka muu tegevus on tõstnud põllumajapidamise tulutoovust ning selle tegevuse kaudu on kohandatud neid majapidamisi ka enam asutiste eriülesandele.

II. TEADUSE JA KUNSTI OSAKOND.

1. Tegevuse areng.

1934/35. tegevusaastal Teaduse ja Kunsti Osakonna tegevus toimus sellekohaste seaduste ja määruste alusel kõrgema hariduse, teaduse, kunsti ja kirjanduse edendamise, kunstiasutiste, kunstikoolide, rahvamajade, muuseumide, arhiivide ja muinsusasjanduse üldkorraldamise ja Kultuurkapitali valitsemise alal.

Kuna suurem osa osakonnale alluvaist asutistest, nagu kõrgemad õppeasutised ning sihtkapitalide valitused, omavad kehtivate seaduste ja põhimääruste alusel võrdlemisi laialdast autonoomiat või osutuvad riiklikul toetusel tegutsevaiks eraasutisteks, näiteks muuseumid, teatrid, kunstikoolid, siis oli osakonna tegevus rajatud enam-vähem detsentralisatsiooni põhimõttele ning avaldus esijoones seaduste, määruste, põhikirjade ja kodukordade väljatöötamises, üldiste juhendite andmises, krediitide nõutamises ja alluvate asutiste tegevuse järelevalves.

Tegevusaasta kestel väljatöötamisel olnud põhjapanevama tähtsusega seadustest ja määrustest on pandud kehtima: Tartu Ülikooli Tehnikateaduskonna ellukutumise määrus, Eesti kultuurkapitali sihtkapitalide põhimäärused, Eesti kultuurkapitali sihtkapitalide alusvarade hoidmise ja kasutamise määruse täiendamise määrus, Eesti kultuurtegelaste pensionikassa põhikiri, Eesti kultuurkapitali arvepidamise ja asjaajamise määrus, Tallinna konservatooriumi seadus, Kõrgem kunstikool „Pallas“e” põhimäärus. Riigiteenijate tasude uuele seadusele vastavalt töötati välja ka Tartu Ülikooli ja Tallinna Konservatooriumi õppejõudude ja eripalgaliste teenijate tasude seadus.

2. Eesti Kultuurkapital.

Tähtsamaks muudatuseks Kultuurkapitali alal oli sihtkapitalide valitsemise ümberkorraldamine Vabariigi Valituse poolt 7. XII 1934 antud määruse alusel. Selle järgi teostavad sihtkapitalide valitsemist kaks organit: esinduskogud ja sihtkapitalide valitsused. Esimene koosneb asjaomaste asutiste ja organisatsioonide esindajaist ja koostab igasuguseid kavu ning eelnõusid, teine koosneb kolmest määratud ja kahest

valitud esindajast ning otsustab üksikasju sihtkapitalide valitsemise ja antud summade kasutamise alal.

Kultuurkapitali Nõukogu pidas aruandeaasta jooksul 4 üldkoosolekut, komisjonidest pidas eelarvekomisjon 2 koosolekut. Peale jooksvate asjade, eriti eelarvete koostamisel, tulid nõukogus otsustamisele järgmised küsimused: sihtkapitalide valitsemise ümberkorraldamine, külmunud laenude korraldamine, teatrikooli küsimus, „Vanemuise“ teatri seisukorra uurimine (selleks määratud komisjoni kaudu).

1934/35. a. kestel on laekunud Kultuurkapitali tulused: Kultuurkapitali seaduse põhjal 309 000 kr, kapitali oma tuludest 8 000 kr.

Kirjanduse sihtkapitali alal, mille tarvitamissumma oli 31 411 kr, on endiste aastate eeskujul kasustatud määratud krediite loovate kirjanikkude toetamiseks kas otseselt (13 375 kr), perioodiliste või ühekordsete toetuste, preemiate ja autasude näol, või kaudselt, näiteks ajakirja „Looming“ toetamise kaudu (12 500 kr).

Helikunsti sihtkapital. Tegevusaasta jooksul on sihtkapitali tarvitamissummadest kulutatud 24 894 kr. Sellest summast on suuremaid toetusi saanud Tallinna Konservatoorium, Töölismuusika Liit ja Akadeemiline Helikunstnikkude Selts. Isikuile on antud toetusi helitööde ostude näol, autasudeks, tellimisteks ning pensionideks — kogusummas 13 194 kr.

Omandatud on tegevusaasta kestel 11 helitööd 2 580 kr eest, sellest suuremad J. Aaviku sümfoonia „Püha hiis“, A. Vedro süit ooperile „Kaupo“ ja Eller'i rapsoodia „Revolutsioon“. Peale selle on kirjastamisfondi abil kirjastatud 7 helitööd.

Kujutavakunsti sihtkapitalile on 1934/35. a. eelarvega antud 24 082 kr, sellest summast on kasustatud kunstnikelt tööde ostmiseks, õppe- ja täiendusstipendiumideks, tellimisteks, autasudeks ja toetusteks 10 860 kr. Ostetud on 64 tööd 8 100 kr väärtuses, mis suuremalt jaolt paigutatud riigiasutistesse, koolidesse ja teistesse avalikesse kohtadesse. Näituste peale on kulutatud 1 600 kr, millest suurem osa läks kunstinäituse korraldamiseks Moskvas.

Suurema üritusena kujutava kunsti alal tuleks veel mainida **Kunstihoone** ehitustööde lõpetamist ja hoone avamist. Kunstihoone on ehitatud peamiselt Kultuurkapitali summadega ja läks maksuma umbes 180 000 kr. 1934. a. sügisest kasutatakse seda hoonet vahet pidamata igasuguste näituste korraldamiseks.

Näitekunsti sihtkapitali tarvitamissummades on kulutatud tegevusaastal 50 226 kr. Organisatsioonidele on antud sellest 37 000 kr, missugune summa on kulutatud peamiselt teatrite toetamiseks. Teatritest on saanud toetusi: Draamastudio rändteater 18 000 kr, Narva teater 5 700 kr, „Ugala“ 6 000 kr, „Endla“ 5 700 kr. Peale selle on toetatud andekamaid näitlejaid edasiarendamiseks ja autasude näol (2 750 kr).

Kehakultuuri sihtkapitali tarvitamissummades on määratud 1934/35. a. eelarvega 15 387 kr, mis kasustatud peamiselt kehakultuuri arendamiseks kursuste korraldamise näol ja spordiliikumise organiseerimiseks ja spordi propageerimiseks. Tegevusaasta suvel 15., 16. ja 17. juunil korraldati esimesed üleriiklikud võimlemis- ja spordimängud üle 4 tuhande tegelasega. Mängudel esinesid võimlejatena — meesvõimlejad 1 200, naisvõimlejad 1 300, poisse 500, tüdrukuid 600, võistlejaid kerge- ja veespordi aladel oli 400. Pealtvaatajaid käis mängudel üle 22 000. Edasi on sihtkapitali alusvara ja ehitusfondi summades antud laenudega seatud korda Tallinna staadion, kus toimusid eelnimetatud esimesed Eesti võimlemismängud.

Ajakirjanduse sihtkapitali tarvitamissummades on kulutatud 8 360 kr. Sellest isikuile toetusteks 6 414 kr, mis on peamiselt läinud pensionideks, toetusteks töötaolu puhul ja haigusraviks.

Kultuurkapitali Vabariigi Valitsuse osa (50% tuludest) on kasustatud peamiselt suuremate üleriiklikkude teaduslikkude asutiste ülalpidamiseks, üldkultuuriliste ülesannete täitmiseks, eriti aga teaduslikkude uurimiste tulemuste avaldamiseks kõigil Eestimaad ja rahvast puutuvail aladel. 1934/35. a. eelarvega on määratud tarvitamissummades 154 500 kr, millest 44 000 kr kulutati teaduslikkudele uurimustele ja nende avaldamisele trükkis Eesti Kirjanduse Seltsi (ajakiri „Eesti Kirjandus“, koguteos „Eesti“ VI köide, populaarteadusliku kirjanduse seeriad „Elav teadus“ ja „Suurmeeste elulood“, kokku 18 nr., ja mõne teadusliku teose ettevalmistamiseks ning trükkimiseks). Õpetatud Eesti Seltsi (aastaraamatud 1932 ja 1933, toimetised XXVII, XXVIII ja XXIX, kirjad III ja Eesti Filoloogia ja Ajaloo Aastäilevaade 1931), Akadeemilise Emakeele Seltsi (murdeuurimise jätkamiseks jne.), Akadeemilise Ajaloo Seltsi ja Loodusuurijate Seltsi kaudu.

Teaduslikkude ürituste kõrval on toetatud üldkultuurilisi asutisi, nagu Eesti Rahva Muuseumi 4 100 kr, Eesti Haridusliitu 5 000 kr, Vene Haridus- ja Heategevate Seltside Liitu ja teisi vähemaid organisatsioone. Oma tegevuse arendamiseks ja ülal-

pidamiseks on saanud toetust: Tartu Kõrgem Muusikakool 12 500 kr, Eesti Kunstimuuseum 6 500 kr, Eesti Lauljate Liit 6 000 kr, Eesti Bibliograafia Asutis, Eesti Rahvaluule Arhiiv ja Eesti Kultuurilooline Arhiiv — kogusummas 7 400 kr.

Tegevusaastal on toetatud Paide rahvamaja ehitustööde lõpuleviimist 3 200 krooniga.

Edasi tuleks nimetada veel Eesti Kunstimuuseumi ehitusfondi suurenemist 25 tuhande kr võrra, mis on kasvanud praegu 260 000 kroonile.

Peale selle on antud Eesti Kultuurkapitali Vabariigi Valitsuse osast Kunstihoone ehitamiseks 10 000 kr ja Meremuuseumile alusvaraks 5 000 kr.

Kultuurpropaganda fondi on tegevusaasta jooksul laekunud 3 542 kr, millest kulutatud 3 282 kr. Selle summa abil on toetatud järgmisi üritusi: 1) propaganda-kirjanduse ja -helitööde soetamist (dr. E. Kandi „Eesti maastik, rahvastik ja majandus“, R. Paris'e „Eesti kunst“, Tšehhoslovakkia helilooja B. Leopold'ilt tellitud popurii eesti viisidest „Linda“) ja toetuseks asutistele (Tallinna Meestelaulu Seltsile kontsertmatkaks välismaale 1 000 kr, o.-ü. „Kodukäsitöö“ näituse korraldamiseks Budapestis) ja mõnele isikule.

3. Muististe kaitse ja nende korraldamine.

Muististe kaitse alal jätkas Teaduse ja Kunsti Osakond tegevusaastal kehtivate seaduste ja määruste alusel muististe kaitselevõtmist, s. o. registreerimist, kaitse korraldamist ja hoolitsemist selle eest, et kõik meie Vabariigi piirides asuvad, leitud ja leitavad muistised, ajaloolised ehitised ning muistsed mälestusmärgid oleksid säilitatud teaduslikkude tõendistena meie maa ja rahva minevikust ning et teadlastele ja vastavaile asutistele oleks võimaldatud nende uurimine. Tartu Ülikooli Arheoloogia Kabineti ja Kunstiajaloo Kabineti, vastavate eriteadlaste ja asutiste ettepanekul ja kaasabil ning Muinsusnõukogu heakskiitmisel võeti kaitsele aasta kestel üle kolmesaja muistise. Riigi Keskarhiivi ettepanekul registreeriti ka ligi 30 eraasutise ja organisatsiooni arhivaalide kogu.

Tegevusaasta lõpuks oli kaitstavate muististe koguarv järgmine: eelajaloolisi kinnismuistiseid 1 315, ajaloolisi kinnismuistiseid 399 ja vallasmuistiseid ning nende üksikuid kogusid 809.

Muinasteaduslikke kaevamis- ja uurimistöid toimetasiid tegevusaastal Muinsusnõukogu heakskiitmisel antud lubade alusel Tartu Ülikooli Arheoloogia Kabineti eriteadlased: prof. H. Moora, mag. R. Indreko ja mag. M. Schmiedehelm.

Kaevamistöid jätkati Tallinna Pirta kloostri varemeis Rootsi riigiantikvaari dr. S. Curman'i juhtnõõride järgi ja prof. Sten Karling'i järelevalvel. Kaevati välja kloostri hommikupoolses osas olnud hoonete jäänused ning konserveeriti Rootsis tarvitusel oleva süsteemi järgi.

Kaitstavate muististe restaureerimis- ja parandustöid toimetati Muhu, Noarootsi, Koeru, Kodavere ja Võru kirikus, Irboska Nikolai peakirikus, Sutlepa

kabelis, Pae (Padise) kloostri varemais, Petseri kloostri ja Barclay de Tolli hauakabelis. Tegevusaasta lõpul alustati Tallinna Toompea lossi ümberehitustöid, kus saadi uusi andmeid lossi ehitusajaloo kohta.

Muinasleide, peamiselt numismaatilisi muinasleide oli tegevusaasta kestel kümme, neist Virumaal — 2, Läänemaal — 2, Viljandimaal — 2 ja Järva-, Tartu- ja Võrumaal igati ühes 1, ning üks muinasleid Tallinnas Kopli poolsaarel, kus leiti üks Mainzi piiskopi kuld- raha. Kõik numismaatilised muinasleid olid peamiselt XVI ja XVII sajandist, arvult üle 1 000, millised paigutati Tartu Ülikooli juures olevasse Õpetatud Eesti Seltsi rahadekogusse. Eelajaloolised muinasleid koondati Tartu Ülikooli Arheoloogia Kabinetti ja etnograafilised — Eesti Rahva Muuseumi, Tartus.

4. Muuseumid. Ühenduses muinasvarade korraldamisega on Teaduse ja Kunsti Osakond püüdnud arendada nii üleriiklikkude kui ka kohalikkude muuseumide tegevust, määrates neile võimaluste piires toetussummasid kas riigi eelarve krediidist (ERM) või Kultuurkapitali summadest.

Meie suurim rahvuslik muuseum **Eesti Rahva Muuseum** Tartus pühitses 15. IV 1934 oma 25-a. tegevuse juubelit, millisel puhul avati muuseumi punases saalis dr. J. Hurda marmorist rinnakuju. Juubeli puhul ilmus ka järjekordne (IX—X) aasta- raamat teaduslike artiklitega. Aasta kestel sai muuseum uue keskkütte, millega varustati ka kõik keldrid ja magasiniruumid. Samuti uuendati ka muuseumi iganud kanalisatsioon.

Tegevusaasta kestel võimaldati ERM-i direktorile töötamine ja enda täiendamine rahvateaduse alal Stokholmis Balti Instituudis.

ERM-i osakondade tegevust on arendatud järgmiselt:

Rahvateaduse osakonna kodumaised kogud on kasvanud 329 nr. võrra, hõimurahvaste asju on saadud ainult 1, võõrrahvaste kogud on kasvanud väärtusliku kingituse võrra dr. D. Solomentsev'ilt, mis sisaldab 39 nr. vanemat ja uemat neegriskulptuuri. Korraldustöödest väärrib mainimist Eesti Vabaõhu Muuseumi Ühingu saadud kogude paigutamine laiendatud ja ümberkorraldatud magasiniruumidesse. Muuseumi teaduslike ametnikkude poolt on aasta kestel tehtud terve rida uurimisreise ning avaldatud uurimuste tulemusi.

Kultuuri- ja kunstiajaloolises osakonnas on kunstikogud kasvanud 157 numbri võrra, nendest suurem osa kingitustena, kultuuriloolised kogud 177 nr. võrra, rahakogud 1 325 nr. võrra ning pildi- ja klišeedekogu 1 414 nr. võrra, nende hulgas tähelepanuvääriv kogu dr. O. Kaldalt.

Arhiivraamatukogus on eestikeelsete ja Eestit käsitleva kirjanduse kogu kasvanud üle 5 000 köite võrra.

Eesti Bibliograafia Asutises on lõpule jõudmas käesoleva sajandi iseseisvuseelse ajakirjanduse bib-

liografeerimine (kõik üldisema tähtsusega ajakirjad, päevalehed ja suurem osa vähemaulatuslikest lehtedest).

Eesti Rahvaluule Arhiivi kogud on kasvanud 30000 lk. võrra (kokku 466 498 lk.), tänu ametnikkude ja stipendiaatide suviste kogumismatkadele, järjest tihenevale korrespondentide võrgule ja mängude kogumise võistlusele. On jätkatud vanade rahvalaulude kopeerimist ja tüüpide registrite korraldamist. Uue üritusena tuleb märkida ERA toimetuste väljaandmist (ilmunud 2 nr.).

Eesti Kultuuriloolise Arhiivi on koondatud umbes üks miljon lehekülge käsikirjalist materjali, nagu meie kirjanikkude, kunstnikkude ja avaliku elu tegelaste kirjavahetused, päevikud, käsikirjad jne., samuti eraseltside arhivaalid, mis eriti tähtsad meie ärkamisaja uurijatele.

Sihtasutus „Eesti Kunstimuuseum“, kutsutuna ellu mõne aasta eest, on jätkanud eeltöid muuseumihoone püstitamiseks, milleks on kogutud kapitali üle 260 000 kr.

Tallinna Eesti Muuseumi Ühingu poolt ülalpeetava Kunstimuuseumi kogude juurdekasv on tegevusaasta kestel olnud üle 30 kunstiteose, umbes 3 000 kr väärtuses. Nende seas on 22 maali ja 4 skulptuuri. Sellega on Kunstimuuseumi kogutud, omandatud ja deponeeritud esemetena ligi 600 maali, 260 skulptuuri, 975 graafilist teost, üle 10 000 etnograafilise eseme ja suur kogu kultuuriloolisi esemeid.

Kohalikkude muuseumidena tegutsesid Narva, Pärnu, Kuressaare, Viljandi, Haapsalu, Paide ja Rakvere muuseumid. Osale neist määrati toetust Kultuurkapitalist.

Vanavara kogumise ja korraldamise vastu on aratatud huvi ka väiksemais keskkohdades ja selle tagajärjel on asutud kohalikkude muuseumide asutamisele ka maal.

5. Stipendiumid ja välisvaluuta nõutamine välismaal õppijale.

Uute välisstipendiumide määramine lõpetati juba kahe aasta eest, kuid siiski oli välismaal veel õppimas neli stipendiaati, neist kaks kultuuritehnika ja kaks maamöödu alal. Viinis maamöödu alal õppija-stipendiaat lõpetas ülikooli tegevusaasta kestel ja asus omal erialal tööle kodumaal. Edasi õppima jäi kolm stipendiaati Soome. Varsavi polütehnikumi soodustatud tingimusil edasi õppima sõitnud eesti tüliõpilasi, kel omal kulul puudus võimalus stuudiumi jätkamiseks, abistati ühekordsete toetussummade määramisega.

Varemail aastail puudusid täpsamad andmed välismaal õppivate Eesti kodanikkude kohta. Majandusministeeriumi ja Eesti Panga poolt teostatud välisvaluuta väljaveo kontrolli puhul tehti Teaduse ja Kunsti Osakonnale ülesandeks lahendada välismaal õppijale välisvaluuta andmise küsimusi. Selle kaudu oli võimalik saada ülevaade välismaal õppijate kohta.

Eelmisel aastal oli välismaal õppimas üle 200 Eesti Vabariigi kodaniku, enamik neist õppis tehnika

aladel. Tartu Ülikooli juurde tehnika osakonna asutamiseks langes välismaail õppijate Eesti kodanikkude arv tunduvalt. Tegevusaasta kestel õppis välismaail u. 170 isikut 13 riigis, neist 130 tehnilistel aladel. Kõige rohkem oli õppijaid Tšehhoslovakkias, sellele järgnesid Saksa, Poola, Austria ja Prantsuse.

6. Tartu Ülikool. Tähtsamaks muudatuseks Tartu Ülikooli alal tuleb pidada tehnikateaduskonna asutamist Riigikogu poolt 1934. a. veebruaris vastuvõetud seaduse ja selle põhjal augustikuus Vabariigi Valitsuse poolt antud määruse alusel. Esialgu asutati matemaatika-loodusteaduskonna juurde tehnika-osakond ning avati ehitusinseneride haru. 1. XII 1934 õppis selles osakonnas 177 üliõpilast ja aasta kestel täideti järgmised õppekohad ning asutati nende juurde vastavad laboratooriumid ja kabinetid: tehnilise mehaanika ja raudkonstruktsioonide professor, ehituskonstruktsioonide ja tsiviilehitiste prof., veemajanduse ja vesiehitiste professor, keemilise tehnoloogia prof., geodeesia dotsentuur ja masinate konstruktsioonide ja tehnilise joonestamise dotsentuur.

Uus teaduskond sai Tartu linnalt tasuta kasutamiseks suure 4-kordse maja, milles kaks hoonekorda korrastati juba aasta kestel, varustati vastava sisustusega ja võeti tarvitusele.

Arstiteaduskonnas avati hambapolikliinik ja õigusteaduskonna majandusosakonnas täideti majandusgeograafia ja majandusõiguse dotsentuur.

Ülikooli juurde asutati aasta kestel Prantsuse Vabariigi Valitsuse algatusel ja kulul prantsuse keele, kirjanduse ja kultuuri professor ja Eesti Ühistegelise Liidu poolt ühistegevuse professor.

Kuna üliõpilaste üldarv 1934. a. sügisel näitas tugevat tõusutendentsi (2 842-lt 3 248-le), siis töötati välja uus üliõpilaste vastuvõtmise määrus, mis näeb ette võistluseksamite korraldamist juhul, kui sisse astuda soovijate arv üksikuisse teaduskondadesse tõuseb üle kindlaksmääratud normi.

Tegevusaasta kestel lõpetas ülikooli 298 isikut, sellega kokku on iseseisvusaja kestel Tartu Ülikooli lõpetanud 4 076 isikut.

7. Keskkooliõpetajate ettevalmistus. Pedagoogilise ettevalmistuse saamiseks Tartu Ülikooli juures ellukutsutud didaktilismetoodilises seminaris õppis tegevusaasta kestel 27 isikut. Eelmisel aastail oli see arv ligi kolmekordselt suurem. Vähenemine on seletatav nõudmiste suurenemisega seminari pääsemiseks.

Iseseisvuse algaastail, kui keskkoolides puudusid vajaliku ettevalmistusega ja kutsega õppejõud, ergutati sel alal Tartu Ülikoolis edasiõppimist pedagoogiliste stipendiumide määramisega. Uute stipendiumide määramine lõpetati juba mitme aasta eest. Tegevusaasta lõpuks jäi edasi õppima ainult 1 stipendiaat.

Kesk- ja kutsekooliõpetaja kutse-eksamid öiendas tegevusaasta kestel ligi 100 isikut.

8. Tallinna Tehnikum. Tartu Ülikooli juurde tehnika-osakonna asutamiseks anti vastava määrusega (RT 71 — 1934) likvideeritava tehnikumi õpilastele võimalus õppida edasi Tartu Ülikoolis, kui neil on esitada keskkooli lõpptunnistus. Kogutud andmeil selgus, et 124-st tehnikumis õppijaist oli suurel osal kõik ained kuulatud läbi ja eksamid tehtud. Tehnikumi likvideerimise tähtaja pikendamisega on võimaldatud tehnikumis õppijaile tehnikumi lõpetamine. Aasta jooksul korraldati peamiselt lõppeksameid ja diplomitööde kaitsmisi, mõnele üksikule ka semestri- ja poolkursuse eksamid.

9. Riiklik Katsekoda on lahendanud igasuguseid teaduslik-tehnilisi küsimusi kaubanduse, tööstuse ja tehniliste küsimuste alal. Katsekoja tegevusest saadud tulu, s. o. tasud tehtud katsete eest, on kasustatud Tallinna Tehnikumi erisummade kaudu Haridus- ja Sotsiaalministeeriumi poolt kinnitatud eelarve järgi katsekoja ülalpidamiseks.

Riikliku Katsekoja tegevus 1934/35. tegevusaastal.

	Katsete arv ja tulud				K o k k u	
	Riigi- ja omavalitsus-asutised		Eraasutised ja ettevõtted			
	katsete arv	kr	katsete arv	kr	katsete arv	kr
Keemia osakond	781	9 699	406	2 703	1 187	12 402
Mehaanika osakond	353	1 054	285	1 278	638	2 332
Elektrotehnika osak.	329	1 352	166	269	495	1 621
Soojustehnika osak.	11	144	27	301	38	445
Kokku	1 474	12 249	884	4 551	2 358	16 800

10. Riigi Keskarhiiv. Riigi Keskarhiivi tegevus 1934/35. a. on eelmiste aastatega võrreldes tunduvalt paisunud. Vanu ajaloolise väärtusega arhivaale on võetud aasta kestel vastu 359 arhiivimeetrit. Üldtähtsamatena nendest võib mainida Riigikohtu arhiivi, mis Riigikohtu Tallinnasse asumise puhul anti üle Keskarhiivile, peale selle veel vanu kirikuraamatuid Pärnu-Jaanist aastaist 1661—1749, Põltsamaalt aastaist 1664—1693, Siseministeeriumi perekonnaseisuaktide arhiivilt 39 ühikut aastaist 1596—1863, Keila, Türi, Haljala, Jõelähtme, Juuru, Kuusalu jt. kihelkondadest, Eestimaa Üldhoolekande Kollegiumi arhiiv (5 755 ühikut) aastaist 1784—1917, Tallinna-Haapsalu rahukogult nõude-, era-, kriminaal- ja abielulahutus-toimikuid 50 arhiivimeetrit, osa end. Saaremaa rüütelkonna arhiivimaterjali jt.

Põhjalikult korraldamisel ja inventuurinimistutega varustamisel on olnud Eestimaa rootsiaegse kindralkuberneri arhiiv, Liivimaa joonistuskoja rootsiaegsed kaardid, Eestimaa konsistooriumi arhiivide rühm, Balti kindralkuberneri, Tartu Ülikooli, Tartu Maakohu ja Toitlusministeeriumi arhiiv ning Saksa okupatsiooniaegsed eriasutiste arhiivid jt.

Uurijate ja nende poolt tarvitatud köidete ning toimikute arv on tegevusaastal kasvanud. Uurimas

käidi 1934/35. a. 6 530 korda, kasustati seejuures 16 113 arhiivühikut. Välismaa teadlastest oli uurijaid Lätist, Soomest, Rootsi, Taanist, Saksast jm.

Trükis avaldati tegevusaastal Keskarhiivi poolt Eestimaa rootsiaegse kindralkuberneri arhiivi kataloogi I osa. Trükivalmis sai sama kataloogi II osa. Keskarhiivi publikatsioon, samuti nagu selle seeria eelmised köited, on saanud väga tunnustava arvustuse osaliseks kodu- ja välismaa uurijate poolt.

11. Teatrid.

Tegevusaasta jooksul said toetust riigi eelarve krediidist Estonia (95 000 kr), Vanemuine (43 000 kr) ja Tallinna Töölisteater (14 000 kr) ning näitekunsti sihtkapitali summadest Draamastudio rändteate (18 000 kr), „Endla“ (5 700 kr), Narva (5 700 kr) ja „Ugala“ (6 000 kr) teater. Peale selle võimaldati alatise näitejuhi pidamine Võru „Kandle“ teatril.

Kutseliste teatrite tegevus.

	Lavastuste arv			Eten- duste arv	Vaate- jate arv	Kassa (kr)	Keskmiselt 1 etenduse kohta		Toetust saadud aasta jooksul riigilt ja omaval. (kr.)	Toetuste näol juurde makstud iga vaatl. kohta (snt.)	Vaatejate arv etendusliikide järgi			
	uus	vana	kok- ku				vaate- jaid	sisse- tulekut (kr)			sõna- lavastus	ooper	operett	kokku
Estonia	15	20	35	306	170 460	123 174	557	403	100 500	59	64 206	30 049	76 205	170 460
Draamastudio	8	2	10	318	70 258	46 513	221	146	18 000	26	70 258	—	—	70 258
Vanemuine	18	22	40	183	60 743	29 249	332	160	53 000	87	20 008	2 417	38 318	60 743
Tall. Töölisteater	8	2	10	164	45 528	17 863	278	109	13 440	30	45 528	—	—	45 528
Ugala	14	1	15	106	25 504	9 555	241	90	7 700	30	16 068	1 461	7 975	25 504
Endla	14	1	15	72	22 018	8 523	306	118	8 000	36	11 201	1 906	8 911	22 018
Narva teater	12	2	14	102	23 473	7 863	230	77	6 740	29	11 881	—	11 592	23 473
Kokku	89	50	139	1 251	417 984	242 750	334	194	207 380	50	239 150	35 833	143 001	417 984

12. Rahvamajad.

Rahvamajade (ehk seltsimajade) ülesanded on kujunenud aeg-ajalt ikka laialatuluslikumaks. Rahvamajade seadusega (R/T 53—1931) anti kindlam alus nende tegevusele ja ühtlasi soodustatakse nende ehitamist ja korraldamist võimaluste piirides riiklikkude laenude ja toetuste abil.

Rahvamajade võrgu korraldamise määruse alusel oli rahvamajade võrku võetud 455 maja, 1934. a. täiendati nende arvu 3 rahvamaja võrra.

Rahvamajade seaduse § 14 alusel Asunduskapitali eelarvesse rahvamajade ehitamiseks võetud laenukrediidist määrati laenu 30 000 kr rahvamajade ehitamiseks või ümberehitamiseks 21 rahvamaja ülalpidajale. Suurima ja korralikuma rahvamajana valmis 1934. a. Võhma rahvamaja eelmainitud laenu kaasabil.

Maanäitelavade ehitamiseks ja korraldamiseks osakonna eelarves ettenähtud 15 000-kroonisest krediidist määrati toetussummasid ligi 20 rahvamaja ülalpidajale etendusruumide ehitamiseks või ajanõuetele vastavalt ümberehitamiseks, mis aitab panna aluse maaseltside edukamale tegevusele ja võimaldab linna kutseteatritel viia näitekunsti maale.

Vastava määruse alusel on osakonnas läbivaatamisel olnud üle 70 rahvamaja ehitusprojekti.

Tegevusaasta kestel ilmus käsiraamat (A. Kurvits'a) rahvamajade asutamise ja ülalpidamise, ruumide ja ümbruse korraldamise ja kaunistamise ning tegevuse juhtimise ja edendamise kohta. Selle väga tarviliku käsiraamatu aitas Teaduse ja Kunsti Osakond soetada kõigile rahvamajadele vastava krediidil arvel.

13. Kunstinäitused ja kontserdid.

1934/35. tegevusaastal korraldati Teaduse ja Kunsti Osakonna kaastööl Tallinnas peale harilikkude kohalikkude, nagu sihtkapitali valitsuste ja kunstnikkude organisatsioonide näituste, järgmised kunstinäitused:

Nõukogude-Vene graafikakunsti näitus — Tallinnas, Rataskaevu tän. 9.

Rootsi rahvakunsti näitus Rootsi rahvusmuuseumi „Nordiska Museet“ korraldusel.

Rootsi tarbekunsti näitus — Kunstihoones, Tallinnas.

Kohaliku SSSR saadiku ettepanekul korraldati Eesti kunstinäitus Moskvas, kus oli välja pandud 200 eesti maalikunstniku teost ja 10 skulptuuri.

Ettevalmistustöid tehti Pariisis Trocadero palees korraldatavast Eesti-Läti-Leedu rahvakunsti näitusest osavõtmiseks.

Helikunsti propageerimise alal tuleb nimetada järjekindlate rahva- ja sümfoniakontsertide korraldamist, mis osutus võimalikuks koostöö loomise tõttu Estonia teatri ja Riigi Ringhäälingu orkestri vahel.

14. Kõrgemad eraõppeasutised ja kunstikoolid.

Alluvate kõrgemate eraõppeasutistena tegutsesid 1934/35. tegevusaastal:

Tallinna Konservatoorium 31 õppejõu ja 330 õpilasega. Lahendamisel oli Konservatooriumi riigistamise küsimus, milleks töötati välja Tallinna Konservatooriumi seadus, koosseisu seadus ja õppejõudude tasude seadus. Riigivanema otsusega 15. II 1935 on Konservatooriumi seadus pandud kehtima ja riikliku õppeasutisena algas Konservatoorium tegevust 1. VIII 1935.

Konservatooriumi lõpetas tegevusaasta kestel 27 isikut. Sellega kokku on Konservatoorium senini andnud 234 lõpetajat.

Kõrgem kunstikool „Pallas“, Tartus — 6 alalise õppejõu ja 62 õpilasega. Nimetatud õppeasutisele väljatõotatud uue põhimääruse kinnitas Riigivanem 19. IX 1934.

Vene Akadeemilise Grupi poli tehnilised erakursused Tallinnas, Vabariigi Valitsuse poolt 31. III 1933 kinnitatud põhimääruse alusel, 14 õppejõu ja 90 õpilasega.

Tartu Usuteadus-filosoofiline Lutheri Erainstituut, mille põhimäärus kinnitatud Vabariigi Valitsuse poolt 21. VI 1933 — 10 õppejõu ja 35 õpilasega.

Kunstikoolidena jätkasid tegevust Tartu Kõrgem Muusikakool, Narva ja Valga muusikakool, E. Hirschi ja G. Kapp-Ruckteschelli eramuusikakool Tallinnas, N. Murrik-Polonski klaveristuudio Tallinnas ja E. Schütz'i muusikastuudio Narvas. Kujutava kunsti alal andis õpetust Tallinnas Kaigorodov'i maalikunsti-stuudio ja näitekunsti alal avati Tartu Draamastuudio Seltsi teatrikunsti-stuudio Tartus.

III. KOOLIVALITSUS.

1. Üldine olukord. 1934. aasta omab suurt tähtsust haridusala korraldusena oma põhjapanevate reformidega. Reformide sarjas tuleb kõigepealt nimetada kutsekoolide eraldamist Koolivalitsusest Haridus- ja Sotsiaalministeeriumi juurde Valitsemise korraldamise seaduse muutmise seadusega (RT 36 — 1934) asutatud Kutseoskuse Osakonna alluvusse, s.o. reformi, mis puudutas Koolivalitsust ennast. Teiseks tuleb nimetada keskkoolide reformi. See reform omab eriti suurt tähtsust, kuna sellega muudeti oluliselt senist koolisüsteemi, mis, olles rajatud ühtluskooli põhimõttele, oli meil kolmejärguline: 6-aastane algkool, 5-aastane keskkool-gümnaasium ja ülikool. Uus koolisüsteem, jäädes endiselt ühtluskooli põhimõttele, on neljajärguline: 4 algkooli klassi, 5-aastane keskkool, 3-aastane gümnaasium ja ülikool, kusjuures 6-aastane algkool säärana jääb kehtima endisel kujul kui rahva hariduse ja kultuurelu põhialus, ainult üleminek keskkooli toimub pärast algkooli 4 klassi lõpetamist. Peale selle muudeti kõik koolid emakeelseist rahvuskeelseiks, muutes vastavalt koolide seadusi, ja hakati rohkem rõhutama isamaalist ja rahvuslikku kasvatust. Ühenduse maaomavalitsuste kaotamisega muudeti Õppejõudude teenistuse seadust, mille tagajärjel mitmed senised kohalikkude koolivalitsuste ülesanded toodi üle HSM Koolivalitsusele. Viimasele ületulnud ülesannete hulgas väärrib allakriipsutamist algkoolide õppejõudude ametisse kinnitamine ja määramine, kuna see ülesanne lisandas HSM Koolivalitsusele palju tööd, kuid andis ühtlasi talle võimalusi reguleerivalt mõjustada õppejõudude koosseisu vastavalt kooli õppe- ja kasvatustöö nõudele. Valitsemise korraldamise seadusega (RT 5 — 1934) pandi kehtima kord, mille järgi gümnaasiumide direktorid kinnitab ametisse Riigivanem.

Tegevusaasta jooksul arendati edasi Õpilaste hindamise ning klassi- ja koolikursuse lõpetamise määrust, olgugi et see määrus töötleti eelmise, 1933/34. aruandeaasta teisel poolel ja pandi kehtima 20. II 1934. Samuti korraldati tegevusaastal edasi ka koolinõunikude tegevusala, kuigi koolinõunikud muudeti omavalitsuste teenijaist riigiteenijaiks juba 1933/34. tegevusaasta lõpul.

Õpilaste tervise ja tervishoiu alal täiendati seniseid korraldusi uute juhtnõuete andmise ja õnnetuste vältimiseks tulirelvadest, õpilaste veol autodel ja veesporidil. Ka täiendati määrusi internaatide korraldamise alal ja koolimajade ümbruse korraldamiseks ning kooliaedade asutamiseks anti koolidele konkreetseid ülesanded.

Tegevusaastal töötas HSM Koolivalitsuse juures viis alatist komisjoni, nimelt koolimajade ehitusfondi komisjon, koolimajade ehitusprojektide läbivaatamise komisjon, kooliraamatute komisjon, raamatukogude komisjon ja kehalise kasvatuse korraldamise komisjon. Neist komisjonidest reorganiseeriti tegevusaastal kooliraamatute komisjon Kooliraamatute tarvituselevõtmise korraldusega ja kehalise kasvatuse korraldamise komisjon töötas esimest aastat.

2. Koole korraldamise seadusi ja määrusi.

Avalikud algkoolid. Tähtsaks muudatuseks algkoolide alal oli aruandeaastal Avalikkude algkoolide seaduse § 9 ja 41 muutmine Riigivanema dekreetidega, s.o. koolikohustuse kestuse uuestinormimine ja võõrkeelte väljajätmine avalikkudest algkoolidest. Need mõlemad küsimused on olnud päevakorral kauemat aega ja raske oli neid otsustada, kuna puudus selleks tarvilik üksmeel. Nii näiteks valitses koolikohustuse kestuse suhtes kaks voolu, üks kaitses senist koolikohustust 8.—16. eluaastani, teine nõudis koolikohustuse kestuse vähendamist, näidates, et senine koolikohustuse kestus on liiga pikk ja rahvale majanduslikult koormav. Õigust oli mõlemal poolel. Seepärast oli tarvis leida mingisugune kompromiss, mis oleks enam-vähem vastu võetav mõlemale. On tõi, et senine koolikohustus 8.—16. eluaastani oli eriti raske neile lastele, kes koolis ei jõudnud normaalselt edasi või kelle pidamine koolis oli raskuseks teistele õpilastele. Ja selge oli ka see, et normaalse edasijõudmise juures ei olnud vaja lapsel käia koolis 8 aastat algkooli kuueaastase kursuse lõpetamiseks. Seepärast oli raske vaielda koolikohustuse lühendamise vastu 6-le aastale. Et aga siiski võimaldada kõigile õppida soovijale 6-klassilise algkooli hariduse saamist, määrati Avalikkude algkoolide seaduse § 9, et koolikohustus kestab algkoolis kuni kur-

suse lõpetamiseni või mittelõpetamise korral kuni 14 aasta vanuseni, teiste sõnadega — kõik, kes tahavad lõpetada 6-aastast algkooli, võivad seda teha takistamata, kes aga ei soovi või ei jõua rahuldavalt edasi õppimises, võivad lahkuda koolist, kui nad on saanud 14-aastaseks. Et vältida koolist lahkumist õppeaasta kestusel, siis nõuab seadus, et need, kes saavad 14-aastaseks kooliaasta kestusel, peavad käima koolis kuni õppeaasta lõpuni.

Samuti oli lugu ka võõrkeele küsimusega. Ka siin valitses kaks voolu; mõned lastevanemate ringkonnad olid nimelt poolt ja seda eriti linnades, kuna maal oldi tihti küsimuse vastu kas ükskõikne või eitaval seisukohal. Eitaval seisukohal oli osa õpetajaist ja koolitegelastest pedagoogilistel põhjustel. Kuigi seadus otsustas küsimuse viimase seisukoha kasuks, jättes välja võõrkeele algkooli õppeainete hulgast, ei läinud asi tegelikult nii libedalt ja siingi tuli leida teatav kompromiss mõlema poole rahuldamiseks. Nimelt asi korraldati nii, et edaspidi võõrkeele õpetamine algkoolis, kui kohalikul olud seda nõuavad, võib toimuda Haridus- ja Sotsiaalministeeriumi loal Avalikkude algkoolide seaduse § 42 alusel ja selles paragrahvis toodud tingimustel, kusjuures võõrkeelena nähti ette inglise, prantsuse, saksa või vene keel, mida õpetatakse võõrkeelena lähemas keskkoolis. Võõrkeele õpetamine, kui see on võetud kooli kursusse, määrati sunduslikuks kõigile vastavate klasside õpilastele antud koolis ja võõrkeele õpetamine ei suurendanud kooli ega õpilaste nädalatuundide arvu, kuna võõrkeelendite arvu vastavalt vähendatakse tundide arvu teistes ainetes. Võõrkeele õpetamise luba kasustas 1934/35. kooliaastal 617 algkooli, kuna 343 algkooli loobus võõrkeele õpetamisest.

Riigivanema dekreediga 7. XII 1934 muudeti Avalikkude algkoolide seaduse § 2, 3, 4, 9, 24 ja 26. Kõik need muudatused, arvatud välja Av. algkoolide seaduse § 9, millest oli juttu ülal, taotlevad ühte eesmärki — kool peab olema rahvuskeelne ja eesti rahvusest lastel olgu kindlustatud õppimine oma rahvuskeelses koolis igal juhul. Uus seadus ütleb: omavalitsuste piirkonnas, kus vähemusrahvus enamuses, on algkooli ülalpidajad kohustatud avama eesti rahvusest laste jaoks eesti õppekeelega algkooli või klassi, kui koguneb vähemalt 15 eesti rahvusest koolikohulikku õpilast ja säärase kooli või klassi võib õpilaste arvu püsival vähenemisel sulgeda ainult Haridus- ja Sotsiaalministri loal. Kui õpilaste arv on koolis või klassis langenud alla 10, võib Haridus- ja Sotsiaalminister selle seaduse järgi lubada töötada ühes komplektis korraga kuni 6 klassiga. On aga eesti rahvusest laste arv vähemusrahvusest omavalitsuse piirkonnas alla 15, s. o. alla selle arvu, mis tingib eesti rahvuskeelse kooli või klassi avamise, peab vastav omavalitsus uue seaduse järgi hoolitsema selle eest, et tema piirkonnas eesti rahvusest lapsed saaksid õpetust eesti keeles kehtiva koolikohustuse ulatuses. Vähemusrahvuste laste õpetamise suhtes jääb kehtima endine kord: kooli või klassi saavad nad alles siis, kui neid leidub

vastava omavalitsuse piirides vähemalt 15. Langeb see arv, võimaldab uus seadus rahvuskeele õpetamise vähemusrahvuste lastele ainult juhul, kui nad õpivad eestikeelses koolis.

Kuna kool on uue seaduse järgi rahvuskeelne, siis võivad lapsed õppida oma rahvuskeelses koolis või eestikeelses koolis, erandatud vaid vähemusrahvusest algkooliealised lapsed, kelle elukoha kooliringkonnas pole vastavat rahvuskeelset ega eestikeelset avalikku algkooli ja kes sel korral võivad õppida mõnes teises vähemusrahvuskeelses algkoolis. Erandid neist nõudmistest võib lubada Haridus- ja Sotsiaalminister ainult üksikuil juhtumel ja mõjuvaid põhjusil HSM Koolivalitsuse direktori ettepanekul. Senise korraga võrreldes on uudsuseks see, et vähemusrahvustest lapsed peavad vastava vähemusrahvuskeelse kooli puudumisel õppima eestikeelses koolis, kuna senini oli neil võimalik õppida ka teistes koolides. Erandi, nagu juba ülal mainitud, moodustavad vaid vähemusrahvustest algkooliealised lapsed, kui nende elukoha kooliringkonnas puudub eestikeelne kool, mis on seletatav sellega, et väikest last ei saa sundida pedagoogilistel põhjustel käima mõnes kaugemas koolis. Teiseks uudsuseks on see, et erandite lubamine on nüüd koondatud kõik Haridus- ja Sotsiaalministri kompetentsi, kuna senini ülalnimetatud erandite lubamine kuulus maa- või linnakoolivalitsustele.

Keskkoolid ja gümnaasiumid. 1934. a. kehtimapanud keskkoolide ja gümnaasiumide seaduste järgi loodi endisele 6-klassilisele algkoolile põhineva 5-klassilise keskkooli (gümnaasiumi) asemele kaks iseseisvat õppeasutist: 5-klassiline keskkool ja 3-klassiline gümnaasium. Keskkooli seaduse (RT 47 — 1934) järgi kestab keskkooli kursus 5 õppeaastat, alates pärast algkooli IV klassi lõpetamist. Keskkooli ülesandeks on haritud kodanikkude kasvatamine ja õpilaste ettevalmistamine gümnaasiumidesse ning teistesse vastavatesse õppeasutistesse astumiseks. Keskkool on rahvuskeelne ja maksuline kool, kusjuures kooli õppenõukogu võib kehvemaid ja andekamaid õpilasi vabastada õppemaksust 15% ulatuses. 1934. a. sügisel avati keskkooli I-sed ja III-ad klassid; 1935. a. sügisel avatakse lisaks eelmistele II-sed ja IV-ad klassid, ning 1936. a. sügisel V-ad klassid. Seega uue keskkooli esimene lend valmib kevadeks 1937. Gümnaasiumide seaduse (RT 47 — 1934) järgi kestab gümnaasiumi kursus 3 õppeaastat. 3-klassilisse gümnaasiumi pääsevad tulevikus selektsiooniga need, kes on lõpetanud 5-klassilise keskkooli või mõne muu keskkoolile vastava kooli. Uus gümnaasium hakkab töötama I klassiga sügisel 1937. a., s.o. siis, kui uus 5-klassiline keskkool annab sama aasta kevadel esimese lennu lõpetajaid. 1934/35. kooliaastaks kadus endise keskkooli (gümnaasiumi) I klass. Praegu töötavad endise kooli II, III, IV ja V klassid, mis kaovad järkjärgult: 1. augustiks 1935. a. II klassid, 1. augustiks 1936. a. III klassid, 1. augustiks 1937. a. IV klassid ja 1. augustiks 1938. a. V klassid. Seega likvideerub vana keskkool (gümnaasium) lõplikult 1. VIII 1938.

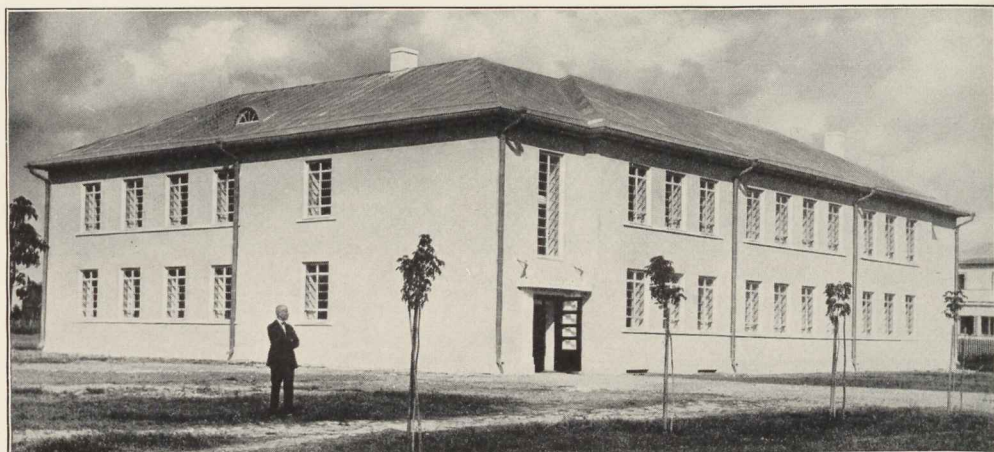
Kunstihoone Tallinnas, avatud 1934. a.

Võhma rahvamaja Viljandimaal, avatud 1934. a.

*Kunda algkooli
maja, avatud
1934. a.*

*Põltsamaa
linna alg-
kooli maja,
avatud
1934. a.*

*Tallinna Pedagoogi-
umi üldharu õpi-
lased mesinduse
praktilal.*

Uue keskkooli kursus on õpilaste vaimse arenemise ulatuselt praeguse algkooli V ja VI klass ning endise keskkooli (gümnaasiumi) I, II ja III klass. Uus gümnaasium on endise keskkooli (gümnaasiumi) IV ja V klassi kursus laiendatult, süstematiseeritult ja muudetult niivõrra, kui see vajalik ettevalmistamiseks kõrgemaisse õppeasutistesse astumiseks.

Need õpilased, kes algkooli V ja VI klassis ei õpi edasi, vaid pärast IV klassi lõpetamist astuvad keskkooli I klassi, kuuluvad ikkagi sundkoolikohustuse alla kuni keskkooli II klassi lõpetamiseni või 14-aastaseks saamiseni. Keskkooli I klassi võetakse vastu algkooli IV klassi lõpetajaid ilma eksamiteta. Kui aga kooli astuda soovijaid on enam kui koolis vabu kohti, siis võetakse õpilasi vastu sellekohase Haridus- ja Sotsiaalministri poolt määratud valiku põhjal. Kõrgemaisse klassidesse võetakse õpilasteks neid, kes selleks korraldataval eksamil näitavad, et nad võivad vastavas klassis tarvilise eduga töötada.

Sunduslikkude ainete hulgas on kaks võõrkeelt, ja vastavalt valikule kas inglise, saksa, prantsuse või vene keel.

Möödunud aastal Haridus- ja Sotsiaalministeerium, Kaitseministeeriumi vastava soovi kohaselt, töötas välja uue „Õppeasutistes riigikaitse kasvatuse ja õpetuse korraldamise määruuse“, mis Vabariigi Valitsuse poolt pandi kehtima arvates 1. VIII 1934 (RT 69 — 1934). Uue määruusega suurendati riigikaitse õpetuse tunde kesk- ja kutsekoolide kõigis klassides 1 pealt 2 peale nädalas ja pikendati kevadisi riigikaitse õpetuse eripäevi 2 päeva võrra (kokku 10 päeva). Tundide arvu suurendamise tõttu oli vajalik laiendada ka riigikaitse õpetuse tundides läbivõetavate ainete ulatust kõigis klassides, mis nõudis ministeeriumilt ajutise täiendusõppekava väljandmist ja kehtimapanemist 1934/35. õppeaastaks.

Uue määruuse alusel teostati riigikaitse õpetust möödunud aastal üle riigi kokku 84 kesk-, kutse- ja täienduskoolis; riigikaitse õpetusest neis koolides võttis osa kokku 7925 meesõpilast 6760 vastu eelmisel aastal. Riigikaitse õpetusest osavõtjate õpilaste arv on suurenenud peamiselt uute keskkoolide esimeste klasside arvel, millise vanusega õpilased varem aastail sellest õppusest osa ei võtnud. 1933/34. õppeaasta lõpul korraldati kesk- ja kutsekoolide vanemate klasside meesõpilastele kevadised riigikaitse õppused 8 eripäeval, millest võttis osa üle riigi 3200 õpilast. Möödunud aastal teostasid esmakordselt Kaitseväge Ülemjuhataja korraldusel kevadiste eripäevade õppuste ettevalmistust, juhtimist ja kontrolli kohtadel kaitseringkondade ülemad oma piirkonnas Haridus- ja Sotsiaalministri poolt kinnitatud juhendite alusel. See õppuste korraldamise moodus andis väga häid tulemusi.

Uue määruuse alusel riigikaitse õppeala majanduslik korraldamine, mida senini teostas Kaitseministeerium, tuli üle Haridus- ja Sotsiaalministeeriumile, mis nõudis Kaitseministeeriumi valdusel olevatele koolidele väljaantud relvade ja muude õppeabinõude

ülevõtmist Haridus- ja Sotsiaalministeeriumi valdusele ja vastava arvepidamise sisseseadmist Haridus- ja Sotsiaalministeeriumis. Koolide edaspidine varustamine uute relvadega ja muude õppeabinõudega toimub Haridus- ja Sotsiaalministeeriumi poolt.

3. Koolide õppe- ja tunnikavad. Kuna Avalikkude algkoolide seaduse § 41 muutmisega peale võõrkeele väljajätmise algkooli sunduslikkude õppeainete hulgast kadus algkoolist ka kõlblusõpetus eriainena ja vaja oli võtta ette mõnd muudatust kehtivas tunnikavas, siis kinnitati avalikkudele algkoolidele 1. VIII 1934 alates uus tunnikava. Et aga 1934/35. kooliaastaks jäid kehtima 26. VII 1928 ringkirjaga nr. 31267 kinnitatud õppekavad, tegi HSM Koolivalitsus oma 10. VIII 1934 ringkirjaga järgmised korraldused õppekavade ja uute tunnikavade kohaldamiseks:

1) õppekavades esitatud kõlblusõpetusse kuuluvad teemasid tuleb käsitleda usuõpetuse, emakeele, koduloo, ajaloo, kodanikuõpetuse ja muudeski tundides kui vahendeid, mille eesmärgiks on arendada lapse kõlblat arusaamist eluväärtustest ja kasvatada õpilastes kindlat taht väärtuslikeks tegudeks;

2) kuna muukeelseis algkoolides riigikeele õpetus algab nüüd II klassist, siis selle keele alal tulevad 1934/35. kooliaastal ka II klassis tarvitusele eesti keele õppekavad, mis 1928. a. õppekavades määratud III klassile;

3) algkoolides, kus lubatud võõrkeele õpetamine, tuleb VI klassis, mis töötab lahus V klassist, jätkata saksa keele õpetamist, kuna V klassis ja V+VI liitklassis võib alustada uue võõrkeele õppimist;

4) võõrkeele õpetamiseks tuleb vähendada tunnikavas näidatud tundide arvu: maa-alkkoolides V ja VI klassis emakeeles, jónistamises ja võimlemises, igas aines ühe tunni võrra ja linna-alkkoolides — V klassis loodusõpetuses ühe, tööõpetuses kahe ja VI klassis usuõpetuses ühe ning tööõpetuses kahe tunni võrra;

5) Avalikkude algkoolide seaduse § 62 ettenähtud lähemais töökavades tuleb õpetajail õppekavades esikohale asetada põhjalikumaks töötlemiseks olulisemad ja elule lähemad osad, arvestades kooli ümbrust ja õpilaste elutingimusi, ja jätta tagaplaanile õppeainete osad, millel on rohkem teoreetiline tähtsus.

Keskkoolide seaduse (RT 47 — 1934) alusel töötavaile keskkoolidele töötati välja tunnikava ja ajutised õppekavad, mis pandi kehtima 1. augustist 1934, viies neid ellu järk-järgult alates 1934/35. kooliaastast.

4. Õpetajate ettevalmistamine. Algkoolide õppejõudude ettevalmistamise alal jätkasid tegevusaastal oma tegevust Tallinna ja Tartu pedagoogium. 1934. aasta kevadel lõpetas nende kursuse 85 isikut ja said õpetajaameti kandidaadi tunnistused. 1934/35. kooliaastal õppis Tallinna Pedagoogiumis 80 õpilast ja Tartu Pedagoogiumis 59 õpilast, nendest lõppkursusel 95 õpilast.

Et täiendada ja värskendada õpetajate teadmisi nende kutse alal, korraldati neile 1934. a. suvel järgmised kursused: 1) 23. VII—18. VIII Tallinnas käsitöö alal, 2) 6.—18. VIII Tallinnas laste tundmaõppimise praktikum, 3) 30. VII—11. VIII Tallinnas aianduskursused, 4) 11.—22. VI Tartus laste tundmaõppimise kursused ja praktikum, 5) 23. VII—11. VIII aianduskursused Tartus, 6) 13.—25. VIII usuõpetuse kursused Pärnus, 7) 13.—15. VI ja 18.—20. VI tsemendi- ja betoonitööde kursused Kundas, 8) 16.—18. VII usuõpetuse meetodika kursused Narva-Jõesuus vene õppekeelega algkoolide õpetajaile ja 9) 23. VII—18. VIII eesti keele ja vene keele meetodika kursused Petseris vene õppekeelega algkoolide õpetajaile.

5. Õppevahendid. Tegevusaasta jooksul on koolid mitmeti täiendanud oma õppeabinõude kogusid. Üldiselt võib märkida, et keskkoolid, gümnaasiumid ja täienduskoolid on varustatud õppevahenditega rahuldavalt, samuti omavad tarvilikke õppevahendite kogusid ka linnades ja alevs asuvad algkoolid. Maa-alkkoolid tihti kannatavad õppevahendite puuduse all, kuna vallad ei ole suutnud kõiki koole varustada vastavate õppevahenditega.

Mis puutub kooliraamatuisse, siis ei ole neist nüüd enam puudust. HSM Koolivalitsuse juures asuv kooliraamatute läbivaatamise komisjon on tegevusaasta jooksul arvestanud ja teinud otsuse 119 raamatu kohta. Neist on soovitatud 38 raamatut, lubatud 77 raamatut ja keelatud 4 raamatut. Üksikute ainete järgi jagunevad raamatud järgmiselt: eesti keel ja kirjandus 30, saksa keel ja kirjandus 8, inglise keel ja kirjandus 8, vene keel 2, ladina keel 3, prantsuse keel 1, usuõpetus 5, matemaatika 18, ajalugu 12, maateadus 8, looduslugu 12, majandusteadus ja kodanikuõpetus 3, laulmine 4, kasvatusteadus 1, võimlemine 1, aiandus 2 ja õmblustööd 1.

6. Kooliruumid. Uute kooliruumide soetamise avaldunud ehitusprojektide läbivaatamises sellekohases komisjonis, ehituslaenu määrämises omavalitsustele ja koolide ülalpidajaile koolimajade ehitamiseks või ümberehitamiseks ja järelevalve teostamiseks koolimajade kohta. Plaanide läbivaatamise komisjoni poolt on aruandeaasta jooksul vaadatud läbi 21 koosolekul 63 ehitusprojekti, kusjuures 47 juhul projektid tunnustati vastuvõetavaks, 11 juhul — mittevastuvõetavaks ja 5 juhul küsimus jäi lahtiseks kuni täiendavate andmete saamiseni projekti kohta. Koolimajade ehitusfondi komisjoni poolt on määratud laene 33 omavalitsusele ja ühele koolimaja ehitusühingule, kogusummas 319 700 kr, ja korraldatud ümber laene 35 omavalitsusele, kogusummas 1071 862,14 kr suuruses. 1934. aastal ehitati 28 koolimaja, neist 20 koolimaja ehitus on lõpetatud või viidud niisugusesse seisukorda, et kool võis maja hakata kasutama.

7. Erakoolid. Tegevusaastal muudeti Eraõppeasutiste seadust kaks korda, esimene kord Riigivanema 3. VIII 1934 dekreediga ja teine kord Riigivanema 5. XII 1934 dekreediga. Need muudatused olid tingitud uutest põhimõtetest, mis pandi kehtima avalikkude koolide kohta ja mis kuulusid kohaldamisele ka erakoolide suhtes, nimelt eraõppeasutiste registreerimise kord asendati asutamiseks loasaamise korraga, eraõppeasutiste õppejõudude palkade riigi kanda võtmise küsimuste otsustamine viidi Riigivanema kompetentsi, samuti asendati õppejõudude registreerimise kord ametisoleva kinnitamise korraga ja õppekeeleks eraõppeasutistes määrati õpilaste rahvuskeel (senini emakeel). Peale selle toimus veel muidki muudatusi, mis põhimõtteliselt vähema tähtsusega, kuid osutusid tarvilikuks praktilistel kaalutlustel. Erakoole töötas 1934/35. a.: 25 algkooli 2005 õpilasega, 6 täienduskooli 76 õpilasega, 22 keskkooli 1274 õpilasega, 28 gümnaasiumi 2572 õpilasega ja 2 vaimulikk seminari 40 õpilasega.

8. Vähemusrahvuste haridusala korraldus tuleb märkida aruandeaasta tähtsaima sammuna Rahvuse kuuluvuse aluste määrämise seadust (RT 93 — 1934) ja sellega seotud muutmisi koolide seadustes: kui varem segaabielluliste laste vanemad võisid ise määrata oma laste rahvust, siis on see nüüd piiratud juhtudel, kus isa on eesti rahvusest; on püstitatud norm, et lapsed õpiksid kas eesti- või oma rahvuskeelses koolis; erandite tegemise õigus on jäetud Haridus- ja Sotsiaalministrile, kuna see varem kuulus kohalikele koolivalitsustele. See uus kord viib mõne aastaga vähemusrahvuste koolide ja õpilaste arvu tasemeni, mis vastab nende rahvuste arvilisele koostisele.

9. Koolide areng ja praegune seisukord. 1933/34. a. töötas Eestis 1246 algkooli, kus õppis 113 273 last 3 398 klassikomplektis. 1934. a. novembrikuul kogutud andmeil on vastavad arvud järgmised: algkooli 1243, õpilasi 108 916 ja klassikomplekte 3 385. Seega on koolide arv vähenenud 3 võrra, klassikomplektide arv 13 võrra ja õpilaste arv 4 357 võrra. Õpilaste arvu vähenemine on tingitud kahest asjaolust, ühelt poolt koolikohustuslike laste vanuse vähendamisest 16 aastalt 14 aastale, ja teiselt poolt — keskkoolide reformist, kuna osa algkooliõpilasi, kes lõpetasid 1934. a. kevadel algkooli 4. klassi, läksid üle keskkoolidesse. Viimane põhjus andis end tunda suuremais linnades, eriti Tallinnas ja Pärnus, kus selle tõttu (osalst aga ka õpilaste arvu vähenemisel koolikohustuse aja lühendamise tagajärjel) vähenes klassikomplektide arv algkoolides.

Ülaltähendatud 108 916 õpilasest ei olnud 8. XI 1934 veel kooli ilmunud 1404 koolikohustuslikku last, s. o. 1,3%. Kuna eelmisel (1933/34.) aastal oli sääraste kooli mitteilmunud laste protsent 2,6, siis koolikohustuslike laste vanuse alandamine kahe aasta võrra on mõjunud koolile tervendavalt — lahkusid koolist

need, kes ei tahtnud õppida või kellel mitmesuguseil põhjusil kooliskäimine oli takistatud. Umbes pooled 8. XI 1934 koolist puuduvaist lastest ei saanud kooli ilmuda haiguse pärast.

Õpetajaid töötas aruandeaastal algkoolides 3959. Täienduskooli töötas 1934/35. a. 56, neist 50 avalikku ja 6 erakooli, kokku 2053 õpilasega ja 92 klassikomp- lektiga.

Keskooli seaduse (RT 47 — 1934) alusel tööta- vate keskkoolide ja Avalikkude keskkoolide seaduse (RT 155/156 — 1922) alusel töötavate gümnaasiumide ja nende klasside arv oli 1934/35. kooliaastal järgmine:

Koolide ülal- pidaja	Koolide arv		Kesk- kl. arv		Gümnaasiumi klasside arv				Kokku klasse
	keskk.	güm.	I	III	II	III	IV	V	
1. Haridus- ja Sotsiaalminis- teeriumi koolid	3	2	2	4	4	3	3	3	19
2. Linnaomaval. koolid	22	24	19	31	33	31	35	37	186
3. Maaomaval. koolid	8	7	7	8	8	8	8	8	47
4. Õigustega era- koolid	6	7	5	9	11	11	11	11	58
5. Erakoolid õig. õpil.	—	12	—	—	12	15	14	15	56
6. Erakoolid	16	9	7	17	7	6	6	6	49
Kõik kokku	55	61	40	69	75	74	77	80	415
Neist riigil arvel:									
a) 100%	3	2	2	4	4	3	3	3	19
b) 70%	30	38	28	44	49	50	54	56	281
Eesti õppekeel.	42½	43½	35	56	55	53	56	58	313
Saksa „	6	10	2	6	11	11	12	13	55
Vene „	4½	4½	3	5	6	6	6	7	33
Juudi „	1	1	—	1	1	2	1	2	7
Rootsi „	—	1	—	—	1	1	1	—	3
Läti „	1	1	—	1	1	1	1	—	4

Õpilaste arv.

Koolide ülalpidajad	Keskkoooli klassides		Gümnaasiumi klassi- des				Kokku	
	I	III	II	III	IV	V	p.	t.
1. Haridus- ja Sot- siaalministeeriumi koolid	60	172	102	87	64	68	280	273
2. Linnaomav. koolid	747	1 533	1 226	1 120	999	945	3 287	3 283
3. Maaomaval. koolid	240	403	275	231	191	204	882	662
4. Õigustega era- koolid	242	527	454	353	309	273	863	1 295
5. Erakoolid õig. õpil.	106	306	239	213	246	225	593	752
6. Erakoolid	21	72	110	44	58	48	176	177
Kokku	1 416	3 013	2 406	2 048	1 867	1 773	6 081	6 442
							12 533	

Peale selle oli Tallinna Kolledžis 446 õpilast, Petseri Vaimulikis Seminaris 26 õpilast, Baptisti Usuteaduse Seminaris 14 õpilast ning Tallinna ja Tartu pedagoogiumis*) 627 õpilast. Üldse õppis 109 tuhat õpilast algkoolis ja 15,7 tuhat õpilast muudes koolis peale kutsekoolide, kokku HSM Koolivalitsusele alluvais koolis 124 600 õpilast.

*) Ühes nende algkoolidega.

10. Vabaharidustöö. Riigivanema poolt 2. II 1935 dekreedina kehtimapanud sea- dusega asutati Haridus- ja Sotsiaalministeeriumi juurde Rahvakultuuri ja Rahvahariduse Nõukogu. Selle nõukogu asutamine oli tingitud soovist luua suuremat ühtlust ja kavakindlust vabaharidustöös, mis senini oli killustatud mitme asutise vahel. Nõukogusse kuuluvad Peaminister, Haridus- ja Sotsiaalminister, Haridus- ja Sotsiaalministri abi ja Haridus- ja Sotsiaal- ministeeriumi valitsuste ja osakondade direktorid ja teiste ministeeriumide esindajad, kui ka üleriiklikus ulatuses teaduse ja kultuuri alal töötavate keskorga- nisationsioonide, liitude ja asutiste esindajad.

Peale ülaltoodu tuleb märkida vabaharidustöö alal tegevusaastal veel üldiste korraldavate ja normee- rivate aktidena raamatukogude komisjoni tegevuse aluste ning kodukorra kehtimapanekut ja raamatu- kogu juhatajate kutselise ettevalmistuse ning kutse omandamise ja raamatukogude juhatajate teenis- tuse määrusi.

Tegevus vabaharidustöö alal avaldus tegevus- aastal peamiselt avalikkude raamatukogude, ühingute ja seltside, rahvaülikoolide, kursuste, õpiringide, laste- aedade ja svviste lastemängumurude kaudu.

Avalikkude raamatukogude seaduse täiendamise seaduse alusel HSM Koolivalitsuse juurde asutatud raamatukogude komisjon, nagu eelmisel aastailgi, vaatas läbi 1934. a. ilmunud kirjanduse ja koostas aval. raamatukogudele soovitatud raamatute nimes- tiku, mis Haridus- ja Sotsiaalministri otsusega tehti kohuslikuks uute raamatute muretsemisel kõigile aval. raamatukogudele.

Eelarve korras määrati raamatukogudele rahalist toetust kogusummas 16 000 kr. Peale selle anti igale aval. raamatukogule, kes selleks soovi avaldas, kir- jandust (kirjastustelt laenude arvel saadud raamatuid) igale kogule 80 kr piirides nominaalhinnas, kokku 59 000 kr eest.

Ühingute ja vaimse kultuuri alal töötavate seltside läbi on haridustööd kohtadel toetatud peamiselt nende keskorganisationsioonide kaudu (Eesti Haridusliit, Vene Haridusliit, Karskusliidud, ÜENÜ keskjuhatus). On aineliselt toetatud ka noorsoo-organisationsioonide (gai- did, skaudid, Noorte Meeste ja Naiste Kristlikud Ühingud jt.) tegevust.

Lühiaegsete üldhariduslikkude kursuste toetamist on jätkatud eelmiste aastate eeskujul, kuigi ministeeriumi krediitid sellel alal olid väga piiratud.

Õpiringide korraldamine ja juhtimine seisab Eesti Haridusliidu käes. Aruandeaastal ministeerium määras ühele edukamalt töötanud õpiringile autasuks komp- lekti kirjandust (80 kr väärtuses).

Lasteaedu, kellele aruandeaastal määrati toetust, oli 50. Svuseid laste-mängumurused korraldati 30 koha- s. Toetust määrati neile kokku 5 000 kr.

**11. Õppe- ja kasvatus-
töö järelevalve.**

Kuna 1934. a. algul, ühenduses maaomavalitsuste kaotamisega, koolinõunikud muudeti riigiteenijaiks ja toodi Haridus- ja Sotsiaalministeeriumi Koolivalitsuse koosseisu, siis tuli teha mõningaid muudatusi ka õppe- ja kasvatus-
töö järelevalve aparaadis. Olulisemaks neist muudatus-
test on iseseisvate koolinõunikkude kaotamine Saksa ja Juudi kultuurvalitsuse juures, ühe koolinõuniku toomine Tallinna Linnakoolivalitsuse juurest HSM Koolivalitsuse juurde ja ühe koolinõuniku koha koon-
damine Läänemaal ning kesk- ja kutsekoolide ning gümnaasiumide eraldamine koolinõunikkude tegevus-
alast, kusjuures kesk- ja kutsekoolid ning gümnaa-
siumid on õppe- ja kasvatus-
töö järelevalve teostamise mõttes vahenditult määratud haridusnõunikkudele ja HSM Koolivalitsuse juurde toodud koolinõuniku

ülesandeks on teostada järelevalvet vähemusrahvuste kulturomavalitsuste õppe- ja kasvatusasutistes.

Õppe- ning kasvatus-
töö järelevalve teostamise ühtlustamise otstarbel on HSM Koolivalitsus korral-
danud möödunud tegevusaastal 3 koolinõunikkude ja 1 koolinõunikkude ning koolivalitsuste juhatajate päe-
va. Algkoolilõpetajate võimete uurimise otstarbel korraldati 1934. a. kevadel teste kõigis algkooli-
aineis. Iga koolinõuniku tegevuspiirkonnas pidi testi-
tama algkooli lõpetajaid kahes aines; iga aine testiti vähemalt kolmes koolinõuniku tegevuspiirkonnas. See oli teataval määral ajalooline suuründmus alg-
koolides kasvatus- ning õppetöö revideerimise mõttes. HSM Koolivalitsus avaldab lähemal ajal nende testide uurimiste tulemused trükis.

IV. KUTSEOSKUSE OSAKOND.**1. Tegevuse areng.**

Kutseoskuse Osakond asutati 1934. a. ja ta hakkas töötama 1. V 1934. Seega oli 1934/35. tegevusaasta sellel osakonnal esimeseks tegevusaastaks.

Sel esimesel tegevusaastal toimus osakonna orga-
niseerimine ja tegevuse aluste ja põhimõtete kujunemine. Kuid uus osakond on teinud ka palju otsust tööd kutsekoolide võrgu täiendamise ja nende koolide õpetusliku tasapinna tõstmise alal. Seejuures on tege-
vus kutsehariduse alal toimunud kooskõlas meie hari-
dusala edendamise üldpõhimõtetega ja seoses teiste koolide arenguga.

Üldine kasvatuslik põhimõte — rõhutada isamaa-
list ja rahvuslikku kasvatus-
tööd — esineb ka kutsehari-
duse alal. Samuti kõik üldised seadused, määrused ja korraldused, mis puudutavad kõiki õppeasutisi, tulevad kehtivusele ka kutsehariduse alal. Neist olid tegevusaastal tähtsamad: Õppejõudude teenistuse seaduse muutmise seadus, mis tõi mõned ülesanded kohalikul koolivalitsuselt HSM Kutseoskuse Osa-
konnale ja suurendas Haridus- ja Sotsiaalministeeriumi võimu õppejõudude kinnitamise ja määramise, ümberpaigutamise ja ka vabastamise suhtes; Era-
õppeasutiste seaduse muutmise seadus, mis andis eraõppeasutiste asutamise otsustamise Riigivanema ja Haridus- ja Sotsiaalministri võimupiiri; Õpilaste hindamise ning klassi- ja koolikursuse lõpetamise määru-
se täiendamine ja teatud osades muutmine; Määrus kooli- ja klassikursuse lõpetamise tunnistuste kohta; Ringkiri isamaalise kasvatus-
töö asjas; Õpetajate kutseandmise määru-
s.

**2. Koole korralda-
vald seadusi ja mää-
rusi.**

Suur osa tööst seaduste ja määruste alal oli etteval-
mistustöök. On päevakorras kutsekoolide liigitamine kahte astmesse: a) koolid, mis põhinevad 6-klassilise algkoolile ja mis õppe-
aastailt vastavad kokkuvõttes keskkoolile, ületavad

keskkooli ühe aasta võrra või püsivad tasemel, mis ühe (erandjuhtudel ka kahe) aasta võrra on keskkoolist allpool: sellisel astmel asuvad koole võiks nimetada keskastme kutsekoolideks. Siit järeldub, et mitmed kooliliigid peavad muutuma kolme aasta asemel nelja-
aastaseks (kaubanduskoolid, tööstuskoolid, naiskutse-
koolid). Seejuures on püüdeks, et teatud üldaineis kutsekool viiki õpilase keskkooli tasemele, mis kergen-
daks vastava soovi korral lõpetajate üleminekut järgmise astme üldhariduslikku kooli.

Keskkooli, samuti ka keskastme kutsekooli lõpe-
tajate tarvis, kui need lõpetajad soovivad jätkata hariduse saamist kutselisel alal, oleks määratud üle-
mastme kutsekool 3-aastase kursusega; selle kooli lõpetajal oleks tarbe korral võimalus jätkata hariduse saamist kõrgema kooli ühes või kahes vastavas teadus-
konnas (osakonnas). Ülemastme kutsekooli lõpetaja, eriti kui ta on tulnud keskastme kutsekoolist (soovi-
tavalts isegi lähedaselt erinevalt alalt), oleks kohane kandidaat astumiseks pedagoogilisse klassi — muidugi, kui tal on eeldusi õpetaja-
ametiks.

Selle kõrval on erikorraldusega koole, mis sisalda-
vad mõlemasse astmesse kuuluvaid klasse: Riigi Kunsttööstuskool, praegune Tallinna Tehnikum (1928. a. seadus), Merekool.

**3. Majanduskoolide
seaduse põhjal töö-
tavad koolid.**

Tegevusaastal peeti kauba-
duslikkude koolide juhatajate nõupidamine, millest võtsid osa ka küsimusest huvitatud asutiste ja organisat-
sioonide esindajad. Muu seas kiideti heaks HSM ka-
vatus — muuta kaubanduskooli kursus nelja-aasta-
seks (kolmeaastase kursuse asemel). Kuna Majandus-
koolide seadus seda võimaldab, siis saatis HSM Kutse-
oskuse Osakond ettepaneku vastavate koolivalitsuste kaudu kaubanduskoolidele ja koolide ülalpidajale, et need teataksid, mis aastast alates ülalpidaja soovib muuta kooli kursuse nelja-aastaseks, kusjuures selleks

oleks kolm võimalust — 1935., 1936. või 1937. aasta sügisest, alates I klassiga (II klassist ainult õpilaste vanemate või hooldajate üksmeelsel soovil). Ühtlasi saadeti laiali arvamuste saamise otstarbel nelja-aastase kursusega kaubanduskooli tunnikava projekt.

Tegevusaastal on majanduskoolide seaduse põhjal töötavate kutsekoolide arv suurenenud kuue võrra, tuues juurde teiste seas ka uue tüübi — kaupmeestekooli.

Utetest koolidest avati 1934. a. sügisel Tallinna Linna Tütarlaste Kommertsgümnaasiumi juures kaupmeeste kool (kursuse kestus 4 aastat), Viljandi Maakonna Gümnaasiumi juures ühiskaubanduskool, Paide Linna Ühiskaubanduskool erakoolina, Narva Linna Ühiskaubanduskool erakoolina, Viljandi Haridusseltsi Tütarlaste Kaubanduskool erakoolina; 1. III 1935 avati Tallinnas esimese ja riigis teise selletaolisena Tallinna Rahvaülikooli Seltsi Majandusõpilaste-kool. 1934/35. a. asutatud kaubanduslikesse koolidesse oli astujaid palju, kõiki soovijaid ei suudetud võtta vastu. Endistest õppeasutistest Eesti Ühistegelise Liidu Ühistegevuskool moodustati ümber ametlikult kooliks, kuigi ta oli seda sisuliselt juba varem.

4. Tööstuslikkude koolide seaduse põhjal töötavad koolid.

Poeglaste tööstuskoolides on iga kooli kohta ringkirjalisel seletatud, millistel tööaladel on sellel või teisel koolil, olenevalt õppejõududest ja seadistest, võimalik valmistada ette õppinud töölisi, nimelt mööbelsepa, puutreiali, mudelsepa, tollasepa, ehituspõusepa, müüri-sepa, potisepa, ehituskünniku, sepa, lukusepa, metallitreiali, katelsepa, metallide kokkukeetmise, plekisepa, vase-sepa, maalri, sadulsepa tööaladel. Juurde on tulemas peenmehaanika ja tekstiil- (vabrik-) töö-alad ning mõned muud. Tegevusaasta kestel on avatud uute õppeasutistena või osakondadena olevate koolide juurde meesrätsepatööstuse õppetöökoda Tallinnas, ning mootormehaanika ja metallide kokkukeetmise osakond Paide tööstuskoolis. Tegevusaasta kestel on tehtud ettevalmistustöid ja on Riigivanema otsusega lubatud avada, arvates 1. VIII 1935, tehnikakool Tartus, ehitus-keramikakool Petseris ja aiatööstuskool Rāpinas. Lühiaegsete kursuste nime all töötavaist õppeasutistest on kinnitatud pikaajalisteks kaheaastase kestusega kursusteks NMKÜ elektrotehnika kursused. Tööstuskooli õppejõududele, eriti meister-instruktoritele, korraldati 1934. a. suvel kursused joonistamise, stiiliõpetuse, tehnilise joonestamise ja elektrotehnika alal.

Tööstuslikkude naiskutsekoolide tarvis koostati ja saadeti koolidele juhtnõu-riks tööstuslikkude naiskutsekoolide ühtlustatud õppekavad, mis pärast arvamuste saamist kohtadelt viimistletakse ja tarviduse korral täiendatakse naiskutsekooli kursuse nelja-aastaseks muutmise puhul, milline muutmine on päevakorras. Ühtlasi pandi kehtima mõnesuguste reformidega naiskutsekoolide tunnikavad (kahe- ja kolme-aastase kursusega koolid).

Naiskutsekool valmistab ette õppinud töölisi järgmistel tööaladel: rõivaõmblemise, pesuõmblemise, tikanduse, pitside, silmuskudumise ja heegeldamise, naiste peakatte (moe), kudumise, värvimise, keramika (keramikakoolis) õpivad ka poe-glapsed), üleriie, toidustamise ja kodukorrastuse ühes aiandusega (majapidamise), koka ja kondiitri alal. Kursuse kestus on kolm aastat, peale toidustamise ja kodukorrastamise, tikanduse, pitside, silmuskudumise, heegeldamise ja naiste peakatte tööala, kus kursuse kestus on kaks aastat (viimases on senini olnud üheaastane kursus, mis nüüd muudetakse kaheaastaseks). Peale selle on toidustamise ja kodukorrastuse alal üheaastase kursusega osakondi kaks (Võru ja Pärnu), millele lisaks avati tegevusaasta kestel kolmas Rakvere Linna Naiskutsekooli juures. Tartu Naiseltsi Majapidamiskooli juures töötab üheaastase kursusega kangakudumise osakond. Üheaastase kursusega naiskutsekooli osakond ei anna kursuse lõpetajaile õppinud töölise või õppinud majapidaja kutset: nad on vaid koolideks, kus antakse õpetust oma tarvidusteks, või eelkooliks vastavale tööalale edasi õppima siirdujaile.

1934. a. suvel korraldati õppejõududele kursused Tallinnas (rõivaõmblemise, kangakudumine, värvimine) ja Tartus (kunstained, pedagoogilised ained, rahvakunst, silmuskudumine).

Tööstusõpilaste koolide poolt saadud arvamuste põhjal on viimistlemisel tööstusõpilaste koolide õppekavad, mis saadeti koolidele juhtnõu-riks eelmisel aastal.

Tegevusaasta kestel algas Virumaa kaevanduskool Jõhvis tegevust uue lennuga kahes, nimelt kaevandus- ja õlitööstusosakonnas (varem töötas vaid kaevandusosakond).

Tegevusaasta kestel otsustati muuta üheaastase kursusega kalanduskool Pärnus kaheaastase kursusega kooliks, arvates 1. VIII 1935.

Tööstusõpilaste koolide arv ei ole ametlikult muutunud, sisuliselt on aga tulnud juurde tööstusõpilaste-kool Viljandis — esialgu Mõisaküla tööstusõpilaste-kooli paralleelklassina. On kasvanud koolis õpetatavate tööalade arv, kuna tööstusõpilastel, kes õpivad tööoskust tööstusettevõttes, on tööstusõpilastekoolis õppimine kaudselt sunduslik. Peale selle on töötamas eraalgatusel organiseeritud, HSM poolt toetust saavad tööstusõpilaste kursused Paides, Viljandis, Põltsamaal, Valgas ja olid töötamas tegevusaasta algusosas Tapal (kolmeaastane kursus Tapal lõppes lõppeksamitega juunikuus).

Õppetöökodade arv on kasvanud nelja võrra, nimelt nahatööde alal Tartus, rätsepatööstuse alal Tallinnas, rõivastuse alal Tallinnas, moe- ja tarbekunsti alal Tallinnas.

5. Riigi Kunst- tööstuskool.

Riigi Kunsttööstuskool töötas tegevusaastal samade osakondadega, millega 1933/34. aastal, nimelt dekoratiiv-, skulptuuri-, keramika-, tekstiil-, graafika- ja trükitöö ning nahatöö-ramatukõitmise osakond.

Koolikursus jaguneb üldastmeks (2 a.), sellele järgnevaks töökodade astmeks (3 a.) ja lõppaastat sisaldavaks meistriklassiks.

Koolile kinnitati tegevusaastal õppekavad viimistletud kujul ja võeti ette mõned täiendused töökodades õpitavate tööalade arvu suurenemise suhtes (tööstuskool trükitöö alal, kiviraiumine skulptuuriosakonnas jm.).

6. Tallinna Tehnikum. Tallinna Tehnikumi korraldustes ei ole muudatusi. On näha ette, et edaspidi tehnikumis kaob üldaste, s.o. I ja II klass, ja tehnikumi hakatakse võtma õpilasteks keskkooli ja tööstuskooli lõpetajaid. Inseneride, arhitektide, keemikute ja tehnikute kutsetegevuse seaduse kaudu (RT 95 — 1934) määrati kutseõiguste omandamise kord ka tehnikumi lõpetajaile.

7. Merekoolid. Merekoolid said tegevusaasta teisel poolel uue seaduse, mis avaldati Riigi Teatajas jaanuaris ja mis hakkas kehtima kooliaasta kestel.

Merekoolide seaduse järgi merekool jaguneb navigatsioon- ja mehaanika-osakonnaks. Kummiski osakonnas on eelklass, mis võib olla ühine mõlemale

osakonnale, väikese erinevusega aineis, ning I, II ja III klass. Klassides valmistatakse ette vastavalt I klassis lähissõidu tüürimehe või III järgu laevamehaaniku, II klassis kaugesõidu tüürimehe (lähissõidu kapteni) või II järgu laevamehaaniku ja III klassis kaugesõidu kapteni või I järgu laevamehaaniku kutsele. Igas merekoolis ei tarvitse olla mõlemaid osakondi. Tegelikult on Kuressaares kapten Teär'i eramerekoolis vaid navigatsiooni-osakonna I ja II klass ja Tallinna merekoolis ühine eelklass ja kummiski osakonnas I, II ja III klass.

Muutused võrreldes aruandeaasta esimesel poolel kehtivusel olnud seadusega on selles, et laevamehaanikute ettevalmistusasutis, mis varem esines merekooli juures iseseisva koolina, esineb nüüd osakonnana. Mehaanika alal varem II klassi lõpetamine võimaldas minna vaid III järgu laevamehaaniku ja III klassi lõpetamine II järgu laevamehaaniku kutseeksami, kuna I järgu laevamehaaniku kutse saadi erilise lisaõppuseta praktilise staaži järgi.

Navigatsiooni-osakonnas ei ole selles mõttes midagi uut. Ühiselt uus on, et eksamid, mis varem korraldati komisjonis, ametlikult väljaspool kooli, korraldatakse nüüd koolis klassikursuse lõpul.

Kutseliste õppeasutiste arv liikide ja jaotuste järgi.

Õppeasutise ülalpidaja	tehnikakool	kunsttööstuskoolid	Tööstuslikud õppeasutised						Majanduslikud õppeasutised					Merekoolid	Kokku	
			tööstuskoolid	naiskutsesekoolid	tööstusõpil. koolid	pikaajal. kursused	õppetöökojad	kalanduskoolid	kaevanduskoolid	kaubanduskoolid	kaubanduskursused	ühistegevuskoolid	kaupmeeste koolid			majand. õpil. koolid
1. Haridus- ja Sotsiaalministeeriumi õppeasutised	1	1	1	—	1	—	—	—	—	—	—	—	—	—	1	5
2. Linnavalitsuste õppeasutised:	—	—	3	6	5	1	—	—	—	3	—	—	1	1	—	20
a) avalikud	—	—	—	—	—	—	—	—	—	2	1	—	—	—	—	3
b) era	—	—	5	—	1	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	10
3. Maaomavalitsuste õppeasutised	—	—	—	3	—	—	—	—	—	—	—	—	—	1	1	5
4. Õigustega eraõppeasutised	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
5. Eraõppeasutised õigustega õpilastele	—	—	—	1	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	1
6. Eraõppeasutised (koolid ja pikaajalised kursused)	—	—	—	1	—	1	—	—	—	2	2	2	—	—	—	8
7. Eraõppetöökojad	—	—	—	—	—	—	8	—	—	—	—	—	—	—	—	8
Kokku	1	1	9	11	7	2	8	1	1	9	3	2	1	2	2	60

8. Kodumajanduslikud koolid. Kutseoskuse Osakonnal on olnud päevakorras kodumajanduslikkude koolide võtmine Põllutöoministeeriumi alluvusest Haridus- ja Sotsiaalministeeriumi alluvusse. Tegevusaasta lõpposas otsustas Riigivanem nende koolide üleviimise küsimuse ülnimetatud mõttes, arvates 1. IV 1935.

9. Kutsehariduse edendamine väljaspool kooli vabariikliku haridustööna ja kodutööstus. Kutsehariduse edendamises väljaspool kooli vabariikliku haridustööna langeb peaosaks oskuskursusile, mis korraldati HSM

toetusel, kusjuures õppejõu tasu rahalise osa maksis riik, õppejõu sõidu-, korteri- ja töidustamiskulud kursuste tegelik korraldaja. Kursused olid osavõtjatele väikese tasu eest, mõned ka täiesti tasuta. Kursused korraldati Eesti Kodutööstuse Edendamise Kesksele, Eesti Naistööliste ja Eesti Maanaiste Kesksele

Õpilaste arv.

Õppeasutiste liik	Õppeasutiste arv	Õpilaste arv kooli ülevaadete järgi		
		poegl.	tütarl.	kokku
1. Tehnikakoolid	1	289	—	289
2. Kunsttööstuskoolid	1	76	106	182
3. Tööstuslikud õppeasutised:				
a) tööstuskoolid	9	970	—	970
b) naiskutsesekoolid	11	—	855	855
c) tööstusõpil. koolid	7	824	634	1 458
d) pikaajalised kursused	2	46	20	66
e) õppetöökojad	8	36	95	131
f) kalanduskoolid	1	21	2	23
g) kaevanduskoolid	1	116	6	122
4. Majanduslikud õppeasutised:				
a) kaubanduskoolid	9	308	504	812
b) kaubanduslikud kursused	3	44	50	94
c) kaupmeeste koolid	1	—	30	30
d) ühistegevuskoolid	2	197	57	254
e) majandusõpil. koolid	2	53	60	113
5. Merekoolid	2	148	—	148
Kokku	60	3 128	2 419	5 547

kaudu, kusjuures toetused määrati ja aruanded esitati Eesti Kodutööstuse Edendamise Keskseksi kaudu. Peale selle on mitmed perioodiliselt igal aastal korraldatavad lühiaegsed kursused, kes said toetuse vahetult Haridus- ja Sotsiaalministeeriumilt.

Kursused korraldati järgmistel aladel ja arvul:

rahvarõivad ühes muude naiste käsitöödega	10
kangakudumine ühes muude naiste käsitöödega	19
rõivaõmblemine ühes muude naiste käsitöödega	11
varrastelkudumine ühes heegeldamise ja tikandite valmistamisega	5
kodukorraldamine ja toidustamine	5
meeste käsitööd — puu-, korvi- ja vitsa-, metalli- jm. tööd	6
Peale selle segakursused naiste käsitööde ja kangakudumise aladel	5

Osaõõtjate koguarv oli ümmarguselt 1 200.

Toetust HSM poolt kursuste tarvis naiste tööde aladel määrati kogusummas 2 575 kr, meeste tööalade kursused korraldati kodutööstuse edendamiseks määratud summade arvel.

Kursuste kohta, mis organisatsioonid korraldasid ilma HSM toetuseta, andmeid siin ei ole toodud.

Peale kursuste teostub kodutööstuse arendamine kõnede, nõuannete (kohal ja Tallinnas), seletuskoosolekute, kirjanduse levitamise, näituste, muustrite kogude korraldamise ja vaatamise kaudu. Nende ülesannete teostamine suures osas on kuulunud Eesti Kodutööstuse Edendamise Keskseksile, kes on saanud toetust ka HSM-ilt. HSM Kutseoskuse Osakonna nõuandel on Eesti Kodutööstuse Edendamise Keskseksile asunud kodutööstusliku muuseumi asutamisele, milleks tegevusaasta kestel olid käimas eeltööd. 1934. a. suvel peeti Soomes Hämeenlinnas Põhjamaade kodutööstuse kongress ja näitus, kus Eesti esines Eesti Kodutööstuse Edendamise Keskseksi kaudu esimest korda Põhjamaade Kodutööstuse Liidu liikmena (võeti liikmeks Kopenhaageni kongressil 1931. a. suvel). Eesti Vabariigi Valitsuse nimel tegid Eesti esindajad kongressil ettepaneku — korraldada järgmine kongress ja näitus Tallinnas. Kongress võttis vastu selle kutse ja otsustas korraldada järgmise Põhjamaade kodutööstuse kongressi ja näituse Tallinnas 1940. a. Vahepeal, 1937. a., korraldatakse delegaatide nõupidamine Islandis.

10. Tehnika-eriteadlaste registreerimise komisjon.

Tehnika-eriteadlaste registreerimise komisjon pidas 1934. a. kestel 5 koosolekut, kus registreeriti 34 dipl. inseneri ja dipl. arhitekti, 41 tegelikku inseneri ja tegelikku arhitekti ja 54 tehnikut, teostatud

praktika arvestati 71 inseneril ja arhitektil. Komisjon lõpetas oma tegevuse 31. XII 1934 Inseneride, arhitektide, keemikute ja tehnikute kutsetegevuse seaduse (RT 95 — 1934) kehtimahakkamise puhul.

Üldse on nimetatud komisjonis selle tegevuse kestel 7. VI 1923 kuni tegevuse lõpetamiseni registreeritud 456 dipl. inseneri ja dipl. arhitekti, 177 tegelikku inseneri ja tegelikku arhitekti ja 320 tehnikut, teostatud praktika on arvestatud 243 inseneril ja arhitektil.

11. Tööstusliku kutseoskuse nõukogu ja tööstusametite tegevus.

Tööstusliku kutseoskuse nõukogu poolt arvati Meistrite, õppinud tööliste ja tööstusõpilaste seaduse alla rida uusi tööalasid, samuti koostati vastavalt eksamikavu. Revideeriti tööstusametiteid ja teostati käitistes õppekontrolli nii Tallinnas kui ka teistes linnades. Koostati uus Meistrite, õppinud tööliste ja tööstusõpilaste seaduse eelnõu. Peeti meistrite ja tööliste esindajatega ühiseid nõupidamisi tööalade Meistrite, õppinud tööliste ja tööstusõpilaste seaduse alla arvamise asjus. Tööstusliku kutseoskuse nõukogu pidas aasta jooksul 26 koosolekut.

Tööstusametiteid on arvult kaheksa.

Tööstusametite tegevus oli tegevusaastal eriti elav.

Aasta jooksul registreeriti 513 meistrit ja 5 953 õppinud töölist. Eksami õiendasid 142 meistrit ja 2 167 õppinud töölist. Õppelepinguid on koostatud sama aja jooksul 376.

Üldse tööstusametite tegevusajal, s. o. 1. III 1932 kuni 31. III 1935, on registreeritud 2 183 meistrit ja 13 137 õppinud töölist.

Eksamimaksuna saadi aasta jooksul 22 830 kr, kulutati 19 115,46 kr, seega sai riik tulu 3 715 kr.

12. Kutsevaliku nõuande korraldamine.

Möödunud tegevusaastal töötas üldse kaks kutsevaliku nõuande bürood: üks Tallinnas, teine Tartus; esimene on linna, teine linna- ja maavalitsuse ülal pidada. Mõlemate nõuannet kasustati noorte poolt elavalt.

Kutsevaliku nõuande büroode tegevuse korraldus ei olnud täiel määral ühtlustatud. HSM Kutseoskuse Osakonnal on päevakorras juhendite koostamine tegevuse korraldamise ühtlustamiseks. Ka on sel alal peetud kontakti Pariisis asuva Rahvusvahelise Tehnilise ja Tööstusliku Kutsehariduse Bürooga, kes kogub andmeid ja koostab ülevaateid kutsevaliku nõuande kohta kogu maailmast.

V. TERVISHOIU- JA HOOLEKANDEVALITSUS.

A. Tervishoid, apteegi- ja rohuasjandus.

1. Tervishoid. Tervishoiu alal töötati välja ja pandi kehtima tegevusaastal järgmised seadused ja määrused:

- 1) Elatisvahendite seadus (RT 81 — 1934),
- 2) Arstide Koja seadus (RT 103 — 1934),
- 3) Arstide ja masseerijate kutsetegevuse määru-
se ärakaotamise määrus (RT 38 — 1934),
- 4) Arstimisvahendite ja arstimise kuulutuste mää-
rus (RT 37 — 1934),
- 5) Hambatehnikute ettevalmistamise ja katsete
korraldamise määrus (RT 4 — 1934),
- 6) Arstide Koja valimise juhatuskiri (RT 30 —
1935),
- 7) Arstlikkude ekspertiiside tasunormide määrus
(RT 30 — 1935).

Tähtsamad neist on Elatisvahendite seadus ja Arstide Koja seadus. Elatisvahendite seadus reguleerib toiduainete, maitseainete ja tarbeasjade valmistamist ja nende liikvelelaskmist ning järelevalvet nende valmistamise ja valmistusasutiste üle kui ka järelevalvet nende isikute üle, kes on tegevuses nende ainete ja asjade valmistamisel ja liikvelelaskmisel.

Arstide Koja seadusega on ühendatud avalik-õiguslikul alusel kõik kutse alal tegutsevad arstid vabapraktika alal tegutsemise ulatuses nende kutsealase elu korraldamiseks, kutsealaste tarviduste esitamise otstarbeks ning valitsus- ja omavalitsusasutiste igakülgseks toetamiseks nendele pandud ülesannete täitmisel.

Peale selle on Tervishoiu- ja Hoolekandevalitsus võtnud osa Piimaseaduse elluviimisest ja teiste vastavate sellekohaste määruste väljatöötamisest ühes Põllutöoministeeriumi Põllumajanduse Osakonnaga.

Ka on valitsus oma tähtsama ülesandena endiste aastate eeskujul teostanud igakülgset hoolekannet rahva tervishoiu eest ning järelevalvet tervishoiu korraldamise kohta riigis.

Kõrgema nõuandva asutisena on Tervishoiu- ja Hoolekandevalitsusele töötanud kaasa Riigi Tervishoiu Nõukogu, kus tulid ka sel tegevusaastal läbivaatamisele tähtsamate seaduste ja määruste eelnõud.

Tervishoiu ülesandeid kohtadel teostasid maa-, linna ja linnaõigustega aleviarstid, kusjuures nendele olid abiks suuremais linnades tervishoiu-, kooli- ja vaestearstid ning muu tervishoiu abipersonaal, ja maakondades jaoskonna tervishoiuarstid ja ämmaemandad.

Tegevusaastal oli ametis 11 maa-arsti, 17 linnaarsti ja 8 linnaõigustega aleviarsti.

Suuremais linnades, nagu Tallinn ja Tartu, olid linnaarstil abiks veel tervishoiu-, vaeste- ja kooliarstid.

Jaoskonna-tervishoiuarste oli tegevusaastal ametis 123 arsti.

Et rahvale maal arstiabi teha veel kättesaadavamaks, on kavatsusel tihendada jaoskonna-tervishoiuarstide võrku ja vähendada nende tegevuspiirkondi, luues juurde uusi jsk.- arstide kohti 20 jsk.- võrra, samuti suurendada öde-ämmaemandate võrku, nii et iga jsk.-arsti juures oleks ametis üks öde-ämmaemand.

Masseerijate ettevalmistamiseks asutati Tartu Ülikooli juurde perioodilised masseerimise kursused üheaastase kestusega.

Tervishoiupersonaali oli sel tegevusaastal järgmisel arvul:

Arste	934
Hambaarste	207
Õdesid	506
Ämmaemandaid	376
Masseerijaid	199
Koolivõõreid	91
Hambatehnikuid	73

Raviasutisi oli:

riigi haigemaju — 19	2047	voodiga
omavalitsuste haigemaju — 20	1596	„
erahaigemaju — 24	812	„

Kokku 63 haigemaja 4455 voodiga.

Muid tervishoiuasutisi oli:

riigi ambulatooriume	14
omavalitsuse ambulatooriume	16
eraambulatooriume	32
omavalitsuste mudaravilaid	2
eramudaravilaid	8

Statistilisel andmel võib konstateerida surevuse vähenemist viimaste aastate jooksul. Rahva surevust meie praegusel territooriumil arvestati maailmasõja-eelseil aastail 18,4 surmajuhuga 1 000 elaniku kohta aastas. 1934. a. andmetel on see arv langenud meil 14,1 peale.

Nakkushaigused.

Nakkushaiguste vastu võitlemist on selgi tegevusaastal arendatud endiste aastate eeskujul vastavate seaduste ja määruste alusel selleks kasustada olevate kreidite ulatuses.

Nakkushaiguste liikumise andmel on haigete arv mõnes haiguses suurenenud, teises vähenenud, mis on tingitud mitmesugustest looduslikest tingimustest ja asjaoludest. Võitluseks nende haiguste vastu on aga tarvitatud tegevusaastal kõiki võimalikke abinõusid. Nii näiteks suleti ajutiselt koolid, lasteaiad ja teised lastekogumiskohad, kui neis leetrid, sarlakid, difteeriit jne. võtsid taudi iseloomu. Tüüfuse levimise korral katsuti kiire korras avastada tüüfuse algallikad — pesad — ja asuti energiliselt kõikide abinõudega nende likvideerimisele. Tüüfuse eest hoidumiseks on hakatud tarvitama tüüfuse vaktsiini nii

suu kaudu sisseandmisel kui ka süstimise teel. Ka on hakatud lapsi immuniseerima sarlaki ja difteeria vastu, mis on andnud rahuldavaid tulemusi. Samuti on ka kodanikud ise tervishoiuküsimuste selgitamise tagajärjel rohkem jõudnud arusaamisele, kuidas kaitsta ja hoida endid nakkushaiguste eest.

Karantiinid.

Tervishoiulise kaitseasutisena Vene-Eesti piiril töötas Narva

observatsioonipunkt, kelle poolt vaadati läbi 1 708 isikut, nendest desinfitseeriti 17 isikut ja pandi rõugeid 2.

Pasteuri Instituut.

Tegevusaasta jooksul raviti Pasteuri Instituudis 479 maru-

tõbist ja marutõvekahtlast isikut.

Pasteuri Instituudi kohta pandi tegevusaastal kehtima ravimaksu suhtes uus korraldus, mille kohaselt Tervishoiu- ja Hoolekandevalitsus tasub ainult niisuguste isikute marutõve ravimisest tekkinud kulud, kes selleks saadetud Tartu Pasteuri Instituuti maa-, linna-, alevi- või vallavalitsuste poolt vastava kirjaga nimetatud asutise nimele. See uus korraldus oli tarvilik selleks, et luua ravimise alal kindel kord.

Leeprahaigus.

Leeprahaiguse vastu võitlemisel töötas tegevusaasta jook-

sul neli leprosooriumi:

Tarvastu	80	voodiga
Kunda	70	„
Audaku	50	„
Muuli	15	„

Leeprahaiged oli tegevusaasta algul — 1934 — 189; aasta lõpul 1935 — 184.

Tuberkuloos.

Tuberkuloosi vastu võitlemiseks töötas tegevusaasta jook-

sul 13 tuberkuloosi-nõuandekohta, 5 sanatooriumi ning 2 eraldusmaja. Riigile kuuluvad Taagepera ja Taheva sanatoorium. Taagepera sanatooriumis on 95 voodit täiskasvanuile ja Taheva sanatooriumis suvekuudel 100 voodit ja talvekuudel 50 voodit lastele. Taheva lastesanatooriumi võetakse lapsi vastu 3. eluaastast kuni 18. eluaastani, ja väikeste laste tarvis on eraldi väikelaste osakond.

Erasanatooriumidest on Tallinna Tiisikuse Vastu Võitlemise Seltsi sanatoorium Nõmmel — 80 voodiga; Eestimaa Tiisikuse Vastu Võitlemise Seltsi sanatoorium Nõmmel — 22 voodiga; Eesti Punase Risti sanatoorium Selis — 50 voodiga. Raskete tiisikushaigete eraldusmajadeks on Tallinna Linnavalitsusel 100 voodiga haigemaja ja Tartu Tiisikuse Vastu Võitlemise Seltsi haigemaja 33 voodiga.

Tuberkuloosi vastu võitlemise alal on eriti katsetud avastada tiisikushaiged võimalikult vara, kasustades kõiki diagnoosimisabinõusid, samuti on isoleeritud krediitide ja võimaluste piirides kõige hädaohtlikumad batsillide-eraldajad sanatooriumidesse, ravilaisse, eraldusmajadesse või on tüüritud neile selleks eraldi korterid ja korraldatud ravi vasta-

valt nende haiguse seisundile. Perekondades, kus avastatud tiisikushaige, on uuritud tiisikuse suhtes kõiki perekonnaliikmeid, eriti on pööratud tähelepanu vanadele kõhivatele inimestele. Kooliarstid on katsunud avastada kooliõpilaste juures koolides algavat näärmete- või kopsutuberkuloosi ja läkitanud lapsi tervise kosumiseks kas suvel koloniidesse või aktiivsema protsessi korral sanatooriumi.

Sanitaar-topograafiline uurimistöö.

Sanitaar-topograafiliste uurimustööde töö on viidud lõpule

Tartu Ülikooli Tervishoiu-instituudi (prof. Rammuli) juhtimisel ja lõpptoosena on ilmumas trükist „Petersimaa”.

Tervishoiuliste teadmuste populariseerimist riigis on korraldanud Tervishoiu Muuseum, kelle poolt on peetud 25 raadioloengut, 6 rahvalikku loengut Tartus ja 11 loengut väljaspool Tartut ja esimese abi ning samariitlase kursusi 6. Anti välja samariitlase käsiraamat, tee tervisele, esimese abi seinaplatat. Muuseumi on külastanud 9940 isikut, 201 ekskursiooni ja 67 välismaalast.

Emade ja laste tervishoiulise hoolekande alal on Tervishoiu- ja Hoolekandevalitsus eelmiste aastate eeskujul toetanud 50% ulatuses emade ja laste nõuandekohtade ülalpidamist ja kõigiti aidanud kaasa nende tegevuse väljaarendamisele.

Tegevusaastal töötas riigis 23 emade ja laste nõuandekohta. Nendest nõuandekohtadest oli 5 eraorganisatsioonide, ja 18 omavalitsuste korraldusel.

Vaimuhaiged ja langetõbised.

Ravivajavate vaimuhaigete ja langetõbiste ravimise otstarbel

töötasid tegevusaasta jooksul

Seevaldi vaimuhaigemaja	700	voodiga
Jämejala	300	„
Pilguse	60	„
Tartu Ülikooli Vaimu- ja Närvihaiguste-kliinik	75	„

Tegevusaasta jooksul oli nendes haigemajades ravimisel keskmiselt 1125 haiget.

Omavalitsuste varjupaikades oli vaimuhaiged ja langetõbiseid, kes vajavad interneerimist, aasta jooksul keskmiselt 677. Rahulikke vaimuhaiged ja langetõbiseid oli perekondlikul hooldamisel 960. Sellega oli riiklikul hooldamisel tegevusaastal keskmiselt 2762 vaimuhaiget ja langetõbist.

2. Apteegi- ja rohu-asjandus.

Vabamüügi-apteekide tegevuse korraldamiseks avaldati 1934. a.

Vabamüügi apteekide korra ja tegevuse seadus ja Vabamüügi apteekides tervishoiupersonaali tegevuse korraldamise määrus, mis annavad vabamüügi-apteekidele juhtnõore sisseseadete, varustuse ja tegevuse kohta ning korraldavad rohuteadlaste ja nende abi jõudude suhtelist arvu apteekides, kusjuures Tervishoiu- ja Hoolekandevalitsusele on jäetud võimalus seda ala määrustega korraldada veelgi täpsamalt.

Tegevusaastal lubati apteekidele peale Vene kodanliku farmakopöa vajaduse korral ajutiselt käsitada ka Vene sõjaväe farmakopöat (1913. a.) ja Saksa farmakopöat (1926. a.) ning asuti meie olude kohase Eesti farmakopöa koostamisele, luues selle teostamiseks 7 komisjoni, milledest 6 erikomisjoni, koostatud peamiselt ülikooli õppejõududest, asusid artiklite koostamisele, ja 1934. a. lõpuks oli umbes 900 kavetatud artiklist üle 250 juba valmis.

Tegevusaasta algul selgus, et umbes $\frac{1}{3}$ müügilolevaist farmats.-kosmeetilistest jt. preparaateid oli müügil ilma seadusliku loata. Seaduspärase korra jaluseadmiseks astuti vajalikud sammud ja aasta lõpuks oli olukord muutunud rahuldavaks: enamiku senini loata turulelastud preparaate valmistamiseks olid võetud load. Kui 1933. a. valmistus- ja müügiloa saamiseks esitati 60 kodumaist preparaati, oli nende arv 1934. a. 204, milledest lubati 184, otsustati eitavalt 13 ja aasta lõpul oli otsustamata 7. Välismaisi preparaate esitati aasta jooksul 33, neist lubati 23, otsustati eitavalt 6 ja aasta lõpul oli otsustamata 4.

Ühenduses sellega võeti korraldamisele ka ravimite ja kosmeetiliste, dieetiliste ja teiste preparaate müügikord. 1934. a. esimesel poolel kehtimahakanud Vabamüügi-apteekide korra ja tegevuse seadus määrab, et ravimite valmistamine ja müük tarvitajale võib toimuda ainult vabamüügi-apteekidest. Senini oli osa suurärde vahendusel müügiliminevaid ravimeid valmis pakitud kujul läinud müügile ka kosmeetika-, rohu- ja värvikaupluste kaudu. RT 83 — 1934 avaldati Kodumaal valmistatud farmatseutiliste, kosmeetiliste ja dieetiliste preparaate müügi määrus, milles toodud preparaate nimestikus määrati täpsalt, kust preparaat lubatud müügile, kas ainult vabamüügi-apteegist või ka väljaspool seda. Ühtlasi korraldati sama määrusega ka kosmeetiliste vahendite müüki, jagades need tervishoiulise tähtsuse poolest kahte liiki ja koondades esimese liigi neist erikauplustesse (kosmeetika-, rohu- ja värvikauplused, samuti apteegid), teise liiki kuuluvate vahendite müügi aga jättes vabaks. RT 84 — 1934 avaldati Ravimite väljaspool vabamüügi-apteekide müügi määrus, mis tõmbab kindla piiri apteekide ja teiste müügikohtade vahele. Selle määrusega on osa ravimeid, mida peale ravimise kasutatakse ka tehniliseks otstarbeks või majapidamises, lubatud müügile ka väljaspool vabamüügi-apteekide, kas erikauplustes või täiesti vabalt.

1933. a. lõpul korraldas Tervishoiu- ja Hoolekan-devalitsus ankeedi suuremate apteekide ja rohuladude vahel — andmete saamiseks tähtsamate kodumaal kasvavate ravitaimede ja nende välismaalt sisseveo kohta. Selle ankeedi andmeist selgus, et rohkesti ravimdrooge, mida võiks koguda või kasvatada kodumaal, tuuakse sisse välismaalt. 1934. a. jooksul tutvustati ettekannete, ajalehtedes ja eriajakirjades avaldatud kirjutiste ja suusõnalise informatsiooni abil asjahuvilisi kodumaiste ravitaimede kogumise, kasvatamise ja turustamise küsimustega, mille tulemuseksena 1934. a. sügisel mitmed apteegid ja rohulaod

täiendasid oma tagavara kodumaal kogutud ravim-droogidega.

1934. a. algul oli Tervishoiu- ja Hoolekan-devalitsuse farmatseutilise ülevälve alla kuuluvaid asutisi üldse 688, neist apteekide 209, rohu-, kosmeetika- ja värvikauplusi ning rohuladusid 225, laboratooriume ja tööstusi 54, mineraalvete ja limonaaditehaseid 170, mürgiste taimekaitsevahendite müügikohti väljaspool apteekide 30. 1934. a. kestel võeti kontrollimisele tege-likult tegutsevate kosmeetika-, rohu- ja värvikaup-luste ning mineraalvete- ja limonaaditehaste võrk, kusjuures selgus, et osa neist oli vahepeal lõpetanud tegevuse, nii et aasta lõpul, arvates juurde ka aasta jooksul uute lubade põhjal tegevuse alustanud ette-võtted, tegutses ümmarguselt 600 kontrolli alla kuu-luvat asutist. Neist revideeriti aasta jooksul apteekide — 96, rohuladusid 6, laboratooriume 3, rohu-, kosmee-tika- ja värvikauplusi 31 ja mineraalvete- ja limonaadi-tehaseid 18, kokku 154 asutist. Revideerimistel võeti kaasa 131 proovi, mis analüüsiti Tervishoiu- ja Hoolekan-devalitsuse laboratooriumis.

B. Hoolekanne.

3. Hoolekande areng. 1934/35. tegevusaastal töötati välja ja esitati Riigivanemale kehtimapanemiseks dekreediga korras **Hoolekande sea-duse muutmise ja täiendamise seadus**, kuna 1925. a. seaduses ilmnis tema kohaldamisel tegelikule elule mitmeid puudusi. Teiseks töötati välja **Tsiviil-kohtu-pidamise seaduse muutmise alused**, missugune muu-datus taotles 1) kohtu poolt väljamõistetud elatusra-hade kättesaamist piiratud ulatuses juhul, kui võlg-nikul oli peale väljamõistetud elatusrahade veel teisi võlgasid ja tema võlgade katteks kinni peetud summad läksid koostamisele ja võlausaldajad kuulusid proport-sionaalsele rahuldamisele, 2) võlgnikule laste kasvata-miseks makstavate abirahade vabastamist arestist. Kolmandaks koostati **Laste abiraha seaduse muutmise alused**, mis oleks võimaldanud saada kätte ühel lahus-elav abikaasale otsekohe teisele riigiteenistuses olevale abikaasale makstavat lasteabiraha, kui lapsed elavad esimese juures. Kahe viimase seaduse muutmise alused kiideti heaks Vabariigi Valitsuse poolt ja saadeti sea-duseelnõude koostamiseks vastavaile ministeeriumidele.

Hoolekande tegelik korraldamine toimus tegevus-aastal eelmise aasta piires, niihästi hoolekande asutiste kui ka abistamise ulatuse ja normide suhtes. Hoole-kande teostamiseks kulutas riik tegevusaastal ümmar-guselt 1 208 000 kr.

4. Kinnine hoole-kanne. Riiklikkude kinniste hoolekan-deasutistena töötasid **lastehoolekande alal**: 1) 4 rinnalaste- ja emadekodu — Nõm-mel, Tartus, Kuressaares ja Narvas, kus viibis aasta jooksul keskmiselt 455 hoolealust, neist alla 3 aastasi lapsi 378 ja emasid 77; nende asutiste ülalpidamine maksus riigile ümmarguselt 140 500 kr.; ühe hoole-aluse ülalpidamine maksus keskmiselt 309 kr aastas.

*Pärnumaa
Kaubanduskooli õpi-
lasi kaubateaduse
praktilistel töödel.*

*Rüigi Tööstuskooli
metalliosakonna
õpilasi tööl õppe-
töökojas.*

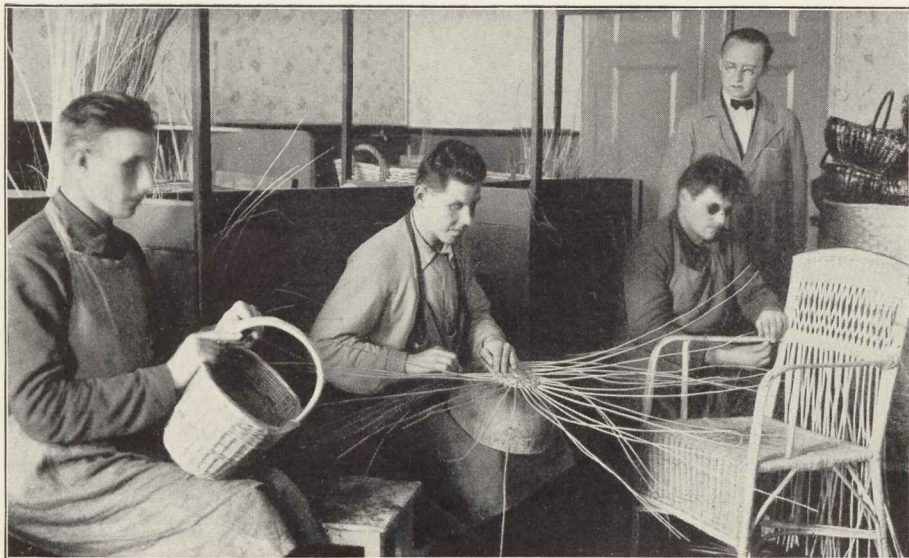
*Rüigi Kunsttööstus-
kooli keraamikaosa-
konna õpilasi õppe-
tööl kooli töökojas.*

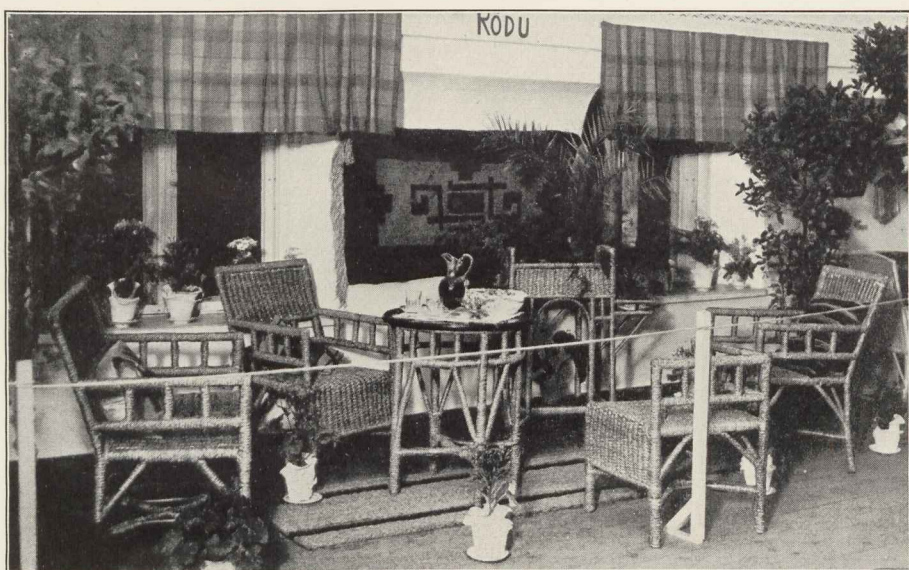
Tallinna Linna Naiskutsekooli õpilastööde näitus 1934. a. kevadel. — Osaline kogu kudumistöödest.

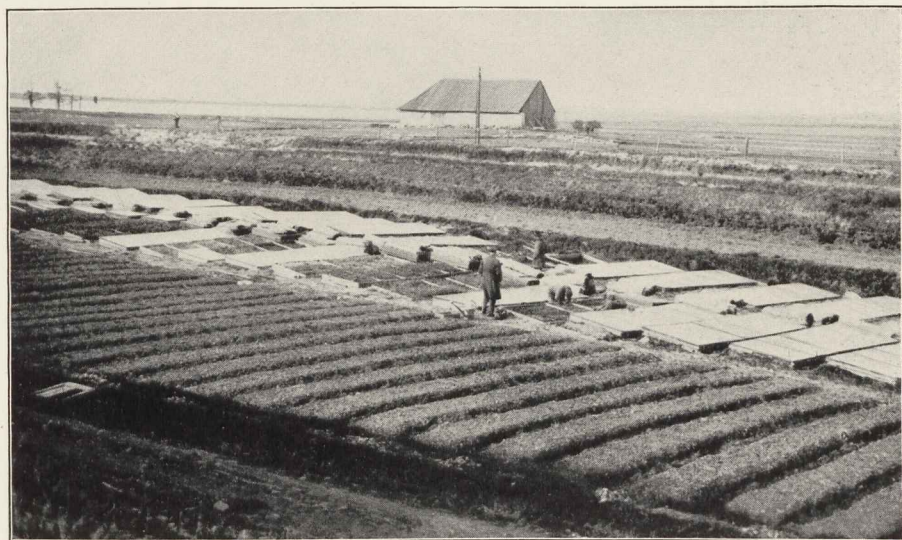
Tartu Naisühingu õpilastööde näitus 1934. a. kevadel. — Osaline kogu tööst keraamika ja kudumise alal.

*Pimedate töökooli
vitsatöökoda.*

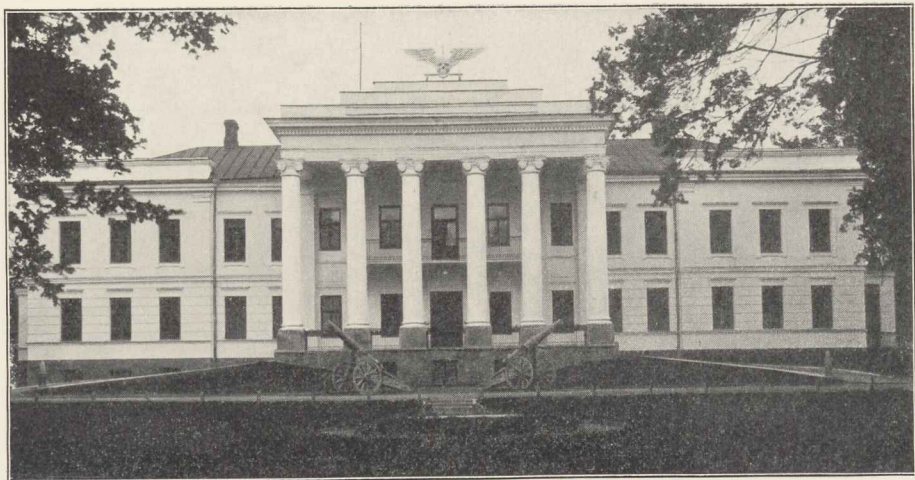

*Rõdumööbel, val-
mistatud õpilaste
poolt pimedate
asutistes.*

*Lavad Kopli töö-
majas.*

*N. rügemendi
staabi hoone.*

*Kompanii lugemis-
nurg N. jalaväe-
pataljonis.*

*Kaitseväe leiva-
tehas Tallinnas.*

2) Vairara lastekodu üle 3 a. vanuste mahajäetud, leitud ja teiste riigi hoolekandele kuuluvate laste tarvis, kus viibis keskmiselt aasta jooksul 130 kasvandikku; selle asutise ülalpidamine nõudis riigilt ümmarguselt 47 000 kr; üks hoolealune maksus aastas 364 kr. 3) Eelmise lastekodu osakond Tallinnas invaliidide ühiselumaja juures, kus viibisid need lastekodu vanemad kasvandikud, kes käisid kutsekoolides või olid pandud meistrite juurde käsitööd õppima; selles asutises viibis aasta jooksul keskmiselt 26 kasvandikku; asutise ülalpidamine (ühes invaliidide ühiselumajaga) maksus ümmarguselt 8 900 kr; ühe kasvandiku ülalpidamine maksus aastas 345 kr. 4) Ajutiste kinniste asutistena töötas kaks riiklikku laste-suvekoloniid Narva-Jõesuus ja Loksal; koloniis viibis kahe kuu jooksul 180 last. Koloniide ülalpidamine maksus 10 500 kr, seega ühe hoolealuse ülalpidamine 58 kr.

Pimedate hoolekande alal töötasid Tartus riigi-asutistena pimedate asutised — koolkodu, töökool ja töökodu. Asutises viibis aasta jooksul keskmiselt 68 hoolealust. Asutise ülalpidamine maksus riigile 27 600 kr, ühe hoolealuse ülalpidamine keskmiselt 430 kr.

Puudustkannatavaile isikuile ajutise teenistuse andmiseks ja tööst võõrdunud isikute tööle harjutamiseks töötas riiklik **Kopli Töömaja**, kus viibis aastas keskmiselt 49 meessoost isikut. Selle ülalpidamine maksus riigile 21 300 kr, nii et ühe hoolealuse ülalpidamiseks riik maksis juurde 294 kr.

Omavalitsuse kinnisist hoolekandeaustistest töötas tegevusaastal a) laste hoolekande alal 11 linnavalitsuse ja 8 maavalitsuse lastekodu, kus viibis aasta jooksul ümmarguselt 1200 last. Lapse ülalpidamine läks keskmiselt maksuma 325 kr aastas, b) vanade ja vigaste hoolekande alal 23 linnavalitsuse ja 12 maavalitsuse kodu, kus hooldamist leidis ümmarguselt 2500 hoolealust. Ühe hoolealuse ülalpidamine neis kodudes maksus keskmiselt 175 kr.

Omavalitsuste (Tallinna ja Tartu) laste-suvekoloniides viibis suve jooksul 470 last.

5. Erahoolekandeaustised. Tegevusaastal oli eraorganisatsioonidel 8 lastekodu, kus hooldamist leidis umbes 330 last. Suvepuhkust võimaldasid eraorganisatsioonid laste-suvekoloniide kaudu 1—2 kuu jooksul ümmarguselt 1000 lapsele. Peale laste-hoolekandeaustiste oli eraorganisatsioonidel mõni vanadekodu ja 1 invaliidide-kodu.

6. Laste lahtine hoolekanne. Riigi poolt teostati lastele lahtist hoolekannet 1) riiklikude rinnalaste- ja emadekodude kaudu, andes laste kasvatamiseks toetusi nendele emadele, kellel tahtmist oli oma rinnalaste- ja emadekodus viibivaid lapsi võtta oma juurde ja neid ise kasvatada; 2) Vairara riikliku lastekodu kaudu, tasudes laste kasvatamise raha võõrastes perekondades, ja 3) eraorganisatsioonide (lastekaitse ühingud, Eesti Punane Rist ja naiseltsid) kaudu, andes toetusi lastevanemaile laste kasvata-

miseks ja makstes laste ülalpidamise raha võõraisse perekondadesse paigutatud laste eest. Sel teel hooldas riik aastas keskmiselt 900 last, kulutades lapse peale keskmiselt 6—7 krooni, kusjuures kõige väiksem norm oli 2 kr ja kõige suurem (ülalpidamisraha võõras perekonnas) 30 kr kuus.

Omavalitsuste poolt teostati lastele lahtist hoolekannet 1) laste, kellel ei olnud vanemaid või need ei olnud võimelised lapsi kasvatama, paigutamise teel võõraisse perekondadesse, makstes nende kasvatamiseks keskmiselt 7,5—10 kr kuus; säärasel teel hooldati ümmarguselt 700 last; 2) makstes toetusi lastevanemaile laste kasvatamiseks, missugused toetusnormid olid keskmiselt 2—5 kr kuus.

Omavalitsuste poolt teostatud laste lahtise hoolekande kuludest maksis riik tagasi 50%, missugused tekitasid riigile tegevusaastal kulusid 180 000 kr.

7. Täiskasvanud isikute lahtine hoolekanne. Riigi poolt teostati lahtist hoolekannet: 1) andes toetusi looduslike õnnetuste ja õnnetusjuhtumite (peamiselt tulikahju) läbi ka oma kõige tarvilikuma vara kaotanud isikuile ja tasudes õnnetusjuhtumite puhul vigastatud isikute ravikulud; need toetusnormid olid tegevusaastal 50—100 kr, selleks kulutati 3 400 kr; 2) andes erakorralisi perioodilisi toetusi säärastele isikuile, kes moraalselt oleksid olnud õigustatud saama pensioni, kuid Pensioniseaduse järgi neile pensioni ei saanud määrata; neid toetusaajaid oli tegevusaastal 90; toetusnormid olid 10—30 kr kuus; selleks kulutati 15 600 kr; 3) andes ühekordseid vähemaid toetusi, milleks kulutati umbes 3 000 kr.

Eri liik hoolealuseid, kes kuuluvad riigi hooldamisele, on endiste mõisade teenijad, kelledele oli määratud endiste suurmaoanikkude poolt pensione või toetusi mõisatöödel saadud vigastuste või kauase teenistuse eest. Neid mõisa pensionäre oli tegevusaasta lõpul 314 ja nad said kuus toetust 10 kr. Nende hooldamine maksus aastas 38 600 kr. Need kulud kannab vastava määruse järgi asunduskapital.

Eriülesanne, mis tuli lahendada hoolekande korras, oli tegevusaastal Riigivanema summadest toetuspallujate palvete läbivaatamine ja ühekordsete toetuste määramine. Sääraseid palveid vaadati läbi 2414, milledest rahuldati 528, määrates ühekordseid toetusi 5—15 kr. Selleks kulutati 3 400 kr, mis summa anti Riigivanema poolt.

Sõjainvaliidide hoolekandest kuulub riigile neile järelevi korraldamine paigutamise teel riigi kulul raviasutistesse või neile kõlbmatuks muutunud kunstlike kehaliigete (proteeside) asemele uute võimaldamise teel. Sõjainvaliidide järelevi kulutati tegevusaastal 18 800 kr.

Omavalitsuste poolt teostati lahtist hoolekannet täiskasvanuile: a) võimaldades puudustkannatavaile naiskodanikele sünnitusabi saamist, puudustkannatavate haigete ja vigaste ravimist ambulatoorsel teel kui ka haiglais, b) võimaldades ajutiselt töövõi-

metute kui ka vangistatud isikute perekondadele elatumist, c) andes toetusi või paigutades võõraisse perekondadesse või poolkinnistesse hoolekandeaustistesse — vaestemajadesse või ühikortereisse — puudustkannatavaid rauku või vigaseid kodanikke.

8. Kodakondsuseta isikute ja välismaalaste ning välismaal asuvate Eesti kodanikkude hoolekanne.

Kodakondsuseta isikuile ja välismaalastele teostati hoolekannet ühesugustel alustel oma kodanikega; nende hoolekandekulud tasus riik omavalitsustele tagasi. Kodakondsuseta isikute hoolekandele kulutati tegevusaastal 50 300 kr ja välismaalaste hoolekandele 4 500 kr.

Samuti kuuluvad riigi hooldamisele ka Eesti kodanikud välismaal, kellele korraldati hoolekannet vastavate välismaa hoolekandeaustistide kaudu, sellekohase riikidevahelise lepingu põhjal (Läti) või meie välisesinduste kaudu. Välismaal asuvate Eesti kodanikkude hoolekandele kulutati 28 900 kr.

9. Riiklikud toetussummad.

Tegevusaasta jooksul anti toetusi 1) omavalitsustele hoolekandeaustistide sisseadmiseks 5 000 kr ja laste-suvekoloniide korraldamiseks 9 000 kr; 2) eraorganisatsioonidele hoolekandeteostamiseks 145 500 kr, misugune summa kulutati organisatsioonide poolt lastekodude, suvekoloniide, vanadekodude jm. ülalpidamiseks ning lahtise hoolekandekorras toetiste ning laenu andmiseks.

10. Erakorraline abistamine talvekuudel.

Tööpuuduse ja majandusliku kriisi tõttu puudustkannatavate isikute lastele korraldati 1934/35. a. abistamisperiodil sooja toidu saamist sellekohastest omavalitsuste või eraorganisatsioonide kaasabil ellukutsutud toitluspunktidest ja rõivaste ning jalanõude saamist. Toitlustamine algas 1934. a. detsembril esimestel päevadel ja pidi kestma 1934/35. kooliaasta lõpuni. Kava järgi kuulus abistamisele 6000 last kõigis linnades ja 8 suuremas alevis, milleks anti riigi poolt krediiti 111 000 kr.

C. Pensionid.

11. Seadusandlus.

1934/35. tegevusaastal on seadusandlust pensionide alal täiendatud:

1) Eraõppeasutiste õppejõudude ja nende perekondade pensioni dekreediga (RT 29 — 1934). Dekreet käib nende õigustega erakoolide õppejõudude kohta, kelle suhtes ei olnud senini kehtiv Riigi ja omavalitsuste teenijate seadus. Üldjoontes määratakse eraõppeasutiste õppejõud pensioni suhtes alluvaks Riigi ja omavalitsuste teenijate pensioni seadusele.

2) Riigiasutistes ja -ettevõtetes töötavate töliste pensioniseaduse täiendamise dekreediga, mille alusel tööõnnetuste puhul makstakse pensioni ka juhuslikkude tööde töolistele, kellele senini määrati kahjutasu Tööstusliku töö seadustiku üksikute peatükide

põhjal, mis aga oma ulatusega ei haaranud kõiki riigiasutis ja -ettevõtteis tehtavaid töid.

Muud kõnesoleva tegevusaasta vältel antud normid käsitlevad vaid pensionide ala korraldamise tehnilist külge.

12. Pensionäride arv ja kulud.

Nagu kõigil eelnevail aastail, toimus ka läinud tegevusaastal pensionäride arvu juurdekasv, peale Veneaegsete pensionäride toetamise seaduse põhjal toetustsaajate arvu, milline aasta-aastalt väheneb, ja Vanade õpetajate toetamise seaduse põhjal toetustsaajate arvu, mis püsib enam-vähem stabiilsena.

Kasvanud on pensionäride arv:

1) Rahvaväelaste ja nende perekondade pensioniseaduse põhjal, kuna RT 27 — 1934 avaldatud Autasumaa tarvitamise seaduse muutmise ja täiendamise seaduse alusel võivad senised tasuta maasaajad, kellele pensioni enam ei makstud, saada edaspidi pensioni, kui nad tasuta maa kasutamisest loobuvad ja tasuvad maa eest rendi või ostuhinna, mis on väiksem kui saadav pension.

2) Riigi- ja omavalitsuste teenijate pensioni seaduse põhjal vanemate teenijate teenistusest lahkumise tõttu, kuna ei ole veel jõutud piirini, kus pensionäride arvu juurdekasv ja väljalangemine oleks tasakaalus. Riigiasutistes on ka tendents vanemate tööjõudude pensionile saatmiseks, et võimaldada tööd nooremale, senini töötuile.

3) Riigiasutistes ja -ettevõtetes töötavate töliste pensioniseaduse põhjal samadel põhjustel, ent ka seaduse muutmise tagajärjel.

4) Kaitseväelaste ja nende perekondade pensioni seaduse põhjal loomuliku pensionäride arvu kasvamise, kaitsevägejuhtide kaadri noorendamise ja üleajateenijatele kaitseväelastele pensioniõiguste andmise tõttu.

Alates 1. IV 1934 kuni 31. III 1935 muutus pensionäride arv järgmiselt:

Pensionäride liigid	Pensionäride arv 1. IV 1934	Aasta jooksul		Pensionäride arv 31. III 1935
		juurde tulnud	välja langedud	
Veneaegsed pensionärid	3 738	96	150	3 684
Rahvaväelased	1 886	115	65	1 936
Riigi- ja omavalitsusteenijad	4 460	845	205	5 100
Riigitöölised	820	112	22	910
Kaitseväelased	256	104	2	358
Vanad õpetajad	117	—	—	117
Kokku	11 277	1 272	444	12 105

Märkus: Pensionäride arvus on kogu perekond arvatud üheks ühikuks.

Kulud pensionäride liikide järgi (1 000 kr).

Pensionäride liigid	1933/34. a. kulu	1934/35. a. kulu	+ —
	Veneaegsed pensionärid	467	452
Rahvaväelased	664	700	+36
Riigiteenijad	1 273	1 452	+179
Omavalitsusteenijad ja õpetajad	658	728	+70
Riigitöölised	287	299	+12
Kaitseväelased	261	308	+47
Vanad õpetajad	44	42	—2
Kokku	3 654	3 981	+327

Toodud tabeli kohta peab lisandama selgituseks, et see annab küll pensionide kulu üldsumma, ei näita aga allikaid, millest summad saadud.

Riigiteenijate pensionikulu kattteks on riigiteenijad maksnud 1933/34. a. 282 041 *kr* ja 1934/35. a. 286 705 *kr*.

Omavalitsuste teenijate pensionikulu kattteks on omavalitsusasutised (4%) ja teenijad (2%) maksnud kokku 1933/34. a. 353 631 *kr* ja 1934/35. a. 529 723 *kr*.

Nendes summades on ka pensionikapitali maksud sellest osast õpetajate palkadest, mis langeb omavalitsuste kanda. Riigi kanda jäävast palgaosast on õpetajailt peetud kinni 2% suurust pensionikapitalimaksu 1933/34. a. 99 530 *kr* ja 1934/35. a. 83 079 *kr*.

Kaitseväelaste palkadest arvati pensionikapitali maksudeks maha 1933/34. a. 58 982 *kr* ja 1934/35. a. 86 254 *kr*.

KAITSEMINISTEERIUM JA KAITSEVÄGI.

I.

Kaitseministeeriumi ja kaitseväge üldorganisatsioon ei võetud 1934/35. a. ette muudatusi, vaid üldorganisatsioon jäi püsima samal kujul, nagu see on nähtud ette 1934. a. algul kehtimapanud Riigikaitse rahuaegse korraldamise ja juhtimise seaduses.

Nimetatud seaduse järgi Kaitseministeerium ja selle juhtimine on eraldatud kaitseväest ja tema juhtimisest.

Kaitseministeerium moodustub 5 keskasutisest: Kv. Varustusvalitsus, Kv. Tervishoiuvalitsus, Sõjaringkonnakohus, Sõjaprokuratuur ja Kaitseministeeriumi Juriskonsultuur. Nende asutiste tegevust ja seega riigikaitse korraldamiseks vajaliku celarve koostamise ja täitmise, kaitseväge varustamise, tervishoiu, sõjakohtu, seadusandluse ja juriidilise nõuande küsimuste lahendamist juhib Kaitseminister.

Kaitseväge moodustub: Kaitsevägede Staabist, maaväge, mereväe ja õhukaitse üksuste koondistest, Kaitseväge Ühendatud Õppeasutistest ja väeliikide inspektoridest. Kaitseväge eesotsas seisab Kaitsevägede Juhataja, kellele alluvad ülalmainitud väekoondeste ja asutiste ülemad ning kaitseliidu ülem. Kaitse-

vägede Juhataja kaudu allub kogu kaitseväge ühes kaitseliiduga Riigivanemale. Kaitsevägede Juhataja juhib kaitseväge operatiivset tegevust, kaitseväge ja kaitseliidu sõjalist väljaõpet ja kasvatust, mobilisatsiooniks ettevalmistamist ja on vastutav distsipliini säilitamise ja riigikaitseks valmisoleku eest. Tema algatab kõiki riigikaitse üldisse korraldusse puutuvaid küsimusi üleriiklikus ulatuses, hoolitseb organisatsiooni, komplekteerimise ja dislokatsiooni küsimuste otstarbekohase lahendamise eest, valvab liiklusteede ja sidevõrgu riigikaitse huvide kohase arendamise ja selle järele, et riigikaitse võitlusvahendid ja muu varustus oleks otstarbe- ja ajanõuetekohane.

Kogemused on juba näidanud, et kehtiva Riigikaitse rahuaegse korraldamise ja juhtimise seadusega loodud kaitsevägede kõrgem juhtimisorganisatsioon ei ole küllalt otstarbekohane, sest see loob rahuajal kui ka sõjaajal võimude dualismi Kaitsevägede Juhataja ja Kaitseministri vahel, mida ei saa pidada sobivaks sõjategevuse kõrgema juhtimise alal; seega ei võimalda see otsust üleminekut sõjategevuse intensiivsele juhtimisele sõja korral meie oludes. Praegune olukord leidis aga lahenduse Kaitsevägede Ülemjuhataja isikus.

II. KAITSEVÄGEDE STAAP.

1. Ütesanded. Kaitsevägede Staap on tööaparaadiks Kaitsevägede Juhatajale ja mõnede küsimuste (organisatsioon, koosseisud, teenistuskäik) töötlemise alal ka Kaitseministrile.

Kv. Staabi tegevusalasse kuulub kõigi küsimuste töötlemine, mis puudutavad: 1) riigikaitset üldse ja kaitseväge operatiivtegevust; 2) kaitseväge organisatsiooni; 3) informatsiooni kogumist sõjalise ja sõjapolitiilise olukorra kohta; 4) kaitseväge väljaõpet ja kasvatust; 5) riigikaitse kasvatuse ja õpetuse teostamist koolides; 6) kaitseväge komplekteerimist ja mobilisatsiooni ettevalmistust; 7) kaitseväge vedude korraldamist ja riigi ühenduste ettevalmistust sõja korraks; 8) kaitseväelaste teenistuskäiku, autasusid ja pensione. Peale selle valmistatakse Kv. Staabis topo-hüdrograafilisi kaarte ning Kv. Staap korraldab üldist kantselei-asjaajamist Kaitseministeeriumis ja kaitseväes.

2. Riigikaitse üldkorraldus ja operatiivala.

Kaitsevägede Staap kui keskorgan annab üldsuuna ja seab üldised põhimõtted riigikaitse korraldamiseks ning ühtlustab igakülgsest teiste sel alal tegutsevate asutiste tööd.

Tegevusaastal Kaitsevägede Staabis, tingitult viimaseil aastail mitmeti muutunud olukorrast, uuriti üksikasjaliselt ja lahendati mitmesuguseid põhiküsimusi riigikaitse korraldamise alal, nagu: ülesannete määramine, mida võiks panna teistele ministeeriumidele riigikaitse alal, välja-aerodroomide soetamise küsimus, passiivse õhukaitse korraldamise küsimuse, mitmesugused küsimused kaitseväge relvastamise, varustamise ja teistel aladel. Uurimuste tulemuste kontrolliks valmistati ette ja viidi läbi kaitseväge juhtide välisõite ja sõjamänge, neist üks ühine sõjamäng meie liitriigi Läti kaitseväge juhtidega.

**3. Kaitsevää organi-
satsioon ala.**

Kaitsevää rahuaegses organi-
satsioonis teostati tegevusaas-
tal soomusrongide reorganisatsioon. Peale selle koos-
tati ja pandi kehtima uued koosseisud õhukaitse- ja
mõnedele teistele üksustele ja tehti mitmesuguseid
muudatusi endistes koosseisudes. Tingitult muutunud
oludest töötati välja uus sõjaaegse organisatsiooni
kava.

Kaitsevää rahuaegse juhtimise organisatsiooni
arendamise ning riigikaitse töö ühtlustamise ja stabi-
liseerimise huvides töötati välja Kaitsevägede Staabi
ülema õiguste ja kohuste seadluse kava, mis pandi
kehtima Riigivanema poolt 2. XI 1934 (RT 95 — 1934).

**4. Kaitsevää välja-
õpe ja kasvatus.**

Määrustikud, eeskirjad,
juhendid, õppekavad ja
käsiiraamatud.

Kaitsevää lahingulise etteval-
mistuse kindlale alusele sead-
miseks ning väljaõppe ühtlus-
tamiseks koostati tegevusaastal
eeskirjade, määrustikkude ja
käsiiraamatute kavu ja anti välja rida juhendeid
ja õppekavu. Samuti kirjastati eeskirju ja õppe-
raamatuid ning soetati mitmesuguseid õppevahendeid
ning varustati nendega väeosi. Koostatud kavadest
vaadati läbi vastavais komisjonides lõplikult Raske-
kuulipilduri rivieeskiri, Suurtükiväe eeskirja IV osa
ja Ajutine juhend õhuvaatlusteenistuseks, milledest
ilmusid trükis esimesena ja viimasena nimetatud
eeskirjad. Peale selle vaadati komisjonides lõplikult
uuesti läbi senini väljaantud Suurtükiväe eeskirja
I ja II osa ja osaliselt vaadati läbi Laske-eeskiri
jalaväe relvadele III vihk — Rk. Maksim ja Sani-
taride rivieeskirja kavad.

**Kaadriohvitseride ette-
valmistus.**

Kaadriohvitseride ettevalmis-
tamise korraldamise alal tege-
vusaastal tehtud töödest tuleb märkida kõrgema
sõjamajandusliku haridusega ohvitseride ettevalmista-
miseks 1934. a. sügisel Kõrgema Sõjakooli juurde
avatud sõjamajanduse erikursust. Sõjamajanduse
erikursuse korraldamisega avaneb võimalus valmistada
ette tarvilikul arvul kõrgema sõjamajandusliku hari-
dusega ohvitseri riigikaitse nõuete rahuldamiseks.

Üldse õppis Kõrgemas Sõjakoolis tegevusaastal
34 ohvitseri, neist juhtimise ja staabiteenistuse alal
19 (neist üks Läti kaitsevää ohvitser) ja sõjamajanduse
alal — 15.

Sõjaliste teadmuste täiendamise eesmärgil ja ette-
valmistamiseks neil erialadel, milledele ettevalmista-
mine kodumaal ei ole teostatav, on meil järjekindlalt
läkitatud ohvitseri välismaa kõrgemasse õppeasutis-
tesse. Tegevusaastal õppis välismaa õppeasutistes
10 ohvitseri, neist Varssavi polütehnikumis 6 ohvitseri,
Prantsuse ja Poola kõrgemas sõjakoolis kummaski
1 ohvitser ja Soome mereväeohvitseride koolis 2 oh-
vitseri.

Ettevalmistamiseks gaasikaitse alal õppis Tartu
Ülikooli matemaatika-loodusteaduskonna keemiaosa-
konnas 6 ohvitseri.

Ratsaväe ja erialade ohvitseride ettevalmistami-
seks tegutsesid tegevusaastal ohvitseride ratsaväe

kursus, relvur-ohvitseride kursus ja õhukaitse rk.
kursus. Peale selle teostati eeltööd sideülemate kursuse
avamiseks järgneval tegevusaastal.

Kaadriohvitseride teadmuste ja oskuste täienda-
miseks korraldati kaitsevää keskjuhatusel poolt antud
juhendite alusel talvisel õppeperioodil väeosades
ohvitseride täiendusõppusi.

**Tagavaraväe-ohvitseride
ettevalmistus.**

Tagavaraväe-ohvitseride ette-
valmistus teostus Sõjakooli
aspirantideklassis. Tagavaraväe-ohvitseri õppekursuse
lõpetas 1934. a. suvel jalaväe alal 175 (neist 49 raske-
kuulip. alal), suurtükiväe alal 57, inseneriväe alal 64
ja mereväe alal 16 õpilast.

Sõjakooli juures korraldatud tagavaraväe-ohvit-
seride aastimes kõrgendamise katsed sooritas 16 taga-
varaväe-ohvitseri.

**Allohvitseride ettevalmis-
tus.**

Kaadriallohvitseride etteval-
mistamiseks rahuaegseks õppe-
tööks tegutses allohvitserikoolis üleajateenijate-all-
ohvitseride täienduskursus, mille lõpetas 1934. a. suvel
118 allohvitseri jala- ja suurtükiväe alal.

Kaadriallohvitseride sõjaliste teadmuste ja oskuste
täiendamiseks peeti väeosades talvise õppeperioodi
kestel täiendusõppusi. Erialaste teadmuste ja oskuste
täiendamiseks läkitati laagriperioodil inseneriväe juurde
teiste väeliikide pioneeriala kaadriallohvitseri.

Tagavaraväe-allohvitseri valmistati ette väeosade
õppeüksustes, millede õppekursuse lõpetas tegevus-
aastal vajalik arv ajateenijaid.

Sõdurite ettevalmistus.

Sõdurite väljaõpet teostati väe-
osades kehtivate õppekavade
ja kaitsevää keskjuhatusel või kohapealseilt juhtidelt
antud juhendite alusel. Ettenähtud õppekavad võeti
läbi täies ulatuses. Õppetööd pidurdas osaliselt aja-
teenijate vähene arv väeosades, mille tõttu oli raskusi
suuremate taktikaliste õppuste ja lahingulaskmiste
teostamisel.

**Kaitsevää kehaline kas-
vatus.**

Kaitsevää kehalikasvatuse
väljaõppe ja sportliku tegevuse
arendamiseks anti mitmesuguseid juhendeid ja juht-
nõure ning korraldati kaitseväälaste osavõttu esimes-
test üleriiklikkudest suve- ja talvespordi mängudest.

Kehalise kasvatuses suuna ühtlustamiseks peeti
alalist sidet teiste kehalist kasvatust harrastavate
riiklikkude ja era-spordiorganisatsioonidega.

**Lasketevõime arenda-
mine.**

Ajateenijatele tegevusaastal kor-
raldatud laskekatsed näitasid,
et meie kaitsevää lasketase võrreldes eelmise aasta
lasketasemega on tublisti tõusnud, eriti jalaväeosades
ja soomusrongide jalaväeüksustes.

1934. a. septembris korraldatud kaitsevää- ja
kaitseliiduvahelisel laskevõistlusel tuli võitjaks kaitse-
väe meeskond.

Täpsusküttide-instruktorite ettevalmistamiseks
korraldati primaile laskureile eriline täpsusküttide
kursus, mis andis häid tulemusi.

Aasta kestel korraldati rida katseid sõjapüsi materjalosa täiendamiseks ja parandamiseks, et saavutada paremat jooksutihedust ja püsside hõlpsamat käsitsemist.

Õppetsentrumid, taktikalised õppused, sõjamünnid ja laagrid.

Kaitseväge juhtkonna — ohvitseride ja kaadriallohvitsereide taktikaliste ja sõjatehniliste teadmuste ja oskuste täiendamiseks ja ühtlustamiseks korraldati tegevusaastal kaks kaitseväge õppetsentrumit, neist üks suvisel ja teine talvisel õppeperioodil.

Suvine õppetsentrum korraldati Petseri Põhjalaagris kuuenädalase kestusega. Kursusele läkitati kaitseväge lasi kogu kaitseväge. Õppetöö ettevalmistus oli põhjalik, õppetöö ise teostati tarviliku arvu õppejõudude kaasabil ja andis häid tulemusi.

Talvine õppetsentrum korraldati Kaitseväge Ühendatud Õppeasutiste juures kestusega 6. II — 12. III 1935. Õppetöö peaaesandeks talvise õppetsentrumis oli kaadri lahingulise ettevalmistuse taseme tõstmine talvesõja tingimustes. Õppetsentrumisse koondatud kaadriga katsetati ühtlasi taktikalisi võtteid ja tegevusviise talvesõja tingimustes ja mitmesuguseid talviseks tegevuseks vajalikke abinõusid. Õppetsentrumisse oli läkitatud ohvitseri ja kaadriallohvitsere kõigist väeliikidest. Õppetöö teostati keskjuhatuselt antud üksikasjaliste juhendite alusel. Õppetöö tulemused olid head.

Vastavate krediitide vähesuse tõttu kaitseväge üldmanöövreid tegevusaastal ei korraldatud. Selle asemel korraldati väekoondistes taktikalisi õppusi suvise õppeperioodi lõpul ja talvel. Korraldatud õppustest võtsid osa kõik väeliigid.

Juhtide taktikalise ja operatiivse mõttekäigu arendamiseks, neile praktika võimaldamiseks staabitöö alal, samuti riigikaitse korraldamise alal esilekerkinud küsimuste uurimiseks korraldati tegevusaastal ka sõjamänge ja taktikalisi õppusi kaartidel nii kaitseväge keskjuhatusel kui ka väekoondiste algatusel.

Suvised õpetegevuse soodustamiseks ja taktikaliste harjutuste ning lahingulaskmiste teostamiseks viibisid kõik väeosad suvel lühemat või pikemat aega laagris.

Riigikaitse kasvatuse ja õpetuse teostamine koolides.

Tegevusaastal jätkati Kaitseväge Staabis töid riigikaitse kasvatuse juhtimise alal koolides ja tehti eeltöid riigikaitse ettevalmistuse korraldamiseks Tartu Ülikoolis ja noorsoo riigikaitse kasvatuse teostamiseks väljaspool kooli.

31. V kuni 8. VI korraldati kevadine 8-päevane riigikaitse õppus kesk- ja kutsekoolide vanemate klasside meesõpilastele 62 koolist. Õppus teostati kaitseväge keskjuhatuselt antud juhendite alusel ja kaitseringkonna ülemate juhtimisel ja järelevalvel. Õppetöö tegelikust teostamisest võttis osa peale alatiste riigikaitse kasvatuse ja õpetuse instruktoreid veel selleks eriti ettevalmistatud 450 abiinstruktoreid — ohvitseri, aspirante ja allohvitsere.

Sõjaasjanduse ajakiri „Sõdur“.

Perioodilist sõjaajakirja „Sõdur“ anti välja 12 üksiknumbrit, 17 kaksiknumbrit ja 2 kolmiknumbrit — kokku 1 550 lehekülge teksti. Ajakirjas avaldati ülesvõtteid üle 2 000 sm² ja teda trükiti aasta kestel kokku 80 600 eksemplari.

Kaitseväge Staabi raamatukogu.

Raamatukogule muretseti ja inventeeriti tegevusaastal raamatuid 671; kataloogiti raamatuid 671 ja ajakirjade artikleid 3 064.

Raamatukogul oli 1 325 laenajat, kes laenasid raamatuid 5 349 korda. Raamatuid laenati 11 144 köidet, neist oli ilukirjanduslikke 7 164, sõjateaduslikke 2 698 ja teisi teaduslikke raamatuid 1 282 köidet. Lugemislaua kasustati 7 760 korda.

Vabadussõja Muuseum.

Esemete kogusid täiendati hankimise ja annetuste teel 134 ühikuga. Uusi väljapanekuid soetati 16 ühikut ja fonegatiive 640 ühikut.

Vabadussõja tähtsamate sündmuste populariseerimiseks anti välja valik piltpostkaarte Vabadussõja sündmusi kujutavate piltide kogust.

Muuseum oli avatud külastajale äripäevadel 281 päeva à 5 tundi ja pühadel ning puhkepäevadel — 59 päeva à 3 tundi. Muuseumi külastas ligi 6 300 isikut.

5. Kaitseväge komplekteerimise ala.

Komplekteerimise alal Kaitseväge Staabis tegevusaastal korraldati ja juhiti ajateenijate tegelikkude kaitseväge teenistusse võtmist ja nende teenistusest vabastamist ning tagavaraväelaste arvestamist.

Tingitult kaitseväge juhtimise organisatsiooni muutmise ja teistest mitmeti muutunud oludest asuti uue kaitseväge teenistuse seaduse väljatöötamisele. Põhimõtted uue seaduse eelnõu koostamiseks kiideti heaks Riigivanema poolt 1935. a. veebruaris.

6. Mobilisatsiooni ala.

Tegevusaastal tehti eeltöid mobilisatsiooni läbiviimise soodustamiseks ja hõlbustamiseks ning teostati mitmesuguseid muudatusi ja parandusi mobilisatsiooni plaanides vastavalt olukorrale.

7. Riigi ühenduste ja kaitseväge vedude korraldamine.

Möödunud tegevusaastal jätkati töid riigi ühenduste ettevalmistamiseks riigikaitse nõuete kohaselt. Peale selle teostati järelevalvet, et kaitseväge vedudeks tarvilikud vagunite sisseseaded ja laadimisabinõud hoitaks raudteel korras ja et raud- ja maanteed vastaksid nõudeile, mis neile esitatakse sõja korral.

Ka koostati rida kaitseväge suuremate vedude kavandite mobilisatsiooni- ja sõjaajaks.

Tagala korraldamise ala uurimiseks väeosa piirides korraldati 1934. a. sügisel õppus, kus väeosavoord tegutsesid enamvähem sõjaaegses koosseisus. Õppus andis palju praktilisi kogemusi voori koosseisu, kasutamise, laadimise ja muudel väeosa tagala organiseerimise aladel.

1935. a. märtsis korraldati sõjamäng väekoondise tagala korraldamise uurimiseks.

Jätkati eelmisel aastail alustatud teedekirjelduste koostamist. Samuti jätkati kahe eeskirja kava koostamist vooriteenistuse alal ja koguti ning töötati läbi materjale tagala korraldamise eeskirja koostamiseks.

8. Kaitseväelaste teenistuskäik, autasud ja pensionid.

Kaitseväelaste teenistuskäigu korraldamise alal tegevusaastal Kaitsevägede Staabis koostatud

seaduste ja seadluste eelnõudest tuleks nimetada Tegelikus kaitseväeteenistuses olevate kaitseväelaste kodanlikele ametikohtadele määramise seadust, mis pandi kehtima Riigivanema dekreediga (RT 66 — 1934), ja Kaadrialohvitseride ja kaadrisõdurite teenistuskäigu seadluse eelnõu.

Esimesena märgitud seadus võimaldab üleriiklikes või riigikaitse huvides määrata kodanlikele ametikohtadele kaitseväelasi, kes seejuures jäävad edasi tegelikku kaitseväeteenistusse.

Kaadrialohvitseride ja kaadrisõdurite (üleaja-teenijate) teenistuskäigu seadlusega lahendatakse üksikasjaliselt nende allohvitseride ja sõdurite teenistuskäik, kes pärast sunduslikku kaitseväeteenistuse aega jäävad oma soovil tegelikku kaitseväeteenistusse.

Tegevusaastal määrati vastavate pensioniseaduste alusel pensioni 114 Kaitseministeeriumis või kaitseväes teeninud isikule. Vabastati tegelikust kaitseväeteenistusest 41 ohvitseri, 1 sanitaarohvitser, 1 farmatseut-ohvitser, 1 veterinaarohvitser ja 15 kaitseväeametnikku.

Vabariigi Valitsuse otsusega 13. IV 1934 kohustati riigiasutisi pöörduma Kaitsevägede Staabi poole vabanenud ametikohtadele vastavate kandidaatide leidmiseks tegelikus kaitseväeteenistuses olevate elukutseliste kaitseväelaste hulgast. Selle otsuse kohaselt

teatati Kaitsevägede Staabile 137 vabanenud ametikohast riigiasutistes, millelele kandideerisid 5 ohvitseri ja 449 üleajateenijat.

9. Topo-hüdrograafilised tööd.

Tegevusaastal teostati Kaitsevägede Staabi juurde kuuluva

Topo-hüdrograafia Osakonna poolt järgnevad tööd:

- 1) topograafilistel välistöödel plaanistati möödus 1:25000 üle 900 km^2 suurune maa-ala ja rekognostseeriti 1:200000 möödulise kaardi koostamiseks maastikku üle 7100 km^2 ;
- 2) hüdrograafilistel töödel tehti paadi-möödist 3 344 j. km , kusjuures möödeti sügavusi 109 320 ja määrati möödise punkte sihi ning nurga abil 2 891 juhul ja kahe nurga abil 10 750 juhul; laevamöödist tehti 912 j. km , kusjuures möödeti sügavusi 1 375 ja määrati möödise punkte kahe nurga abil 1 379 juhul ja kursi ning ühe nurga abil 2 juhul;
- 3) triangulatsiooni mõõtmistöödel teostati Eesti ja Läti triangulatsioonivõrkude sidumist Valga piirkonnas, kusjuures möödeti kaheksas punktis kokku 27 suunda, 10 abisuunda ja 1 astronoomiline asimuut; peale selle teostati veel mõõtmistöid sisemaal 6 punktis, mõõtes 23 suunda ja 21 abisuunda;
- 4) ehitati 4 esimese järgu triangulatsioonisignaali ja 5 teise järgu, 23 kolmanda järgu ja 27 neljanda järgu punkti ning 32 asimuut-ristikivi;
- 5) triangulatsioonipunktide kindlaksmääramiseks tehti kahekordeid loodimiskäike üle 400 j. km ;
- 6) teostati magneetilisi mõõtmisi 41 täisjaamas ja 21 abijaamas;
- 7) joonestati ja valmistati kaarte, mitmesuguseid plaane, kavasid, skeeme ja muid graafilisi töid.

III. KAITSEVÄE VARUSTUSVALITSUS.

1. Toitlustamine.

Kaitseministeeriumi nõukogu poolt kinnitatud toitlusvarustise muretsemise kava täitmisel hangiti ained eranditult kodumaalt. Välismaa aineid osteti 70 000 kg suhkrut (29 820 kr väärtuses) ja 94 000 kg soola (2 684 kr väärtuses) ETK kaudu. Lepingute alusel ja ostu teel muretseti toitlusvarustist kogusummas 430 729 kr eest. Rukkeid ja nisusid osteti Majandusministeeriumilt — riiklikest viljatagavaradest. Otri, kaeru ja herneid osteti vahetult kodumaa põllupidajailt osalt riiklikude ja eravõlgade katteks, osalt kohe-makstava raha eest.

Ainete ümbertöötamine (tangutegemine, jahujahvatamine, viljakohvi valmistamine) anti välja lepingute alusel eraettevõtetele. Nisupüüli ostust loobuti; selle asemel osteti nisu ja anti eraveskeisse jahvatada. Säärane moodus võimaldas saada püüli odavamalt ja kvaliteedilt paremat. Samuti teostus viljakohvi valmistamine intendantuuri aineist.

Loomalihaga varustamine teostus Tallinnas, Narvas ja III diviisi rajoonis endiselt Vabariigi Valitsuse poolt määratud hindadega ühistegelikkude ettevõtete kaudu, I ja II diviisis — vabaostu teel.

1933. aastast kehtiv hobuseile antava kaera-normi vähendus 0,5 kg võrra kaotati tegevusaastal.

Keskised tegelikud rahanormid tegevusaastal olid päevas: toiduraha 1 isikule — 31,85 snt (eelarves 32,50 snt), hobusemonaraha hobusele I liigis 71,45 snt (eelarves 79,45 snt), II liigis — 78,15 snt (eelarves 86,35 snt), III liigis — 81,80 snt (eelarves 91,85 snt) ja seebiraha — 16,0 snt kuus (eelarves 16,0 snt).

2. Kraami- ja voo-ri-varustis.

Kraamivarustise muretsemise kava järgi hangiti kogu varustis kodumaalt, üldsummas 467 478 kr väärtuses. Sõlmitud lepinguist täideti hankijate poolt 19 lepingut, kuna 3 lepingu osaline täitmine jäi 1935/36. aastaks.

Praktilistest kaalutlustest sõltuvalt võeti revideerimisele ohvitseri vormiesemed ja teostati mõnede esemete suhtes, nagu palitu, lennuväelase talimüts ja maaväe suvimüts, vajalikud muudatused. Rööbiti sellega muudeti täielikult ohvitseri villase riide muustrid, kirjeldused ja tehnilised tingimused. Edaspidi valmistatakse ohvitseri villast riidet kvaliteedilt paremate ja nägusamate riideproovide kohaselt. Lenduri varustise alal jätkati katsetamisi paremate esemete valmistamiseks.

Soetatud varustisest (materjalidest) valmistasid varustisesemeid rätsepa- ja sadulsepatöökojad.

Tegevusaastal valmistati rätsepatöökojas rietusvarustist üle 31 000 üksiku artikli ja parandati üle 1 000 artikli, milleks tarvitati materjale 287 752 *kr* väärtuses. Seejuures tekkis (eriti juurdelõikamisel) materjalide juurdekasvu 1 466 *kr* väärtuses. Juurdelõikamine teostati töökojas, kuna valmisõmblemine toimus osaliselt ka väljaspool töökoda. Tööstuskuludes kokkuhoiu saavutamiseks asuti nõobiaukude valmistamisele mehaanilisel teel; kalkulatsioonide kohaselt annab see aastas kokkuhoiu umbes 1 300 *kr*. Valmistati esmakordselt ka aspirantide vormirõivaid, saavutades kokkuhoiu 516 *kr*.

Sadulsepatöökoda valmistas tegevusaastal mitmesuguseid varustisesemeid 91 037 *kr* väärtuses. Parandustöid tehti 3 527 *kr* eest.

Voorivarustist soetati tellimiste ja ostu teel, kogusummas 12 314 *kr* väärtuses. Väeosad ja asutised esitasid varustisnõudmisi 237, millest 221 nõudmist rahuldati täielikult või krediidi vähesuse tõttu osaliselt. Varustise parandamiseks ja korrashoiuks määratud krediidist assigneeriti väeosadele ja asutistele aasta kestel 15 833 *kr*.

Konstrueeriti uus vorkmete tüüp, mis on endisest otstarbekohasem ja hinnalt odavam. Konstruktiivselt kujundati lõplikult välja väljakööki ja määrati kindlaks väljaköögi juurde kuuluvate tarbeseemete tüübid.

3. Relvvarustis. Relvvarustise hankimisel teostati tegevusaastal 277 tehingut 1 405 965 *kr* väärtuses.

Kogu aasta parandati ja seati korda relvi, valmistati relvadele uusi tagavaraosi, tööriistu ja puhastusabinõusid, sorditi ja korraldati laskemoona, valmistati praktika-laskemoona, laboratooriumides katsetati lõhkeaineid ja gaasikaitsevarustist. Töötati välja uus täpsuspüssi tüüp, viimistleti varem väljatöötatud gaasikaitsetorbikute tüübid inimestele ja loomadele ja koostati mitmesuguseid tehnilisi tingimusi laskemoona hankimise alal.

Ladudes teostati varustise kontrolli ja kordaseadmist. Toimetati väeosade relvade ja gaasikaitsevahendite üle vaatust.

4. Tehniline ja inseneriline varustis. Tehnilise varustise hankimisel teostati tegevusaastal 200 tehingut 506 404 *kr* väärtuses.

Ladudes korraldati ja puhastati varustist.

5. Ehituse ja korteri ala. Vähendatud eelarve tõttu oli tegevusaastal raskusi hoonete korrashoiu alal. Hoonete korrashoiuks oli määratud krediit alla $\frac{1}{3}$ summadest, mida on tegelikult tarvis, et hoida korras hooned amortisatsiooni-% piirides.

Tegevusaastal teostati kapitaalremonti 75 440 *kr* ja jooksvat remonti 52 000 *kr* väärtuses. Uusi hooned püstitati 73 018 *kr* ja muid ehitustöid tehti 63 000 *kr* väärtuses. Töökorralduse erifondist kulutati ehitustöödeks umbes 156 000 *kr*.

Üüriti kaitsevæle uusi ruume pörandapinnaga 1 676 *m*² ja vabastati ruume 2 581 *m*². Aasta lõpuks jäi üüritud ruume: eluruume 19 268 *m*², talliruume 2 948 *m*², laoruume 10 234 *m*², kuure 5 050 *m*² ja töökojaruume 492 *m*². Ruumide üürimiseks ja maaalade rentimiseks kulutati 74 798 *kr*, s. o. 2,2% vähem kui eelmisel aastal.

Kütteenetega varustamiseks anti väeosadele naturaals küttepuid, turvast ja kütteõli umbes $\frac{1}{3}$ normaalsest üldtarvitusest. Ülejäänud $\frac{2}{3}$ — kuni 40 000 *m*² küttepuid — muretsemine korraldati normitud hindade ja kulumäärade alusel kohtadel väeosade poolt. Kütteenete muretsemiseks kulutati aasta jooksul üldse 179 169 *kr*, mis on vähem eelmisel aastal kulutatud summast 3,9%.

Elektrivoolu valgustamiseks ja tehniliseks otstarbeks tarvitati aasta jooksul ümmarguselt 428 000 kilovatt-tundi, millest umbes 361 000 kilovatt-tundi saadi omavalitsuste jõuamade ja riigi turbatööstuselt ja 67 000 kilovatt-tundi kaitsevæe oma elektrijaamadest. Valgustustarviduste rahuldamiseks ja elektrijaamade ning -seadiste korraldamiseks kulutati aasta kestel 119 775 *kr*, mis on rohkem eelmisel aastal kulutatud summast 17%.

Veega varustamise alal oli kulusid 31 487 *kr*, mis on rohkem eelmisel aastal kulutatud summast 16,5%.

Ruumide puhastuseks ja korrashoiuks valmistati varustusvalitsuses värnitsat ja värtnaolist pörandatõli, mida anti väeosadele ligi 18 000 *kg* umbes 50 000 *m*² puupörandate õlitamiseks. Ruumide puhastuseks ja korrashoiuks kulutati üldse 29 764 *kr*, mis on rohkem eelmisel aastal kulutatud summast 8,8%.

Vallasvara soetati 24 780 *kr* väärtuses ja vanade asjade parandamiseks ja korrashoidmiseks kulutati 7 760 *kr*. Normaalselt tuleks vallasvara uuendada kuni 130 000 *kr* eest aastas.

Korterivarustamise korraldamisel sõlmiti ja täideti 31 lepingut.

Aasta kestel võeti üle teistelt ministereiumidelt 508 *ha* maad ja 33 hoonet, osteti 6,6 *ha* maad ja 2 hoonet, ehitati uusi hooned 28, anti üle teistele riigiasutistele 0,2 *ha* maad ja 3 hoonet, müüdi ja lammutati 51 hoonet ja ehitist. Aasta lõpuks jäi: kinnistusühikuid 114, maad kogusummas 19 022 *ha*, hooned ja ehitisi 2 063.

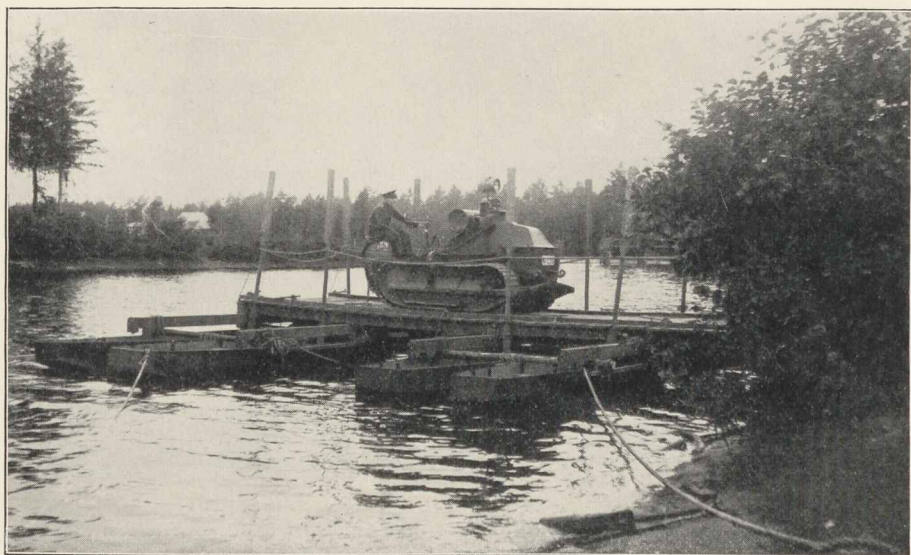
Kaitseministeeriumi valdamisel oli tegevusaastal metsamaad 35 ühikut, pindalaga 16 233 *ha*, ja puu-tagavara massiga umbes 514 000 tihumeetrit, ümmar-

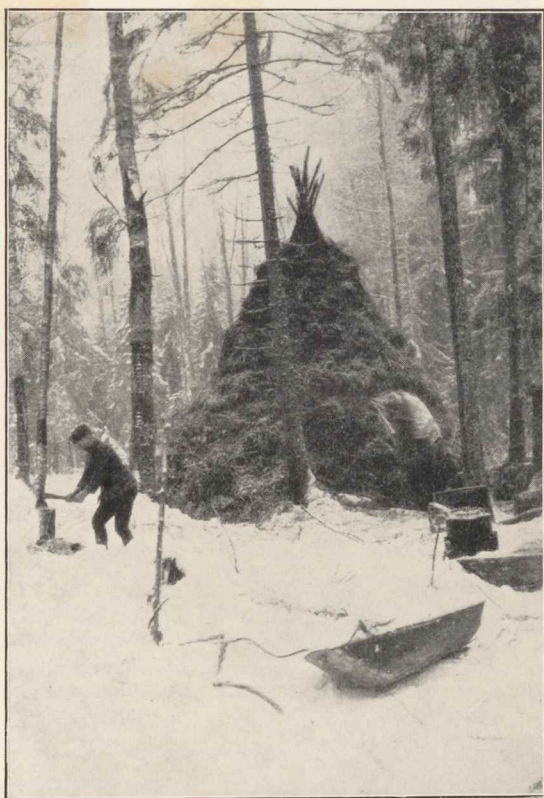
Üksiku jalaväe-
pataljoni rattarühm.

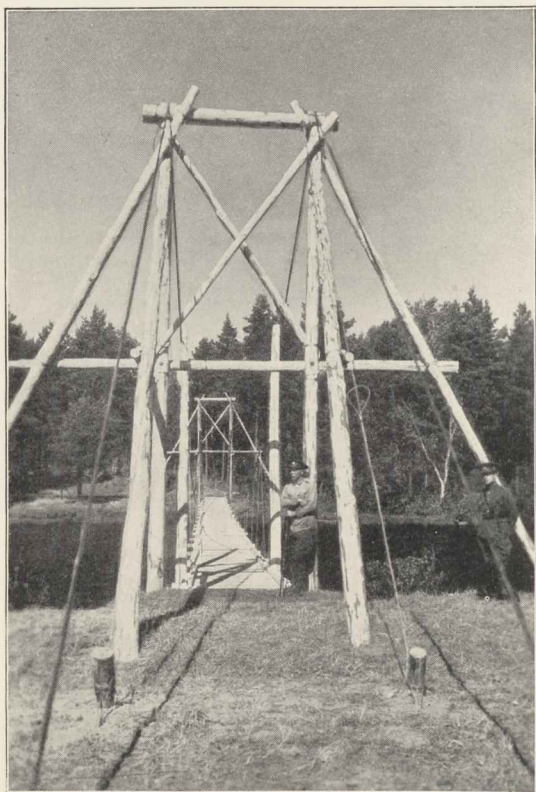
Raskekuulipildu-
jate rühm peale-
tungil.

Traktor ruhiku-
test parvel.

Sõdurite elamu talvistel taktikalistel õppustel.

Pioneeride poolt laagris ehitatud ripp-sild; kandevõime 1,5 tonni.

Laskeasjanduse tund sõjalistel õppustel koolides.

guselt 772 000 kr väärtuses. Metsakultuuri propageerimiseks teostati iga-aastane metsapäevade korraldamine väeosades.

6. Veterinaarala. Tegevusaastal registreeriti kaitseväes üldse 2 007 hobuste haigestusjuhtumit (eelmisel aastal 1 850 ja aasta varem 2 362 haigestusjuhtumit). Keskmiselt tuli ühe päeva kohta haigeid hobuseid 58,8 (eelmisel aastal 65,3) ja iga haige hobuse kohta keskmiselt — 9,9 haiguspäeva (eelmisel aastal 10,1). Ühe haigusjuhtumi ravimine kaitseväes maksus keskmiselt 1,24 kr, millise summa moodustavad ühe haige hobuse kohta tarvitatud arstimid, sidematerjal ja arstiriistade amortisatsioon.

Lõppes ja hukati parandamata vigastuste tagajärjel 24 hobust ehk 1,7% alalolnud hobuste arvust.

Hobuste lõppemispõhjustena püsisid esikohal, nagu eelmisel aastailgi, peamiselt tiirud (söögi- ja seedimisorganite haigused), mille tagajärjel aasta jooksul lõppes 11 hobust ehk 46% lõpnuite üldarvust; vigastushaavade tagajärjel hukati või lõppes 4 hobust, närvihaiguste tagajärjel — 4 hobust, kabjahaiguste tagajärjel — 2 hobust, mürsuplahvatuse tagajärjel — 2 hobust ja kopsu- ning rinnakoopa ilanaha põletiku tagajärjel — 1 hobune.

Remonthobuseid osteti tegevusaastal 82, neist 45 ratsa-, 27 kergesuurtüki- ja 10 kergeveorihobust. Eelmisel aastal Soome Kaitseministeeriumile ostetud 20 ratsahobuse vastu vahetati Soomest 20 suurtüki-hobust.

IV. KAITSEVÄE TERVISHOIUVALITSUS.

Kv. Tervishoiuvalitsuse ülesandeks on tervishoiu-ala korraldamine Kaitseministeeriumis ja kaitseväes.

Aasta kestel Kaitseministeeriumis ja kaitseväes haigestus ja raviti ravilais (sulgudes eelmise aasta vastavad arvud): ohvitsere — 202 (217), kaadri-allohvitsere ja -sõdureid 371 (370), ajateenijaid 6 046 (5 857), riigiteenijaid 293 (203) ja kaitseväelaste ja riigiteenijate perekonnaliikmeid 830 (735), kokku 7 741 (7 382) haigestusjuhtu. Peale selle võimaldati suvel puhkekuul sanatoorilist ravi 35 ohvitserile, 32 allohvitserele ja 10 riigiteenijale Pärnu, Haapsalu ja Kuressaare supelasutistes.

Ravimise tagajärjed kaitseväe ravilais:

	Ohv.	Üleajat.	Ajat.	Kokku	Riigiteen.	% ravil. olnuist				
						Ohv.	Üleajat.	Ajat.	Kokku	Riigiteen.
Oli ravilais aasta algul	7	11	197	215	5	—	—	—	—	—
Saadeti ravilaisse aasta kestel	202	371	6 046	6 619	293	—	—	—	—	—
Kokku	209	382	6 243	6 834	298	—	—	—	—	—

Kaitseväe hobustega varustamise hõlbustamiseks, eriti väärtuslike hobuste arvu tõstmiseks antakse hobusekasvatajatele kaitseväe sugutäkke vähese tasu eest (16 kg kaeru) paaritamiseks. Tegevusaastal paaritati kaitseväe sugutäkkudega 533 mära, neist 5 ratsatiübilise sugutäkuga 217 mära, 5 ardennitõugu sugutäkuga 184 mära ja 4 toritõugu sugutäkuga 132 mära.

Praagiti ja müüdi vanu ja kõlmatuid hobuseid 90 ja nende müügist saadi 2 893 kr.

Sõjaaegsete tarviduste rahuldamiseks korraldatud vet.-velskerite ettevalmistuskursused lõpetas tegevusaastal 27 ajateenijat. Hobuserautajate kursused lõpetas 27 ajateenijat.

7. Arsenal.

Eelmine aastate eeskujul valmistati ka tegevusaastal arsenalis peamiselt relvi, laskemoona ja gaasikaitsevahendeid.

Tegevusaastal teistele riigi- või eraasutistele täidetud tellimistest võiks märkida 5- ja 10-sendiste ja 1-krooniste rahaltrite valmistamist.

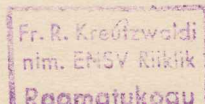
Arsenali tegevus viimase 5 aasta kestel:

	Üldtoodang	Töötasu	Kaudsed kulud	Tööliste keskmine arv
1980/81	912	230	432	250
1981/82	868	286	413	260
1982/83	780	184	369	250
1983/84	575	140	280	190
1984/85	646	158	301	220

	Ohv.	Üleajat.	Ajat.	Kokku	Riigiteen.	% ravilais olnuist				
						Ohv.	Üleajat.	Ajat.	Kokku	Riigiteen.
Neist:										
tervus	137	252	4 519	4 908	193	65,6	66,0	72,3	72,0	64,8
anti tervise- parand. pu- kus	63	110	1 016	1 189	81	30,1	28,8	16,4	17,4	27,2
vahastati ter- visl. põhj.	—	4	434	438	4	—	1,0	7,0	6,4	1,4
suri	4	4	28	36	6	1,9	1,0	0,4	0,4	2,0
jäl ravimisele aasta lõppe- des	5	12	246	263	14	2,4	3,2	3,9	3,8	4,7

Kodusel teel raviti ohvitseri 665 (854), allohvitsere 822 (1082), riigiteenijaid ning nende ja kaitseväelaste perekonnaliikmeid 3 570 (1658) haigestusjuhul. Nende ravimisel visiteerisid arstid haigeid 6 651 korda ehk iga haigusjuhu ravimisel keskmiselt 1,3 korda.

Ambulatoorselt abistati ja raviti sõdureid 64 533 (70295) haigestusjuhul 70 467 (80936) korduva visiidiga ja riigiteenijaid, nende ja kaitseväelaste perekonnaliikmeid 13 803 (14336) haigestusjuhul 9 943 (10824) korduva visiidiga. Üldse abistati ambulatoorselt 78 336 (84631) haigestus-vigastusjuhtu ja nende

ravimisel visiteerisid haiged ambulantsed 158 746 (176391) korda.

Peale selle raviti ja konsulteeriti ambulatoorselt kv. ravilaste juures ravilaste eriarstide poolt kaitseväänelasi 5 872 (4547) haigestusjuhul 5 984 (7200) korduva visiidiga ja riigiteenijaid ning nende ja kaitseväänelaste perekonnaliikmeid 2 973 (2612) haigusjuhul 7 025 (6142) korduva visiidiga. Seega ambulatoorseid visiite kaitseväänelavilais üldse 21 904 (20501).

Hammaste ravimise alal tegutsesid 4 kv. hambaarsti ja 8 eraarsti lepingu alusel. Hambaarstilist abi kasustasid aasta kestel 3 915 (5082) kaitseväänelast ja 2 214 (2599) riigiteenijat ja nende perekonnaliiget.

Neil raviti ja plommiti 9 245 hammast ja ekstraheeriti 1 926 hammast. Ravimist kasustajad visiteerisid hambaarste üldse 26 760 (27707) korda.

Kaitsevää teravishoiu üldkorralduse alal maksus Kv. Teravishoiuvalitsuse hoolele kuuluv isik 30,28 (26,24) kr.

Profülaktilismeditsiinilise töö tulemused olid tegevusaastal rahuldavad. Ei olnud nakkushaiguste levimisvõimalusi ega olnud ka märgata haigestumusi tingitult kaitsevääteenistuslikust olukorrast. Kehakultuuri mõjul võib nentida üldist tervislikku ja füüsilist arengut noorsõdurite juures nende kaitsevääteenistusse vastuvõtmisel kui ka nende vabastamisel kaitsevääteenistusest.

V. SÕJARINGKONNAKOHTUS JA SÕJAPROKURatuur.

1. Sõjaringkonna-kohtu tegevus.

Ühenduses uue kriminaalseadustiku ja kriminaalkohtupidamise seadustiku kehtimapanekuga töötati Sõjaringkonna kohtus koos Sõjaprokuratuuriga välja ja pandi Riigivanema poolt tegevusaastal kehtima uus, meie oludele kohandatud kaitsevää kriminaalseadustik ja Sõjakohtupidamise seaduse ning Kriminaalkohtupidamise seadustiku ühtlustamise seadus. Peale selle pandi tegevusaastal kehtima Kaitsevää vangistus-seadus, millest tingitult muudeti ka vastavalt Garnisoni-määrustikku.

Tegevusaastal pidas Sõjaringkonnakohus 47 istungit ja 72 korraldavat koosolekut. Kohtus olid arutusel 88 kaitseväänelase ja 61 eraisiku süüteoasjad. Kohtualuseist mõisteti süüdi — 77 kaitseväänelast ja 51 eraisikut ning kohtulikult õigeks — 11 kaitseväänelast ja 10 eraisikut.

2. Sõjaprokuratuuri tegevus.

Sõjaprokuratuuris oli tegevusaastal läbivaatamisel 133 toimetust (eelmisel aastal 119), millest vaadati läbi 122.

Läbivaadatud asjadest esitati Sõjaringkonna kohtule süüdistusaktidega 95, saadeti väeosaülemale lõpetamiseks 13 ja väeosa kohtu alla andmiseks 4, anti tagasi kohtu-uurijale eeluurimise täiendamiseks 2, saadeti teistele asutistele 5 ja pandi seisma süüaluste mitteleidmisel 5 asja.

Sõjaprokurööri esindaja võttis osa kõigist Sõjaringkonna kohtu istungeist ja 3 Riigikohtu istungist, kus arutati läbi 12 kassatsioonikaebust Sõjaringkonna kohtu otsustele.

Sõjakohtu-uurijail oli aasta kestel eeluurimisel 100 asja (eelmisel aastal 105), millede liikumise kohta Sõjaprokuratuur teostas järelevalvet.

Väeosa kohtuis arutati aasta kestel 110 asja, milledest oli 114 kaebalust. Väeosa kohtuis tehtud otsuste seaduslikkuse kohta teostas Sõjaprokuratuur järelevalvet.

VI. KAITSEMINISTEERIUMI JURISKONSULTUUR.

Km. Juriskonsultuur andis tegevusaastal kirjalikke seletusi 345 küsimuse kohta, vaatas läbi 226 lepingu, 155 vähempakkumiste tingimuste, 44 administratiivkorras riigikahju sissenõudmise määruse ja 26 mitmesuguste põhikirjade, kodukordade jne. kava. Peale selle anti koha peal keskasutistele ülemale ja keskasutistes teenivaile ametiisikuile suusõnal juriidilist nõu.

Kaitseministeeriumi ja kaitsevää huvide kaitsemise alal kohtuis oli aasta jooksul juriskonsultuuri toimetuses 66 nõudmist ja kaebuste asja, millistes asjades esineti kohtus 94 korda. Km. kodifikatsioonikomisjonis arutati läbi 78 seadus-, seadlus- ja määruseelnõu, milleks peeti 123 koosolekut.

KOHTUMINISTEERIUM.

I.

Kohtuasutiste ruumid on meil äärmiselt kitsad, samuti vananenud nende sisustis. See takistab kohtuasutiste tööd ega või avaldada head mõju kohtuasutiste prestiižile. Kohtuasutistele ajakohaste ruumide soetamise küsimus on olnud pikemat aega päevakorral, kuid see on tulnud ikka edasi lükata. Tegevusaastal on läinud korda asuda sel alal paranduste teostamisele.

Kohtute korraldamise alal soetati uued ruumid Riigikohtule Tallinnas, Vismari tänaval ja Riigikohus toodi 1935. a. veebruaris Riigikohtu asukoha muutmise seaduse alusel Kohtuministri korralduste kohaselt üle Tallinna. Nimetatud ruumides, mis olid varem Põllutööministeeriumi kasustada, teostati enne seda põhjalik remont. Ühtlasi muretseti sinna ka uus vastav sisseseade.

Tartus vabanenud Riigikohtu hoonesse paigutatakse Tartu ringkonnakohus. Sinna jääb ka Tartu prokuratuur, niisamuti ka Tartus asuvad kohtu-uurijad. Kogu hoonesse seatakse sisse keskküte, tehakse parkettpõrandad, teostatakse koridorisüsteem jne. On kavatsusel muretseta kriminaalosakonna saalile uus mööbel ning uuendada ühtlasi ka kohtunikude tööruumide sisseseadet, milleks vastav krediit juba lubatud. Võrus püstitati sealsele kohtuhoonele uus kahe-

kordne juurdeehitis. Alumisele korrale paigutati Võru-Petseri kinnistusjaoskond, kuna ülemine kord kasustatakse kohturuumide laiendamiseks. Seal valmib kolmas kohtusaal, mida kavatakse kasustada ka Tartu ringkonnakohtu väljasõitude jaoks. Uuele saalile muretsetakse ühtlasi uus sisustis. Uus sisustis muretseti ka Tallinna ringkonnakohtu I astme saalile. Senisesse Tartu ringkonnakohtu hoonesse paigutatakse kõik Tartus asuvad jaoskonnakohtunikud ja kohtupristavid.

Eeltuleval aastal kavatakse asuda Tallinna uue, ajakohase kohtuhoone ehitamisele, laiendada Rakvere ringkonnakohtu ruume uue juurdeehitise püstitamisega, ehitada Mustvee alevisse uus kohtuhoone jne.

Tegevusaastal töötati välja ja pandi kehtima sellekohased määrused kohtutegelaste ametiriietuse kohta.

Uue kriminaalkohtupidamise seaduse kehtimatahakkamise tõttu vähenes kohtu-uurijate töökoorem seevõrra, et avanes võimalus kustutada koosseisust 1 tähtsamate asjade kohtu-uurija koht ja 6 kohtu-uurija kohta. Ühtlasi täiendati kohtute koosseisu kahe ringkonnakohtu alatise liikme, kahe lisa-jaoskonnakohtuniku ja ühe abiprokuröri kohaga.

II. KODIFIKATSIOONI-OSAKOND.

Tegevusaasta kestel tuli Kodifikatsiooni-osakonnal peale oma poolt koostatavate eelnõude suurel arvul läbi vaadata seaduste ja määruste eelnõusid, mis esitati vastuvõtmiseks teistest ministeeriumidest, sest seaduse kohaselt peab kõik seaduste ja määruste eelnõud enne läbi vaatatama Kodifikatsiooni-osakonnas. Ka üksikud juriidilised küsimused, mis suurel määral nii Vabariigi Valitsuselt kui ka üksikult ministeeriumidelt saadetud Kodifikatsiooni-osakonnale lahendamiseks, on andnud palju tööd.

Eriti tähtsaks ja silmapaistvaks sündmuseks möödunud aasta seadusandluses tuleb lugeda **kriminaalalasse puutuvate** uute seadustikkude kehtimapanekut 1. II 1935. Sellega vabanesime Vene ajast päritud seaduskoodekseist, mis olid osalt olemas ainult vene keeles ja ei vastanud ka sisult enam praegusaja nõuetele. Need veneaegsed kriminaalseadused olid juba

elanud üle oma aja, olles osalt äärmiselt vananenud ja mõnes küsimuses muutunud koguni eluvõõraks.

Tähtsamate muudatustena uues kriminaalkodeksis tuleb märkida: 1) lihtsustatud karistuste liike, millest on jäetud välja meie oludele ja praegusaja nõudeile mittevastavad karistused; 2) kinnipidamiskaristused on rajatud süüdlase parandamise põhimõttele, mille vahendiks on tunnustatud sunduslik töö; 3) karistumäära valiku piirid on kohtule jäetud avarad, mis võimaldab määrata õiglasemat karistust, vähendada seda kergemal juhtudel ja kõrgendada raskelt-parandatavate kurjategijate (korduvalt kuritegevusele andunud isikute) suhtes.

Uuest kriminaalkohtupidamise seadustikust on jäetud välja kõik liigsed formaliteedinõuded. Tööjaotus kohtute ja teiste jälitavate võimude vahel on teostatud otstarbekohasemalt ja sellega on püütud

kiirendada protsessi käiku, kuna kiire protsess on kriminaalasjus olulisemaid nõudeid. Selleks on politsei juurdlustoimingutele antud võrdne seaduslik jõud eeluurimistoimingutega, on antud kriminaaljälitamise lõpetamise ja peatamise õigus prokurörile — ringkonna kohtule alluvais asjus, ning on suurendatud üksikkohtuniku (jaoskonnakohtuniku) alluvust. Ka asjaosaliste õigusi on püütud kõigiti kaitsta ja kindlustada; selleks on süüteo kannatanuile antud õigus kaevata Kohtukojale prokuröri poolt kriminaaljälitamise lõpetamise ja peatamise peale, süüalusel vaielda süüdistusakti vastu jne.

Tsiviilseaduste ümbertöötamise alal tegevusaasta algusel võeti viimistlusele tsiviilkoodeksi eelnõu neli osai nimelt üldosa, perekonnaõigus, pärandusõigus ja asiõigus, ning saadeti siis pärast paljundamist asjatundjatele lõppmärkuste tegemiseks laiali. Viimistlemisel tuli teha kaunis suuri muudatusi ainult ühes osas, nimelt perekonnaõiguses. Nagu teada, ei olnud naisorganisatsioonid nõus sellega, et perekonnaõiguse eelnõus mehe ja naise varavahekordades oli ette nähtud oormaalsüsteemina varaühisus, mille järgi naise vara (välja arvatud eravara) läheb abielu kestel mehe valitsemisele. Selle asemele soovitati normaalsüsteemiks võtta varasoetus umbes nii, nagu see on kehtiv Ungaris: kummalegi abikaasale jääb alles ta vara valitsemine, kuid selle osa peale, mille võrra kummagi vara suureneb abielu kestel, tekib vastastikune osasaamise õigus. Seesuguste soovide tagajärjel tuligi eelnõu viimistlemisel perekonnaõigus sisult täiendada ja töötada ümber. Lõpparvustuste tähtaeg läheneb ja pärast nende läbivaatamist valmib eelnõu lõplikult arvatavasti tulevaks kevadeks.

Tsiviilprotsessi alal aruandeaasta kestel midagi ei tehtud, sest eelnõu oli saadetud laiali arvustamiseks.

Riigi- ja administratiivõiguse valdkonda kuuluvaist suuremaist seaduseelnõude kavadest, mis käigu andmiseks aruandeaastal valmistatud või ettevalmistata-

misel, oleks esijoones mainida Valitsuse korraldamise seaduse täiendamist selles osas, mis puutub valitsemisorganite võimkonna kindlaksmääramisse, administratiivmenetluse seadust, riigivarade seadust ja arveseadust. Selle kõrval on töötatud välja rida ajanõudeist tekkinud lühemaid eelnõusid ning kehtivate seaduste täiendusi ja parandusi.

Seaduste kodifitseerimise teostamiseks, mis otsustatud Vabariigi Valitsuse poolt, on ministriumis toimunud eeltööd. Sel alal on kõigis ministriumides Koh-tuministriumi korraldusel ja juhtimisel toimunud veneaegsete ja venekeelsete seaduste ja seadustikkude asemele uute, Eesti seaduste eelnõude ettevalmistamine. Kuigi Vene seaduste arv ei ole enam väga suur, nõuab neist lõplikult vabanemine siiski palju tööd. On aga kõik eeldused lootuseks, et see töö jõuab peatselt lõpule. Samuti on tehtud eeltööd seaduste kodifitseerimiseks seaduste kogudesse, mis kergendaks seaduste käsitamist ja loob seadusandlusele kindla ja püsiva süsteemi.

Balti riikide juristide koostöö, mis sai oma alguse 1931. a., võttis aruandeaastal uue ilme. Senini n.õ. poolametliku asutisena töötanud Balti Riikide Juristide Büroo oma kolme rahvusosakonnaga tunnustati kõigi kolme riigi poolt ametlikuks kolme riigi kohtuministriumi organiks. 29. ja 30. III 1935 Tallinnas peetud büroo koosolekul võeti vastu kaks kolme riigi vahelist konventsiooni kava: tsiviilkohtuotsuste vastastikuse täitmise konventsiooni ja kriminaalasjus retsiidivi vastastikuse tunnustamise konventsiooni kava. Edasi jõuti põhimõttelisele kokkuleppele Genfi ühtlustatud veksliseaduse ja Genfi ühtlustatud tšeki-seaduse konventsiooniga ühinemise asjus, ja nimelt ühtlasel kujul kõigi kolme riigi vahel. Viimases küsimuses on loota vastavaile kavadele lõpliku kuju andmist novembris 1935 Kaunases peetaval istungil. Vastuvõetud konventsioonikavad on antud üle Välis-ministriumile sammude astumiseks konventsioonide ametlikuks sõlmimiseks.

III. VANGIMAJADE VALITSUS.

Arvates 1. II 1935 pandi kehtima uus vangistuseseadustik ja ühenduses sellega töötati välja ning pandi kehtima uus vangistus-asutiste kodukord ja saateteenistuse määrustik, samuti arve- ja majapidamise juhtnõõrid. Ühtlasi töötati välja ja pandi kehtima ka vangistus-asutiste ja alaealiste parandus-asutiste vabateenijate teenistusse võtmise kord ja tingimused.

Kehtimapanud uus vangistuseseadustik tõi põhjalikke uuendusi meie vangimajade ellu. Peamiseks uuenduseks on nn. paindub karistuste täitmise kord, mis üldiselt tuntud progressiiv-süsteemi nimetuse all.

Hiljem muudeti ja osalt täiendati uue vangistuseseadustiku mõnda paragrahvi peamiselt vangimajade tööstuse alal. On kavatsatud võtta ette veel teisigi muudatusi, mis tingitud praktilistest kogemustest

nimetatud seadustiku kohaldamisel. Vastav seaduseelnõu on praegu väljatöötamisel.

Ehitustööde alal jätkati 1934. a. Keskvangimaja uue sidetiibhoone ehitustöid ja hoone valmis lõplikult ning võeti kasutamisele 1934. a. detsembri lõpul. Harku vangimaja kasustuses olevas Harku mõisas teostati samuti rida ehitus- ja parandustöid.

Kriminaalseadustiku ja Vangistuseseadustiku nõuete kohaselt on pandud erilist rõhku vahialustele töö muretsemisele. Vajaliku töö leidmine vangistus-asutistele on seotud raskustega, kuna vangide töö ei tohi võtta ära võimalusi eratööturult. Sellepärast on püütud vangide tööjõuga asuda seesuguste tööde teostamisele, mis eratööturuga ei võistleks. Esmakordselt kasustatakse nüüd vahialuste tööjõudu riiklikel

maaparandustöödel. Vabariigi Valitsuse poolt on selleks määratud kaks suuremat sood, nimelt Oidermaa soo Läänemaal ja Põravere soo Viljandimaal ning peale selle veel suurem vesistunud metsaalune maa Oonurme-Peresaare ümbruses Virumaal. Kõigis kolmes kohas on praegu tööd edukalt käimas. Väljaspool vangimajade müüre töötab ligikaudu 1000 vahialust. Üldse on suudetud rakendada tööle 73% kõigist töökohuslikest vahialuseist.

Kuna sunnitööliste hulgas leidub suuremal arvul isikuid, keda põgenemisohu tõttu oleks kardetav saata tööle väljapoole vangimaja, nagu eluaegsed sunnitöölised, röövmõrtsukad, salakuulajad jne., siis otsitakse nende jaoks säärast tööala, mis võimaldaks neid rakendada raskemaile töödele kompaktses massis, suuremalt osalt vangimaja müüride vahel või vähemalt otse vangimaja läheduses. Selleks on praegu eeltööd käimas.

IV. KOHTUD.

1. Kohtute korraldus. Kohtute korralduse alal on 1934. a. toimunud kolm tähtsat muudatust.

Põhiseaduse muutmisega hakkas 24. I 1934 kehtima uus kord kohtunikkude ametissenimetamisel. Senini nimetas kohtunikke ametisse Riigikohus, riigikohtunikke — Riigikogu. Uue korra järgi on kohtunikkude ametisse nimetamisel koos tegevad Riigikohus ja Riigivanem, nimelt nii, et esimesele kuulub kohtunikkude kandidaatide ülesseadmine ja ettepanek Riigivanemale, kellele kuulub kohtunikkude ametissekinnitamine esitatud kandidaatide hulgast. Selle uue korra elluviimiseks 19. I 1934 vastuvõetud Valitsemise korralduse seadusega muudetud kohtute seaduse järgi peab Riigikohus esitama Riigivanemale vabanenud kohale kaks kandidaati, kandidaatide väljavalku eel aga ka kuulama ära vastavate kohtuasutiste, Kohtupalati või rahukogu arvamuse nende kohta. Sõjaringkonnakohtu koosseisu uuendamisel nõutakse Kaitseministri arvamuse kuulamist kandidaadi esitamise eel. Riigikohtu sellekohase ajutise korralduse järgi antakse seitse päeva aega (arvates koha avanemise väljakuulutamist Riigi Teatajas) esinemiseks nimetamise soovivaldisega, mille kohaselt Riigikohus, kui ta vastavalt kohtuasutistelt on saanud arvamuse kandidaatide kohta, asub esitatavate kandidaatide valikule.

Dekreediga 13. VI 1934 pandi kehtima vanuse ülemmäär kohtunikuameti pidamiseks ja nimelt riigikohtunikkudele ja Kohtupalati kohtunikkudele 70 aastat, teistele kohtunikkudele 65 aastat.

Viimaks omab suureulatuslikku tähtsust Riigivanema dekreet 8. VI 1934 Riigikohtu Tallinna üleviimise kohta.

Kohtute koosseis. Kohtunikkude üldarv oli 1934. a. endisel tasemel — 170: kollegiaalkohtuis töötas 83 ja üksikkohtunikke oli 87.

Aasta jooksul järgnes kohtunikkude a) vabastamisi kokku seitse: 1) vanuse ülemmäära kättejõudmise pärast 3, 2) parandamatu haiguse pärast 3 ning 3) omal palvel kohtuotsuse põhjal 1 juhul; b) kõrgematesse kohtuametitesse nimetamisi 9; d) kohtu-uurija ametist rahukohtunikkudeks nimetamisi 2, ning e) uusi nimetamisi 4; g) ümberpaigutusi 9, seal hulgas 8 omal palvel ja 1 Riigikohtu ettepanekul.

Riigikohus töötas endises 14-liikmelises koosseisus: esimees, abiesimees, kolm osakonna esimeest ja 9 koh-

tuliiget; osakondades peale osakonna esimehe kriminaalosakonnas 2 liiget, tsiviilosakonnas 4 liiget ja administratiivosakonnas abiesimees ja 3 liiget.

Kohtupalat töötas endises 13-liikmelises koosseisus: vanem esimees, departemangu esimees ja 11 kohtuliiget. Nendest töötasid kriminaaldepartemangus: vanem esimees ja 4 kohtuliiget ning tsiviildepartemangus: departemangu esimees ja 7 kohtuliiget. Dekreediga 29. XII 1934 suurendati Kohtupalati liikmete arvu ühe võrra.

Rahukogud töötasid peaaegu aasta lõpuni endises koosseisus: peale esimeeste oli Tallinna-Haapsalu rahukogul 3 abiesimeest ja 15 liiget ja Tartu-Võru rahukogul 2 abiesimeest ja 13 liiget, Rakvere-Paide rahukogul 1 abiesimees ja 8 liiget ja Viljandi-Pärnu rahukogul 1 abiesimees ja 7 liiget, kokku seega kõigis rahukogudes 54 kohtuniku. Dekreediga 12. X 1934 loodi juurde üks rahukogu abiesimehe koht, mis (nimelt Tartu-Võru rahukogus) täideti alles aasta lõppemisel.

Kohtu-uurijad. 28. III 1934 seadusega vähendati tähtsamate asjade kohtu-uurijate kohti kolmelt kahele, kuid loodi juurde üks eriti tähtsate asjade kohtu-uurija amet. Viimane kui ka ülejäänud kaks tähtsamate asjade kohtu-uurijat asuvad kõik Tallinna rahukogu juures, kuid Kohtupalati prokurör võib neile anda toimetada celuurimisi ka väljaspool Tallinna ringkonda. Nii jäi ametisse kohtu-uurijaid 28, nimelt 1 eriti tähtsate asjade kohtu-uurija, 2 tähtsamate asjade kohtu-uurijat ja 25 kohtu-uurijat, neist Tallinna-Haapsalu rahukogu ringkonnas 8, — kusjuures aga peale nende ka veel Saaremaa 1. ja 2. jaoskonna ning Hiiumaa jaoskonna kohtunikud täidavad kohtu-uurijate kohuseid —, Tartu-Võru ringkonnas 8, Rakvere-Paide rahukogu ringkonnas 5 ja Viljandi-Pärnu ringkonnas 4.

Rahukohtu-jaoskondi oli aruandeaastal 55, nimelt Tallinna-Haapsalu rahukogu ringkonnas 18, Tartu-Võru rahukogu ringkonnas 19, Rakvere-Paide rahukogu ringkonnas 10 ja Viljandi-Pärnu rahukogu ringkonnas 8.

Lisarahukohtunikke oli ametis 2.

Kohtute juures töötas 12 vanemat ning 8 nooremat määralist kohtuameti-kandidaati, peale selle ülemääraseid 13 vanemat ja 23 nooremat kohtuametikandidaati.

Sõjaringkonnakohus koosnes 2 kohtunikust: esimees ja üks kohtunik, ning kohtu juures töötas 2 kohtu-uurijat.

2. Kohtute tegevus. Kohtute tegevuses tuleks üldiselt märkida, et kohtuasjade üldarv, mis 1919. a. saadik kuni 1931. a. näitas järjest kasvavat tendentsi ning jõudis siis haripunktini, 231 151 asjani, kaldub sellest ajast saadik vähenemisele ja langes 1934. a. 183 982 asjale (1933. a. 203 147 asja). Kuna neil aastail ei olnud mingeid olulisi muudatusi kohtupidamise ning asjade arvestamise korras, siis võib eelmainitud nähtust, peale majanduslike olude paranemise, tähtsal määral kanda meil kehtiva õiguskorra stabiliseerimise arvele, milleks on aidanud kaasa ka kohtute korrapärane tegevus. Kaebuste pealt maksude sisseseadmine seal, kus neid sugugi ei olnud või kus nad olid liiga madalad (administratiivasjus), on soodustanud tühiste, põhjendamata kaebuste arvu vähenemist. Kohtunikude ülekoormatuse vähendamine mõningate uute kohtunikude kohatade juurdeloomisega on kohtute tööd aidanud parandada ka kvalitatiivselt.

Kohtute tegevus, arvatud välja kaitseväekohtud, kujunes 1934. a. arvudes järgmiseks:

Kohtuasjade üldarv oli:	1933. a.	1934. a.
Riigikohtus	5 134	4 814
Kohtupalatis	2 527	2 625
Rahukogudes I astme kohtuna	20 204	20 004
Rahukogudes II „ „	17 953	17 078
Kohtu-uurijail	7 319	6 826
Rahukohtunikel	150 010	132 635
Kokku	203 147	183 982

Neist lahendati	1933. a.	1934. a.
Riigikohtus	3 626	3 639
Kohtupalatis	1 605	1 623
Rahukogudes I astme kohtuna	13 925	13 500
Rahukogudes II „ „	12 893	12 785
Kohtu-uurijate poolt	6 307	5 875
Rahukohtunikude poolt	142 242	126 567
Kokku	180 598	163 989

Jäi lahendamata	1933. a.	1934. a.
Riigikohtus	1 508	1 175
Kohtupalatis	922	1 002
Rahukogudes I astme kohtuna	6 279	6 504
Rahukogudes II „ „	5 060	4 293
Kohtu-uurijail	1 012	951
Rahukohtunikel	7 768	6 068
Kokku	22 549	19 993

Nii siis on 1934. a. lahendatud ja lõpetatud 163 989 asja, s. o. üldarvust 89,13%, ja jäänud lahendamata 19 993 asja ehk 10,87%. (1933. a. jäi lahendamata 22 549 asja ehk 11,10%.)

Üksikute kohtute tegevust 1934. a. näitavad järgmised arvud, kusjuures võrdlusteks on sulgudes toodud arvud eelmise, s. o. 1933. a. kohta:

Riigikohtus oli lahendada asju 4 814 (5 134), neist lahendati 3 639 asja ehk 75,59% (3 626 asja ehk 70,63%), nii et arvestades 14 kohtunikku, langeb ühe kohtuniku kohta 260 lahendatud asja (259). Jäi lahendamata asju 1 175 ehk 24,41% (1 508 ehk 29,37%). Üldkogus lahendati 101 asja (81) ja peale selle veel 208 mitmesugust küsimust (140). Tsiviilosakonnas 5 kohtunikuga lahendati 1 322 asja (1 278). Kriminaalosakonnas 3 kohtunikuga lahendati 938 (946) asja, nende hulgas 18 (7) sõjaringkonnakohtu otsuste peale esitatud kaebust. Administratiivosakonnas 5 kohtunikuga lahendati 1 278 asja (1 321). Peale selle lahendati üldkoguga ja osakondade korraldavatel koosolekutel kokku 3 756 mitmesugust küsimust (3 732). Märkida oleks, et 1934. a. tuli Riigikohtu üldkogul esimest korda tegutseda ainuastmelise kriminaalkohtuna, nimelt ühe end. Vabariigi Valitsuse liikme ametialases süüdistusasjas.

Kohtupalatis oli asju 2 625 (2 527). Nendest lahendati 1 623 (1 605) ehk 61,83% (63,51%); kriminaalosakonnas 5 kohtunikuga 606 ja tsiviilosakonnas 8 kohtunikuga 1 017 asja, nii et keskmiselt ühe kohtuniku kohta langes 125 (123) asja. Jäi lahendamata asju 1 002 ehk 38,17% (922 ehk 36,40%).

Rahukogudes oli toimetada, arvestades kõiki esimese ja teise astme asju, 37 082 asja (38 157). Neist lahendati 26 285 ehk 70,88% ja jäi lahendamata 10 797 ehk 29,12%. (Eelmisel aastal lahendati 26 818 ehk 70,28% ja jäi lahendamata 11 339 ehk 29,72%.)

Rahukogudes I astme kohtutena oli toimetusel 20 004 asja, neist lahendati 13 500 asja ehk 67,49%, nimelt 7 153 tsiviil- (nende hulgas 722 sundtäite- ja 2 210 hoiuasja), 509 administratiiv- ja 5 838 kriminaalasja (nende hulgas 3 247 KKS § 277 jt. põhjal lõpetamiseks esitatud asja). Jäi lahendamata 6 504 asja ehk 32,51%.

Rahukogudes II astme kohtutena oli toimetusel 17 078 asja, nende hulgas aruandeaastal tulnud 12 018 asja. Aruandeaastal on lahendatud 12 785 asja ehk 74,86% ja jäi lahendamata 4 293 asja ehk 25,14%.

Rahukogude koosseisu kuuluva 54 kohtuniku peale jaotatult tuleb läbistikku iga kohtuniku kohta 487 lahendatud asja (496), nimelt 114 raskemat liiki tsiviil-, kriminaal- ja administratiivasja, 136 kergemat liiki asja, milleks käesolevas aruandes on arvatud sundtäite- ning hoiuasjad ja lõpetamiseks ning eriküsimuste lahendamiseks esitatud kriminaalasjad, ja peale selle veel 237 teise astme kriminaal- ja tsiviilasja.

Üldiselt on lahendatud: **Tallinna-Haapsalu rahukogus** (19 kohtunikuga) 8 565 asja, nii et keskmiselt tuleks iga kohtuniku kohta 451 asja (453); **Tartu-Võru rahukogus** (16 kohtunikuga) 8 846 ehk igal kohtunikul 553 asja (560); **Rakvere-Paide rahukogus** (10 kohtunikuga) 4 385 asja ehk igal kohtunikul 438 asja (471) ja **Viljandi-Pärnu rahukogus** (9 kohtunikuga) 4 489 asja ehk igal kohtunikul 499 asja (504).

Rahukogude tegevust üksikult vaadeldes näeme: Tallinna-Haapsalu rahukogu **tsiviilosakonna I astmes**, 7 kohtunikuga, on lahendatud 2 489 asja, neist raskemat liiki asju 1 468 ehk iga kohtuniku kohta 210 asja ja kergemat liiki (sundtäite- ja hoiu-) asju 1 021 ehk iga kohtuniku kohta 144 asja, kokku iga kohtuniku kohta 354 asja; sama rahukogu **kriminaalosakonna I astmes** 6 kohtunikuga on lahendatud 1 835 asja, neist raskemat liiki asju 933 ehk iga kohtuniku kohta 156 asja ja kergemat liiki asju 902 ehk iga kohtuniku kohta 150 asja, kokku iga kohtuniku kohta 316 asja. **tsiviilosakonna II astmes**, 3 kohtunikuga, on lahendatud 2 568 asja, s. o. iga kohtuniku kohta 856 asja ja **kriminaalosakonna II astmes**, 3 kohtunikuga, 1 673 asja ehk iga kohtuniku kohta 557 asja.

Tartu-Võru rahukogu on tsiviilosakonna I astmes (5 kohtunikuga) lahendanud 2 556 asja, nimelt raskemat liiki asju 1 841 ehk iga kohtuniku kohta 368 ja kergemat liiki asju 715 ehk iga kohtuniku kohta 143 asja, kokku iga kohtuniku kohta keskmiselt 511 asja; sama rahukogu **tsiviilosakonna II astmes** (4 kohtunikuga) on lahendatud 2 819 asja ehk iga kohtuniku kohta 705 asja. **Kriminaalosakonnas** (7 kohtunikuga) on lahendatud I astme kriminaalasju 1 918, nendest raskemat liiki asju 821 ehk iga kohtuniku kohta keskmiselt 117 ja kergemat liiki asju 1 097 ehk iga kohtuniku kohta 157, ning II astme kriminaalasju 1 553 ehk iga kohtuniku kohta 222, nii siis keskmiselt iga kohtuniku kohta 496 asja.

Rakvere-Paide rahukogus on lahendatud **tsiviilosakonna I astmes** (3 kohtunikuga) 1 464 asja, nimelt raskemat liiki asju 671 ehk iga kohtuniku kohta 224 ja kergemat liiki asju 793 ehk iga kohtuniku kohta 264, kokku iga kohtuniku kohta keskmiselt 488 asja; **kriminaalosakonna I astmes** (3 kohtunikuga) on lahendatud 1 113 asja, nimelt raskemat liiki asju 456 ehk iga kohtuniku kohta 152 ja kergemat liiki asju 657 ehk iga kohtuniku kohta 219, kokku iga kohtuniku kohta 371 asja. Sama rahukogu **tsiviilosakonna II astmes** (2 kohtunikuga, ühe kaasistuja rahukohtuniku osavõtul) on lahendatud asju 858 ehk iga kohtuniku kohta 429 asja ja **kriminaalosakonnas** (2 kohtunikuga) on lahendatud asju 860 ehk iga kohtuniku kohta 430 asja. Iga II astme kohtuniku poolt lahendatud asjade arvule tuleb veel juurde arvata 22 administratiivasja, kuna administratiivasjad, arvult 90, olid II astme kohtunikkude lahendada.

Viljandi-Pärnu rahukogus on lahendatud: **tsiviilosakonnas** (5 kohtunikuga) I astme asju 1 063, seal hulgas raskemat liiki 660, iga kohtunik 132, ja kergemat liiki asju 403, iga kohtunik 81, ja II astme asju 1 529 ehk iga kohtunik 306, kokku 2 592 asja ehk iga kohtunik keskmiselt 518 asja; **kriminaalosakonnas** (4 kohtunikuga) I astme kriminaalasju 972, seal hulgas raskemaid 381 asja (iga kohtunik 95) ja kergemat liiki asju 591 (iga kohtunik 148), ning II astme kriminaalasju 925 ehk iga kohtunik 231, kokku 1 899 asja ehk iga kohtuniku kohta 474 asja.

Kohtu-uurimistoimetusi oli 1934. a. 6 826 (7 319), neist viidi lõpule 5 875 ehk 86,07% (6 307 ehk 86,17%), mis iga üksiku kohtu-uurija kohta teeb läbistikku 189 asja (203). Kui nende hulgast eraldada 3 tähtsamate asjade kohtu-uurija poolt lahendatud 55 toimetust, siis tuleb iga jaoskonna kohtu-uurija kohta 208 lõpetatud asja aastas ehk umbes 17 asja kuus (224, resp. 19). Lõpetamata jäi eeluurimistoimetusi 951 ehk 13,93% (1 012 ehk 13,83%).

Kõige suurem hulk lõpetatud uurimisi oli Tartu 1. jaoskonnas, nimelt 329 asja (381), siis Tartu 4. jsk. — 313 asja (332) ja Tapa jsk. — 309 asja (358).

Rahukohtunikkude toimetuste arv on eelmise aasta 150 010-lt vähenenud 132 635-le, neist on aasta jooksul lahendatud 126 567 asja ehk 95,43%, nimelt 77 723 kriminaal-, 47 925 tsiviil- ja 919 administratiiv-asja, mis läbisegi ühe kohtuniku kohta teeb välja 2 301 asja (eelm. a. lahendati 142 242 asja, s.o. 94,82% ehk iga kohtuniku poolt keskmiselt 2 586 asja). Aasta lõpul jäi lahendamata 6 068 asja ehk 4,57%, nende hulgas 2 047 kriminaal-, 3 960 tsiviil- ja 61 administratiivasja ehk jaoskonna kohta läbistikku 110 asja (eelm. a. jäi lahendamata 7 768 asja, s.o. 6,18% ehk iga jaoskonna kohta läbistikku 141 asja).

Kõige suurem läbivaadatud asjade arv oli Tallinna 5. jaoskonnas, nimelt 4 065 asja (4 294), selle järel Tallinna 4. jsk. — 3 942 asja (4 340) ja järgmisena Tallinna 9. jsk. — 3 609 (3 770). (1933. a. oli kõige suurem läbivaadatud asjade arv Tallinna 7. jaoskonnas, nimelt 4 399 asja, selle järele Tallinna 4. jsk. — 4 340 asja ja järgmisena Tallinna 5. jsk. — 4 294 asja. Nagu 1933. a., osutusid ka sel aastal kõige väiksemateks: Hiiumaa jaoskond 820 (1 206) asjaga, Suure-Jaani jaoskond 1 096 (1 272) asjaga ja Tõrva jaoskond 1 257 (1 249) asjaga.

Keskmiselt lahendati iga rahukohtuniku poolt Tallinna-Haapsalu rahukogu ringkonnas 2 660 asja (2 942), Tartu-Võru rahukogu ringkonnas 2 079 asja (2 412), Rakvere-Paide rahukogu ringkonnas 2 382 asja (2 591) ja Viljandi-Pärnu rahukogu ringkonnas 1 920 asja (2 192).

Peale otsese töö jaoskonnades võtsid rahukohtunikud osa rahukogu istungitest teise astme asjus asja ettekande kohustuseta.

Kohtute tegevust aitavad iseloomustada järgmised arvud.

Kohtupalatis 1934. a. jooksul lõpetatud asjade üldarvule 1 623 (1 605) võib seada vastu samal aastal Riigikohtule tulnud 525 (515) kaebust Kohtupalati otsuste ja määruste peale, mis esimesest arvust oleks 32,35% (32,09%). Riigikohtu 1934. a. läbivaadatud 572 Kohtupalati asjast tühistati otsuseid 110, mis teeb välja 19,23% (20,54%), nimelt 389 tsiviilasjas 92 otsust ehk 23,65% (23,45%), 150 kriminaalasjas 14 otsust ehk 9,33% (16,56%) ja 33 üldkogu asjas 4 otsust ehk 12,12%.

Rahukogudes kui I astme kohtutes lahendatud asjade üldarvule 13 500 võib seada vastu Kohtupala-

tisse rahukogude otsuste peale antud edasikaebuste teel aasta jooksul tulnud uute asjade üldarvu 1 702 ja Riigikohtule antud 138 revisjonkaebust administratiivasjus, kokku 1 840 asja, mis teeb üldiselt 13,63% esimesest arvust (13,29%). Kohtupalatis läbivaadatud rahukogude 1 623 otsusest tühistati 395 otsust ehk 24,34% (26,58%), nimelt 1 017 tsiviilasjus 311 otsust ehk 30,58% (33,68%) ja 606 kriminaalasjus 84 otsust ehk 13,86% (16,07%). Administratiivasjus on muudetud Riigikohtus läbivaatamisel olnud rahukogude 143 otsusest 44, mis teeb 30,77% (26,13%), nimelt on muudetud Tallinna-Haapsalu rahukogu 39 otsusest 15 ehk 38,46% (32,86%), Tartu-Võru rahukogu 41 otsusest 7 ehk 17,07% (11,11%), Rakvere-Paide rahukogu 31 otsusest 12 ehk 38,71% (25,00%) ja Viljandi-Pärnu rahukogu 32 otsusest 10 ehk 31,25% (33,33%).

Rahukogudes kui II astme kohtutes tegevusaastal lahendatud asjade üldarvule 12 785 võib vastu seada Riigikohtule samal ajal tulnud kaebused rahukogude II astme otsuste peale üldarvus 1 669, mis välja teeb 13,05% esimesest arvust (12,11%). Riigikohtus aruandeaastal läbivaadatud 1 686 rahukogude II astme asjas tühistati otsuseid 380 ehk läbistikku 22,54% (22,72%), neist 921 tsiviilasjas 247 ehk 26,82% ja 733 kriminaalasjas 123 ehk 16,78% (18,21%).

Üksikute rahukogude suhtes oleks tähendada, et tsiviilasjus tühistati Tallinna-Haapsalu rahukogu 334 otsusest 110 ehk 32,93% (29,30%), Tartu-Võru rahukogu 208 otsusest 42 ehk 21,00% (25,45%), Rakvere-Paide rahukogu 137 otsusest 30 ehk 21,90% (23,01%) ja Viljandi-Pärnu rahukogu 242 otsusest 65 ehk 26,86% (24,65%). Kriminaalasjus tühistati Tallinna-Haapsalu rahukogu 305 otsusest 58 ehk 19,01% (18,46%), Tartu-Võru rahukogu 240 otsusest 45 ehk 18,75% (22,59%), Rakvere-Paide rahukogu 93 otsusest 4 ehk 4,30% (8,00%) ja Viljandi-Pärnu rahukogu 95 otsusest 16 ehk 16,84% (16,67%).

Rahukohtunikkude juures aasta jooksul lahendatud asjade üldarvule 126 567 seades vastu rahukogu-

dele ja Riigikohtule samal aastal antud edasikaebuste üldarvu 12 560, leiame, et see esimesest arvust teeb 9,92% (8,94%). Rahukogude II astmes läbivaadatud rahukohtunikkude 12 785 otsusest tühistati 4 908 otsust ehk 38,39% (37,11%), nimelt 7 774 tsiviilasjas 3 306 otsust ehk 42,53% (40,89%) ja 5 011 kriminaalasjas 1 602 otsust ehk 31,97% (31,75%). Rahukohtunikkude otsuseid tühistati tsiviilasjus Tallinna-Haapsalu rahukogus 2 568 otsusest 1 111 ehk 43,26% (38,37%), Tartu-Võru rahukogus 2 819 otsusest 1 204 ehk 42,71% (40,32%), Rakvere-Paide rahukogus 858 otsusest 331 ehk 38,58% (41,18%) ja Viljandi-Pärnu rahukogus 1 529 otsusest 660 ehk 43,17% (44,61%). Kriminaalasjus tühistati rahukohtunikkude otsuseid Tallinna-Haapsalu rahukogus 1 673 otsusest 523 ehk 31,26% (34,06%), Tartu-Võru rahukogus 1 553 otsusest 605 ehk 38,96% (32,80%), Rakvere-Paide rahukogus 860 otsusest 202 ehk 23,49% (25,93%) ja Viljandi-Pärnu rahukogus 925 otsusest 272 ehk 29,41% (31,37%). Riigikohtus läbivaadatud rahukohtunikkude 222 otsusest, seal hulgas 214 administratiivasja, tühistati 80 otsust ehk 36,04% (32,91%).

Lõppkokkuvõttes võib öelda, et meie kohtute esimestes astmetes lahendati ümmarguselt ligi 90% asju lõplikult. Kui pidada silmas, et ka edasikaevatud asjus järgnes otsuste muutmisi ainult 30—40%, siis tuleb nentida, et esimese astme kohtuotsustest on jäänud püsima umbes 96%.

Tegevusaastal toimetati Riigikohtu korraldusel riigikohtunikkude ja Kohtupalati kohtunikkude kaudu ning rahukogude ja rahukogude esimeeste ja liikmete kaudu rahukohtunikkude asjaajamise ülevaatamisi. Nende ülevaatuste tulemused kinnitamisest, et meie kohtud üldiselt töötavad korralikult.

Aasta jooksul tuli Riigikohtule sõjaringkonna-kohtu otsuste ja määruste peale 15 kaebust, mis 195 lahendatud asja kohta teeb 7,69% (5,15%). Läbivaadatud 18 otsusest tühistas Riigikohus 1 otsuse ehk 5,55% (28,57%).

V. PROKURATUUR.

Ühenduses uue Kriminaalkohtupidamise seadustiku kehtimahakkamisega 1. II 1935 on prokuratuuri töös möödunud eelarveaasta kohta märkida tähtsana muudatusena uus kriminaaljälitamise lõpetamise ja peatamise kord. Selle korra järgi allub kriminaaljälitamise lõpetamine või peatamine asjus, milles on eeluurimist toimetatud, prokuröridele, kuna Vene Kriminaalkohtupidamise seaduse kehtivuse ajal see allus kohtule. Samuti peatab uue korra järgi prokuratuuri esindaja juurdlused ringkonnakohtule alluvais asjus, milles süütegu on juurdlusega selgitatud, kuid ei ole korda läinud avastada süüalust. Uuendusena võiks mainida veel prokuratuuri osavõtmist KKS § 322 ettenähtud Kohtukoja kinnistest istungitest. Sellest

lõigest tingituna suurenes prokuratuuri töö võrreldes eelmiste aastatega.

Prokuratuuri tegevuse kohta 1. IV 1934 kuni 1. IV 1935 annab ülevaate järgnev kokkuvõte:

Koostatud süüdistusaktide ja arvamuste üldarv 2 566

V. KKS § 277 korras lõpetamisele saadetud ja KKS § 294 ja 296 korras lõpetatud ja peatatud eeluurimistoimikute üldarv 2 540

Läbivaadatud juurdlustoimikute üldarv (V. KKS § 253 ja 309; KKS § 69 ja 54) 11 374

Kohtuistungitest osavõtu päevade arv:	
a) Kohtukoja kriminaalosakonnas	82
b) „ tsiviilosakonnas	11
c) Ringkonnakohtute krim.-osakonna I astmes	557
d) Ringkonnakohtute krim.-osakonna II astmes	36
e) Ringkonnakohtute tsiviilosakondades	92
Korraldavate koosolekute arv:	
a) Kohtukojas	90
b) Ringkonnakohtutes	816
Üldkoosolekute arv:	
a) Kohtukojas	50
b) Ringkonnakohtutes	101

Enne tähtaega vangide vabastamise komisjoni istungite arv		49
---	--	----

Kohtukoja prokuratuuri juures ja järelevalvel töötav ekspertiiskabinet on tegevusaastal toimunud 505 ekspertiisi, neist tsiviilkohtute nõudeil 12; kabineti juhataja ja tema abi on kohtuistungitel ekspertidena esinenud 111 asja arutusel. Aparaaate on juurde muretsetud 800 kr eest; tehniliste kulude katteks, mis seoses ekspertiiside toimetamisega, on antud välja 100 kr. 1935. a. alates saadetakse ekspertiiskabinetti kriminaalpolitseis registreeritud isikute proovkäekirju, missugused klassifitseeritakse erilise meetodi järgi. Proovkirju kasustatakse vastavatel juhtudel kurjategijate avastamiseks.

MAJANDUSMINISTEERIUM.

I.

1. Ministeeriumi organisatsioon. Tegevusaastal Majandusministeeriumi koostises suuremaid muudatusi ei olnud. Ministeerium koosnes ministeeriumi kantseleist ning järgmistest osakondadest ja valitsustest:

- 1) Maksudevalitsus,
- 2) Rahandusosakond,
- 3) Kaubandusosakond,
- 4) Tööstusosakond.

Ministeeriumi juures asusid:

- 1) Maksupeakomitee,
- 2) Tollipeakomitee,
- 3) Krediitasutiste Inspeksioon.

Tegevusaasta lõpuks muudeti Krediitasutiste Inspeksioon ümber Krediit- ja Kindlustusasutiste Inspeksiooniks.

Ministeeriumi kaudu allusid Vabariigi Valitsusele järgmised riigi ettevõtted: 1) Pikalaenu Pank, 2) Eesti Maapank, 3) Riigi Trükikoda, 4) Riigi Põlevkivitööstus ja 5) Riigi Turbatööstus.

Tegevusaastal kutsuti ellu uue riigi ettevõtteks **Kopli Kinnisvaravalitsus** (Põhikiri RT 61 — 1934), kelle ülesandeks on Kopli poolsaarel asuvate riigivaraade valitsemine ja eksploatimine. Asutatud ettevõttele anti üle riigisummade arvel Pikalaenu Panga poolt oksjonil omandatud end. Vene-Balti Laevaehituse ja Mehaanika Aktsiaseltsi varad, samuti ka riigi poolt võla kattteks omandatud Põhja-Lääne Metallurgia, Mehaanika ja Laevaehituse Tehaste (end. Böcker ja Ko) Aktsiaseltsi varad.

Majandusministeeriumi tegevus oli aruandeaastal eriti intensiivne ja töörohke. Peamine tähelepanu pöörati rahvamajanduse elustamisele, parandades ja kõrvaldades puudusi, mis kriisiaastad tekitasid majanduselule. Neid püüdeid kroonis küllaldane edu kõigiti rahuldavate tulemustega: riigi majapidamises saavutati mitte üks kindel tasakaal, vaid võidi anda ka tähelepanuväärses ulatuses krediite paljudeks tähtsaks ülesandeks, mis raskete aegade sunnil olid lükatud edasi aastast aastasse või ootasid muidu teostamise järgi. Eramajanduse korraldamisel suudeti aidata kaasa selleks, et tegevuse ulatus kõigil vahepeal kokkutõmbunud aladel võis jälle suurened. Majanduslik toodang suurenes, rahva teenistusolud paranesid ja kriisikeerises töötajäänud töölised rakendati uuesti tööle.

Riigi- ja eramajanduse arendamise ja ümberkorraldamise alal töötati välja 71 seaduseelnõu, milledest dekreetidena pandi kehtima 65.

Rahvamajanduse ning sotsiaalse olukorra korraldamise ja arendamise küsimuste lahendamise alal asutati ja alustas tegevust Riigi-majandusnõukogu (RT 15 — 1935), kelle ülesandeks on anda nõu ja olla abiks Vabariigi Valitsusele ja ta üksikuile liikmele üldnimetatud küsimustes.

2. Kantselei.

Ministeeriumi kantselei ülesandeks on ministeeriumi majapidamine, ministeeriumi arvepidamine ja kirjavahetuse toimetamine, eelarve-ettepanekute ja aruannete koostamine, ministeeriumi isikliku koostise asjad, kesk-asutise ja osakondade registratuur ja aktsiaseltsidesse ning osahinguisse puutuvad asjad.

Ministeeriumi koosseisus oli 1. IV 1934 määralisi 724, ülemääralisi 99, kokku 823. 31. III 1935 oli koosseisus määralisi 727, ülemääralisi 94, kokku 821.

Registratuuris avati tegevusaasta jooksul 26 925 toimetust (akti).

Aktsiaseltse ja osahinguid asutati tegevusaastal 5 — põhikapitaliga 380 000 kr; tegevuse lõpetas 3 — põhikapitaliga 280 000 kr; põhikapitali suurendas 9 — 540 000 kr võrra ja põhikapitali vähendas 3 — 491 000 kr võrra.

Välismaa seltside arvus muudatusi ei olnud, põhikapitali suurendas 1 — 50 000 kr võrra.

3. Maksupeakomitee.

Maksustamiskorralduse seadusega 1. II 1932 loodud otsesmaksude alal apellatsiooninstanti — Maksupeakomitee — tegevuses sisulisi ega vormilisi muudatusi ei ole olnud. Maksupeakomiteele saabus kaebusi otsustamiseks 1956, mis kokku celmisest aruandeaastast otsustamata jäänud kaebustega teeb välja 2 533 kaebust. Aasta jooksul on Maksupeakomitee poolt otsustatud 2 014 kaebust, neist Riigikohtu poolt Maksupeakomitee otsuste tühistamise puhul teiskordselt otsustatud 105 kaebust. Seega 1. IV 1935 otsustamata kaebusi — 624. 1. IV 1934 kuni 1. IV 1935 on kaebusi Maksupeakomitee otsuste peale Riigikohtule antud 245, mis Maksupeakomitees otsustatud kaebuste üldarvust teeb välja 12,1%.

Kaebuste liikumine Maksupeakomitees 1. IV 1934 — 31. III 1935.

Maksu nimetus	Kaebusi			Otsustatud 1. IV 1934 — 31. III 1935	Otsustamata 1. IV 1935
	otsustamata 31. IV 1934	saabunud 1. IV 1934 — 31. III 1935	kokku		
Põhlarimaks	61	129	190	150	42
Lisaärimaks	130	569	699	571	154
Tulumaks	313	813	1 126	830	328
Kinnisvara- ja teedekapi- talimaks	—	5	5	5	1
Tempel- ja kinnistum.	48	167	215	190	47
Pärändimaks	12	58	70	65	17
Rahakapitalimaks	8	9	17	13	7
Erimaks	3	199	202	185	24
Malusainetemaks	2	7	9	5	4
Kokku	577	1 956	2 533	2 014*	624

4. Tollipeakomitee. Tollipeakomitee tegutseb Maksustamiskorralduse seaduse alusel (RT 1 — 1932) ja on nähtud ette puht-kaebeinstantsina, nimelt kaebuste otsustamiseks tollimaksude ja kaupade tollipiirist läbilaskmisel võetavate muude maksude alal.

Tolliseadustiku alusel otsustab Tollipeakomitee ka veel küsimusi, mis MKS-es otse nimetatud ei ole.

1. IV 1934 — 31. III 1935 anti Tollipeakomiteele kaebusi tolliasutiste otsuste peale ja esitati Maksudevalitsuse direktori ning tolliasutiste poolt 208 asjas.

Selles arvus oli:

Kaebusi	196	asjas
Maksudevalitsuse direktori ja tolliasutiste poolt esitatud	12	„
Istungeid peeti	22	korda

Otsustatud kaebuste tulemused olid:

Jäeti läbivaatamata	7	asja
„ tagajärgeta	133	„
Rahuldati, resp. tollinõukogu otsused muudeti	68	„

5. Krediid- ja kindlustusametite inspeksioon.

Krediidiasutiste Inspeksiooni koostisse kuulusid — krediidiasutiste inspektor, inspektori

abi, vanem assistent ja asjaajaja-revident.

Pankade arv on aasta-aastalt vähenenud. 1934/35. a. ei asutatud uusi panku ning aasta lõpul tegutses peale riiklikkude — Pikalaenu Panga, Eesti Maapanga ja Riigihoiukassa, erapankadena Eesti Pank emissioonipangana, 11 aktsiapanka 12 osakonnaga, 2 linnapanka ja 221 ühistegelikkude krediidiasutist ühes kahe osakonnaga ning 3 hüpoteegipanka. 1934/35. aasta jooksul on Majandusministri poolt antud luba kahele ühistegelikkule pangale osakondade avamiseks. Võrreldes eelmise aastaga on pankade arv vähenenud 8 võrra, milledest vabatahtlikult on asunud likvideerumisele või liitunud teistega 3 ühispanka ja üks laenu-hoiukassa ning tunnustatud maksujõuetuks üks aktsia- ja 2 ühispanka. Krediidiasut. sead. ettenähtud korras asus likvideerumisele üks pangakontor. Peale nende vähendas üks aktsiapank oma osakondade arvu kahe võrra.

Likvideerumisel on kokku 43 krediidiasutist, milledest 20 krediidiasutist on läinud likvidatsiooni uue krediidiasutiste seaduse kehtivuse ajal. Et võimaldada krediidiasutiste likvideerumist kiiremalt ja väiksemate kuludega, selleks muudeti 1934. a. vastavalt Krediidiasutiste seadust, mis võimaldab likvideerimisi panna teistele krediidiasutistele. Viimast võimalust on senini kasutatud kolmel juhul. Peale eelnimetatud muudatuse töötati inspeksiooni poolt ümber mitmed teised Kred. sead. osad ja muudatused pandi kehtima 1934. a.

Pankade tegevuse revideerimist toimetati möödunud aastal kõigis ministeeriumi sundrevisjoni alla kuuluvais pankades, s.o. 11 aktsiapangas ja 10 osakonnas, 2 linnapangas ning 3 erahüpoteegipangas. Peale selle revideeriti inspeksiooni ametnikkude poolt 6 ühispanga asjaajamist ja arvepidamist. Revideerimistele kulutati kokku 429 tööpäeva. Revideerimisel selgunud puuduste ja korratuste tõttu kõrvaldas Majandusminister ühes ühispangas juhatuse liikmed ja määras nende asemele uued.

1934/35. a. kasustasid pikendustena moratooriumi kuus ühispanka ja üks aktsiapank. Neist jäi moratooriumi lõppemisel edasi tegutsema kolm ühispanka ja tunnustati maksujõuetuks kaks ühispanka ning üks aktsiapank. Likvideerimisele läks üleandmise teel teisele ühispangale üks ühispank. 1. I—1. IV 1935 krediidiasutised moratooriumi ei kasustanud.

Peale krediidiasutiste tegeliku revideerimise revideeriti inspeksiooni ametnikkude poolt Majandusministri korraldusel 7 kindlustusaktsiaseltsi ja 2 välismaa kindlustusseltsi Eestis asuvate osakondade asjaajamist ja arvepidamist. Revideerimistel leitud puuduste kõrvaldamist on nõutud Majandusministri poolt.

1934/35. a. jooksul on inspeksiooni poolt töötatud välja ka kindlustusametite seaduse eelnõu kava.

Iseäraline kinnitussajade komitee pidas aasta jooksul kolm koosolekut, kus kinnitati neli kindlustusseltside põhikirja ja nende muudatusi ning jäeti kinnitamata kolme seltsi poolt esitatud põhikirjad ja nende muudatused. Samul koosolekuil kinnitati seltside poolt esitatud poliisitingimusi viiel juhul ja jäeti kinnitamata ühe seltsi poliisitingimused.

*) Nende hulgas Riigikohtu otsuse põhjal teiskordselt otsustatud: a) põhiärimaks 2, b) lisaärimaks 26, c) tulumaks 32, d) kinnisv. teedekap. 1, e) tempel- ja kinnist.-m. 22, f) pärändim. 12, g) rahakapit.-m. 3, h) erimaks 7, kokku 105.

II. MAKSUDEVALITSUS.

1. Tegevuse üldsuund.

Nagu mitmel eelnenud aastal, nii ka viimasel tegevusaastal Maksudevalitsuse keskasutisel tuli pinevalt töötada maksuseaduste kodifitseerimisel ning uute maksuseaduste ja määruste väljatöötamisel. Sel alal on 1934/35. a. andnud tähelepanuväärseid tagajärgi eriti aktsiisi alal, kus pandi kehtima uued aktsiisimaksu ja alkoholimüügi seadused ning nende kohta üksikasjalised määrused. Samuti teostati suurejooneline reform aktsiisi- ja tollikaristuste alal. Lõpetati Maksudevalitsuse poolt 2 aasta eest alatud maksukaristus-seaduste ümbertöötamine, mille tulemuseks oli Maksukaristuste seadustik, mis pandi kehtima 1. II 1935 ühes kriminaalseadustega.

Kuid ka teistel aladel jõuti maksureformitöödes rahuldavaile tulemusile. Töötati uuesti ümber tolliseaduse kava, teostati otsemaksude alal omastkohast väike maksureform, milles mitme seadusega muudeti elunõuete kohaselt kehtivaid tulumaksu-, ärimaksu ja rahakapitalidemaksu seadusi. Eelarveaasta lõpuks valmis ka Tempelmaksuseaduse muutmise kava.

Kohapealseil maksuasutisil tuli maksustamistöö kõrval töötada veel ka ärimaksu alal, mida riigieelarve tasakaalustamiseks, tööpuuduse vastu võitlemiseks ja tööväimaluste soetamiseks võeti nimeta aktsiate ja laenkapitalide tuludelt ning äriettevõtete läbikäikudelt.

2. Tulumaks.

Tegevusaastal muudeti ja täiendati kahel korral Tulumaksu seadust (RT 46 — 1934 ja 27 — 1935). Maksusumma alammäär tõsteti kahelt kroonilt viiele kroonile, millega maksukohuslaste hulgast jäeti välja väiksemad tulusaajad. Viimaste maksustamine ja nendelt maksuvõlgade sissenõudmine ei osutunud küllalt tasuvaks ning koormas tööga maksu- ja politseiasutisi. Selle muudatuse tagajärjel maksukohuslaste arv langes umbes $\frac{1}{5}$ võrra (1933. a. oli maksukohuslikke füüsilisi isikuid 55,5-tuh., 1934. a. — 43,2-tuh.). Ka tehti senisest suuremaid soodustusi maksukohuslastele, kelle ülalpidamisel rohkesti lapsi või täisealisi töötä perekonnaliikmeid, ning suurendati vallaliste norme 10% võrra. Rahvamajanduse huvides väliskapitali mahutamise soodustamiseks vabastati tulumaksust välismaalt meie aruandvaile ettevõttele laenatud kapitali protsendid, mis seetõttu aga nüüd maksustatakse 5% võrra kõrgendatud rahakapitalimaksuga. Aruandvate ettevõtete maksustamise alal muudeti maksusumma arvutamise korda, vähendades maksu ülemmäära 25%-lt 20%-le ja tehes selle sõltumatuks põhikapitalist. Ka täiendati amortisatsioonitabelit, ja võeti ette veel muid väiksemaid muudatusi ja täiendusi. Maksustamise korraldamiseks on tulumaksu alal aasta jooksul antud neli määrust.

1934. a. tulumaksu on määratud üldse 43,5 tuhandele maksukohuslasele kokku 3 676 tuh. kr (eelmisel aastal oli 54,8 tuh. maksukohuslast maksu-

summaga 3 745 tuh. kr). Sellest on maksukohuslikke füüsilisi isikuid 43,2 tuh., maksusummaga 2 362 tuh. kr (eelmisel aastal oli 54,5 tuh. maksukohuslast, maksusummaga 2 445 tuh. kr).

Maksukohuslaste (füüsilised isikud) arv ja maksusumma jaguneb järgmiselt:

	Rahvastiku arv	Maksukohuslaste arv	Maksusumma	L a n g e b	
				ühele elanikule	ühele maksukohuslasele
	1 000		1000 kr	kr	kr
Linnad	323,0	25,7	1 919	5,94	74,67
Aleviid	26,8	1,8	68	2,54	37,78
Maa	767,5	15,7	375	0,49	23,89

Tulumaksukomisjonide istungeid on peetud aasta jooksul 439. Neil istungeil on otsustatud 114 677 asja.

Vastulauseid maksustamisotsuste vastu on antud 6 393, s.o. 14,7% maksukohuslaste arvust, kaebusi vastulausete kohta tehtud otsuste peale 614, s.o. 1,4% maksukohuslaste arvust.

Tegevusaasta jooksul on laekunud tulumaksu 3 614 tuh. kr, millest riigi osa on $\frac{2}{3}$ -kku või 2 409 tuh. kr, kuna eelmisel aastal laekus riigi osana 1 882 tuh. kr. Enamlaekumise põhjustas peamiselt 1. IV 1934 kehtimapanud uus arvepidamise ja aruandmise kord, mistõttu tasuti suurel määral vanu maksuvõlgasid.

3. Ärimaks.

15. V 1934 muudeti ja täiendati ärimaksu osas Otsemaksu seadust (RT 46 — 1934). Sellega vähendati kapitalimaksu määra 0,4%-le, ühtlustati Vene ajal asutatud aruandvate ettevõtete ärimaksukoormist Eesti Vabariigi kestusel asutatud samasuguste ettevõtete maksuga, kaotati soodustus neile ettevõttele, kelle kasu ei ületanud 3% põhikapitalist, ja muudeti kuluks lubatavate mahaarvamiste norme vastavalt äritegevuse suurusele ja ajanõudele.

Maksustamistoimetuste korraldamiseks ja ühtlustamiseks koostati ja pandi kehtima 1. IV 1934 määrus tulu- ja lisaärimaksu arvepidamise, aruandmise ja laekunud summade liiklemise kohta ning töötati välja selleks ühtlased vormid. Samuti uuendati maksukohuslaste poolt esitatavate teadaannete plankettide vormid, mis lihtsustavad vajalikku andmete avaldamist ja kergendavad õiglasema maksu määramist.

Ettevõtete arv, mis kuulus ärimaksu alla ja mida maksuametnikel tuli revideerida, selgub 1934. a. väljaantud äritunnistuste arvust.

	Äritunnistus		Kokku	Aruandvate ettevõtted	
	aastane	pool-aastane		linnaes	maal
Kaubanduslikud	12 007	1 273	13 280	8 863	4 417
Tööstuslikud	4 201	320	4 521	2 077	2 444
Kokku	16 208	1 593	17 801	10 940	6 861

Lisaärimaksu määramiseks ja vastulausete läbi- vaatamiseks ärimaksukomisjonid pidasid 391 istun- git, kus otsustati 23 242 asja.

Ärimaksu laekus (1 000 kr).

	Põhiäri- maks	Lisa-ärimaks			Ärimaks kokku	Trahvid ja vii- vitus- rahad
		puhas- kasu- maks	kapitali- ja kasu- prots.- maks	kokku		
1933/34 . .	602,8	682,4	1 072,5	1 754,9	2 357,7	58,1
1934/35 . .	602,6	786,2	1 099,9	1 886,1	2 488,7	63,5

4. Maks rahakapitali- delt.

15. V 1934 kõrgendati laen- kapitali protsentidelt võetavat maksu 5%-lt 10%-le, erandiga välismaale makstud protsentidelt, mis kuuluvad maksustamisele 15% mää- ral. See kooskõlastas normaalpõhikapitaliga töötavate ettevõtete maksukoormist sääraسته ettevõteteга, kes mahutavad põhikapitalina (mille pealt võetakse kapitalimaksu 0,4%) tegevusse võimalikult väiksemaid summasid, kasustades tegevuseks suurema osa vajaliku kapitali kogumiseks — laenatud kapitali. Välismaale makstavad protsendid maksustatakse 5% võrra kõrgemal määral kui sisemaa omad, sest protsentide näol välismaale makstavad tulud on vabastatud tulu- maksust.

Sama seadusega vabastati alates 1. I 1934 raha- kapitalide maksust ühistegelikele põllumajanduslikele tootmisettevõtetele (piimaühingud jne.) makstavad protsendid.

Selle maksu järelevalve teostamiseks kuulus läbi- vaatamisele 1933. a. kohta 750 ja eelmiste aastate kohta 14 ettevõtte poolt esitatud aruanded ja muud maksutasumise kohta nõutavad arvestuslehed.

Rahakapitalide maksu ühes viivitus- ja trahvi- rahaga laekus 384,5 tuh. kr.

5. Kinnistumaks.

16. I 1935 Vabariigi Valitsus otsustas kohustada kõiki mi- nisteeriume võtma käsile seaduste eestistamistöö. Kuna kinnistumaksu alal kehtib end. Vene seadus mõnede muudatustega (RT 67/68 — 1920), asuti Maksudevalitsuses ka kinnistumaksu seaduse eestis- tamisele ning aja- ja nõuetekohastamisele. Tegelikult sel alal pole jõutud kaugemale eeltöödest, kuna Pärandimaksu seaduse muutmise ja täiendamise tööd on alles lõpetamata, sellest aga oleneb osalt kinnis- tumaksu seaduse kujunemine.

Jooksev töö kinnistumaksu alal vastas ligikaud- selt eelmise aasta tööle. Aasta jooksul tuli maksuins- pektoreil kontrollida ca 9 000 notariaalset toimingut, ca 500 kohtuotsust kinnistumaksu määramise kohta, esitada kaebusi kohtuotsuste peale ca 100, teha ise- seisvalt ca 300 maksustamisotsust ja arutada ca 100 vastulauset.

Kinnistumaksu laekus 1 007,9 tuh. kr (eelmisel aastal 934,9 tuh. kr.), seega 7,8% rohkem.

6. Tempelmaks.

Tempelmaksu alal peale hari- liku maksustamistöö tuleb mai- nida Tempelmaksu seaduse muutmise ja täiendamise seaduse eelnõu väljatöötamist.

Eelnõus ettenähtud muudatusist pälvib erilist tähelepanu mõnesuguseil juhtudel trahvimääramine ühekordse tempelmaksu määral senise kümnekordse asemele, missugune tundus väiksemate seaduserikku- miste puhul liiga suurena.

Samuti ebaõiglasena tundus riigirenditalude edasi- andmise lepingute tempelmaksu määr 1%, mida vähendati 0,5% peale, kuna asundustalude pidajail ei ole õigusi, nagu on omandatud talude pidajail.

Metsa ja metsamaterjalide hindade väljakujune- mise võimaldamiseks ühtlustati oksjonite protokollide tempelmaksu määr oksjonita ostetava kauba ostu- müügilepingu omaga. Kapitalide investeerimise soo- dustamiseks ja ühingute ja aktsiaseitside põhikapita- lide suurendamiseks vähendati kapitalilt võetava tem- pelmaksu määra 2%-lt 1%-le. Eelnõu sisaldab võrreldes kehtiva seadusega mitmeid muid muutmisi ja täiendusi, kogusummas 57 küsimuses, ja osutub üldse laiaulatuslikumaks ja suurimaksre formiks tempelmaksu seaduse alal.

Jooksva töö alal on Maksudevalitsuses lahendatud 326 mitmesugust vaidlust-tekitanud tempelmaksu küsimust, mis riigi- või omavalitsusasutised, samuti ka eraisikud, leidsid vajalikuks saata lahendamiseks Maksudevalitsusele. Mõningad neist nõudsid oma ulatuse tõttu põhjalikku ja igakülgset kaalumist. Aasta jooksul laekus tempelmaksu (1 000 kr) (sulgu- des eelmise aasta andmed):

tempelmarkide müügist . .	1 358,7 (1 299,5)	4,6%
tempelmaksu rahas	1 365,2 (1 170,5)	16,6%
tempelm. vekslipabereil . .	560,2 (538,9)	4%
tempelmaksu trahvi	64,3 (59,5)	8%
	kokku 3 348,4 (3 068,4)	9,1%

Aastas tuli maksuinspektoreil kontrollida ligi- 1 900 kohtuotsust tempelmaksu ja trahvi määramise kohta, esitada 100 kaebust kohtuotsuseile, teha ise- seisvalt 3 200 otsust ja arutada 500 vastulauset.

7. Pärandimaks.

Pärandimaksu seaduse uuen- damist põhjustas eriti tarvidus teha selle maksu alal mitmesuguseid kaugeleulatuvaid muudatusi. Neist võiks nimetada kinkelepingute maksustamist pärandimaksuga senise kinnistumaksu asemel, samuti ka elukindlustuslepingute põhjal soo- dustatuile makstavate summade maksustamist pärän- dimaksuga, kuna need senini meil jäid hoopis maksus- tamata. Praegukehtiva seaduse järgi pärandid maal on halvemais tingimuses kui pärandid linnas. See on tingitud asjaolust, et seaduslikuks hindeks osutus peaaegu alati hinne, mis arvutatud tiinude iganud keskmise hinna alusel, millele arvati juurde hoonete tulekindlustushind. Põllumajanduslike kinnisva- rade ümberhindamist aga kehtiv seadus ei luba. Selle

tagajärjel osutus ka parandimaks maal liiga kõrgeks. Nimetatud puuduste kõrvaldamise alal võeti põhialuseks — põllumajanduslike kinnisvarade seaduslik hinne arvutada puhaskasurublade alusel. Samuti võeti uue seaduse koostamisel põhinõtteks kõigi kinnisvarade ümberhindamise võimalus.

Parandimaksu arvepidamiseks on töötatud välja kaardisüsteem ja võetud tarvitusele l. IV 1935. Sel süsteemil on arvepidamine lihtsam ja võlgade sissenõudmine korraldatud paremini kui endise võlaramatu järgi. Samuti annab uus arvepidamissüsteem avaramaid võimalusi vastavate andmete statistiliseks töötlemiseks.

Jooksva töö ulatus parandimaksu alal oli ligikaudselt võrdne eelmise aasta tööga. Aasta jooksul tuli maksuinspektoreil kontrollida ca 4 200 kohtuotsust parandimaksu määramise kohta, esitada 500 kaebust kohtuotsuseile, teha iseseisvalt 500 tuhat maksustamisotsust, kaaluda otsuste vastu esitatud ca 100 vastulauset. Eriti palju tööd oli parandimaksu määramisel endistele mõisnikele (meie kodanikud ja välismaalased) makstavalt tasudelt, mis saavad kätte nende pärijad. Neist tasudest on 1934/35. a. peetud kinni 137,3 tuh. kr parandimaksu ja peale selle mõningaid muid makse. Vaadeldava aasta jooksul laekus parandimaksu 691,6 tuh. kr.

8. Erimaks nimeta aktsiate ja laenkapitalide tuludest.

Riigi eelarve tasakaalustamiseks, tööpuuduse vastu võitlemiseks ja töövõimaluste soetamiseks Füüsilistelt isikutelt võetava erimaksu määruuse (RT 100 — 1932) § 11 põhjal maksustati erimaksuga 10% määral tulud, mida isikuil oli õigus saada 1933. a. jooksul: 1) kõigi aruandvate ettevõtete poolt nimeta aktsiate ja osatähtede järgi ja 2) ärimaksustamisele kuuluvate avalikult aruandvate kaubandus- ja tööstusettevõtetele eraisikute või välismaal asuvate ettevõtete poolt kasutamiseks antud kapitalide protsentidelt.

Seaduspäraselt kinnipeetud ja tasutud erimaksu kohta 519 aruandvat ettevõtet esitas maksuinspektorile sellekohased teadaanded kontrollimiseks. Inspektori poolt on tehtud 162 maksustamisotsust. Tegevusaastal laekus sel alal 177 tuh. kr.

9. Äriettevõtelt võetav ajutine läbikäigumaks.

Vabariigi Valitsuse poolt anti 22. VI 1934 Äriettevõtelt võetava ajutise läbikäigumaksu määruuse (RT 55 — 1934). Selle määruuse põhjal kuuluvad maksustamisele kõik 1934. a. ärimaksustamisele kuuluvad avalikult aruandvad ettevõtted, I järgu kaubanduslikud ja I—VI j. tööstuslikud ettevõtted. Selle maksu arvel laekus 786 tuh. kr.

Erakorralise maksuna riigi eelarve tasakaalustamiseks, tööpuuduse vastu võitlemiseks ja töövõimaluste soetamiseks eelmisel aastal võetud erimaksuvõlga füüsiliselt isikuil laekus ühes protsentide ja trahviga kokku 406 tuh. kr.

10. Kohtumaks ja muud lõivud.

Aasta jooksul tuli maksuinspektoreil toimetada kohtumaksu sissenõudmist ca 14 tuh. võlgnikult.

Kohtumaksu ja muid lõive laekus 543,4 tuh. kr (eelmisel 629,6 tuh. kr), seega 10,2% vähem.

11. Kinnisvaramaks.

Linnades asuvailt kinnisvaradelt võeti kinnisvaramaksu riigi heaks Riigikogu poolt 25. XI 1932 vastuvõetud seaduse alusel 15% määral linnale kuuluvast hindemaksu summalt. Seda maksu laekus 293 tuh. kr. Kinnisvaramaks maalasuvailt kinnisvaradelt läks täies ulatuses omavalitsuste heaks.

12. Omavalitsusmaksud.

Maksudevalitsusel tuli ka omavalitsuste poolt ette pandud maksumäärade läbi vaadata ja kontrollida enne kinnitamist Majandusministri poolt. Linna-, alevi-, maa- ja vallaomavalitsused esitasid kinnitamiseks ümmarguselt 900 volikoguprotokolli maksumäärade asjus.

13. Toll.

Tollisatuste võrku loodi Läti saatkonna soovil juurde Peterimaal „Palu“ piiripunkt ja Vormsi saarel asuv tollipunkt viidi üle Rälby sadamast Sviby sadamasse, arvestades kohalike elanikkude soovi ja asukoha soodsust.

Tollitegevuse korraldamiseks ja soodustamiseks töötati välja uus tolliseaduse kava, milles püüti kõrvaldada need puudused, mis kehtivast seadusest tingitult kerkisid esile tollipraktises. Sisuliselt on uues kavas nähtud ette mitmesuguseid soodustusi laevade vastuvõtmisel kui ka kaupade ja reisijate asjade revideerimisel. Peale selle on kõrvaldatud seadusest puudulik redaktsioon, mis võimaldas seaduse mitmeti tõlgitsemist.

Edasi koostati ja pandi kehtima Laevade ja lennukite varustamise vabalao seadus ja sellega ühenduses olevad juhtnõud tollifunktsioonide täitmiseks vabalao kaupade vastuvõtmisel, hoidmisel ja väljalaskmisel. Anti määrus reisijail kaasasolevate jõuvankrite, jalgrataste, vankrite ja teiste liiklusalabinõude üle piiri laskmise kohta ning juhtnõud reisijail kaasasolevate liiklusalabinõude üle piiri laskmise kohta. Samuti — uued juhtnõud tollikohustuste täitmiseks tollipunktides, kus tolliametnikkude ülesandeid täidavad piirivalvevõimud, laiendades tollipunktide funktsioone.

Uute seaduste ja juhtnõude alusel avati Tallinna sadamas vabalaod laevade varustamiseks kütte- ja määrdeainetega, toidu-, joogi- ja muude ainetega, mida vajavad laevade meeskond ja reisijad.

Ülemiste lennujaama, kus tegutsevad „Deru-luft“, „Aero“ ja „Lot“ lennuliinid, seati sisse alatine tolliorganisatsioon.

Tallinna tolliinspeksioonis muudeti ja lihtsustati mitmeti töökorda: diplomaatiliste isikute nimele sissetulnud pakside ja saadetiste läbilaskmisel ei koostata enam rev.-akte, nagu varemalt, vaid need lastakse läbi saatkonna juhatajate tunnistuste põhjal. Laevade

vastuvõtmine väljaspool harilikku tööaega, peale reisijate laevade, toimub korrapidaja ametniku poolt. Varemalt tegid seda laevaadressaatide palvel teised ametnikud ületunnitöödena. Kui välissõidul olev laev soovis provianteeruda kodumaa saadustega, pidi laevakapten endise korra järgi võtma selleks tolliasutise igakordse kirjaliku loa. Säärased lubasid tuli anda aasta jooksul üle 2 000. Uue korralduse kohaselt laseb laeva juures olev valvur proviandiks määratud ained takistamata viia laevale. Uus kord on kergenduseks nii tolliametnikele kui ka laeva provianteerijaile. Kaupade tagasiveo toiming sündis varemalt eranditult tolliametniku poolt valvuri kaasabil. Uue korra järgi vastavalt kauba iseloomule toimetab seda ametnik või valvur. On lihtsustatud ka täiendava laoraha sissenõudmist. Endise korra järgi, kui laoraha oli makstud teatud päevani, kaup viidi aga tegelikult välja hiljem, pidi kaubasaaja täiendava maksu tasumise kohta esitama kassasse teadaande ja sai kauba kätte peale maksu tasumist. Uue korralduse kohaselt sääraseil juhtudel võetakse täiendav laomaks koha peal laoametniku poolt.

1934. a. võeti Nõukogude-Vene kaub. esinduselt lisaks 1933. a. ülevõetud ühele laole üle veel kaks uut ladu, mahutusega kokku 27,5 tuh. m³.

Nende ladude ülevõtmisega koondatakse tulevikus kõik kaubad, peale keemiakaupade, Läänemuuli aita-desse. Selle tagajärjel jäävad ära kaupade veokulud aita-desse, mis senini langesid kaubaomaniku kanda.

Tolliasutiste üldine tegevus, võrreldes eelmise aastaga; on 1934/35. a. igal alal tunduvalt suurenenud. See nähtub järgmisist andmeist (sulgudes eelmise aasta arvud) — Reisijaid tuli üle piiri 126 tuh. (83 tuh.). Läks välismaale 127 tuh. (83 tuh.). Tollimaksudele alluvate reisijate asjade kohta koostati revideerimisdokumente arvult üle 1 000 rohkem kui eelmisel aastal.

Laevu tuli sisse välismaalt — 2 734 (2 650), laevu läks välismaale — 2 728 (2 672), seega on laevade liikumine suurenenud 2,5% võrra.

Lennukeid tuli sisse 917 (678), seega lennukite liikumine suurenenud 35% võrra.

Jõuvankreid tuli sisse 279 (222).

Väliskaupu toodi sisse 322 tuh. t (250 tuh.), seega rohkem 72 tuh. t ehk 29%.

Kaupu eksporditi 573 tuh. t (350 tuh.), seega rohkem 223 tuh. t. ehk 63,5%.

Tollirevideerimise akte (sisseveo, väljaveo ja post-pakkide) kaupade revideerimise kohta koostati 75 040 (62 265), seega rohkem 12 775 ehk 20,5%.

Tollimakse on laekunud 16 589 tuh. kr (14 288), seega rohkem 2 301 tuh. kr ehk 16%.

See võrdlemisi suur tõus tollitegevuses seletub sellega, et on kaotatud mitmesugused kitsendused kaupade sisseveoks, kuid peamiselt — üldise majandusliku olukorra paranemisega.

14. Aktsiisid.

Uute seaduste ja määruste viimistlemise ja elluviimise tulemusena on Riigivanema poolt dekreedina pandud kehtima Aktsiisimaksu ja Alkoholimüügi seadus ning Majandusministri poolt antud Aktsiisimaksu ja Alkoholimüügi määrus.

Endised aktsiisiseadused olid juhuslikud, ebaselged ja neis puudus süsteem. Mõisted ja määritelud, mis oleksid pidanud olema seonduvad ja ühtlased kõigis aktsiisimakse korraldavais seaduses, olid lahutatud ja täiesti segi. Menetluskord oli erinev igas aktsiisimaksu üksikseaduses. Sellega oli ametkonna tegevusse toodud äärmine ebahütlus, rääkimata sellest, et kodanikel nende seaduste kohaldamine oli väga raske.

Uue aktsiisimaksu seadusega on püütud kõrvaldada endiste seaduste olulisemad sisekonstruktsiooni puudused. Uus seadus korraldab selgelt maksuolmas-tiku, maksukohustuse tekkimise tingimused ja täht-ajad, maksustamisalused ja maksumäärad, maksusta-mis- ja menetluskorra. Seejuures on need normid ühtlased kõigi aktsiisimaksu-esemete kohta.

Ka sisuliselt on teostatud nii Aktsiisimaksu kui ka Alkoholimüügi seaduses mõningaid muudatusi, milledest olulisemaiks osutuvad järgnevalt toodud.

15. Aktsiisimaksu- Bensiinimaks on nimetatud seadus. ümber aktsiisimaksuks ning selle võtmisel kohaldatakse Aktsiisimaksu seaduse eeskirju.

Kodune tubakakasvatamine on piiratud 100 tai-mega, senise 200 taime asemel, mis oli tarvilik riigi fiskuse huvides.

Kodune veinivalmistamine on piiratud 100 liit-riga aastas, kuna kodune vein on tunduvalt asendanud riikliku monopoliviina ning aktsiisiga maksustatud tööstusveini ja -õlle tarvitamist, mis riigi fiskuse huvidel on kahjulik.

Paberossikestade aktsiisimaksu tariif tõsteti kahe-kordseks, et soodustada tubakatehastes valmistatud paberosside tarvitamist, sest paberossidelt oli varem aktsiisimaks suurem kui pakktubakalt ja paberossi-kestadelt kokku, mille tagajärjel tõusis suurel määral omatopitud paberosside tarvitamine.

Odavama sordi **pakktubaka** aktsiisimaksu ta-riifi on alandatud 2,30 kroonilt 0,70 kroonile, et alan-dada seega selle tubakasordi hinda, mis omakorda võimaldaks tõkestada kodukasvatatud tubaka tarvi-tamist. Tariifi alandamise tagajärjena alandasid tuba-katöösturid selle sordi väljamüügi hinda 2 krooni võrra kilogrammilt.

Patendimaks on kaotatud aktsiisi alla kuuluvailt esemeilt, kuna vastavate tööstuste patendimaks ei olnud kuigi suur.

16. Alkoholimüügi seadus. Tegevusaastal kaotati õigus kohalikkude omavalitsuste volikogudel ja rahvahääteluse teel panna kehtima terri-toriaalset alkoholimüügi keeldu, mis oli fiskusele kah-

julik, sest keelupiirkondades levis salajane viina valmistamine ja müük.

Trahteriäride tegutsemisaega pikendati öörestoraanide lubamise näol ja pidude puhul ning müügiaeg on reguleeritud seadusega, kusjuures kaotati kohalikkude omavalitsuste volikogude õigus teha sel alal kitsendusi.

Alkoholi tarvitamise suhtes on tehtud kitsendusi seltside, ühingute ja klubide ruumides sel teel, et seal keelatakse alkoholjookide loata hoidmine ja tarvitamine. Viimaseil aastail tekkis rida kinniseid klubisid ja seltse, mis sageli asutati vaid selleks, et kaubelda alkoholjookidega, hiilides mööda riigi- ja kogukonnamaksudest. Sellele pandi piir seadusandlikul teel, jättes siiski võimaluse Majandusministeeriumile kokkuleppel Siseministeeriumiga teha erandeid.

Pidudel ja näitustel, raudteejaamade ja rannasõidulaevade einelaudades on võimaldatud ka viinamüük (senini oli lubatav ainult veini- ja õllemüük), kuna selle keelamiseks ei olnud erilisi motiive.

Õllemüük on lubatud ka veoviisil, sest tegelikult elus müüakse õlut ka ettetellimatult õlletehaste või ladude koorimatelt. Kuna aga on võimata teha kindlaks sääraseid seaduserikkumisi, siis leiti paremaks nõuda õlletehastelt ja -ladudelt õllevedajaile, kes müüvad õlut koormalt, luba ja müügi maksu.

17. Aktsiisimaks. Maksustamisele aktsiisimaksuga kuulusid: tubakas ja tubakasaadused, paberossi- ja sigaretikestad, sigaretipaber, õlu, peenviin, vein, presspärm, tuletikud ja bensiin, mida kehtiv aktsiisimaksu seadus nimetab maksu esemeiks.

Maksuesemete tootmise alal tegutses üldse 48 tehast. Võrreldes eelmise aastaga on maksuesemid tootvate tehaste arv vähenenud 2 võrra. Langes välja 2 tubakatehast ja 1 veinitehas, kuna tuli juurde 1 peenviinatehas. Väljalangenud tehaseist likvideerisid vabatahtlikult üks tubakatehas ja veinitehas, kuna teine tubakatehas suleti Maksudevalitsuse korraldusel aasta-aktsiisimaksu alammäära tasumata jätmise tõttu. Juurdetulnud peenviinatehas on üks endisi peenviinatehaseid, mis ajutiselt oli katkestanud oma tegevuse. Maksuesemid tootvate tehaste arv ja liigitelu on näidatud järgnevas tabelis:

Tehase nimetus	Arv	Rohkem või vähem kui 1933. a.
Tubakatehaseid	5	—2
Paberossikestehaseid	10	—
Tuletikutehaseid	1	—
Peenviinatehaseid	7	+1
Veinitehaseid	16	—1
Pärmitehaseid	2	—
Õlletehaseid	4	—
Bensinitehaseid	3	—
Kokku	48	—3

Maksuesemete tootang.

	Arvestusühik	Kogus 1934. a.	Rohkem või vähem kui 1933. a.	
			arvuliselt	%
Tubakat	1 000 kg	144,5	+ 6,5	+ 4,71
Paberosse	1 000 tk.	622 427	— 5 381	— 0,86
Sigareid	1 000 tk.	—	— 40	—100,00
Paberossikesti	1 000 tk.	336 687	+ 1 951	+ 0,59
Tuletikke	1 000 toosi	36 604	—18 133	— 33,13
Peenviinu	1 000 l	162	+ 25	+ 18,25
Veini	1 000 l	106,4	+ 5,4	+ 5,35
Õlut (virret)	1 000 l	6 325,8	— 1 136,2	— 15,23
Presspärm	1 000 kg	175,2	+ 21,2	+ 13,77
Bensiini	1 000 kg	3 829	+ 145,0	+ 3,93

Nagu nähtub sellest tabelist, on maksuesemete tootang eelmise aastaga võrreldes üldiselt suurenenud, arvatud välja osa tubakasaadusi (paberossid ja sigarid), tuletikud ja õlu, millele tootang on langenud märgatavalt. Paberosside tootangu languse põhjuseks tuleb pidada tarvitajaskonna üleminekut kodusele paberosside toppimisele, mida tõendab omakorda ka paktubaka tootangu suurenemine. Sigarite tootang puudus meil eelmisel aastal täielikult, sest sel alal ei tegutsenud ühtegi ettevõtet.

Tuletiku-tootangu languse põhjuseks tuleb lugeda piiratud väljaveovõimalusi, sest sisemaal ei olnud märgata tuletikkude tarvitamise vähenemist.

Õlletootangu languse põhjuseks oli õlle väljamüügihinna tõstmine õlletöösturite poolt 1934. a. märtsis 8 senti võrra liitri. Selle tulemusena langes õlletarvituse võrreldes 1933. a-ga aprillis 40%, kõigil järgnevail kuil aga umbes 25% võrra.

Möödunud tegevusaasta jooksul laekus aktsiisimaksu 5 259 tuh. kr. Võrreldes eelmise aastaga on riigi tulud aktsiisimaksudest suurenenud 177 tuh. kr või 3,5% võrra.

Aktsiisitulud on tõusnud kõigilt maksuesemeilt, arvatud välja ainult õlu, millelt aktsiisitulud on langedud 28% suuruses. Viimane on tingitud õlle tarvitamise vähenemisest õllehinna tõstmise tagajärjel.

Märgatava osa aktsiisitulude suurenemisest moodustab laekunud aktsiisimaks paberossikestadelt, peenviinalt ja bensiinilt.

Aktsiisitulude suurenemine paberossikestadelt 49,71% ulatuses on tingitud peamiselt aktsiisimaksu tariifi tõstmisest kahekordseks 1934. a. augustist.

Aktsiisitulude suurenemisel peenviinalt 25,38% võrra on tähtsat osa edendanud uue peenviinatehase kämapanek Lõuna-Eestis ning viski tarvitamise levimine seltskonnas.

Aktsiisitulude suurenemine bensiinilt 29,6% ulatuses näib olevat tingitud mehaaniliste liiklusvahendite arvu suurenemisest ning bensiinitarvituse tõusust.

18. Piiritusmonopol. Tegevusaastal tegutses 129 piiritusvabrikut, neist 2 pärmitehaste juures. Piirituse valmistamiseks tarvitati tooraineid 1 000 kg:

kartuleid	30 112
tooreid linnaseid	1 896
muid aineid	1 339

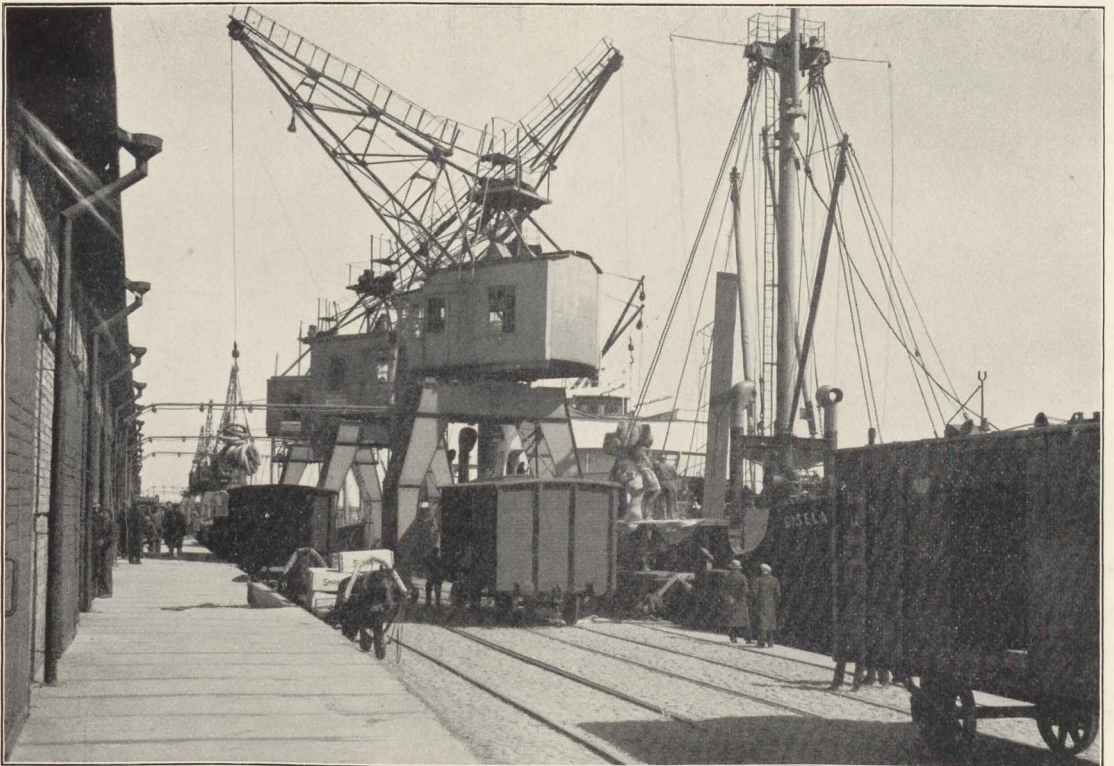
Majandusministeeriumi Kaubandusosakonna poolt korraldatud Eesti stand Brüsseli maailmanäitusel 1935. a.

Eesti väljapanekud P.-A. Ühendriikides korraldatud Eesti-Leedu ringnäitusel.

Ladu Lääne-muulil.

Kraanad töötamas Lääne-muuli lao ees.

Tarvitatud tooraineist saadi piiritust 3 914 tuh. liitrit; sellest arvust valmistati piiritusmonopoli tellimisel 2 312, töösturite omal initsiatiivil väljaveoks 1 602. Kuna alkoholi tarvitamine näitas tõusutendentsi, siis suurendati 1934/35. a. hooajal piirituse tellimist sisetarvituseks 62% võrra.

Kehtiva seaduse eeskirjade kohaselt arvestatakse alkoholisaagid piiritusvabrikus neis ülesseatud kontrollaparaadi näitamise alusel. Viimane arvestab täpsalt temast läbijuhitud piirituse mahu ja selle alkoholisisalduse ainult siis, kui piirituse temperatuur on +15,56 C. Teissuguse temperatuuri juures muutub näitamine ebatäpsaks, kusjuures ekse võib tõusta ±1,50%-ni alkoholi arvestuse suhtes. Säärase konstruktiivse vea vältimiseks võeti 19 piiritusvabriku kontrollaparaatides katsestatmisele atsetooniga täidetud ujurid seniste piiritusega täidetud ujurite asemel. Katsed andsid positiivseid tulemusi.

Piirituse puhastamine toimus vastavalt möödunud ajale 6 vabrikus. Piirituse kvaliteedi tõstmiseks suurendati nõudeid puhastatud piirituse suhtes. Viimase vastuvõtmine piiritusmonopolile toimub nüüd peale täieliku keemilise analüüsi teostamist, kusjuures piirituse omaduste määramiseks võeti tarvitusele Pulfrich'i fotomeeter.

Riigiviina valmistamine toimus endiselt kahes viinatehases, Tallinnas ja Tartus. Ühenduses piirituse kvaliteedi tõstmisega muudeti ja täiendati viina valmistamise ja puhastamise meetodit, mis võimaldab kõrgema kvaliteediga viina valmistamist.

Tallinna viinatehases lõpetati ehitamine ja võeti töösse uus, 175 m sügav puurkaev ning tehase seadist täiendati uumat tüüpi pesumasinaga, milles pudelite pesemine toimub harjadeta, keemiliste ainete abil pudelite korduval pritsimisel sooja ja külma veega seest- ja väljastpoolt 2,5 atm surve all, mis kindlustab pudelite puhtuse.

19. Monopollsaaduste müük. Piiritusmonopoli läbikäigud arenesid soodsalt: koguselt suurenes üldläbikäik võrreldes eelmise aastaga 19,2% ja läbimüügi väärtuselt 19,8%. Enam on suurenenud joogi otstarbeks müüdud alkoholi läbimüük (23,3%) ja eriti väljaveo osa, mis tõusnud kahekordseks. Ülejäänud alade suurenemine on tunduvalt väiksem ja ulatub lahtise piirituse ja sortide müügil (ilma denaturaadita) 6%-le; denaturaadi läbimüük tõusis 5,3%.

Piiritusmonopoli läbikäigud 1934/35. a.

	1000 liitris alkoholi (100%)	Läbimüük (1 000 kr)	1933/34. a. = 100	
			Kogus	Väärtus
Üldtarvitamiseks (joogiks) . . .	2 459,1	10 813,6	123,3	121,0
Eriotstarbelks . .	347,6	554,4	106,0	106,0
Denaturaat . . .	353,8	293,8	105,3	105,3
Väljaveoks . . .	17,8	9,7	234,2	225,5
Kokku	3 178,3	11 671,5	119,2	119,8

Joogipiirituse ja -viina läbimüügi väärtuse suhteliselt väiksem tõus kui koguses on tingitud keskmise

hinna alandamisest (15. III 1933 ja 21. III 1934) 4,48 kr-ilt 4,39 kr-le liitrikt alkoholi.

Piiritus- ja viinasaadetisi ning proovisaadetisi on väljastatud ka kaugemaile välismaile. Samuti saadetakse enamikule meie välisesindusist piiritusmonopoli saadusi. Väljaveo osa suurenemine on siiski tingitud peamiselt vabaladude tegevuse elavnemisest laevade varustamisel.

Riigivanema poolt 18. VI 1934 dekreedina antud Piirituse ja alkoholiste jookide müügi seaduse muutmise ja täiendamise seadusega (RT 54 — 1934) tühistati kõik omavalitsuste volikogude poolt tehtud otsused vägijookide müügi keelu kohta; see tühistus võimaldas otstarbekamalt korraldada viinakaupluste müügivõrku.

Viinakaupluste arv on tõusnud 1. IV 1935 253-lt 354-le, milledest valdav enamik, nimelt 247, on eraisikute valduses, 55 kauplust on ühistegelikkude asutiste ja 51 omavalitsuste käes. Piiritusmonopoli valduses on endiselt 1 viinakauplus, nimelt Võrus.

20. Maksukaristus- asjad. Aktsiisi-, monopoli- ja tolli-süüteoasjade alal, nii karistusnormides kui ka asjade menetluses, teostati põhjalik reform. Laialipaisatud end. maksukaristuseseaduste eeskirjad töötati ümber ja koondati ühte — **Maksukaristuste seadustikku**. Süüteoasjade toimetamine koondati ühte keskusse Maksudevalitsuse juurde.

Ühes aktsiisiseadustega töötati ümber ka kehtiva Tolliseadustiku karistusosa. Pidades silmas mõlemate karistuseseadustikkude kriminaaliloomu, liideti ja kodifitseeriti ühte seadustikku kõik aktsiisi ja tolli karistusnormid, kuna see kergendab tunduvalt maksuseaduste kohaldamist kohtuil, ametnikel ja kodanikel.

Suuremad muudatused teostati aktsiisi- ja monopolikaristuste alal, kuna tollikaristuste alal on seadustikku toodud senised normid väiksemate muudatustega.

Seadustechniliselt sisaldab MKrS suuremaid muudatusi ja edusamme võrreldes seniste seaduste struktuuriga. Senikehtinud Vene Aktsiisiseadustik ei eivnud ühtlust üksikute süüteoalike ega osade vahel. Samuti leidis selles palju asjatut parallelismi, mis suurendas liigselt seaduse normistiku kogu — ka karistuseeskirjade osas. MKrS-kuga on kõik karistusnormid võimaluse järgi ühtlustatud ja üldistatud. Suurem osa aktsiisi- ja monopolisüütegusid käsitlevaid norme käib kõigi aktsiisimaksule ja monopolile alluvate ainete kohta.

Seadustechniliseks paremuseks tuleb kahtlemata lugeda ka seda, et kogu seadustiku normid on rajatud meie uue kriminaalseadustiku süsteemile ja tehnikale.

Seadustikus esinevad: peakaristusena — vangimaja ja rahaträhv, lisakaristusena — tasuraha, konfiskeerimine ning teatud tööstus- ja kaubandusõiguste ajutine kaotus.

Üleminek vangistuselt rahaträhvile kui peakaristusele toimus osalt fiskaalsel põhimõttel, sest fiskaalsüüteod ei ole puhtakujulised kriminaalsüüteod, ja osalt ka maksukaristuste ühtlustamise mõttes.

Sealjuures võeti MKrS-ku erieeskiri, mis näeb ette kaks korda suurema asekaristuse (aresti või vangimaja), kui see nähtud ette Kriminaalseadustikus. Selle eeskirja järgi asendatakse rahatrahv asekaristusega ainult süüaluse maksujõuetusel. Seda on tehtud fiskuse huvides, sest rahatrahvid sisaldavad ka fiskuse kahjutasu.

Süütegude jälitamise korra või nn. protsessinormid on koondatud erilisse ossa. Nagu seadustiku üldosa aluseks on Kriminaalseadustiku üldosa, nii on protsessiosa aluseks Kriminaalkohtupidamise seadustik, kusjuures MKrS-ku eeskirjad ainult täiendavad KKS-ku maksusüütegude asjus. Ühtlasi on protsessiosa eeskirju tunduvalt täiendatud ja süstematiseeritud, arvestades praktikas esinenud puudusi sel alal.

MKrS-kuu on kodifitseeritud kõik maksukaristused, mis määratakse kriminaalkohtupidamise korras ja kuuluvad lahendamisele mittealistumise korral admin. trahviotsusele kriminaalkohtu poolt. MKrS sisaldab ainult kaudsete maksude (aktsiiside ja tollide) ning fiskaalmonopolide vastu sihitud süütegude kohta käivaid karistusnorme, sest tavaliselt lahendatakse ainult need kriminaalkorras.

Kuni Maksukaristuste seadustiku kehtimahakkamiseni trahviotsuste tegemine ja süüdistuste tõstmine aktsiisi- ja monopolisüütegudes kuulus Maksudevalitsuse direktorile, tolliseaduse rikkumise asjus aga Tallinna, Valga ja Narva tollinõukogule. Maksukaristuste seadustiku järgi on kõigis neis asjus pandud kehtima ühine jälitamiskord ning trahviotsuste tegemine kuulub Maksudevalitsuse direktorile. Tollinspektori poolt tõstetakse süüdistus ainult kiire iseloomuga asjus,

kus tollisüüteolt tabatuil puudub alatine elukoht Eestis või nad teenivad välisvete vahel sõitval laeval. Maksusüüteoasjade edaspidine ajamine kohtuis, kohtuotsuste täitmine ja muu menetlus kõigis maksukaristusasjus on I. II 1935 alates koondatud eranditult Maksudevalitsuse keskasutisse. Menetluselolevaid maksukaristus- ja kohtuasju oli tegevusaastal ümmarguselt 5000.

Aktsiisi- ja monopolisüütegusid avastati:

Salajasi viinavalmistamisi	127
Salajasi viinamüüke	1 252
Muid süütegusid	411
	<hr/>
	Kokku 1 790

Tollisüütegusid avastati eelarveaastal 503. Sama aja jooksul määrati Maksudevalitsuse direktori ja Tallinna tollinõukogu poolt salakaubaveo eest trahvi 183,4 tuh. kr, sellest summast 144 tuh. kr piirituse salaveo eest. Ühtlasi konfiskeeriti salakauba-esemeid ja nende veoabinõusid järgmiselt:

Salakaupa:

piiritust (<i>l</i>)	13 194
alkoh.-jooke (<i>kg</i>)	46
tubakat ja tubakasaadusi (<i>kg</i>)	118
muud (<i>kg</i>)	6 789

Veoabinõusid:

autosid (<i>tk</i>)	2
ujuvabinõusid (<i>tk</i>)	10
muud (<i>tk</i>)	16

III. RAHANDUSOSAKOND.

Rahandusosakonna töö mõõdunud majandusaastal oli eriti intensiivne, mille tingis kriisiaegsete raskuste tagajärgede likvideerimine, krediitide muretsemine edaspidiste raskuste vältimiseks ja nende otsustarbekohasuse jälgimine nii määramisel kui ka kulutamisel.

Aruandeaastal on majanduselu korraldamiseks antud suur hulk seadusi ja määrusi. Neist osa on koostanud Rahandusosakond otseselt, kuna ka teiste ministeeriumide poolt algatatud seaduste ja määruste koostamisest on tema võtnud osa. Üldse on osakonna poolt koostatud 20 seadust, 12 määrust ja võetud osa või antud seisukohad 32 seaduse ning 23 määruse kohta.

Riigitulude laekumise paranedes kerkis päevakorrale rohke krediitide nõudmine riigimajapidamise vajadusteks kui ka rahvamajanduse elustamise otstarbel. Oli tarvis parandada haavu, mida lõonud rida kriisiaastaid, kui ka näha ette võimalusi, mille abil korrapärastada majandusaparaadi tööd järgnevatel aastail.

Neist ülesandeist on kiiremaiseloormulised lahendatud ja reserveeritud krediite ka järegeotavate teostamiseks.

Osakonna töö toimub endiselt Eelarve-, Laenu- ja Keskarvepidamisbüroos.

1. 1934/35. a. eelarve täitmine ja 1935/36. a. eelarve koostamine. Võrreldes 1933/34. aastaga oli 1934/35. a. tulude tunduvalt parema laekumise tõttu soodsam eelmisest. Sellega ühenduses tuli Rahandusosakonnal teostada mõningaid reforme, mida senini ei võimaldanud kriisiaeg. 1934/35. a. algeelarvet, mis oli koostatud 66 366 661 kr suuruses (selles sõjalaevade müügi summa 2 224 841 kr), täiendati aasta kestel veel kahe lisaelarvega. Lisaelarve nr. 1 kaudu suurendati kulusid 7 826 285 kr ja lisaelarve nr. 2 kaudu 237 779 kr võrra. Kokku määrati asutistele 1934/35. a. alg- ja lisaelarvetega krediiti üldsummas 74 430 725 kr, kusjuures asutiste nõudmised ulatusid 88 877 937 kr-le. Esialgsel kokkuvõtteil kujuneb 1934/35. a. eelarve täitmine järgmiselt:

	1934/35	1933/34
	1 000 kr	
Algeelarve	66 367	61 955
Lisaeelarved (abs. suurenemine)	8 064	4 331
Arvatud juurde eelmise aasta krediitide ülejäägid	1 360	1 100
Kokku kohustusi	75 791	67 386
Selle katteks laekunud tulused .	73 892	65 190
Vahe	1 899	2 196
Arvatud juurde järgneva aasta eelarvele	1 360	1 360
Suletud krediite	543	836
Ülejääk eelarve täitmisest	4	0

Et tulude ulatus selgus lõplikumal kujul eelarve-aasta lõpul, siis lisakrediitide andmine osutus võimalikuks alles veebruari- ja märtsikuul. Neid krediite ei suutnud asutised aga kasustada ära eelarve-aasta lõpuks ja krediidid oleksid kuulunud sulgumisele või juurdearvamisele 1935/36. a. eelarvele. Kõiki neid krediite juurde arvates oleksime kujundanud 1934/35. eelarve-aasta arvel ülejäägi ja võinud kujutada 1935/36. a. eelarve-aasta arvel puudujäägi. Niisuguse ebasoovitava nähtuse vältimiseks muudeti Riigi eelarve seaduse § 41, mille järgi võimaldatakse asutistele krediitide ülejääkide lahtijätmist peale eelarve-aasta lõppu kuni 1. augustini, kui nad ei suuda eelarve-aasta jooksul lunastada kohustisi. Niisugusteks kohustisteks loetakse: 1) lepingute või tellimiste põhjal antud kohustised, 2) kohustised, mille katteks järgneva aasta eelarves puuduvad vastavaiseloomulised krediidid, 3) riigi võlad ja intressid, 4) operatsioonifondid. Krediitide lahtijätmine võib toimuda Majandusministri korraldusel ja Riigikontrolöri teadmisel, kusjuures kulutused nende krediitide arvel arvatakse eelmise aasta eelarve kuludeks. Säärase iseloomuga kulused jäi asutistel k.a. 1. aprilliks 2 758 751 kr suuruses summas.

1935/36. a. eelarve koostamine nõudis Rahandusosakonnalt suuri pingutusi. Konjunkturi paranemise tõttu kasvasid asutiste nõudmised 1935/36. a. kohta 91,8 milj. kr-le. Seetõttu tuli Majandusministeeriumi eelarve-komisjonis nõudmisi tublisti kärpida. Lõplikult kujunes 1935/36. a. eelarve 69,5 milj. kr suuruseks.

2. Rahvamajanduse elustamine. Eelarve tulude languse tõttu eelmisel aastail tuli loobuda mitmestki laialdasema tähtsusega produktiivsest tööst, mis oleks andnud tegevus- ja elatusvõimalusi rahvale. Seepärast oli nüüd tulude paranemisel tarvilik, et riik oma summadega aitaks elustada rahvamajandust. Elustamise võimaldamiseks töötati välja Rahandusosakonna poolt Rahvamajanduse elustamiseks vajalikkude tööde seadus, milles lubati erakorralisteks kuludeks rahvamajanduse elustamise huvides 1934/35. a. ja 1935/36. a. kestel 5 milj. kr. Selle hulgas oli 1,5 milj. kr ehitiste püstitamiseks riigiasu-

tistele; metsaarendamiseks ja asundus- ning maaparandustöödeks — 1 milj. kr; rahvamajanduse uute tootmisalade arendamiseks, saaduste ning toodete alahoiu ja turustamise korraldamiseks — 2,5 milj. kr. Nende töödega loodetakse rakendada töötuid loovale tööle ja kindlustada riigile edaspidi korrapärast tulu, mis aja jooksul kataks tehtavaid investeerimisi.

Lisaks eeltoodud seadusele töötati välja **Rahvamajanduse elustamise fondi** seadus. Rahvamajanduse elustamise fond moodustati neiks juhtudeks, kui ei jätku riigi eelarves ettenähtud summadest või tekib riigimajapidamises erakorralisi vajadusi, samuti tarvidus suurendada töömahtu ja soodustada ainete tootmist ning turustamist odavamaprotsendilise laenu abil. Fondi summasid ei ole kavatsatud kulutada igaaastastelt, vaid neile tahetakse anda reservsummade iseloom. Seaduses ettenähtud korras kanti fondi eeskätt rahvamajanduse uute tootmisalade arendamiseks, saaduste ning toodete alahoiuks ja turustamise korraldamiseks 1934/35. a. lisaeelarve nr. 1 korras määratud summa 1 250 000 kr, saldoga 1. IV 1935; samuti nähakse ette summade edaspidine kandmine fondi riigi eelarve korras. Muud fondi summad saadakse äriettevõttele võetavast ajutisest läbikäigumaksust ja fondist antavalt laenudelt saadavaist intressidest. 1935/36. a. peale on rahvamajanduse elustamise fondi eelarve koostatud 2 250 000 kr suuruses. 1934/35. aruandeaastasse kuulusid öieti eeltööd, nagu laenude soodustamise küsimused, kondenseeritud piima tööstuse asutamine jt. Summasid anti välja ainult kahel juhul, nimelt: toetuseks Pärnu kalameestele tormi läbi hävitatud püüniste asemele uute muretsemiseks ja kondenseeritud piima valmistamise uurimistöödeks.

3. Riigiasutiste koosseisude ümberkorraldamine. Riigi eelarve tasakaalustamise, eramajanduse korraldamise ning tööpuuduse vastu võitlemise seaduse (RT 27 — 1934) — lühendatult „Volituste seaduse“ — alusel oli Vabariigi Valitsusel õigus temale alluvate asutiste koosseisusid määrusega muuta. Samuti võis Valitsus selle seaduse alusel anda määrusi, mis omasid seaduspärast jõudu. Volituste seaduse alusel vähendati riigiteenijate palkasid, muudeti ametisõitute tasu normisid, vähendati pensione ja teenistusvanuse tasu ning anti muid määrusi seoses riigi eelarve tasakaalustamisega. Volituste seaduse tähtsaja lõppemisega 1. aprillil k.a. oli tarvilik mitmeid endisi seadusi asendada uutega, kuna vaatamata muutunud olukordadele puudus ikkagi võimalus neid jätta kehtima endisel kujul.

Eeskätt võeti Rahandusosakonna poolt koostamisesse **Riigiteenijate tasude seadus**. 1927. a. kehtimapanud palganorme oli palkade kärpimistega kahel korral vähendatud I rajoonis 4—22% ja II rajoonis 5—26%. Majandusliku olukorra paranemisega avanes siiski võimalus palkade reguleerimiseks. Koostati uus ametnikkude palgaredel erinevalt kahe rajooni kohta. Uus palgaredel koosneb 30 astmest; kõige kõrgema astme palganorm on 340 kr ja kõige madalama —

59 *kr.* Endises palgaredelis oli 22 astet ja palganormid olid 350—60 *kr.* Uus palgaredel kujundati endisele palgaredelile vastavaist tegelikest palkadest põhimõtte kohaselt, et uutele palgaastmetele vastavad palganormid oleksid tegelikkude palkade ümmardamine ülespoole — seega teostades osalise palgakäpimiste redutseerimise. Riigiteenijad liigitatakse nüüdsest peale kahte liiki (ametnikud ja vabateenijad), senise kolme asemel (määralsed ametnikud, määralsed vabateenijad ja ülemääralsed vabateenijad). Ühtlasele alusele riigiteenijatega seati ka kohtunikud, tuues nad üldpalgaredelisse. Õppejõudude tasud korraldati eriseaduse alusel vastavalt riigiteenijate palgaastmetele. Riigiteenijate tasude seadusse võeti ühtlustamise mõttes kõik tasudesse puutuvad normid, kuna senini need olid toodud nii Riigiteenistuse seaduses kui ka Riigiasutiste koosseisude ja riigiteenijate palkade seaduses. Riigiteenistuse seadusse jääksid edaspidi ainult riigiteenijate õigusi ja kohustusi käsitlevad eeskirjad.

Ühel ajal palkade normimisega koostati ja pandi kehtima ka **uued koosseisud**, tehes neis endistega võrreldes üksikuid arvulisi korrektsioone, mis osutusid tarvilikuks ühenduses ülesannete kujunemisega või riigiparaadi struktuuri muudatustega. Uute koosseisude kehtimapanek annab muuseas ka tunduva hõlbustuse nende käsitamisel, kuna endiste käsitamine muutus raskepäraseks mitmekordsete muudatuste ja täienduste tõttu.

Uue palgaredeli kohaselt normiti ka teenistusvanuse tasu riigiteenijate, kaitseväelaste ja kohtunikude kohta ühtlaselt, kuna õpetajate osas jäi veel kehtima erand, kus teenistusvanuse tasu asendatakse tõusuga palgaastmeis teatud aastate järgi. Erand jäi püsima ka üleajateenijate suhtes, kes saavad teenistusvanuse tasu asemel ühekordset lisatasu 3- ja 10-aastase teenistuse eest.

Ühel ajal Riigiteenijate tasude seaduse kehtimapanekuga koostati ka uus **riigiteenijate laste-abiraha** seadus, mis toob riigiteenijaile suuremal määral soodustusi laste kasvatamisel — eriti aga suurema lastearvuga perekondadele, kuna eelmine perekonna-abiraha seadus oli kitsapiirilne. Uue laste-abiraha seadusega tahab riik soodustada rahva arvu suurendamist.

Uus **ametisõitute tasu** seadus koostati eelmise seaduse põhimõtteil, kusjuures temasse koondati kõik vastavasisulised määrused, mis antud välja Volituste seaduse ja end. ametisõitute tasu seaduse põhjal. Seadus annulleerib osaliselt käpimisi, mis tehtud kriisi ajal, ja kohaldab riigiteenijate ametisõitute tasu järkudesse jaotamise uuele riigiteenijate tasude seadusele.

Töötati välja uus **riigiteenijate riidevarustuse** määrus. Selle olulisemaist muudatusist oleks nimetada: varustise kandaega arvestatakse ajast, millal varustataval tekkis õigus varustise saamiseks või möödus eelmise varustise kandetahtaeg: teenistusvahekorra lõppemisel või teenija paigutamisel niisugusele ametikohale, kus ei anta varustist — langeb väljaantud varustis teenija omandiks; varustis antakse natuuras, kusjuures ainult osa politseiametnikke võib

saada varustise asemel raha. Määrus sisaldab üldisi norme ja eeskirju, mis kehtivad kõigi riigiasutiste kohta (arvatud välja kaitseväge- ja piirivalveasutised), kuna varustustabelid kinnitatakse Vabariigi Valitsuse poolt eraldi iga ministeeriumi kohta.

4. Siselaenuid. Siselaenu alal on toimunud järgnevad muudatused:

- 1) lunastati 1920. a. võidulaenu-pileteid 3 947 *tk* 3 947 *kr* väärtuses;
- 2) kanti maha arvelt esitamatajäänud kassavekslite saldo 3 830 *kr* suuruses;
- 3) anti välja võõrandatud maade eest määratud tasu maksmiseks riigikassa pantkirju 14 051 *tk* 3,251 milj. krooni väärtuses ja kõrvaldati liikvelt tagasiostu teel asunduskapitali kaudu samu pantkirju ja nende kuponge 1 241 milj. *kr* väärtuses; jäi liikvele 1. IV 1935 20 190 pantkirja 4,400 milj. *kr* väärtuses;
- 4) lunastati riigihoiukassast Rahandusosakonna võlakirju 0,5 milj. *kr* väärtuses ja tehti uut laenu teraviljaturu korraldamise operatsioonifondi finantseerimiseks 0,5 milj. *kr*, realiseerides riigihoiukassas selles ulatuses samu võlakirju;
- 5) lunastati Eesti Pangast Riigi eelarve seaduse § 34¹ muutmise seaduse alusel kassavekslite vastu saadud laen 3 milj. *kr* suuruses; teraviljaturu korraldamise operatsioonifondi finantseerimiseks tehti Eesti Pangast uus laen 3,3 milj. *kr* suuruses riigikassa võlakirjade kindlustusel, millest tasuti 1 milj. *kr* ning jäi arvele 1. IV 1935 2,3 milj. *kr*;
- 6) maatulunduskapitali finantseerimiseks — eksporditud või eest juuremaksude õiendamiseks — tehti riigikassa eriliste intressita võlakirjade vastu laen riigikassa arvel seisvaist rahalistest depositeid 1,32 milj. *kr* suuruses, milline õiendati lisaeelarvega määratud vastavaist krediitidest.

Loendatud tehingute tagajärjel suurenes siselaenu seis 1. IV 1935 1,3 milj. *kr* võrra, jäädes püsima 9 094 579 *kr* suuruses (arvatud välja vahetusraha).

5. Riigi vahetusraha. Valmistati ja lasti ringkäiku Eesti Panga soovil: 10-sendi-seid rahasid 1 721 000 ja 5-sendi-seid 700 000. Eesti Pangas, kes Rahaseaduse kohaselt korraldab vahetusraha ringkäiku, lõppes 5- ja 10-sendiste vahetusrahade tagavara. Et nimetatud kupüüre vajalikul määral ringkäigust kassadesse tagasi ei laekunud, nõudmine nende kupüüride järgi aga püsis endiselt, tuli neid kupüüre juurde valmistada.

Rahaseaduse § 6 eeskirja täitmiseks ning Vabariigi Valitsuse poolt kinnitatud vahetusraha süsteemi elluviimiseks telliti Riigi Trükikojalt 3,3 milj. 1-kroonist metallvahetusraha; eelarve-aasta lõpuks saadi tellitust kätte 1 718 000 ning lasti ringkäiku 1 207 989.

Kuna 1-*kr* metallrahade valmistamisel tuli lahendada rida tehnilisi raskusi, mis pidurdasid nende tähtajalist valmistamist, jätkati samal ajal 1933. a. tellitud 1-*kr* pabervahetusrahade valmistamist, milliseid aasta jooksul saadi Riigi Trükikojalt 1,27 milj. *kr* väärtuses.

Kuna 10-margaste vahetusrahade ümbervahetamise viimane tähtaeg möödus 1. IV 1934, milliseks tähtpäevaks selgus, et nimetatud rahasid oli jäetud esitamata 70 241 kr väärtuses, siis loeti need rahad kustunuiks ja vastav summa kanti riigi tuludesse.

Kogusummas kustutati aasta jooksul vahetusraha 1,5 milj. kr väärtuses ja emiteeriti uut vahetusraha 1,7 milj. kr väärtuses, mille tõttu vahetusraha seis 1. IV 1935 suurenes 0,2 milj. kr võrra. Vahetusraha seis 1. IV 1935 oli 6,8 milj. kr, sellest metallraha 5,7 milj. kr ja paberraha — 1,1 milj. kr.

6. Välisvõlad. Tähtajaliste maksude öiendamise sõjavõlgade alal meie rahanduslikust olukorrast tingitult katkes nn. Hoover'i moratooriumi jõustumisel 1931. a. Need laenud püsi-ivad riigikassa bilansis maksude katkestamise momendi seisuga, nimelt: Ameerika Ühendriikidele toitluslaen \$ 16 466 013, Britile — toitluslaen — £ 218 157 ja sõjavarustuslaen — £ 823 277; vastavalt 30. III 1935. aasta välisraha kurssidele on nende laenude kogusumma 82,2 milj. kr.

7. Riigi majanduslikuks ülesehitamiseks tehtud välislaenud. Sellesse liiki kuuluvate välislaenude alal on Eesti täpsalt tasunud kõik kohustised. Eelarveaasta jooksul on öiendatud järgmised summad:

- 1) 1927. a. 7%-ise välislaenu (panga- ja rahareformi laen) alal:
 - a) dollar-obligatsioonid: lunastati obligatsioone \$ 55 500 nimesväärtuses (kursid 73—89), öiendati kuponge \$ 241 870 väärtuses ning tasuti komisjonikuludeks \$ 1 622; dollar-obligatsioone jäi liikvele 1. IV 1935 3,6 milj. \$ väärtuses;
 - b) naelsterling-obligatsioonid: lunastati obligatsioone £ 8 600 nimesväärtuses (kursid 81,7/8—82), öiendati kuponge £ 44 835 väärtuses ning tasuti komisjonikuludeks £ 260; naelsterling-obligatsioonid jäi liikvele 1. IV 1935 £ 647 600 väärtuses;
 - c) honorariks laenu usaldusmehele tasuti kokkulepitud summa £ 105.
- 2) Briti firmale „The Royal Exchange Assurance” raudteematerjalide ostulaenu alal lunastati tähtajaline võlakohustus £ 13 000 väärtuses ja tasuti intressideks ja komisjoniks £ 1 405, kokku seega £ 14 405; laenu seis 1. IV 1935 kujunes £ 13 000 suuruseks, millise summa lunastamisega 1935/36. eelarveaastal see laen kustub;
- 3) Briti firmale „Vickers Ltd.” Vene-Balti tehaste obligatsioonide ostulaenu alal tasuti tähtajalised maksud £ 2 000 ja intressid £ 475, kokku £ 2 475; laenu seis 1. IV 1935 oli £ 8 000;
- 4) Rootsi firmalt „Svenska Tändsticks Aktiebolaget” saadud laenu alal öiendati tähtajaliselt maksmisele kuuluvad intressid Rkr 456 000 suuruses;

5) Rootsi valitsuselt põllumajandusliku kaubakrediidi saadud laenu alal öiendati 2 tähtajalist annuiteeti Rkr 105 537 suuruses; sellest summast arvati laenu kustutuseks Rkr 79 454. 1. IV 1935 oli laenu seis Rkr 461 835.

Ümberarvatult Eesti kroonidesse moodustavad loendatud 5 laenu 1. IV 1935 kogusummas 33,8 milj. kr.

8. Avansid linna- ja maaomavalitsustele riigikassast. Eelarve-aasta jooksul anti riigikassast avansse linna- ja maaomavalitsustele kogusummas 203 700 kr, mis eelarve-aasta lõpuks laenusajate poolt riigikassale tasuti.

9. Riigi garantiid mitmesuguste laenude ja kohustiste eest. Riiklikkude garantiidega hõl bustatakse krediidi saamist ning juhtimist mitmesuguseile majandusaladele. Riigil tuli vastavate seaduste alusel garanteerida riiklikkude ettevõtete, omavalitsuste, ühistegelikkude ettevõtete ja ekspordikrediidi alal tekkinud kohustisi; ekspordikrediidi alal tekkinud kohustiste garanteerimine toimus müükide puhul Venesse.

Riigi seesuguste garantiide arvuline läbikäik 1934/35. a. oli järgnev:

Mis alal garantiid antud	Läbikäik 1934/35. a. (1 000 kr)		Garantiide üldsumma (1 000 kr) 1. IV 1935
	+	—	
Linna- ja maaomavalitsuste toitlusvõlgade eest	—	62	722
Ühistegelikkude asutiste ja seltside eest	—	—	70
Pikalaenu Panga võlakirjade (samuti nende ajut. tunnistuste) eest	2 200	2 710	3 470
Pikalaenu Panga pantlehtede ajut. tunnistuste eest	425	425	650
Eksporditrite (ekspordikrediidi alal) eest	706	335	626
Kokku	3 331	3 532	5 538

10. Rahalised deposiidid. Deposiitide paigutamise seaduse alusel (RT 105—1927) 1927. a. Rahandusosakonna käsutusse ülekantud deposiitidest (peamiselt Kohtu- ja Majandusministeeriumi asutiste nimel Eesti Pangas seisvad deposiitsummad) oli 1. IV 1934 mahutatud väärtpabereisse 2,4 milj. kr. 1934/35. a. toimusid järgmised muudatused: realiseeriti müügi teel Riigihoiukassale Eesti Maapanga pantkirju 390 tuh. kr eest, Pikalaenu Panga poolt lunastati võlakirju 91 tuh. kr eest ja Eesti Maapanga poolt — asunduskapitali võlakirju 5,3 tuh. kr eest.

Sama aja jooksul kasutati rahalisi deposiite maatulunduskapitali finantseerimiseks — eksporditud või eest juurdemaksude öiendamiseks — 1,3 milj. kr ulatuses, mis summa maksti tagasi Rahandusosakonnale lisaelarvega nr. 1 või eest juurdemaksudeks määratud krediidist. Eeltoodud tehingute tagajärjel kujunes väärtpaberite seis 1. IV 1935 1,9 milj. kr. Aasta jooksul laekus riigi tuludesse intresside näol deposiitide arvel omandatud väärtpabereilt 33,7 tuh. kr.

11. Riigisummade arvel omandatud väärtpaberite portfell.

Fiskuse käsustuses seisvate väärtpaberite alal, mille seis 1. IV 1934 oli ca 21,3 milj. kr, toimusid aasta jooksul järgmised muudatused: 1) realiseeriti Eesti Panga aktsiad 145 tuh. kr nimesväärtuses, Pikalaenu Panga võlakirju 331 tuh. kr, Eesti Maapanga pantkirju 414 tuh. kr ja 7%-ise välislaenu obligatsioonid 80 tuh. kr eest, kokku realiseeriti väärtpabereid ca 970 tuh. kr eest; 2) omandati „A” liigi laenu alal Pikalaenu Panga võlakirju 360 tuh. kr ja asunduskapitali võlakirju 100 tuh. kr väärtuses, kokku 460 tuh. kr; nende tehingute tagajärjel väärtpaberite portfelli seis 1. IV 1935 kujunes ca 20,8 milj. kr suuruseks.

12. Riigi väärtmärkide valmistamine.

1934/35. a. jooksul on Rahandusosakond tellinud Riigi Trükikojalt väärtmärke 66,7 milj. tk. Aasta jooksul võeti kustutamiseks ja hävitati raha ning väärtmärke:

	võeti vastu:	hävitati:	
pabervahetusraha	1,454 milj. kr.	1,499 milj. kr.	
metallvahetusraha	0,045 „ „	0,017 „ „	(ümbersulatamise teel)
1920. a. võidulaenu pl. maatasu pantkirju	0,004 „ „	0,0035 „ „	
maatasu pantk. kup.	1,227 „ „	1,811 „ „	
7% välislaenu obl. ja kuponge	0,407 „ „	0,267 „ „	
7% välislaenu obl. ja kuponge	\$ 317.950.—	—	
mitmesuguseid rikutud plankette	£ 53.743.—	—	
	653 tk.	653 tk.	

13. Riigivarade ja riigikassa operatsioonide arvestamine.

Tegevus riigi-keskarvepidamise alal seisis peamiselt möödunud (1933/34.) aasta arvete lõpetamises, riigi-keskasutistelt saadud 1933/34. a. aruannete töötlemises, riigi 1933/34. a. eelarve täitmise ja kassa aruande koostamises ning jooksva aasta tehingute arvestamises.

1933/34. a. arvete lõplik läbikäik kujunes 662 milj. krooni (1932/33 — 569 milj. kr) ja bilanss 31. III 1934 — 313 milj. kr (31. III 1933 — 218 milj. kr) suuruseks.

Riigi 1933/34. a. eelarve täitmise ja kassaaruande ning riigikassa 31. III 1934. a. bilansi koostamine toimus 1934/35. a. esmakordselt andmete järgi, mis juba Riigikontrolli poolt olid revideeritud ja kassaliselt õigeks tunnustatud. Eelmisel aastail, Riigi eelarve seaduse nõude kohaselt, pidi riigi eelarve täitmise ja kassa aruanne esitatama kuue kuu jooksul pärast vastava eelarve-aasta lõppu ja Rahandusosakonnal tuli nimetatud aruanne koostada enne, kui Riigikontroll jõudis läbi revideerida riigi-keskasutiste aruanded, mis olid aluseks riigi eelarve täitmise ja kassa aruande koostamiseks. Seepärast endistesse riigi eelarve täitmise ja kassa aruandesse võis sattuda summade paigutamisi, mida Riigikontroll soovis näha teisiti; viimased tuli parandada tagantjärele, pärast aruande esitamist. 1934. a. muudeti Riigi eelarve seadus, kusjuures eelarve täitmise ja kassa aruande esitamise tähtaega pikendati 3 kuu võrra. See tähtaeg võimaldab Rahandusosakonnal eelarve täitmise ja kassa aruannet trükida juba lõplikul kujul.

Riigi 1933/34. a. eelarve täitmise ja kassa aruanne ning riigikassa bilanss 31. III 1934 kujunes täielikumaks kui eelmisel aastail. Nii võeti 1933/34. a. aruandesse riigi materiaalsete varade alal esmakordselt riigi metsa, metsaaluse maa ja soode ning rabade väärtus Põllutöoministeriumi hindamise alusel; ka täienes 1933/34. a. aruanne riiklikkude eriotstarbeliste kapitalide ja fondide osas.

Jooksva, 1934/35. a. aasta arvete läbikäik kujunes ca 728 milj. kr. Viimane summa ei ole lõplik, kuna 1934/35. a. arveil üksikud läbikanded toimuvad veel 1935/36. a.

Kuna riigi laekahoidjaks on Eesti Pank, siis riigi kassalisel operatsioonid toimuvad Eesti Panga osakondade kaudu. Kehtivais määrustes ettenähtud korras Eesti Panga osakonnad võtavad vastu riigikassa arvele riigitulusid, deposiite ja muid summasid; maksavad välja riigikassa arvelt riigi eelarves ettenähtud krediite ja muid summasid; peavad arveid ja koostavad aruandeid kõigi nende kaudu toimetatud riigikassa operatsioonide kohta, esitavad need Rahandusosakonnale töötlemiseks ning lõplikuks arvestamiseks. 1934/35. a. oli riigikassa arve läbikäik Eesti Panga osakondades 274 milj. kr.

14. Põllupidajate ja kalurite võlgade korraldamine.

Põllupidajate ja kalurite võlgade korraldamise seadust (RT 85 — 1933), mis võimaldab kaitset põllupidajaile ja kalureile nende varade sundmüügi vältimiseks, osutus tarvilikuks muuta painduvamaks ning siduda moratooriumi võimaldamise küsimus teatud juhtudel ümberlaenustustoi-ninguga. Seaduse vastav muudatus võimaldab kaitset kõigile põllupidajaile, kelle kohustised ulatuvad seaduses ettenähtud määraneni ja kes esitavad võlgade korraldamise komisjonile Eesti Maapanga teatise, et viimane pooldab moratooriumi kehtimapanemist kuni võlgade ümberlaenustamise küsimuse otsustamiseni.

Võlgade korraldamise arvuline käik möödunud aastal on kujunenud järgnevalt:

Toimingud	Aruandeaasta jooksul (1. IV 1934 — 1. I. 1935)		Seaduse rakendamisest kuni 1. IV 1935	
	arv	võlasumma 1000 kr.	arv	võlasumma 1000 kr.
Võetud vastu palveid . . .	1 200	4 606	3 489	12 063
Lükatud tagasi käiku andmata	107	529	380	1 530
Antud käik	1 085	3 977	3 027	10 050
Lõpetatud pärast käiguandmist	454	1 536	1 275	4 429
Saavutatud kokkuleppeid võlgniku ja võlausaldaja vahel (sead. § 8)	19	43	70	226
Pandud kehtima moratoorium:				
a) võlausaldajate poolt (s. § 11)	75	387	256	1 067
b) Majandusministri poolt (s. § 15)	432	1 074	793	2 036
Kehtimapanud keeldusid pikendatud	95	356	143	530
Keeldusid tühistatud ja põllupidajate palvel enne tähtaega lõpetatud	232	589	288	761

15. Laenuid ja toetus- sed töökorralduse erifondi summa- dest.

ja toetusteks saaduste tootmisel ja töömahu suurendamisel 50 000 kr; see krediit anti möödunud aasta jooksul välja vastavaiks otstarbeiks. Nii said sellest summast: Eesti Põllumeeste Selts Tartus õuntekuivatise ehitamiseks ja sisseeadmiseks, a.-s. Eesti Vosvoriit — vosvoriidi tootmiseks jt.

Vastavalt Teedeministeeriumi Avalikkude Tööde Osakonna nõudmistele andis Rahandusosakond välja möödunud aasta jooksul omavalitsustele ja Riigimõisade Valitsusele intressita võlakirju — kogusummas 165 tuh. kr, mis kuuluvad Rahandusosakonna poolt lunastamisele hiljemalt 1. VII 1935. Võlakirju tuli anda välja lühiajaliste laenude hankimiseks, mis osutusid tarvilikuks hädaabitööde teostamisel.

16. End. Kaub.-Tõõs- tusminst. likvideer- asutiste arvete kor- raldamine.

Aasta jooksul lahendas Rahandusosakond rea nõude- ja kohustiste summast end. Toitusministeeriumi, Riigi Kaubaagentuuri, Kütteainete Keskkomitee ja Riigivaranduste Osakonna arvete alal:

Erimaksu ja ajutise läbikäigumaksu tulude ja kulude eelarves oli nähtud ette laenudeks

kohustisi võlausaldajate vastu 134 tuh. kr ja nõudmisi võlgnikkude vastu — 397 tuh. kr ulatuses. Selle tagajärjel jäi nimetatud 4 asutise alal püsima 1. IV 1935: nõudmisi 204 tuh. kr ja kohustisi — 1,2 tuh. kr, mis teeb välja kinnitatud aruannete järgi korraldamata jäänud summast ca 5,5%; seega on neid arveid suudetud senini korraldada ca 94,5%.

17. Muud ülesanded.

Suuremaist jooksva iseloomuga ülesandest võiks nimetada veel järgmisi: välistellimiste kontrollimist, riigiasutiste poolt tehtavate krediitide ümberpaigutamise ettepanekute läbivaatamist ja otsustamist või nende esitamist Vabariigi Valitsusele ja riigiasutiste valuutanõudmiste viseerimist kooskõlas eelarveliste krediitidega ja välistellimiste komisjoni otsustega. Need ülesanded on kõik enam-vähem ühenduses riigi eelarve täitmisega, seepärast nende tulemused sisalduvad eelarve täitmise aruande andmeis.

IV. KAUBANDUSOSAKOND.

1. Sisekaubanduse korraldamine ja kaubahindade kontroll.

Sisekaubanduse areng toimus möödunud aastal tõusutähe all. Üldise majanduse paranemisega elavnes ka kaubandus. Rahvastiku ostuvõime tõusuga suurenesid kaupade läbikäigid, tuues äriellu tervenemise. Majanduskriisi lõdvenemise ja omatööstuskaupade kvaliteedi tõstmise tagajärjel suurenes eriti omamaa saaduste tarvitamine, mis võimaldas laiemal hulkadel rakendada oma tööjõudu kasulikuks tööks. Kaubandusosakonna poolt on esimeses järjekorras rõhutatud just omamaa saaduste levitamist. Selleks on ärilede soovitatud võtta müügile kodumaa tööstuse saadusi ja takistatud väliskaupade sissevedu. Ühtlasi on rõhutatud kodukultuuri edendamist, korraldades käsitööstuse arendamist ja käsitöösaaduste müügiletoimetamist o.-ü. „Kodukäsitöö“ kaudu. Pidades silmas, et meil kodukäsitöö alal leiavad tööd sajad naiskäsitöölised, on katsutud käsitöösaadustele leida turgu ka välismaal. Selleks on o.-ü. „Kodukäsitöö“ korraldanud välismaal terve rea meie käsitöösaaduste näitusi, milledest erilist tähelepanu väärrib ühes Leeduga Ameerika Ühendriikide 9 suuremas linnas korraldatud ringnäitus. See on andnud ka praktilisi tulemusi Eesti töösaaduste laiemale leviku näol väljaspool kodumaa piire.

Ärielu korraldamisel on Kaubandusosakond pidanud silmas, et sellel alal leiaksid tööd Eesti kodanikud. Välismaalastele kaubandusettevõtete töötamiseks teenistustubade andmisel on osakond kaalunud küsimust igal üksikul juhul ja avaldanud oma seisukohad. Samuti on hoolitsetud selle eest, et asjaajamine äriettevõtete toimuks eesti keeles. Selleks töötati

1934. a. välja Äriettevõtete raamatupidamise keele seadus, mis anti Riigivanema poolt dekreedina 21. XII 1934. Selle seaduse järgi on kohustatud need äriettevõtted, kellele raamatupidamine seadusega kohustuslik, pidama raamatuid eesti keeles. Seaduse elluviimiseks töötati Kaubandusosakonna poolt välja Majandusministri määrus äriettevõtete raamatupidamise keele seaduse elluviimiseks, mis Majandusministri poolt pandi kehtima 26. II 1935.

Ühes sisekaubanduse korraldamisega on Kaubandusosakond teostanud ka kaubahindade reguleerimist. Kuna varemalt oli sel alal Vabariigi Valitsuse poolt ametisse pandud Hindadekomissar, siis möödunud aastal majanduselu lahedamaks muutumisega ei olnud erilise ametniku järele enam tarvidust. Kaubahindade reguleerimist suutis Kaubandusosakond teostada oma ametkonna kaudu, kasustades selleks käepäraseid abinõusid tollide muutmise ja sisseveolubade andmise näol.

2. Laevandus ja transpordi-küsimused.

Karjasaaduste kiire ja korrapärase transpordi kindlustamiseks Inglisse — meie tähtsamale väljaveoturule — moodustati Kaubandusosakonna eestvõttel 1929. a. laevaselts „Eesti-Inglise Laevaliin“. Liini tegelikule eksploateerimisele mitmesugusel põhjusil senini asutud ei olnud. Tegevusaastal tekkisid selleks juba konkreetset võimalused, millal asuti ka tegelikkude eeltööde tegemisele, millest võttis osa Kaubandusosakond.

Ka krediitide määramisel laevandusele on Kaubandusosakond esindatud laenufondi komitees. Peale

selle Kaubandusosakond on võtnud osa ka mitmesuguste transpordiküsimuste otsustamisest, mis puutub kaupade liiklemisse sisemaal. Tariifinõukogu töödest osavõtmisel pooldati metsamaterjali, puu- ja teiste tööstustoodete vohinna alandust raudteel. Samuti võimaldati seda kivisõe kui kütteenaine transpordiks väljaspool Tallinat asuvaile paberivabrikule.

3. Tollitariifid. Tollitariifide alal tehti 1934/35. a. võrdlemisi laiulatuslikke muudatusi. Üldjoontes neid, muudatusi iseloomustades võib öelda, et vastandina eelmisele aastaile, millal majanduskriisi raskuste tõttu oldi sunnitud laiemas ulatuses tõstma tollimäärasid omamaa tootmisalade kaitseks ja sisseveo piiramiseks ning kitsendamiseks, **alandati 1934/35. a. tollimäärasid** paljude kaupade pealt. See oli tingitud väga mitmesuguseist asjaoludest. Esmajoones peab mainima, et 1934/35. a. sõlmiti ja hakkasid kehtima kaubanduslepingud laiulatusliku tariifilise osaga kahe, kaubandusliku suhtluse mõttes meile kõige tähtsama suurriigiga, s.o. Briti ja Saksaga. Kindlustades oma põllumajandus- ja tööstussaadustele neis maades müügivõimalusi ja saades tollisoodustusi, olime kohustatud alandama ja konsolideerima vastastikku ka nende maade saadustele sisseveotolle, s.o. kindlustama praegusi tollimäärasid ka edaspidiseks. Neile riikidele antud tollialandused on selles mõttes eriti suure tähtsusega, et nad ei ole kehtivad mitte ainult neist riikidest toodud kaupade suhtes, vaid laienevad enamsoodustuse klausli põhjal ka kõigile teistele riikidele, kelledega meil sõlmitud kaubanduslepingud. Kuna kaubanduslepinguis fikseeritud tollimäärad moodustavad meie tollipõhitariifide minimaaltariifi osa, siis on nad sellistena inkorporeeritud ka kehtivasse tollitariifi. Tähtsamaist kaupadest, millele tolle alandati või konsolideeriti nende lepingute põhjal, võiks nimetada: **Briti** lepingu põhjal — suhkur, sool, toored kakao-oad, heeringad, kivisüsi ja koks, sõidukite õhukummid, tšingitud plekk, õmblusmasinad, vähemajoolised automobiilid, puuvillane ja villane lõng ning niit, puuvillased ja villased kangad jne.; **Saksa** lepingu põhjal — kivisool, mitmesugused valmisnahad, värvitud jänesnahad, emailnõud, kirjutus- ja õmblusmasinad, radioaparaadid, üksikud paberisordid, puuvillane samet ja plüüs jne. Samuti oleme teinud tollialandusi ka Soome ja Leedu kaupadele nende riikidega sõlmitud kaubanduslepingute põhjal. Kuid Balti klausli põhjal neile riikidele antud tollisoodustused on kehtivad ainult vastava lepinguriigi kaupade kohta ja ei lähe üle ühelegi kolmandale riigile.

Peale tollialanduste, mis tehtud sisseveetavate kaupade pealt kaubanduslepingute põhjal, on tehtud tollimäärade muudatusi ka omamaa tootmisalade huvides. Kriisiaastail, kui kaupade sissevedu oli kitsendatud, tekkisid meil mitmed uued tootmisalad; samuti arendasid paljud tootmisalad oma tegevust senisest laiemaks ja mitmekülgsemaks.

Viimasel aastal, mil majandusliku olukorra paranemise ja välisriikidele antud tollisoodustuse tõttu

väliskaubad pääsesid meile sisse jälle vabamalt, sageli riiklikkude toetuste ja väljaveopreemiade abil äärmiselt odavate hindadega, tekitasid nad meie tööstustele rasket konkurentsi. Kuna peale selle paljude kaupade juures nende valmistamiseks tarvitatavate toorainete tollid olid kõrged, ulatudes üksikül juhtudel peaaegu valmiskauba tollimäärani, oli meie tööstustel väga raske võistelda säärases olukorras väliskaupadega. Normaalseste töötamistingimuste võimaldamiseks ja õige vahekorra loomiseks valmiskaupade ja toorainete tollimäärade vahel alandati sisseveo tollimäärasid paljudelt sääraseilt kaupadelt, mida meie tööstused tarvitavad toorainena. Selle tagajärjel tugevnes nende tööstuste konkurentsivõime, ühtlasi aga osutus neil võimalikuks tõsta asjakohasemate toorainete tarvituselevõtmisega oma toodete kvaliteeti ja alandada hindu. Muudelt tarbimiskaupadelt eriti nimetamisväärt tollialandusi ei tehtud, arvatud välja sool, mida nüüd veetakse sisse tollita.

Tollimäärasid tõsteti 1934/35. a. võrdlemisi väikeses ulatuses ja ainult kaupadelt, kus senini kehtivad tollimäärad olid kas ebamääraselt madalad või kus seda nõudsid meie majanduslikud huvid. Nii näiteks tõsteti rosinate ja korintide kui luksuskaupade tollimäära, mis senini ei vastanud selle kauba hinnale ega ka iseloomule. Samuti pandi välismaalt kottides sissetoodavad väetisained tollimäära alla 25 senti 100 kg-lt, et soodustada kodumaatööstustes valmistatud kottide tarvitamist väetiste pakkimiseks. Selle tagajärjel laienevad tööväimused linatööstuses, mis kannatas sageli tööpuuduse all, ühtlasi suurenes ka omamaa lina tarvitus.

Väljaveokaupadelt tõsteti tollimäärasid kasepakudelt, et kindlustada vajalikku toorainet meie vineeritööstusele, ning linaseemneilt, kuna oli karta, et linakülvipindade suurenemisel tuleb linaseemnest puudus. Linaseemnete väljaveo tollimäära kõrgendus on aga ajutise iseloomuga ning kaotab kehtivuse 1. VII 1935.

Ühel ajal tollimäärade muutmistega tehti tollitariifi tekstis suuremal arvul ka redaktsioonilisi parandusi, mis tingitud teaduse ja tehnika arenemisest ja uute ainete ning kaupade turuleilmumisest. Nende paranduste tagajärjel muutub tariif ajakohasemaks, täidetakse üksikud tariifid ilmnenuid tühikud ning kaovad arusaamatused ja lahkaramised kaupu revideerivate ametnikkude ja kaubasaajate vahel.

4. Teraviljakaitse korraldus. Rukki- ja nisusaak oli 1934. a. suurem kui kunagi varem. Tingimused teravilja kasvuks olid soodsad, teisest küljest on ka hoolitsemine rukki ja nisu eest tunduvalt paranenud, kuna riik on 1930. aastast peale reguleerinud nende teraviljade hindu põllupidajaile vastu võetavas suunas, arvestades nende tootmiskulusid. 1934. a. saadi rukist 230 tuh. t, mis eelmise aasta suurest saagist veel suurem ja ületab 1925—29. a. keskmise üle 50%. Tõus on põhjustatud keskmise saagi suurenemisest, mis viimaseil aastail on olnud järjekindel. Nisu saadi 1934. a. 84 tuh. t, mis ületab

eelmise aasta saagi ligemale 18 tuh. *t* võrra ja 1925—29. a. keskmise 3 korda.

1934/35. a. eelarveaasta alguks oli riigil rukist ladudes tagavaras 30 tuh. *t*. Tol ajal oli rukki välis- turuhind äärmiselt madal ja müügivõimalused välismaale halvad. Teisest küljest näitasid rukki- ja nisukasvu eelandmed, et nende saak kujuneb suuremaks kui kunagi varem. Seda arvestades tekkis Riigikogu poolt 12. VII 1930 vastuvõetud Teravilja kaitseseaduse muutmise vajadus. Selle seaduse põhjal oli riik kohustatud ostma kodumaal kasvatatud ja põllumajapidamiste omatarvitusest ülejäävad rukkitagavarad hinnaga, mis määratakse kindlaks Vabariigi Valitsuse poolt igal aastal vastavalt rukki tootmiskuludele. Seda seadusnõuet ei suudetud 1933. a. täita.

Kaubandusosakonna poolt töötati välja ja pandi 10. VIII 1934 kehtima Riigivanema poolt dekreedina **Teraviljaturu korraldamise seadus**, mis ajast kaotas kehtivuse Teravilja kaitseseadus. Teraviljaturu korraldamise seaduse eesmärgiks on pakkuda kaitset kodumaa rukki ja nisu tootmisele, võimaldada põllupidajatele müügileotada rukki ning nisu eest rahuldavat hinda ja lubada välisvilja sisse vedada ainult siis, kui omamaa teraviljast ei jätku tarvete rahuldamiseks. Kuna Teravilja kaitseseaduse põhjal oli riik kohustatud ostma põllumajapidamiste omatarvitusest ülejäävad rukkitagavarad, siis Teraviljaturu korraldamise seaduse põhjal seda kohustust ei ole, vaid Majandusministeeriumil on õigus rukkihinna reguleerimiseks ja riigi rukkitagavarade värskendamiseks osta põllupidajalt nende omakasvatatud ja omavajadusest ülejäävat rukist Vabariigi Valitsuse poolt määratud hinnaga. Samuti on Majandusministeeriumil õigus Vabariigi Valitsuse otsusel osta põllupidajalt nende omakasvatatud ja omavajadusest ülejäävat nisu ja müüa seda välismaale.

Möödunud aasta teisel poolel paranesid välisturul rukki- ja nisuhinnad, mis pärast Majandusministeeriumil õnnestus müüa riigi tagavaradest välismaale üle 21 tuh. *t* rukist. Pealeselle suutis Majandusministeerium sõlmida Soomega rukki- ja nisumüügiks vastava kokkuleppe pikemaks ajaks, mille põhjal meil on õigus müüa Soome 3 aasta kestel soodustatud tingimustel suurem kogus rukist ja nisu. Riigi rukkitagavarade realiseerimise ja uute müügivõimaluste tekkimise tõttu ei olnud enam takistusi kogu rukkitagavara ostmiseks põllupidajalt. 1934. a. ostis Majandusministeerium 24 318 põllupidajalt kogu müüapakutud rukki, kokku 34,7 tuh. *t*, mille eest maksti üle 3 851 tuh. *kr*. Keskmiselt maksti põllupidajale rukki *kg* 11,1 senti.

Kuna nisusaak oli erakordselt suur ning ületas siseturu tarvituse, siis vastavalt Teraviljaturu korraldamise seadusele ostis Majandusministeerium põllupidajalt ekspordiks välismaale 9,4 tuh. *t* nisu, kogusummas 1 384 tuh. *kr* eest. Keskmiselt maksti nisu *kg*-st 14,7 senti. Seega ostis riik 1934. a. teravilja kokku 44,1 tuh. *t*, kogusummas 5,2 milj. *kr* eest. 1934. a. teostas riik nisu kokkuostu esmakordselt.

Varemail aastail anti nisu kokkuost eraettevõtete kätte, kes teostasid kokkuostu oma kapitaliga ja omal riiskol.

Riigi teravilja kokkuostu ja müüki teostas Majandusministeeriumi Kaubandusosakond. Rukki ja nisu kokkuost teostati ühekorraga, milleks moodustati 12 ostutoimkonda Majandusministeeriumi ametnikkude juhtimisel. Ost kestis 2. X—15. XII.

Teraviljakaitse teostamiseks minevate summade arvestamine toimus varemalt riigi eelarve kaudu. Kuna see viis oli raskepärane, siis Teraviljaturu korralduse operatsioonifondi seadusega, mis anti Riigivanema poolt dekreedina 14. IX 1934, asutati teraviljaturu korraldamiseks vajalikkude rahaliste operatsioonide teostamiseks **teraviljaturu korraldamise operatsioonifond**, mis kuulub Majandusministeeriumi valitsemisele. Sellesse fondi arvati teraviljakaitse teostamise summad seisuga 1. IV 1934.

Teravilja operatsioonide suurenemisega kasvas töö ka sel alal, mis kujunes Kaubandusosakonnale kõrvaltööna koormavaks. Seda arvestades moodustati möödunud aasta detsembris Kaubandusosakonna juurde uus asutis — **Riigi Viljamonopol**, kelle ülesandeks on teraviljaturu korraldamise operatsioonifondi valitsemine ja Teraviljaturu korraldamise seaduse teostamine. Riigi Viljamonopoli poolt töötati välja teraviljaturu korraldamise operatsioonifondi valitsemise ja kasustamise kord, mis pandi Majandusministri poolt kehtima arvates 1. II 1935, ja teraviljaturu korraldamise operatsioonifondi arvepidamise kord, mis hakkas kehtima arvates 1. IV 1934.

5. Väliskaubanduse korraldamine ja majanduslikud kokkulepped.

Väliskaubanduse korraldamise alal oli Kaubandusosakonnal ülesandeks jälgida kaubavahetuse arengut üksikute riikidega, pidades silmas normaalse kaubavahetuse nõudeid kui ka kodumaa tööstuse huvisid. See on olnud saavutatav sisseveo kontrolli teel ühenduses välismaksevahendite kontrolliga. Kuigi väljaveo tunduva elavnemisega möödunud aastal käis kaasas ka labedam olukord kaupade sisseveos, jäi sisseveomonopoli-aluste kaupade arv peaaegu endiseks. See on olnud tähtis peamiselt sisseveo suunamise huvides riikidesse, kes ostavad meie saadusi. Tegevusaasta jooksul Kaubandusosakonna poolt on antud välja 8 760 sisseveotunnistust, kuna rahuldamata jäeti 665 avaldist. Monopoli alt vabastati noakaup ja külma relva terad.

Väliskaubanduse üldise korraldamisega on seisnud ühenduses ka Kaubandusosakonna tegevus **kaubanduslepingute sõlmimise eeltoode** tegemises. Aruandeaastal sõlmitud kaubanduslepped erinevad varem sõlmituist selle poolest, et nad kindlustavad kaubavahetust riikidega, kellega meil tihedamad majanduslikud sidemed, märksa kavakindlamalt ja mõjukamalt.

Kaubanduslepingute sõlmimiseks ei ole Kaubandusosakond ise astunud otseselt ühendusse vastavate välismaa asutistega, vaid seda on teinud Välisministeeriumi

Väliskaubandusosakond. Sel alal on olnud tihe koostöö mõlemate osakondade vahel. Kaubandusosakond on valmistanud ette materjale kaubanduslepingute suhtes läbirääkimisteks ja korraldanud ning jälginud lepingute teostamist, Väliskaubandusosakond on pidanud läbirääkimisi lepingute sõlmimiseks ja hoolitsenud nende jõustumise ja samuti rakendamise eest. Üksikute tegevusaastal sõlmitud lepingute käsitletu jääb välja Kaubandusosakonna tegevuse ülevaatest, kuna see leidub juba Välisministeeriumi Väliskaubandusosakonna tegevuse osas.

Kaubandusosakonna üheks ülesandeks on olnud ka kaubanduslepinguis harilikult nõutavate päritolutunnistuste andmine, mis on toimunud eelmiste aastate piirides; antud päritolutunnistuste arv oli 3561.

Ekspordi soodustamiseks ja elustamiseks on antud ekspordikrediidi kindlustuseks riiklikke garantiisid 1934/35. a. — põllumajandusele 525 950 kr ja tööstusele 179 996 kr, kokku 705 946 kr. Esimese kaasabil võimaldus tõuloomade ja sigade ekspord, teist kasutati nahatööstussaaduste ekspordiks NSVL-i.

Eesti kaupade kui ka Eesti üldiseks, eriti aga turismimaana tutvustamiseks andis osakond toetust ja tegi eeltöid esinemiseks Brüsseli maailmanäitusel 27. IV—31. X 1935.

6. Majanduslik informatsioon. Maailma majanduskriisist tekkinud raskused riikidevahelises kaupadevahetuses on järjest süvenenud. Riikide püüded enesevarustuse ja väliskaubanduse tasakaalustamise poole laienesid järjekindlalt ning möödunud aastal panid mitmed kehtima uusi korraldusi kaupade sisseveo, tollimaksude, kontingentide, valuuta korralduste jne. alal.

Et olla pidevalt kursis kõigi uuenduste ja muudatustega, on Kaubandusosakond pööranud erilist tähelepanu majandusliku informatsiooni korraldamisele, hankides andmeid meie välisesindustelt ja välismaade majanduslikust ajakirjandusest. Kuna meie esinduste võrk on võrdlemisi hõre ja pealegi neil väikeste koosseisude juures on võimata anda suuremaid majanduslike ülevaateid, siis osutub välismaa majanduslike ajakirjade jälgimine eriti tähtsaks ja vajalikuks. Nimetatud teel saadud materjalide abil on Kaubandusosakond püüdnud muretseda selgust meie tähtsamate kaubaostjate-maade majanduspoliitilisest suunast ja turukonjunktuurist. See osutub hädavajaliseks kaubanduslepingute sõlmimisel ning muude üksikute kaubanduslike küsimuste lahendamisel. Selleks otstarbeks on osakond kogunud kirjavahetuse teel ja ajakirjandusest statistilist materjali välisriikide kaubavahetuse kohta. Alatist jälgimist nõuab osakonnalt kaubanduslepingute sõlmimine välisriikide

vahel, sest need puudutavad ka otseselt meie huvisid nende riikide suhtes, kellega meil on sõlmitud kaubanduslepingud enamsoodustuse alusel. Senini on kõigis meie poolt sõlmitud lepinguis kindlustatud meile enamsoodustuse õigus, nii et kõigi meiega kaubanduslepinguid sõlminud riikide poolt teiste antud soodustused automaatselt langevad osaks ka meile. Seetõttu tuleb Kaubandusosakonnal alati valvel olla ja koguda alatist informatsiooni sõlmitud lepingute kohta, et mitte lasta minna kaotsi enamsoodustuse alusel meie kaupadele avanevaid väljaveovõimalusi uutele turgudele.

Eelmainitud viisil kogutud ja töötletud informatsiooniteated on Kaubandusosakond, nagu eelmisel aastailgi, saatnud jooksvalt meie äriühingutele, nii organisatsioonidele, asjaosalistele töösturitele ja kaupmeestele kui ka ajakirjandusele, ning andnud seletusi osakonnale hulgaliselt esitatud järelepärimistele, olles nõu ja näpunäidetega abiks meie kaupade mahutamisel välisurgudele.

Kõigist praegusel ajajärgul kiiresti muutuvaist välisurgudel kehtimapanud uutest korraldustest ja kitsendustest kaubanduse ja deviiside alal on püütud varakult informeerida meie äriühinguid, millega on suudetud vältida asjatundmatut kaubasaatmist ja sellest tekkivaid kahjusid, mis esijoones riivavad ettevõtteid ja kaudselt ka meie riigimajandust.

Ka meie majandust ja tolliasjandust korraldavate seaduste ja määruste kohta on tulnud osakonnalt anda alatiselt teateid ja seletusi, nii kirjalikele kui ka suusõnalistele järelepärimistele.

7. Kallismetallide ja kaalude, vihtide ning mõõtude proovimine ja tembeldamine. 1934/35. a. on Kaubandusosakonna poolt üle kogu riigi järelevalvet teostatud, s.o. kontrollitud ja tembeldatud kallismetalle ja kaalumising mõõtmisvahendeid järgmiselt:

mõõtmisvahendeid (kaalud, vihid ja õõnesmõõdud ning mõõdupuud) tembeldatud	97 528 tk
kuldasju proovitud ja tembeldatud	86,5 kg
hõbeasju „ „ „	2 975,5 kg
kuld- ja hõbetükke analüüsitud	391 korral

Sellest tegevusest on saanud Riigikassa tulusid: mõõtmisvahendite tembeldamise eest . 24,6 tuh. kr kulla ja hõbeda proovimise ja tembeldamise eest 61,4 tuh. kr

Mainitud ülesannete täitmiseks viibisid Kaubandusosakonna ametnikud väljaspool Tallinnat komandeerimisel 1934/35. aastal — 320 päeva.

Seadusrikkumisi avastati 37 korral, mille kohta on koostatud protokollid.

V. TÖÖSTUSOSAKOND.

**1. Tööstuse organi-
seerimine.**

Aasta jooksul anti 131 luba tööstusettevõtete sisseaemiseks ja töö algamiseks. Uute tööstusaladena, mis omavad tähtsust rahvamajanduslikust küljest vaadatud, võib nimetada a. s. „Simplex'i” kindavabrikut, kus leiavad tööd keskmiselt 150 in., Õhu- ja Gaasikaitse Liidu lennukitehast, Justsuki kampoli, terpentini- ja isolatsioonplaatidetest. Olemasolevad tööstusharud suurenesid arviliselt ehitusmaterjalide- ja puutööstuse, teravilja-jahvatusveskite, silmkoetöökodade ja karusnahaparkimis- ja värvimistöökodade osas.

Tihenes ka bensiini, petrooleumi ja muude õlide hoiu- ja suurmüügiladude võrk, milleks anti 19 luba.

Kuna välismaa valmistoodete sissevedu oli võimalik ainult vähesel hulgal, siis meelitas see ettevõtlikkust uutele investeerimistele ja seejuures sagedasti aladel, kus olemasolev tööstusharu juba võimeline nõudeid rahuldama, või jälle aladel, kus puudusid loomulikud eeldused eduks ja arenguks, või kus see kaubanduspoliitilistel põhjustel ebasoovitav. Samuti ilmsel, et kehtiv Suur-, kesk- ja väiketööstuse seadus ei võimalda tööstuse korraldamist ega juhtimist üldhuvide kohaselt, nagu see vajalik praegustes oludes. Seepärast leiti tarvilikuks koostada uus ajakohane **tööstusseadus**, mille põhilauseiks võeti tähtsamaina: a) ettevõtete asutamislubade andmine kuulub Majandusministeeriumile, kes on õigustatud mitte andma luba, kui ta leiab olevat selle riigi- või rahvamajanduse huvide seisukohalt vaadatuna ebasoovitava; b) ettevõtete ehituse, sisseadete ja julgeoleku kaitseabinõude valve koondatakse Majandusministeeriumisse; c) igas ettevõttes peab olema vastutav juhataja, kes on Eesti kodanik; d) ettevõtteid on kohustatud esitama Majandusministeeriumile andmeid tegevuskava, tööviiside, toodete hinnakalkulatsiooni, toodangu võime, suuruse, turgude jne. kohta ning andmestiku kontrollimiseks esitama tarvilikke dokumente ja raamatuid. Koostatud põhilauseid esitati Majandusministri poolt Riigi-majandusnõukogule seisukoha võtmiseks.

Eesti Tehnilise Järelevalve Seltsi poolt esitati **Aurukatelde ja aurumahutite** ehituse, korraspidamise ja järelevalve määruse täiendamise ja muutmise määrused, mis taotlesid nimetatud seadiste kontrolli ja valve teostamisel ilmnenuid puuduste kõrvaldamist ja määruste kohaldamist ajanõudeile. Need kavad vaadati läbi ja pandi pärast vajalikkude paranduste ning täienduste tegemist kehtima Majandusministri poolt 3. X ja 23. XI 1934. Viimatimainitud päeval avaldati ka **Tösteabinõude** ehituse, korraspidamise ja järelevalve määrus, missugune asendas veneaegse 1913. a. avaldatud kaubandus-tööstusministri poolt kehtimispandud määruse. 12. XII 1934 kiideti heaks ja lubati viia ellu Eesti Tehnilise Järelevalve Seltsi poolt koostatud määrused — „vanade aurukatelde ja aurumahutite plekkide kõlblikkuse normid”.

Aurukatelde ja aurumahutite ning muude hädahoiu seadiste kontrolli ja valve alal vaadati läbi

ja otsustati mitmesuguseid küsimusi 60 korral. Tavalisemaiks neist olid seadiste töötamise lubade pikendamised põllumajanduses ja põllumajanduslikes tööstusettevõtetes, kus püüti võimaluse piires arvestada nende alade majanduslikke raskusi ja võimalusi.

Aastate jooksul polnud enam meie suurettevõtteist pühendanud tarvilikku tähelepanu sellele, et nende administratiivne ja tehniline juhtkond valdaks eesti keelt ja kuuluks Eesti kodakondsusse ning et asjaajamisel eesti keelele antaks vääriline koht. Säärane olukord on mitmel põhjusel ebasoovitav ja et seda parandada, koostati **Aksia- ja osahingute juhataste ja nõukogude koosseisu seaduseelnõu ja Äriettevõtete raamatupidamise keele seaduseelnõu**, mis pandi kehtima Riigivanema dekreediga 8. III 1935 ja 21. XII 1934. a.

Et talvekuudel tööstuse töömaht ei kahaneks ega seega töötute arv tööstustöölise arvel ei suureneks, selgitas osakond üle saja suurema tähtsama tööstusettevõtte väljavaateid ja olukorda. Töötulemuste kohaselt korraldati siis töö ja tellimuste jaotus, esijoonel riigiasutiste ja -ettevõtete varustise hankimisel, mis osutus tagajärjekaks ning vältis tööliste vallandamisi.

Tööliskonna sotsiaalse seisukorra kindlustamise eesmärgil koostati **Tööstustöölise palgalise puhkeaja ja töölepingu lõpetamiseks tarviliku ülesütleamise aja pikendamise seaduseelnõu**, missugune õigustab tööstustöölisele igal aastal 7-päevase puhkuse, või kui seda pole võimalik anda, siis 7 püha- ja puhkepäeva eest tavalise töötasu, ning määrab pikemad tähtajad teenistuslepingu lõpetamiseks. See seaduseelnõu pandi dekreedina Riigivanema poolt kehtima 21. XII 1934.

Peale nimetatud seaduste koostamise võttis osakonna esindaja osa Töötülide lahendamise seaduseelnõu, Minimaalpalkade seaduseelnõu, Töölepingu seaduseelnõu ja Tööinspektsiooni seaduseelnõu läbi vaatamisest,

**2. Tööstusele tööabi-
nõude ja materjalide
hankimine.**

Kaupade sisseveo korraldamise seaduse teostamise määruse järgi alluvad ka masinad, nende osad ja seadised sisseveomonopolile; samuti ka tähtsamad toorained, näit.: lambavill, villane lõng, kunstsiidlõng, toor- ja valmisnahad, värvid, mõningad keemiaained ja kaltsupapp. Masinate sissevedu on piiratud esijoonel eesmärgiga — taltsutada liigset investeerimist ja suunata vajalikke oste maa-desse, kuhu see vajalik kaubanduspoliitilistel kaalutlustel. Seepärast on masinate sisseveol piiratud ainult hädavajalikkudega, seal kus oli tarvilik vananenud asendada uutega ja moodatatega või kus olemasolevatega ei suudetud rahuldada turunõudeid ja kus oli väljavaateid pidevaks töötamiseks. Tähtsamaist aladest, kus ettevõtjate ja osakonna arvamused erine-sid diametraalselt, võib märkida trikotaažitööstusharu. Sel alal esitati nõudeid uute masinate sisseveoks ulatu-

ses, mis oleks tõstnud selle tööstusharu toodanguvõimet 50% võrra. Kuna aga juba olemasolevate masinate töövõimest on 30% kasustamata, siis ei pidanud osakond tarvilikuks praegusel ajal uusi investeermisi ja küsimus otsustati eitavalt. Ka riidekudumistööstuse alal tuli lahkarvamusi, mille lahendamisel selgus, et selle ala harrastajad rahuldavad omi vajadusi kodumaal. Märkida võib veel ühe puuvilla peenketrusvabrikus sisseveo ostu lubamist, missugune on määratud naisterõiva-riide kudumiseks, vajalikkude moodsate lõngade ja niitide ketramiseks ja tootab anda 200 tööliste tööd ning vähendada kõnesolevate lõngade-niitide sissevedu.

Toorainete sisseveo alal on monopoliga saavutatud ostude suunamisel rahuldavaid tulemusi. Nii õnnestus paigutada meie nisu, kartuleid ja kartulijahu Itaaliasse, sealst ostetava kunstiidilõnga tasuks, juhtida lambavillaostud umbes 90% ulatuses Briti või tema huviala turgudele; samuti suudeti peaaegu kolmekordistada villase lõnga ostu Inglisest, suurendades kogu sissevedu vaid 15% võrra tarvituse loomuliku kasvu tõttu. Samu tulemusi andis ka teiste monopoli alla kuuluvate toorainete ostupoliitika.

3. Tööstustoodete turustamine. Sisseveomonopolile ei allu üksnes tööabinõud ja materjalid, vaid ka väga suur osa valmistooted. Viimaste sisseveo võimaldamise küsimuste läbivaatamisel omab mõistagi tähtsat kohta müüja maa, kuid suurimat osatähtsust väärrib asjaolu, kas teatavat kaupa võib anda kodumaa või mitte; sest praegu valitsev autarkia raskendab vaba kaubavahetust ja tuleb hoiduda vähepehjäendatud impordist. Neid asjaolusid on arvestatud valmiskaupade impordi küsimuste läbivaatamisel, mille tulemuseks oli kodumaakaupade tarvitamise suurendamine ja konjunktuuri püsivamaks muutumine, mis võimaldas kodumaatööstusel eriti siseturu varustamise osas jaotada töö enam-vähem ühtlaselt ning korraldada ettevõtete sisetegevust plaanikindlalt. See asjaolu lubas ka töölistel pidevalt tööd leida ja vältis varem tavalised hulgalised tööliste vallandamisid endises ulatuses. Tööstustoodete hindade alal võis märgata siseturul väikest langust ja see tendents jätkus aasta lõpul. Selle nähtuse suurimaks põhjuseks oli omavahelise võistluse teravnemine, mis ilmnis eriti trikotaaži-, naha- ja jalanõudetööstuses ja kus selle võistluse mõjul hakati isegi alla suruma tööliskonna töötasu. Villa- ja puuvillatööstuse toodete hindades ilmnis samuti langustendents, mida võimaldasid toorainete hindade kõikumised allapoole ja millele aitas kaasa veel võrdlemisi vabam välisostude import, peamiselt Inglisest. Üldiselt ei teinud aga toodete turustamine siseturul kodumaatööstusele ületamatuid raskusi.

Märksa tugevamalt andsid aga end tunda raskused välisostudel. Et säilitada tööstussaadustele eksporditurge ja kindlustada nende võistlusvõimet hindade suhtes, tuli osakonnal võtta 23 korral revideerimisele eksporditavate tööstustoodete valmista-

miseks tarvitatud toorainete sisseveotollimaksu tagasimaksu normide määrused. Neist tähtsamad hõlmavad töötlemata kangaste, maiusainete, raudpleki, masin- ja metallkaupade, kunstsarve, kondenseeritud piima ja koore, kunstsarvest, kõvakummist ja tselluloidist valmistatud pudukaupade ja spottide-kilude ala. Kõigi nende toodete alal võis märkida ekspordi suurendamist, näit.: kasvas võrreldes 1933. a. maiusainete ekspord 341 t-lt 460 t-le, kunstsarvel 351 t-lt 555 t-le, masinail ja metalltootel 223 t-lt 446 t-le, kondenseeritud piimal ja koorel 4 t-lt 111 t-le, spottidel-kiludel 46 t-lt 67 t-le, pudukaupadel 29,5 t-lt 36,8 t-le ja välismaa toorpuuvillakangaste ületöötamisel 113 t-lt 140 t-le.

Ekspordi arendamise ja kodumaatööstuse huvide kaitse alal tuli osakonnale esindajail võtta osa ka kaubanduslepingute sõlmimise tööd Briti, Soome, Saksa, Vene, Poola, Türgi ja Lätiga; samuti Tollipõhitariifide seaduse muutmise ja täiendamise seaduseelnõude koostamisest, missuguseist olid tähtsamad keemiaainete, kiutööstustoodete, lambavilla, grafiidi, nõopide ja alumiinium-rondide sisseveotollimaksu alandamine ning kasepakkuude väljaveotollimaksu kõrgendamine. Tööstustoodete sisseveotollimaksu norme ei kõrgendatud, vaid koguni alandati mitmel aladel kaubanduslepete sõlmimisel, näit.: puuvillatootel, pargitud nahkadelt, klaasteoselt, mõningaill masinail ja metallteoselt, karusnahkadelt ja pliitseilt.

4. Riigiasutiste tellimiste ja ostude korraldamine. Osakonna juures töötav tellimiste läbivaatamise komisjon pidas 24 koosolekut ja vaatas läbi 186 esitist mitmesuguse varustise hankimiseks riigiasutiste ja ettevõtete varustamiseks. Enamus neist soovides rahuldati, kuna väike osa lükati tagasi. Tuleb tunnustada, et riigiasutised ja ettevõtted suures enamuses püüavad anda oma oste ja tellimisi kodumaatööstusele ja teevad oste välismaalt ainult siis, kui tarvilikku varustust kodumaalt pole saada. Riigiasutiste ja ettevõtete välismaaostude kogusumma oli 1934/35. a. ümmarguselt 3 238 tuh. kr.

Riigiasutiste varustamine kantseleimaterjalidega toimub vähempakkumiste teel, mis korraldatakse Tööstusosakonna poolt 2 korda aastas. 1934/35. a. toimus ost kahel korral kogusummas 65 tuh. kr eest. Ostmisel püüti esijoones osta võimalikult odavamalt ja võtta tarvitusele kodumaatooted. Tuleb märkida, et mõlemad nõuded teostati. Materjalide hinnad on alanenud järjekindlalt ja kodumaalt saadavate materjalide osatähtsus tõusnud.

5. Välismaalaste teenistusload. Aktsia- ja osuühingute juhatuste ja nõukogude koosseisu seaduse üheks eesmärgiks oli kohalikkude kodanikkude mahutamise- ja teenistusvõimaluse suurendamine kodumaa ettevõtteis. Majandusministeerium koostas ka Välismaalaste teenistusloa andmise seaduse täiendamise seaduseelnõu, sest kehtiv seadus ei pakkunud küllalt võimalusi kohalikkude kodanikkude ettevalmis-

tamiseks ja õpetamiseks tööaladele, kus töötavad välismaalased. 1934/35. a. lõpuks ei saanud see eelnõu veel seaduseks, kuid põhimõtteliselt leidis Vabariigi Valitsuse heakskiitu. Aasta jooksul anti osakonnale 167 korral läbivaatamiseks välismaalastele teenistuloo andmise küsimusi. Enamuses leidsid need palved oma põhjendatuse tõttu osakonna toetuse, sest tarvilikke töajõude kohalikkude kodanikkude seas ei leidunud.

6. Tsemendihinna alandamine. Nagu eelmisel aastailgi, võttis osakond ka sel aastal päevakorrale tsemendihinna alandamise küsimuse. Peale pikemat aega kestnud selgitustöid ja läbirääkimisi asjast huvitatud organisatsioonidega saavutati a.-s. Tsemendivabrik „Port-Kundaga” kokkulepe, mille järgi 1. III 1935 tsemendihind üldmüügil vaguni viisi ostes alanes 30 senti tünnilt ja Asunduskomisjoni vajadusteks, betoonsõiduteede ja 7 uue silla ehitamiseks 75 senti tünnilt. Seejuures jäi Majandusministeeriumile õigus võtta küsimust uuesti päevakorrale, kui tsemenditoodang ja tarvitamine suureneb.

Rööbiti tsemendihinna alandamise küsimusega jätkas osakond tulekindlate ehitusmaterjalide tarvitamise selgitustööd, korraldades seks rea nõupidamiskoosolekuid kõnesolevate materjalide valmistajate ja tarvitajate organisatsioonide esindajate osavõtul. Selle töö tulemustena esitati Vabariigi Valitsusele põhimõtteliseks heakskiitmiseks ettepanekud, mis taotlesid tulekindlate ehitusmaterjalide propagandabüroo ellukutsumist Majandusministeeriumi juurde, asunikude ehituslaenu seaduse ja määruse ning Eesti Maapanga põhikirja muutmist ja täiendamist, eesmärgil — soodustada tulekindlate hoonete püstitamist ja kergendada seks laenu saamist ning selle kasutamist; riigi- ja omavalitsusasutistel ehituste puhul vaid tulekindlate ehitusmaterjalide tarvitamist; lubja, tsemendi ja telliskivide veotarifide alandamist raudteel; Siseministrile õiguse andmist vabastada tulekindlast materjalist ehitatud elamuid linnades ja alevs hindamismaksust kuni 5 aastani; riigimaadest telliskivitööstusele savi ja kütteinete saamist; Tartu Ülikooli või Riikliku Katsekoja juures saviuurimise ja -katse laborooriumi ellukutsumist ning tööstuskoolide juures savi ja muude tulekindlate ehitusmaterjalide õppeala organiseerimist tarviliste oskustöölise ja meistrite ettevalmistamiseks. Need ettepanekud kiideti heaks Vabariigi Valitsuse poolt 15. III 1935.

7. Mitmesugused küsimused. Kaupade sisseveomonopoliga ühenduses oleva, peamiselt sisseveolubade või nn. „litsentside” andmise töö on jaotatud Tööstusosakonna ja Kaubandusosakonna

vahel, et ühtlustada nende osakondade töökoormat ja saavutada püstitatud eesmärgid impordi reguleerimisel ja rahvamajanduse huvide kaitsel. Aasta jooksul otsustati ümmarguselt 5 000 sooviavaldist kaupade sisseveo alal.

Mitmesuguseid sisseveotollimaksu soodustuste saamiseks antud palveid, märgukirju ja ettepanekuid vaadati läbi ja otsustati 870.

Osakonna esindajad võtsid osa 162 koosolekust, mis korraldati teiste asutiste ja organisatsioonide poolt, ning vaatasid läbi riikliku linamonopoli ja toorlinatööstuse asutamise kavad, Kinoseaduse, Filmikomisjonini määruse, Tööütlide lahendamise seaduse, Minimaalpalkade seaduse, Tööinspektsiooni seaduse, Töölepingu seaduse ja Keelemääruse § 10 muutmise määruse eelnõud.

8. Mäeamet. Geoloogilisi uurimisi tegevusaastal teha ei saadud, sest maapõuevarade uurimiseks lubatud krediitid kulusid ära teemantpuuri kroonide parandamiseks. Kontrolliti arvatav raua-ookri leiukoht Hiiu saarel ja arvatavad väävilademed Viljandimaal, Nuija alevi lähedal. Alati vaatlusi Lasnamäel murtavate ehituslubjakivide klindi serva paljandi ja Lasnamäe murdude paralleelseerimiseks; töö jäi pooleli talve saabumise tõttu.

Pikalaenu Panga ülesandel uuriti Tamsalu lubjakivilademeid, et selgitada sealsete lubjapõletamiseks kõlblikkude kivitagavarade omadusi ja kogust. Anti geoloogilist konsultatsiooni: a) Tallinna riigivinaalao uue puurkaevu tarvis; b) Järvakandi klaasivabriku vesivarustise kohta.

Mineraalvarade uurimislubasid on antud välja 12, neist 1 luba marmori ja dolomiidi peale, 1 luba tulekindla savi peale ja 10 luba maagaasi ja nafta uurimiseks. Pikendati uurimislubade tähtpäevi maagaasi ja nafta uurimiseks (6 luba).

Kontsessioonilepinguid sõlmiti kaks: Eesti Tarvitajateühisuste Keskühisusega raua-ookri peale ja a.-s. Tsemendivabrik Port Kunda'ga kipsi peale.

Üle anti uutele omanikele 2 kontsessiooni: marmori ja dolomiidi peale K. Kilberg'ilt a.-s.-le „Calcit” ja kipsi peale N. Garšnek'ilt V. Beljanin'ile.

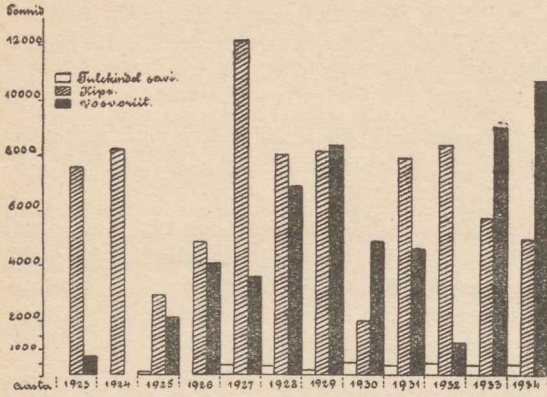
Kontsessioonilepinguist tühistati kaks õlikivi peale „The London & Northern Trading Co Ltd'ga” sõlmitut.

Rendilepinguid maapinna peale sõlmiti kaks.

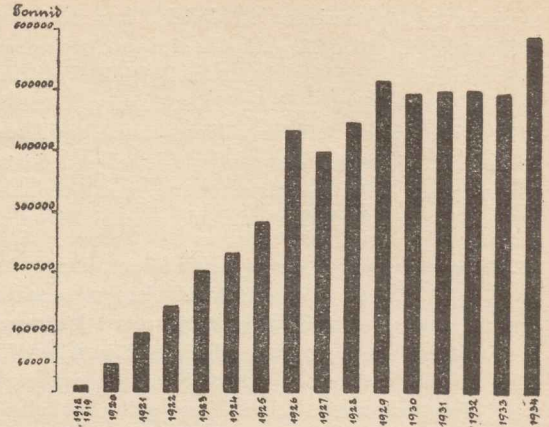
1. IV 1935 olid kehtivad:

	Kukersliit		Vosvoriit		Kips		Tulekindel savi		Marmor ja dolomiit		Raua-ooker		Nafta ja maagaas	
	arv	ha	arv	ha	arv	ha	arv	ha	arv	ha	arv	ha	arv	ha
Kontsessioonilepingud	8	28770*	1	833	3	21,75	3	126	1	155	1	1,863	—	—
Uurimislubad	10	69 150	—	—	—	—	1	30	1	167	—	—	17	23 332

*) Peale selle reservis 10 000 ha tagavaramaad.

Tulekindla savi, kipsi ja vosvoriidi toodang Eestis 1923—34.

Põlevkivi üldtoodang Eestis 1918—34.

Tehnilist järelevalvet kaevanduste ja õlivabrikute kohta teostas peamiselt mäetööstuse inspektor, kes tarvitas aasta jooksul sääraseiks revisjonisõitudeks 26 päeva, arvamata kaasa sõite linnalähedaisse lõhkeaineteladudesse. Nõorraamatute kontrollimist teostas ta kontrollõri kaasabil ministeeriumis.

Samuti kontrollisid tööde seaduspärasust mäetööstustes oma sealviibimiste puhul riiklikud markšeiderid ja ameti juhataja. **Markšeideri tööd** nõudsid välistöödena aasta jooksul 23 päeva. Kõigi kaevanduste mõõtetööde arvestused ja nende plaanidele kandmine kuulub riikliku markšeideri kontrollimisele. Mainitu võttis osa ka mäetööstuse statistika koostamisest ja nende küsimuste arutamisest, mis tulid otsustamisele mäeameti kolleegiumis.

Mäetööstuste tarbeiks maade **võõrandamise** asju tuli aruandeaastal ajada kahe kontsessionäri huvides. Ühe jaoks võeti üle kaks maa-ala riigi metsamaadest, teise jaoks tuli võõrandada nii riigi- kui ka eramaad. Riigimaade võõrandamiseks andis oma nõusoleku Vabariigi Valitsus (otsused 26. X ja 7. XII 1934).

Kolmanda kontsessionäri jaoks omandati samuti Mäeameti vahendusel eraomanduses olevaid maid.

Lõhkeainete tarvitamise järelevalve alal tuleb märkida „Vee- ja Maaparandusühingute Liidule“ lõhkeainete ladude ehitamise loa andmist ja a./s. „Kapsi & Co“ Pääsküla lao likvideerimist. Lõhkeainete ladude revideerimise tulemusena karistati üht laopidajat kohtu poolt.

Kaevandused tarvitasid tegevusaastal: Ammonsalpeetrilisi lõhkeaineid:

a) välismaalt toodud	157 423,7 kg
b) sõjaaegseist miinidest võetud	909,5 kg
Lõhkeželatiini	60,5 kg
Dünamiiti	169,5 kg
Kloraat-aineid	2 178,3 kg

Kogu lõhkeainete kogus 160 741,5 kg

Lõhkekapsleid tarvitati 565 tuh. tükki, elektrisüdikuid 928 tükki.

Peale mäetööstuses tarvitavate lõhkeainete tuli Mäeametil tegevusaastal anda tunnistusi süütenööri ja lõhkekapslite sisseveoks ka maaparandustööde jaoks.

Mäeameti juhatajal tuli võtta osa ka küsimuste lahendamisest, mis kerkisid üles ühenduses kaitsevæele tarbetuks muutunud miinide tühjendamisega.

Riigi Põlevkivitööstuse Nõukogu koosolekuist võttis osa ka Mäeameti juhataja. Arutusel oli tähtsamate küsimustena: Kukruse kaevanduse sulgemise asi, uue õlivabriku kavad ja tööliste pensioni määrus. Riigi Põlevkivitööstuse saaduste müügi asjus Läti ja Soome tuli mitmel korral korraldada nõupidamisi.

Soodustustena mäetööstustele anti aruandeaastal: mõningaid tollisoodustusi tööstustele tarvilikkude importesemete pealt ja „Eesti Vosvoriidile“ tasuta osa tööliste palku tööpuuduse vastu võitlemise kapitalist.

Mäeametil lasub peale selle petrooleumi, bensiini, kivisöe ja koksi sisseveolubade kontroll ja koostamine.

Tööstuste arvus ja seisus tegevusaastal suuremaid muudatusi ei olnud.

9. Patendiamet.

Leitisi on tegevusaastal esitatud 185, neist sisemaalt 103 ja välismaalt 82. Patente on välja antud sama aja jooksul 121, neist kodumaalastele 54.

Kaubamärke on registreerimiseks esitatud 231, neist sisemaalt 128 ja välismaalt 103. Registreeritud on kaubamärke 199, neist kodumaalastele 105.

Mudeleid on esitatud ja registreeritud 22, kõik kodumaalaste omad.

Patendikomitee poolt on arutatud läbi 210 asja. Apellatsioonikomisjon vaatas läbi 2 asja.

Kuna patentide ja kaubamärkide kaitse kestus ulatub mitmesse aastasse (patendid kuni 15 a., kaubamärgid kuni 10 a. ja rohkem), siis jäävad kõik aktid Patendiametisse hoiule, nad on tarvilikuks materjaliks uute asjade otsustamisel.

PÕLLUTÖÖMINISTEERIUM.

I.

1. Üldasjad.

Kantseleisse on koondatud juuridiline nõuanne ja kohtuasjade ajamine kogu ministeeriumi ulatuses. Need ülesanded täidetakse ministeeriumi ametnikkude poolt. Aasta jooksul on kohtuasju algatatud: 1) tsiviilasju — 205, neis esineb ministeerium nõudjana 105 ja kostjana 100 juhul; administratiiv-kaebusi — 101, neist esitatud ministeeriumi poolt 62 ja ministeeriumi vastu 39; kriminaal-süüdistusi — 22 ning administratiiv-sissenõude toimetusi — 66.

Tsiviilnõuded tekivad eeskätt lepinguvahekordadest, nagu rendilepingute tühistamised, kahjutasu nõuded, omandiõiguse tunnustamise nõuded jne. Administratiivkaebused on esitatud Riigikohtule ministri ja osakondade direktorite otsuste peale. Ministeeriumi kaebused on sihitud omavalitsusasutiste otsuste vastu maksude ja kohustiste asjus. Kriminaal-süüdistused tekivad suuremas enamuses Metsaseaduse rikkumistest (metsavargused, omavolilised raiumised jne.).

Kuna ministeeriumi keskasutised — osakonnad ja valitsus — asuvad kõik ühes hoones, on töö ratsionaalse korrastamise huvides koondatud kogu ministeeriumi keskasutiste postisaadetiste ja registratuuri toimetused ministeeriumi kantselei juurde. Paberite registreerimise alal on võetud senini üldtarvitava lauajuhendisüsteemi asemele vahenditu kaustade, nn. detsimaal-numeratsiooni süsteem, millega hoitakse kokku tööjõudu kirjade registreerimise alal ja saavutatakse tihe side jooksva asjaajamise ja arhiivi vahel.

Kantselei juures asub ministeeriumi raamatukogu, kogusummas 10 100 köitega, peamiselt põllumajanduse, loodus- ja tehniliste teaduste alalt. Neist raamatuid on 6 250 köidet kantselei korralduses olevas keskkogus, kuna 3 850 köidet puhterialast kirjandust on antud vastavate osakondade ja büroode juurde, et hõlbustada nende igapäevast käsitamist.

Kogu ministeeriumi asutiste arhivaalid on kogutud ühte, kantselei juures olevasse ministeeriumi arhiivi. Käesoleval ajal hoitakse ministeeriumi arhiivis alal mitmesuguseid arhivaale umbes 650 m.

2. Majandusasjad.

Keskasutise kassa läbikäik 1934/35. a. oli — laekumisi 1 394 983 kr ja väljamakseid 1 393 237 kr.

Ministeeriumi 1934/35. a. alg- ja lisaelarved kokku näitasid kulu 5 788 326 kr.

Tulude alal on pea-tööala võlgade sissenõudmine ja võlglaste selgitamine ning allasutiste tulu-aruannete ja dokumentide kontrollimine. Kokku on tulusid arvestatud ja kontrollitud ligi 500 000 dokumendi järgi. Kahtlasi rendivõlgu on aasta jooksul nõutud sisse 4 413 kr.

Operatsioonide alasse kuulub Maaseadusega võõrandatud inventari rahaliste arvete likvideerimine, erikapitalide ja fondide arvepidamine ja võõrandatud maade eest tasusaaajale lõpparvete koostamine.

Maaseadusega võõrandatud inventari likvidatsiooni alal on töö lõppjärgus ja seisab peamiselt rendileantud ja selgitamata arveil oleva inventari likvideerimises. Aasta jooksul on lahendatud selles osas arveid kogusummas 374 824 kr.

Erikapitalides, mis moodustuvad väljaveetavalt põllumajandussaadustelt võetavaist erimaksudest lina ja linaseemne, kanamunade, puu- ja aedvilja ning marjade ja kartuli alal, oli laekumisi 38 715 kr ja kulutusi 28 656 kr.

Juurde on loodud aasta kestel metsamajandus- ja jahikapital, kus oli laekumisi 1. VI 1934 — 31. III 1935 37 443 kr ja väljamakseid 10 995 kr.

Asunduskapitali 1934. a. tulude ja kulude eelarve ühes lisaelarvetega oli koostatud 5 742 178 kr peale, laekunud on tulusid 6 025 743 kr ja tehtud kulusid 5 314 733 kr.

Seakasvatuse edendamise ja peekonihindade kindlustamise fond, mis 1935. a. uue seadusega nimetati ümber seakasvatuse edendamise ja sealiha hindade kindlustamise fondiks, jaguneb: 1) seakasvatuse edendamise ja 2) sealiha kindlustamise kapitaliks. Sellesse fondi on laekunud 39 744 kr ja kulutatud 33 673 kr.

Eelnimetatud erimaksude, kapitalide ja fondide alal koostab kantselei eelarve-ettepanekud ja esitab need kinnitamiseks, avab krediidid ja kontrollib nende tarvitamist ning koostab eelarve täitmise aruanded.

Võõrandatud maade eest tasumaksimise alal on tasumaksimise peakomisjoni jõustunud otsuseid Eesti Maapangale saadetud tasusaaajale pantkirjade ja rahasummade väljamaksimiseks 3 952 099 kr suuruses.

Eriosa ministeeriumi majanduslikust tegevusest moodustab ministeeriumi hoone vana osa ümberehitamine. Enne ümberehitamist olid hoone puuosad ja suurelt osalt ka müürid kõdunenud, sisemiselt hoone väga halvast seisukorras ja jaotuselt ametiruumideks kõlbmatu. Ümberehitus algas 19. III 1934 ja lõppes suuremalt osalt 1. X 1934, kuna väiksema osa tööd — vahetiivatööd — kestsid 31. XII 1934.

II. KATASTRI JA MAAKORRALDUSE OSAKOND.

1. MAAKORRALDUS.

Maakorralduse tegevus jagunes tegevusaastal 3 peaharusse: 1) riikliku maatagavara korraldamine (planeerimine), 2) hinge- ja lapimaade kruntimine ja 3) erarendimaade korraldamine.

A. Riikliku maatagavara korraldamine (planeerimine).

Riigimaade planeerimisel tehtud töö võib jagada sisuliselt nelja korraldusala: 1) uute talude, kõrvaltöoharu-, eriotstarbe- ja eluasemekohtade rajamine, 2) riigistatud maadel asetsevate endiste renditalude ja väikemaapidamiste korraldamine, 3) eraomanduslikele väikekohtadele juurdelõigete planeerimine ja 4) riigimaade vahetamine eramaade vastu.

1. Eeltööd.

Riikliku maatagavara korraldamise tähtsamate eeltöödena esinesid: 1) omavalitsustele ja üldkasulikele organisatsioonidele maa määramise tarviduse ja võimaluste selgitamine ja 2) väikekohtade suurendamiseks ning uudismaakohtade rajamiseks tarviliikude metsamaade uurimine ja nende planeerimiseks Vabariigi Valitsuselt loa nõutamine.

Omavalitsustele ja üldkasulikele organisatsioonidele on Vabariigi Valitsuse poolt aasta jooksul otsustatud anda maad omandiks:

a) Omavalitsustele (kokku 57 asutise tarvis) 517 ha järgmisteks otstarveteks:

	Hoolekande otstarbeks	Koolide jaoks	Omavalits. ametn. jaoks	Muudeks vajadust.
Arv	9	34	5	9
Ha	391	105	11	10

b) Üldkasulikele organisatsioonidele, kokku 32 org-ile 76 ha järgmiselt:

Tuletõrjeseitsidele		Haridusselts. ja ÜENU osak.		Põllumeeste ja telstele selts.		Kogudustele	
arv	ha	arv	ha	arv	ha	arv	ha
9	5	4	4	6	7	13	60

Seega on omavalitsustele ja üldkasulikele organisatsioonidele riiklikust maatagavarast aasta jooksul antud maad omandiks 594 ha — 89 asutise ja organisatsiooni jaoks.

Metsamaid on sel aastal uuritud ja planeerimisele määratud 60 metskonnast ca 1300 ha, sellest ca

Ümberehitusel valmis maja kolmel korral kokku 32 ametiruumi 1133 m² põrandapinnaga, peale selle koridorid, vestibüül, majateenijate korterid jne., kõik varustatud keskkütte-, vesivarustis- ja ventilatsiooniseadistega. Üldsummas saadi ümberehitusel 1910 m² põrandapinda ja 6120 m³ mahtu.

Tehtud tööde hind, kalkuleerides kehtivate töö ja materjali normihindade alusel, oleks 106901 kr, — tegelik maksumus oli 72875 kr.

1000 ha juurdelõikeiks ja 300 ha uudismaakohtade rajamiseks.

2. Uute kruntide rajamine ja varemplaneeritud kruntide ümberkorraldamine.

Uusi krunte on tegevusaastal rajatud kokku 470 ühikut, ca 4400 ha suuruse pindalaga. Maade ja kohtade iseloomu järgi jagunevad uuestirajatud krundid järgmiselt:

M a a	Normaaltalud				Kõrvaltööharu-kohtad (kuni 8 ha) arv	Maelaseme-krundid (kuni 5 ha) arv	Ehituskrundid (kuni 1 ha) arv	K o k k u
	kuni 10 ha	10—20 ha	üle 20 ha	k o k k u				
	a r v							

a) Põllumajanduslikust maast rajatud krundid.

Harju	3	28	3	34	4	1	8	47
Viru	2	21	2	25	4	—	—	37
Järva	—	10	—	10	3	6	—	19
Lääne	—	1	1	2	1	2	—	5
Saare	1	—	—	1	1	—	7	9
Pärnu	1	5	1	7	12	9	11	39
Viljandi	2	10	1	13	6	5	3	27
Tartu	5	5	—	10	3	16	7	36
Võru	—	5	1	6	—	12	40	48
Valga	—	1	—	1	—	1	4	6
Petseri	4	2	5	11	—	1	—	12
Kokku arv . . .	18	88	14	120	34	51	80	285
%	6,3	30,9	4,9	42,1	12,0	17,9	28,0	100

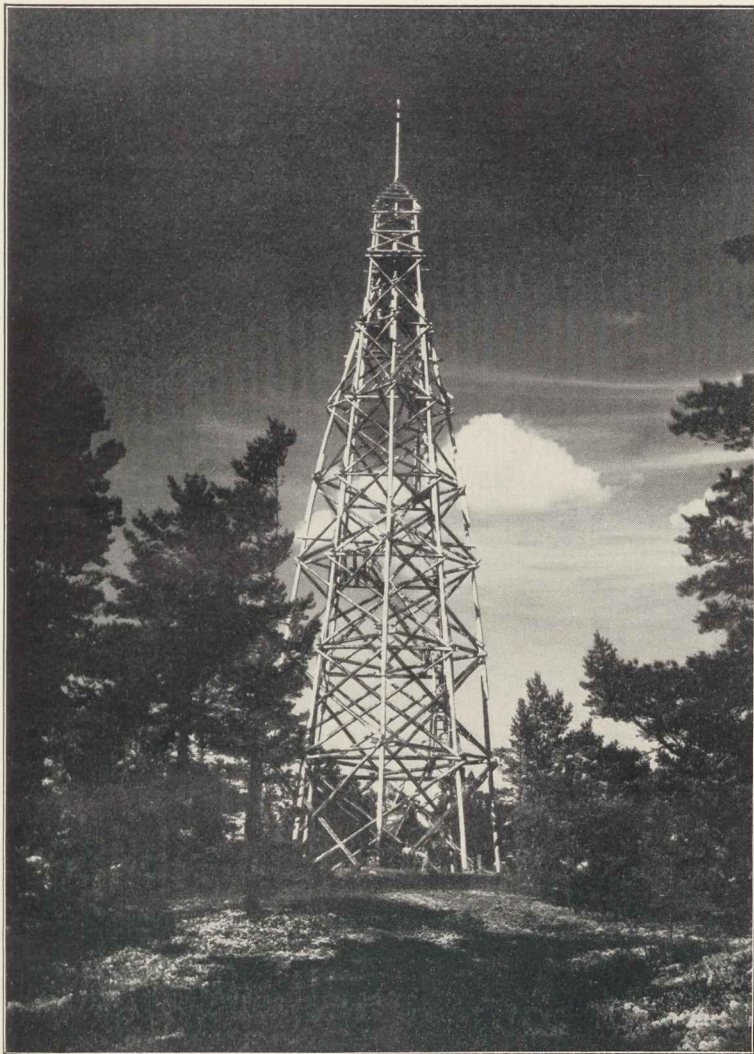
b) Uudismaast rajatud kohad.

Harju	2	9	6	17	4	—	2	23
Viru	4	8	1	13	2	4	—	19
Järva	—	6	2	8	1	1	—	10
Lääne	1	10	1	12	4	2	—	18
Saare	—	5	4	9	—	1	—	10
Pärnu	—	2	2	4	3	1	—	8
Viljandi	—	14	15	29	—	1	—	30
Tartu	5	14	4	23	13	—	—	36
Võru	—	—	—	—	—	—	25	25
Valga	—	1	—	1	—	—	4	5
Petseri	—	1	—	1	—	—	—	1
Kokku arv . . .	12	70	35	117	27	10	31	185
%	6,5	38,0	19,0	63,5	14,3	5,4	16,8	100

Uuestirajatud kohtade suurus on keskmiselt: a) põllumajanduslikul maa-alal: normaaltaludel — 13,0 ha, kõrvaltööharu-kohtadel — 6,7 ja eluasemekohtadel — 3,0 ha;

b) uudismaadel: normaaltaludel — 17,6 ha, kõrvaltööharu-kohtadel — 7,4 ja eluasemekohtadel — 2,9 ha.

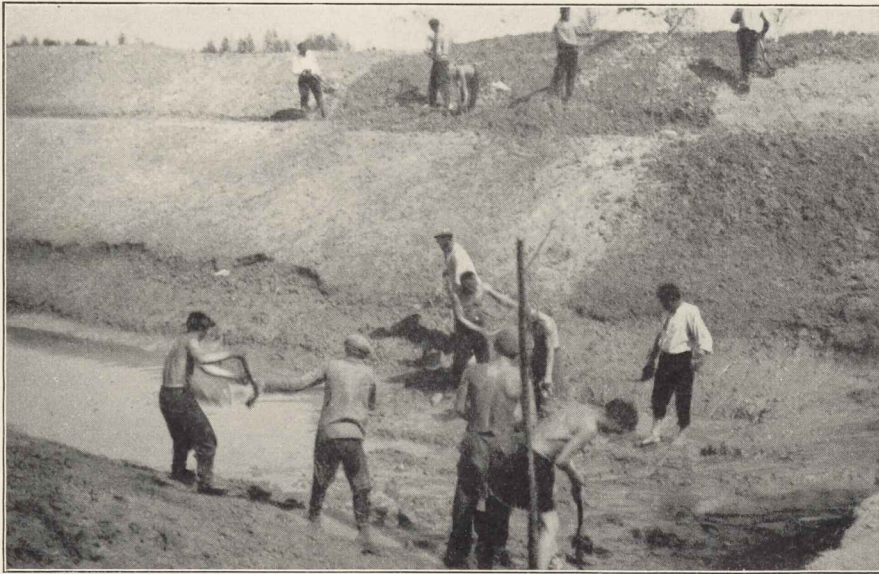
Põllumajanduslikust maast tuli valdav osa kohadest planeerida tiheduse-kohtadeks, kuna uued

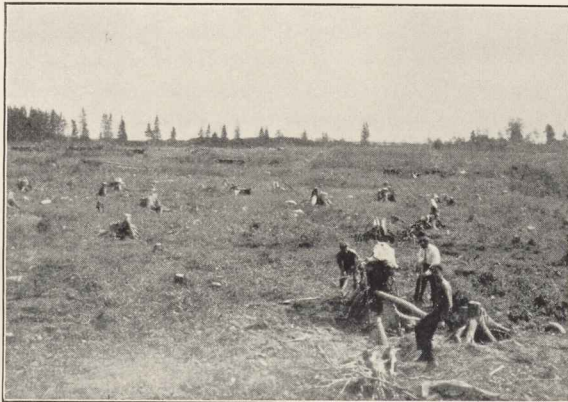
*Pikanõmme maamõõdu vaate-
torn.*

*Nõva veeühingu pea-
kraav.*

*Pirita jõe süvendus-
õgvendustööd.*

*Keskel vasakul: Kännu-
juurimine Lemmetsi asun-
duses.*

*Keskel paremal: Tüübi-
lisi Asunduskomisjoni poolt
osaliselt väljaehitatud koos-
ehitisi Lepplaane asunduses.*

*Viljakoristamine Pikavere-
Suursoo väljadel.*

kohad rajati peamiselt omavalitsuste kasutamisel olnud väiksemaid maatükkidest. Ka rajati mõisade planeerimisel kohti mõisatöölistele, kes ei suuda suuremaid kohti edukalt kasutada. Pealegi puudus maatagavara neile suuremate kohtade planeerimiseks. Uusi ehituskrunte on rajatud 15 ehituspiirkonnas, kokku 111 ühikut, keskmise suurusega igatüki 0,65 ca.

Varem planeeritud talundeid, omavalitsustele ja üldkasulikele organisatsioonidele määratud maakohti ja muid eriotstarbekohti ning ehituskrunte on aasta jooksul korraldatud ümber kokku 993 ühikut, ca 20 345 ha pindalaga.

Ümberkorraldatud talundeist asub: Viljandimaal — 68, Saaremaal — 61, Tartumaal — 58, Pärnumaal — 41, Virumaal — 39, Võrumaal — 34, teistes maakondades vähem. Eriotstarbe- ja palgamaakohadest asub: Virumaal — 79, Harjumaal — 70, Pärnumaal — 63, Viljandimaal — 56, Võru- ja Läänemaal kummaski — 50, Tartumaal — 48, Järvamaal — 42, Valgamaal — 13, Petserimaal — 9 ja Saaremaal — 6.

Kohtade ümberkorraldamisel on nende kaugel asuvad maatüki võimalust mööda koondatud ja paigutatud ümber lähemale talu õuele, korraldatud teedevõrku, muudetud piire sobivamaiks ja suurendatud elujõuetuid kohti riigi maatagavara arvel. 335 ümberkorraldamisel olnud asunduskohast suurendati 204, s.o. ca 61%. Suurendamisel on keskmiselt igale kohale antud juurde 3,8 ha, mille tagajärjel asunduskohad kujunesid keskmiselt 12,1 ha suurusteks.

Lõplikult on aasta jooksul korraldatud 16 ehituspiirkonda. Neis on korraldatud ümber 157 ehituskrunti ja, nagu eespool öeldud, rajatud 111 uut. Korraldamisel on reguleeritud tänavavõrku, muudetud kruntide piire sobivamaiks ja suurendatud tagavaramaa arvel 120 ühikut. Peale selle on ehituspiirkondade lõplikul korraldamisel jäetud maad reservi alevikes peetavate loomade karjatamiseks ja alevikuelanikele kartulimaaks ca 164 ha, millest edaspidi vajaduse tekkimisel on võimalik rajada ka uusi ehituskrunte.

3. Renditalude ja väikemaapidamiste korraldamine.

Endisi mõisa-renditalusid ning sauna- ja kandikohti korraldati 465 ühikut, kogupind naga 8 880 ha. Neist asub: Virumaal — 185, Läänemaal — 168, teistes maakondades vähem. Lähikaudu 35% kogu korraldatud renditaludest on nende elujõulisteks muutmiseks suurendatud riigi tagavara- ja metsamaade ning suuremate renditalude arvel. Juurdelõike keskmine suurus oli ühiku kohta 4,2 ha. Korraldatud renditalude ja väikemaapidamiste suurus on keskmiselt — 19 ha. Renditalude korraldamisel on vähendatud nende lahusasuvate maatükkide arvu maade ümberpaigutamise teel ja maad koondatud võimalikult õue lähedusse, peale selle on korraldatud juurdepääsuteid ja eraldatud renditalude maadel asetsevaid väikemaapidamisi ning jagatud mitme perekonna kasutada olnud renditalusid iseseisvaks ühikuks, vastavalt majapidamiste arvule.

4. Väikekohtade suurendamine.

Planeerimise korras on suurendatud 641 elujõuetut talu, 362 riigimaast müüdüd maakohta, 330 popsikohta ja 139 hingemaa kruntimisel eraldatud väikekohta — kokku 1 472 ühikut, millele on juurde antud riigimaad ca 5 164 ha. Suurendatud on keskmiselt: talusid — 4,0 ha võrra, riigimaakohti — 2,7 ha võrra, popsikohti — 3,9 ha võrra ja hingemaa kohti — 2,8 ha võrra. Juurdelõikeid on antud Tartumaal — 295, Petserimaal — 237, Viljandimaal — 190, Võrumaal — 162, Läänemaal — 161, Harjumaal — 112, Pärnumaal — 108, Saaremaal — 66, Järvamaal — 54, Virumaal — 50 ja Valgamaal — 41. Peale selle on, nagu eespool väljendatud, korraldamisel suurendatud veel end. mõisa-renditalusid, väikesi asunduskohti ja ehituskrunte — kokku 400 ühikut, kuhu juurde anti ca 1 550 ha. Kokku on seega sel aastal suurendatud 1 876 ühikut, andes neile juurde ca 6 700 ha. Juurdelõiked on planeeritud peamiselt metsa- ja metsarohumaadest, omavalitsuste käes kasustada olnud kultuurmaade ülejääkidest, postijaama kohtadest jne.

Peale selle on planeeritud 866 rohumaatükki, ca 7 900 ha pindalaga, ajutisele kasutamisele andmiseks neile väikemaapidajale, kelle kohad asuvad riigi tagavaramaast niivõrd kaugel, et kehtivate planeerimisjuhtnõuude järgi polnud võimalik anda juurdelõikeiks. Samuti, et ajutiselt abistada neid, kellel suurem osa maadest on uudismaa, mille ülesharimine nõuab pikemat aega.

5. Riigimaade vahetus eramaade vastu.

Riigimaade vahetusi eramaade vastu on võetud ette vaid eramaaomanikkude soovil maade koondamise ja piiride õgvendamise otstarbel. 1934/35. aastal oli riigimaade vahetusi 306 taluga, neist 234 taluga maade koondamise ja 72 taluga piiride õgvendamise otstarbel, kusjuures riigi poolt on taludele antud ca 1 540 ha ja eramaid liidetud riigimaade külge ca 1 200 ha. Riigimaid on vastu antud rohkem selletõttu, et maade vahetamisel on väikestele taludele koos vahetatava maaga antud ka juurdelõikeid. Kuna maavahetusega talude kaugelasunud maad on koondatud talu õue lähedusse, siis on aasta jooksul toimetatud maadevahetusega võimaldunud talumaade kultuurpindala suurendada 1 450 ha võrra ja piiride õgvendamisega on loodud paremad maakasutamise võimalused ca 180 ha suurusel maa-alal.

Kogusummas on riigi maatagavara korraldamisel 1934/35. a.:

- 1) rajatud uusi kohti:

a) talundeid (üle 1 ha suurus)	359 ühikut
b) ehituskrunte (alla 1 ha)	111 „
- 2) planeeritud juurdelõikeid:

a) talundele	641 „
b) popsikohtadele	330 „
c) hingemaa kohtadele	139 „
d) riigimaast müüdüd maakohtadele	362 „
- 3) korraldatud renditalusid ja väikemaapidamisi

4) planeeritud tumber:

a) talundeid	335	ühikut
b) ehituskrunte	157	„
c) eriotstarbe- ja palgamaakohti	486	„
d) endistele võõrandatud maade omani- kele tagasiantavaid maakohti	15	„
5) vahetatud riigimaid eraomanik- kude maadega	306	„
6) ajutiseks kasustamiseks planeeritud	866	„

Kokku korraldatud 4 572 ühikut

Korraldamisel olnud riigimaa suurus oli kokku ca 48 000 ha.

Peale selle on liidetud riigimetsa külge põllumajapidamiseks kõlbmata maid 1 050 ha — 60 tüki.

6. Maasaajate valik uudismaa-, kaluri- ja käsitöökohtadele.

Maasaajad uudismaa-, kaluri- ja käsitöökohtadele valitakse maakorralduse komis-

jonide poolt ja need kinnitab lõplikult Põllutöominister. 1934/35. a. on maakorraldusameti kaudu maasaajaid valitud 166 uudismaakohale, sellest 133 — põllumajanduslikule ja 28 — kalurikohale.

1934/35. a. valitud maasaajaist olid senise elukutse ja tegevuse järgi: põllu- ja metsatöölisi ja juhusliku töö tegijaid — 32%, rentnikke ja pooleteramehi — 15%, väikemaakasustajad (end. popsikoha pidajad ja juhuslikkude maatükkide rentnikud) — 11%, käsitöölisi ja ametimehi — 11%, tööstustöölisi — 14% ja kalureid — 17%. Sellega olid enamusrühmadeks põllutöölised ja rentnikud. Pärnu- ja Läänemaal olid ülekaalus kalurid.

Keskmiselt on valitud maasaajail vara: 20% maasaajail — kuni 300 kr, 22% — 300—500 kr, 15% — 500—750 kr, 11% — 750—1 000 kr, 23% — üle 1 000 kr ja 9% ilma varata. Võrreldes eelmise aastaga on maasaajate varaline tase tõusnud. Ilma varata on vaid tööstustöölised, kuid et viimaseil on püsiv teenistus, siis ei ole ka neil eluasemekohtadele asumiseks ülesamatuid raskusi.

Valitud maasaajaist on peaaegu erandita kõik perekonnaga isikud. Keskmiselt oli perekonnas 4 liiget, neist tööjõulisi keskmiselt 2,5 isikut.

1934/35. a. väljaantud uudismaakohtadest oli arvu järgi: kuni 5 ha — 63, 5—10 ha — 30, 10—15 ha — 25, 15—20 ha — 30 ja üle 20 ha — 18.

B. Eramaade korraldamine.

7. Hingemaade kruntimine.

Petserimaal ja Narva jõe tagusel maa-alal esineva hingemaade

süsteemi likvideerimine toimus tegevusaastal täies ulatuses eramaamõõtjate kaasabil, kes täitsid kõik kruntimisega seotud maamõõtmise ja plaanide valmistamise tööd.

Aasta jooksul on krunditud hingemaid:

	Külade arv	Talude arv	Pindala ha
Petserimaal	17	357	2 713
Virumaal	8	79	1 783
Kokku	20	436	4 496

Kruntimisel on talu maa keskmiselt koondatud 2,5 tükki.

Senini on krunditud hingemaid üldse 713 küla, kus 12 366 talu, pindalaga 126 534 ha.

8. Lapimaade korraldamine (koondamine).

Lapimaade korraldamine on piirdunud peamiselt Saaremaa-

ga. Samuti kui hingemaade kruntimine, on ka lapimaade korraldamine toimunud 1934/35. a. peamiselt eramaamõõtjate kaasabil, kes on teostanud kõik maamõõtmistööd. Riigi maamõõtjate kaudu on tegevusaastal korraldatud vaid 28 talu, 551 ha pindalaga.

Aasta jooksul on korraldatud lapimaid:

	Piirkondade arv	Talude arv	Pindala ha
Saaremaal	8	291	5 694
Viljandimaal	2	9	257
Kokku	10	300	5 951

9. Ühismaade jaotamine.

Ühismaade jaotamine on enamail juhtudel toimunud kõrvaltoimetusena lapi-

ja hingemaade külades esineb rohumaad, eriti karjamaad, harilikult ühismaana. Eraldi toimetuste alusel on sel aastal jaotatud ühismaid Tartu- ja Petserimaal kahes piirkonnas 110 ha suurus.

C. Rendimaade korraldamine.

10. Kogukonna-, asutiste ja erarendimaade (popsikohade) korraldamine.

Popside õiguste kindlaksmääramine toimub Kogukonna-, asutiste- ja erarendimaade

korraldamise seaduse alusel. Aruandeaasta jooksul on otsustatud lisaks endistele eraldada veel 5 popsikohta, seega on määratud eraldamisele üldse 10 486 popsikohta.

Popsikohtade tegelik eraldamine toimub aga Maakorralduse seaduse alusel. Tegevusaasta jooksul on popsikohti eraldatud 904 ühikut, 2 400 ha pindalaga. Nagu nimetatud, on neist juurdelõikeid saanud 330 kohta, kusjuures juurdelõigete pindala on 1 300 ha. Seega juurdelõike keskmine suurus — 3,9 ha. Kinnistatud on tegevusaastal 148 popsikohta. Kokku ühes varem eraldatud popsikohtadega on senini lõplikult eraldatud 3 601 popsikohta, pindalaga 12 545 ha, neist kinnistatud 398 kohta. Kinnistamisel on 1 359 popsikohta.

2. KATASTER.

11. Maamõõte-tööd.

Tegevuse raskuspunkt lasus tegevusaastal maamõõteala ametkonnal maakorralduse töökava täitmisel. Maamõõtjate ülesandeks oli nimelt korraldatavate maa-

alade plaanide koostamine, riigimaade, lapi- ja hingemaade ning kogukonna, asutiste ja erarendimaade korraldamise kavade valmistamine, nende kavade looduse kandmine, maatükkide piiramine, uute ühikute mõõtmine ja plaanide valmistamine kinnistamiseks ja katastris märkimiseks. Suvise välistöö tulemused osutusid kokkuvõttes järgmisteks:

1) maaplaanide välisvõrdlust	598	ühikut	—	13 938	ha
2) riigimaade korraldamisi	4 632	„	—	49 000	„
3) maakohtade piiritamisi	4 939	„	—	46 834	„
4) era-, lapi- ja hingemaade kruntimisi	117	„	—	1 356	„
5) kogukonna-, asutiste ja erarendimaade korraldamisi	904	„	—	2 399	„
6) katastrimetsa eraldamisi	245	„	—	4 432	„

Teisel kohal katastriameti ülesandeks asetseb kaardistamise ala. Kuigi kaardistamise alusvõrgu arendamine kuulub maamõõteala esmajärguliste ülesannete hulka, suudeti vajaliku koosseisu ja krediidide vähesuse tõttu sellele tööalale rakendada vaid 10 ametnikku. See koosseis jagunes tööliikide järgi kolmnurgavõrgu, kõrgusvõrgu ja polügonomeetrilise võrgu tööde rühmadeks.

Suuremõduline katastri mõõtmise plaanimaterjal on kasustatav väikesemõduliste kaartide koostamiseks vaid siis, kui need mõõtmised tugenevad täpsaile kaardistamisalusvõrkudele — kolmnurga-, kõrgus ja polügonomeetrilisele võrgule.

Kolmnurgavõrguga kaeti suve jooksul ca 3 200 km², ühendades Virumaa triangulatsiooni Nehatu Baltimere Geodeetilise Komisjoni baasiga. Seejuures asetati ja mõõdeti üle 40 II klassi punkti. Punktidele ehitati vaatlustornid kõrgusega kuni 33 m.

Kõrgusvõrgu loomise töid alustas esmakordselt Eestis 1933. a. katastriamet. See töö on olulise tähtsusega, et ühendada ja kasustada kaardistamiseks kõik meie territooriumil teostatud tehnilised loodimistöid.

Tehnilisi loodimisi teostatakse meil teede rajamistel, maaparanduseks ja muudeks praktilisteks vajadusteks üle riigi laiialdaselt. Ka pinnaloodimisi toimetatakse tihti seoses maakorralduse ja asundamisega. Kuigi juba Vene ajast Eesti territooriumil on tehtud üksikud täpsa loodimise käigud raudteid mööda, ei vasta neil töödel asetatud kindelpunktide kõrgused enam tõelistele kõrgustele, kuna osalt geoloogilistel põhjustel, osalt inimeste kaastegevusel nende punktide esialgne asukoht on muudetud. Need kõrgusmärgid asuvad üksteisest tavaliselt väga kaugel ja seepärast on meil kõik paiklikud loodimised isekeskis ühendamata. Neil kaalutlusil asuti ülemaalse täpsa loodimisvõrgu loomisele. Tööd teostati Tapa-Jõhvi-Mustvee-Jõgeva-Tapa polügoonil, kus kolmnurgavõrgu tööd ajakohaselt juba teostatud.

Polügonomeetrilise võrgu töid teostati Virumaaal läinud aastal esmakordselt, määrates kindlaks 600 võrgupunkti. Kuna katastri mõõtmisteks vajaliku täpsusega IV—V järgu punktide trigonomeetrilisel teel määramine, eriti metsamaa-aladel kõrgete signaalide püstitamise tõttu on kulukas ja aegaviitev, annab polügonomeetriline võrk samu tulemusi odavamalt ja kiiremalt.

Osa maamõõtjaist, arvult 6, oli läbi aasta ka suvisel välistöö perioodil ametis eramaamõõtjate poolt katastrisse ja kinnistamiseks esitatavate maaplaanide kontrollimisega. Neid plaane esitati tegevusaastal eramaamõõtjailt ametile õigekstunnustamiseks 5 093 maaühiku kohta pinnaga ca 66 000 ha.

Joonestustöödel koostati 2 814 plaani, piiride väljavõtteid 45 327 piiripunkti kohta ja skemaatilisi katastrikaarte mõõdus 1 : 10000 — 139 planšetti a ca 31 km². Viimastest paljundati ameti kivitrukil 79 planšetti a 50—100 eksemplari.

Joonestustöödel oli läinud aastal tööpinge endiselt suur. Peale riiklikkude asutiste tuli kiires korras rahuldada suurel arvul (945 plaani) eraisikute tarvidusi.

Kaardistamisala kui iseseisev ülesanne oli meil senini tunnustamist leidnud vaid riigikaitse vajaduste piires. Põllutööminsteeriumi tegevusalad nõuavad aga paratamatult ülevaadet katastri-maakohtade piiridest, mis kaitsevæekaartidel puuduvad. Katastripiiride järgi on tarvidus ka teistel asutistel, eriti Teedeministeeriumi Maanteede Valitsusel ja vallaomavalitsustel. Arvestades asutiste nõudeid, tuli rakendada selle ala töödele kogu talve jooksul joonestajaid ja hädaabitöölisi kahes vahetuses.

12. Hindamistöid.

Kinnisvarade hindamise seaduse alusel on kinnisvarade valdajail õigus taotleda oma valduste ümberhindamist, kui olemasolev hindamine ei vasta tegelikule olukorrale. Sääraseil juhtudel teostub ümberhindamine palujate kulul. Peale selle on aga ümberhindamised sageli tarvilikud ka riigi huvides, sest näit. Lõuna-Eestis asuvate ostutalude üldine hindamine toimus 30 a. eest, mistõttu tuleb ilmsiks palju puudusi, eriti võrdlustel hiljem hinnatud taludega.

Tegevusaastal on koha peal hinnatud ja hinnatud ümber kokku 33 165,6 ha maid, 100 hoonet ja 15 tööstusettevõtet. Hindeid arvutati ümber puhaskasurubladeks 18 000 maaühiku kohta.

13. Katastri arhiiv.

Arhiivi peatöölaks oli maaühikute koostises, hindeis ja omanikkude ümberkinnistamistel ja muudel põhjustel esiletulnud muudatuste märkimine katastris, uute arhivaalide paigutamine arhiivi ja arhiivi põhjal mitmesuguste õienduste väljaandmine. Aasta jooksul on katastrisse muudatusi kantud sisse 15 071, uusi arhivaale arhiivi paigutatud 4 062 ja arhivaale kasutamiseks antud välja 236 100 toimetust ja plaani.

3. MAAPARANDUS.

14. Maaparanduse eel töö. Loodimis- ja muid maaparandusega seotud tehnilisi eel tööid tehti 1934/35. a. peamiselt riigimetsades ja ühenduses maakorraldus- ja asundamistöödega. Väikemajapidamistele juurdelõikeiks ja uudismaakohtade loomiseks on viimaseil aastail rohkesti planeeritud ära riigi metsamaid. Selle tagajärjel vähenenud metsa juurdekasvu on võimalik kompenseerida kavakindlate metsakuivendustöödega. Metsakuivenduse kavad on viimaseil aastail koostatud Maaparandusameti poolt ja need kooskõlastatud ümbruses asetsevate riigi- ja eramaade maaparanduse kavadega. Uurimistööd teostati 1934. a. välistööde hooajal üldse 20 metskonnas ümmarguselt 35 000 ha maa-alal. Riiklikke asundamistöid teostatakse peamiselt märgadel metsamaadel ja madalsoodel, samuti toimub juurdelõigete andmine ühenduses üldise maakorraldusega ja popsikohtade korraldamisega peamiselt liigniiskuse all kannatavate maade arvel. Seepärast tuleb peaaegu kõik asundamisele ja korraldamisele kuuluvad riiklikud maareservid loodida ja ühes partselleerimiskavadega koostada ka maa-kuivenduskavad. Sääraseid uurimis- ja loodimistöid on 1934. a. tehtud 45 kohas umbes 17 000 ha maa-alal. Eramaade huvides on uurimistööd teostatud 9 piirkonnas, neist suuremad: Pirita, Tännasilma ja Tiinuse jõe vesikonnad.

Uurimistööd täidetakse viimasel ajal tervete vesikondade kaupa ja peakraavid projekteeritakse nii, et iga maapidaja saaks naabreist sõltumatult teha oma maal maa-kuivendustööd. Edaspidi peaks kuivendustavajavail maa-aladel kujunema üle riigi umbes selline peakraavide võrk, nagu praegu on avalikkude teede võrk.

15. Üldtähtsusega veejuhtmete korraldamistööd. Jõgede süvenduse-õgvenduse töid ja peakraavide kaevamist tehti tegevusaastal töökorralduse erifondi ja korrallise eelarve krediitide arvel. Hädaabitööd maaparanduse alal alustati 1933. a. detsembris ja lõpetati mais ja juunis 1934. a. 65 kohas ja selleks kulutati riiklikke summasid 180 tuhat kr. Katastri ja Maakorralduse Osakonna krediitidega tehti töid 82 kohas kokku 140 tuhande kr eest ja Veeteede Valitsuse poolt Põllutöoministeriumi kavade järgi süvendusmasinatega neljas kohas 75 tuhande kr väärtuses. Uusi töid alustati 46 juhul, neist riigi arvel 9 ja riigi osalisel toetusel 37. Väljaantud riiklikkude summade abil on 1934/35. a. kaevatud üldise tähtsusega peaveejuhtmeid üldse 275 km, mille läbi avanesid kuivendusvõimalused 20 tuhande ha maa-alale. Suuremaid töid on teostatud üle riigi kõigis maades.

Kuni 1. IV 1935 on üldise tähtsusega veejuhtmeid riigi arvel ja osalisel toetusel korraldatud üldse 652 kohas, kogupikkusega 4 640 km, ja kuivendusvõimalusi on loodud ümmarguselt 400 tuhande ha maa-alale; raha on siin kulutatud 4,7 milj. kr.

Jõgede ja peakraavide kaevamiseks on riik kultanud võrdlemisi suuri summasid ja sellepärast on ta ka huvitatud, et teostatud tööd hoitakse tarvilikult korras.

Et siin vältida seniniilmnenud puudusi, muudeti 1935. a. algul Veejuhtmete korrashoiu seadust nõnda, et kaevatud veejuhtmeid on kohustatud hoidma korras maapidajad, kelle maid veejuhe läbib, igaüks oma maa piirides senini, kui nad pole veekomisjonile esitanud korrashoiu kohustuste jagamiseks õiglasemaid aluseid. Vastasel korral seatakse veejuhe korda maapidajate kulul. Sellega on riigi toetusel kaevatud veejuhtmete korrashoid kõigiti kindlustatud.

16. Veeühingud. Teatavasti on 1925. a. kehtimapanud Veeühingute seaduse alusel võimalik üldise veejuhtme kaevamise kuludest sundida võtma osa maapidajaid, kes kaevatavast veejuhtmest saavad tulu. Ettevõtte teostamiseks asutatakse siis veeühing. Kuni 1. IV 1935 on säärased veeühingud asutatud üldse 330. Tegevusaasta jooksul on veeühingute asutamises märgata väikest tõusu, nimelt on kinnitatud 51 veeühingut eelmise aasta 44 vastu. Veeühingute asutamist soodustab asjaolu, et viimasel ajal antakse üldise tähtsusega veejuhtmete kaevamiseks riiklikku toetust ainult siis, kui maapidajate poolt on kaevamistöde teostamiseks ja korrashoiuks asutatud veeühing. Ka on veeühingud maaparanduslaenu saamisel soodustatud seisukorras. Senini on veeühinguisse koondatud ümmarguselt 14 000 maapidamist umbes 110 000 ha kuivendustavajava maa-alaga.

17. Veeolude uurimine. Sisevete uurimise alal jätkati Eesti vesikonnas hüdromeetri- ja geoloogilisi töid ja hüdroloogilisi vaatlusi. Vaatlusvõrgus töötas aasta lõpul 85 veemõõtjat, 9 sademetemõõtjat, 3 lumekatte ning -tiheduse mõõtjat ja 5 veetemperatuuri mõõtmise punkti.

Voolumõõtmist tehti 123, nendest 16 jääkatte all. Kogu senini tehtud voolukoguse mõõtmiste alusel kontrolliti, parandati ja konstrueeriti uued kõverad.

Tugedes ümbertöötatud veepinna kõrguste ja sekundiliste voolukoguste statistilisele materjalile koostati ülemaaline äravoolu jaotuse ülevaade mitmesuguste ajaperioodide kohaselt, nagu aasta keskmise äravoolu jaotuse ülevaade, äravoolu koefitsientide ülevaade, maksimaalse äravoolu ülemaaline jaotus jne. Äravoolu jaotuse uurimisel tuletati kestuskõvera võrrandid aasta keskmisele äravoolule, vegetatsiooniaegsele keskmisele äravoolule, maksimaalsele äravoolule, vegetatsiooniaegsele maksimaalsele äravoolule, kusjuures selgus, et need äravoolud, arvatud välja kauaaegne keskmine aasta äravool, püsivad kindlas sõltuvuses äravoolu miinimumist. Sellekohaselt koostati 1933. a. äravoolu miinimumide ülemaaline kaart otseste mõõtmiste alusel. See äravoolude uurimus võimaldab vastata reale veemajanduses üleskerkivaile küsimustele ka neis vesikonnas, kus puuduvad otsesed vaatlusandmed.

Eelmiste aastate eeskujul korraldati kunstlikkude veejuhtmete hüdraulist uurimist. Ülemiste-Pirita kanali kapitalaümberehituse tõttu avanes soodus juhused

määrata konstantse voolukoguse juures voolusängi karedust — lõhutud paekivi sängis, siledas betoon-sängis, turbamaas, mineraalmaas ja sillutatud nõlvade voolusängis. Uurimusest selgub tungiv tarvidus veejuhtmete korrashoiuks, et nad võiksid rahuldada maakuivenduse nõudeid.

Aeganõudvamaks tööks veeolude uurimise alal on vaatlusandmete ümbertöötamine ja selle materjali korrastamine. Tegevusaastal lõpetati vaatlusandmete ümbertöötamine kuni 1. I 1935. Peale selle avaldati trükkis vaatlusandmed kolme aasta kohta — 1930—32 „Sisevete uurimise aastaraamatu 1930—1932 a.” näol.

Oma otseste ülesannete kõrval tuli veeolude uurimisala personaalil anda nõu maanteede silla-avade määramisel ja keerulisemate küsimuste lahendamisel veekogude reguleerimise projektide koostamisel.

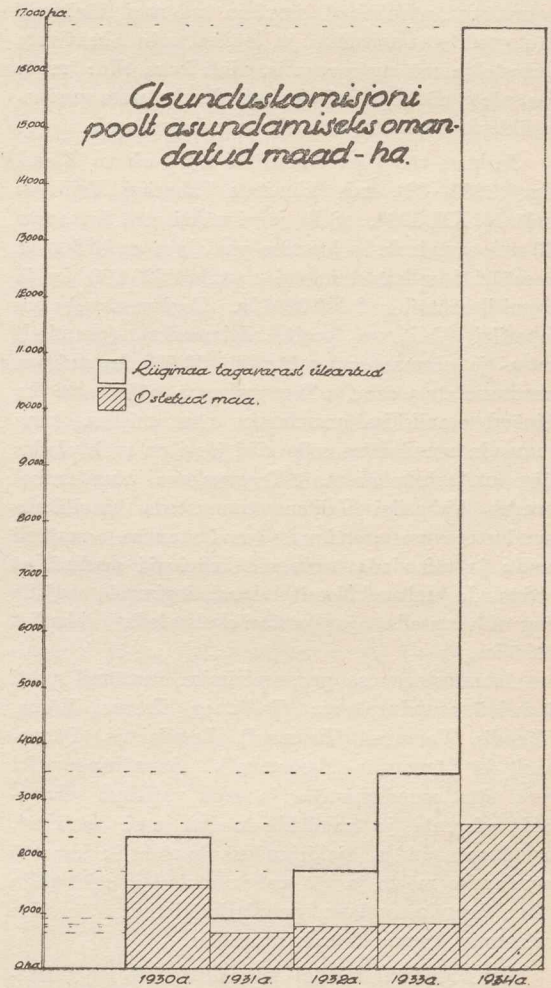
Suhted välismaaga piirdusid kirjatööde vahetusega 39 hüdrograafilise ja teadusliku asutisega.

4. ASUNDUSTEgevus.

18. Üldülevaade. 1934. aasta oli asunduskomisjoni töös murranguaastaks. Enne seda arenes tegevus katsetöö raamis; kuigi ehk juba paari esimese aasta jooksul saadud kogemused oleksid võimaldanud tegevust laiendada, ei lubanud seda asunduskapitali ülekoormatus igasuguste kohustustega ja tema tulude visa laekumine. Mõõdunud aastal tuli pööre. Põllumehe maksevõime paranemisega ühelt poolt ja riigimaade müügi puhul ettevõtetud maakasustajate võlgade ja laenude ümberkorraldamise tagajärjel teiselt poolt hakkas tõusma asunduskapitali tulude laekuvus ja E. Maapank suutis rahuldada juba aasta esimesel veerandil kõik asunduskomisjoni krediitnõuded. Aasta tegevuskava ja eelarve (400 000 kr) täitmine võis areneda takistamatult. Kuid hiljem Vabariigi Valitsus, hinnates asundustegevuse arendamise tähtsust, leidis võimaliku olevat komisjoni aastaelarvet suurendada kokku 750 478 kr peale, s.o. eelmiste aastate tegelikkude kuludega võrreldes kolmekordseks. See võimaldas asunduskomisjonil oma tegevust võrreldes esialgse tegevuskavaga märksa laiendada ja aasta töötulemusi võib pidada ligikaudu võrdseiks kogu eelmise 4 a. tegevuse tulemustega:

	Kuni 1. I 34.	1934. a.
omandati maid		
a) eramaadest . .	3 630 ha	2 611 ha
b) riigimaatagavarast	4 788 „	14 225 „
Kokku	8 418 „	16 856 „
omandatud maadel rajati:		
a) asunduskohti .	391 ühikut	419 ühikut
b) juurdelõikeid .	42 „	48 „
Kokku	433 ühikut	467 „

	Kuni 1. I 34.	1934. a.
maakuivendustöid tehtud	340 251 m ³	1 114 532 m ³
maaülesharimistöid tehtud (ühes asujatega):		
a) juuritid	198 ha	232 ha
b) küntud	258 „	144 „
ehitisi püstitatud (ühes asujatega)	130 ehit.	68 ehit.
rajatud asunduskohti müüdnud .	3 ühikut	71 ühikut

Tegevuse forsseerimine eelarve ulatuses oli müüdi raske, kuna olid tegemata tarvilikud eeltööd ja neid tuli teha kiires korras jooksva töö kõrval. Siiski tänu ametkonna erakordsele jõupingutusele läks see korda: kasutamata jäi eelarvekrediidist ainult 29 775 kr, s. o. ca 3,9%.

Asunduskomisjon arendas 1934. a. oma tegevust üldiselt eelmiste aastate katsetegevuse tulemustel kujundatud ja asundusnõukogu poolt heakskiidetud põhimõttele.

Aasta algul täiendati Asunduskapitali seadust eesmärgiga: a) võimaldada toetuse saamist asundus-

kapitalist üldise tähtsusega seadete — teede ja veejuhtmete — ehitamiseks ja uudismaa ülesharimiseks, b) hõlbustada rajatavate kohtade väärtuse (müügihinna) kindlaksmääramist ja d) soodustada sisseseade-laenu kasutamist asujate poolt.

Aasta teisel poolel peeti ära asundusnõukogu koosolek, kus arutati põhimõttelisi küsimusi asundustöö alalt (maasaajate valik, toetuste andmine asundamistööde teostamisel, vangide kasustamine ettevalmistustööl, asunduskohtade hoonestamine, abinõud eraviisilise asundamise elustamiseks). Nõukogu poolt vastuvõetud seisukohad, seevõrra kui need käsitlesid töömeetodide muutmist ja täiendamist kehtivate seaduste ja määruste raamis, viidi kohe ellu; muus osas võeti nõukogu seisukohad aluseks uute seadusandlike korralduste põhijoonte kujundamisel.

Jooksva töö kõrval koostati tegevuskava 5 aastaks (1935—39), mis kinnitati Vabariigi Valitsuse poolt 14. XII 1934. Selle järgi nähti ette iga aasta 800 uue asunduskoha loomine pindalaga ca 10 000 ha ja määrati selleks esimesel aastal 1 500 000 kr ja järgmisel aastal 2 000 000 kr. Tegevusaluseks sai Vabariigi Valitsuse poolt riigimaadest (peamiselt metsa- ja soomaadest) määratud 30 000 ha suurune asundusmaatagavara. Tegevuskavas nähti ette ka abinõud eraviisilise asundamise elustamiseks, kuna eramaade asundamine selle viisi järgi on meie oludes kõige otstarbekohasem. Tegevuskava kinnitamisel otsustas Vabariigi Valitsus tunnustada tarvilikuks asundustegevuse arendamise soodustamise eesmärgil muuta ja täiendada terve rea kehtivaid seadusi, et soodustada mitmekülgset asumistingimusi asujaile ning lihtsustada ja otstarbekohastada tehnilist töökäiku.

Asundustegevuse propageerimise eesmärgil peeti sügisel 7 asunduspäeva: Tallinnas, Tartus, Võrus, Viljandis, Vaivaras (Virumaal), Lepplaanis (Pärnumaal) ja Lümandas (Saaremaal). Asunduspäevadel kanti ette asundamistööd ja selle vajadust selgitavaid referaate ja vaadeldi loodud uusi asundusi. Asunduspäevad ja ajakirjanduse heatahtlik kaastöö asundamise mõtte ja töö valgustamisel aitasid palju kaasa asundustegevuse populariseerimiseks ja õige arusaamise loomiseks rahvamassides.

Tegevusaastal laienes ka asundamise organisatsioon. Mitmekordseks kasvanud töö sundis suurendama ametkonda, rööbiti sellega organiseeriti kohtadel asundamisaparaadi algrakukesi (asundustoimkondi). Aasta lõpul olid asundustoimkonnad kutsutud ellu 93 vallas.

19. Asundusmaade omandamine. Aasta jooksul omandati ostu teel 24 maakohta ja 4 maatükki, kokku 28 ühikut, pindalaga 2 611 ha, koguhinnaga 196 156 kr. Keskmiselt maksti 1 ha eest 75,1 kr, 1 pkrbl. eest 53,3 kr. Riigimaid võeti üle asundamiseks 44 ühikut, kogupindalaga 14 225 ha, selle seas Maaseaduse alusel loodud 11 asundust ja mõned üksikud krundid kogupindalaga 2 600 ha, kus

oli vaja teostada suuremaid järelkorraldustöid, abistada talude hoonestamist, vahetada pidajaid või teostada muid ümberkorraldusi. Suuremate vanade asundustena tuleks nimetada Patsu soosaundust Läänemaal ja Jäärja metsasaundust Pärnumaal. Kõik asundamiseks või korraldamiseks ülevõetud riigimaad on uudismaad — kas sood ja kannustikud või metsaga kaetud maa-alad.

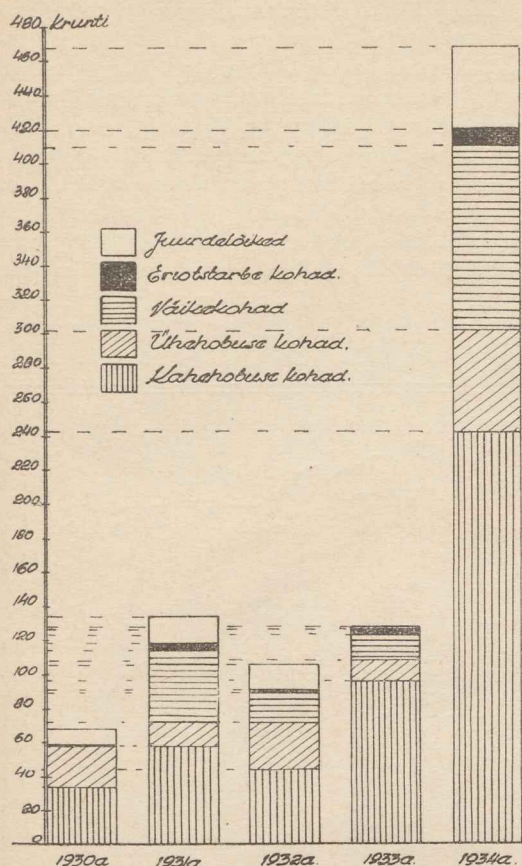
Ühes eelmisel aastal omandatud maadega kogunes aasta lõpuks asunduskomisjoni korraldusse, müüdüd asunduskohti arvestamata 25 258 ha, sellest ostu teel omandatud 6 244 ha ja Riigi Maade ja Metsade Valitsuselt ülevõetud 19 014 ha. Kogu asundusmaatagavara jagunes 108 suuremasse või vähemasse ühikusse (tulevane asundus), mis üle riigi laiali.

20. Maakorraldustööd. Aasta jooksul planeeriti 30 asundust, pindalaga 7 665 ha, kusjuures rajati 419 mitmesugust asunduskohta ja suurendati maaajuurdelõigetega 48 maaomandit. Suuremana uutest loodud asundustest tuleks märkida Peresaare asundust samanimelise raudteejaama juures Virumaal, kus rajatud 88 ühikut (osa maad on veel korraldamata). Aasta lõpuks jäi korraldamata 35 maa-ala, kogupindalaga 11 751 ha. Siin teostati kultuurtehnilised eeltööd, et maade korraldamine oleks võimalik järgmisel aastal. Aasta lõpuks oli ühes eelmisel aastal teostatud töödega planeeritud 73 asundust, pindalaga 13 506 ha, kus on rajatud 792 asunduskohta, 18 maatükki eriotstarbeiks ja suurendatud maaajuurdelõigetega 90 väikemaapidamist.

Veeäravoolu-kraavide kaevamise ja teede ehitamise töid teostati aruandeaastal 50 kohas — 35 asunduskomisjoni asunduses ja 15 Riigi Maade ja Metsade Valitsuse korraldada olevas vanas asunduses, kus tarviliste järelkorralduste teostamine usaldati asunduskomisjonile. Uutes asundustes kaevati uusi kraave ja süvendati vanu 466 km, teemuldkehasid ehitati 110 km, teid kruusutati 15 km, vanades asundustes kaevati ja korraldati 65 km kraave ja 18 km teemuldkehasid. Üldse kaevati ja korraldati suuremaid veeäravoolukraave 531 km, töökogusega 1,1 milj. m³, ehitati teemuldkehasid 128 km, 92 vähemat silda ja truupi. Töödest võttis osa iga kuu keskmiselt 887 töölisi, neist neljal viimasel kuul 100 vahialust 6 tööjuhataja juhtimisel. Need tööd läksid maksuma 324 369 kr.

21. Uute talundite asutamine. Asundusmaadel rajatud uutele kohtadele valiti läinud aastal 225 maasaajat, nendest loobus 6, asus kohtadele 219. Aasta lõpuks jäi järele maasoovijaid 4 545. 17 maasaajat on pärit linnast, ülejäänud maalt. Peale 6 maasaaja on teised kõik perekonnaga inimesed. 65 maasaajal oli suur perekond (6 ja rohkem perekonnaliikmeid). Maasaajaiks on püütud valida sääraseid, kellel olemas vastav kutseoskus ja tarvilik vara. Enama jao valitute vara ulatab 750 kr-ni.

Maaülesharimistöid teostati uutes asundustes läinud aastal asunduskomisjoni ettevõttel majandus-

Asunduskomisjoni maadel rajatud asunduskohad ja juurdelõiked.
1930—34. a.

likul teel, peamiselt suuremates asundustes, nagu Lepplaan, Patsus, Silmsis jne., ja asunikude endi poolt, kellele määrati töö teostamiseks maaparanduslaenu.

Komisjoni ettevõttel teostati uudismaa ülesharimist 107 asunduskohal, kusjuures kuivendati 90,7 ha, juuriti 171,2 ha, künti 60,7 ja äestati 82,5 ha. Need tööd läksid maksma 16 067 kr.

Asujate poolt teostati maaülesharimist 80 krundil, kusjuures kuivendati 138,9 ha, juuriti 205,5 ha, künti 83,6 ha. Ligikaudse arvestuse järgi on nende tööde väärtus 19 234 kr.

Enamus uudismaaharimist on kasutanud maaparanduslaenu, ainult üksikud on tulnud toime ilma laenuta. Maaparanduslaenu määrati aruandeaastal 116 asujale, kogusummas 50 850 kr. Laenu anti aasta jooksul välja 9 424 kr, s. o. 19% määratud laenusummast.

Asunduskomisjoni ja asujate ühisel tegevusel hariti seega üles uutes asundustes tegevusaastal 144,4 ha uudismaad, peale selle valmistati ette ülesharimiseks (küntmiseks järgmisel aastal) 232,4 ha. Ühes eelmiste aastate töödega kokku on asunduskomisjoni poolt loodud asundustes haritud üles 402 ha uudismaad.

Ka asunduskohtade hoonestamist teostati kahel viisil: komisjoni ettevõttel ja asujate poolt laenu abil.

Komisjoni ettevõttel püstitati majanduslikul teel Lepplaanis 16 talukoosheitist ja 1 laduhoone, kokku 17 hoonet ja 3 kaevu. Pooleli jäi 4 koosheitist ja 17 kaevu. Talukoosheitised püstitati osalise väljaehitamise põhimõttel. Osa ehitisi on kivist, osa puust. Ehitised nõudsid kulu 29 730 kr, kusjuures üks talukoosheitis maksis 1 300—1 960 kr.

Ühes eelmisel aastal püstitatud hoonetega on asunduskomisjoni ettevõttel ehitatud 90 hoonet.

Mujal asunduskomisjoni korralduses olevail maalidel toimus kohtade hoonestamine asujate korraldusel laenu abil asunduskomisjoni ametkonna juhtimisel ja järelevalvel. Komisjon muretses ehituslaenu arvel asunikele metsamaterjale ja muid ehitustarbeid, nagu klaasi, aknaraame jne., ning valmistas hoonete projektid.

Asujate poolt püstitati 47 ehitist, eelmisel aastal 61, kokku seega 108 ehitist. Pealeselle jäi aasta lõpuks pooleli 101 ehitist. Ehituslaenu oli aasta lõpuks määratud peale nimetatute veel 102 asujale, kes ei olnud teinud ehitusega veel algust. Ehituslaenu maksti välja tegevusaastal 39 424 kr, ühes eelmiste aastate laenudega oli aasta lõpuks välja makstud 96 112 kr.

Komisjoni ja asujate poolt kokku püstitati tegevusaastal 68 hoonet: 38 talukoosheitist, 8 elumaja ja 22 lauta, üldse aga 198 ehitist: 132 talukoosheitist, 25 elumaja ja 41 lauta. Pealeselle alustati, kuid jäi pooleli 105 ehitist. Valmishooneist on 113 puust, ülejäänud 85 tulekindlaist materjalidest.

Peale eelpoolnimetatute tööde abistas komisjon oma ametkonna kaudu asujaid talundite organiseerimise töös: koostati maaparanduse ja kõlvikute korralduse kavu, anti juhatus ja abi (laenu) inventari soetamiseks, külvipindade organiseerimiseks ja väetamiseks. Pikavere-Suursoos teostati väetuskatseid ja pandi alus heinaseemnekasvatusele.

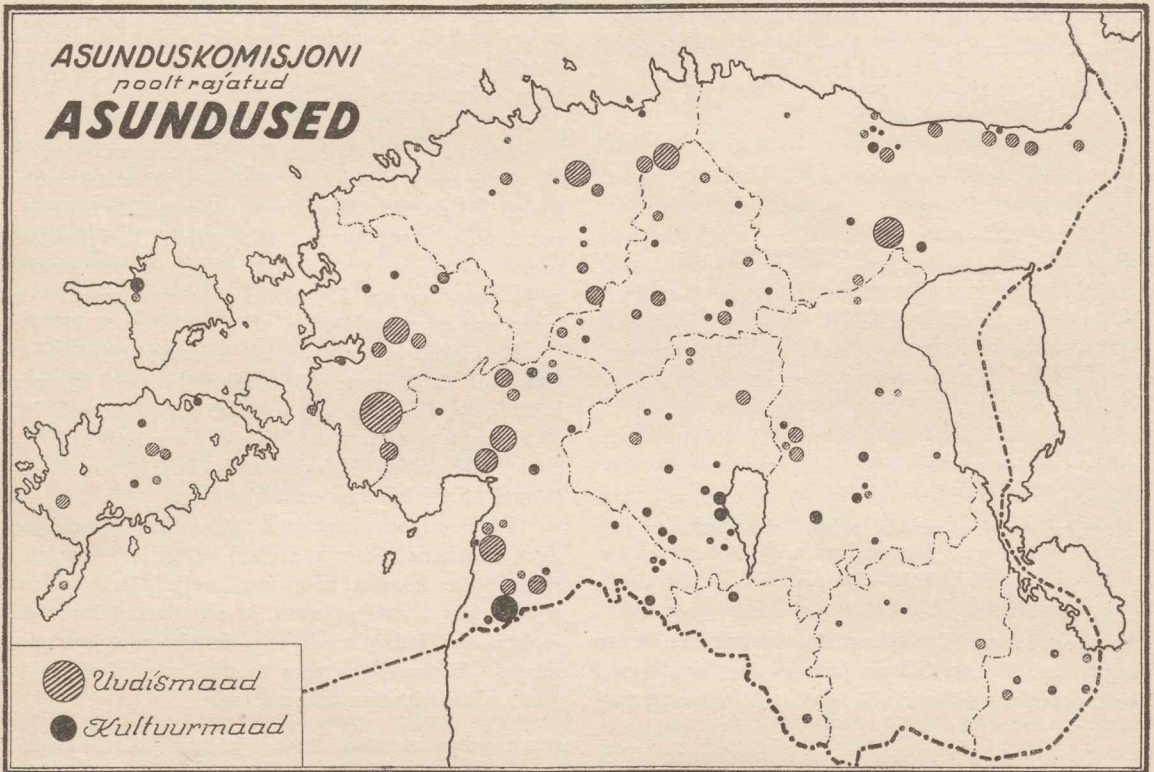
22. Asunduskohtade müük. Aasta jooksul jätkati loodud asunduskohtade müüki ja kinnistamist maakasustajate nimele. Müüdi 71 ühikut (68 asunduskohta ja 3 juurdelõiget), pindalaga 885,5 ha 241 496,29 kr väärtuses. Aasta lõpuks, arvestades eelmisel aastal alatud tööd, oli üldse müüdud 74 ühikut, pindalaga 941,8 ha, millega asunduskomisjoni korralduses olev maatagavara vähenes 24 316 ha peale ja rajatud ühikute arv 826 ühikule.

23. Eraviisiline asundamise abistamine. Asundamine ematalust asunduskapitalist antavate laenude abil on möödunud aastal suurenenud. Maaostulaenu määrati taludest maatiikide eraldamiseks ja omandamiseks asunduskohtade asutamiseks 60 juhul, kogusummas 67 570 kr ehk ühiku kohta keskmiselt 1 126 kr, ja liitmiseks olevate väikekohtade külge 7 juhul 2 900 kr, seega kokku 70 470 kr, mis moodustab asunduskohtade juures 61% ja juurdelõigete juures 66% kokkulepitud maaostuhinnast. Üldiselt on aga eralgatusliku tegevuse tulemused kogu asundustegevuse

ulatusega võrreldes vähesed. Meie maaomandi jaotuse juures peaks eraviisiline asundamine võtma suuremat hoogu, kui oludele kõige enam vastav asundamisviis. Komisjon on püüdnud eraviisilist asundamist igaviisi edendada ja soodustada: on koostatud ja levitatud korraldust selgitav lendleht ja igale maasoovijale selgitatud eraviisil asundusmaa muretsemise võimalusi. Nähtavasti takistab eraalgatusliku asundustegevuse arengut meie talumaade halb asetus — talu jõudemaad on väikestes tükkides või on ligipääsmatud ja seetõttu asundamiseks kõlbmatud ilma üldise maa- korralduseta.

Üldse oli aasta lõpuks määratud asunduslaene (maaostulaen) ühes eelmiste aastate laenudega 178 ju- hul: 135 asunduskoha ja 43 maajuurdelõike ostmiseks 165 871 *kr* suuruses. Sellest on antud välja 58%, s. t. suur osa maaostutoimetusi on lõpetamata ja rajatud kohad ostjate nimele kinnistamata.

Ehituslaene määrati tegevusaastal eraviisil, s. o. asujate poolt laenu abil, omal jõul või pärimise teel omandatud asunduskohtadele ehitiste püstitamiseks 23 juhil 19 800 *kr*. Eelmisel aastail määrati samaks otstarbeks 26 laenu. Nii on üldse määratud eraalga- tuskul teel asujaile 49 ehituslaenu 41 500 *kr* suuruses.

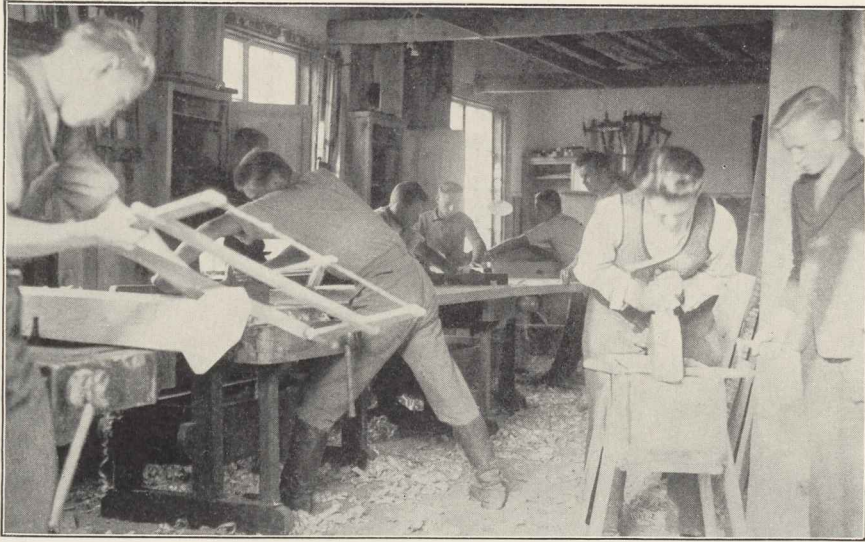

Laenu abil on püstitatud 31 hoonet, neist 9 talu- koosehitist, 8 elumaja, 14 laut; 14 ehitist on tule- kindlast materjalist, ülejäänud puust; pooleli jäi 7 ja alustamata oli 11 ehitist.

24. Tulemusi. Asundamiseks kulutati tegevus- aastal üldse 720 702,73 *kr*, sellest läks asunduskomisjoni otsesteks kuludeks (pal- gad, kantselei, post, sõidukulud jne.) 34 553 *kr* ehk 4,8% (eelmisel aastal 8,0%). Uute asunduste loomiseks (maade omandamiseks, korraldamiseks, hoonestami-

seks, majapidamiste sisseseadmiseks) kulutati 639 551 *kr* ehk 88,7%, eraviisilise asundamise toetami- seks 46 599 *kr*, s. o. 6,5%. Tulusid on saadud 21 820 *kr*.

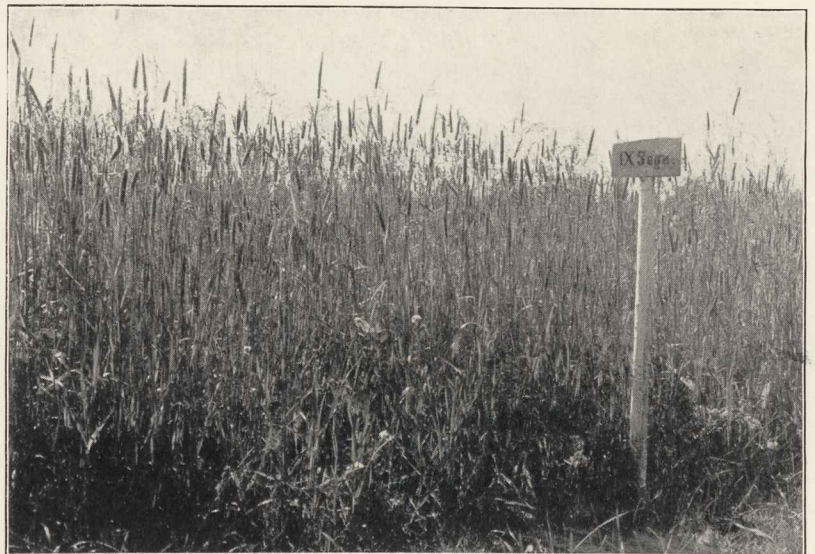
Eelmiste aastatega kokku on kuni 1. I 1935 kulu- tatud asunduskapitali summasid 1 696 463 *kr*, millest investeeritud loodud asundustesse 1 457 450 *kr* ehk 85,9%. Asunduslaene anti eraviisilise asundamise soodustamiseks 125 339 *kr* ehk 7,4% ja kulutatud admi- nistratsiooni ja ettevõtte sisseseade peale 113 674 *kr* ehk 6,7%. Tulusid on saadud kokku kuni 1. I 1935 — 37 315 *kr*.

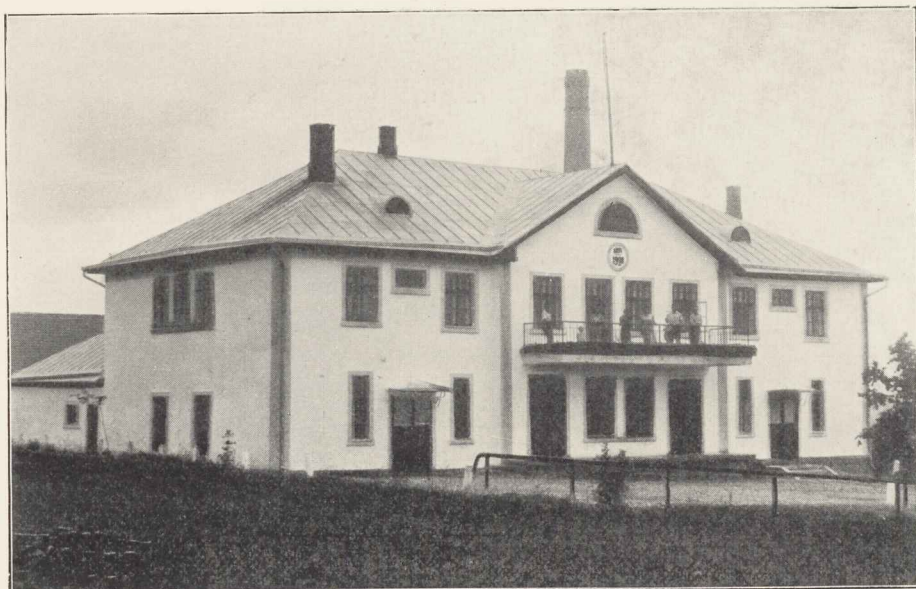
*Järeda põllutöökooli
I kl. õpilasi töötamas
puutöötoas.*

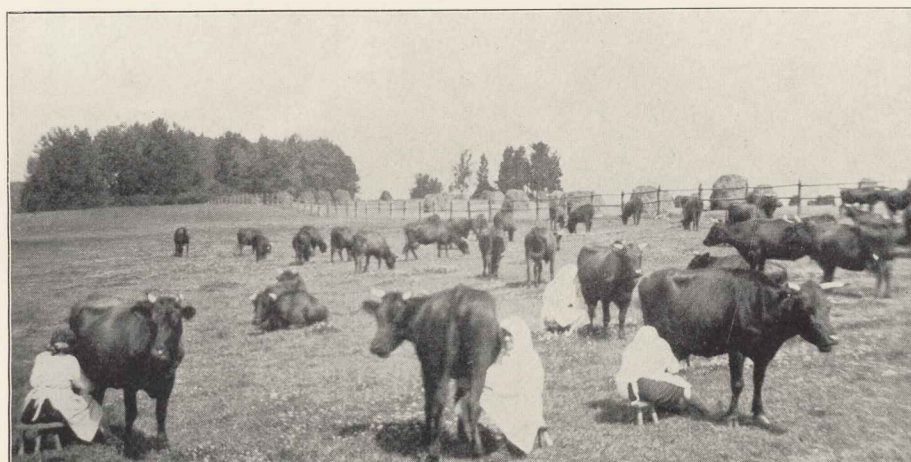
*Järeda põllutöökooli
II kl. õpilasi aia-
maasikaid kõblastama-
mas.*

*Hein seemnesegude katses
Tooma sookatsejaamas.*

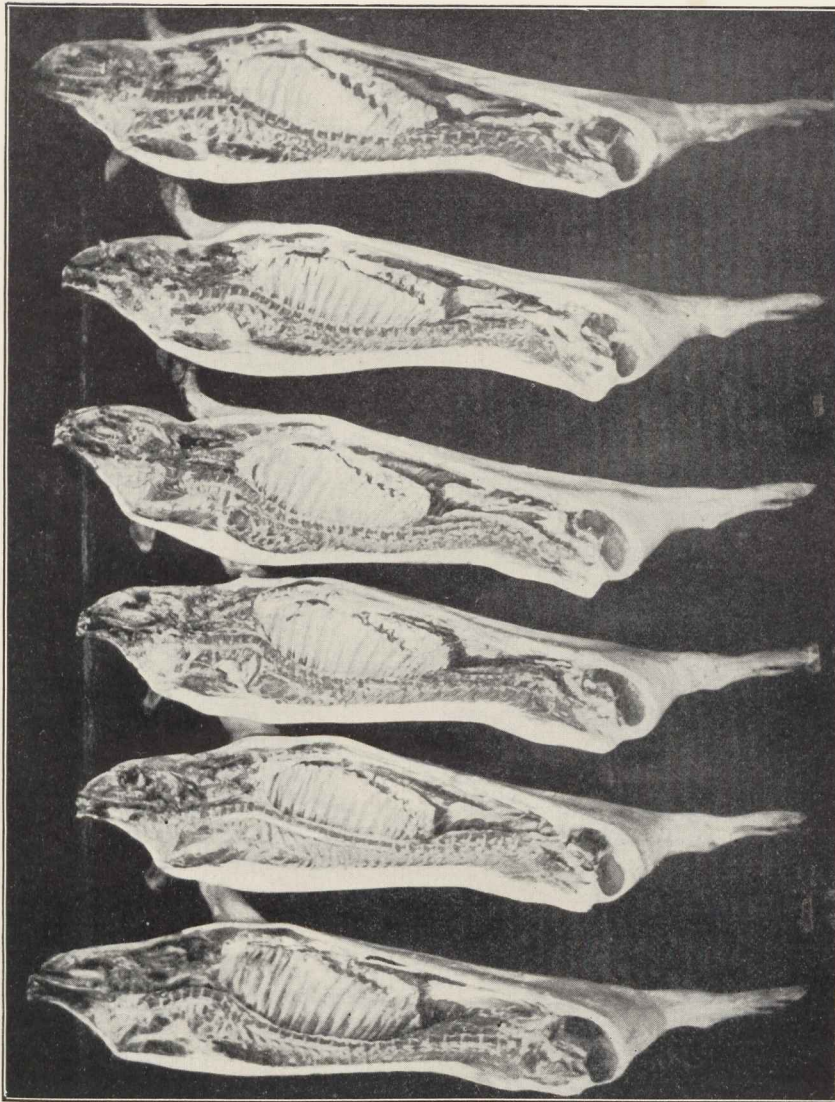
*Tüübilisi
ühispimatalitusi
(Restu ühis-
pimatalitus).*

*Polli riigimõisa
eesti punast
tõugu kari.*

*Rukkilõikus ise-
sidujaga Vaeküla
riigimõisas.*

1934. a. Kuremaa seakasvatuse katsejaamas kontrollitud seaküljed sortimendi järgi:

I sort

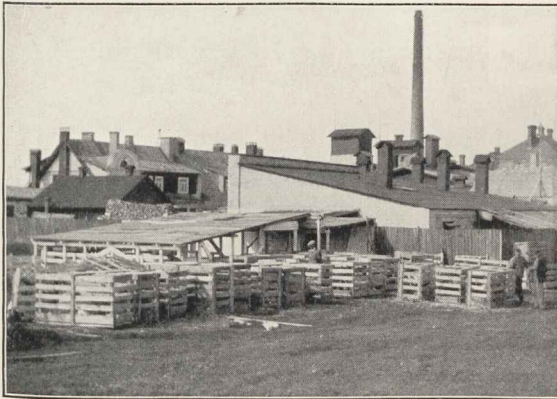
II sort — paks pekk

II sort — õhuke pekk

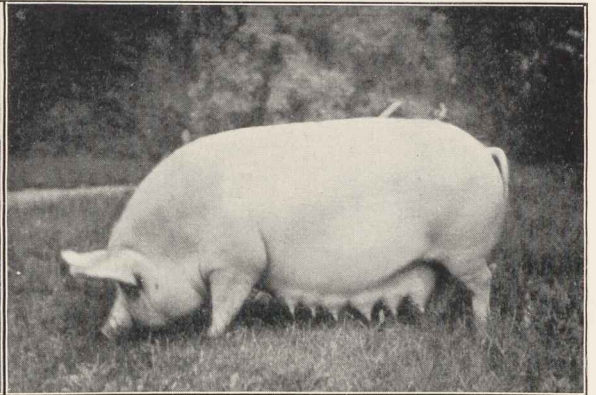
III sort — paks pekk

IV sort — paks pekk

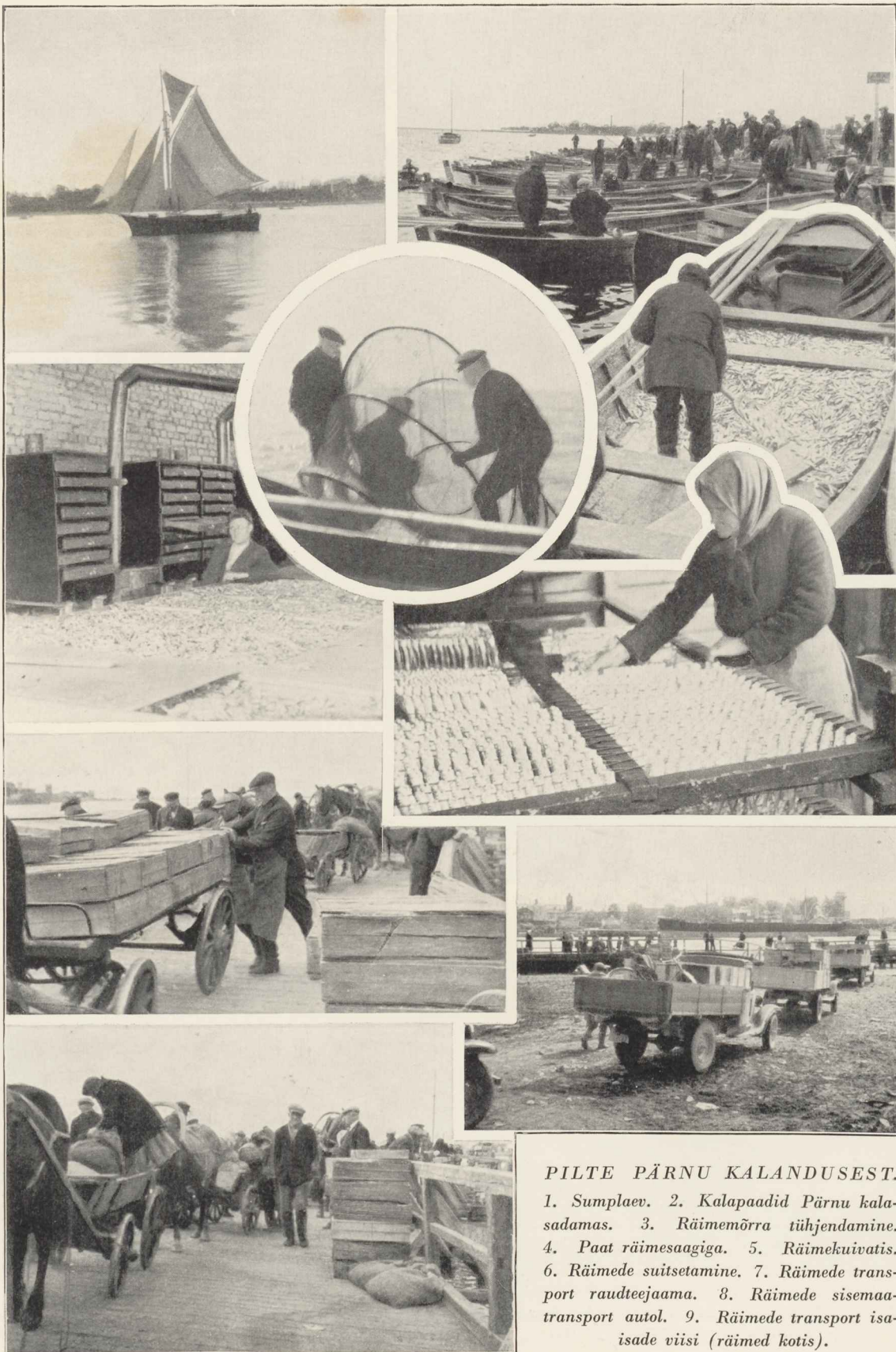
IV sort — lahja

1934. a. N.-Venesse müüdüd sugukuldid saatevalmis Tallinna eksportapamaja juures.

Suguemis „Antsla Liisa“ tr. nr. 592. 1934. a. sigade sugulavade hindamisel välimuselt parimaksosutunud suguemis.

PILTE PÄRNU KALANDUSEST.
 1. Sumplaev. 2. Kalapaadid Pärnu kalasadamal. 3. Räumemõrra tühjendamine. 4. Paat räumesaagiga. 5. Räumekuivatis. 6. Räumede suitsetamine. 7. Räumede transport raudteejama. 8. Räumede sisemaa-transport autol. 9. Räumede transport isade viisi (räimed kotis).

III. PÖLLUMAJANDUSE OSAKOND.

1. Tööjaotus. Põllumajanduse Osakonda kuuluvaid erialasid korraldasid 1934/35. a. osakonna bürood ja allasutised järgmiselt:

põllumajandus-ökonoomilist ala	—	maatulundusbüroo,
põllumajandusl. kutsehariduse küsimusi ja katseasjandust	}	hariduse ja katseas-
kalandust		janduse büroo,
		— kalandusbüroo.

Põllumajanduse Osakonnale alluvad ka riigimõisad, mille valitsemiseks ja korraldamiseks on loodud eripõhikirja alusel töötava riikliku ettevõttena Riigimõisade Valitsus. Kitsamaid erialasid on teostanud Põllumajanduse Osakonna allasutised: riigi seemnekontrolljaam, piimasaaduste väljaveo kontrolljaam, riigi põllutöökatsejaam Kuusikul, seakasvatuse katsejaam Kuremaal, riigi hobusekasvandus Toris.

Erilise tähelepanu jooksva töö kõrval on Põllumajanduse Osakond juhtinud üritustele, mis soodustaksid kriisiaja raskuste lahendamist. Selleks on osakonna poolt koostatud rida uusi seaduskavu, nagu Piimaühingute võlgade korraldamise seadus, Piimaühingute võrgu korraldamise seadus, Piimaseadus, Seakasvatuse edendamise seadus, Kalakauba kontrolli seadus jt.

Põllumajanduse edendamise alal seltskondlikkude organisatsioonide algatusel tegutsevate ettevõtete ning ürituste soodustamiseks on antud toetust 1934/35. a. 528 tuh. kr, mis näitab tõusu võrreldes viimaste aastatega (1933/34. a. 495 tuh.). Sellest on kasustatud Põllutöökoja kaudu 1934/35. a. jooksul 438 tuh. kr, millest on läinud: üldise põllumaj. nõuande korraldamiseks (jaoskondlik nõuanne põllutöökonsulentide võrgu kaudu) 96 tuh. kr, põllumajanduse üksikute harude ja alade edendamiseks (Põllutöökoja kaudu ja eriseltside kaasabil): loomakasvatuse ühes karjakontrolliga — 164 tuh. kr, taimekasvatuse — 20 tuh. kr, põllumajanduse tasuvuse uurimine ja põllumajandusliku raamatupidamise edendamine — 25 tuh. kr, maaparanduse ja maakorralduse edendamine — 36 tuh. kr, ehitustegevuse edendamine maal — 18 tuh. kr, põllumajanduse üldorganiseerimine, noorte organiseerimine ja ühistegevuse edendamine — 32,3 tuh. kr., kodumajanduslik nõuanne — 14,7 tuh. kr, põllumaj. kirjandus — 5,5 tuh. kr ning lõhkeainete levitamine (toetus ostjale) — 25 tuh. kr.

2. Põllumajandusliku kutsehariduse levitamine.

Põllumajanduse Osakonna tähtsamaid ülesandeid on põllumajandusliku kutsehariduse levitamine koolis ja väljaspool kooli. Varustada talunikku kutsealal vajalikkude teadmuste ja oskustega, valmistada ette kvalifitseeritud tööjõude igasuguste talundi tööharudele — need on vajalikud ja tähtsad ülesanded riigi- ja eramajanduse seisukohalt. Põllumehe kutselise ettevalmistamise vajadust tõendavad arvuliselt põllumajandusliku taluraamatupidamise poolt kogutud

andmed 1932—34. a. kohta, kus selgus, et põllutöökooli haridusega talunikul on ettevõtja tööpalk tulundusmaa ha kohta keskmiselt 13,9 kr. Samal ajal üldharidusliku keskkooli haridusega talunikul oli see ainult 6,3 kr ja algkooli haridusega talunikul 8,8 kr, mis 50 ha-lise talundi kohta teeb aastas välja 382,5 kr suuremat tulu põllutöökooli haridusega talunikul võrreldes üldharidusliku keskkooli haridusega talunikuga. Talundipidamise tulukuse tõus on tingitud sellest, et põllutöökooli haridusega talunikkude poolt on pööratud suuremat tähelepanu loomasöödakasvatusele, loomade arv on suhteliselt suurem, samuti on veiste piimatoodang suurem ning saaduste kvaliteet kõrgem. Põllumajandusliku kutsehariduse tähtsust hinnates on Põllutööministeerium Vabariigi algaastaist peale põllumajanduslike kutsekoolide asutamist toetanud, tõstes koolide arvu 34 põllumajandusliku kutsekoolini 1935. a. Möödunud aastal paisus eriliselt suureks maanaiste nõudmine kodumajandusliku kutsehariduse järgi, nii et avatud kodumajanduskoolid kaugeltki kõiki kooli astuda soovijaid ei suutnud mahutada. Avati uus kodumajanduskeskkool Helme põllutöökooli juures, Vasula kodumajanduskooli juures paralleelklass ning Karja kodumajanduskooli juures eriklass taluperenaiste abiliste ettevalmistamiseks. Ka aianduse alal on tulnud ilmsiks suur nõudmine kutsehariduse järele. Arkna põllutöökooli juures avatud aiatöö eriklassi astuda soovijaid oli nii palju, et saadi võtta vastu ainult kuues osa soovijaist. Hiiumaal, kus senini puudus põllumajanduslik kutsekool — avati 1934. a. oktoobris Putkastes esimene põllutöökool.

Põllumajandusliku kutsehariduse levitamine läheb tõusu suunas ja sammudega, mille ulatuse määravad riigi poolt selleks eelarve korras lubatud summad. Riigi kulud põllumajandusliku kutsehariduse peale viimaseil aastail on üldise krediitide kokkutõmbamise tõttu vähenenud, kuigi koolide arv on suurenenud ja õpetajate ning õpilaste arv koolides tõusnud. Viimase viie aasta jooksul on riik kulutanud põllumajandusliku kutsehariduse peale järgmiselt:

Tuh. kr.	
1933/34	— 226
1932/33	— 248
1931/32	— 268
1930/31	— 325
1929/30	— 324

Koolide üldväljaminekuist moodustasid riigisummad 1933/34. a. 77,5%, maavalitsuste osa oli — 8,0%, kooli oma talumajapidamine kattis 9,1% kulddest, õppemaksud tegid välja 2,8%, muist allikaist saadi 2,6%.

Õpilaste arv koolides tõusis 1934/35. a. 1304-ni, s. o. eelmise aastaga võrreldes 9,0% võrra. Kooli-tüüpide järgi jagunesid õpilased:

	1934/35	1933/34
Põllutöökeskkoolid	158	160
2. a. põllutöökoolid	275	271
1. a. põllutöökoolid	82	74
Erikoolid	287	301
Kodumajanduslikud koolid	502	391
Kokku	1 304	1 197

Õppetegevust on koolides arendatud praktilises suunas, on kasvatatud õpilasi teadlikeks põllupidajaiks, kes oleksid suutelised praeguse aja keeruliste turunõuete ja konjunktuuriolude juures edukalt juhtima talundit. Läinud aastal kehtimapanud uued põllutöökoolide õppekavad on praktilises suunas õppetegevuse korrastamisel olnud abiks õppejõududele ning käesoleval aastal on selgunud esimesed töötulemused, mis võimaldavad töö edukuse märkimist.

Kodumajanduskoolidele pandi alus Põllutööministeeriumi poolt 1924. a., mil kutsuti ellu Sakus kodumajanduskool, kuna Vene valitsuse ajal töötanud koolid Sahkapuul ja Liplapil (asutatud 1911. a.) katkestasid tegevuse. Sellest ajast peale on kodumajanduskoolid edenenud, suutnud rahuldada laiemate maanaiste kihide nõudeid ning leidnud üldise tunnustuse. 1919—35. a. on kodumajanduskoolid saatnud ellu 1 673 tütarlast, kes asunud tööle meie talundeisse taluperenaise või selle abilise kutsealal, andes ühtlasi eeskuju kodukaunistamiseks ja maaelu paremaks muutmiseks. I. IV 1935 alates viidi kodumajanduslikud koolid Haridus- ja Sotsiaalministeeriumile alluvaiks.

Möödunud aastal pandi seadusega kehtima nõudmine, et võid ekspordiks valmistavais piimatallitustes peavad meierid olema valmistatud kutseliselt ette piimanduskoolis või töötanud pikemat aega heade tagajärgedega senini piimatallituse juhina. Kutsekomisjoni poolt tunnustati endisist meiereist meieri kutse vääriliseks 268 meerit, kellele anti välja kutsetunnistused. Nüüdsest peale võib võid ekspordiks valmistava piimatallituse juhatajaks olla ainult kutsetunnistusega meier, mille tõttu on loota, et meie piimasaaduste kvaliteet muutub ühtlasemaks.

Põllumajandusliku kutsehariduse levitamise eest väljaspool kooli hoolitseb Põllutöökoda. Maa- ja jaoskonna konsulentide võrk, ülemaaliste eriseltside eritundjate ja konsulentide pere on selleks ametisse kutsutud Põllutööministeeriumi poolt antava riikliku toetuse arvel, et anda talunikule tasuta nõu ja juhatust talundi korrastamisel ja selle üksikute harude tehnika paremaks muutmisel uuema aja katse- ja uurimistöö ning praktika valgusel. Nõuandmisviisidest on endiselt tarvitusel üksiknõuanne kui ka kursused, loengud, näitetööd ja katsed, võistlused ja näitused, ajakirjad ning kirjandus. Möödunud aastal väljakuulutatud heina- ja rohumaade propaganda-aasta puhul pandi pearõhk heina- ja karjamaade parandamise ja uudismaa ülesharimise propagandale. Ka põllutöökoolide õppejõudude ülesandeks oli endiselt agronoomiline nõuanne väljaspool kooli.

Kodumajanduslikku nõuannet ja kutsehariduse levitamist väljaspool kooli teostas Põllutööministeeriumi ainelisel toetusel Eesti Maanaiste Keskseits oma instruktorete kaudu ja kohalikkude maanaiste organisatsioonide kaasabil. Nende organisatsioonide arv tõusis aasta lõpuks 355-le ja neisse kuulus ca 20 tuhat maanaist. Löökalaks kodumajanduslikus selgitus- ja nõuandetöös oli koduümbruse kaunistamine ja toitlusviiside parandamine ühes keediste ja konservide valmistamise õpetamisega kodus. Endiselt püsis nõudmine käsitöö- ja kudumiskursuste vastu, kus maaneid õppisid otstarbekohase, maitseka ja mitmekesise rõivastise ja kaunistusesemete valmistamist.

3. Põllumajanduslik uurimis- ja katsedöö. Katsetöö on suunatud tegelises üleskerkinud põllumajanduslikkude küsimuste katselisele selgitamisele. Katsete taimekasvatuse alal on pikaajalise iseloomuga ja kestavad sagedasti 10 a. ja rohkemgi, sellepärast on võimalik meil katsekavadesse võtta küsimusi, mis tulunduslikult laiaulatusliku tähtsusega või puudutavad meil senini vähetuntud põllukultuuride kasvatamist ja nende eest hoolitsemist. Viimaste hulka kuuluvad näiteks mesikukasvatamise ja selle kasustamise katsed Raadil ja Kuusikul, kus selle uue kultuuriga on saadud silmapaistvaid tulemusi. Riigi põllutöökatsejaamas Kuusikul kasvatatud mesiku sileerimise eelkatsete tulemusena leiti, et meil on see uus põldtaim kasustamiseks ka loomasöödana väga kõlblik, kuna senini võis mesikut soovitada ainult rohelisväetisena. Samuti Jõgeva sordikasvanduses lõpetatud lutsernikasvatuse katsete tulemusena jõuti selgusele lutsernikasvatamise võimaluse kohta. Tooma sookatsejaamas jõuti lõpule katsetega heinaseemne segudega kultuurniitude asutamiseks madalool, kus tulemuste alusel anti talunikele andmeid otstarbekohaste seemnesegude kohta eri olukordade jaoks madalsoos. Piimakarja varustamine odava valguriikka kui ka mahlaka loomasöödaga oma majapidamise saadustest on endiselt katsete ja uurimuste peatülesandeks nii taimekasvatuse kui ka loomakasvatuse katsejaamades olnud ka möödunud aastal, kusjuures esmakordselt on pühendatud suuremat tähelepanu siloküsimuse uurimisele. Loomakasvatuse katsejaamas on jätkunud kodumaasöödate koostise ja toiteväärtuse uurimine, et kontrollühisustele anda veiste söödaratsiooni jaoks andmeid meie oma söötade toiteväärtuse kohta. Seakasvatuse katsejaamas otsiti põhjusi peekoni vigade kohta ja uuriti sel otstarbel haljassööda kasutamise ulatust. Hobusekasvatuse alal alustati katsete ja uurimustega Tori riiklikus hobusekasvanduses, kus uurimise alla võeti hobuste söötmise küsimusi.

Katsete andmed avaldatakse peale lõpetamist ajakirjas „Agronoomia” ja „Katseasjanduse Nõukogu toimetistes” kui ka populaarsel kujul rahvalikes põllumajanduslikes ajakirjades, mille varal saadud tulemused kõigile põllupidajaile tehakse kohe kättesaadavaks.

Tegevusaastal alustati uurimusi ja katseid tööväljakuse ja tööjõudluse alal taimekasvatuse ja loomakas-

vatuse ettevõteteis Kuusiku põllutöökatsejaamas ja põllumajandusliikude koolide juures. Paremate tööviiside leidmise ja meil ning välismaal tarvitusel olevate tööviiside võrdluse teel tahetakse leida abinõusid meie talude tööjõudluse tõstmiseks, mis tüliselt alles madalal astmel.

Põllumajanduse tasuvuse uurimusi ühes põllum. raamatupidamise levitamise ja korraldamisega teostati Põllutöökoja Põllum. Raamatupidamistalituse kaudu. 1934/35. a. seati raamatupidamine sisse 392 talu, neist võeti 176 talu talitus otsese kontrolli alla, lisaks varemaist aastaist kontrolli all olevaile 660-le talule. Peale selle töötas t.-raamatupidamise alal 8 raamatupidamisühingut 186 liikmega. Tasuvuse ja tuluolude uurimuse tulemused koostati 370 eritalu andmeil. Andmed avaldatakse aastaraamatus „Eesti Põllumajandus“.

4. Põlluvilja-kasvat. Üldise majanduselu paranemise tunnuste avaldumisega elavnes 1934. a. eriti põllumajandusliku rahva tööind ja ettevõtlikkus. Selleks mõjusid kaasa ühelt poolt head põllusaagid ja teiselt poolt majanduselu parandamiseks ette võetud riiklikud ja ühiskondlikud korraldused.

Kõige kujukamalt näitab maatulunduse edenemist ja rahva ettevõtlikkuse indu põllukultuuride kasvupinna laienemine 1934. a. 11 tuh. ha võrra. Laienenud on talinisu, odra, segavilja, kartuli, söödajuurikate ja eriti lina kasvupind võrreldes 1933. a. Heade vilja-saakide tõttu tõusid eriti toiduteravilja kogusaagid ning nisu ja rukki kogusaak osutus 1934. a. suuremaks, kui ta kunagi meil varem on olnud, ületades 1925/29. a. keskmise üle 50%, ning ha saak tõusis 15,6 kv eelmise aasta 14,7 kv asemel. Nisu kogusaak ületas 1925/29. a. keskmise kolmekordselt, mida tuleb kanda peamiselt hea suvenisusaagi arvele. Suure toiduteravilja-saagi tõttu ähvardasid hinnad siseturul langeda; selle vältimiseks mõjusid soodsalt Valitsuse poolt teravilja siseturu korraldamisega aegsasti ette võetud sammud, mis võimaldasid siseturu hindu kindlustada rahuldavale tasemele. Mainimist vajavad neist sammudest eeskätt rukki ja nisu 1934. a. lõikuse kokkuost ja vanade rukkitaavarade soodsad realiseerimistingimused välis-turgudel. Nende Valitsuse korraldustega oleme toiduteravilja alal senisest importriigist kujunenud 1934. a. esmakordselt eksportriigiks mitte üksi rukki, vaid ka nisu alal.

Söödateravilja- ja heinasaakide suurenemisega tõusis võrreldes 1933. a. ka söödasaak ümmarguselt 18%, mis tunduvalt soodustas loomapidamise teitelisid ja lõi eeldusi eksportkarjasaaduste tõusuks. Õige tunduvalt suurenes 1934. a. lina kasvupind, ületades 1932. a. olnud minimaalset kasvupinda 47% ja 1933. a. kasvupinda 28% võrra. Linakuu kogusaak ületas eelmise aasta kiusaagi 37% võrra. Hea kiu kvaliteedi ja suurenevate nõudmiste tõttu kontrolli alal on paranenud meie linakuu kaubanduslik standard ning soodsail turustamisoludel on lina jälle kujunenud tähtsaks väliskaubanduse artikliks. Vahepeal, alates

1928. a., soikujäänud linaseemnete eksport tõsis tegevusaastal jällegi endisele tasemele. 1934. a. eksporditi riikliku kontrolli all kõrgekvaliteedilist külilina-seemet 692 tuh. kg.

Vaatamata kasvupinna laienemisele kujunes 1934. a. kartuli kogusaak siiski alla 1933. a., kuna keskmine saak oli madalam. Seega kartul osutus ainukeseks põllukultuuriks, mille 1934. a. kogusaak jäi maha 1933. a. omast, sellest hoolimata tõusis aga kartuli eksport nii koguselt kui ka rahaliselt. Kartuli ekspordis avaldusid 1934. a. juba tunduvalt viimaseil aastail tehtud töö tagajärjed, mis on suunatud seemnekartuli kasvatusele lõunapoolsete riikide jaoks. 1934. a. eksporditi 1 tuh. t seemnekartuleid, mis ületab 100% võrra eelmise aasta väljaveo. Kartuli seemnepõlde tunnustati 400 talus 600 ha ulatuses, kusjuures tunnustatud seemnepõldude kogusaak ulatus 90 tuh. kv.

Mainimist vajab meie põlluviljakasvatuse 1934. a. tulemustes veel puhtasordilise seemnevilja levik ja omaseemnekasvatuse edu. Võrdlemisi rahuldava põlluheina seemnesaagi tõttu langes 1934. a. heinaseemnete sissevedu õige tunduvalt ja meie rahuldasime tegelikult kogu punase ristiku seemnetarvituse omaseemnega.

Kõrsheina seemneile avanes soodsad turukonjunktuuri tõttu isegi ekspordivõimalusi ja 1934. a. kujunes seega esimeseks aastaks meie omariikluse kestel, mil kõrsheina-seemnete väljavedu seniseilt väheselt proovisadaetisilt tõusis 11 tuh. kg. Väljaveos esinesid pärisaruheina, punase aruheina, aasrebasesaba ja ohtetu luste seemned.

Arvestades meie põllutulunduse üldsuunda ja karjamajanduse osatähtsust on viimased aastad tõstnud esile söödabaasi laiendamise tarbe. Et meil loodusliikude rohumaade näol on selleks väga avaraid võimalusi, siis 1934. a. kujunes meile põllumajandusliku töö ja nõuande aladel rohumaade aastaks. Seltskonna ja põllumehe oma energilise algatusega on kaasnud Valitsuse korraldused sel alal, mis on mõõtuandva tähtsusega edaspidise uudismaade ülesharimise, rahvale eluaseme ja töövõimaluste soetamise suhtes. Valitsuse korraldustest sel alal vääriavad erilist märkimist: a) uudismaade harimise premeerimine ja b) uudismaade harimiseks vajalikkude põllutööriistade soetamine ning põllumehele kättesaadavaks tegemine.

Aasta jooksul anti õpetust rohumaade alal ca 15 tuh. inimesele. Kultuurrohumaaid asutati 533 talus, kus nende asutamine teostati nõuandekorras antud juhtnõude järgi.

Välja- ja sisseveetavate seemnete kontrolli, samuti siseturul liikuvate seemnete väärtuse kontrolli teostab riigi seemnekontrolljaam. Seemnekaupluste (108) kontrollimisel mõõdunud aastal leiti, et müügilolevate seemnete kvaliteet on üldiselt tõusnud, mis tuleb panna kontrolli arvele. Aasta jooksul võetud proovidest on 14,1% osutunud alla lubatud normi, peamiselt aedvilja seemnete alal. Vastavad seemnekauplused pidajad on võetud kohtu kaudu vastutusele alaväärtusliikude seemnete müügi eest.

5. Aiandus ja mesindus. Aiandus ja mesindus on meil kujunemas kodumajanduse tarbealast tulunduslikuks ettevõtteks. Asutatakse uusi viljapuuaedu, nii et möödunud aastal osteti puukoolidest kõik kõlblik istutamismaterjal. On tõusnud huvi taimekaitse vastu. Entomoloogia ja taimehaiguste katsejaamade poolt on leitud teadmisi ja oskusi taimekaitse alal sõnas, kirjas ja raadio teel.

Taimekaitsevahendite tarvitamine suureneb iga aastaga. 1934. a. aianduses tarvitatud viljapuu-karbolineumi kogus ulatub juba 49 tuh. liitri 27 tuh. liitri asemel eelmisel aastal. Selle karbolineumiga võis pritsida juba 91 tuh. õunapuud, mis moodustab 10% kogu kandvate viljapuude arvust. Taimekaitse teadete intensiivse levitamise arvele tuleb panna aiasaaduste saakide tõus nii koguselt kui ka kvaliteeditelt.

Põllumajanduse Osakonna poolt ettevõetud õunte alalhoidukatsed külmhoones tõendasid, et mitmed meie tavalistest õunasortidest säilivad külmhoones ja neid on võimalik tarvitamiskõlvulistena kasutada kuni kevadeni ja isegi värskete marjade turuleilmumiseni, mistõttu hoiuruumide soetamisega ja siseturu parema korraldusega väheneb lõunamaise puuvilja sisseveo vajadus.

Ühtlase eksportkauba saamiseks sigurikasvatuse rajoonist Peipsi äärest asutati Põllutööstusministeeriumi poolt Kasepää vallas sigurikuivatus, mis alustab töötamist käesoleval aastal. Suurema õunakuivatus-tööstuse soetas riigi toetusel Vahi Põllutöökool, kus hakatakse valmistama kuivatatud puuvilja siseturu jaoks suuremal määral.

Mesilastepidamine on järjekindlalt edenenu, mesilasteperede arv tõusnud ja meekogus suurenenud. Mesilasteperede arv 1923. a. oli 24,4 tuh. ja meetoodang 49,4 tn, kuid kümme aastat hiljem tõusis mesilasteperede arv 54,2 tuh. ja meetoodang 422,8 tonnini. Meetoodang võib veelgi tõusta, kui katseasjanduse ja mesilaste tõuaretuse alal suudetakse jõuda edasi kiiremini. Meekaubanduses kehtimapanud nõuded standardkauba ja mee ehtsuse kohta on samuti tunduvalt aidanud kaasa mesilastepidamise edendamisele, kuna ehtsale ja hea kvaliteediga meele on kindlustatud turul parem hind ja kindlam minek.

6. Loomakasvatus. Loomakasvatuse arendamine toimus tegevusaastal Põllutöökoda ja seltskondlike organisatsioonide vahendil tegevusel, milleks Põllumajanduse Osakond aitas kaasa vajalikkude toetuste hankimise ja määramisega ning vastavate seaduste ja määruste väljatöötamisega.

Hobusekasvatuse alal on arenenud eriti elavaks sugutäkkudega paaritamine. Eelmise aasta 4896 paarituse vastu on tegevusaastal paarituste arv tõusnud 7030-le. Seda huvitõusu tõuhobuste vastu on suurendanud hobustemüügid välismaile. Põllupidajate nõudeile vastutulemiseks on ka riigi sugutäkkude arvu tõstetud 106 täkult 122 sugutäkule.

Hobusekasvatuse arendamiseks on tegevusaastal kulu- tatud ümmarguselt 17 000 kr.

Veisekasvatuse alal on märgata samuti suurt huvitõusu tõuloomakasvatuse alal. Tõuget selleks andis ka suguloomade ekspordivõimalus. Kindlama aluse loomiseks loomade tõuaretuse edendamise alal pandi kehtima Elusloomade, veise- ja lambaliha välja- veo korraldamise seadus. Seadus võimaldab maksus- tada väljavedu loomakasvatuse edendamise huvides. Peale selle on Põllutööstusministri poolt pandud kehtima terve rida määrusi, mis korraldavad veisekasvatuse arendamise tööd.

Veisekasvatuse edendamiseks minevate summade jaotus toimus Põllutööstusministri poolt kinnitatud mää- ruste kohaselt Põllutöökoda kaudu. Summad kasutati karjakontrolli ja veiste tõuaretuse edendamiseks, mis alal võib märkida järgmisi töötulemusi: karjakontrolli alal tõusis 1. IV 1935 kontroll-lehmade arv 42 744-le, eelmise aasta 36 779 vastu. Riiklike abirahadega töötas 1. IV 1935 242 kontrollühingut, kusjuures uusi ühinguid lisandus 16 ja karju 924. Kontrolli teosta- mise kulud lehma kohta olid 3 kr 06 *snt*, sellest riiklik toetus 1 kr 65 *snt*. Veiste tõuaretuse alal töötas riik- like abirahadega 3 tõuseltsi, kusjuures kalendri- aasta jooksul võeti tõuraamatusse 1 530 veist, asu- tati riikliku abirahaga 57 sugupullijaama (kogu arv 1. I 1935 tõusis 312-le). Sugulavadena töötasid 52 majapidamise karjad.

Seakasvatuse alal loodi määrusandlikus korras eeldused, mis võimaldavad riikliku juurdemaksu korraldamist peale Inglise ka Belgiasse ja teistele välisriikidele eksporditavale peekonile.

Sealiha hindade seis Inglise püsis piiratud sisse- veo tõttu tasemel, mis ei vajanud riiklikku juurde- maksu. Teistele riikidele ei olnud madala hinna tõttu võimalik paigutada peekonit isegi fondisum- made kaasabil kuigi palju. Küll aga arenes aruande- aastal kaubandus elussigadega, aidates kergendada sisemaa sealihaturgu. Suuremaks korraldavaks sam- muks seakasvatuse alal oli Seakasvatuse edendamise seaduse väljatöötamine, mis pandi kehtima tegevus- aasta lõpul. See seadus annab võimaluse reguleeri- vaks vaheleasumiseks eksporditajate tegevuse korraldamisel ja kooskõlastamisel seakasvatavate huvi- dega. Nimetatud seaduse põhjal määrati Põllutöö- ministri poolt eksporditajadesse ametisse vannu- tatud kaalujad-sortijad, kes toimetavad põllupida- jatele sigade eest väljamakstava hinna määramise otstarbel õiglast sigade kaalumist ja sortimist.

Peale nimetatute pandi seakasvatuse edendamise alal kehtima veel rida määrusi.

Riiklikud toetussummad seakasvatuse edemami- seks anti välja Põllutöökoda kaudu. Seakasvatuse edendamise ja tõuaretuse juhtimine ning suures ula- tuses selle teostamine oli E. Seakasvatavate Seltsi üles- andeks, kes kasustas selleks riiklike toetusi. Töötule- mustest tõuaretuse alal võib mainida, et aasta lõpuks töötas 525 sugukuldijaama eelmise aasta 450 vastu. Selle tiheda võrgu tõttu paranes ka sigade kvaliteet.

Sugumaterjali aretamisel on jõutud niikaugele, et võidi alustada tõuraamatusse võetud sugusigade ekspordi. Eksporditi 140 sugusiga N.-Venesse ja Soome.

Linnukasvatuse ala näitab kiiret arengut mitte ainult eksporditoodangu suurenemises, vaid ka tõumaterjali järjekindlas paranemises. Põllumajanduse osakonna otsesel juhtimisel ja korraldusel töötavas Kehtna kontrollkanalas, kus kontrollimisel sugulavade kanad, suudeti tõsta senist keskmist munatoodangut 195,8-lt munalt (10,7 kg-lt) 209,2 munale (11,6 kg) ühe kana kohta aastas.

Linnukasvatuse edendamiseks minevad riiklikud toetussummad anti Põllutöökoja kaudu, kusjuures linnukasvatuse ala edendamise- ja tõuaretustöö korraldajaks ja toetajaks oli Eesti Linnukasvatajate Selts. Seltsil oli 32 sugulava, usaldusmehi (edukamaist linnukasvatatajast) 170. Sugulavade levitati seltsi kontrolli all ca 10 tuh. sugumuna, ühepäevaseid kanapoegei ca 500 ja sugulinde ca 250.

Lambakasvatuse edendamisele aluse panemiseks imporditi Eesti Lamba- ja Karusloomakasvatatajate Seltsi poolt Inglise ja Rootsist tõulambaid, mis paigutati sugulavade loomiseks majapidamistesse. Nimeetatud lammaste importimiseks andis Põllumajanduse Osakond seltsile Põllutöökoja kaudu erakorraliselt toetust 13 195 kr suuruses. Asutati 43 jäärajaama ja valiti 4 sugulava-kandidaati, seega rajati lambakasvatuse alal tõuaretustööle kindlad alused.

Karusloomakasvatuse alal töötasid 14 hõberebasekasvandust ja 10 kasvandust muude karusloomadega. Alustati karusloomade tõuraamatupidamist.

7. Piimandus. Möödunud tegevusaastal toimus piimatööstuste võrgu sisemine ümberkorraldus võrgu tervendamise suunas. Mitmed elujõuetud piimatööstused ühinesid elujõuliste naabritega, muutudes nende koorejaamadeks. Tegevusaasta lõpuks moodustasid piimatööstuste võrgu:

281 ühispiimatööstust, millel 477 koorejaama, seega 758 tööstust,

14 asutistele kuuluvat piimatööstust, millel 36 koorejaama, seega 50 tööstust,

21 erapiimatööstust, millel 25 koorejaama, seega 46 tööstust.

Tegevusaasta lõpuks oli tegevuses 316 piimatööstust, mille hulka kuuluvad ka 10 juustutööstust ja 538 koorejaama, kokku 854 piimatööstuslikku ühikut. Piimatööstuste tegevus on rajatud ekspordivõi valmistamisele. Ekspordivõid tootvad piimatööstused valmistavad tööstuse kõrvalsaadusena ka seini ning mõned vähemal määral ka juustu.

Üldise majandusliku seisukorra paranemise ja vöihindade kindlustamise tagajärjel näitas möödunud aastal tõusu ka organiseeritud piimatööstuslik tegevus.

Möödunud tegevusaasta jooksul on piimaühingute völakohustised vähenenud 417 225 kr võrra, s. o. 8,3%; seejuures piimatoovate majapidamiste arv oli tegevusaastal ca 56 000 talumajapidamist. Tööstuslikuks otstarbeks piimatööstustesse kokkutoodud piimakogus on tõusnud kõigis maakondades, arvatud välja Saaremaa, kus kokkutoodud piimakogus näitas langust 11,3%, mis tingitud Saaremaad tabanud põua tagajärgedest. Tööstuslikuks otstarbeks toodi piimatööstustesse piima 318 997 400 kg, seega eelmisest aastast rohkem 28 272 000 kg ehk 9,7%.

Ühes kokkutoodud piimakogusega kasvas ka valmistatud või kogus, mis moodustas 12 539 900 kg ehk 246 039 tünni ekspordivõid, seega eelmisest aastast rohkem 1 046 300 kg ehk 9,1%.

Valmistatud võid eksporditi 198 178 tünni, seega eelmisest aastast rohkem 15 634 tünni ehk 8,6%, kuna siseturule mahutati 45 851 tünni ehk 18,6% piimatööstuste või toodangust.

Vöieksporti teostamine arenes Põhja-Inglise võituru sissetöötamise suunas, mille tagajärjel meie ekspordivõi esines Põhja-Inglise turgudel järjekindlalt ning ühtlastes kogustes. Meie võitoodangut mahutati Põhja-Inglise turgudele 61 359 tünni ehk 31% meie või üldväljaveost, mis võrdlemisi suur saavutus uue turu sissetöötamisel. Üldse mahutati Inglisele 125 688 tünni võid, seega 51,1% meie võitoodangust ehk 63,4% väljaveost. Saksa mahutati 68 701 tünni, seega 27,9% toodangust ehk 34,7% väljaveost, ning muudele turgudele kokku 3 788 tünni, seega 1,6% toodangust ehk 1,9% väljaveost.

Teistest piimasaadustest peale või veeti välja:

juustu	47 146 kg (eelmisel aastal
	9 262 kg).

kondenseeritud piima 107 339 „
täispiimapulbrit . . 15 646 „

Piimasaaduste Väljaveo Kontrolljaama, nõuannet teostavate asutiste ja piimanduslikku haridust edendavate asutiste koordineeritud tegevuse ja töö tagajärjel on möödunud aastal meie ekspordivõi kvaliteedi tase tõusnud meie piimanduse ajaloos enneolematava kõrgusele, andes möödunud tegevusaastal 95,6% I sordi võid, kuna alles 1933. a. oli meie võist ainult 88,9%, 1932. a. 84,3% ja 1923. a. kõigest 43,2% I sordi võid.

Piimasaaduste kvaliteedi tõstmiseks on aidanud kaasa põlvitavate kindlustamine ainult I sordi võid

tunud ning ta on suuteline esinema I sordi võina, mille püüdes tuleb kindlustada kvaliteeti ja tösta I sordi järgmises astmes.

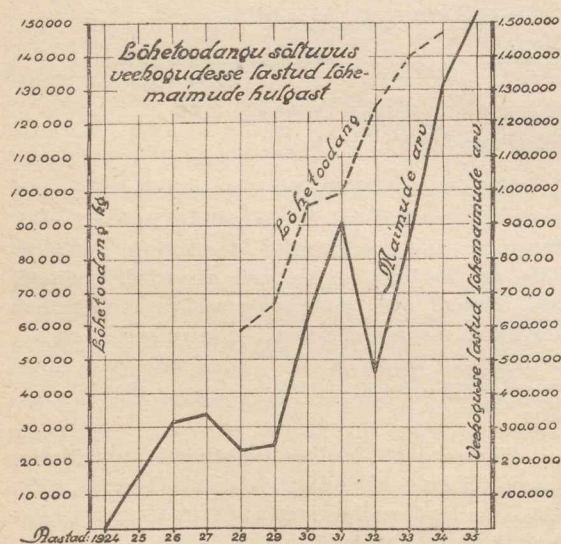
8. Kalandus.

Kalatoodang on 1934. a. eelmise aasta 18 628 tuh. kg-lt suurenenud 19 361 tuh. kg-le, seega tõus 4,0%. Toodangu suurenemine tuleb peamiselt paranenud püügiabinõude ja püsivate hindade arvele. 1934. a. kalatoodangu väärtus tõusis eelmise aasta 2 871 tuh. kr-lt 3 066 tuh. kr-le, suurenedes seega 6,8%. Hindade püsivus tuleb panna esijoones transportolude paranemise arvele, sest viimasel ajal toimub see peamiselt mootorpaatidel, sumplaevadega, raudteel ja kõige enam veoautodel, mille tagajärjel kalasaaduste kohaletoimetamine siseturule on muutunud regulaarsemaks ja tarvitajail on võimalus hankida värskeid kalasaadusi. Kõige selle tulemusena on nõudmine kalakaupade järele suurenenud.

1934. a. kalakauba väljavedu on eelmise aasta 1 082 tuh. kg-lt ja 465 tuh. kr-lt tõusnud 1 300 tuh. kg-le ja 648 tuh. kr-le, seega eksport suurenenud koguselt 20% ja väärtuselt 47%. Väljaveos suurema osa (85%) moodustas värskekala ja vähema (15%) ümbertöötatud kala. Viimaste hulgas on eriti tõusnud kilud toosides ja sprotid õlis.

Paremaiks turgudeks värskekalele on olnud Rootsi, kuhu eksporditi 482 tuh. kg, Saksa — 204 tuh. kg, Soome — 141 tuh. kg ja Poola — 112 tuh. kg. Läti on viidud 70 tuh. kg soolatud ja kuivatatud tinte.

Kalakauba kvaliteedi tõstmiseks on kalasaaduste väljaveo kontrolli kõvendatud ja kõik eksporditavad kalakaubad kuuluvad nüüd faktilise kontrolli alla, kuna varem värske ja eluskala ning vähkide ekspordi suhtes teostati ainult kaudset kontrolli.

Kalakasvandusmajadest on tegutsenud Keila-Joa, Narva, Äksi, Alatskivi, Tartu ja Antsla omad, kust lasti miljoneid väärtuslikumate kalaliikide maimu kodumaa veekogudesse.

9. Põllumajandussaaduste turustamine ja väljaveo kontroll.

Väljaveetavate saaduste kvaliteedi kohandamiseks välisturul kehtivaile nõudeile täiendati määrusi kartuli, aedvilja ja või väljaveo kontrolli alal.

Eelmiste aastate eeskujul osakond võttis oma esindajate kaudu osa väljaveetavate saaduste hindade noteerimiskomisjonide koosolekutest. Järjekindlalt noteeriti tegevusaastal järgmiste põllumajandussaaduste hindu: või, kanamunadel, peekonil, linal, kartulil, õuntel, sibulail, sigureil ja konservitud kurkidel.

Väljaveoõride omavahelise tegevuse kooskõlastamiseks uuendati eksportöride vahel sõlmitavaid koostöölepinguid. Uusi keskbüroosid asutati koostöö ja ekspordi korraldamiseks õunte, sibulate, konservitud kurkide ja metsamarjade väljaveo alal. Viimaste asutamine oli tingitud ettetulnud raskustest aiasaaduste turustamisel Soomes. Sellega käsi-käes muudeti ka Puu- ja aedvilja ning marjade väljaveo korraldamise seadust selles mõttes, et võimaldada aiasaaduste väljavedu vaid erilubade alusel. Sel teel vähendati aiasaaduste eksportöride arvu ja välditi väljaveetavate saaduste koguste ja hindade ebasoovitavaid kõikumisi.

Põllumajanduse Osakond juhtis väljaveetava või ja kanamunade hinnakindlustamise komisjonide töid, võttes osa komisjoni tööst oma esindajate kaudu.

Kindlustatud hindade tõttu näitas väljavedu neil aladel 1934/35. a. tunduvat tõusu. Eriti võiks kriipsutada alla kanamunade väljaveo suurenemist 53,5% võrra. Väljaveo suurenemist tuleb märkida ka seemnekartulite alal Lõuna-Euroopa riikidesse ning aiasaaduste väljaveos. Väljaveovõimalusi on võimaldanud suurendada seemnekartulite ja aiasaaduste alal kindel kvaliteedi kontroll, mis vältis halva kauba väljasaatmist.

Suurema ulatusega on siseturu korraldamise abinõudest Piimaseaduse elluviimine. See riivab kõiki linnade ja alevite ümbruskonnas asuvaid majapidamisi. Määrus jõustus 1. II 1935. Kuni 1. IV vaatasid Põllutöministeeriumi esindajad üle umbes 600 majapidamist, milledest ligi 200 tunnustati esimese liigi ja erivalikulise piima tootmise vääriliseks. Samuti on Põllutöministeeriumi poolt organiseeritud piima ja piimasaaduste kontrolli teostamist linnades ja alevikes oma järelevalvet teostavate isikute kaudu ning astunud samme piima ja piimasaaduste tarvitamise propaganda korraldamiseks.

Kehtimapanud mee ja kanamunade kaubandusliku liigituse määruse eesmärgiks on samuti kui Piimaseaduselgi müüdatavate saaduste kvaliteedi tõstmine ja sellega ühtlasi nende tarvitamise levitamine.

10. Krediidisoodustusi põllumajanduse edendamiseks.

Põllumajandusliikude võlgade ümberlaenuamine tegevusaastal jätkus. Kuna senini kehtimapanud seadused ei võimaldanud paljudel juhtudel, kus võlakoormis ületas 100% Eesti Maapanga hindväärtuse, astuda vahele, siis töötati välja ja pandi kehtima Põllumajanduse võlgade ümber-

laenustamise ja pikendamise seadus. Uus seadus võimaldab kõigi korralikult majandatud talude võlgade ümberlaenustamist, kusjuures üle praeguse hindeväärtuse ulatuv osa muudetakse pikaajaliseks laenuks, millelt intresside nõudmine langeb ära. Selline vastutulek oli vajalik, kuna kriisi tõttu olid langenud nii talude sissetulekud kui ka talude hinnad tunduvalt. Ilma korraldava vaheleastumiseta oleksid paratamata järgnenud massilised oksjonid.

Taluvõlgade korralduse kõrval väärib tegevusaastal tähelepanu ka piimaühingute võlgade korraldamine, mida teostati tegevusaastal piimaühingute majandusliku külje tervendamise sihis eriti selleks kehitimapandud seaduslike aktide alusel.

11. Maaparandus ja ehitustegevus. Põllumajanduse Osakonna eelarve kaudu on Põllutöökoja korraldusse antud riiklikke toetussummasid veel maaparanduse, maamöödu ja ehitustegevuse alade edendamiseks. Töötulemustena sel alal on märgitavad: veeäravoolu võimaluste loomiseks tehti 46 veeühingu asutamiseks vajalised tehnilised eeltööd ning koostati ettevõtte projektid, maaparanduskavade koostamiseks looditi maapinda 5 980 ha ning vastavad kavad ja

eelarved valmistati 329 üksikmajapidamisele, maaparandustööde teostamisel märgiti kraave 162 km pikkuselt — 216 majapidamises, maaparandustööde soodustamiseks anti välja 3 253 ordit alandatud hinnaga lõhkeaine ostmiseks. Kogusummas anti riiklikul toetusel (25 tuh. kr ulatuses) lõhkeainet välja üle 70 000 kg, millega põllumeeste poolt on lõhutud vähemalt 150 000 m³ kive või kände, uudismaade ülesharimise edendamiseks registreeriti tegevusaasta lõpuks 7 500 uudismaaharijat. Maamöödutöid tehti 5 496 ha, 236 ühikuga.

Maakorraldustööd — peaaesjalikult lapimaade kruntimise ja ühismaade jagamise tööd — kestsid 10 korralduspiirkonnas, neist 6 Saaremaal, 2 Tartumaal, 1 Läänemaal ja 1 Petserimaal, kokku umbes 500 ha maa-ala. Talve jooksul lõpetati 6 korralduspiirkonna-tööd.

Põllumajandusliku ehitustegevuse alal valmistati ca 900 põllumajanduslikku ja 90 seltskondlikku ehitiskavandit ja teostati ehitustehnilist järelevalvet maal 150 ehitise juures. Uusi sihtjooni rakendati ja viidi ellu maaelamute sisustamise ja tulekindlate ehitusmaterjalide tarvituselevõtmise alal.

RIIGIMÕISADE VALITSUS.

1. Riigimõisade majandusbaas.

Riigimõisade Valitsus majandab 1934/35. a. 20 mõisa, kuna järelevalvet teostas rendilepingute täitmise suhtes 29 mõisa kohta. Neist anti kodumajanduskoolide Haridus- ja Sotsiaalministeeriumi alluvusse viimise puhul alates 1. IV 1935 üle järgmised mõisad: Karja, Mõdriku, Orgita, Saku ja Vasula. Vorbuse mõis anti Vabariigi Valitsuse otsuse kohaselt Kaitseministeeriumi valdamisele, kuna Penijõe mõis võeti 1. IV 1935 Riigimõisade Valitsuse majandamisele. Kehtna ja Udriku riigimõis anti Vabariigi Valitsuse otsuse kohaselt — esimene Haridus- ja Sotsiaalministeeriumi ja teine Kaitseministeeriumi valdamisele, arvates 1. V 1935. Oma majandamisel olevate mõisade maa-ala kogusuurus oli ümmarguselt 8 400 ha, sellest põllumaad ca 4 000 ha, heinamaad ca 2 000 ha, karjamaad ca 1 000 ha, metsa, parke ja muud maad ca 1 400 ha.

2. Viljakasvatus. Põlluviljade kasvatamine riigimõisades on muutunud aasta-aastalt intensiivsemaks, nagu see nähtub kunstväetiste tarvitamise kogusest ja hektarisaakidest. Põllukultuuride all olnud pindala oli peaaegu võrdne eelmise aastaga, kuna rohumaade — nii karjakoplite kui ka kultuurheinamaade — pindala on suurenenud.

Kunstväetiste ostuks on kulutatud kogusummas 51 301 kr, mis on eelmise aastaga võrreldes rohkem 5 903 kr. See suurenemine kunstväetiste tarvitamises on toimunud peamiselt rohumaade alal. Kohati on tõstetud ka väetisnorme.

Suurendatud on eelmise aastaga võrreldes:

vosvrväetisi	1 043 kvintaali ehk umbes	24%
kaalisoola	272 „ „ „	16,5%
lämmastikväetisi	84 „ „ „	10,5%.

1934/35. a. saadi riigimõisades keskmiselt hektaarilt:

rukist	1 984 (1 564) kg	loomapeete	39 706 kg
taliniisu	1 674 (1 679) „	loomanaereid	40 611 „
suviniisu	1 557 (1 106) „	loomakaale	48 092 „
otra	1 483 (1 104) „	loomaporgand.	32 066 „
kaera	1 602 (1 156) „	loomakapsast	50 100 „
segavilja	1 503 (1 347) „	I a. põlluheina	3 059 „
kartuleid	15 521 (12 428) „	II „ „	2 734 „
		III „ „	2 362 „

Sulgudes on toodud üleriiklikud keskmised ha-saagid. Juurvilja saagil on üleriiklik keskmine 24 662 kg ja põlluheinal 2 491 kg ha kohta, kuna riigimõisades see on — esimesel 40 119 kg ja teisel 2 718 kg.

Eelmise aastaga võrreldes on keskmised ha-saagid riigimõisades tõusnud — kogu suveviljadel umbes 32% ja langenud taliviljadel umbes 16%.

Puhtasordilistest tera- ja juurviljadest olid riigimõisades paljundamisel peamiselt järgmised meil üldtunnustatud sordid: rukis „Sangaste”, taliniisu „Sangaste” ja „Kuusiku 75”, suviniisu „Diamant” ja „Kitchener”, oder „Jõgeva 453”, „Kuld” ja „Danubia”, kaer „Kehra saagirikas”, „Kehra varane” ja „Kehra tangukaer”, kartul „Deodara”, „Majestik”

„Kõige varasem kollane”, „Royal Kidney”, „Juli” ja „Industrie”.

1934/35. a. jooksul müüdi riigimõisadest ja vahetati põllupidajale järgmisel määral puhtasorilisi seemneid:

	Müüdi raha eest kg	Vahetati pruukvilja vastu kg	Kokku kg
Rukis	17 638	63 471	81 109
Nisu	20 577	2 243	22 820
Oder	9 423	5 873	15 296
Kaer	49 922	29 553	79 475
Pelusk	60 955	—	60 955
Hernes „Express”	2 511	—	2 511
Ristikheina-seeme	5 449	—	5 449
Timutiseeme	1 098	—	1 098
Aruheina-seeme	1 181	—	1 181
Teiste kõrshainte seemneid kokku	246	—	246
Peediseeme „Eckendorf kollane”	1 822	—	1 822
Naeriseeme „Östersundom”	167	—	167
Kanepiseeme	573	—	573
Kartul	59 847	35 610	95 457

Tegevusaastal laiendati eriti heina- ja juurvilja-seemnete kasvatust ning alati kanepi kasvatusega, et võimaldada põllumeestele selle kui tarviliku kiutaima seemne saamist laialdasemaks kasvatamiseks ja et vabaneda ühtlasi suurest kanepikiu sisseveost.

3. Loomakasvatust.

Veisekasvatuse alal jätkati senist tööd. Parandades ja väärastades mõisades olemasolevat tõumaterjali, on püütud parema ja tugevama söötmise abil tõsta piimatoodangut ja ühes sellega ka karjade tasuvust. 1934/35. a. oli riigimõisades kokku 1 338 lehma ja kogu karjade keskmine toodang lehma kohta 3 306,7 kg piima, 113,35 kg võirasva, rasvaprotsendiga 3,44, mis ületab eelmise aasta piimatoodangu 191,3 kg ja võirasva-toodangu 5,75 kg võrra. Kõrgeima toodangu andis Särevere mõisa eesti-hollandi-früsi tõugu kari (120 aastalehma), tootes lehma kohta keskmiselt 4 065 kg piima ja 143,1 kg võirasva, 3,59% rasvaga. Sellele väga ligidal olid toodangud Vana-Antsla mõisas (124 aastalehma) — 4 029 kg piima ja 139,4 kg võirasva — ja Tähtvere mõisas (60 aastalehma) — 4 061 kg piima ja 131,7 kg võirasva.

Karjade komplekteerimiseks kasvatatakse harielikust suuremal määral noorkarja — 600 pea ümber, et oleks võimalik rohkemal arvul prakeerida vanemaid, haigeid ja vähemtasuvaid lehmi. Tegevusaasta jooksul jäeti kasvama 11 pull- ja 242 lehmvasikat.

Omatarvidusest ülejäänud täisverd tõuvasikad müüdi ümbruskonna põllupidajale võrdlemisi soodsate hindadega. Kokku müüdi aasta jooksul 309 kasvuvasikat.

Uue piimaseaduse kehtimahakkamisega alates 1. II 1935, mil piim liigitati kvaliteedi järgi, sai ka suurem osa riigimõisus, kes saadavad piima müügilie linnadesse, õiguse I valiku piima tootmiseks ning turustamiseks.

Hobusekasvatuse ja tõuaretuse otstarbel tegutseb Tori riigimõisas riiklik hobusekasvandus, kust aasta jooksul müüdi riigisugutäkkude tagavarasse 17 täkku. Mitmesse riigimõisa on Tori kasvandusest ümber paigutatud tõumärasid ja varssu. Ka müüdi riiklikust hobusekasvandusest kasvanduse sihile vähemvastavaid märasid ja noorhobuseid põllupidajale tõuhobusteks, kui erahobusekasvanduste ja sugulavade nõudmised olid rahuldatud. Hobusekasvanduse edendamiseks peeti pea kõigis riigimõisades paarituse otstarbel ümbruskonnale riigisugutäkke.

Seakasvatust riigimõisades on tulnud pisut pidurdada, ja seda üldise olukorra huvides. On kasvatatud peamiselt ainult sugusigu. Aasta jooksul müüdi riigimõisadest kokku 31 sugukulti, 23 suguemist ja 158 sugupõrsast.

Tegevusaastal asutati Alatskivi riigimõisa **lambakasvatust**. Selleks osteti kodumaalt kokku eriteadlaste valikul Shropshire'i tõugu uttesid ja importeeriti Rootsist 2 Shropshire'i jäära. Aasta lõpuks tõusis tõulammaste arv riigimõisades 131 peale, kuna aasta jooksul müüdi 42 lammast.

4. Ehitus.

Tegevusaastal on 20 riigimõisas kokku püstitatud uusi hooned ja ehitisi ning tehtud kapitaalremonte kokku 78 359 kr väärtuses.

5. Maaparandus.

1934/35. a. kaevati riigimõisades lahtisi kraave 6,2 km, puhastati ja uuendati lahtisi kraave 13,8 km, kaevati torukraave 34,3 km, kaevati ja uuendati magistraalkraave 8,6 km, juuriti 1 004 üksikult kasvavat puud, puhastati põlde kividest ja juuriti rohumaadel võsa ja kannustikku kokku 17 871 kr väärtuses.

Aasta jooksul asutati juurde 157 ha uusi karjakopleid, mis moodustavad endistega kokku 785 ha.

6. Riigimõisade tasuvus.

Riigimõisade Valitsuse 1934/35. m.-a. tegevuse üldine puhaskasu oli 167 771 kr. Selle suurenemine võrreldes eelmise aastaga, mil puhaskasu oli 124 721 kr, on tingitud peamiselt möödunud aasta heast suvest. Määravama osa puhaskasust andis maaviljuse arve, selle järele piiritusvabrikute ja kolmandal kohal lüpsi-karja arve.

Kasu andsid järgmised mõisad: Alatskivi 7 825 kr, Audru 6 218 kr, Heimtali 4 650 kr, Huuksi 25 kr, Kehra 4 111 kr, Kehtna 20 285 kr, Kuusiku 13 183 kr, Mooste 1 924 kr, Petseri 342 kr, Polli 10 663 kr, Särevere 18 762 kr, Sõmerpalu 9 986 kr, Torma 13 734 kr, Tähtvere 3 956 kr, Udriku 1 794 kr, Vaeküla 16 652 kr, Vana-Antsla 27 529 kr, Kehtna aed 925 kr, rendimõisad 10 955 kr ja likvideeritud mõisad 364 kr — kokku 173 883 kr.

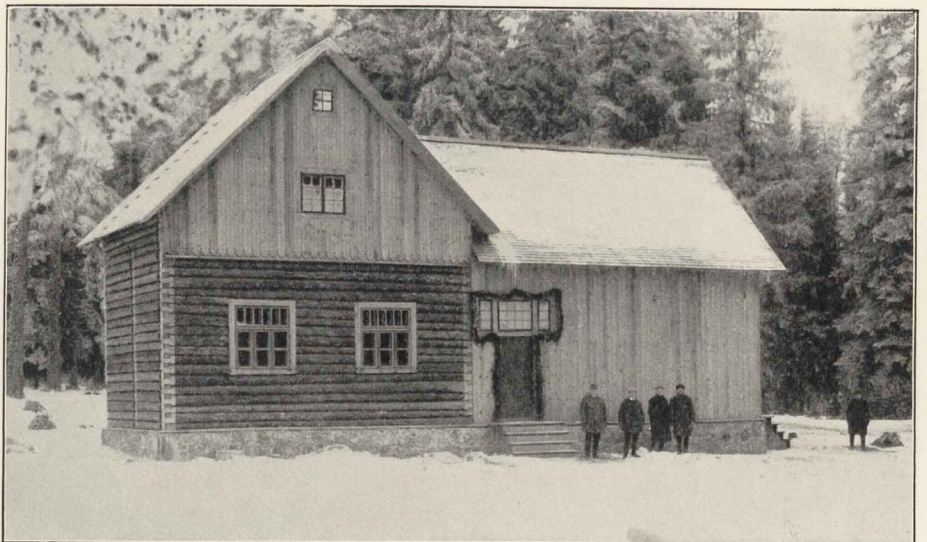
Kahju andsid — Helme 2 814 kr, Kuremaa 2 341 kr ja Tori 957 kr — kokku 6 112 kr.

*Tõlga-oja magistraal
Paasvere metskonnas.*

*Kohtla metsailema
uus elumaja.*

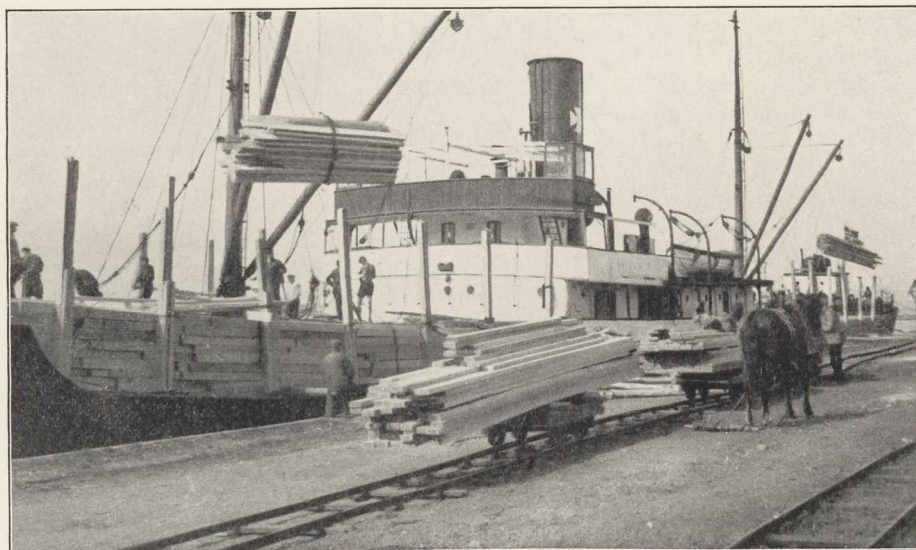
*Roela metskonna
kübikuivatis.*

Riigi Metsatööstuse paberipuude ladu Tapa jaamas.

Riigi Metsatööstuse Tallinna lauatehase palkide bassein 1934. a. suvel.

Riigi Metsatööstuse laudade laadimine laevadele 1934. a. suvel.

IV. LOOMATERVISHOIU OSAKOND.

1. Loomaarstliku nõu- ja abiandmise korraldus ja taudide tõrje.

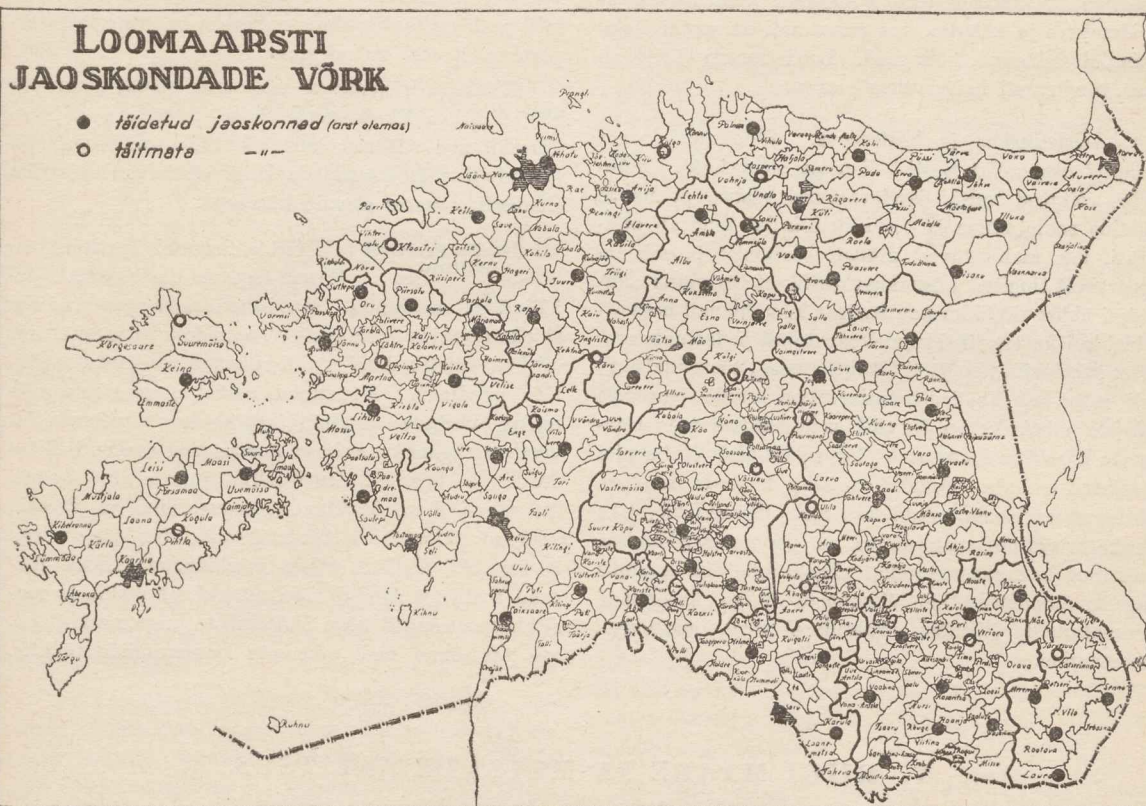
Loomatervishoiu Osakonna tegevuse alal tuleb nimetada esimeses järjekorras loomataudide tõrjet. Üldiselt pole meil seisukord loomataudide suhtes halb, oleme ju vabad sääraseist loomataudidest, mis on eriti kahjulikud ning laastavad põllupidajale ja takistavad elusloomade kui ka liha ja lihasaaduste eksporti, nagu veistekatk, veiste suuja sõrataud, veiste kopsutaud, sigadekatk ja hobuste tatitõbi. Küll aga levisid erakorraliselt möödunud majandusaastal marutaud ja sigade punataud.

Üle maa on Põllutöministeeriumi kava kohaselt nähtud ette 95 loomaarsti-jaoskonda; selle arvu juures iga jaoskonna loomaarsti tegevuspiirkonna raadius on keskmiselt 15 km, kusjuures linnad oma administratiiv-piirkondadega ei ole arvatud hulka. Sellest arvust oli täidetud 1. I 1935 78 jaoskonda. Jaoskonna-loomaarstide peamiseks ülesandeks on looma-

taudide tõrje ning loomaarstliku nõu ja abi andmine mitterakkushaiguste juhtudel.

Taudijuhte tihes muude infektsioon-haigustega on jaoskonna-loomaarstide poolt 1934. a. kestel registreeritud kogusummas 15 821, kuna mitterakkushaiguste puhul, arvatud juurde ka terviselised järelevaatused, on nõu ja abi antud 145 336 korral. Kuna taudide tõrje, samuti ka muu loomaarstlik nõu- ja abiandmine toimub enamikus väljasõitudel, on jaoskonna-loomaarstid aasta kestel teinud 26 188 väljasõitu, sõites ära kogusummas 498 753 km. Jaganud selle arvu 78 jaoskonna-loomaarstiga, selgub, et keskmiselt iga jaoskonna-loomaarst on teinud aastas 336 väljasõitu, sõites ära 6 394 km.

Peale jaoskonna-loomaarstide olid osakonna teenistuses 10 maakonna-, 14 linna-, 4 piiri- ja 4 eksportapamaja juhatajat-loomaarsti.

Marutaud. Marutaudi peamiseks levitajaks on koerad. Aastate kestel oleme pidanud püsivat võitlust selle taudiga, mis alati puhkes Eesti idapiiri läheduses ja sealt, vaatamata sellekohastele veterinaar-politseiile määrustele, levis sisemaale. Tõve levimine oli peamiselt põhjustatud sellest, et koertemanikud ei täitnud marutauditõrje määruse nõudeid ja et meil oli tekkinud suurel arvul koeri, kel polnud üldse peremeest. Et teha koertest omanikele majan-

dusliku väärtusega loomi ja likvideerida kõik peremeheta koerad ning marutaudi piirkonnas teha kindlaks lahtiselt liikuvate koerte päritolu — selleks pandi 1934. a. kehtima Koerte registreerimise ja maksustamise seadus. Praegu on meil peremeheta koerad likvideeritud, selle tagajärjel on marutaudijuhtude arv tugevasti vähenenud ja näitab ühtlasi järjekindlat vähenemist.

Sigade punataud. Sigade punataudi juhtude arv näitab meil aasta-aastalt tõusutendentsi. Möödunud aastal on seda taudi registreeritud 9 684 juhtu. See taud on võrdlemisi kergesti ülekantav ja kuna põllumajandusliku kultuuri tõusuga käsikäes on intensiivseks muutunud ka põllupidajate liikumine ja omavaheline suhtlemine, kantakse taud üle ühest majapidamisest teise. Võimsaks relvaks selle taudi tõrjel on osutunud sigade punataudi seerum, mida valmistab Loomatervishoiu Osakonnale alluv Riiklik Seerumi Instituut. Selle seerumiga punataudihageid sigu ravidest on õnnestunud surevus-% allaviimine 50—60-lt 6—7-le. Seerum on tühtlasi heaks kaitsevahendiks terveile sigadele, kuid kahjuks on seerumi süstimisel saadud immunitet väga lühiajaline, keskmiselt ainult 14 päeva. Et saada pikemaajalist immuniteti, tegi osakond kõigile ametlikele loomaarstidele ülesandeks toimida edaspidi kaitsestütmisi seerumi ja vaktsiini abil, milline meetod annab umbes kuuekuise immunitedi. Peale selle on tehtud korraldus — süstida kevadkuudel enne punataudi puhkemist majapidamistes ja külades, kus punataudi on senini järjekindlalt esinenud, kõik sead. Loodetavasti vähendab see tunduvalt haigestumiste arvu.

Veistetiisikus ja brutselloos. Möödunud aasta sügisel eksporditi Eestist Venesse elusveiseid. Müügiks esitatud veiste järelevaatusel selgus, et nende üldine zootehniline ja tervislik seisund ilmutab puudusi, mis raskendavad müügi teostamist ja mis on peamiselt tingitud loomakasvatustest tegureist. Niihästi üldist riiklikku kaubandust korraldavaid instantsidel kui ka tegelikel loomakasvatajail ja loomakasvatust juhtivail ettevõttele (Põllutöökoda, tõuseltsid jm.) oli selge, et Eesti loomakasvatuse olude paremale järjele viimiseks on tarvilik zootehnilises töös tõmata kaasa ka loomaarste, kes sellelt alalt olid senini tõrjutud eemale. Selleks otsustati kutsuda ametisse 4 loomatervishoiu nõunikku, kelle ülesandeks oleks eeskätt üldine zootehniline ja loomatervishoiuline nõuanne loomakasvatajaile. Peale selle aga kuuluks nende eriloomaarstide ülesannete hulka krooniliste loomataudide (tiisikus, brutselloos) tõrje otsekohene teostamine.

2. Elusloomade, liha ja lihasaaduste väljavedu.

Liha ja lihasaaduste, eriti värske veise- ja lambaliha ekspordi alal olime sattunud ummikusse ja seda peamiselt just väljaveo korraldamatuse tõttu. Oli hädaoht, et meie ainukesed värskeliha turud — Soome ja Rootsi — lähevad meile kaduma põhjusel, et meie eksport neisse maisse polnud järjekindlalt ühtlane vastavalt turu mahutusele, vaid veidi soodsama konjunktuuri juures löid meie eksportörid ise oma saadetiste suurusega hinnad alla, mis põhjustas ägedaid proteste kohalikkude põllupidajate poolt. Et neid turge säilitada, tuli meil endil reguleerida värske liha, peamiselt lambaliha ekspordit Rootsi. See tehti vastava määruse kehtimapanekuga. Selle määruse elluviimine on andnud väga häid tulemusi, sest see on likvideerinud kõik Rootsi põllumeeste protestid ja tehtud korraldustega on rahuldatud ka Rootsi ametivõimud. Sama korralduse järelduseks oli ka see, et möödunud aasta detrembris Rootsi annulleeris Eesti suhtes mõningad värske veiseliha sisseveo kitsendused, mis võimaldab meil peale aastaid kestnud vaheaega hakata uuesti ekspordima Rootsi sedagi liha.

Lisaks eelnimetatud määrusele pandi jaanuaris 1935 kehtima Elusloomade, veise- ja sealiha väljaveo korraldamise määrus, mis võimaldas üldisemalt ja järjekindlamalt korraldada kõiki elusloomade ja liha ekspordiga seoses olevaid küsimusi.

3. Riiklik Seerumi Instituut.

Riiklik Seerumi Instituut on oma tegevust aasta-aastalt järjekindlalt arendanud. Möödunud aasta tegevuse alal tuleks märkida selle asutise ruumide laiendamist, mis oli hädavajalik, kuid senini ei olnud teostatav krediidide puudusel. Möödunud aastal avanes aga võimalus vastava krediidid saamiseks tapaloomadelt võetava riigimaksu eelarve korras ning osakond ehitas Riiklikule Seerumi Instituudile juurde uue hoone, kuhu mahutati instituudi diagnostiline ja keemia osakond. Uus ehitus läks maksuma ühes sisseadega 28 400 kr. Üldiselt tuleks märkida, et Riiklik Seerumi Instituut suudab täiel määral rahuldada loomaarstikonna nõuded kõigi bioloogiliste preparaatide alal, mis tarvilikud meil esinevate loomataudide tõrjeks.

V. RIIGI MAADE JA METSADE VALITSUS.

A. Riigimaade valitsemine ja likvidatsioon.

1. Maade ja päralduste likvidatsioon. Riiklikku maafondi võetud põllumajanduslikud maad on suures enamuses tükeldatud ja antud välja maa-saajaile. Edaspidises tegevuses on pearõhk suunatud riigi kui ka eraaudismaade ülesharimisele ja olemasolevate majandite korraldamisele, missugused ülesanded on pandud Asundusameti ja Põllumajandusosakonna peale, kuna Riigimaade Ameti peamiseks

ülesandeks on jäänud müümata asutalude valitsemine ja nende likvidatsioon.

Elunõudeist tingituna on Riigimaade Ameti alal kehtinud tegutsemisalustes aasta jooksul võetud ette mitmeid olulisi muudatusi ja täiendusi, mis sihitud likvidatsioonikäigus ilmnenuid puuduste ja konarluste kõrvaldamisele.

a) **Ühikute arv.** Riigimaade Ameti valitsemisel olnud ja likvideerimisele kuulunud maaühikute ja hoonete arvust annavad ülevaate järgnevad arvud:

Maad:

1. IV 1934 oli likvideerimata maakohti	35 073
Aasta jooksul loodi uusi maakohti	410
Neist müüdi talunditena, vabastati vöörandamisest ja anti omandiks omavalit- sustele ja linnadele	8 031
1. IV 1935 jäi likvideerimata	27 452

Hooned:

	Kasustus- kõlblikud	Kasustus- kõlbmatud
1. IV 1934 oli likvideerimata	6 242	460
Neist müüdi aasta jooksul, tun- nustati eraomandiks, hävis tule- õnnetusis ja kustutati kõdu- nemise tõttu varade nimekirjast	596	150
1. IV 1935 jäi likvideerimata	5 646	310

b) Maade müük. Maakohtade omandiks müümine, mis on kestnud pidevalt juba 1927. a. sügisest alates, jätkus 1934/35. a. endise hooga. Aasta jooksul alustati müüki 5941 põllumajandusliku ühiku ja 319 tööstusettevõtte- ja ärikoha kohta, missugused arvud vastavad viimaste aastate müügile määratud ühikute keskmisele.

Lähema ülevaate maakohtade omandiks andmisega ühenduses olevast tööde käigust ja seisust aasta lõpuks annab järgnev tabel:

	Aasta jooksul		Aasta lõpuks üldse maakohti oman. nimele kinnistat.
	müügi- vahekordi loodud	maakohti oman. nimele kinnist.	
Omandiks antud:			
Põllumajanduslikud ühikud	8 125	7 461	53 051
Tööstusettevõtteid ja ärikohad	410	335	987
Omavalitsuste maad	95	95	103
Kokku	8 630	7 891	54 141

c) Maade reduktsioon. Aasta jooksul anti endistele omanikkudele tagasi 140 maakohta, kogupindalaga 1 657 ha. Kokku eelmiste aastatega on endised omanikud saanud maid tagasi 70 229 ha.

Linnadele ja aleveile anti maid üle 0,79 ha. Kokku eelmiste aastatega on antud üle linnadele-alevitele maid 10 569 ha.

d) Maakohtade päraldiste müük. Müügile määratud maakohtade müük on tihedas seoses maakohtadel asuvate päraldiste likvideerimisega. Sellest sõltuvusest tingituna on Riigimaade Ametil, maade müügi kõrval, tulnud arendada ka päraldiste müüki, mis toimub iseseisvate müügidokumentide alusel. Päraldiste müügi alal kontrolliti ja kinnitati 576 hoone ja 3081 metsatüki ja viljapuuaiade ostu-müügi lepingut, millega ühenduses tuli kontrollida hoonete hindamisi 507 ja lubada ümberhindamisi 186 juhul.

2. Riigimaade valitsemine. Riigimaade valitsemise ülesandesse kuulub peajoonetes: uute maasaajate valik, uute ja uuesti korraldatud asutaludele renditingimuste kinnitamine; kehtivate

rendilepingute uuendamine, täiendamine ja muutmine; rentide arvestamine, nõudmine ja sellega seotud arvete pidamine; rendivahekordade lõpetamised; rendiõiguste edasiandmiseks lubade andmine ning muud valitsemisega ühenduses seisvad ülesanded.

Seoses nende ülesannetega tuli Riigimaade Ametil aasta jooksul revideerida ja kinnitada rendi- ja kasustustingimusi 4 832 juhul, teostada ja arvutada rendilepingute uuendamisi, muutmisi ja täiendamisi ning avada uusi rendiarveid 11 773 juhul.

Maakohtade edasiandmine, mis eelmisel aastal näitas tunduvalt langustendentsi, tõusis järsult enam kui kahekordseks. Aasta jooksul lubati üleandmisi 1 040 juhul, 471 juhu vastu eelmisel aastal. Põhjused, mis olnud määravaiks kohtade edasiandmisel, on endiste pidajate vanadus, vilets tervis ja ületamatud majanduslikud raskused. 35% üleandjaist-vastuvõtjaist on sugulased.

Üldse on kuni 1. IV 1935 kohtade edasiandmisi lubatud 13 274 juhul, s. o. ligikaudu 17% kohtade üldarvust.

Rentide tasumine eelmiste aastatega võrreldes arenes täiesti korrapäraselt. Üldse laekus eelarveaastal renti 631 749 kr. Sellest summast kanti üle — maa ostuhinnaks 110 200 kr, muudele arvetele 11 154 kr ja maksti tagasi 10 626 kr. Jäi rendiks 499 764 kr. Rentide tasumiseks anti pikendusi 1 319 juhul. Sunni- viisilisi rendinõudmisi alustati 2 328 juhul.

Rendivahekordade lõpetamise korratu majapidamise, rendi tasumisest keeldumise ja muude asjaolude tõttu oli 35 juhul, neist 8 juhul adm.-korras ja 27 juhul kohtukorras. Rendivahekordade lõpetamistele on Põllutööstusministerium asunud vaid äärmistel juhtudel, s. o. siis, kui puuduvad vähemadki lootused, et kohapidaja suudaks või tahaks oma majapidamist korraldada.

Riigi maatagavara lõppemisega avanes möödunud aastal võimalus luua uusi majapidamisi kogusummas vaid 410 ühikut. Neist on määratud kasustamiseks eesõigustatud korras maasaajaile, Vabadussõjast osavõtnuile 126 ühikut ja end. mõisatööliste — 40 ühikut; vallavolikogudes määrati maasaajaid 19 ühikule ja soo-uudismaakohtadena ning kalureile anti välja 166 maakohta. Ülejäänud osa kohtadest on antud tähtajalisele rendile.

3. Võõrandatud maade eest tasumaksimine.

Riikliku maatagavara loomiseks võõrandatud maade eest tasumaksimise alal jätkus 1934/35. a. tasusummade kindlaksmääramine. Aasta kestel määrati tasu seaduslikus korras kindlaks 162 omandiühiku eest, tasusummaga 2 030 056 kr. Tasusaajaid rahuldati aasta jooksul puhasrahaga 1 079 420 kr ja pantkirjadega 3 858 900 kr, s. o. kokku 4 938 320 kr suuruses summas.

Maa tasuks antud riigikassa pantkirjade üldise käibe kohta kroonides annab ülevaate järgnev tabel:

	Antud välja	Ostetud tagasi	Liikvel 1. IV 1935
55 a.	5 721 250	4 368 900	1 352 350
20 a.	1 131 900	357 700	774 200
9 a.	2 790 400	50	2 790 350
Kokku kr	9 643 550	4 726 650	4 916 900

Senini oli seisnud lahendamata Maaseadusega kirikuilt ja kogudustelt võõrandatud maade eest tasumaksimise küsimus, kuid 7. IX 1934 antud Kirikutelt ja kogudustelt võõrandatud maade eest tasumaksimise seadus andis sellele küsimusele kirikuringkondades kauaoodatud lahenduse.

Selle seaduse järgi toimub tasumaksimine samadel alustel ja korras, mis nähtud ette mõisade eest tasu maksimisel, selle erandiga, et tasumaksud (pantkirjades) makstakse vastavate usüühingute liitude korraldusse ja pantkirjad lunastab riik välja 20 a. jooksul.

Kirikuilt ja kogudustelt võõrandatud maadest kuulub tasu alla umbes 47 861 ha, kogutasuga ümmarguselt 1 242 000 kr.

B. Metsade valitsemine ja majandamine.

4. Metsamajandusliku tegevuse põhilised alused.

Metsade valitsemise alal võib kriipsutada alla põhipanevaid muudatusi nii metsamajapidamisele uute aluste loomise kui ka edaspidise tegevuse kava äramääramise alal. Nende muudatuste lähtepunktiks on 16. V 1934 kehtimapanud uus **Metsaseadus**, mis rajab metsamajapidamise arengule kindla aluse, kõrvaldades need juhuslikud kõrvalmõjud, mis kippsid takistama edukat töötamist ja majapidamise väljaarendamist. Nii on Vabariigi Valitsuse poolt määratud kindlaks metsapiirid ja sellega pandud piir metsamaade juhuslikku laadi planeerimistele. Vabariigi Valitsuse poolt määrati metsakuivenduse, metsateede, metsaistutamise ja külvitööde teostamiseks ja metsateenijate hoonete kordaseadmiseks suuremad krediidid, mis aitasid tunduvalt kaasa metsamajapidamise seisukorra parandamisele.

Erametsanduse arendamise ja toetamisega ning metsahoiu ja -kaitse teostamisega ühenduses olevate rahaliste ülesannete täitmiseks on Metsaseaduse alusel Põllutöministeeriumi juurde loodud metsamajanduskapital, mis moodustub peamiselt Metsaseaduse eeskirjade rikkujailt sissenõutavaist mitmesuguseist trahvirahadest.

Metsaseadusega on era- ja kogukonnametsad võetud riigi kaitse ja järelevalve alla, kuid siin pole eramajanduse reguleerimisele tungitud mitte ühekiilgsete sundnormidega, vaid on nähtud ette ka metsanduse arendamise ja erametsapidamiste töstmise huvides erametsaomanikele toetuse võimaldamine nii istikute ja seemnete andmise teel metskondadest kui ka võimalikkude laenude näol metsamajanduse kapitalist.

Metsaseadusega on metsale pakutud endisest tugevamat kaitset ka Metsaseaduse rikkujate (omavoliliste raiujate jne.) vastu, kuna seaduserikkujate

suhtes on nähtud ette suuremad karistus- ja trahvi-normid. Samuti on lihtsustatud ja oludele kohandatud asjaajamiskorda.

5. Metsamajanduslikud tööd.

Põllutöministeerium, kasutades uute seadustega antud lahendamaid tegutsemisvõimalusi ja Vabariigi Valitsuse poolt metsamajapidamise seisukorra tõstmiseks määratud suurendatud krediite, asus ühelt poolt metsa juurdekasvu ja toodangu tõstmisele, teisalt — metsapinna laiendamisele metsata maade arvel kui ka põllumajanduseks vähekõlblikkude eramaade ostmise teel. Nii on möödunud majandusaasta jooksul ostu ja vahetamise teel suurendatud metsapinda 375 ha võrra.

Majandusaasta lõpuks oli maid Riigi Maade ja Metsade Valitsuse valdamisel kogusummas 1 106 039 ha, sellest: okasmetsapinda 491 024 ha ja lehtmetsapinda 210 068 ha, kõlbmata maid 357 344 ha, põllumajanduslikke maid 45 831 ha, peamiselt metsateenijate palgamaadena, tagavara-, heina- ja karjamaadena, ning obrokiühikutena ja korraldamata maid 1 772 ha. 1934/35. a. määrati planeerimisele juurdeldõikeiks väikekohtadele ja uudismaakohtade rajamiseks mitmesuguseid maid 10 700 ha.

a) **Metsa uuendus.** 1934/35. a. tehti metsa-istutamise- ja külvitööd 6 655 ha, sellest tehti uusi kultuure 4 171 ha ja täiendati loomulikke uuendusi ja vanu kultuure 2 484 ha. Metsakultuuritööde teostamisel oli kuluisid 177 970 kr. Võrreldes samade tööde ulatust 1933/34. majand.-aastal, selgub, et 1934/35. on tehtud rohkem: uusi metsakultuure 748 ha ja kultuure rohust ja võsast puhastatud 1196 ha. Vanu kultuure on täiendatud 109 ha võrra vähem eelmisest aastast. Kuna töid on siiski tehtud üldiselt eelmisest aastast suuremas ulatuses, siis olid ka töökulud 39 170 kr võrra suuremad.

b) **Metsa hooldus ja kaitse.** Metsa hooldamise alal tehti 1934/35. a. noore metsa puhastustööd 5822 ha, harvendustööd 5145 ha ja põimendusraieid 1328 ha pinnal.

Metsapõlengute vastu võitlemiseks valmistati tulekaitseribasid ja puhastati kvartaali- ja piirisihte. Ka ehitati ühiselt Kaitseministeeriumi Topo-hüdrograafia Osakonnaga 9 vaatlustorni, mis oma asetusest ja ehituslaadilt vastavad Kaitseministeeriumi kui ka metsadevalitsuse nõudeile.

Metsakahjurite-putukate hädaohu vastu võitlemist jätkati tuulemurtud, vigastatud ja infitseeritud puude likvideerimisega ja seal, kus see osutus tarvilikuks, püügipuude mahalaskmisega.

c) **Metsapiiride korrashoidmine.** Riigimetsade piirisihte puhastati võsast 3 810 km ulatuses, 580 km vastu eelmisel aastal. Seega on puhastustööd tehtud 3 230 km võrra rohkem kui eelmisel aastal.

d) **Metsateed.** Liikluse ja metsamaterjalide väljaveo hõlbustamiseks tehti uusi metsateid 5 km (eelml. aastal — 3,4 km) ja parandati vanu — 226 km (eelml.

aastal — 98,3 km). Uusi sildu ja trupe tehti 1 000 tk. (eelm. aastal 1 115 tk.) ja vanu parandati — 225 tk. (eelm. aastal 242). Uute teede ehitamist suuremas ulatuses põhjustas eriti uute kraavide kaevamine, kuna koos nende töödega rajati kraavide kõrvale uusi teid.

e) **Metsakuivendustööd.** Metsamaa kuivendamiseks kaevati 1934/35. a. uusi kraave 195 km ja puhastati vanu kraave 796 km ulatuses (eelm. aastal vastavalt 238 ja 562 km). Metsapinna kuivendamise kõrval teenib osa kaevatud kraavidest veel parvetusotstarvet, mistõttu viimased on sügavamad ja laiemad kui harilikud kuivenduskraavid.

f) **Ehitus- ja remontitööd.** Uute hoonete ehituseks kulutati 1934/35. a. jooksul 111 958 kr, mille arvel ehitati uusi elumaju metsnikele 6, metsavahtidele 45 ja loomalautu 51; seega kokku 102 uut hoonet. Arvestades seda, et eelmisel aastal suudetud piiratud krediidi tõttu püstitada keskmiselt vaid 50 hoonet majandusaasta kohta, siis on 1934/35. m.-a. ehitatud hoonete arv rekordne. Sellega on tunduvalt parandatud metsateenijate korteriolusid. Eluhooned, püstitatud tüübiliste plaanide järgi, vastavad täiesti üheperekonna elamu nõudeile.

Paralleelselt uute hoonete püstitamisega arenesid ka hoonete parandustööd, milleks kulutati kogusummas 152 324 kr.

6. **Jahindus.** Jahimajanduse korraldamise alal tuleb tähtsama sammuna märkida uue **Jahiseaduse** kehtimapanekut 1. VI 1934, mis kindlustab sellele majapidamisharule kindlasuunalise arenemise.

Jahindust reguleeris Eestis kuni uue Jahiseaduse ilmumiseni iganud ja meie oludele ebasobiv Vene põllumajanduse seaduse vastav osa. See seadus ei võimaldanud küllaldaselt määral teostada jahiloomade ega lindude kaitset. Jahiloomade ja lindude hävimise peapõhjusiks olid: kergete trahvide tõttu liialt levinud omavoliline küttimine, väga lühikesed jahikeelu ajad ja hulkuvate koorte rohkus. Uus Jahiseadus on sihitud nende pahede vastu, võtab jahiloomade ja linnud kindla korra kohaselt kaitse alla, reguleerib jahipidamist era- ja riigimail ning paneb piiri jahiloomadega ja nende saadustega seadusevastasele kauplemisele. Iga jahiline võib nüüd pidada jahti ainult oma maa-alal või tema kasustada olevas jahipiirkonnas.

Sama seadusega on jahimajanduse edendamisele ja jahiloomade eest hoolitsemisele loodud materjalne alus Põllutöministeeriumi juurde asutatud jahikapitali näol. Viimane moodustub jahipidamisõiguse väljarentimisest ja jahilubade eest saadud summadest, Jahiseaduse eeskirjade vastu eksijailt sissenõutud trahvidest ja muudest jahikapitali arvele kantud summadest. Jahikapital võimaldab senisest suuremal määral kanda hoolt jahiloomade eest ja edukamalt korraldada nende toitmist, s. o. asutada söödapõlde, osta tarvilises ulatuses toitu, püstitada toitmissalvi

jne. Ka on nüüd võimalik täie energiaga võidelda salaküttimise vastu ja mõjustada kahjulikkude jahiloomade ja lindude hävitamist. Kõige selle tagajärjel on loota jahiloomade ja lindude arvu suurenemist ja jahimajanduse tõstmist ajakohasele kõrgusele.

Uue Jahiseaduse mõtte kohaselt on möödunud aastal asutud tööle ja saavutatud rahuldavaid tagajärgi nii loomade kaitse kui ka salaküttimise piiramise mõttes. Jahikaitse aegade pikendamise ja jahipidamisvõimaluste piiramise tagajärjel on suuremate loomade ja lindude arv tunduvalt suurenenud, mis ilmneb eriti metskitsede juures. Salaküttimise eest määratavate suuremate karistusnormide mõju avaldub aga selles, et 1934/35. a. leidis omavoliline küttimine aset 188 juhtumil, 262 juhtumi vastu vastu eelmisel aastal.

Meie metsade harulduste kaitse huvides on antud välja raamat „Kodumaa kullilised”, mis võimaldab metsateenijatele ja jahimeestele vahetegemise üksikute kulliliste vahel, pakkudes sellega kaitset hävimise eest osalise kaitse alla võetud haruldastele kullilistele.

7. **Metsakorraldus.** 1934/35. a. jooksul on korraldatud 7 metskonnas 14 metsandikku, kogupindalalt 61 823 ha. Nende tööde teostamisel on mõõdetud piirijooni kogupikkuses 2 131,1 km, 1933. a. 2 064 km vastu, ja mõõdetud kogusummas 13 109 piirinurka (1933. a. — 12 795). Korraldatud ja plaanile võetud metsandikud koosnevad 251 eraldi metsatükist (1933. a. — 225) ja moodustavad 400 poliigooni.

Metsa seisukorra ja koosseisu selgitamiseks on võetud 44 proovipinda, kogusuurusega 16,95 ha ning nende hindamiseks on raiatud maha ja mõõdetud 212 mudelpuud.

Välistöõdel saadud materjali alusel on talvisel hooajal valmistatud 122 planšetti ja 28 puistuplaani ning koostatud 14 metsamajandamiskava.

Keskmiselt maksus teostatud metsakorraldus 0,98 kr pro ha.

8. **Metsa kasustus.** a) **Metsa hindamine.** 1934/35. a. jooksul kasustamiselevõetud mets oli hinnatud riigimetsade hindamiseks kehtima pandud massitabelite ja taksihindade alusel. Ettehindamata on võetud kasustamisele metsa vaid seal, kus osutus otstarbekohaseks korraldada metsa ülestöötamist ja müüki materjalide arvu järgi, nagu: hooldamisraiate korral, tuulemurru ja surnud metsa likvideerimisel jne.

Mis puutub metsa hindamise alustesse — taksihindadesse ja taksijärkudesse — siis on need võrreldes eelmise aastaga tunduvalt muutunud. Kui 1933/34. a. metsahindamised teostusid veel 1932. a. raskeimal surutisajal kehtimapanud taksihindade ja taksijärkude järgi, siis ei olnud viimased 1934/35. a. metsahindamistel enam kasustatavad, sest 1933/34. a. metsahindamiste tulemus — keskmiselt 71% suurune juurdepakkumine taksihinnale — näitas küllaldaselt selgusega, et taksihinnad on turuhindadest

jäänud kaugele maha. Selletõttu pandi 1934/35. a. metsahindamise ajaks kehtima uued taksihinnad ja, kooskõlas viimastega, uued taksijärgud.

Uute taksihindade alusel on hinnatud peaaegu kogu 1934/35. a. metsamüügi hooajal kasutamiseks ettenähtud mets. Ainult väike osa aasta tegelikust kasutusest on hinnatud nimetatud hindadest kõrgemate hindadega ja seda põhjusel, et 1934/35. a. sügisel peetud enampakkumiste tulemused näitasid, et turuhinnad on taksihindadest siiski veel tunduvalt kõrgemad. Viimane asjaolu põhjustaski uue taksihindade tõstmise keset metsamüügi hooaega (10. XII 1934) ühe taksijärgu ehk läbisegi 12—15% võrra.

Möödunud aasta metsakasustus jääb oma ulatusest tunduvalt taha 1933/34. a. omast, kuna peakasutuse raielank on langenud planeerimiste jne. tõttu kuni 500 ha võrra. Peale selle puudusid 1934/35. a. hooajal reservid eelmiste aastate müümatajäänud lankide näol, mis tõstsid tunduvalt 1933/34. a. kasutuse suurust (ca 5 000 ha). Ei saa jätta üleilmata, et ka väljaspool eelarvet kasutamisele võetud planeeritud metsa hulk võrreldes 1933/34. aastaga on läinud tagasi ja seda nimelt põhjusel, et metsamaade planeerimine on üldiselt vähenenud, et planeerimisele on võetud eeskätt sääraseid metsamaid, kus puudus väärtuslik raiekõlvuline mets (peamiselt soomaad, soostunud metsamaad, metsalagendikud ja harvikud) ja et planeerimine teostus väiksemas ulatuses, mis võimaldas planeeritud metsa kasutamisele võtmise eelarvelise kasutuse arvel.

Olenevalt ülaltoodust oli 1934/35. a. hooajal kasutamiseks nähtud ette ja hinnatud metsa: 1934. a. eelarve raielangist ca 6 000 ha, etteraiumisi ca 400 ha, eelmiste aastate ülejääkidest ca 2 000 ha ja planeeritud maadelt ca 3 400 ha — kõik kokku ca 11 800 ha, puitaine tagavaraga umbes 2 100 000 tm.

Peale pinnasuuruse järgi arvestatava metsa oli nähtud ette veel kasutusi massi järgi, nagu: surnud puud, tuulemurd ja tuuleheide, vigastatud puud, metsakasvatustel põhjustel väljaraiutavad puud jm., mis ei kuulu peakasutuse arvele ja mille hulka võib hinnata kogusummas kuni 400 000 tm aastas.

Seega võrdub kogu 1934/35. a. kasutus eelarvelise hinnangu alusel umbes 2 500 000 tm, millest oli nähtud ette enampakkumiselt müümiseks umbes 600 000 tm, Riigi metsatööstusele umbes 1 100 000 tm ja kohalikule tarvitajaskonnale umbes 800 000 tm.

Kui võrrelda seda 1934/35. a. kasutuse eelarvet ja tegelikult kasutuse aruannet (2 500 056 tm) 1933./34. a. kasutuse aruandega (3 400 887 tm), siis nähtub, et 1934/35. a. kasutus jääb 1933/34. a. kasutusest maha ümmarguselt 900 000 tm ehk 24% võrra.

b) Metsa müük. Uue metsaseaduse kehtimapanek tõi enesega kaasa tunduva muudatuse metsa väljaandmise korrasse ja nimelt — langesid ära kõik tasuta metsa väljaandmised, peale riigi metsamajapidamise nõuete rahuldamiseks mineva osa; samuti muudeti

ära kõik senini tarvituselolnud soodustatud metsamüügid, arvatud välja juhtumid, kus mets müüakse ühes maaga viimase päraldisena.

Asunikud, kes ehitusmetsa saamisel olid senini eriti soodustatud ja eesõigustatud seisukorras, on uue korra järgi metsamaterjalide hankimisel asetatud vanapõllupidajatega peaaegu ühele tasemele, s. t. uute hoonete püstitamiseks võimaldatakse ehitusmaterjali saamist taksihinnaga 3-a. järeelmaksuga. Et aga asunikele senini osakslangenud soodustuste äramuutmine ei halvaks asunduskruntide hoonestamist, loodi asunikele võimalus saada senisest vastavalt rohkem ehituslaenu. Edasi väärrib metsamüügi korda käsitletavaist küsimustest allakriipsutamist Vabariigi Valitsuse otsus 10. X 1934, mille järgi meie tööstuse varustamine puitainega peab toimuma edaspidi vaba võistluse alusel.

Majandusaasta tegelik metsamüük, vaatamata sellele, et seisukord maailma puuturul möödunud aastaga võrreldes on tunduvalt halvenenud, tuleb lugeda siiski täiesti kordaläinuks. Nii on enampakkumistel välja pakutud 3 147 ha ja 7 548 nummerdatud puust müüdüd 2 333 ha ja 5 059 puud ehk 74,1% pinna suuruse järgi ja 87,6% alghinna järgi, kusjuures iga ha müüdüd metsa taksihind võrdub keskmiselt 358 kr ja müügihind 498 kr; seega on taksihinnale juurde pakutud keskmiselt 39%. 1933/34. a. hooajal müüdi 4 734 ha; seejuures iga ha müüdüd metsa taksihind võrdub keskmiselt 270 kr ja müügihind 463 kr. Nagu nähtub nende arvude võrdlusest, on 1934/35. a. enampakkumistel metsa eest saadud ligi 8% kõrgemat hinda kui aasta varem.

Arvestades metsa enampakkumise tulemusi on määratud:

- keskmiseks turuhinnaks — tarbepuule: taksihind + 25% ja küttepule: taksihind + 10%;
- kohaliseks müügihinnaks — tarbepuule: taksihind + 10% ja küttepule: taksihind;
- keskmisest turuhinnast kallimate erisortimentide hinnaks — taksihind + 100%.

Mis puutub metsamüügisse riigimetsatööstusele, siis on see teostunud isegi suuremas ulatuses kui esialgu kavatseti, sest riigimetsatööstuse valmismaterjalide — eriti küttepude — tagavarade tunduv vähenemine sundis tööstust oma töökava täiendavalt suurendama; millele avaldas veel erilist mõju suur tuulemurd Alutaguse kuusepuistus.

Samuti on üldiselt väga elavalt möödunud müük kohalikule tarvitajaskonnale, niihästi kasvava metsa kui ka riigimetsatööstuse valmismaterjalide alal, milline asjaolu võimaldab konstateerida maaelanikkonna ostujõu tõusu ja ühes sellega majanduselu üldist tervenemist. Kohaliku tarvitajaskonna ostujõu tõusust annab tunnistust muuseas ka see asjaolu, et järeelmaksu võimalust on kasutatud kaugelt vähemal määral, kui seda võis oodata möödunud aastate kogemuste järgi. Nii on uute hoonete ehitamiseks

asunikkuudele müüdnud taksihinnaga ümmarguselt 36 500 *tm* 145 000 *kr* väärtuses, millisest hinnast on ostmise juures tasutud ümmarguselt 74 000 *kr* ja võlgu jäetud 71 000 *kr*. Määruse järgi aga võis võlgu jääda vähemalt $\frac{2}{3}$ ostuhinnast ehk rahasse arvatult 96 600 *kr*. Samuti pole võla peale ostmise võimalust täiel määral kasustanud vanad põllupidajad, kellele uute hoonete ehitamiseks on müüdnud taksihinnaga ehitusmaterjale üle 51 000 *tm*, kusjuures ostuhinnast — 186 700 *kr* — on ostmise juures tasutud ümmarguselt 127 000 *kr* ja jäetud võlgu 59 700 *kr*.

e) **Puu ja tema tööstussaaduste väljavedu.** Puu ja tema saaduste väljavedu 1934/35. a. oli suhteliselt väga elav ja oma ulatuselt kaugelt suurem kui eelmisel kolmel-neljal aastal. Eriti hoogus oli väljavedu aasta esimesel poolel, kus ennast ei andnud veel tunda aasta teisel poolel esilekerkinud ja üha teravama kuju omandanud saetud metsamaterjalide hindade langus. Inglise turul. Aasta lõppkuudel avaldas metsasaaduste väljaveole veel takistavat mõju selgusetus belga ja juldeni edaspidise kursi küsimuses ja äärmiselt kõrged sisseveotollid Prantsuses. Elustavalt seevastu mõjusid metsakaubandusele Saksa poolt makstavad kõrged hinnad, eriti lehtpuupakkude alal.

1934. a. väljaveo suuruse kohta olgu nimetatud, et see on tingitud osalt 1931., 1932. ja osalt ka 1933. a. realiseerimata tagavarade turuleaskmisest, osalt aga ka 1933 a. teostatud suuremaist metsade planeeri-

mistest. Rahaliselt võrdub metsa ja ta tööstussaaduste väljavedu 1934. a. kuni 36,3% kogu Eesti ekspordi väärtusest. See on seda enam tähelepanuvääriv, et sissevedu samal ajal väljaveoga võrreldes on minimaalne (umbes 10—11%).

Puu ja temast väljaveoks valmistatud saaduste valmistamiseks tarvitatud ümmarpuu kogus viimase kuue aasta jooksul on näidatud järgnevas tabelis.

Väljaveosaaduste valmistamiseks tarvitatud puitaine (th. *tm*).

Liik	1929	1930	1931	1932	1933	1934
Ümbertöötamata puit	133,8	129,7	144,0	37,8	51,2	164,6
Saetud-tahatud materj.	497,4	372,1	237,5	136,5	375,0	628,9
Igasugune vineer	74,8	67,2	57,2	43,8	45,4	56,3
Polsterd. puumööbel ja muud tooted puust	5,0	4,3	4,1	0,6	0,4	0,4
Tikud ja tikutraat	8,0	7,1	2,7	2,2	1,4	1,3
Tselluloos	169,6	190,3	280,6	255,1	272,5	265,4
Igasugune paber	102,5	105,3	65,8	29,6	30,9	37,4
Puumass	2,9	7,4	24,3	35,3	35,8	26,5
Kokku	994	883,4	816,2	540,9	812,6	1 180,8

d) **Riigimetsade tulud ja kulud.** 1934/35. majandusaastal oli tulu riigimetsamajapidamisest 4 599 317 *kr* ehk keskmiselt 6,48 *kr* igalt metsamaa hektaarilt; samal ajal võrdusid metsamajapidamisega ühenduses olevad kulud 2 150 483 *kr* ehk keskmiselt 3,03 *kr* pro ha.

Vabariigi algusest peale kuni 1. IV 1934 on riigimetsad andnud tulu kogusummas 80 255 498 *kr*; kulusid seevastu on olnud nende majandamisel ja valitsemisel kogusummas 28 612 472 *kr*.

RIIGIMETSATÖÖSTUS.

Riigimetsatööstuse tegevusaasta algab 1. IX ja lõpeb 31. VIII, seepärast allpooltoodud tegevuse ülevaade on koostatud 1933/34. a. aruande ja 1934/35. a. eelarve andmete alusel.

Riigimetsatööstuse töö on kujunenud aastate vältel stabiilseks, tendentsiga järjekindlale suurenemisele, olenevalt nõudmiste suurenemisest. Omajagu mõjustas suurenemist 1933/34. a. ka olukorra paranemine maailmaturul. Hindade paranemine välisturgudel tõi enesega kaasa puumaterjalide hinna tunduva tõusu ka siseturul, eriti tarbmaterjalide osas. Kõik see kokkuvõetult võimaldas Riigimetsatööstusel lõpetada möödunud (1933/34) tegevusaasta erakordselt suure tilejäägiga. Riigi kulul metsa raiumine oli 1934/35. a. teoksil 88 metskonnas, 85 vastu eelmisel aastal, kuna metsamaterjalide ümbertöötamine toimus 1934/35. a. 2 riigi ja üksikuis eralauatehaseis.

Raiatud metsast saadi metsamaterjale (puitmass tuhandeis *tm*):

	1933/34. a. aruanne	1934/35. a. eelarve
Palke	229	218
Lehtpuupakke	26	21
Paberipuitu	171	161
Propse	25	37
Muid tarbmaterjale	49	47
Kokku tarbepuitu:	500	484
Küttepuud	552	596
Kõik kokku:	1 052	1 080

Ümbertöötamisel saadi (liiprite arv — tuhandeis tk. ja teiste materjalide puitmass — tuhandeis *tm*).

	Liipreid (laia- ja kitsar.) tk.	Saetud materjale (prusse, laudu, sindleid jne.)
1933/34	75	40
1934/35. a. eelarve	271	32

Metsatööstussaaduste müük (puitmass tuhandeis *tm*):

	1933/34. a. aruanne	1934/35. a. eelarve
Riigiasutistele	178	184
Omavalitsusasutistele	98	95
Kohalikele elanikele	404	332
Teistele ostjatele (kodumaa tööstustele, eksport jm.)	473	440
Kokku:	1 153	1 051

Kui võrrelda metsamaterjalide müüki eelmiste aastatega, siis on 1933/34. a. müük kohalikele elanikele suurenenud õige märgatavalt. Eelarves 1934/35. a. kohta on nähtud ette kohalikele elanikele müügiks 332 tuh. *tm*, mis on märgatavalt väiksem eelmise aasta aruande andmeist, kuid olevail andmeil on tegelik müük siin tõusnud juba umbes eelmise aasta piiridesse. Selle kõrval on tõusnud müük teistele tarvitajatele, eriti lehtpuupakkude, paberipuidu ja kuuse-

tarbepuidu alal, millega varustatakse omamaa tehaseid. Materjalide tarvitajaiks on peamiselt samad asutised ja ettevõtted, mis eelmisel aastal.

Töid teostati kohtadel endiste aastate eeskujul metsaametnikkude kaudu, kellele anti juurde vajalisel määral abijõude praakerite ja kontoriametnikkude näol. Riigimetsatööstuse keskasutise koosseis suurenes möödunud aastal 2 ametniku võrra. Eriti peab mainima tööstusinspektori ametisse palkamist, mis oleva laialdase töö juures annab võimaluse kohtadel rohkem jälgida töö edukat teostamist ja anda vajalisi näpunäiteid, eriti metsa otstarbe- ja nõuetekohase üles-töötamise alal.

Tööpuuduse pehmendamiseks on 1933/34. a. ja 1934/35. a. püütud suuremal määral juhtida töötatöölisi linnadest metsatöödele, andes neile teiste ees teataval määral eesõigusi tööde saamisel ning soodustusi tasuta korteri ja kütte näol, kuid töödele on neid tegelikult vähe püsima jäänud. Peatöötajaiks on olnud ikkagi kohalikud elanikud.

Väljastpoolt oli töölisi metsatöödel rohkem Sonda-Mustvee k/r. raudtee piirkonnas asetsevais metskonnades, kus töölistel olid kasustada selleks ehitatud elamud.

Metsatööstus on aidanud kaasa ka töömahu suurenemisele vedude alal. Nii on 1933/34. a. veetud tarbematerjale — 320 tuh. *tm* ehk 70,70% ja küttepuid — 133 tuh. *tm* ehk 29,30%, kokku 453 000 *tm*.

Laevadega ja raudteel on küttepuid veetud Tallinna asutiste jaoks ligi 43 400 *tm*, eelmise aasta 36 600 *tm* vastu.

1934/35. a. oli nähtud ette metsast väljaveoks tarbematerjale 538 000 *tm*.

Lauasaadusi on Tallinna ja Kastre lauatehaseis 1933/34. a. valmistatud 29 500 *tm*. Need on müüdud riigiasutistele ja teistele tarvitajatele. Viimaste jaoks on väikemüük korraldatud Tallinnas ja Tartus. Seda ostuvõimalust on kasustatud õige rohkelt. Parem (eksport-) materjal on müüdud eksportfirmadele.

1933/34. a. on olnud Riigimetsatööstusel kogusummas:

tulusid	5 540 000 <i>kr</i>
kulusid	3 866 000 „

Puhas ülejääk: 1 674 000 *kr*

Ülejääk on makstud riigituludesse.

1934/35 a. eelarve järgi on nähtud ette:

tulusid	5 494 000 <i>kr</i>
kulusid	5 053 000 „

Ülejääk: 441 000 *kr*

Võrreldes 1934/35. a. eelarve ülejääki 1933/34. a. aruande ülejäägiga, siis on esimene märksa väiksem. Kui aga arvestada metsa kännuraha tõusu (1933/34. a. oli raiutud metsa kännuraha 1 472 000 *kr*, 1934/35. a. eelarves aga 2 213 000 *kr*), siis on ülejäägi vähenemine täiesti arusaadav ja põhjendatud.

Riigimetsatööstuse 1933/34. a. äriseis 1. IX 1934 oli tasakaalus 4 763 000 krooniga.

SISEMINISTEERIUM.

I.

1. Areng. Siseministeeriumi üldarengus tuleb 1934/35. tegevusaastal märkida järgmisi ümberkorraldusi.

1. Valitsemise korraldamise seaduse muutmise ja täiendamise seadusega (RT 96 — 1934) jaotati Administratiivosakond arvates 23. XI 1934 ja selle asemele moodustati kaks osakonda: Üldosakond ja Omavalitsuste Osakond. See oli tingitud nõudest — eraldada teistest asjadest omavalitsuste asjad, arvestades omavalitsuste suurt tähtsust meie riigi ja rahva elus.

2. Valitsuse informatsiooni ja propaganda talituse seadusega (RT 81 — 1934) asutati Siseministeeriumi juurde arvates 1. X 1934 Valitsuse Informatsiooni ja Propaganda Talitus Siseministri abi juhtimisel informatsiooni andmiseks Valitsuse ja ta asutiste tegevuse kohta ning riikliku ja rahvusliku propagandatöö korraldamiseks.

2. Sisepoliitilise olukorra tervendamine. Siseministeeriumi töö üheks põhilisemaks eesmärgiks tegevusaastal oli võimaluste loomine ja kaasaaitamine riigi siseelus purunenud kooskõla ja kadunud julgeolekutunde taasleitmiseks ja säilitamiseks.

Korraldades ja organiseerides sisemise julgeoleku kaitseparaadi tegevust, jõuti seisukorrani, kus kadunud on kartustunne homse ees, kus kodanik jälle

rahulikult võib anduda oma elu korraldamisele, olles kindel, et tema isikliku rahu ja varalise julgeoleku eest on valvel tugev ja teojõuline riigivõim. Reformeerides meie riigielus tähtsaid ülesandeid täitvate omavalitsuste tegevust ühtlustati ja koordineeriti see tegevus riigivõimu tegevusega, kaotati omavalitsustes poliitilised intrigeerimised ja töötakistused ning loodi rahulik töömeeleolu, mis võimaldas selle töö edukat arenemist. Küll ei suudetud veel teostada põhilist omavalitsuste üldreformi, kuid teostatudki muudatused andsid tähelepandavaid tulemusi ja muutsid omavalitsused tõelisteks riigivõimu teostajaiks kohtadel.

Rahvusliku väarikuse nõudel tuli riigikeele kasutamisel kaotada senine olukord, milles riigikeel ei omanud alati väärilist kohta ühiskondlikus suhtlemises. Rahvuse kuuluvuse aluste määramisega võeti võimalus oma rahvuse salgamiseks ja perekonnanimede korraldamisega pandi liikuma suur rahvuspoliitiline aktsioon.

Rahva usuolu rahulikuks arenemiseks loodi kindlad alused ja kõrvaldati tülid, mis ähvardasid seda arenemist takistada. Aidati kaasa rahva kultuuriliste ürituste teostumisele ja vaimsete väärtuste rahva sekka kandmisele, nähes selles Eesti riigiolu ilusama tuleviku panti.

II. ÜLDOSAKOND.

1. Tegevus rahvus- ja nimeõiguse alal. Üldosakonna ülesandeks on: perekonnanimede ja nimede muutmine, rahvustunnistuste väljaandmine, küsimuste lahendamine Keeleseaduse (RT 93 — 1934) ja Kirikute ja usuühingute seaduse (RT 107 — 1934) alal, kodakondsuse asjade lahendamine, perekonnaseisu registreerimise korraldamine, ühingute ja sihtasutiste registreerimine, rekvireerimise ja sõjakahjude asjade likvideerimine, matmispaikade asutamiseks ja laiendamiseks loa andmine, matmispaikade sulgemine, ministeeriumi kantselei ja majanduse juhtimine ning muud asjad, mis ei kuulu teistele osakondadele või valitsustele. Neile ülesandele tulid lisaks ülesanded, mis on ühenduses 1. IV 1935 kehtimata Kinoseadusega (RT 17 — 1935).

Oktoobris 1934 andis Riigivanem dekreetidena rea seadusi, mis taotlesid rahvusliku enesetunde tõstmist: Perekonnanimede korraldamise seaduse (RT 91 — 1934), mis sisaldab lihtsustatud korda perekonnanimede ja nimede eestistamiseks, Keeleseaduse (RT 93 — 1934), mille eesmärgiks on eesti keele ankohale seadmine, ja Rahvusse kuuluvuse aluste määramise seaduse (RT 93 — 1934) — rahvusse kuuluvuse ebaõige määramise takistamiseks.

Rahvusse kuuluvuse aluste määramise seaduse (RT 93 — 1934) järele tunti juba ammu tarvidust, eriti selleks: 1) et korraldada vähemusrahvuste kulturomavalitsuste liikmeiks astuda soovijate küsimust ja 2) et lahendada kooli küsimust rahvuse seisukohalt. Vähemusrahvusteks Eestis

tunnustatakse saksa, vene ja rootsi rahvus ning need vähemusrahvused, kelle üldarv Eestis ületab kolm tuhat. Seadus määrab vähemusrahvusse kuuluvuse alused, paneb rahvuse määramise otsustamise Sise-ministrile; tunnistusi rahvusliku kuuluvuse kohta annab välja Siseministeeriumi Üldosakond. Seaduse kehtimahakkamisest tegevusaasta lõpuni on Üldosakond andnud välja 54 kodanikule tunnistuse rahvusse kuuluvuse kohta, sellest 11 isikule tunnistuse eesti rahvusse kuuluvuse kohta ja 43 isikule — saksa rahvusse kuuluvuse kohta. Eitavalts otsustati 11 sooviavaldust.

Põhiseaduse § 22 ja 23, andes saksa, vene ja rootsi rahvusest kodanikele õiguse oma keele tarvitamiseks kohtuis, riigikeskasutistesse pöördumisel ja asjaajamisel neis kohalikes omavalitsusasutistes, millede piirkonnas kodanikkude enamus on antud vähemusrahvusest, jätsid lähemate eeskirjade andmise eriseaduse hooleks. Kuna need normid riigikeele tarvitamise ulatuse ja vähemusrahvuste keeltele tagatud asjaajamise kohta olid veel andmata, töötas Siseministeerium välja Riigivanema 29. X 1934 dekreediga kehtimapanud **Keeleseaduse** (RT 93 — 1934). Selle seaduse teostamiseks anti 3. I 1935 Keelemäärus (RT 2 — 1935). Üldosakonna tegevus keele alal seisab juhtnõõride ja seletuste andmises üksikute tegelikus elus kerki-vate küsimuste kohta sellelt alalt.

Rohkesti tööd nõudis Üldosakonnalt **nime-õiguse ala**, nii normide loomisel kui ka nende elluviimisel. Saja aasta eest toimunud perekonnanime määramise järeldusel kujunes olukord nii, et Eestis eesti rahvusest kodanikel oli väga palju võõrapäraseid perekonnanimesid, samuti ka perekonnanimesid, mis küll võetud eesti keelest, aga omavad kas halba või labast tähendust või kõla. Seepärast on Vabariigi algaastaist peale rahvusmeelsed ringkonnad nõudnud perekonnanime muutmise kergema tegeluse loomist. Seadusandliku Delegatsiooni poolt 17. XII 1919 vastuvõetud Perekonnanime muutmise seadusega (RT 2/3 — 1920) oli perekonnanime muutmise sooviavalduste otsustamine Riigikohtu käes, kusjuures seaduses ei olnud esikohal perekonnanime eestistamine: perekonnanime muutmise põhjusteks olid siis „halb tähendus, võõrkeelne või halb kõla” jm. Kuigi uue perekonnanime muutmise seadusega (RT 57 — 1930) perekonnanime muutmise otsustamine anti Kohtu- ja Siseministrile, jäi olukord perekonnanime eestistamise suhtes üldiselt endiseks. Muutmise põhjuseks olid „nime halb või labane tähendus, võõrkeelne kuju, halb kõla” jm. Ka Nimekorralduse seadus (RT 52 — 1934), millega küll alandati makse perekonnanime eestistamise korral, ei andnud veel soovitud tulemusi, sest ka siin ei olnud eestistamise moment küllaldaselt tõstetud esile. Ainult seadus Petserimaa ja Naroova taguste valdade elanikkude perekonnanime kohta (RT 26 — 1921), millel oli ajutine iseloom, püüdis tõsta esile ka perekonnanime eestistamise momendi, nähes ette, et „erandina perekonnanime muutmise seadusest (RT

2/3 — 1920) võivad eesolevas seaduses ettenähtud korras ja tähtajal perekonnanime muuta need kodanikud, kelle nimedel võõrkeelne kõla”, ja ühtlasi lihtsustades ka perekonnanime muutmise korda — nimelt anti Vabariigi Valitsuse määrusega Petserimaa ja Naroova taguste valdade elanikkude perekonnanime seaduse teostamise kohta perekonnanime muutmise otsustamine kohapealsele komisjonidele. Sama tee valis ka Vabariigi Valitsuse poolt Riigikogule 30. XI 1923 esitatud Perekonnanime panemise ja muutmise seaduseelnõu, kuid selle lükkas Riigikogu Riigikogu üldkomisjoni ettepanekul tagasi. Kahtlemata, kui 1923. a. perekonnanime eestistamise otsustamine oleks antud kohapealsete komisjonide kätte, siis perekonnanime eestistamine ei omaks nüüd enam akuutsust. Sellest nähtub, et kuigi kõigi eelnimetatud seaduste, — eriti aga Nimekorralduse seaduse (RT 52 — 1934) — peamiseks eesmärgiks pidi olema võimaldada eesti rahvusest Eesti kodanikele eestistada oma perekonnanime, ei olnud see eesmärk neis seadusis küllaldaselt tõstetud esile. Nad piirdusid üldiselt seega, et määrasid perekonnanime muutmise korra, jättes seejuures täiesti varju seadusandja poolt taotletava rahvuspoliitilise tahte.

Tunnustades selle eelnimetatud seaduste puuduseks, töötati Nimekorralduse seadus ümber Perekonnanime korraldamise seaduseks, mis anti Riigivanema dekreediga 22. X 1934 (RT 91 — 1934) ning osalt muudeti Riigivanema dekreediga 22. III 1935 (RT 30 — 1935). Sellega loeti kõigist, ka Riigi Teatajas kuulutamise maksust vabaks perekonnanime ja nime eestistamise ja need eestipärase perekonnanime muutmised, mis võetud ette senise perekonnanime halvast või labasest kõlast või tähendusest vabanemiseks. Teistest soodustustest (kõik soodustused kehtivad 2 aastat, s. o. 1. I 1935 kuni 1. I 1937) tuleb nimetada: tähtaegade lühendamist, vajalikkude andmete hankimise lihtsustamist, otsustamist kohtadel jm.

Siseministri 14. XII 1934. a. otsusega (RT 107 — 1934) pandi perekonnanime ja nime eestistamine ja halvakõlaliste või tähenduslikkude eestipärase perekonnanime muutmise omavalitsuste perekonnaseisumetnikule. Seaduse teostamise üksikasjade normimiseks andis Siseminister 26. XI 1934 Perekonnanime ja nime korraldamise määruse (RT 102 — 1934) ja hiljem tegevusaastal veel terve rea määrusi, otsuseid ja juhtnõõre: 28. XI 1934 Siseministrilt Perekonnaseisu seaduse kohta antud juhtnõõride muudatuse (RT 102 — 1934), 14. XII 1934 Otsuse perekonnanime ja nime muutmise sooviavalduste otsustamise asjus (RT 107 — 1934), 14. XII 1934 laialt tarvituselevate perekonnanime määruse (RT 107 — 1934), 12. II 1935 Võõrapärase nime kirjutamise määruse (RT 15 — 1935), 12. II 1935 Siseministrilt Perekonnaseisuseaduse kohta antud juhtnõõride muudatuse (RT 15 — 1935) ja 1. III 1935 Perekonnanime ja nime eestistamiseks tarvilikkude dokumentide väljaandmise määruse (RT 21 — 1935).

Perekonnanimede muutmisi on 1. IV 1934 — 1. IV 1935 Üldosakonnas otsustatud jaatavalt:

Eestistamise motiivil	409	toimetust
Täenduslikel põhjusil	50	„
Prk.-nime mitme teisendi pärast	52	„

Kokku otsustatud jaatavalt 511 toimetust

Eitavalt otsustatud	167	„
Lõpetatud mitmesug. põhjusil	24	„
Nimede muutmise toimetusi otsustatud jaatavalt	118	„
Eitavalt otsustatud	39	„
Lõpetatud mitmesuguseil põhjusil	3	„

Kuna 1. I 1935 perekonnanimede ja nimede muutmise alal otsustamine läks ka kohalikele perekonnaseisuametnikele, tuli Üldosakonnal töötada välja kõik seks tarvilikud vormid ja pidevalt instrueerida perekonnaseisuametnikke juhtnõõridega ja ringkirjadega.

Järelevalve teostamiseks ja ühtlase tegeluse kehtimapanemiseks esitasid perekonnaseisuametnikud perekonnanimede ja nimede muutmiste kohta kuulutused Üldosakonnale, kes need, vormiliselt ja sisuliselt kontrollinud, saatis edasi väljakuulutamiseks Riigi Teataja Lisas. Sisuline kontroll teostus Üldosakonna juures moodustatud „Siseministeeriumi nimemuutmise sooviavalduste läbivaatamise komisjonis”, millest peale Üldosakonna jõudude võtsid osa Kohtuministeeriumi redaktorid.

1. I 1935 — 1. IV 1935 vaatas Üldosakond läbi 1 476 perekonnaseisuametnikkude poolt saadetud kuulutusi, milledest 479 isiku sooviavalduste kohta võttis eitava seisukoha.

Nimetatud ajavahemiku jooksul omandasid seadusjõu perekonnaseisuametnikkude otsused perekonnanime ja nime muutmiseks järenevalt:

	Linnades		Alevs		Valdades	
	per.-nim.	nimed	per.-nim.	nimed	per.-nim.	nimed
1935. a.						
Jaanuar	392	119	26	5	669	48
Veebruar	733	258	31	9	1 315	122
Märts	514	265	33	16	1 364	208
Kokku	1 639	642	90	30	3 348	378

Kokku 5 077 perekonnanime-muutmist ja 1 050 nime muutmist.

Perekonnanimede kaitseregistrisse kanti tegevusaasta jooksul 53 perekonnanime.

2. Kirikuseadus. Kirikute ja usuühingute seaduse (RT 107 — 1934) eesmärgiks, mis pandi kehtima Riigivanema dekreedina 13. XII 1934, oli lõpetada tülid kirikus, mis leidsid aset endise korra juures, lõhkusid kirikut kui tervikut ja mõjusid seetõttu halvavalt kodanikkude usuelule. Kuigi Eestis riik ja kirik on lahutatud, ei saa riigivõim jääda tegevuseta pealtvaatajaks, kui tema kodanikkude elus nii tähtis tegur, kui seda on kirik, nõrgestub üksikute isikute omavaheliste lahk-

arvamuste ja tülide tagajärjel, millest kodanik seisab kaugel, mida ta ei poolda ja mille tekkinine on talle võõrastav või isegi kirikust eemaletõukav. Uue seadusega loodi kindel kord kirikusse ja anti seega võimalus usuelu arenemiseks Eestis, kõrvaldades võimaluse üksikuil isikuil tegutseda lõhkuvalt kirikuelus.

Üksikute kirikute põhimäärused kinnitati pärast 1. IV 1935.

3. Kinoseadus. Enne Kinoseaduse kehtimata hakkamist puudusid meil üldse normid, mis oleksid korraldanud kinode asutamist. Filmide kontrolli alal kehtis küll Siseministri 1925. a. sundmäärus (RT 77/78 — 1925), kuid see korraldas küsimust vaid osaliselt ja ainult kaitseseisukorra piires. Selle tagajärjel võis kino avada igauks, kinode arv oli piiramatu ja filmide demonstreerimine peaaegu täiesti kontrollivaba. Sellise korra tagajärjed andsid end ajajooksul tunda. Kinoomanikud suurendasid ägedas omavahelises võistluses alatasa sisseveetavate filmide arvu, kusjuures toodi sisse palju alaväärtuslikke filme. Filmi valikul ei olnud huvitatud filmide headusest, nende kunstilisest ja kultuurilisest või kasvatusalikust väärtusest, vaid ainult sellest, kas film massile meeldib või mitte, seetõttu valiti filme kõmuliste pealkirjade järgi. Kodumaa kroonika puudus kinoeeskavades peaaegu täielikult. Arvestades kino määravat tähtsust kultuurilise, kunstilise ja rahva kasvatusliku tegurina, pandi Riigivanema dekreediga 8. II 1935 antud Kinoseadusega (RT 17 — 1935) kehtima uus ja kindel kord kinode ja filmide alal. Kinoseaduse eesmärgiks on korraldada ajanõudeile vastavalt küsimusi kino alalt: kinode avamise ja paljama küsimust, filmide registreerimist, filmide välja- ja sisseveo kontrolli ning kodumaakroonika küsimust, rakendades kino rahvusliku iseteadvuse kasvatamise ja riikliku ülesehitamise töösse.

Kuna Kinoseadus hakkas kehtima 1. IV 1935, ei tulnud osakonnal tegevusaastal lahendada küsimusi sellelt alalt.

4. Matmispaigad. Tegevusaasta jooksul anti luba 1 usuühingu avaliku matmispaiga laiendamiseks, 2 usuühingu eramatmispaiga asutamiseks ja 5 perekonnamatmispaiga asutamiseks. Sama aja jooksul suleti 2 usuühingu avalikud matmispaigad (Skamja ap.-õigeusu koguduse ja Narva-Jõesuu ap.-õigeusu koguduse matmispaigad) ja 1 omavalitsuse matmispaik (Narva valla Saarküla matmispaik).

5. Kodakondsuse asjad. Riigivanema dekreetidega 26. X 1934 muudeti ja täiendati Kodakondsuse seadust ja Kodakondsusse astumise sooviavaldustelt võetava maksu seadust (RT 93 — 1934, art. 742 ja 743). Nende seaduste eesmärgiks on 1) võimalikult vähendada kodakondsuseta isikute arvu Eestis, kuna nad küll saavad osa riiklikest hüvedest, kuid ei kannu riigi vastu mingeid kohustisi, ja 2) heita välja kodakondsusest isikuid, kes saadavad

korda tegusid, mis on sobimatud neilt kui kodanikelt oodatava lojaalsusega.

Kodakondsuse asjade lahendamisest pakuvad ülevaadet järgnevad tabelid:

a) Kodakondsusse võetud:

Seaduslik alus	Kodakondsusse võetud		Palveid järeldu- seta jätetud
	pere- kondi	isikuid	
1. Kodakondsuse seaduse § 7—13 põhjal naturalisatsiooni korras	1 876	2 640	48
2. Kodakondsuse seaduse § 1, 2 ja teiste põhjal Eesti kodanikkudeks tunnustatud	49	114	11
Kokku	1 925	2 754	59

b) Kodakondsusest vabastatud:

Millise riigi kodakondsusse läinud	Kodakondsusest vabastatud	
	perekondi	isikuid
Saksa	38	49
Läti	14	24
Soome	14	20
N. S. V. Liidu	4	10
Austraalia	9	10
Danzigi Vabalinna	3	3
Austria	2	4
Leedu	1	2
Rootsi	8	12
Prantsuse	3	3
Kokku	96	137

6. Perekonaseisu registreerimise korraldamine.

Perekonaseisu seaduse (RT 191/192 — 1925) alusel registreerivad 1. VII 1926 alates pere-

konaseisu muudatusi omavalitsuste perekonaseisuametnikud ja perekonaseisuametnikud-vaimulikud. Neile ametnikele tarviliste juhtnõõride andmine ja nende varustamine tarviliste raamatutega ja plakkidega ning nende tegevuse järelevalve on Siseministeriumi ülesandeks.

Perekonaseisuarhiivi on koondatud: 1) endised koguduste perekonaseisu arhiivaalid (70 koguduse), arvatud välja need, mis on nende koguduste vaimulikkude käes, kes Perekonaseisu seaduse alusel täidavad perekonaseisuametniku ülesandeid; 2) Eesti ev.-luteriusu kiriku konsistoriumi ja apostliku-õigeusu kiriku sinodi arhiivaalid. Sellesse arhiivi koondatakse ka perekonaseisuaktide teisendid, mis saadetakse perekonaseisuametnikkude poolt lahtiste lehtedena ministeeriumile möödunud aasta eest igal jaanuarikuul.

Tegevusaastal anti perekonaseisuarhiivi 44 004 perekonaseisuakti teisendit, eelmisest aastaist oli arhiivis 347 252 teisendit, nii et 1. IV 1935 oli arhiivis üldse 391 256 perekonaseisuakti teisendit. Aasta jooksul saadeti Riigi Keskarhiivi 7 köidet vanemaid kirikuraamatuid. 1. IV 1935 oli arhiivis arhiivaale 220 meetrit.

Perekonaseisuametnikeks-vaimulikeks on nende kirikute ja usuühingute vaimulikud, kellel Perekonaseisu seaduse jõustumiseni kehtivate seaduste põhjal

oli õigus registreerida perekonaseisumuudatusi. Teiste kirikute ja usuühingute vaimulikud võivad olla perekonaseisuametnikkeks, kui Vabariigi Valitsus on andnud neile vastava loa. Perekonaseisuametnikud-vaimulikud registreerib ametisse Siseministerium vastavate usuühingute või nende liitude keskvalitsuste ettepanekul.

Koguduste perekonaseisuametnikkude arvust ja aasta jooksul olnud muudatustest pakub ülevaadet järgnev tabel:

	Koguduste perekonaseisuametnikke			
	Oli 1. IV 1934	tegevusaastal		oli 1. IV 1935
		registreeritud lahti	tulnud juurde	
Ev.-luteriusu kog.	142	19	19	142
Ap.-õigeusu kog.	110	19	22	113
Juudiusu kog.	1	—	—	1
Kokku	253	38	41	256

Perekonaseisuametnikkude-vaimulikkude isiklikus koosseisus on aasta jooksul registreeritud 79 muudatust. Need muudatused on tingitud perekonaseisuametniku ümberpaigutamisest teise kogudusse, surmast, ametist lahkumisest, puhkuseleminekest.

Perekonaseisuametite arvust pakub ülevaadet järgnev tabel:

	Perekonaseisuametite arv			
	oli 1. IV 1934	likvideeritud	tulnud juurde	oli 1. IV 1935
Omavalitsused:				
Linnad	18	—	1 ¹⁾	19
Alevid	17	1	—	16
Vallad	371	1	—	370
Usuühingud:				
Ev.-luteriusu kog.	137	—	2	139
Ap.-õigeusu kog.	119	3	—	116
Juudiusu kog.	1	—	—	1
Välisesindused	13	1	1	13
Kokku	676	6	4	674

Märkus: Vangistusseadustiku §§ 110, 219, 243 (RT 20 — 1931) põhjal vahialuste abielusid registreerivad vanglate direktorid, keda on arvult 12.

Tegevusaastal saadeti perekonaseisuametnikkude poolt perekonaseisuarhiivi 44 004 perekonaseisuakti teisendit.

Aktide arv üksikute liikide järgi on järgmine:

	Esitatud aktide teisendite arv			
	sünni	abielu	surma	kokku
Omavalitsused	14 451	3 541	10 347	28 339
Usuühingud	4 181	5 427	6 048	15 656
Välisesindused	1	4	4	9
Kokku	18 633	8 972	16 399	44 004

Tegevusaastal revideeriti 5 omavalitsuse perekonaseisuameti asjaajamist. Revideerimisel leitud puuduste kõrvaldamiseks määrati tähtajad.

¹⁾ Juurde on tulnud Narva linna Narva-Jõesuu jaoskonna perekonaseisuamet.

1. IV 1935 oli perekonnaseisuarhiivis 70 koguduse perekonnaseisu arhivaalid (meetrika- ja personaalraamatud), kelle vaimulikud perekonnaseisuametniku kohuseid ei täida.

Ametiasutiste ja erasikute nõudmisel anti nende raamatute ja arhiivi saadetud uute perekonnaseisuaktide põhjal meetrikatunnistusi (väljavõtteid) ja sünni- ja perekonnateatise välja kokku 9 797.

Eraisikud kasustasid perekonnaseisuarhiivis arhiivaale perekonnaajaloo uurimistel ning muil otstarbeil 748 juhul, kusjuures kasustati 5 986 arhivaaliühikut.

Sellekohaste seaduste alusel on koguduste meetrikaraamatuisse, personaalraamatuisse ning sünni-, abielu- ja surmaregistresse abielulahutuste, laste seadustamise ning adopteerimise, nimede ja perekonnanimede muutmise ja aktide täiendamise, parandamise ning tühistamise puhul kantud sisse kokku 4 156 märkust.

Kohtunikele on esitatud kaebusi vigaste ja puudulikkude aktide ning meetrikaraamatute kannete parandamiseks 116 juhul.

7. Ühingute, seltside ja nende liitude registreerimine.

Põhikirjade registreerimise, muutmise ja ühingute likvideerimise asju vaadati läbi ja

otsustati järgnevalt:

Registreerimisasjade liigid	Otsustatud		
	regist-reerida	tagasi lükata	kokku
1. Uued põhikirjad:			
a) ühistegelikud ühingud	94	10	104
b) ainelist kasu mittetaotlevad ühingud	214	52	266
d) aktsiaseltsid ja osaihingud . .	3	—	3
e) usuihingud	15	—	15
f) sihtasutised	9	—	9
Kokku	335	62	397
2. Põhikirjade muudatused:			
a) ühistegelikud ühingud	81	9	90
b) ainelist kasu mittetaotlevad ühingud	174	14	188
d) aktsiaseltsid ja osaihingud . .	20	—	20
e) usuihingud	1	1	2
f) sihtasutised	—	—	—
Kokku	276	24	300

Registreerimisasjade liigid	Otsustatud		
	regist-reerida	tagasi lükata	kokku
3. Ühingute likvideerimised:			
a) ühistegelikud ühingud	58	—	58
b) ainelist kasu mittetaotlevad ühingud	14	—	14
d) aktsiaseltsid ja osaihingud . .	5	—	5
e) usuihingud	—	—	—
f) sihtasutised	—	—	—
Kokku	77	—	77
Kõik kokku	688	86	774

Kooperatiivühingute ja nende liitude seaduse muutmise ja täiendamise seaduse (RT 42 — 1932) § 70 põhjal kustutati registrist 19 kooperatiivühingut.

Kooperatiivühingute ja nende liitude seaduse muutmise seaduse (RT 32 — 1926) ja selle seaduse täiendamise seaduse (RT 42 — 1931) alusel korraldatakse ühistegelikes asutistes sunduslikke välisrevisjone revisjoniliitude poolt. Iga ühistegelik ettevõtte peab olema ühe revisjoniliidu liikmeks. Asutatavad ühingud on kohustatud astuma revisjoniliidu liikmeks kuue kuu jooksul arvates ühingu registreerimispäevast.

Järelevalvet ühingute revisjoniliidu liikmeks astumise ja neile revisjoniliidu poolt korraldatud revideerimise asjus teostab Siseministeeriumi Üldosakond, milleks peetakse erinimestikke, kus on märgitud, millisesse revisjoniliitu ühing kuulub ja millal on liit teostanud ühingu välisrevisjone.

Ühistegelikke ühinguid on ministeeriumis registreeritud 3 329, kes koondunud üheksasse revisjoniliitu. Revisjoniliitude poolt on aasta jooksul revideeritud 1 412 ühingut.

8. Rekvireerimise ja sõjakahjude asjad.

Tegevusaastal jätkati sõjakahjude asjade likvideerimist ja tasuti mõned sõjakahjud. Ühtlasi koostati Maailmasõjas Eesti Vabariigi kodanikkudele tekitatud kahjude seadus (RT 16 — 1935), mille järgi maailmasõja ajal igasuguste sõjavõimude poolt Eesti Vabariigi kodanikele tekitatud kahjude selgitamine, hindamine ja kahjukannatanud isikute palvete otsustamine lõpetatakse rekvireerimise ja sõjakahjude hindamise peakomisjonis.

III. POLITSEIVALITSUS.

1. Ülesanded.

Oma vastutusrikaste ja laiaulatuslike ülesannete täitmine nõudis tegevusaastal politseiaparaadilt suurt hoolt ja tähelepanu, eriti avaliku korra ja julgeoleku kindlustamise alal.

Kui 12. III 1934 korralgedusele tehti lõpp, likvideeris politsei selle liikumise viivitamata, ilma et selleks oleks olnud vajadust kasustada teisi riigikaitse ala jõude. Süüdlaste selgitamiseks ja kohtulikule vastutusele võtmiseks toimetati laiaulatuslik juurdlus, mis nõudis politseilt aruandeaastal palju tööd.

Samal ajal suutis politsei säilitada riigis rahu ja kindlustada üldist julgeolekut, võttes osa riigielu uuendamistööst pärast 12. III murrangut püstitatud

sihtidel. Avaliku korra ja julgeoleku säilitamine aitas kaasa kodanikes peale 12. III tekkinud kindlustunde ja töömeelolu süvenemisele.

Nende ülesannete teostamise alal jätkus ka politseiaparaadi ümberkorraldamine ja kasvatamine ühiskonna teenimise suunas. Uue korra juures politseiametnik muutus sõltumatuks poliitilistest vooludest ja meeleoludest ning võis segamatult ja mõjustamatult täita seaduse eeskirju oma ametikohuste täitmisel.

Politsei tegevuse otsese juhtimise ja korraldamise alal tegutses Politseivalitsus, misjuures siia kuulus peale selle veel rida ülesandeid sisemise valitsemise alalt, nagu: üle riigipiiride liiklemise korraldamine

(välispassid), välismaalaste arvelpidamine, neile töö-lubade andmine, loteriide, korjanduste ja näitemüükide lubade andmine, laskeriistade ja laskemoona sisseveo- kui ka müügilubade andmine, laskeriistade hoidmise ja kandmise lubade üldkorraldus, filmide kontroll, perioodiliste trükktoodete registreerimine, trükktoodete järelevalve, tuletõrje järelevalve jm.

2. Kodanliku õhu- kaitse organiseeri- mine.

Tegevusaastal täiendati Politseivalitsuse ülesannete sarja uue laiaulatusliku ülesande lisandamisega, nimelt pandi Politseivalitsusele vastavalt ajanõudeile vajaliseks saanud kodanliku õhu- kaitse organiseerimine kogu riigis.

Kuna ainult aktiivse õhukaitsega, s. o. vastase lennuväe vastu võitlemisega relvade abil ei suudeta tagada õhujulgeolekut, siis on vajalik tagala rahvast organiseerida enese ja tagala kaitseks nende abinõudega ja võtetega, mis kannavad üldiselt kodanliku õhukaitse nimetust ja mille eesmärgiks on õhupommistustega tekitatud maapealsete defektide kõrvaldamine või vähendamine.

Kodanlik õhukaitse on relvadeta rahvaomakaitse organisatsioon, mille realiseerimine lasub rahval endal. Samal ajal ta on riigi üldise kaitsekava lahutamata osa, mis vajab kõigis üksikasjades väljatöötatud organiseerimis- ja funktsioneerimiskava juba rahuajal ning nõuab riigiasutiste juhtimist ja kaasatöötamist. Seesugusena kodanlik õhukaitse on leidnud tunnustamist ja organiseerimist eranditult peaaegu kõigis välisriikides.

Eestis asus kodanliku õhukaitse korraldamisele juba mõned aastad tagasi vabatahtlik organisatsioon — Õhu- ja Gaasikaitse Liit, kuid suundus varsti rohkem lennuasjanduse arendamisele. Punane Rist ja kaitseliit on küll sel alal mõndagi korraldanud, kuid see on olnud senini katkendlik töö nende peaaegu üheselt kõrval.

Lähtudes neist kaalutlusist tegi Kaitseväge Ülemjuhataja 20. VI 1934 Siseministrile ettepaneku võtta kodanliku õhukaitse korraldamine Siseministeriumi kätte, kuna Siseministerium oma tegevuse iseloomult ja rahvaga kokkupuutumisel temale alluvate organite kaudu seisab kõige lähemal kodanliku õhukaitse küsimuse korraldamisele. Ühinedes Kaitseväge Ülemjuhataja seisukohtadega esitas Siseminister Vabariigi Valitsusele ettepaneku — luua Politseivalitsuse juurde **kodanliku õhukaitse inspektor** inspektori ja õhukaitse assistendi ametikohaga. Ettepanek kinnitati.

Kodanliku õhukaitse inspektor määrati ametisse Vabariigi Valitsuse otsusega 10. XI 1934. Tööjaotusel Politseivalitsuses koondati selle inspektuuri alla veel politsei laskeala ja tuletõrjeasjandus.

Lühikese aja tõttu jõuti tegevusaastal sel alal töötada välja ainult Kodanliku õhukaitse seaduse kava ja degaseerimisjagude ning sanitaarsalkade koosseisud ja nende varustamise kavad.

3. Ametkonna väljaõpe.

Äärmise kokkuhoiu teostamise tõttu seisid uute ametnikkude ettevalmistamine **politseikoolis** 1932. a. kevadest kuni 1933. a. sügiseni. Selle ajavahemiku sees oli aga tekkinud hulk vabu kohti konstaabelkonnas kui ka eripolitseides ja tahestahtmata tuli 1933. a. sügisel komplekteerida järjekordne Politseikooli kõrgem klass, koosnev 37 õpilasest. See lend lõpetas kooli 1934. a. maikuul, kuid temast ei jätkunud kaugeltki kõikide vakantkohtade täitmiseks. Kuna politsei kasinate koosseisude tõttu ei ole võimalik pidada ametikohti kauemat aega tühjadena, tuli tarvitada sel puhul erakordset abinõu. Nimelt otsiti koosseisust välja vanemad ja vilunumad allkonstaablid, korraldati neile Politseikooli juures 1½-kuine kiirkursus ning kursuse lõpetajad määrati vabadele konstaablikohtadele. Sel teel oli võimalik 1934. a. juulikuul täita kõik vakantkohad, kuid varuks ei jäänud peaaegu ainustki meest. Seepärast alustas kooli kõrgem klass 1934. a. oktoobrikuul uuesti tegevust, ja nimelt 40 kasvandikuga.

Politseikooli alam klass, mis valmistab ette kordnikke, on seisnud juba üle kolme aasta ja selle aja kestes on vakantkohad kordnikkonnas täidetud ettevalmistamata isikutega. Seepärast tuleb niipea, kui ainelised tingimused seda võimaldavad, alamklass jälle avada.

Politseikooli eesmärgiks on valmistada ette jõude kõigile politseialadele, arvatud välja mõned erialad, mis nõuavad spetsiaalset õppimist. Kõik Politseikooli kõrgema klassi lõpetanud tulevased politseijõud, konstaablid ja assistendid, peavad enne teenistuskohadele määramist olema praktilal, et tutvuda politsei tegevusega üldiselt, seejuures ka kantsleitööga. Kõigilt politseikooli-astujailt — tulevastelt kordnikelt — nõutakse 6-kl. algkooli ja konstaablilt vähemalt keskkooli haridust. Seejuures peavad nad ka füüsiliselt vastama kindlaile normidele — normaalne, võimalikult silmapaiste, kõrgem kasv, hea nägemine ja kuulmine, terved kopsud ja süda.

Viimasel ajal Politseikooli astuda soovijate valikul pannakse rõhku ka nende kaitsevaelisele staažile: eesõigus antakse reserv-ohvitseridele ja -allohvitseridele. See on ka kõigiti loomulik — politseikaader saab nii sõjaväeliselt ettevalmistatud inim-materjali.

Politsei **sportlikule liikumisele**, politsei koosseisu sportlikule kasvatusel on kool andnud omalt poolt suure tõuke. Kooli kaudu on alustatud politseinikkude süstemaatilist sportlikku ettevalmistust, et arendada politseinikkude füüsilist endakaitset, mis peab vähendama relva tarvitamise juhtumeid. Koolist lähtunud algatusel tekkisid politsei spordivõistlused, ülemaaline politseinikkude spordiorganisatsioon ja kohalikud spordiringid.

Politseikooli kõrgemast ja alamast klassist on senini läinud välja kummastki 11 lendu. Praegu kõrgemas klassis õppiv 12-nes lend lõpetab 1935. a. jõuludeks.

Kuna 1. II 1935 hakkasid kehtima uued kriminaalseadustikud, mille järgi politsei osatähtsus süü-

tegude jälitamisest osavõtmises tõusis tunduvalt, siis korraldas politseikool 1935. a. veebruari- ja märtsikuul neli lühiajalist kursust politseikomissaridele ja konstaablikele, samuti kriminaal- ja poliitilise politsei ametnikele nende uute seadustega tutvumiseks.

Teadmuste värskendamiseks korraldatakse aegajalt ka väljaspool kooli kordamisõppusi, kusjuures komissarid, abikomissarid, mõnes kohas ka konstaablid vastaval ülesandel, refereerivad puhtpolitsei alasse puutuvaid aineid. Uute seaduste kehtimahakkamisel tutvustatakse kõiki ametnikke nende seadustega. Ühistel koosviibimistel loetakse uued seadused ette ja vahetatakse siis mõtteid.

4. Laskeasjandus. Politsei laskeväljaõppe eesmärgiks on politsei üldise laske taseme tõstmine. Iga politseinik peab põhjalikult tundma kõiki relvi, mida tal tuleb käsitseda, alates püstolist ja lõpetades automaatrelvadega, arvatud kaasa ka kuulipilduja. Politseiniku peamiseks relvaks on püstol, millega ta peab suutma täpsalt tulistada kõige lühemaks ajaks ilmuvate märkide pihta. Politseinikul tuleb vahel relva tarvitada väga komplitseeritud olukordades, mõnikord koguni elava rahvalikumise kohtades. Et mitte saada kõrvalisile isikuile hädaohhtlikuks, peab politseinik oma laskeriista tarvitamisel olema eriti osav.

Laskeväljaõppe edukuse aluseks on järjekindlalt teostatav süstemaatiline lasketegevus. Varemalt politsei laskeväljaõppe kandis rohkem juhuslikku laadi. Nüüd on asutud selle süstemaatilisele arendamisele. Politsei väikeste koosseisude tõttu toimub laskeasjanduse arendamine otseseist teenistusülesandeist vabaksjääval ajal. See nõuab ametnikelt erilist tahtet ja hoolt. Rõõmustaval viisil politseiametkond on olnud suure innuga laskeõppe-ülesannete täitmise juures ja see on andnud häid tulemusi: politsei lasketase tõuseb järjekindlalt.

Laskeväljaõpet korraldavad kogu politseiametkonnas laskeinspektor ja tema abi. Peale nende igas prefektuuris tegutseb laskeinstruktor, kelle juhatusel jaoskondades töötavad jaoskonna laskeinstruktorid. Instruktorid teevad seda tööd otseste teenistuskohuste täitmise kõrval.

Laskeväljaõppe edukas arenemine nõuab häid relvi, head laskemoona, õppeväljakuid, laskerada, vilunud õpetajaid ja kehaliselt ning vaimset hästi arenenud meeskonda. Väljaõppe edukust on senini takistanud õppeväljakute puudus. Kuid sellele vaatamata politsei on suutnud küllaldaselt hästi omandada teadmusi ja praktilist oskust laskeasjanduse alal. Õppelaskmisi korraldatakse kaitseväe ja kaitseliidu laskeradadel, kui need on vabad kaitseväe või kaitseliidu tarvitamisest.

Tallinna-Harju prefektuur on omal jõul ehitanud korraliku laskeraja Ülemiste järve äärde liivamägedesse. Tööd sooritati vabal ajal. Kaitseväe lasketiiru kasustab veel ainult politsei Kopli jaoskond. Seevastu kaitse-

vägi tarvitab nüüd vahel oma harjutusiks politseilaskerada.

Suuresti on paranenud ka politsei relvastus. Tarvitusel on kõrvaldatud mauserpüstolid ja asendatud uutega. Vanade püstolite juures juhtus vahel töötamisel takistusi. Nii pääses Irus üks röövmõrvar põgenema selle tõttu, et tabajail läksid relvad rikki. Praegu tarvituselolevatele relvadele võib olla töötamisel alati kindel. Vanad mauserpüstolid tehti ümber pisargaasi-püstoleiks, millega politseid nüüd varustatakse.

Ametnikkude laskeväljaõppe ei nõua kuigi suuri kulusid. Tarvitatava laskemoona norm on piiratud. Kuid sellegi vähese normi juures on saavutatud üle ootuste häid tulemusi. Suure huvi tõttu laskeasjanduse vastu on ametnikud muretsenud omal kulul lisalaskemoona. Ka on laskjaid õpetatud laskemoona ise laadima. Väljaantav moonamaterjal on tihti vana; see laetakse ümber, et saavutada paremaid resultaatte. Laadimiseks on muretsenud vastavad abinõud.

Edasi politsei on asutanud oma relvatöökoja ja pannud ametisse erilise relvuri, kes kordamööda käib läbi kõik politseiasutised, pidades oma järelevaatuse all relvi ja andes juhatusi nende korrashoiuks. Relvatöökoja on mõeldud peamiselt relvade remondiks, parandamiseks, kus on võimalik kiirelt ja asjatundlikult uuendada relvade kulunud osi uutega. Senini sooritati parandustööd eratöökojades, mis läks aga kulukaks ja tulemusedki ei olnud küllalt rahuldavad.

Eesti politsei on korraldanud Läti ja Soomega rea laskevõistlusi. Eesti meeskond ei ole neil võistlustel kunagi kaotanud. Soomega on peetud kuus võistlust, misjuures eesti politsei korduvalt on suutnud võita soome politseid. Seejuures on võidutagajärjed näidanud aasta-aastalt tõusu. Nii olid eesti kahe parema politseiniku-laskuri tulemused 1930 — 337 ja 344, 1935 — 386 ja 395. Soome kahe parima laskuri tulemused 1935 olid Eesti vastu — 378 ja 380. Märkimisväärne on võistlus soomega veel selle poolest, et siin ei hinnata paremust ainult ühe relva järgi, vaid kolme järgi kokku (vintpüss, püstol, spordipüss). Eesti üksikud politseinikud kuuluvad parimate laskurite hulka mitte üksnes Eestis, vaid ka välisilmas.

Senini teostati õppelaskmisi ainult suvistel perioodidel, nüüd need toimuvad kogu aasta läbi. See aitab kaasa lasketaseme tõstmisele ja annab kogemusi relvaga töötamiseks ka külmal ajal. Laskur, kes käsitseb relva suvel takistamatult, ei suuda talvel sama relvaga tihti teha paukugi.

Erilist tähtsust omab relvade hoolekanne, määrused puhastamise ja hoolitsemise alal. On koostatud laske-eeskiri, mis haarab meie paremaid määrustikke kaitseväe kui ka kaitseliidu laskeasjanduse alalt.

5. Spordi ja kehalise kasvatuse ala. Politsei spordi ja kehalise kasvatuse ala oli senini väljaspool politseikooli süsteemitu. Sel alal tehtav töö toimus rohkem politsei spordiringide algatuse korras. Nüüd

on ametisse seatud spordi ja kehalise kasvatuse eriaassistent, kes täidab kehakasvatuse inspektori ülesandeid. Iga prefektuuri juures töötab üldinstruktor, kel on abid kõigis jaoskondades. Instruktorid tegelevad nii välis- kui ka eripolitseides.

Sportlik kui ka kehalise kasvatuse tegevus jaguneb kahte ossa — kohustuslikuks ja vabatahtlikuks. Kohustuslik osa haarab neid alasid, mis seisavad ühenduses teenistusülesannete täitmisega. Siia kuuluvad — rakendusvõimlemine, endakaitsevõtted, kumminuia käsitlemine. Rakendusvõimlemise eesmärgiks on vastupidavuse, jõu ja oskuse arendamine ning võtete kätteõpetamine tegutsemiseks rünnaku olukorras. On töötatud välja ajutine juhend kehalise kasvatuse ala korraldamiseks.

Vabatahtlikud alad on järgmised: ettevalmistus- ehk põhivõimlemine, suusatamine (tarvilik eriti maa- konstaableile), raskejõustik (poks, maadlus, tõstmine) ja mängud (korv- ja võrkpall). Osavõtt rakendusvõimlemisest ja endakaitsevõtete tundmaõppimise harjutustest on kohustuslik kuni 45 a. vanuseni. Kumminuia käsitlemise õppusi peavad sooritama kõik, kordnikust kuni konstaablini ja vanuse peale vaatamata. Harjutustest on vabad politseiametnikud abiprefektidest ülespoole, kriminaal- ja poliitilise politsei komisarid. Linnades peetakse harjutusi üks tund kahe nädala kohta, maal vähemalt üks tund kuus.

Senini on iga prefektuuri juures töötanud politsei spordiringid, mõnel pool on sportlikku tegevust juhitud politseiametnikkude kogud. Spordiringid koonduvad Eesti politsei kehalise kasvatuse organisatsioonide liitu. Nüüd on kavatsus moodustada üle riigi politseiametnike kogud ja keskkogu. Kogude juures astuksid tegevusse spordisektsioonid, keskkogu juures — kehalise kasvatuse keskorganisatsioon ja laskurite liit.

Kehakasvatuse õpetamine Politseikoolis toimub erikava järgi, kusjuures kõik alad on kohustuslikud: võimlemine, endakaitsevõtted, kumminuia käsitlemine, pokk, maadlus, tõstmine, suusatamine, pallimängud, kergejõustik ja ujumine, eriti päästeujumine. Õppe-tegevuse lõppedes on katsed kõigil neil aladel, kusjuures esitatakse võrdlemisi suuri nõudeid.

Kogu politsei sportlik tegevus ja kehalise kasvatuse arendamine (väljaspool Politseikooli) on toimunud senini politsei spordiringide eraalgatusel ja kulul ilma eelarve-toetuseta.

6. Vormirõivastis. Senine politsei vormirõivastis, mis oli tarvitusel 1926. aastast, osutus mõnes suhtes ebapraktiliseks ja oma löikelt liiga võõrapäraseks. Eeskätt oli suvemütsi ehitus selline, mis tegi ta kandmisel raskeks ja veresooni sulgevaks, samuti kõrged pununud õlakud rõhusid väsitavalt õlgadele ja kulusid kiirelt näotuiks. See pärast töötati Politseivalitsuse poolt 1934. a. välja uus politseivorm, mille kirjeldus kinnitati Vabariigi Valitsuse poolt 25. I 1935. Uues vormis, mis võetakse

tarvitusele järkjärgult, on välditud senised puudused ning üldise hinnangu järgi ta on tunduvalt nägusam endisest. Kuna uue vormi tarvituselevõtmine toimub järkjärgult, s. o. vana vormi kandeaegade lõppemisega, siis ei tekita vormi muutmine erikuludisid.

7. Tunnistuste ja lubade väljaandmine. Politseivalitsuse poolt anti tegevusaasta jooksul: 3 181 välispassi eelmise aasta 2 701 vastu, 796 Nanseni passi, 2 512 teenistuluba 28-st riikkondsusest isikuile, 7 rahalise loterii luba (loasoovijaid oli 38), 236 loterii-allegri luba, 620 korjandusluba, 316 näitemüügiluba, 234 tunnistust laskeriistade ja laskemoona sisseveoks, 161 tunnistust laskeriistadega ja laskemoonaga kauplemiseks ning laskeriistade parandamiseks, 2 592 luba lõhkeainete veoks.

Lubatud rahaliste loteriide ja loterii-allegride kogusumma oli 184 980 kr.

8. Mitmesugused alad. Soovimata välismaalasi saadeti riigi piiridest välja 11 ja interneeriti 9.

Kaitseisukorra seaduse ja sundmääruste põhjal karistati 237 isikut. Neist tasusid rahaträhi 99 isikut, kuna 138 isikut kandsid karistuse arestina või vangistusena. Elamispiirkonda kitsendati 65 isikule. Sama seaduse põhjal konfiskeeriti trükktooteid 19 korral, trükktoodete ilmumine pandi seisma 11 korral.

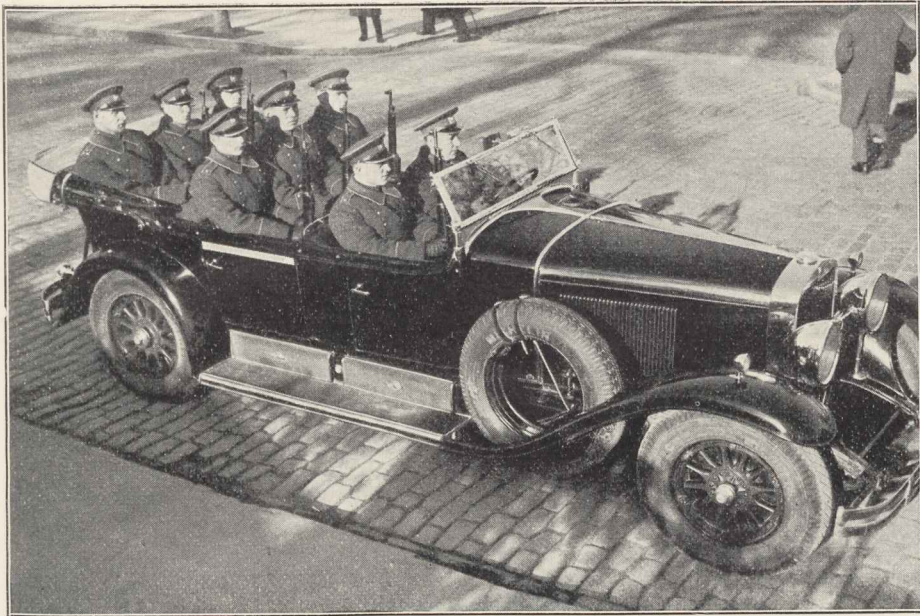
Vaadati läbi ja registreeriti 719 kinofilmi, kogupikkusega 943 502 meetrit. Nendest lubati avalikule ettekandmisele 707 filmi. Ministeeriumidevahelisi istungeid peeti filmide läbivaatamiseks 17 korral. Uusi perioodilisi trükktooteid registreeriti aasta jooksul: ajalehti 7, ajakirju 39.

9. Politsei kohapealsed asutised. Aasta jooksul saadeti politsei-asutistele 66 ringkirja ja juhtnõõri ning anti 72 käskkirja 427 punktiga.

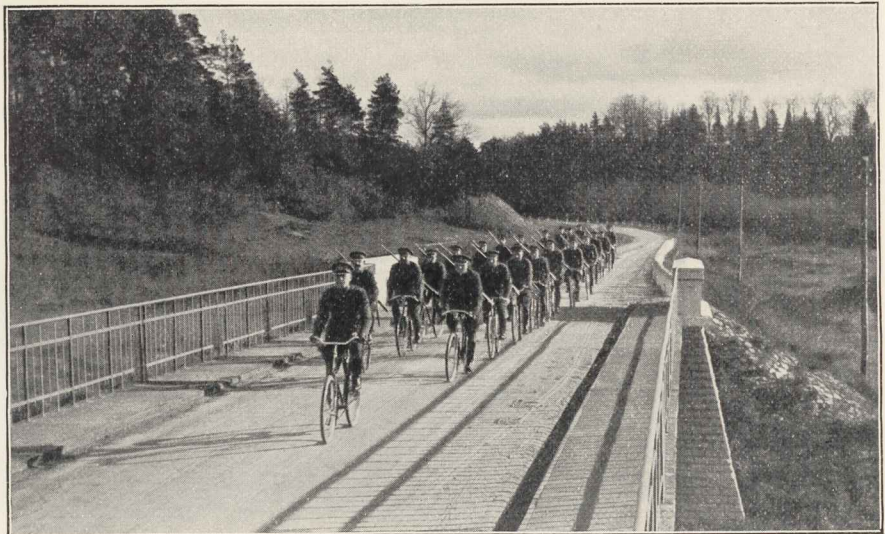
Politsei kohapealseis asutis — prefektuurides, kriminaal- ja poliitilise politsei ametikohtades — aasta jooksul koosseisude suurendamist või vähendamist, samuti organisatsioonilisi ümberkorraldamisi ei olnud.

Politsei tavalise töö ulatust märgivad arvud, mis toodud allpool iga politseiharu kohta eraldi.

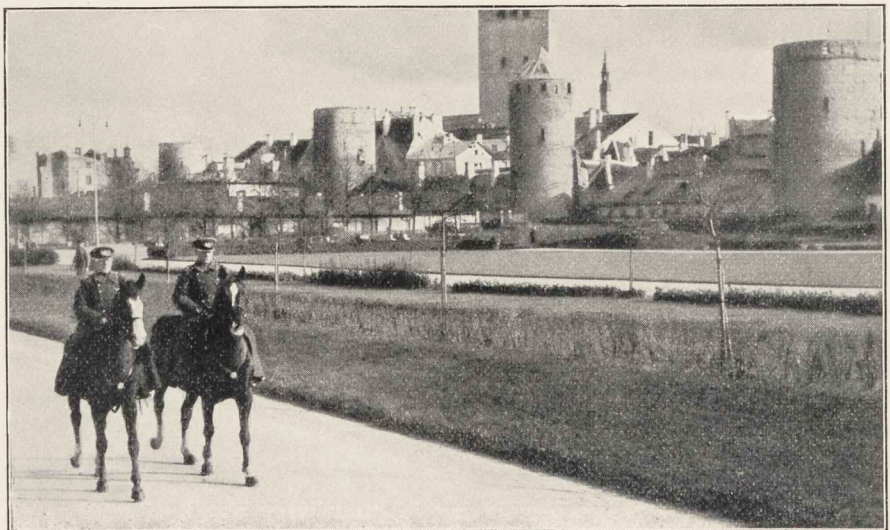
10. Välispolitsei üldtegevus. Välispolitsei, kuhu kuulub ka raudteede politsei, on oma koosseisult kõige suurem politseiharu. Kogu politsei kohapealsete asutiste koosseisust, mis koosnes 1 749 ametnikust, kuulus välispolitseisse 1 498, krim.-politseisse 149 ja poliitilise politseisse 97 ametnikku. Vastavalt koosseisu ülekaalule on ka välispolitsei ülesannete kogum suurem eripolitseide omast nii mitmekesisusel kui ka ulatusel. Kui krim.-politsei tegutseb peaaegu ainult kriminaal-süütegude ja poliitiline politsei poliitiliste süütegude jälitamise alal, siis välispolitsei õlul lasub heakorra ja julgeoleku kaitse kogu ulatuses ja peale selle veel rida mittepolitseilise iseloomuga ülesandeid, nagu maksude sisse-

*Politseinikkude
väljasõit.*

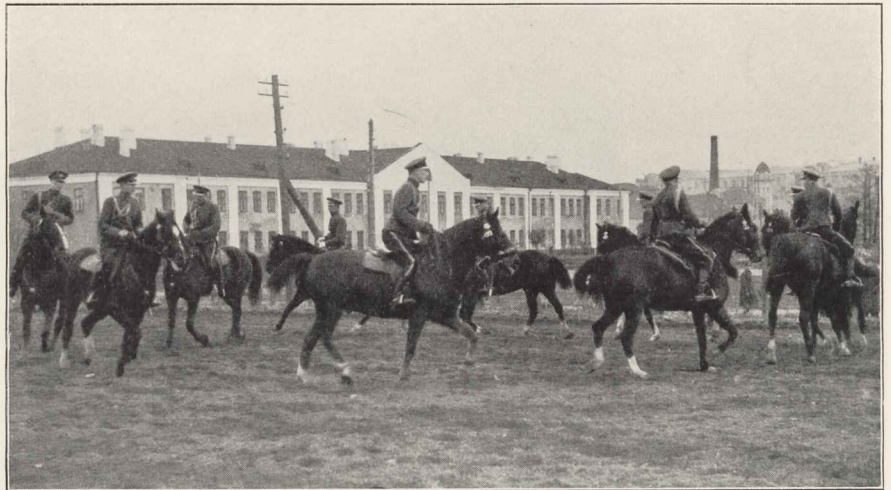
Politsei ratturühm.

Politsei ratsapatrull.

*Politseinikud
kuulipilduja-harju-
tusel.*

*Politsei ratsarühm
harjutusel.*

*Politseikool enda-
kaitsevõtete õppu-
sel.*

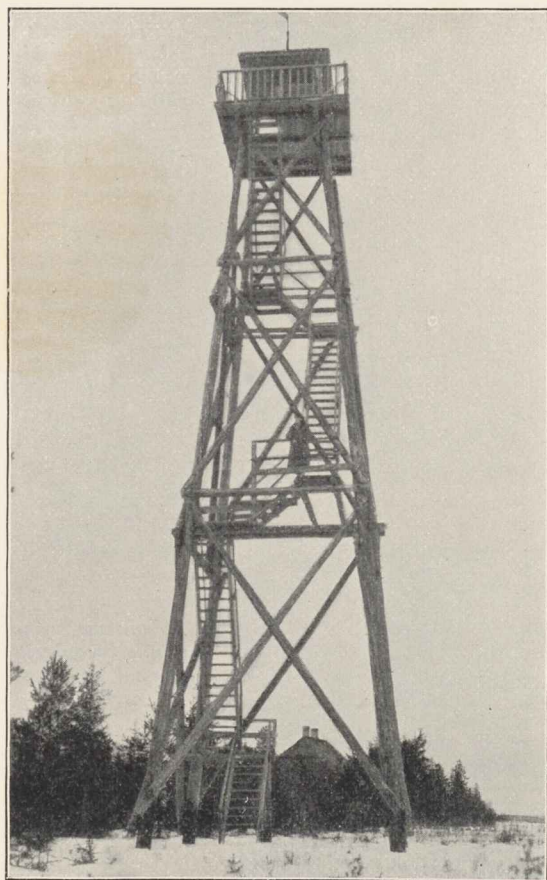
Piirivalve poolt salakauba veoabinõuna konfiskeeritud ja valvetenistuseks korda seatud mootor.

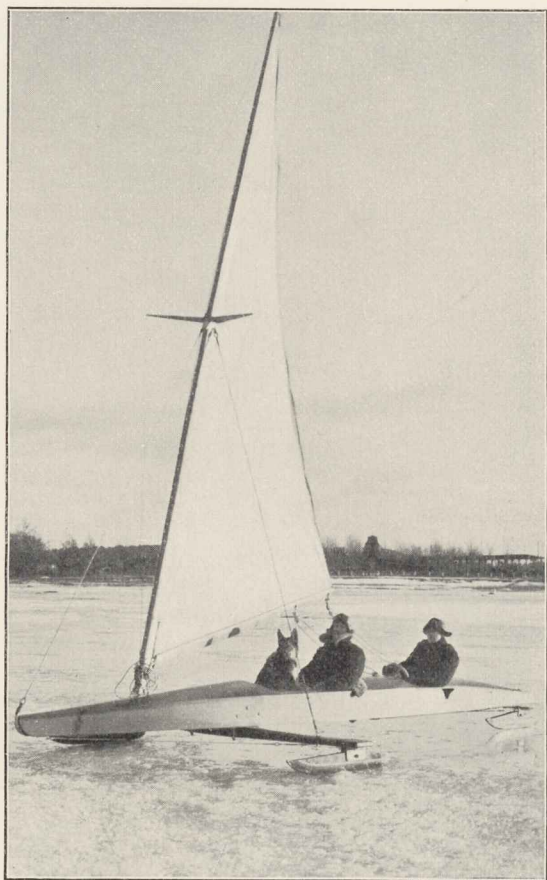
Rohuneeme rannas salakaubana tabatud puuvilja-artiklid.

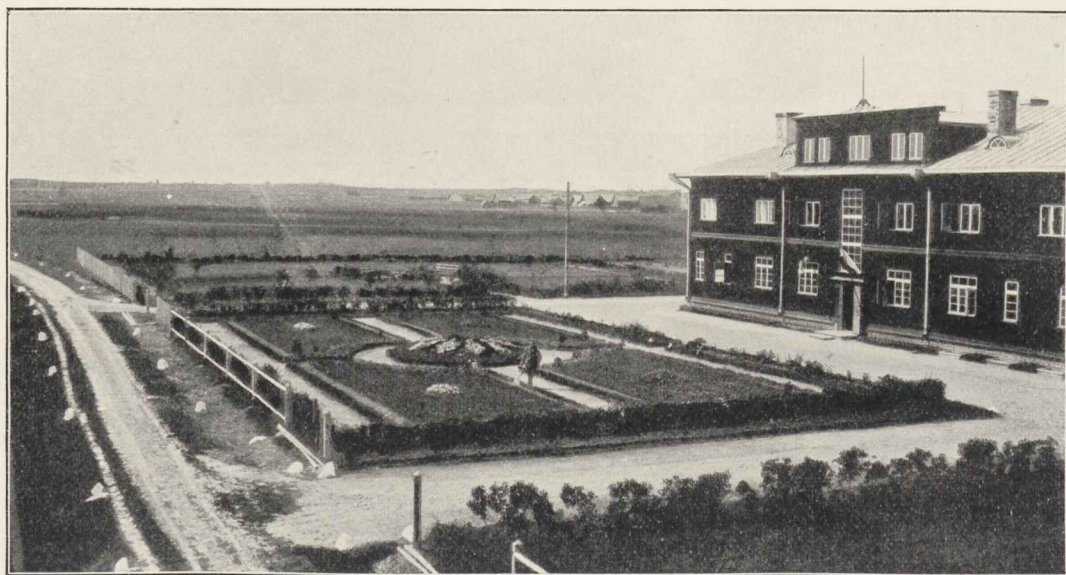
Piirivalve poolt tabatud torpeedo 1020 liitri piiritusega.

Piirile ehitatud 20 m kõrgune vaatetorn.

Piirivalve oma tööjõuga ehitatud jääpurjek „Jäälind“.

Piirivalve Petseri jaoskonna ja õpperajooni hoone ümbrus.

nõudmine, tsiviilkohtuotsuste täitmine jm. Selle kõige kõrval tuleb välispolitsei tunduvalt abistada eripolitseid nende töös.

Sisemiselt tööjaotuselt jaguneb välispolitsei järgmistesse rühmadesse: juhtkond — 80, kantseleijõud — 225, valvemeeskond (kordnikud, vanemkordnikud ja allkonstaablid) — 664 ja täidesaatev meeskond (konstaablid) — 529 ametnikku.

Juhtkonna (prefektid, komissarid ja abikomissarid) õlul seisab kogu meeskonna töö juhtimine ja järelevalve. Eriti viimane nõuab juhtidelt alatist pingutust. Järelevalvet teostatakse vastavalt korraldatud aruannete süsteemi kaudu, peamiselt aga järjekindla revideerimisega ja vahetu kontrolliga.

Kantseleijõudude (sekretärid, asjaajajad, kantseleiametnikud) ülesandeks on ligi 2¹/₂ miljoni ühikulise kirjavahetuse registreerimine, osalt valmiskirjutamine ja ekspedeerimine, mis teeb aastas ümmarguselt 10 000 kirjavahetust ametniku kohta. On saanud harilikuks nähtuseks, et politsei kantseleijõud töötavad kaugelt üle normaalsete töötundide.

Valvemeeskond — 664 kordnikku, vanemkordnikku ja allkonstaablit — seisab ainult linnade ja suuremate alevite teenistuses. See osa politseit on peaaegu vaba paberlikust asjaajamisest, ta sooritab oma ülesannet — heakorra ja julgeoleku kaitset — alatiste valvepostidena tänavail, väljakuil ja tähtsamate asutiste juures. Esimesel pilgul paistab valvemeeskond olevat küllalt suur, kuid arvestades seda, et üks politseipost koosneb kolmest mehest, kes teostavad valvet kordamööda, saame tegelikult kõigest 221 valveposti. Meie linnade elanikkude arv on kogusummas ümmarguselt 325 000, seega läbisegi on meil üks valvepost 1 500 elaniku kohta. Tegelikult on see suhe veidi teisiti. Suurtes linnades nagu Tallinn ja Tartu, kus elu intensiivsem, on üks valvepost 600—700 elaniku kohta, väikelinnades seevastu, kus elanikkond püsiv ja korda ähvardav element nõrgem, on valveposte vähe.

Kandvama osa politseist moodustab konstaabelkond, mis on ühtlaselt jaotatud üle kogu riigi territooriumi. Konstaableile kuulub juurdluste toimetamine seaduste ja määruste rikkujate kohta, korrapidamine rahvakogumistel, ettekandeil, pidustustel, laatadel jm., teiste riigiametkondade abistamine seadustes ettenähtud ulatuses ja peale selle veel kõik mittepoltseilised ülesanded maksude sissenõudmise, tsiviilkohtuotsuste täitmise jm. alal. Üldise rahvaarvuga võrreldes tuleb läbisegi üks konstaabel iga 2 300 elaniku kohta, mis annab küllalt suure tööpiirkonna ühele ametnikule.

Aasta jooksul välispolitsei toimetab 62 995 juurdlust seaduste ja määruste rikkumiste kohta. Sellega ühenduses vahistati 18 298 isikut ja toimetati läbisimisi 6 171 korral. Eksinuist karistati politseilise

karistamise korras 4 893 isikut, kusjuures neile määratud rahatrahvi kogusumma oli 9 813 kr.

11. Politsei ja kodanikkude vahekorras.

Eesti politsei suureks püüdeks ja mureks on olnud kaotada kodanikkude endist suhtumist politseisse, likvideerida vanu vaateid, mis omariikluse olukordades on põhjendamatud ja aluseta. Endise Vene riigi kaitse- ja korralvee-institutsioonidest oli politseil kõige rohkem rahvavaenulise maiku ja tunnuseid. Need vaated ja see viis, kuidas suhtuti endisse politseisse, kandusid üle ka iseseisvusaega ja olid visad kaduma. Politsei omapoolne töö on siin kandnud vilja, kuid mõjunud on ka mitmed teised tegurid: on kasvanud üles uus sugupõlv, kes on vabamenud möödunud aja pärandist; on uuenenud ka politsei isiklik koosseis, vana kaadrit on vahetamas ja vahetanud uus generatsioon, kasvatatud Eesti politsei oma traditsioonides.

Politsei kohuste ja ülesannete täitmise iseloom ja kokkupuuted rahva laiade massidega on seda laadi, mis ei lase tekkida sügavat sõprust. Need kokkupuutemomendid on enamikus tihti tülikad kodanikele, eriti meil, kus politseil tuleb täita oma puhtpolitseilikkude ülesannete kõrval väga palju muid kohustusi, mis mujal lasuvad eriasutistel. Politseinikul tuleb meie oludes väga sagedasti esineda fiskaali ja kohtupristavi osas; niisuguste toimingute juures ei saa loomulikult sigida sooja vahekorda. Kui kõneleme vahekordadest, siis võivad need olla üldiselt ainult korrektsed, soliidid ja viisakad. Näeme seda korrapidamise juhtudel suurte rahvakogumiste ajal — rahvapidustuste, paraadide, võõraste-vastuvõttude, koosolekute ja muude kogumiste korral. Peab märkima, et meie rahvas on distsiplineeritud, mis kergendab politseil korrapidamisülesandeid. Ometi tuleb politseil rakendada teatud korrahoiuvise, mis laiemale hulkadele võivad näida küll otstarbeta, kuid tegelikult on olulised ja vajalikud, kuna politsei peamiseks eesmärgiks on — säilitada korda ärahoidvate abinõudega, vältida juba ette kokkupõrgete, konfliktide ja muude desorganisatsiooninähtuste tekkimise võimalusi.

Kodanikkude juhtimiseks, neile vajaliku informatsiooni andmiseks suuremais linnades — Tallinnas ja Tartus — on väliskordnikkude jaoks koostatud vastavad käsiraamatud. Kordnik juhatab küsijaile tänavaid, annab haiglate ja apteekide aadresse, selgitab tähtsamate asutiste asukohti ja jagab muid tarvilikke teateid.

12. Liiklemise juhtimine.

Meie elutempo kiiremaks muutumisega ja liikumise motoriseerumisega on politseil tulnud hakata korraldama ja juhtima ka tänavaliiklemist, eriti Tallinnas, kus elutempo on kõige intensiivsem. Võrreldes L.-Euroopaga ja teiste suurtsentrumitega meie pealinna liikumistempo ei ole ju veel kuigi pingeline. Meil ei ole veel tarvidust panna ametisse erilisi liiklustjuhtivaid

politseinikke. Kõik sel alal vajaliku sooritavad harilikud valvpostil seisvad kordnikud koos oma muude ülesannetega. Küll on aga tulnud politseinikke kava-kindlalt valmistada ette, et nad oleksid suutelised toimima liikluse juhtimist igasuguses olukorras. Vas-tavad politseinstruktorid on andnud õpetusi ja juhendeid tänavaliikumises orienteerumiseks ka noorsoole ja kooliõpilasele. Meie politseinikkude poolt toime-tatud liikluse juhtimine on kujunenud rohkem vastu-tulelikuks märguandmiseks sõitjale. Meie oludes võrdlemisi tihedale liiklemiskeerisele vaatamata meil on liiklusõnnetusi siiski kaunis vähe.

13. Administratiiv-tolmingud.

Väga palju tööd on politsei maksude sissenõudmise ja koh-tupristavite kohuste täitmise alal. Alamal toodud arvustikulised tabelid annavad selle töö kohta tegevus-aasta jooksul ainult umbkaudse pildi. Politsei käest on käinud läbi 592 999 nõudmist, kusjuures nõutavate maksude kogusumma ulatus 6 089 408 kr. Maksu-teadaandelehti on politsei kaudu läkitatud 79 660, kohtukutseid 235 220, muid teadaandeid 197 775. Need arvud illustreerivad ainult politsei tegevuse üksikuid alasid.

Politsei on meil kujunenud välja keskvalitsus-asutiste, ministeeriumide kohapealseks esindajaks selles ulatuses, kus neil kohapealseid eriesindajaid ei ole. Ja viimaseid on õige vähe. Politsei jagab oma abi ja kaastööd kõigi keskasutiste aladele. Nimetame peale maksude sissenõudmise koolisunduse korraldust, liiklemise, teede ja sildade seisukorra järelevalvet, reservlaste arveldamist, kavade ja ettevalmistuste sooritamist mobilisatsiooni puhuks jm.

Kõige selle tagajärjel politseil lasub suur töö-koormis, kuna politsei koosseisud on võrdlemisi kasinad. Politseiametniku tööpäev on väga pikk, eriti maa-konstaabliel, kelle tegevusrajoonid on laialdased.

14. Ratsareserv.

Politsei ratsareserv Tallinnas ja Petseris on tagavarajõud, mida võib tarviduse korral kiirelt kohale käsutada. Samal ajal ratsareserv teostab patrulleerimisteenistust Tallinnas. Väikeste koosseisude tõttu ei suudeta igale poole anda valveposte, kus see muidu on tar-vilik, eriti Tallinna ääresades, ja neid asendab ratsareserv.

15. Arvulisi andmeid.

Mitmesuguste lubade ja tunnistuste andmine.

	Laske- riista- lube	Isiku- tunnis- tusi	Loterii- allegri- lube	Muid tunnis- tusi
Tallinna-Harju prefektuur	4 775	5 371	106	11 609
Tartu-Valga	3 315	2 152	71	5 148
Viru-Järva	3 077	439	110	2 002
Lääne-Saare	2 299	145	66	1 197
Viljandi-Pärnu	4 482	687	87	2 393
Petseri-Võru	2 410	226	27	1 636
Narva	1 261	836	64	2 643
Raudteede	—	92	—	292
Kokku	21 619	9 948	531	26 920

Välismaalased ja reiskaardid.

	Välismaalasi registreeriti	Peatuslube anti	Esti-Soome reiskaarte anti
Tallinna-Harju prefektuur	4 363	8 311	3 673
Tartu-Valga	635	3 443	284
Viru-Järva	325	1 303	135
Lääne-Saare	238	603	79
Viljandi-Pärnu	343	1 683	134
Petseri-Võru	39	1 231	25
Narva	180	4 937	73
Raudteede	—	—	21
Kokku	6 123	21 511	4 424

Kohtu- ja admin.-karistuste täideviimine.

	Täideti kohtu- otsuseid		Täideti adm.- karistusi	
	arv	trahvi- summa kr	arv	trahvi- summa kr
Tallinna-Harju prefektuur	11 942	130 800	223	2 801
Tartu-Valga	13 420	132 533	2 981	19 338
Viru-Järva	7 049	156 864	896	14 963
Lääne-Saare	2 832	13 927	316	2 907
Viljandi-Pärnu	5 978	41 062	1 197	7 748
Petseri-Võru	4 187	15 825	578	2 157
Narva	2 451	16 760	187	1 091
Raudteede	156	1 118	47	74
Kokku	48 015	508 889	6 425	51 079

Mitmesugused kontroll-andmed.

	Avalikke ettekandeid registr.	Kongresse ja koosolek- registr.	Tarvitati		Ametnikke		Joojalkihti tegevus- piirkonnas
			relvi	kumm- niah	saanud haavata	saanud surma	
Tall.-Harju pref.	4 728	3 288	5	151	1	1	111
Tartu-Valga	4 774	3 585	1	106	—	—	135
Viru-Järva	4 162	1 461	13	76	—	—	48
Lääne-Saare	1 972	3 925	3	103	—	—	33
Viljandi-Pärnu	4 398	2 331	9	68	1	1	83
Petseri-Võru	2 520	1 548	—	595	—	—	51
Narva	3 085	1 270	1	39	—	—	21
Raudteede	55	113	5	7	—	—	39
Kokku	25 694	18 021	37	1 145	2	2	521

Teadandeid ja kutsed.

	Toimetati kätte		
	maksu- teadaande- lehti	kohtukutseid	mitme- suguseid teadaandeid
Tallinna-Harju prefektuur	29 568	102 299	79 747
Tartu-Valga	20 148	50 307	37 794
Viru-Järva	7 844	25 798	13 171
Lääne-Saare	2 695	5 564	15 420
Viljandi-Pärnu	11 841	25 300	28 454
Petseri-Võru	3 397	10 636	10 544
Narva	3 312	13 918	11 326
Raudteede	855	1 398	1 319
Kokku	79 660	235 220	197 775

Maksunõudmised.

	Nõudmistele üldarv	Maksu kog- summa kr	Varade üleskir- jut. juhtumeid	Varade müü- mise juhtumeid	
				arv	müügist saadud summa kr
Tallinna-Harju prefektuur	134 790	1796 778	2 904	136	4 833
Tartu-Valga	140 512	1569 131	7 427	431	7 726
Viru-Järva	95 163	1304 257	2 972	242	12 952
Lääne-Saare	20 837	209 471	2 158	126	2 216
Viljandi-Pärnu	98 583	556 218	3 611	257	7 080
Petseri-Võru	63 380	423 968	7 196	287	1 891
Narva	36 760	194 114	1 764	88	2 217
Raudteede	2 974	85 478	—	—	—
Kokku	592 999	6089 410	28 032	1 567	38 915

Kohtupristavi asendamine.

	Mitmel korral pol.-ametnikud on täitnud kohtuprist. kohuseid	Sissenõutud raha kogusumma kr
Tallinna-Harju prefektuur	932	24 090
Tartu-Valga „	3 987	121 934
Viru-Järva „	2 224	55 880
Lääne-Saare „	1 143	21 208
Viljandi-Pärnu „	1 571	44 173
Petseri-Võru „	2 331	31 798
Narva „	1 415	32 030
Raudteede „	47	703
Kokku	13 650	331 816

16. Kriminaalpolitsei.

Kriminaalpolitsei toimetas aasta jooksul 19 714 juurdlust, võttis süütegude kordasaatjaid 3 216 korral vahi alla, registreeris 729 uut süütegude kordasaatjat, toimetas 4 977 korral läbiotsimisi.

Kui kriminaalpolitsei koosseisust arvata maha juhtkond ja kantsleiametnikud, jääb 110 juurdlust toimetavat ametnikku. Jagades nende vahel 19 714 toimetuses olnud juurdlust, saame 180 juurdlust aastas ametniku kohta või 1 juurdlus kahe päeva kohta. See on töökoormis, millist ei tunne peaaegu ükski teine kriminaalpolitsei maailmas.

Kriminaalpolitsei töö on kõige intensiivsem pealinnas, kus ühe ametniku kohta kuus tuli keskmiselt 20 juurdlust. Seejuures juurdlus ei ole enam endine veneaegne andmete kogumine, vaid eeluurimistoiming, mis tuleb kohtus avaldamisele. Juurdlus peab olema täidetud ja viimistletud ka vormilisest küljest kõigiti seadusnõuete kohaselt.

Kuritööde avastamise protsent püsib võrdlemisi samal tasemel, nagu ta oli Vene ajal. Varemil aastail, mil ametnikkude koosseis oli suurem, oli kõrgem ka kuritööde avastamise protsent. Nii näiteks Tallinna-Harju kriminaalpolitsei tegevuspiirkonnas tõusis see protsent 1926. a. kuni 78-ni, aga kui koosseisud tõmmati kokku, näitas avastatud kuritööde arv suhteliselt kohe allaminekut. Avastatud kuritööde protsent ei ole kunagi langenud alla 60-ne, praegu ta püsib 60 ja 70 vahel.

Kui ametnik on tööga üle koormatud, siis kannatab selle all töö kvaliteet. See on selgelt kontrollitav just kriminaalpolitsei alal, kus avastatud kuritööde protsendi tõus või langus näitab baromeetrina töökoormise kogust ja selle tulemusi.

IV. OMAVALITSUSTE OSAKOND.

1. Omavalitsuste korraldamine.

Siseministeeriumi Omavalitsuste Osakond tegutseb alates 23. XI 1934 Valitsemise korraldamise seaduse muutmise ja täiendamise seaduse (RT 96 — 1934) alusel. Enne seda kuulusid omavalitsuste asjad Administratiivosakonna alla, milline osakond aga lahutati kaheks — Üldosakonnaks ja Omavalitsuste Osakonnaks. Käesolevas ülevaates on leidnud käsitlemist Administratiivosakonna tegevus omavalitsuste alal

Avastamata jääb õige vähe suuri kuritöid. Avastamata kuritegude protsendi annavad peamiselt väikesed vargused, milledele on vahel võimata pääseda jälile.

Kriminaalpolitseil on arvele võetud kogu meie kuritegelik element, nende ülalpidamine, kombat, viisid ja liikumine. Politseil on suuri raskusi kuritööde jälitamisega maal, kus ei toimetata enam inimeste sissekirjutamist. See takistab kuritegude avastamist. Ühest kohast teise liikuvate kurjategijate arvel on kuritegevus just maal näidanud tõusu.

17. Poliitiline politsei.

Poliitiline politsei jätkas kehtivate seaduste alusel ja korras võitlust riigivastase kuritegevuse vastu. Tegevuspiirides ega koosseisus aruandeaaja jooksul olulisi ümberkorraldusi ega muudatusi ei olnud. Juurdluste toimetamise alal oli 1934/35. a. töörohke, kuna tuli toimetada juurdlusi laiaulatuselise organisatsiooni kuriteolise tegevuse kohta üle riigi.

Nagu antud ülevaatest selgub, on meie politsei aasta jooksul töötanud suure koormisega. Tegevusaruanded ja revideerimised on näidanud, et politsei on tulnud toime oma tööhulgaga. Ka seltskonna hinnang politsei tööle, peegeldudes ajakirjanduses ja juhtivate tegelaste arvamustes, on olnud heatahtlik. Kuid tihtlasi näitavad tegevusaruanded ja revideerimiste tulemused seda, et meie politsei on tööga juba kauemat aega koormatud üle, ja seepärast tuleb otsida abinõusid seisukorra parandamiseks.

18. Seltskondlik tegevus.

Politsei on rohkesti saatnud korda oma enda algatusel ka puhtseltskondlikkude ürituste alal. Tallinnas tegutseb juba 12 aastat politsei puhkpillide orkester, mis on pealinnas paremaid. Nüüd on ka Tartus asutatud politseiorkester, mis on umbes aasta vana. Tallinnas tegutseb ka 45 liikmest koosnev meeskoor.

Politseiorkester on korduvalt esinenud raadio-ringhäälingus ja saanud välismailt rohkesti tänukirju ja noote kingitusena. Suvel politseiorkester annab lühidaid, pooltunniseid maksuta kontserte mõnel pealinna avalikul platsil. Ka on orkester mänginud Piritas rannas. 1935. a. suvel orkester tegi kontsertreisü Pärnu, kus andis iseseisva kontserdi.

1. IV kuni 23. XI 1934 ja Omavalitsuste Osakonna tegevus 23. XI 1934 kuni 1. IV 1935. Tegevusaasta kestel on omavalitsuste alal toimunud põhjapanevaid muudatusi. Kuigi ei ole suudetud veel lahendada suurt ja põhilist omavalitsuste üldreformi küsimust, on siiski omavalitsuste alal, eriti aga omavalitsuste ja keskvalitsuse võimuvahekordade ja järelevalve alal, toimunud kaugeleulatuvaid muudatusi.

Juba möödunud tegevusaasta kestel teostatud põhilisele murrangule maakondade korralduses — Maakondade ajutise korraldamise seaduse näol, millega kaotati maaomavalitsused kui omavalitsusühikud — ning sellele järgnenud Linnaseaduse muutmise, Linnavolikogude valimise seaduse muutmise ja Vallavolikogude valimise ja vallavolikogude ning vallavalitsuste korraldamise seaduse muutmise dekreetidele, millega **kõvendati keskvalitsuse kontrolli omavalitsuste üle**, järgnes tegevusaasta kestel ridu uusi põhjapanevaid novelle omavalitsuste alal.

Vähem tähtsana võib kronoloogilises järjekorras ilmununa märkida Maakondade ajutise valitsemise seaduse alusel antud Ajutiste maavalitsuste majandusliku tegevuse revideerimise korra määrust, millega normiti üksikasjaliselt ajutiste maavalitsuste revideerimise ja aruannete esitamise kord ja alused (RT 32 — 1934).

Keskvalitsuse võimupiire ja kontrolli ning seleksioonioigust omavalitsustegelaste valiku suhtes suurendas tunduvalt Omavalitsuste ajutise järelevalve seaduse täiendamise dekreet. Selle alusel anti Vabariigi Valitsusele õigus Siseministri ettepanekul vabastada kõigi omavalitsuste juhtivaid ametnikke ametist, kui selgub, et nende tegevus on riigi või omavalitsuste huvidele kahjulik (RT 41 — 1934).

Kuna omavalitsused täidavad nagu riigiasutisedki üldriikliku tähtsusega ülesandeid ning omavalitsuste ja riigiasutiste vahel peab valitsema üksmeel ja kooskõla, siis tuleb nõuda, et ka omavalitsuste juhtivate jõudude ja riigivõimu esindajate vahel valitseks tihe koostöö ja üksteisest arusaamine.

Põhjapaneva seadusena omavalitsuste alal ilmus aga kalendriaasta vahetusel Omavalitsustesse puutuvate seaduste muutmise ja täiendamise seadus (RT 109 — 1934).

Selle seaduse alusel on pandud kehtima kindlam kord omavalitsuste mitmete tähtsamate funktsioonide alal.

Vallavalitsuse liikmete valimiseks on nähtud ette kindel kord ja tähtaeg; kui vallavalitsuse valimine määratud tähtajaks ei toimu, määrab vallavalitsuse koosseisu või puuduvad liikmed ajutine maavalitsus. See uuendus kõrvaldab senini tihti esinenud ebanormaalse olukorra, kus uue volikogu koosseisu juures vana vallavalitsuse koosseis tegutses veel kaua edasi.

Selle seadusega toodi sisse ka vallasekretäri ametisse kinnitamine, mis kuulub Siseministrile. Samas korras kuulub Siseministri kinnitamisele ka alevisekretär.

Balti vallakohtu seaduse täiendamisega korraldati ka vallakohtu liikmete valimiskorda analoogiliselt vallavalitsuse liikmete valimistele.

Põhjapanev muudatus toimus ka **järelevalvekorras**. Senini järelevalveasutis pidi, kui ta leidis omavalitsuse volikogude tegevuses seaduserikkumisi, protestima vastava otsuse kohtukorras. See oli

väga tülikas ja aegaviitev ning raskendas järelevalveasutise edukat tegevust järelevalve alal. Uue korraldusega aga on antud järelevalveasutisele õigus panna seisma volikogude otsuseid, kui neis leidub seaduserikkumisi. Omavalitsusel on siis õigus juba kaevata järelevalveasutise otsuse peale administratiivkohtu korras. Selle uuendusega on saavutatud järelevalvekorras normaalolukord, kus järelevalveasutisel ei tarvitse iga väikese asja pärast pöörduda kohtusse, vaid võib nõuda seadusvastasuse kõrvaldamist, mis on palju otstarbekohasem ja kergendab tunduvalt järelevalveasutise tööd.

Majanduslikesse raskustesse sattunud omavalitsuste suhtes on Vabariigi Valitsusele antud õigus panna seisma omavalitsuste volikogu tegevust, kusjuures niihästi volikogu kui ka valitsuse ülesanded lähevad üle keskvalitsuse poolt määratud valitsusele.

Siseministril on õigus kõrvaldada omavalitsuse volikogust üksikuid volikoguliikmeid kuni volikogu volituste lõpuni, kui nad oma tegevusega volikogus takistavad korduvalt volikogutööd.

Viimased uuendused suurendavad tunduvalt keskvalitsuse võimupiire omavalitsuste suhtes ning nendega on omavalitsuse tegevuses pandud kehtima kindel kord ja kindlad alused.

Varemeiks muutunud või **hävimajäetud ehitiste lammutamise seadusega** (RT 98 — 1934) korraldati hooletussejätetud varemete lammutamist, mille tegelik läbiviimine pandi omavalitsuste peale ja milliste tööde teostamine praegu toimub.

1935. a. alul ilmunud Linnade eelarvete ja aruannete koostamise ning raamatupidamise juhistega pandi kehtima linnades ühtlane kord **arvepidamise alal** (RT 22 — 1935).

Vabariigi Valitsuse tagatiskirjade väljaandmise seadusega anti õigus Vabariigi Valitsusele anda välja riigikassa tagatiskirju omavalitsustele Pikalaenu Pangalt antavate **laenude kindlustuseks**. Selle seadusega avanes omavalitsustel võimalus saada pikaajalist laenu ning korraldada sellega oma kohustisi. Samu eesmärgi taotles ka Pikalaenu Panga poolt omavalitsustele ja muudeks operatsioonideks väljaantavate võlakirjade eest vastutamise seadus (RT 36 ja 42 — 1935).

2. Osakonna sisemine töö. Riigikorra kaitse seaduse § 3 põhjal tehtud Siseministri 22. III 1934 otsuse kohaselt korraldas osakond omavalitsuste volikogudest ja omavalitsuste täidesaatavasse organeisse valitud riigivastase elemendi kõrvaldamist.

Selle otsuse kohaselt langes omavalitsuste volikogudest volinikke välja järgmisel määral:

linnavolikogudest 180 volinikku,
alevivolikogudest 49 volinikku,
vallavolikogudest 701 volinikku.

Omavalitsuste volikogude poolt omavalitsuste ametisse valitud isikuid kõrvaldati:

linnades: 1 linnapea asetäitja, 1 linnapea abi ja mitmesuguseist komisjonidest 13 liiget;

aleveis: 2 alevivanemat, 2 alevivanema abi ja mitmesuguseist komisjonidest 13 liiget;

valdades: 14 vallavanemat, 77 vallavanema abi, 2 vallasekretäri ja mitmesuguseist komisjonidest 239 liiget.

Omavalitsuse ajutise järelevalve seaduse § 3¹ alusel kõrvaldati teenistusest Vabariigi Valitsuse otsusega Siseministri ettepanekul 7 vallasekretäri, 1 vallavanema ja 3 vallavanema abi.

Linnaseaduse muutmise seaduse dekreedil alusel määras Vabariigi Valitsus Siseministri ettepanekul linnapead ja linnavalitsuse liikmed neisse linnadesse, kus Kaitseseisukorra seaduse § 3 alusel linnavolikogu koosseis vähenes üle 30%, ja nimelt: Tallinna, Tartu, Narva ja Nõmmele.

Vabariigi Valitsuse otsusega pandi seisma Türi linnavolikogu tegevus, kes oli sattunud makseraskustesse, samuti määrati sinna Siseministri poolt uus linnavalitsus koosseisus: linnapea ja linnapea abi.

Järelevalvekorras vaadati läbi:

1) linnavolikogude otsuseid 2 253, neist lubati täitmisele 1 797, anti ümberotsustamiseks 41, kinnitati 350, jäeti kinnitamata 48, protestiti kohtus 7 ja pandi seisma 12. Protestidest rahuldus kohus 6, kuna ühe jättis tagajärjeta. Selle otsuse peale esitas osakond revisjoniprotesti Riigikohtule, kus see rahuldati;

2) ajutiste maavalitsuste poolt maavolikogu ülesandeis tehtud otsusi 360, neist kinnitati 326, kuna kinnitamata jäeti 34;

3) kultuurnõukogude otsusi 45, lubati täitmisele 43, anti ümberotsustamiseks 1, kuna 1 jäi aasta lõpuks läbi vaatamata;

4) kultuurvalitsuste otsuseid 346, mis kõik lubati täitmisele.

Rahvusnimekirja lubati võtta 957 isikut.

Sundmäärusi esitati ja vaadati läbi 97, neist kinnitati ja saadeti Riigi Teatajas avaldamiseks 69, kuna kinnitamata jäeti 28 sundmäärust.

Ajutiste maavalitsuste poolt esitati ametisse kinnitamiseks 17 vallasekretäri, neist kinnitati ametisse 15, kuna kinnitamata jäeti 2.

Otsest järelevalvet valdade ja alevite üle teostavad ajutised maavalitsused, kes vastava eelarveaasta lõpul saadavad osakonnale aruande teostatud järelevalvest.

Nimetatud aruande kohaselt on ajutised maavalitsused vaadanud läbi valla- ja alevivolikogu otsuseid 26 220, neist on täitmisele lubatud 23 306, ümberotsustamiseks antud 501, protestitud 116, kinnitatud 1 993 ja kinnitamata jäetud 304.

Jaoskonnakohtunikud on protestidest rahuldanud 75%, kuna 25% on jätnud järeldusetu.

Osakonna järelevalve ei seisa ainult temale järelevalve korras saadetud protokollide läbivaatamises, vaid ka omavalitsuste revideerimises ja instrueerimises. Aasta kestes revideeris osakond 1 linnavalitsuse ja 5 vallavalitsuse asjaajamist.

Maavalitsuste poolt on revideeritud 229 alevi- ja vallavalitsust.

Mainitud revideerimiste tulemustena on kohtu alla antud 2 alevivanemat, 4 alevivanema abi, 15 vallavanemat, 23 vallavanema abi, 8 vallasekretäri, 5 vallasekretäri abi ja 2 valla käskjalga ja tagandatud ametist kohtu poolt 1 alevivanem, 13 vallavanemat, 21 vallavanema abi, 8 vallasekretäri, 2 vallasekretäri abi ja 1 valla käskjalga ja Siseministri poolt 2 vallasekretäri.

Distsiplinaarkorras on osakonna direktori poolt karistatud 2 vallasekretäri rahatrahviga, 3 vallakäskjalga noomitusega ja Siseministri poolt on tehtud hoiatus kahele maavalitsuse esimehele ja kahele maavalitsuse liikmele.

Postijaamu suleti 13 ja ühele pikendati rendileping 6 aasta võrra.

Vallapiire muudeti 2 juhul ja liideti Uue-Suislepa ja Vana-Suislepa vallad ühiseks Suislepa vallaks.

Tegevusaastal omavalitsuste tulud ja kulud olid eelarvete järgi tasakaalus järgmiselt: linnaomavalitsustel 10 195 512 *kr*, aleviomavalitsustel 347 020 *kr*, vallaomavalitsustel 3 946 470 *kr* ja ajutistel maavalitsustel 3 503 947 *kr*.

Tegevusaasta kestel toimunud põhjanevad uuendused ja ümberkorraldused on suunatud peamiselt kõik sellele, et ühtlustada ning koordineerida riigivõimu ja omavalitsuste tegevust, ja juhitud loosungist, et omavalitsused on samasugused riigivõimu teostajad kohtadel kui riigiasutisedki.

Selle tagajärjel on omavalitsuste tegevusest lülitatud välja poliitiliste intrigeerimiste ja alatise kodusõja vaim, mis halvas omavalitsuste ja nende organite otsest tööd ning tegevust. Uute korraldustega on loodud omavalitsusasutistes rahulik töömeeleolu, mis tagab tiheda koostöö riigi keskviimuga ühises valitsemise suunas ja põhjanevas riiklikus ülesehitavas töös.

Nende muudatuste kaudu on saavutatud üldises halduskorralduses ühtlust ja süsteemikindlust ning kõvendatud keskvalitsuse kontrolliõigust kohapealsete valitsemisasutiste üle, mis on vajaline üldvalitsemise huvides. Suur omavalitsuste reform, niihästi valdade kui ka maakondade ümberkorraldamine, ühes sellega ka alevi- ja linnaseaduste uuendamine on aga veel päevakorral. Sellepärast seisavad omavalitsuste elus veel päevakorral suuremad muudatused ja ümberkorraldused.

V. PIIRIVALVE VALITSUS.

1. Salakaubitsemise tõkestamine.

Salakauba sisseveo alal on eelmiste aastatega võrreldes märgata vähenemist. Tegevusaasta jooksul tabati salakaupa 219 juhtumil eelmise aasta 499 juhtumi vastu. Salakaubitsemise peartikli — salapiirituse — sissevedu on langenud eriti märgatavalt. Tegevusaastal tabati salapiiritust 119 juhtumil kokku 10 034 l, eelmise aasta 408 juhtumi ja 38 280 l vastu. Vähenemine salapiirituse sisseveos on tingitud mitmeist asjaoludest. Tähtsaimana tuleks nimetada piirivalve intensiivset valvet maal ja merel, tihedat koostööd Soome merevalvega, tehniliste valveabinõude täiendamist ja nende arvu suurenemist ning salakaubitsemise tõkestamiseks 1933. a. kehtimapanud sumdmäärusi. Laevade konfiskeerimise kartusel võtsid salapiiritusega kaubitsejad ette vaid üksikuid retki piirituse ladulaevadega Soome lahte. Suurema osa hooajast nad olid sunnitud neid hoidma Balti meres Rootsi ranniku läheduses. Ladulaevade kauguse tõttu oli neilt piirituse Eesti randa toimetamine raskendatud. Salapiiritust viidi peamiselt Soome, kus piirituse hind kallim ja nõudmine selle järele suurem.

Salapiirituse vähest liiklemist meie rannikul kin- nitavad veel otsesed tähelepanekud ja rannaküla- des salaviinamüüjate juures toimetatud läbiotsimised. Kui eelmisel aastal leiti läbiotsimistel ainult salapiiritust, siis sel tegevusaastal olid müügikohad enamasti tühjad või leiti sealt vähesel arvul riigipiiritust või viina. Samuti tõendab salapiirituse vähest liiklemist läbimüügi tunduv suurenemine rannaäärsetes riigiviina-poodides, kus üksikuis viinapoodides läbimüük tõusis neljakordseks, võrreldes eelmiste aastatega. Kuigi selle peapõhjuseks tuleb pidada üldist majandusel elavnemist, aitas siiski riigiviina läbimüüki tõsta salapiirituse sisseveo vähenemine.

Salapiirituse liiklemise poolest on endiselt esikohal Tallinn ja tema lähem ümbrus Võsu, Loksa ja Kunda rajooniga, kus kokku tabati salapiiritust 63 juhtumil, kokku 7 737 l. Vähemate kogustena tabati salapiiritust ka läänerrannikul 49 juhtumil. Esikohal on seal Pärnu ümbrus, kus tabati salapiiritust 35 juhtumil, kokku 238 l.

Peale salapiirituse oli merepiiril salakaubaaineks ka teisi kaupu. Näiteks tabati 42 juhtumil mitmesuguseid saadusi, nagu: apelsine, maapähkleid, viinamarju, viigimarju, rosinaid, suhkrut, kompotti jm. Nimetatud saaduste salajaseks sisseveoks on organiseerunud kindlad rühmad, kes tegutsevad eriti agaralt suuremate pühade eel, mil nende saaduste järele on suurem nõudmine. Et eelpoolnimetatud saaduste peaturuks on Tallinn, siis toodi suuremad kogused kaupu mootorpaatidega Soomest otse Tallinna või selle lähemasse ümbrusse. Vastavas rannikuosas valve otstarbekas korraldamine andis häid tulemusi ja saadi kätte terved laadungid ühes veoabinõudega, millest tingitult juba mitmed rühmad, vähemalt ajuti-

selt, on rahapuudusel sunnitud loobuma salakaubitsemisest. Mujal rannikul olid salakauba kogused väikesed, peamiselt välisriikidest sissetulnud laevade meeskondade poolt kaasatoodud ained.

Läti piiril oli tähtsamaiks salakauba-artikleiks riide- ja pudukaup. Laura rajoonis toodi väheste kogustena sisse ka eetrit, mille tarvitajaiks on piiri- äärsed venelased.

N.-Vene piiril salakaubavedu ei olnud.

Tegevusaastal tarvitasid piirivalvurid salakaubitsejate jälitamisel tulirelva 13 juhtumil ja salakaubitsejad 1 juhtumil. Salapiirituse vedajate jälitamisel lasti piirivalvurite poolt maha 1 ja haavati kaht salakaubitsejat.

Tegevusaasta jooksul võeti piirivalve poolt salakaubitsejailt ühes salakaubaga ära ja anti tolliasutiste korraldusse järgmised salakaubaveovahendid: 9 mootorpaati, 1 purjepaat, 1 aerupaati, 1 kergeteauto, 1 sõiduauto, 7 jalgratast ja 5 hobust ühes rakmetega.

Piirivalve poolt tabatud salakauba eest määrati tegevusaastal tolli- ja maksuametite poolt peale salakauba konfiskeerimise salakaubitsejaile tollitrahvi 136 132 kr.

2. Ujuvabinõude järelevalve.

1933. a. kaitseseisukorra laiendamise ka riigi territoriaal- vetele ja muud laevade liiklemise ja tegevuse alal kehtimapanud seadused ja määrused on mõjuvaks abinõuks salakaubitsemise tõkestamiseks merel. Sisekaitseülevaate sumdmääruse nr. 5 alusel oli merele- sõidu loa muretsemise kohuslikuks tehtud 189 isikule.

Sisekaitseülevaate sumdmääruse nr. 6 alusel oli tegevusaastal merepiiril piirivalves registreeritud ujuvabinõusid 9 278 ja Tolliseadustiku § 394 alusel Peipsi ja Pihkva järvel 2 756.

3. Üle piiri liiklemise järelevalve.

Tegevusaastal tabati loata üle piiri käijaid 463 isikut; neist N.-Vene piiril 143, Läti piiril 305 ja merepiiril 15. Üldiselt näitab loata üle piiri käijate arv langust. Loata üle piiri käijaiks osutusid igasugused seiklejad, lahedama elu otsijad, salaluure-agendid, põgenikud N.-Venest ja kalurid, kes Peipsi ja Pihkva järvel kalastades sattusid üle piiri. N.-Vene piiril moodustas kalurite arv umbes kolmandiku loata üle piiri käijate arvust. Sisekaitseülevaate sumdmääruse nr. 4 alusel anti liiklemislubasid 5 245.

Vastastikust tulistamist loata üle piiri käijatega ei olnud. Viimaste jälitamisel tarvitasid piirivalvurid tulirelva 9 juhtumil.

Eesti-Läti piiril piiripunktides registreeriti piirivalve poolt üle piiri liiklejaid järgmiselt:

Sissetulekul			Väljaminekul		
isikutunn.	legitim.-kaart.	välispassiga	isikutunn.	legitim.-k.	välispassiga
134 491	112 979	1 501	134 835	113 249	1 640

4. Tollifunktsioonide täitmine. Eesti-Läti piiril Ikla, Laatre, Polli, Piiri, Süldino, Taheva, Vastse-Roosa, Mäe-Murati, Soometsa ja Palu tollipunktist, kus punkti ülemaks piirivalve kordonitülemad ja postivanemad, lasti tegevusaastal kaupu läbi järgmiselt: Lätist Eestisse 106 613 *kg* ja Eestist Lähti 62 512 *kg*. Üldse koostati neis tollipunktides 186 revideerimisakti ja võeti maksusid 2 650 *kr*.

Vastavate kokkulepete alusel Maksudevalitsuse direktoriga registreeriti transiitveol Eesti-Läti piiril Piiri tollipunkti kaudu Eestist Lähti 96 159 stand. laudu ja 583 tihum. puid ning Lätist Eestisse Mõisa-küla, Kiisa ja Baumani piiripunkti kaudu 1 602 stand. laudu ja planke ning Taheva tollipunkti kaudu 1 110 000 *kg* küttepuid ja heinu. Peale selle lasti läbi piiripunktide Lähti tolli alla mittekuluuvaid kaupu, näiteks: majakraami, koduloomi ja põllu-saadusi.

Lihtsustatud korras kergendatud tingimustega ja legitimatsioonikaartidega läbi piiripunktide liiklevaid autosid ja mootorrattaid registreeriti: sissetulekul 1 228 autot ja 67 mootoratast ning väljaminekul 1 220 autot ja 68 mootoratast, kusjuures võeti jõu-vankri- ja bensiinimaksu 1 748 *kr*.

Merepiiril oli endiselt 15 väiksemat tollipunkti, kus piirivalve kordonitülemad ja postivanemad täitsid tollipunktiülemate kohuseid. Neis tollipunktides klaariti välismaale 118 laeva ja välismaalt Eestisse 184 laeva. Kaupu lasti nende punktide kaudu välis-maale: õunu 1 648 *kg*, eluskala 51 771 *kg*, metskive 2 838 712 *kg* ja aerupaate 41. Tollimaksu võeti neis punktides 3 214 *kr*.

5. Muud erikohused. Rannasõidulaevu registreeriti Piirivalve poolt sissesõidul 9 807 ja väljasõidul 9 942. Tollisead. § 397 põhjal anti välja kaubanimikirju 7 098. Sadamamaksu võeti Mustvee, Võõpsu, Kärkla, Heltermaa, Orjaku, Virtsu, Kuivastu, Orisaare, Taaliku, Triigi ja Sõrve sadamas kokku 6 291 *kr*.

Tegevusaastal oli rannavanemal uusi asjatoimetusi 132. Pääste- ja abiandetasusid ja uppunud ning randunud varade müügist saadi 1 723 *kr*, millest anti üle Meremeeste Kodule 406 *kr*.

Kalapüügi seaduse rikkumisi avastati 39 juhtumil. Mitmesuguste muude seaduste ja määruste vastu eksimusi avastati ja koostati protokollid 281 juhtumil. Peale eelmise abistati politseid tagaotsitavate tabamisel, läbiotsimistel, korra jaluleseadmisel jne.

N.-Vene piiril oli Piirivalve jaoskonnaülemail kokkusaamisi N.-Vene piirivalve esindajatega 28 juhtumil, kus lihtsustatud korras lahendati 48 väiksemat piirivahejuhtumit; lahendamata jäi 13.

6. Piiri korrashoid. Tegevusaastal on piiri korrashoiu ja kindlustuse alal piirivalve poolt tehtud Eesti—N.-Vene ja Eesti—Läti piiril mitmesuguseid töid, näiteks: kaevati uut patrulltee-

kraavi 6,8 *km*, puhastati vanu kraave 11,5 *km*, seati korda patrullteid 25 *km*, parandati traataeda 18 *km*, puhastati piiririba ja traataeda võsast 32 *km* ja ehitati vaatetorne 4.

7. Hooned. Tegevusaastal ehitati piirivalve säästsummadega ja oma tööjõuga kordonite juurde 7 kõrvalhoonet (saunad, puukuurid, kanala). Peale selle tehti oma tööjõuga riigihoonelis remonti (tubade valgendamine, värvimine, tapeetimine, ahjude ümberehitamine jm.). Samuti ehitati oma tööjõuga koha peal laskeradasid, et rahuldada järjest hoogsalt areneva laskespordi nõudeid.

Kordonite maa-alade korraldamise ja oma asukoha ümbruse kaunistamise alal jätkati kavakindlalt eelmiste aastate tööd. Jaoskondade puukoolid, mille arendamisel on tulnud teha aastate jooksul hoolikat tööd, võimaldasid laias ulatuses teostada kordonite juures viljapuude, marjapõõsaste ja ilutaimede istutamist. Rajati uusi aedu, istutati õuna-, ploomi-, pimi-, kirsipuid, marjapõõsaid, kasvatati keeduvilja, tehti teid, kaunistati ümbrust lilledega ja varjuandvate puudega. Enamik kordoni maa-alasid ei ole pinnaselt kuigi soodsad viljapuuade asutamiseks. Kuid sealgi, kus näiliselt ei võiks midagi kasvada, on istutatud puid ja põõsaid. Ja kus varem seisis kordonihooned üksikult lagedal väljal, seal ümbritseb teda praegu ilu- ja viljapuuad.

8. Koosreis ja väljaõpe. Tegevusaastal võeti piirivalve teenistusse 3 ohvitseri ja 94 üleajateenijat. Samal ajal lahkus mitmesuguseil põhjusil 4 ohvitseri ja 73 üleajateenijat.

Õpperajoonis korraldati 6 õppekursust, mille lõpetas 101 valvurit. Peale selle õpetati välja teenistukoeri, kellede tähtsus valveteenistuses nimetamisväärne. Ohvitseride kursuse Kaitseväge Ühendatud Õppeasutises lõpetas 4 ohvitseri ja samas üleajateenijate täienduskursuse 11 üleajateenijat.

Uute seaduste kehtimahakkamisel korraldati ka jaoskonna- ja rajoonitülemate poolt kohtadel seadustega tutvumiseks lühiaegseid kursusi ja õppusi.

Teenistuskohuste täitmisel uppus 3 üleajateenijat.

9. Sport. Laiaulatuslikkude teenistuskohuste täitmise kõrval tegeldi ka spordi alal. Peamiselt harrastatakse suvel laske- ja talvel suusasporti, millised spordialad on lähedas seoses piirivalveteenistusega.

Eesti Laskuriliidu laskuringkondade ja laskuriühingute vahelisel võistlusel saavutas Piirivalve Laskurklubide Ringkond 1934. a. sügisel esimese koha, võites esmakordselt Kaitseministrilt väljapandud rändauhinna.

1935. a. veebruaris Elvas peetud kaitseorganisatsioonide vahelisel suusatamisvõistlustel tuli piirivalve teisele kohale.

Suusasordi edukaks arendamiseks on andnud hoogu oma tööjõuga valmistatud suusad, mis võimaldas varustada odavalt terve koosseisu suuskadega. Ka lasketaseme tõstmiseks soetati täpsusrelvi ja paremat laskemoona ning korraldati õppusi ja laskeharjutusi. Sel alal nimetamisväärsed tööd

tegid ohvitseridekogu ja üleajateenijate laskespordiühingud.

Peale üldiste organisatsioonidevaheliste võistluste võttis piirivalve kohtadel osa ka paljudest kohalikkude organisatsioonide poolt korraldatud laske- ja mitmesuguseist spordivõistlustist, kus saavutati häid tulemusi.

VI. VALITSUSE INFORMATSIOONI JA PROPAGANDA TALITUS.

1. Asutamine.

Valitsuse Informatsiooni ja Propaganda Talitus asutati Siseministeeriumi juures Riigivanema poolt 26. IX 1934 dekreedina antud „Valitsuse informatsiooni ja propaganda talituse seadusega” informatsiooni andmiseks Valitsuse ja ta asutiste tegevuse kohta ning riikliku ja rahvusliku propagandatöö korraldamiseks. Arvestades asjaolu, et informatsiooni- ja propagandametite ülesanded ei kuulu otseselt Siseministeeriumi ülesannete hulka, kui ka seda, et säärasele ametile oli vajalik kindlustada suuremat iseseisvust kui seda on ministeeriumi alljaotustel ja isegi osakondadel või valitsustel, siis kujundati ta eriseadusega. Tegelikult asus talitus tegevusse septembri keskel Vabariigi Valitsuse vastava otsuse põhjal.

Tarvidus Valitsuse informatsiooni- ja selgitus-asutise järele oli end andnud tunda juba palju aastaid. Meie ajakirjanduse, mille suur tõus ühtub riikliku iseseisvusega, ja ka kodanikkude poolt on korduvalt juhitud tähelepanu, et koostöö ajakirjanduse ja valitsusasutiste vahel peaks tihenema ning süvenema, milleks Valitsus peaks looma tarvilikke eeldusi. Poliitiliselt arenenud rahva keskel ja demokraatliku korra juures ei ole mõeldav, et Valitsuse töö saaks edukalt teostuda väljaspool rahva kaasaclamist ning kaasa-töötamist. Kuni 12. III 1934, mil kogu riigis pandi kehtima kaitseisukord ja jäi seisma kõikide poliitiliste erakondade tegevus, olid ajakirjanduse kõrval informatsiooni ning koostöö vahelülks Valitsuse ja rahva vahel kodanikkude poliitilised korraldused. Selle vahelüli katkemisega tekkiski päevakorra-le Valitsuse Informatsiooni ja Propaganda Talituse loomise vajadus.

Alalise täieliku ülevaate andmine rahvale oma tegevusest ning kavatsust on meie oludes iga Valitsuse kohus. See pole kaugeltki mitte ainult Valitsuse sam-mude ametlik kaitsmine ja õigustamine, vaid eeskätt tuleb selles näha Valitsuse lojaalset aruannet avalik-kusele ning rahvale, kelle huvides ja kelle nimel ju Valitsus töötab. See aitab kaasa mitte üksi Valitsuse töö tutvustamiseks, vaid ka laiemate ringide loovaks osavõtuks riigielu ehitamisel. Informatsiooni- ja propagandakorralduse ellukutumine oli tingitud neist mõlemaist nõudeist ja seega Valitsuse Informatsiooni ja Propaganda Talitus seisab otseselt rahva teenistuses.

Kokkukõlas Valitsuse suuna ja tegevuskavaga tulid Valitsuse Informatsiooni ja Propaganda Talituse korraldusele mitmekesised ülesanded. Eeskätt kuulus

siia küsimuste valgustamine, mis puutuvad kogu Valitsuse töösse, samuti selgitava informatsiooni andmine tööst ja algatusist, mis üksikuist ministeeriumest otsustamiskäigus ulatuvad Valitsuseni.

2. Tegevus.

Valitsuse Informatsiooni ja Propaganda Talituse korraldus informatsiooni osakonna alal ei kujunenud informatsiooni hankimise ja andmise monopoliseerimiseks, kuna see ei oleks ei kodanikkude ega ajakirjanduse huvides. Ta ei kujunenud ka sääraseks, kus avalikku arvamist informeeritakse ainult sündinud asjust. Kuna Valitsus peab üldiselt soovitavaks ja tarvilikuks küsimuste kaalumist avalikkuses ka enne asjade otsustamist, siis võimalust mööda talituse informatsiooni osakonna kaudu anti teateid või juhiti tähelepanu ka kaalumiselevalvaile algatusile ja soovitavaks peetud kavatsustele. Riigi üldhuvi nõuab, et eriti säärase asjade arutamine avalikkuses ei oleks rajatud kuul-dustele ega ühekülgsel andmele, vaid et see toimuks asjalikult, õiglaselt ja ülesehitava tahtega. Siis ei teki sellest raskusi ametkondade töös. Seda nõuet on Valitsuse Informatsiooni ja Propaganda Talitus informatsiooni andmisel pidanud silmas.

Informatsiooniga käsikäes käis Valitsuse tegevuse, seisukohtade ja kavatsuste selgitus ning põhjendus nii kirjas kui ka sõnas. Seda võib nimetada valitsus-poliitiliseks propagandaks, — ja on selge, et see on positiivne ja üldvajalik lüli nüüdisaja riigitöös. Iga Valitsus töötab oma parema äratundmise alusel kogu riigi ja rahva ülesannete alal. Iga otsus ja samm tehakse põhjalikult kaalutuna kõigi andmete varal ning vastavate jõudude poolt ettevalmistatuna. Kui see töö jääks rahvale võõraks ainult seetõttu, et seda ei selgitatud ega põhjendatud, siis säärane hooletus oleks kahjulik riigivõimu heale nimele ning halvaks ametkondade tööindu. Eriti tuli seda nõuet pidada silmas nüüd, uue Põhiseaduse juures, sest valitsus-võim oma suurenenud ülesannete ning vastutuse juures on iseseisvam, kui vana Põhiseaduse järgi, ja seetõttu kasvab ka vajadus üldtähtsusega töö ning sihtide valgustamiseks Valitsuse enda poolt.

Rööbiti informatsiooniga Valitsuse tegevusest ning selgitustööga Valitsuse kavatsust on Valitsuse Informatsiooni ja Propaganda Talitus varustanud ajakirjan-dust andmetega igasuguste rahvuslikkude ürituste kavatsustest ning täieliku informatsiooniga säärase ürituste teostamise puhul (näiteks: kirjeldused laia-ulatuslikest rahvuspäevist, lõikuspõudest, riiklikult ja

rahvuslikult tähtsad raadiokõned või nende kokkuvõtted jm.).

Informatsiooni ning selgitustöö ülesandeks selles ulatuses ei tarvitatud mingit suurt ega kulukat aparraati. Peale talituse juhataja võtsid osa sellest tööst osalise tööjõuga kaks kaastöölist ühes kahe tehnilise abijõuga, ning kuue kuu jooksul, mida ülevaade haarab, varustati ajalehti materjaliga üle 1000 lehekülje suuruses.

Selgitustööks laiemas ulatuses oli süstemaatilisel rakendatud ka Riigi Ringhääling, kus kõik Valitsuse liikmed esinesid selgitavate ja sihtenäitavate kõnedega. Ka muretses talitus raadiotele materjale ülevaateiks Eesti oludest, mida hakati kasutama ka vahetusena põhjamaade raadioga ja võõrkeelseiks ettekandeiks (muu hulgas ka esperanto keeles).

Kohe algusest peale võeti teostamisele ka suuline selgitustöö, korraldades selleks kõnekoosolekuid ja päevi üle maa, saates välja kõnelejaid ja koostades mitmekesiseid kõnekavu ning materjale, mis tulid kasutamisele ka väljaspool Eesti piire.

See töö laienes ja süvenes alates detsembrist 1934, mil Siseministri korralduse kohaselt talituses moodustati **propaganda-osakond** ja mil ühtlasi kutsuti ametisse Valitsuse propagandajuht. Samuti tuli lähemalt talituse ülesandesse kultuuripropaganda, millise töö algamiseks Peaministri asetäitja eestvõttel peeti nõupidamisi kultuuritegelastega, kuna hiljem täiendati talituse koosseisu ka vastavate jõududega.

17. I 1935 Tallinnas toimunud **riigi- ja omavalitsusasutiste juhtide uueaasta kokkutulekul** Riigivanem K. Päts pöördus riigi- ja omavalitsusasutiste juhtide ja ühtlasi kogu maa poole seletusega, milles valgustas uue Põhiseaduse puudusi, Valitsuse tegevuse üldsuunda ning -sihti ja selle teostamise võimalusi. Samal kokkutulekul Kaitseväge Ülemjuhataja kindral J. Laidoner, Peaministri asetäitja K. Eenpalu, Majandusminister K. Selter ja Valitsuse propagandajuht H. Oidermaa käsitlesid lähemalt riigi- ja omavalitsusasutiste juhtide ülesandeid ja õige rahvusliku suuna tähtsust praegusel suurte uuenduste ajajärgul.

17. II 1935 toimunud samalaadisel **koolivalitsuste juhatajate, koolinõunikute ja algkoolide juhatajate üleriiklikul kokkutulekul** Riigivanem K. Päts, Peaministri asetäitja K. Eenpalu, Haridus- ja Sotsiaalminister N. Kann ja Siseministri abi Valitsuse Informatsiooni ja Propaganda Talituse juhataja H. Kukke selgitasid ja rõhutasid koolitegelaste kui noorsoo kasvatajate ja seega Eesti tuleviku ülesehitajate suuri rahvuslikke ja riiklikke ülesandeid.

Mõlemad kokkutulekud olid mõeldud mitte ainult tihedama kontakti loomiseks ja mõttevahetuseks valitsusjuhtide ja riigi-, omavalitsus- ning koolitegelaste vahel, vaid ka meie avaliku elu ja koolielu juhtijate inspireerimiseks ning arusaamise süvendamiseks nende igapäevase töö tähtsusest riigile ja rahvale.

Nende kokkutulekute kokkukutsumisel ja korraldamisel oli tegev Valitsuse Informatsiooni ja Propaganda Talitus.

Talitusega lähemas seoses oli 24. II **Vabariigi aastapäeva pidustuste** ülemaaline korraldamine, mille täies ulatuses teostasid seltskond, koolid, kirikud, kaitseväge, kaitseleit ja omavalitsused. Organiseeriti maakondlikud komiteed, kes linnades ja maakondades olid pidustuste korraldajaks. Korraldajaid kohtadel varustati tarbekorral kasutamiseks kõnekavade materjalidega, mis sisaldasid andmeid Vabariigi poliitilise arengu ja majandusliikude ja kultuuriliste saavutiste kohta, ja anti muid vajalikke juhendeid. Kõnelejate peahulga Vabariigi aastapäeva aktustel ja pidustustel andsid Tartu ja Tallinn. Tartus teostas kõnelejate ettevalmistamist ja kohtadele väljasaatmist Valitsuse Informatsiooni ja Propaganda Talitusega kontaktis Tartu Üliõpilaskonna Kultuurtoimkond, kes saatis välja muuseas 128 kõnelejat, 36 jutlustajat ja 11 solisti. Tallinna linn andis samuti hulga kõnelejaid — seltskonna- ja riigitegelasi, kes seltskondlikkude organisatsioonide ja ka Valitsuse Informatsiooni ja Propaganda Talituse kaudu üle kogu maa aitasid kaasa Vabariigi aastapäeva pidustuste tähtsuse tõstmiseks.

Maakondade komiteede ja kõnelejate aruanded näitavad, et sel aastal pühitseti Vabariigi aastapäeva endisest suuremal määral ja ulatuslikumalt. Oli võimalik pidustuste kavakindel teostamine, mis tõmbas kaasa kõik maakohad ja kõik ringkonnad. Aruanded rõhutavad rahva elavat osavõttu ja üksmeelset isamaalist meeleolu. Ajakirjandus märkis, et Vabariigi aastapäeva seekordne pühitsemine aitas tunduvalt kaasa riigitunde kõvendamiseks rahva kõige laiemais hulkades.

Mõne kohaliku komitee poolt on avaldatud soove, et Vabariigi aastapäeva pidustuste korraldamise eeskujul üldrahvuslikkude pidustuste organiseerimine lähtuks ka tulevikus riiklikust keskusest.

Valitsuse Informatsiooni ja Propaganda Talituse laiemaks ülesandeks riikliku ja rahvusliku propaganda alal oli aidata kaasa riikliku mõtte süvendamisele ja rahvale edasiviimisele, selgitades ja propageerides uuendusi meie riikliku, kultuurilise ja majandusliku töö ning korrasaluse alal, mis tarvilikud meie rahva oleviku ja tuleviku pärast ja millede teostamine Valitsus seadnud oma ülesandeks. Valitsuse Informatsiooni ja Propaganda Talitust tuli taotleada eesti rahva ja Eesti riigi nõudeile vastavat uusloomise ja uussündimise tegevuskava, mille teostamine käesoleva ajajärgu kõrgeks kohuseks.

Meie rahva ajaloolised edusammud teostusid suurte hulkade ennastalgava koostöö ääsis, mis pani aluse kõigele, mis meil head ja tõi meie rahvale tagasi vaba riikliku iseseisvuse. Meie rahvas on käinud läbi mitme ristleva ning vastuolulise võõrasmõjustuse; võõra vaimu ja võimu surved on olnud nii tugevad, et see on jätnud mõnegi jälje meie inimeste hingeellu ja mõtteviisi, on pidurdanud isenda leidmist ja täieliku omapära väljakujunemist. Rahva keskel aga on meeled ning mõtted elujuliselt liikumas ning inimestes on käimas sisemine loomiskäärimine, et vabaneeda kõigest pikema mineviku halvast.

Oktoobris 1934 andis Riigivanem dekreetidena rea seadusi, mis taotlesid rahvusliku enesetunde tõstmist (Perekonnanimede korraldamise seadus, mis sisaldab lihtsustatud korda nimede ja perekonnanimede eestistamiseks), eesti keele aukohale seadmist (Keeleseadus) ning takistasid rahvusse kuuluvuse määramist loomuliku oleku vastaselt (Rahvusse kuuluvuse aluste määramise seadus). Valitsuse Informatsiooni ja Propaganda Talituse kaastegevusel pandi alus **Nimede Eestistamise Kesктоimkonnale**, kelle algatusel ja kaastegevusel üle kogu maa moodustati nimede eestistamise toimekonnad, millede kaudu seltskonna ja valitsusringkondade ühise algatusena pandi käima nimede eestistamise kõige laialdasem aktsioon, mis leidis elavat vastukaja rahvahulkades ning mille ulatus antud ülevaateaja jooksul ei jõudnud veel täielikult avalduda.

Meie rahvuspropaganda lähtekohaks on Valitsuse Informatsiooni ja Propaganda Talitus oma tegevuses sel alal pidanud eestluse oma väärtnormide arendamist ja eestluse kõrge ülesande rõhutamist oma rahva keskel, naabrite, hõimlaste ja teiste rahvaste peres. Täie rõhuga on tõstetud esile meie kultuuri individuaalne koostis, kõigi võimalikkude abinõudega on näidatud seda sihti ja püütud tulemusi ning tegijaid selles suunas vääriliselt hinnata.

Riigivanema poolt dekreedina 2. II 1935 antud Rahvakultuuri ja rahvahariduse nõukogu seadus näeb ette, et riikliku haridus- ja kultuuritöö ning vaimuelu juhtijate ja rahvakultuuri ning rahvahariduse alal tegutsevate asutiste esindajate kõrval kuulub Rahvakultuuri ja Rahvahariduse Nõukogusse Valitsuse Informatsiooni ja Propaganda Talituse juhataja. Nõukogus otsustamisele tulevate küsimuste ettevalmistajaks on kodukorra järgi Haridus- ja Sotsiaalministeerium ja Valitsuse Informatsiooni ja Propaganda Talitus. Ning juba nõukogu avamiskoosolekule 24. III 1935 esitati rida rahvuskultuuri seisukohalt tähtsaid küsimusi: **Eesti raamatu-aasta korraldamine**, Raamatu-aasta raamidest tulevikku ulatuvaid ülesandeid ja korraldusi, üleriikliku emadepäeva korraldamine, rahvalikkude pidulaulude küsimus, eestluse välisembleemide (nimed, riigi- ja rahvuslipp) rahva sekka viimise küsimus. Nende küsimuste algatused tulid osalt Valitsuse Informatsiooni ja Propaganda

Talituse poolt ning kõikide ettepanekute nõukogule ettevalmistamisest võttis talitus aktiivselt osa.

Olude sunnil jäi seisma rahva vahetute poliitiliste korralduste — erakondade — tegevus. Valitsuse Informatsiooni ja Propaganda Talitusele langes ülesanne vältida seda, et ei saaks halvatud see positiivne loov osa, mida täidavad poliitilised korraldused rahva keskel, nii tegeliku töö suhtes kui ka eriti selles osas, kus nad aitasid kaasa elava ja loova mõtte ning paremuspüüde ülestungiks rahva keskel. Riigivõimu käimasolevate uuenduste propageerimisel Valitsuse Informatsiooni ja Propaganda Talitus on püüdnud kasvatada kodanikkudes põhjendatud teadmist, et meil on olemas tugev ning hästitöötav riiklik ehitus, võimas raskustele vastupanuks, usaldatav kaitsja, vaba töö ning loomingu soodustaja.

Kuid suur töö selles osas jäi võimsale algatusele, mis tekkis ja hakkas arenema väljaspool ametlikku talitust. Algatati eesti rahva seltskondlikku organiseerimist riikliku ja rahvusliku poliitika aktiivseks toetamiseks ja süvendamiseks, et vältida endiste aegade killunemise, vastastikuise vihavaenu ja üldise jõuetuse tagasitulekut Eestisse. Algatuse põhjustas vajadus, liita kõik isamaalised jõud kooskõlaliseks tööks ja distsiplineeritud ühispingutuseks, et senisaavutatud edu rahva ühendamisel ning edasiviimisel ka tulevikus kindlasti jätkuks. Algatuse tulemuseks oli uue organisatsiooni, „Isamaaliidu”, asutamine, kelle eesmärgiks on sisemiselt kui ka väliselt tugev Eesti riik ning Eesti isamaa ja kes selle eesmärgi saavutamiseks arendab kogu eesti rahva kooskõlalist edenemist ja ühtekuuluvuse vaimu, kõikide rahvakihtide kindlat koostööd, üksmeelsust ja riiklikku mõtlemisviisi, et ühendada eesti rahvast Eesti isamaa eesmärkide teenimisele, oma riikliku võimu kaitsel ning juhtimisel.

*

Niisuguseks kujunes üldjoontes Valitsuse Informatsiooni ja Propaganda Talituse töö tema tegevuse esimesel poolaastal.

Kõigi siintähendatud ülesannete ulatuses olgu veel eriti märgitud, et neist võtsid kõige aktiivsemalt osa nii riigijuhid kui ka kõik Valitsuse liikmed, kusjuures loomulikult kõige suurem osa lasus Siseministril.

TEEDEMINISTEERIUM.

I.

1. Muutused organisatsioonis. 1934/35. a. oli Teedeministeeriumi organisatsiooni alal

suurte reformide aastaks. Reformidele pandi alus Valitsemise korraldamise seaduse muutmise ja täiendamise dekreediga 25. IV 1934. Lähtealuseks oli tööpuuduse vastu võitlemine ning maanteede ala juhtimise ümberkorraldamine. Selleks oli tarvilik, et avalikkude tööde korraldamine ning töötajate registreerimine ja töödele juhtimine oleks koondatud ühe ministeeriumi alla. Senine olukord, kus avalikke töid korraldas Teedeministeerium, töbörsid kuulusid aga Haridus- ja Sotsiaalministeeriumi alla, oli osutunud ebakohaseks ning raskendanud kavapärast, järjekindlat ja kooskõlalist tegevust tööpuuduse vastu võitlemise alal. Mainitud dekreediga lahendati see väga akuutne küsimus **Avalikkude Tööde Osakonna** loomisega Teedeministeeriumi. Viimase ülesandeks on riigiehitiste teostamine ja avalikkude tööde tööturu ning töbörside korraldamine ja järelevalve.

Töökaitse ja sotsiaalkindlustuse alade arendamise ja otstarbekohase korraldamise seisukohalt oli soovitatav viia need alad ministeeriumi alla, millega neil on enam kokkupuuteid ja ühist tegevuses. Neil põhjusil kaotati nimetatud dekreediga **Töökaitse ja Sotsiaalkindlustuse Osakond** Haridus- ja Sotsiaalministeeriumi juures ja asutati sama osakond Teedeministeeriumi samade ülesannetega peale pensionide korraldamise.

Ühenduses juba nimetatud muudatustega Teedeministeeriumi organisatsioonis lahendati nimetatud dekreediga ka Maanteede ja Ehituse Osakonna ümberkujundamine, moodustades **Maanteede Valitsuse** ja eraldades peale Avalikkude Tööde Osakonna alla minevate tööde veel **ehitusameti ja lennuasjanduse**. Maanteede Valitsuse ülesandeks jäi maanteede ja sildade ehitamine, nende korrashoidmine ja vastav järelevalve, maanteede masinate pargi korraldamine, jõuvankrite-asjanduse ja omnibuste-liinide korraldamine ning järelevalve.

Maanteede ja Ehituse Osakonnast eraldati ehitusamet ja loodi Teedeministeeriumi juurde **ehitusjärelevalve inspektor**, kes teostab ehitus- või tehnilis-politsei- list järelevalvet, projektide kontrollimist, asulate ehitusplaanide läbivaatamist, valvab kehtivate ehitus-eeskirjade, määruste ja seaduste täitmise järele üle-riiklikus ulatuses. Ühtlasi teostab ehitusjärelevalve

inspektor ehitusmajanduslikke ülesandeid ja korraldab ehitusseadusandlust, koostades seaduste ja määruste eeskirju.

Samuti loodi Teedeministeeriumi juurde **lennuasjanduse inspektori** amet, kellel lasub lennuasjanduse korraldamine.

Pidades silmas raadiolevi üha suurenevat tähtsust riiklikus elus, oli soovitatav luua võimalikult tihe side raadiokorralduse ja riigivõimu vahel, millistel kaalutlustel pandi kehtima dekreediga 13. VI 1934 **Riigi ringhäälingu** põhimäärus, mille alusel 1. VII 1934 hakkas tegutsema Riigi Ringhääling, jätkates senise ringhäälingu, a.-ü. Raadio Ringhäälingu tegevust.

Merenduskultuurilise ala edendamiseks asutati Teedeministeeriumi Veeteede Valitsuse juurde **Vabariigi Valitsuse** otsusega 20. II 1935 sihtasutis „**Meremuuseum**“. Sihtasutise eesmärgiks on laevanduse, kalanduse ning teiste merendusvalade muinsus- ja ajaloolise väärtusega esemete, arhivaalide, andmete ja kirjanduse kogumine, korraldamine ning säilitamine — merenduse ajaloolisest ning tehnilisest arengust ülevaate saamiseks ja merendusvalade populariseerimiseks.

Oma iseloomult tähtsaks osutub ka dekreediga 2. XI 1934 kehtimapanud **Insenerikoja** seadus, mille alusel kutsuti ellu Insenerikoda. Koda teostab pidevat valvet koja liikmete tegevuse kohta nende toimingute seaduspärasuse ja kutse-eeetika nõuete vaatekohalt, tõstes sellega usaldust inseneride, arhitektide ja keemikute töö vastu. Selle läbi suureneb tarvidus kõrgema tehnilise haridusega varustatud isikute järele, tõuseb tehnikute tööoskus, kasustatakse otstarbekohaselt haritud tööjõude ning väheneb tööpuudus tehnilise haridusega isikute keskel.

Vabariigi ja Tallinna linnavalitsuse mõnede kinnisvarade korraldamise seadusega, mis pandi kehtima 16. I 1935, saavutati Tallinna linnaomavalitsuse ja Vabariigi vahel sisuline kokkuleppe kinnisvarade teineteisele loovutamiseks vastavalt vajadustele.

Teedeministeeriumi alal on aasta jooksul koostatud ning pandud kehtima 35 seadust ja 76 määrust.

Tariifinõukogu pidas aasta jooksul 23 koosolekut, kus arutati läbi 115 küsimust ja võeti vastu 79 otsust. Neist tähtsamad on raudtee-tariifidesse puutuvad.

II. EHITUSJÄRELEVALVE INSPEKTUUR.

1. Asutamine.

Valitsemise korraldamise seaduse muutmise ja täiendamise dekreediga 25. IV 1934 loodi Teedeministeeriumi kesk-asutise juurde ehitusjärelvalve inspektori ametikoht, andes ehitusjärelvalve inspektorile oma ülesannete täitmise alal samad õigused ja kohused, mis on vastavate seaduste alusel ministeeriumide valitsuste ja osakondade direktoreil. Sama valitsemise korraldamise seadusega tehti ehitusjärelvalve inspektori ülesandeks: asulaehituse ning eraehitustegevuse järelvalve; riigi, avalikkude ja tööstusehitiste püstitamise järelvalve ja inspeksioon, ning ehitusasjanduse ratsionaliseerimine. Suurem osa neist ülesannetest oli pandud varem Teedeministeeriumi endise maanteede- ja ehitusosakonna ehitusameti peale, kuna tööstusehitiste püstitamise järelvalve ja inspeksioon ning ehitusasjanduse ratsionaliseerimine teostati seadusega esmakordselt. Ehitusjärelvalve inspektori käsutusse anti ministeeriumi sisemise korralduse põhjal ühes nende endiste ülesannetega kõik Maanteede- ja Ehitusosakonna Ehitusametis teenivad isikud.

2. Asulaehituse ja eraehitustegevuse järelvalve.

Praegu kehtiv endine Vene riigi Ehitusseadus ühes Eesti ajal tehtud muudatuste ja täiendustega on iganud. Lähemal vaatlusel selgub, et seaduse 252 paragrahvist on 9 kaotatud, 113 ei vasta absoluutselt meie oludele (suurem osa neist käsitleb vene õigeusu kirikute püstitamise küsimusi), 43 ei sobi ajakohasesse ehitusseadusse, 53 sisaldavad üldlauseis avaldatud endastmõistetavaid reegleid ja ülejäänud 34 paragrahvist on 10 kohaldatavad vaid teatavate raskustega ja 16 on Eesti ajal muudetud. Seega jääb järele ainult 8 paragrahvi, mida võimalik on ka eluliselt rakendada. Nimetatud asjaoludel tekkis paratamata vajadus asuda uue ehitusseadustiku väljatöötamisele. Koostati põhilauseid, kusjuures võrreldi neid vastavate Soome, Rootsi, Poola, Inglise jne. seadustega. Et ehitusseadustiku põhilauseid kujuneksid elulisteks, selleks vaadati nad läbi ja töötati ümber koos asjasthuvitatud organisatsioonidega.

Kuna viimaste aastate hoogsa ehitustegevuse tagajärjel oli elukorterite kriis oma teravuse kaotanud, muudeti elukorterite ehitamiseks antava riikliku ehituslaenu määrust selles mõttes, et kaotati riikliku ehituslaenu komitee ning viimase ülesanded pandi Teedeministeeriumile, resp. ehitusjärelvalve inspektorile. Samuti võib nüüd määruse muutmisel riikliku ehituslaenuga ehitatud maju Teedeministeeriumi loal kasustada ka äri, tööstuse ja muiks otstarbeiks, võimaldades saada majadest suuremat tulu ning sellega tagades ehituslaenu õigeaegse tasumise.

Väga tähtsaks eriti tervishoiulisest seisukohast tuleb lugeda ehitusjärelvalve inspektori poolt väljatöötatud ja kehtimapanud Tervishoiu- ja hoolekandeametite hoonete ehitamise määrust.

Praegu puuduvad veel mitmeski omavalitsuses määrused ehitiste kohta. Ehitusjärelvalve inspektori

otsesel mõjustusel ja näpunäidete järgi pandi kehtima kõnesolevad määrused 3-me maavalitsuse poolt.

Tuleviku sõja üheks tähtsaks võitlusvahendiks osutub kahtlematult gaas. Abinõudeks gaasi vastu on gaasimask või gaasivarjend. Peaaegu kõigis kultuurriikides on olemas määrused viimaste ehitamiseks. Ka meil töötati välja ehitusjärelvalve inspektori poolt Juhatuskirjeldumajade gaasikindlate varjendite ehitamise ja sisseseadmise tehniliste nõuete ning järelvalve kohta, mis pandi kehtima.

Mitmeski asulas (linnas või alevis) puuduvad kinnitatud asulaehitusplaanid. Aasta jooksul on vaadatud läbi ja kinnitatud 7 säärast plaani, mis haaravad kogu asula piirkonna, ja 11 osalist asulaehitusplaani. Ühele asulaehitusplaanile on tehtud vastuettepanek kogu plaani ulatuses.

Alevikkude ehitusplaanide kehtimapanemise hõlbustamiseks on muretsatud Katastri- ja Maakorraldusameti arhiividest ja üksikuult maamõõtjailt alevikkude plaanid ning tehtud neist 16 uut koopt. Saadud 23 alevikuplaanile on kantud ehitiste jooned ning saadetud maavalitsustele kehtimapanekuks. Seda on tulnud teha selletõttu, et alevikel enestel on puudunud ehitusplaanide koostamiseks võimalused ja väga tihti ka vastavad krediidid.

Ehitusjärelvalve inspektori ülesandeks on peale selle veel linna- ja aleviomavalitsuste, samuti ka alevikkude ja suvituskohtade ehitusliku asjaajamise revideerimine. Aasta jooksul on omavalitsuste poolt kinnitatud projekte tagantjärel vaadatud läbi ja ehituskohal kontrollitud 23 juhul, alevikes ja suvituskohtades — 32 juhul.

Ehitustegevuse juhtimine ehituspoliitilisest seisukohast ei ole mõeldav ilma üleriikliku ehitustegevuse seisukorra tundmiseta. Ehitusjärelvalve inspektori on tulnud selletõttu koguda vastavaid statistilisi andmeid, neid süstematiseerida, võrrelda ja kooskõlastada. On kontrollitud näiteks ühenduses rahvaloendusega kogutud omavalitsuste ehitustegevuse andmeid Riigi Statistika Keskbüroo vastavate andmetega.

Seoses riigi majanduselu tõusuga on eriti Tallinna kui pealinna ehitustegevuses märgata tunduvalt elavnemist ja endisega võrreldes ka suuna muutust selles mõttes, et on hakatud ehitama mitmekordseid kivimaju kesklinna lähemas ümbruses. Ehitustegevuse kasvamisega Tallinnas osutus tarvilikuks korraldada ja juhtida seda tegevust nii, et praegu juhuslikul kujul ehitatavad majad ei osutuks hiljem takistuseks linna ilme arenemisel.

Ehitusjärelvalve inspektori poolt on toimetatud vastavad uurimused ning koostatud Tallinna-Nõmme elanikkude tiheduskaart, kui alus linna ehitusplaani revideerimiseks ja ehituspoliitilise suuna määramiseks.

3. Riigiehitiste püstitamise järelvalve.

Ehitusjärelvalve inspektoril on tulnud peale riigi poolt püstitatavate ehitiste järelvalve tegelda ka nimetatud ehitiste projektide koostamisega

ja väljatöötamisega. Neist projektidest oleks nimetada: Toompea lossi ümber- ning juurdeehitamise eelprojekt ühes aia planeerimise eelkavanditega, sama lossi eelse platsi ümberkorraldamise eelprojekt ühes politseihoone eelprojektiga. Peale selle on kogutud andmeid püstitada kavatsetavate riigiehitiste kohta, et need süstematiseerida ning nende alusel koostada üleriiklik ehitusprogramm.

Riigiehitiste eelarveid või avalikkude tööde ühikuhindu on aasta jooksul kontrollitud ja koostatud 71 juhul.

4. Avalikkude ehitiste püstitamise järelevalve. Avalikkude ehitiste püstitamise järelevalve koosneb: projektide läbivaatamisest ning kinnitamisest ja kohapealseist revideerimisest ehituse jooksul ühes ehitusliku nõuandega ehituse teostamise kestel. Kinnitamisele esitatavaist projektidest olid väga paljud koostatud mitte-arhitektide poolt ja seetõttu ongi seletatav, miks neis tuli teha parandusi ja vastuettepanekuid. Ühes projektidega kontrolliti ka konstruktsioonide kohta koostatud staatilised arvestused. Aasta jooksul vaadati läbi ja kinnitati 151 avaliku ehitise, koolimaja ja mälestus-samba projekti, koostati 5 vastuettepanekut, kontrolliti 27 staatilist arvestust ja revideeriti ehitisi koha peal 354 korda. Üldiselt oli ehitusjärelevalve inspektori valve all aastas 321—405 ehitist.

Sideme loomise, informatsiooni hankimise ja suuna määramise otstarbel katsuti ehitusjärelevalve alal tegutsevate isikute vahel luua kontakti nii kodu- kui ka välismaal. Sellel otstarbel peeti 2 linna ning

maa arhitektide ja inseneride nõupidamist, kus arutati ühiselt mitmesuguseid ehitustegevusse puutuvaid küsimusi. Peale selle sõlmiti kokkulepe Läti ja Leedu vastavate juhtivate ametnikega edaspidise koostöö ja omavahelise informatsiooni asjus. Neile on tõlgitud ja tutvumiseks saadetud eestiaegete ehitusseaduste ning määruste kogu. Vastu saadi Leedu kavatsetava ehitusseadustiku põhilauseid venekeelses tõlkes.

5. Tööstushoonete püstitamise järelevalve ja inspeksioon. Varemalt lasus tööstushoonete püstitamise järelevalve ja inspeksioon ainuüksi omavalitsustel. Valitsemise korraldamise seadusega on kõrgemaks instantsiks sel alal nähtud ette ehitusjärelevalve inspektor. Nimetatud põhjusel asuti määruse koostamisele, mis peab reguleerima riigi- ja omavalitsusasutuste vahelkordi tööstushoonete püstitamisel kerkivate küsimuste lahendamisel.

6. Ehitusajanduse ratsionaliseerimine. Ehitusjärelevalve inspektori piiratud koosseisud ei anna kuigi suuri võimalusi nii tähtsa ja mitmekesise ala, nagu seda on ehitusajanduse ratsionaliseerimine, kõigekülgeks korraldamiseks ja juhtimiseks. Et tõmmata juurde seltskonda ja viia sellega küsimus laiemale alusele, organiseeriti ehitusjärelevalve inspektori poolt **Ehitusajanduse Ühing**. Põhimõtteks ühingu organiseerimisel oli rakendada tööle mitmesuguste elukutsete alal tegutsevaid ehitustehnika eriteadlasi ning ehitustehnikast huvitatud isikuid, nagu tööandjaid, töövõtjaid, ehitusainete tootjaid jne. Ühing jaguneb sektiioonidesse, nagu asulaehituse, ehitusseadusandluse, ehitusmaterjalide ja -viiside sektiioon.

III. L E N N U A S J A N D U S .

1. Inspektoriameti loomine. Teedeministeeriumi Maanteede ja Ehituse Osakonna juures moodustatud eralennuasjanduse korraldamise ala on Maanteede ja Ehituse Osakonna reorganiseerimisega viidud ministeeriumi keskasutise alla, kus on kutsutud ellu lennuasjanduse inspektori amet, kelle ülesandeks on lennuasjanduse korraldamine, juhtimine ja järelevalve, et seega luua ja soodustada Eesti eralennuasjandust ja teostada järelevalvet välislennuliinide üle.

2. Lennuliinid. 1934/35. a. oli Eestil lennuühendus Helsingi, Riia, Lenini, Stokholmi, Berliini ja Varssaviga, missuguseid lennuliine ekspuaterisid välislennuühingud Teedeministeeriumiga sõlmitud lepingute alusel ja järelevalvel.

Lennuliinide tegevus 1934/35. a. kestis 15. IV kuni 31. X 1934 ja 14. II kuni 10. III 1935.

Lennuliine kasustas 1934. a. 7 365 reisijat, kaupa ja pagasit veeti 93 717 kg ja posti 8 760 kg; seega reisijaid 80%, kaupa ja pagasit 130% ja posti 87% rohkem kui 1933. a.

Välisriikide poolt väljaantud tunnistust on tunnustatud 30 lennuki lennukõlblikkuse tunnistust, 27 lenduritunnistust ja 15 meeskonnatunnistust.

3. Eelarve ja rahalised toetused. Lennujaamade ehitamine, sisseseadete soetamine ja ekspuaterimine teostatakse erielarve alusel vastavalt Riigivanema dekreedile 11. IV 1934. See eelarve sisaldab Tallinna lennujaama sisseseadete soetamiseks vajalikke summasid, ja nimelt lennujulgeoleku seadiste, nagu raadio- ja peilimisjaamade ning meteoroloogia vaatluspunktide, täiendamiseks ja vastava personaali palkamiseks, kuna vajalikud summad lennujaamade ehitamiseks saadi avalikkude tööde korras.

Lennujaamade ehitamise, sisseseadete soetamise ja ekspuaterimise eelarve alusel saadi lennujaama sisseseadete kasutamise ja meteoroloogiliste vaatluste toimetamise eest tulusid 12 292 kr. Toetusi on antud: lennujaamade sisseseadete soetamiseks 16 722 kr, Tallinna lennujaama ehitamiseks 44 860 kr, eralennuorganisatsioonidele 15 000 kr, eralennuorganisatsioonidele lennukite ehitamiseks 15 000 kr ja lennuliinidele 13 500 kr. Teiste lennujaamade ehitamiseks mingisugust toetust ei ole antud.

4. Lennujulgeolek. Lennujulgeolekuks vajalikud meteoroloogia vaatluspunktid on varustatud vaatlusteks vajalikkude mõõduabinõudega, mis võimaldavad täpsamate meteoroloogia-teadete andmist ja kindlustavad sellega lennutegevust. Vaatlusi toimetati vaatluspunktides 4 kuni 8 korda päevas vastavalt lennuühenduse nõudeile ja anti need edasi lennuseitsidele.

Erlist tähelepanu väärrib Tallinna lennujaamas õhusõidu-raadiojaama ja raadiopeilungujaama ehitamine. Sõlmitud lepingute alusel on ehitatud Tallinna lennujaama hoone, mis mahutab raadiopeilungujaama ühes saatejaama teenistuslauaga ja operaatori eluruumid. Saatejaam, mis moodsaimaid Euroopas, on paigutatud Rannaraadiojaama hoonesse ja teda teenitakse automaatselt lennujaama peilimishoone, teine raadioteenistuslaud asetseb veel ajutises teenistushoones. Jaamadevaheliseks ühenduseks on 9,2 km pikkune maakaabel, mis maandati samuti 1934/35. a.

Peale lennujulgeoleku korraldamist on võimaluste piirides täiendatud lennujaamade võrku ja on välja-töötamisel lennujaamade ja lennukite kohta kehtivad tehnilised nõuded.

5. Tallinna lennujaam. Tallinna lennujaama lennukite angaar on ehitatud valmis ja varustatud mõlemas otsas automaatselt avatavate väravatega.

Ajutises teenistushoones on teostatud sisemised tööd, kütte-, valgustus- ja vesivarustustööd ja muretsetud ruumidesse vajalik mööbel ning muu vajalik sisseostetud, nii et 1. IV 1935 võimaldab ajutine teenistushoone, kuigi praegu kitsas ulatuses, teostada lennutegevuseks vajalikke operatsioone. Suuremad muudatused teostati lennusaalides, kuna vana sild oli hädaohtlik lennukite juurdepääsuks tuulise ilmaga, samuti juhul, kui Ülemiste järvel on madal veeseis. Nende hädaohtude kõrvaldamiseks on teostatud süvendustööd silla ees, mis võimaldavad hädaohtut juurdepääsu sillale ka järve madala veeseisu juures, ja ehitatud uus lennusaal, mis võimaldab korrigeerida 3 lennuki vaba juurdepääsu sillale, mida vana sild ei võimaldanud.

Kuna ajutise teenistushoone ruumid on liiga kitsad ega võimalda kõikidel lennuliinidel lennutegevuseks vajalikkude lennuoperatsioonide kiiret teostamist, on lennusaalile ehitatud nägus paviljon, kus toimetatakse tolli- ja passikontrolli Stokholmi ja Helsingi liinilt saabuvatele reisijatele. Samuti pakub paviljon tuule- ja vihmavarju reisijatele ja lennusaalile personaalile.

Teenistushoone ja angaari ümbrus on planeeritud ja üks madalam osa lennuväljast täidetud.

Tallinna lennujaama meteoroloogia vaatluspunkt „Tallinna Lennumeteo“ on varustatud täpsate meteoroloogiliste mõõteabinõudega ja ta kogub meteoroloogilise teateid meteovaatluspunktidest, andes neid edasi lennuliinidele, eralendureile ja lennuasjandusest huvitatutele.

Lennukite angaarivedamiseks kui ka muude tööde tegemiseks, nagu lennuvälja rulli, niidumasina, lennujaama harimiseks vajalikkude masinate ja muuks veoks, on muretsetud lennujaamale lintveo-autotraktor.

Kuna Tallinna praegune lennujaam ei rahulda kõiki lennutegevusnõudeid, siis töötati välja Tallinna lennujaama projekt, mis võimaldab ühenduse pidamist aasta läbi ja seega muudab lennujaama paigutatud kapitali tasuvamaks. Ühtlasi on lennujaama lõpp-projekti koostamisega töötatud välja teenistushoone eelprojekt, mis täidaks selle hoone peale pandud ülesanded ja lahendaks otstartekohaselt lennuteenistuse tuleviku-väljavaateid.

Tallinna lennujaama ja selle ümbruskonna kohta on töötatud välja täpsad kaardid, vastavalt rahvusvahelisele nõudele.

Tallinna lennujaama kohta on töötatud välja tariifid, mis pandi kehtima Vabariigi Valitsuse poolt.

6. Spordilennukid ehitati Eestis 1934/35. a. 5, vaadati üle ja prooviti 9, registreeriti 4 lennukit, kuna 1, Viljandis ehitatud lennuk ei vastanud julgeoleku-nõudele. On töötatud välja mootorlendurite ja purilendurite tunnistused ja väljaandmisel on 54 ning pikendatud 4 spordilenduri kutsetunnistust ja lennuluuba.

IV. MAANTEEDE VALITSUS.

1. Areng. Valitsemise korraldamise seadusega (RT 36 — 1934) lahutati Maanteede ja Ehituse Osakonnast alates 1. V 1934 järgmised alad: 1) avalikkude ja hädaabitööde korraldamine, 2) tsiviiltehnika järelevalve ja 3) eralennuasjandus. Ühenduses sellega Maanteede ja Ehituse Osakond nimetati ümber Maanteede Valitsuseks ja tema ülesandeks jäeti maanteede ja sildade ehitamine, nende korrashoid ja järelevalve; jõuvankrite asjanduse ja omnibuste liinide korraldamine ja järelevalve.

2. Maanteede-võrgu korraldamine. Maanteede Valitsuse loomise ajal, 1. V 1934, oli kogu maanteede pikkus 23 440 km, sellest I kl. 3 530, II kl. 8 780 ja III kl. 11 130 km. Teedekapitali arvele oli üle võetud 786 km kunstteid ja ümmarguselt 5 000 km kruusateid. Kuna I kl. teede võrk oli senini kinnitamata ja II ning III kl. teedevõrgud ei vastanud klassiteede uutele väljatöötatud aluseile ja nõudeile, siis klassifitseeriti kõik teed uuesti, kusjuures I klassi teede võrk (2 580 km) kinnitati Vabariigi Valitsuse poolt, II klassi teede võrk (8 224 km) Teedeministri

poolt ja III kl. teede võrk ajut. maavalitsuste poolt (10 915 km). Ühes teede klassifitseerimisega asuti teede mõõtmisele, alates I kl. teedest, kuna aastate jooksul uute teede ehitamise ning vanade õgvendamise tagajärjel on teepikkused palju muutunud.

Tingituna soovist vähendada naturaalkohustuse suurust, uute autobuseliinide korraldamisest, riigikaitse huvidest ja naturaalkohustuste reguleerimisest valdades suurenes teedekapitali teede pikkus ja viimase arvele võeti kõik I kl. teed (2 580 km), osa II kl. teid — 3 490 km ja osa III kl. teid — 113 km, kokku 6 183 km (1929. a. oli teedekapitali teid 5 626 km).

Olgugi et teedekapitali arvele tuleks võtta palju suuremal määral teid, et sellega tõsta teede olukorda ja kergendada naturaalkohustust, ei saa seda siiski teostada krediitide vähesuse tõttu.

3. Maanteede ja sildade olukorra tõstmine.

1934. a. asuti plaanikindlate I klassi teede väljaehitamiskavade väljatöötamisele, eriti selgitades halvemaid, parandustnõudvaid kohti. Järjekindlalt suurendati teede võrku, mis hoitakse korras graniitkividest purustatud kunstkruusaga ja mis on kogu aasta jooksul läbisõidetavad. Tarviliku kunstkruusa valmistamiseks telliti juurde 8 uut kivipurustajat ja varustati endisi kivipurustajaid tugevamate jõuallikatega 16 traktori juurdesoetamise näol. Sääraste teede korrashoidmiseks on tellitud juurde 2 uut rullteehöövli. Teehöövli tegevust laiendati naturaalkohuslaste II kl. ja III kl. maanteedele, kui on juba korrasstatud teedekapitali teed. Hakati põhjalikumalt uurima tähtsamate teede lumest lahtihoidmise võimalust, korraldati igapäevast teadete andmist tähtsamate teede liikluskõlblikkuse kohta, suurendati lumeväravate tarvitamist ja telliti juurde teedelt lume kõrvaldamiseks üks tugevajõuline rootorlumesahk. Üldse telliti juurde 26 masinat 169 750 kr väärtuses. Kõik masinad valmistati kodumaal.

Et hõlbustada, kiirendada ja teha odavamaks saaduste turustamist sel maa-alal, mis asub kahe raudtee vahel, ja et seda piirkonda elustada, asuti Tallinna-Riia magistraalmaantee väljaehitamisele.

Selleks korraldati uue magistraalmaantee sihi ajamist Tallinnast Läti piirini läbi Paide—Põltsamaa—Viljandi—Karksi-Nuia, haruga Abja jaamast läbi Nuia-Tõrva Valka. Selle uue magistraalmaantee väljaehitamine toimub järk-järgult rahaliste võimaluste piires. Ka kõigi teiste suuremate teede jaoks valmistatakse niisugused projektid, et vältida kapitalsete ehituste teostamist teosadel, mis tulevikus võidakse jätta kõrvale.

Tallinna-Riia magistraalmaanteel alustati töid avalikkude tööde krediidiga Tallinna juurest 15 km ulatusel, kus kogu talve jooksul leidis tööd 400 kuni

450 töötut. Muist tähtsamaist maanteedest väärivad nimetamist Tallinna-Narva maantee õgvendamistööd Virumaal Konju-Vaivina vahel, kus talvel töötas päevas 150 töolist, ja Pärnu-Tartu maantee õgvendamistööd Pärnumaal.

1934. a. selgitati ka meie sildade seisukorda ja koostati üleriiklik kava nende väljaehitamiseks aastate järgi. Kavast eraldati 13 suuremat silda, mis tulevad ehitamisele kõige lähemal ajal. Nende sildade ehitamiseks korraldati eeltöid ühes sügavama maapõhja uurimistöödega ning valikpakkumistega. Valikpakkumistel saadud materjalide läbivaatamine on lõpetamisel.

Et kergendada sildade projekteerimist, jätkati eelmise aasta töid tüübiliste sildade projekteerimisel, kusjuures raudbetoonsildade alal lõpetati kandjate (kandeosade) projektid avaste jaoks 6—15 m ja asuti sammaste tüüpide projekteerimisele. Puusildade alal valmistatakse projektid iga maanteeklassi jaoks eraldi, senini on valmimisel joonised sildadele avastega 1—8 m, kokku 24 projekti.

1934/35. a. jooksul kulutati töödeks 2 530 000 kr järgmiselt:

	tuh. kr
Maavalitsused	2 037
Linnavalitsused	408
Alevivalitsused	11
Teedeministeerium	74
Kokku	2 530

Peale selle kulutati veel hädaabitööde krediiti 209 000 kr.

Need kulud on tehtud teedekapitali arvel ehitavate ja korrashoitavate teede alal, mida oli 6 183 km, ja peale selle naturaalkohuslaste teedel (17 300 km) sildade ja truppide parandamise ja hõõveldamise alal.

Ülalmainitud kulusummaga suudeti teostada eriti veel järgmised tööd:

- 1) uusi kunstteid ehitati 20 km
- 2) kapitaalselt parandati teid 70 km
- 3) ehitati uusi sildu tk 140, pikkusega . . . 1 081 m
- 4) kapitaalselt parandati sildu tk 86, pikkusega 808 m
- 5) truppe ehitati 1 381 tk
- 6) kapitaalselt parandati truppe 248 tk

Tähtsaks ülesandeks teede alal on olnud ka kruusateede jooksev parandus ja korrashoid, mis koosnes hõõveldamisest ja kruusatamisest, kraavide kaevamisest jm. Siin peab märkima, et loomuliku kruusa puudumisel ja selle halva koostise tõttu (I ja II sordi kruusa — ainult 20%, muu osa halb peeneraline lubjaliiv) suureneb meil järjest kunstkruusa (graniitkividest purustatud kruusa) tarvitamine teedekapitali teedel, mis kasvab nüüd säärases proportsioo-

nis, et kunstkruusa tarvitatakse umbes 40% (ligi 80 000 m³) kogu kruusakogusest.

Kui lisandada veoautode ja teehöövliite, kivi-purustajate ja muude tee-ehitusmasinate kulud kruusaveo kulule, siis kruusateede korrashoid moodustab ligi 50% kogu kuludest, kuna 25% on kulutatud teede kapitaalparandustele ja 8% uute ehitiste peale. Administratsioonikulude protsent on 11.

Kuludes kokkuhoiu saavutamiseks võeti kulude vähendamise võimalused üksikasjalisele uurimisele ja kontrolli alla. Kuna maanteemasinate poolt tehtud töö kuludeks läheb ümmarguselt 25% üldkuludest, siis on alustatud masinate kasutamise ratsionaliseerimist. Nii on need masinad rakendatud tööle 2 ja isegi 3 vahetusega, investeerimissummade vähendamise sihil; on masinaile muretsetud tugevamad jõuallikad, et kasutada neid täie koormatise all. On teostatud toite- ja määrdeainete üldist muretsemist 200 000 kr väärtuses, et saada paremaid ja odavamaid toite- ja määrdeaineid. Kuna määrdeainekuluga on otseses ühenduses masinate kulu, siis on Tartu Ülikoolis korraldatud praktiline õlide proovimine ja õlide regenereerimiskatsetamised on praegu käimas. Esialgseid tulemusi näitavad, et sobivate õlide tarvitamisega ja õlide regenereerimisega võiks määrdekulude alal hoida kokku ca 50% ja masinate paranduskulude alal vähemalt 10%.

Et vähendada masinate kasutamiskulusid, on võetud uurimise alla masinapersonaali tehnilise ettevalmistamise küsimus ja on täiendatud masinate parki tarviliste korrashoiu- ja parandusabinõudega 6 000 kr väärtuses.

Et laiendada siseturgu, on võetud uurimise alla kodumaise mootornafta kasutamise võimalused.

Kuna kõik eelpool-mainitud küsimused suudavad mõjuda ainult teede korrashoiu kuludele ja mittekorrashoiu tarvidusele, siis on paralleelselt eelamisega asutud ka teede rikkumise võimaluste vähendamisele. Selleks on võetud käsile põllumehele säärase vankri valmistamine, mis rikuks teed kõige vähem. Selleks on kogutud andmeid 15 asutiselt.

4. Jõuvankrite ja autobuste liiklemise korraldamine.

Kohe peale 1. IV 1934 töötati ümber Jõuvankrite seaduse elluviimise määrus (RT 27 — 1933) jõuvankrite registreerimismaksu pikendamise suhtes 1. juuli peale iga aasta.

Et veoautod vedasid hulgana reisijaid ja konkureerisid raudteega ja autobuseliinidega ja et veoautodega reisijateveol oli palju õnnetusi, eriti väljasõitudel koolilõpilastega, töötati välja ja pandi kehtima Jõuvankrite seaduse muutmise seadus ja vastavalt Jõuvankrite seaduse muutmise seadusele ellu-

viimise määruise täiendamise määruised, kus nähtud ette ühekordsete vabaveolubade väljaandmine juhuliseks reisijateveoks väljasõitudel jne. Reisijate veol maksu eest veoautodel ja autobustel pandi kehtima karmimad eeskirjad autojuhtidele ja autoomanikele. Kõnesolev uus korraldus parandas märksa vabaveoküsimusi ja andis hoogu autobuseliinide korrallikuks arenguks.

Autobuseliinide arengu alal töötati välja ja pandi kehtima ülemaaline autobuseliinide võrk, vastavalt rahva tegeliku liikluse nõudeile.

Et arendada autobuseliine ja heade liinide juures anda välja ka uusi liine, millede sissetöötamine seotud kahjudega, jagati autobuseliinid üle maa gruppidesse, et korraldada liinide väljaandmist grupiti.

Kuna autobuseliinide endised pidajad omasid võrdlemisi korralikke autobusi ja muid vajalikke seadiseid autobuseliinide ekspluateerimiseks, siis autobuseliinide väljaandmine grupiti ühe aastaga igal pool ei õnnestunud, sest osa vanu liinipidajaid oleks pidanud langema välja, mida aga ei soovitud, ja seetõttu anti suurem osa liine endisile liinipidajatele ajutiselt tagasi. Autobuseliinide arengu alal on suur samm jõutud edasi, on antud välja gruppimise teel palju uusi liine, mida üksikult ei võetud. Autobused on muutunud suuremamahulisteks ja eriti palju on ostetud juurde uusi autobusi käesolevaks aastaks. Suuremamahulised autobused hakkavad liikuma eriti suvitushooaja-liinidel ja seega avaneb rahvale hõlpus võimalus puhkuseesõitmiseks ja väljasõitudeks.

Autobuste sõiduplaanid kooskõlastati raudteesõiduplaanidega otstarbekohasemalt, vastavalt kohaliku liikluse nõudeile ja koostööle teiste liiklusvahenditega.

Jõuvankrite- ja autobuseliinide korraliku ja hädaohutu liiklemise jälgimiseks korraldati Maanteede Valitsuse poolt inspekteerimine linnades, aleveis ja suuremais liikluskeskuses, nagu laatadel ja maanteedel, kokku kaheksakümne kuuel päeval. Revideerimiste tulemusena osutus 1934. a. juunis ja juulis 30—40% revideeritud jõuvankreist liikluskõlbmatuiks. See protsent vähenes järjekindla revideerimise tulemusena 1934. a. lõpuks viiele ja 1935. a. alul oli märgata vanade ja kõlbmatute jõuvankrite asemele hulgalist uute ja moodsate jõuvankrite muretsemist.

Et maal oleks võimalik teid ja sildu hoida paremas korras ja et selleks jätkuks krediiti, muudeti ja pandi kehtima Jõuvankrite ja bensiini maksu jaotamise seadus, andes Maanteede Valitsusele võimaluse jagada neid summasid tarviduse järgi.

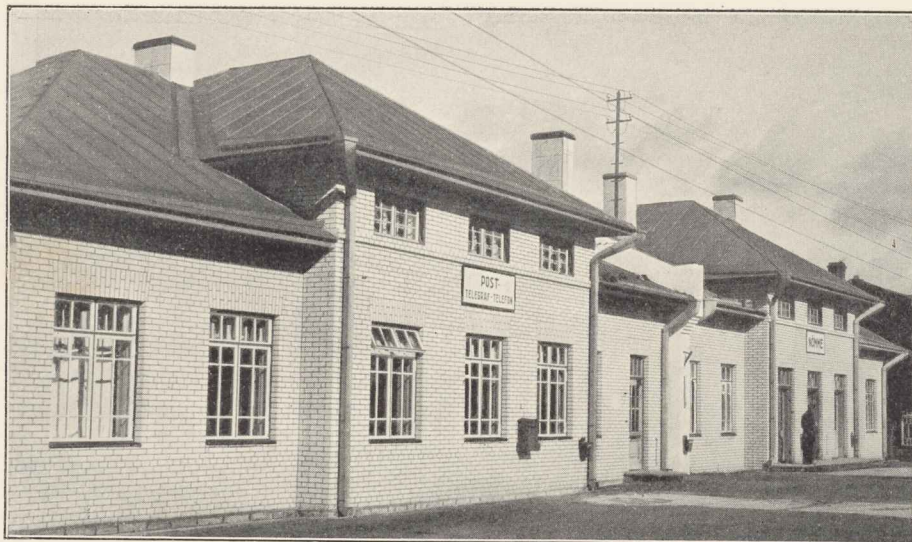
Eestit läbistava magistralmaantee ehitustööd.

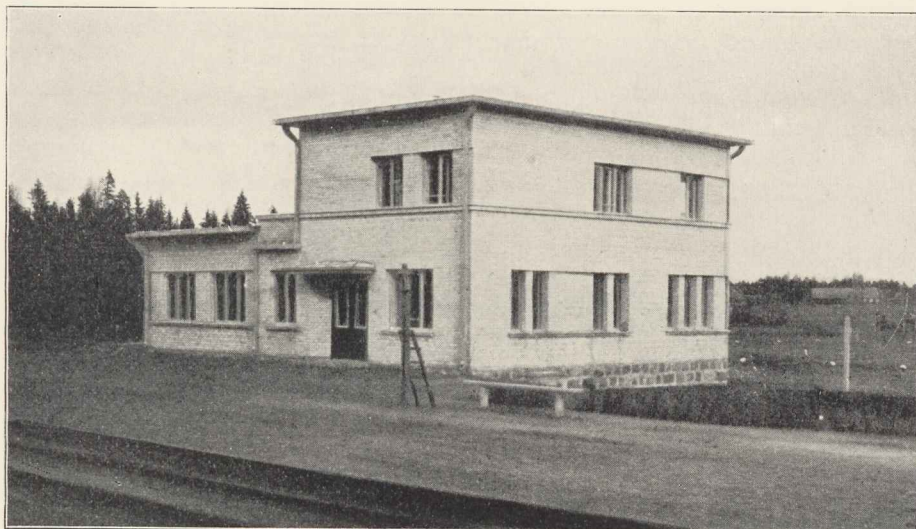
Vesilennukite maandmissilla ehitustööd Tallinna eralennuväljal.

*Õhu- ja Gaasikaitse-
liidu töökodades eesti
konstruktorite poolt
ehitatud ja Läti müü-
dud õppe-treener-
lennuk.*

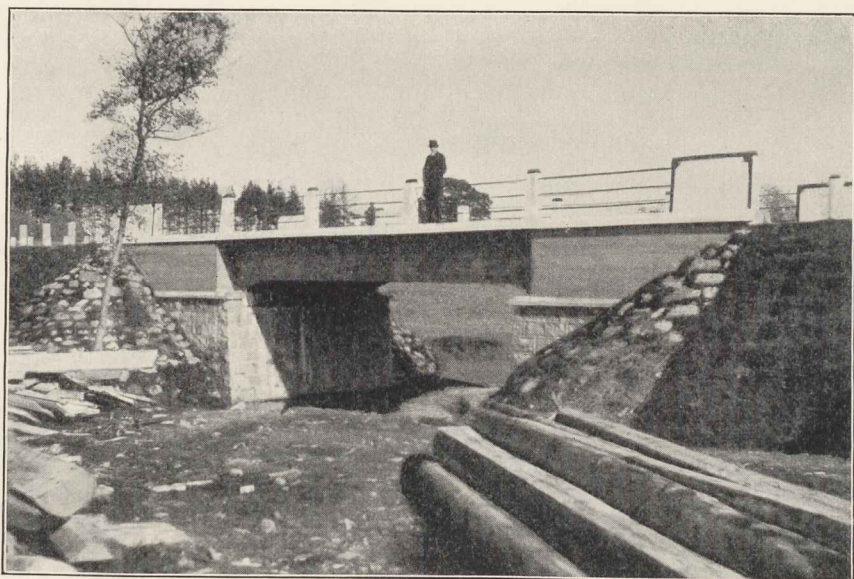

*Nõmme raudtee-
jaama, postkon-
tori ja telefoni-
automaatkesk-
jaama ühine
maja.*

*Vastse-Kuuste
jaamahoone.*

*Viljandi-Võru
I kl. maanteel Puka-
Pikasilla vahelisel osal
Tartumaal Purkse jõel
ehitatud „Kure“ raud-
betoonsild.*

V. RAUDTEEVALITSUS.

1. Raudteeliini ehitused. 1934/35. tegevusaasta jooksul ehitati juurde rööbasteid üldkasutamiseks ja eraettevõtete ühendamiseks riigi raudteevõrguga: laiarööpmelisel raudteel — 668 m ja kitsarööpmelisel — 983 m.

Peatee pikkuses muudatusi ei olnud. Üldine peateepikkus on laiarööpmelisel 771,8 km ja kitsarööpmelisel — 674,8 km.

Rongide kiiruse ja liiklemise ohutuse tõstmiseks teostati möödunud tegevusaastal suuremal määral nii koguselt kui ka maksuselt raudtee mulde, pealishituse ja nende päraldiste korraldamistöid.

Raudteemulde tugevdamiseks kaevati möödunud aastal välja muhkude tekkimist soodustavat krunti ja asendati pallastiga, samuti täiendati pallastikihti uuega:

laiarööpmelisel raudteel	41 428 m ³
kitsarööpmelisel	„ 30 933 „
kokku raudteel:	72 361 m ³

Tartu-Valga l/r. raudteeliinil 485 km peal kindlustati kõrget teemuldet 123 m pikkuse kuivatuskanali ehitamisega, kuna seal vee mõjul tekkis ohtlik raudteemulde liikumine, mis takistas rongide kiiruse arendamist.

Kuna meie pallast oma omadustelt on puudulik nii tarviliku stabiilse aluse loomiseks pealishitusele kui ka tolmu tekkimise poolest, siis on peetud tarvilikuks nõrga pallasti asendamine kivikillustikuga. Piiratud rahaliste võimaluste tõttu teostati seda esialgu ainult pöörmeil, asetades kivikillustikule laiarööpmelisel raudteel 8 pöörmekomplekti, ja katseksena 950 jm peateed Tapa-Tartu vahelisel liinil.

Liipreid on aasta kestel vahetatud laiarööpmelisel teel 113 331 tk ja kitsarööpmelisel teel — 105 321 tk. Liiprite vahetust teostati peamiselt põlevkiviõliga immutatud uute liipritega.

Samuti vahetati pöörmeprusse uute immutatud prussidega ja osalt ka vanade kõlvulistega. Teesse asetati laiarööpmelisel uusi prusse 66 komplekti vanu kõlvulisi — 18 komplekti ja 236 tükki üksikuid prusse; kitsarööpmelisel teel vahetati uute prussidega 44 komplekti ja vanade kõlvulistega — 112 komplekti.

Erlist pingutust on nõudnud möödunud aastal rööpmestiku korrashoid ja valve liiklemise ohutuse suhtes rööbaste järjest tihenevate murdude tõttu. Liinipersonaali hoolsa töö ja järelevalve tulemusena välditi takistused liikumises, vaatamata murdude tihedusele.

Rööpmestiku seisukorra määratlemiseks võeti läinud suvel peatee rööpmestikust 1 700 rööpapea profiili ning rööbaste materjali vastupidavuse selgitamiseks alustati rööpa katsetusi löögiga ja asuti rööbaste materjali laboratoorsele uurimisele.

Laiarööpmelise liini liikluskõlvulises seisukorras pidamiseks rööpmestiku suhtes uuendati möödunud tegevusaastal peatee rööpmestikku:

- 1) uute rööbastega — 124 m teed,
- 2) elektrotermiitilise keevitusviisi järgi keevitatud rööbastega — 9,4 tee km,
- 3) nõrgemaid kohti uuendati vanade kõlblikkude rööbastega — 1 002 m teed.

Kitsarööpmelisel teel uuendati rööpmestikku uute rööbastega 5 km.

Vanade remonditud rööbastega uuendati kõrvalisi liine 11 372 m ja vanade kõlvuliste rööbastega uuendati nõrku kohti 3 531 m ulatuses.

Rahaliselt nõudis eelarveaastal rööbaste korrashoid kulu 618 000 kr.

Pöörmeid vahetati laiarööpmelisel 21 komplekti, kitsarööpmelisel on teesse asetatud 10 komplekti uusi rasketüübilisi pöörmeid ja 14 komplekti vanu remonditud (kergetüübilisi) pöörmeid.

Rööbaste sideosade uuendamiseks on tarvitatud materjali: laiarööpmelisel teel 170 t ja kitsarööpmelisel teel — 75 t.

Lumekaitseks alatiste kaitsete soetamise alal istutati tegevusaastal okaspuuhekke l/r. teel — 7 445 m ja istutati üksikuid kuusetaimi — 767 tk ja kitsarööpmelisel teel — 4 990 m hekki.

Sildade korrashoiuks ehitati laiarööpmelisel teel ümber: 195 km raudsilla kivitoed ja Tartu sadama teeharul ehitati 4,6 km puutoru ümber raudbetoon-toruks.

Kitsarööpmelisel raudteel ehitati uusi raudbetoonsildu ja torusid avausega 2—10,4 m, kokku 5 silda ja 2 toru.

Õnnetuste vältimiseks püstitati mehaanilised tõkkepuid või korraldati automaat-hoiatussignaalseadised 9 elavama liiklemisega ülesõidukohal.

Puumaterjalide ea pikendamiseks immutatati möödunud aastal põlevkivi toorõliga 13 754 m³ puumassi.

Tsiviilehitiste alal möödus tegevusaasta peamiselt olemasolevate ehitiste korrastamise tähe all, kuid vastavalt eelarvelistele võimalustele parandati olukorda ka uute osade juurdeehitamisega, vanade otstarbetute konstruktsioonide ja materjalide asendamisega otstarbekohasematega või ka hoopis uute ehitiste tegemisega iganud vanade asemele.

Uusi hooneid ehitati: Vastse-Kuustes jaamahoone silikaatkividest, lõpetati Kirna jaamahoone sisemine väljaehitus, alustati Karuse jaamas kaubaida ehitustöid ja Tallinn-Kopli jaamas korrastati tulest rikutud endine Kopli jaoskonna töökoda osaliselt vedurite depooks. Kaht viimati nimetatud tööd jätkatakse eeloleval hooajal.

Rahaliselt kulutati ehitiste alal ümmarguselt: jooksvaiks parandusiks — 292 000 kr, põhjalikeks parandusiks 51 000 kr, olukorra tõstmiseks 45 000 kr, erakorralisteks ehitusteks 33 000 kr, kokku 421 000 kr.

Raudtee alla võõrandatud maade peale sõlmiti lepinguid 24 ühiku kohta ja Eesti Vabariigi nimele kinnistati maid 44 talult 20,9 ha suuruses, millede eest maksti tasu rahas 3 286 kr ja riigi tagavaramaadest anti vastutasuks võõrandatud maade eest 17,2 ha maad.

2. Vedurid, vagunid, elektri- ja muud jõuseadised.

1. IV 1934 oli laiarööpmeliste vedurite pargis 26 reisi-, 57 kauba- ja 18 manöövrivedurit,

kokku 101 vedurit.

Tegevusaastal kustutati maha raudtee veereva koosseisu arvelt üks manöövrivedur seer. T ja võeti sisse Kaitsevägeade Staabi poolt üleantud 1 kaubavedur seer. O.

Seega oli aasta lõpul laiarööpmeliste vedurite pargis 26 reisi-, 58 kauba- ja 17 manöövrivedurit.

Kitsarööpmeliste vedurite pargis oli 1. IV 1934 — 107 vedurit, millest müüdi üks nõrgajõuline 3-teljeline vedur. Seega tegevusaasta lõpul kitsarööpmeliste vedurite pargis oli 106 vedurit.

Elektri- ja bensiinmootorsõidukite ning lokomootorite arv jäi endiseks võrreldes 1933/34. a.

elektri-mootorvaguneid . . .	4-teljeseid	4 tk	à	300 HP
bensiini-mootorvaguneid . . .	2-teljeseid	3 tk	à	40 HP
„ „	2-teljeseid	4 tk	à	115 HP
„ „	4-teljeseid	1 tk	à	150 HP
lokomootoreid puusõegaasiga		1 tk	à	40 HP
lokomootoreid bensiiniga		2 tk	à	60 HP

Vedurite remontimistel teostati nende moderniseerimist ja selleks ehitati 2 reisiringivedurile uued katlad, mis varustati ülekuumendajaga ja katlakivi-puhastajaga. Nimetatud vedureile ehitati Joy kulissi asemele Heusingeri kuliss ja õlikütteseadised. 1 kaubarõngivedurile ehitati ülekuumendatud auruseadised ja varustati katlakivi puhastajaga ja Joy kulissi asemele ehitati Heusingeri kuliss. Peale selle viidi üle õliküttele 3 laiarööpmelise manöövrivedurit: seer. T ja 1 kitsarööpmelise vedur seer. Sk.

Täielikul parandusel oli 13 laiarööpmelise ja 8 kitsarööpmelise vedurit. Keskmisel parandusel oli 49 laiarööpmelist ja 44 kitsarööpmelist vedurit.

1. IV 1934 oli riigiraudteedel 343 laiarööpmelise klassi- ja 3 571 kaubavagunit ning 168 kitsarööpmelise klassi- ja 2 079 kaubavagunit. Soomusrongi rügemendilt saadi 27 vana laiarööpmelise klassi- ning 28 kaubavagunit ja 8 kitsarööpmelise kaubavaguni alusraami ja 2 tsisterni. Inventari tuli juurde üks a/s. „Kiviõli” tsistern ja a/ü. „Kreenholm” kaks 20 t kandejõuga laiarööpmelist kaubavagunit. Kaitseministeeriumile anti üle üks laiarööpmeline 8-teljeline raskekandejõuline platvorm.

Inventarist kustutati vanad ja liiklemiseks kõlbmatud 3 laiarööpmelise klassi- ja 10 kaubavagunit ning 1 kitsarööpmelise III klassi vagun.

Riigi Põlevkivitööstusele müüdi 4 vana laiarööpmelist klassivagunit, milledest 2 olid saadud soomusrongilt ja 2 inventarist kustutatud.

Tsisternide puuduse tõttu ehitati juurde vanast anumast 1 laiarööpmelise tee bensiiniveo tsistern ja soomusrongilt saadud 2 vana veeveo kitsarööpmelise tsisterni ehitati ümber petrooleumi veoks. Vanast laiarööpmelise 4-teljesest veduritendri alusraamist ehitati üks 34 t kandejõuga platvorm k/r. vedurite veoks.

Kitsarööpmelise 17-tonnise kandejõuga kaubavagunite puuduse tõttu ehitati soomusrongilt saadud 5-le kaubavaguni alusraamile kered peale.

Tegevusaasta lõpul oli laiarööpmelise tee vagunite pargis 365 klassi- ja 3 593 kaubavagunit ja kitsarööpmelise vagunite pargis 167 klassi- ja 2 089 kaubavagunit.

Klassivagunite põhjalikel parandusil jätkati uuenduste teostamist, mille otstarbeks on anda reisi-jaile mugavust ja vagunile endale sujuvamat käiku. Selleks ehitati 11 laia- ja 6 kitsarööpmelise vagunile laiema aknad, muudeti sisustis otstarbekohasemaks ja asetati 1 laia- ja 6 kitsarööpmelise vagunile paremat tüüpi pöördeankrid.

Täielikul parandusel oli: laiarööpmelisel teel 19 klassi- ja 29 kaubavagunit; kitsarööpmelisel teel 8 klassi- ja 27 kaubavagunit. Tähtajalisel parandusel oli laiarööpmelisel teel 213 klassi- ja 724 kaubavagunit; kitsarööpmelisel teel 130 klassi- ja 485 kaubavagunit.

Uusi telefoniaparaate seati üles möödunud tegevusaastal 6 tk ja elektrikordajaid 4 tk. Tallinnast Tapani ehitati uus telefoni-fantoomühendus, kasutades selleks magistraalühendusi nr. 2 ja 3. 1934. a. novembrikuus tormi poolt purustatud liinid Kabala jaamast kuni Eesti-Vene piirini 96 km ulatusel seati ajutiselt korda.

Tallinn-Nõmme-Pääsküla vahelisel elektriraudteel teostatakse liiklemist nelja mootorvaguni abil. Kaks mootorvagunit varustati võimsuse tõstmiseks välisjahutusseadistega.

Elektrivalgustuse täiendamiseks seati üles 1934/35. a. 167 valgustuspunkti ja ehitati ümber 370 valgustuspunkti.

Rongide elektriga valgustamiseks ehitati möödunud aastal juurde kaks jõujaama.

Käesoleval ajal on elektrivalgustuse ulatus järgmine:

- 1) elektriga valgustatud jaamade arv laiarööpmelisel teel 30
- 2) elektriga valgustatud jaamade arv kitsarööpmelisel teel 17
- 3) elektrivalgustus laiarööpmelistes rongides: vagunjõujaamu 23
- 4) elektrivalgustus kitsarööpmelistes rongides: vagunjõujaamu 11

Jõuseadiste alal seati uusi mootoreid üles 3 ja 1 akumulaatorite laadimise agregaat.

Mootoreid on töökodades 128 tk, dünamosid jõujaamades 8 tk ja tõstemootoreid 8 tk, koguvõimsusega 852 kv.

**3. Saavutisi
eksploatatsiooni
alal.**

Möödunud tegevusaasta jook- sul on eksploatatsiooni tulemus- sed märksa paranenud võrrel- des eelmise aasta samade tulemustega, millist asjaolu tuleb seletada osalt üldise majanduskonjunkturi paranemisega, osalt raudteevedude ratsionaalsema korraldamisega.

Vedude läbikäigu suurendamise ja raudteede klientuurile käepärastamise sihil avati 1934/35. a. k/r. teel kõigiks reisijate ja kaubaveotoiminguiks 3 uut jaama, nimelt: Luuri—Viluvere ja Vana- Väandra vahel; Raiküla—Roela ja Koikse vahel; Vaskräama—Papiiniidu ja Surju vahel; l/r. teel reisi- jateveos 2 peatuskohta, nimelt: Tiksoja—Tartu ja Kärkna vahel ning Tõlliste—Sangaste ja Valga vahel. On tehtud ettevalmistusi 6 uue jaama avamiseks kaubaveotoiminguiks 1. IV 1935, nimelt: l/r. teel Taevaskoja—Vastse-Kuuste ja Põlva vahel ja k/r. teel Lohu—Kohila ja Hagudi vahel; Sinialliku— Viljandi ja Loodi vahel; Ollepa—Kärevere ja Võhma vahel; Kaarli—Halliste ja Loodi vahel ning Pühatu— Koikse ja Märjamaa vahel.

Möödunud suvel organiseeriti huvimatkaajate vedu selleks eriti käiku määratud **huvirongega**. Suurt sõiduhinna alandust — kuni 70% — arvestades leidsid huvirongid elavat kasutamist, nii et 1934/35. a. sõitis 118 000 huvireisijat 139 rongiga, neist oli eri- ronge 113 ja koos hariliku reisijaterongiga 26. Maksi- maalne sõitjate arv ühes huvirongis oli 1 959, üld- kokkuvõttes oli keskmine sõitjate arv ühes huvirong- is 947. Suurim arv huvisõitjaid ühte sihtkohta ühel päeval oli umbes 5 000 (Tallinnast Kloogale), mille veoks oli määratud käiku 3 rongi.

Huvironge määrati käiku kõige enam Tallinnast — 66 rongi mitmesse sihtjaama, neist kaugemad Tartu, Võru, Petseri, Narva, Viljandi ja Pärnu. Tei- sel kohal on Tartu — sealt määrati 22 rongi mitmesse sihtjaama, neist kaugemad Narva ja Tallinna. Edasi järgnevad Narva ja Rakvere — 9 rongiga, Viljandi 8 rongiga jt.

Talvekuudel määrati käiku 4 suusatajaterongi, nimelt: Tallinnast Aegviitu, Jänedale ja Elva ning Tartust Elva.

Reisijaile soodustuste loomise ja vastutuleku mõttes jäeti rongid nr. 21 ja 8 Tallinn—Narva vahel käiku ka talvekuudel.

Alates 10. XI 1934 määrati käiku Viluvere—Va- na-Väandra vahel laupäeviti ja pühade eelpäevadel 1 paar lisasegaronge.

K/r. teel tõsteti segarongide nr. 7 ja 10 kiirust Tallinn—Viljandi vahel 27 km 35 km peale, nii et sõiduaeg lühenes 1 t. 03 min.

Vastavalt reisijate arvu suurenemisele on suure- nenud ka rongkilomeetrite arv l/r. teel umbes 11% ja k/r. teel umbes 4%.

Reisijateveos oli tegevusaastal tegevus elavam, nimelt on reisijate üldarv tõusnud l/r. teel 10% ja

k/r. teel 11%; reisijate km arvus on tõus l/r. teel 19%, k/r. teel 21%; sõitjate arv II klassis tõusis aasta kohta keskmiselt l/r. teel 47% ja k/r. teel 45%, mis on seletatav II klassi sõiduhinna alandamisega alates 1. IX 1934. Kõrvutades II klassi sõitjate arvu möödunud eelarveaasta 1. IX — 31. III samade andmetega eelmise aasta sama ajavahemiku kohta, näeme 100%-ist tõusu. On tõusnud ka magamis- vagunite kasustamine l/r. teel 32% ja k/r. teel 30%, mis on tingitud reisijatearvu tõusuga üldvaguunis.

Maksuline kaubavedu tonnaäzilt on samuti tõus- nud, nimelt l/r. teel umbes 20%, k/r. teel umbes 15%; tonnkilomeetrite arv on tõusnud l/r. teel umbes 24%, k/r. teel umbes 12%. Rongkilomeetrite arv ei ole aga suhteliselt vedude arvuga tõusnud, vaid see tõus on märksa vähem, nimelt l/r. teel umbes 10% ja k/r. teel umbes 6%. Sellest nähtub, et vedusid on püütud teostada ratsionaalselt, kasustades veerev- koosseadu võimalikult täiel määral.

Uuemaks sammuks kaubaveo alal on abikauba- kontorite võrgu arendamine väljaspool raudtee piir- konda, milleks raudteeoperatsioon toimetatakse post- kontoreis. Selleks sõlmiti Postivalitsusega leping, mille järgi postkontorid toimetavad kauba ja pagasi vastuvõtmist ja väljastamist, kusjuures vedu post- kontori ja raudteejaama vahel toimub autobuseliinide jõuvankreil.

4. Tariffid.

Laiemaile rahvahulkadele oda- vamate sõiduvõimaluste ja puh- keaja veetmise võimaldamiseks pandi alates 1. V 1934 käiku huvisõidurongid, mis, olenedes sõitjate arvust, annavad hinnaalandust 35—70%. Huvisõidurongid leidsid rahva poolt eriti suurt kasutamist, nii et käiku tuli määrata ainult maksimaalset, 70%-st hinnaalandust võimaldavaid ronge.

1. IX 1934 vähendati 3. ja 2. klassi sõiduhinna suhet 1:1,5 pealt 1:1,25 peale — seega alandati 2. klassi sõiduhinda umbes 16%. Sõiduhinna alandamine oli põhjustatud vähese sõitjate arvu tõttu 2. klassis. Hinnaalanduse tagajärjel on sõitjate arv 2. klassis tõusnud.

Lasterikkaile perekondadele sõiduhinna alanduse võimaldamiseks pandi 1. II 1935 kehtima nn. „pere- konna-sõidud”. Perekonna-sõitude puhul maksavad kaks esimest perekonnaliiget täispileti hinna, kuna kolmandale ja igale järgmisele sõitjale-perekonnaliik- mele antakse 50% hinnaalandust; lapsed kuni 10 a. veetakse tasuta.

Pagasiveo alal muudeti siseriiklikus liiklemises pagasikaalu ümmardamise korda: kuni 10 kg kaalu juures ümmardatakse kaal terve kilogrammini, kaalu juures üle 10 kg iga 10 kg kaalu osa alla 5 kg jäetakse arvestamata, kuna kaalu osa 5 kg või üle ümmar- datakse terve 10 kilogrammini, mis tegelikult tä- hendab veomaksu alandamist.

Paralleelselt reisijate- ja pagasiveotariifi nr. 93 täiendamisega töötati välja uus reisijate- ja pagasiveo

tariif, mis hakkas kehtima 1. IV 1935. Uues tariifis ettenähtud tähtsamaist soodustusist oleks nimetada:

Kuupiletite hind arvutatakse kaugus-diferentsiaali põhimõttel, kusjuures piletite hind suuremate kauguste juures alaneb kuni 40%.

Tähtajaliste piletite hinda sõiduks kogu raudteel on alandatud 20%.

Abonementpiletite hinda on suuremate kauguste juures alandatud kuni 16%.

Õpilastele kuni 20 aasta vanuseni ja üliõpilastele igas vanuses antakse aasta läbi 50% hinnaalandust; õpilastele vanusega üle 20 aasta antav hinnaalandus jäi endiseks.

Seati sisse maksulised 50%-se sõiduhinna alanduse saamise tunnistused.

Uudismaa-asundustesse asundustöödega tutvumissõitude puhul antakse 50—70% hinnaalandust.

Kuurortidesse sõitjale antakse kuurordist tagasisõidul 50% hinnaalandust. Samuti toimub nende pagasi tagasivedu 50%-se hinnaalandusega.

Gruppides sõitjate arvu on vähendatud kuni 50%. Spordiorganisatsioonidele antakse võistlustele sõitude puhul senise 30% asemel 50% hinnaalandust.

Teatrite näitetruppidele ja laulu- ning muusika-kooridele antakse 50% hinnaalandust.

Pagasiveomaksu on alandatud suuremate kauguste juures kuni 14%.

1. VIII 1934 peale korraldati lunamaksude väljamaksmine postiasutiste kaudu ja alandati lunamaksu vahetasu 50% võrra, mille tagajärjel on märgata lunamaksusummade läbikäigu suurenemist.

Pandi kehtima kaubaveo alal mõned eriveotariifid, mille otstarbeks oli soodustada laudade väljavedu Tallinna sadama kaudu või nende laudade vedu, mis leiti olevat tarvilikud Türi ja Kohila paberitööstuse või Järvakandi kastilaudade tööstuse soodustamise otstarbel.

Möödunud tegevusaastal Raudteevalitsus töötas välja uue kaubaveotariifi, mis pandi kehtima 1. IV 1935.

Uues kaubaveotariifis jäid tariifiklassid ja veomaksuäärad üldiselt muutmata. Tehti ainult mõnesuguseid, kaubaomanikele soodsamaid muudatusi veomaksu arvutamise suhtes kaubasaadetistelt, mis koosnevad mitmesse tariifiklassi kuuluvaist kaupadest, ja pikamöödulistelt ja suurekogulistelt asjadelt.

Vagunite maksuta seisuaega on jaamades, kus see võimalik, pikendatud kuni 4 tunni võrra. Samuti on alandatud mitmesuguste lisamaksude määri.

Uues kaupade klassifikatsioonis alandati tariifi-klasse mitmesuguseilt kaupadelt, nagu sõidu- ja veoriistad, nisu, suhkur, tuletikud jne.

Välisotseühendustes töötati ümber Eesti-Vene otseühenduse kaubaveotariif, kus tehti mõningaid hinnaalandusi. Korraldati uus otseühendus kaupade veoks Eestist transiidina Vene kaudu Soome, mis hõlbustab meie põlevkiviõli Soome saatmist.

Kaupade veol transiidina Läti kaudu alandas Läti mitmelt kaubalt transiidi veomaksu määri.

5. Rahanduslikud tulemused.

Võrdlused eelmise aastaga näitavad, et raudtee sissetulekud, mis viimaseil aastail vähenesid, on 1934/35. a. märksa paranenud.

Ekspluatatsioon on jätnud ülejääki (arvates tuludest maha kulud):

	Tuh. kr	
	1934/35. a.	1933/34. a.
aprillis	+327	+136
mais	+189	+13
juunis	+299	+140
juulis	+190	+74
augustis	+406	+182
septembris	+135	-53
oktoobris	+65	-14
novembris	+13	-110
detsembris	-18	-62
jaanuaris	+93	+40
veebruaris	-243	-36
märtsis	+117	+56

Eelarvete järgi oli kulused nähtud ette:

	Tuh. kr
korralisi kulused algeelarve järgi	10 824
„ „ 1933/34. a. kantud üle (pikendatud)	159
„ „ lisaeelarve nr. 1 järgi	694
„ „ „ nr. 2 „	5

Lõplik eelarve 11 682

Eelmisel tegevusaastal (11 213)

erakorralisi kulused algeelarve järgi	154
„ „ 1933/34. a. pealt kantud üle (pik.)	102
„ „ lisaeelarve nr. 1 järgi	272
„ „ „ nr. 2 „	15

Lõplik eelarve 543

Eelmisel tegevusaastal (349)

Tegelikult kulutatud 1934/35. a. jooksul:	
korralise eelarve järgi	Kr 11 087
erakorralise eelarve järgi	„ 275

Kokku Kr 11 362

Tulused oli eelarvete järgi nähtud ette .	Kr 12 550
laekunud on „	12 419
1934/35. a. kaubanduslik tulu on . . .	„ 12 522
ekspl.-kulu „	11 087

Ülejääk Kr 1 435

Seega ekspl.-koefitsient 88,54.

Tegevusaastal on pandud kehtima määrus raudtee sissetulekute jaamadest kogumise ja rahasummade jaamadesse väljasaatmise korra kohta Postivalituse kaudu. Uus kord on osutunud täiesti otstarbekohaseks ja tema kohaldamisel ei ole tulnud ette mingisuguseid arusaamatusi.

6. Materjalide ja kütteainete muretsemine.

Tegevusaasta jooksul on materjalide ostuks sõlmitud lepinguid ja antud välja tellimusi kogusummas 3 277 tuh. kr eest, sellest välismaalt ostude kohta 625 „ „ „

ja kodumaa saaduste ostuks . . 2 652 tuh. kr.

Võrreldes neid summasid 1932/33. ja 1933/34. eelarveaasta ostusummadega, on 1934/35. eelarveaasta jooksul väljaantud ostukohustuste summa suurenenud 1 000 000 kr võrra ja vastab ümmarguselt 1931/32. eelarveaasta ostusummale (3 263 672 kr).

Suurenenud on peamiselt kodumaiste saaduste ostudeks väljaantud tellimuste ja lepingute summad, kuna välistellimuste summa on jäänud püsima 1932/33. ja 1933/34. eelarveaasta keskmisele tasemele.

7. Tervishoid raudteel.

Alates 1. IV 1934 on VII jaoskond (arsti asukoht Türis) tegevuse vähenemise tõttu nimetatud ümber abijaoskonnaks.

Seega on käesoleval ajal raudteel 8 arsti- ja 6 abijaoskonda.

Kuna Mõisaküla ambulatooriumis puudus sidumistuba, siis vastava ruumi juurdesaamiseks teostati k.a. jaanuarikuus jaoskonnaarsti ja arstiabi korterite ümberkorraldamine, mille tõttu vabanes üks tuba ambulatooriumile.

Erakorraliselt tuleb märkida differiiditaudi, mis levis Mõisakülas ja selle ümbruses novembrikuus 1934. Üldiselt ei kandnud taud rasket iseloomu, nii et ei tulnud võtta ette kaitsesüstimisi. Taud lõppes veebruarikuus 1935.

Varemate aastate eeskujul jätkati perioodiliselt raudteekaevude ja muude veeallikate uurimisi, mida toimiti Tartu Ülikooli Tervishoiu-instituudi poolt.

VI. POSTI-, TELEGRAAFI-, TELEFONIVALITSUS.

1. Tegevuse üldjooni.

Möödunud tegevusaastal suutis postiametkond mõnevõrra tõsta ja täiendada oma otseste ülesannete täitmise taset posti, telegraafi, telefoni ja raadio sidetalituste alal kui ka laiendada oma tööpõldu mõninga uue ja kõrvalise operatsiooni võtmisega oma vahendada.

Kõrvaliste talituste võtmine postiametkonna toimetada võimaldab ametkonnale oma kohalikkude asutiste üleriikliku tiheda võrgu ja organisatsiooni ning isikkonna põhjalikumat kasutamist, seda enam, et see on ka otseselt rahva kõigekülgsema teeninduse huvides.

Selle eesmärgiga on algusest peale koondatud meil postiametkonna alla kõik 4 üldtarvituslikku liiklusalal: post, telegraaf, telefon, raadio. Peale selle on ametkond võtnud enda toimetada terve rea kõrvaloperatsioone panganduse alalt ja mujalt: posti jooksvad arved, posti kassangu- (inkasso-) talitus, ajalehtede tellimiste vastuvõtt, riigihoiukassa operatsioonid, Eesti Panga agentuuride ülesanded (mõnes postkontoris), raudtee pagasivedu postivaguneis.

Möödunud aastal pandi postiametkonna asutistele veel vahendus raudtee tulude ja kasseeritud lunasummade edasitoimetamise ja raudtee kulude väljamaksmise alal, kuna sisseseadmisel on raudteepagasi ja kaupade vastuvõtmine ja väljaandmine ning raudteepiletite müük postiasutistele kaudu. Kuid postiametkond võiks võtta endale veel muidki riikliku tähtsusega ülesandeid, nagu kohtukirjade ja -kutsete kättetoimetamine, riigimaksude ja -tulude vastuvõtt ning pensionide väljamaksmine riigipensionäridele, kui seesuguste operatsioonide toimetamiseks loodaks lihtne kord. Mõnel pool välismaal on postiametkonna alla koondatud isegi omnibuste liiklemine ja neil reisijate- ja pagasivedu, Rootsisis näit. ka maanteeasjandus. Ses mõttes võiks meilgi oletada, et postia-

ametkond suudaks oma asutiste võrgu, tehnilise ja muu isikkonna kaudu toimetada näit. osalisi ülesandeid maanteede järelevalve ja korrashoiu alal, samuti omnibuste liikumise korralduse ja järelevalve alal.

Kuna postiametkonnas asutistele isikkonnad põhjenevad kindlaile töönormidele, siis uute ülesannete lisandumine teenijate tööd ei raskenda, küll aga muudab ametkonna töö tihedamaks.

Teisest küljest, postiametkonna otseselt alalt on jäetud ülesandeid toimetada või antud teiste ametkondade või omavalitsuste asutistele ja ka eraisikuile, nagu publikult telegrammide vastuvõtmine raudteelegraafil, raudtee pagasivaguni teenijate poolt mõnel liinil ka postivahetuse toimetamine, postimaksumahendite müügi vabaksjätmine ka eraisikuile (kauplustele jt.), jm. Sellest küljest kõige olulisema tähtsusega on aga see, et postiametkonna ülesannete täitmine nn. abiasutistele näol on antud kõige laiemas ulatuses teiste riigi- ja omavalitsusasutistele ja isegi eraisikute toimetada kõrvaltööna, kuigi postiametkonna oma järelevalvel, nii et vallasekretärid, raudteejaamade ülemad, konstaablid maal, kooliõpetajad jm., kuid ka poodnikud, meierid, tarvitajaühingute ärijuhid ja talupidajad on ühtlasi posti-, telegraafi-, telefoniagentuuride, kirjatalude ja telefoni-kõnepunktide juhatajad ja teenindajad.

Ametkonna tööpõllu ja aparadi väljaarendamine ülalkirjeldatud viisil on meie oludes ainuke otstarbekohane: saadakse juhtida ja arendada kõiki sidetalituste alasid ühtlaselt ja üksteisega seoses, nende eksploateerimine tuleb odav ja talitused laialise talituspunktide võrgu tõttu on tarvitajaskonnale hõlpsasti kättesaadavad. Ja postiametkond näib jõudnud olevat nende ja muude sellekohaste põhimõtete teostamisel peaaegu teiste arenenud maade sideasjanduse tasemele, kuna ka meil on:

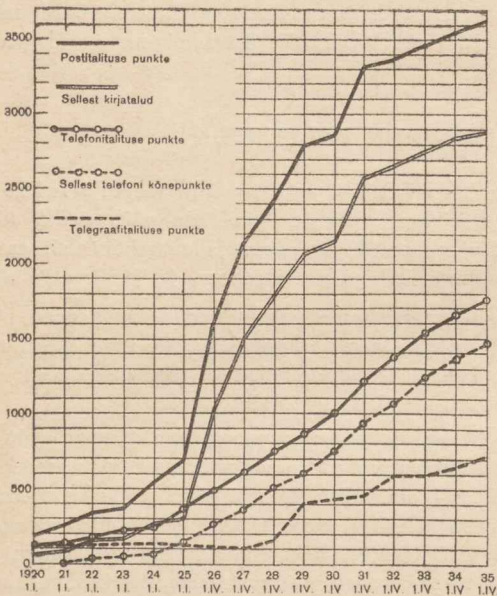
- tihe sideasutiste võrk ühtlaselt üle maa;
- vajalik kiirus postivahetuses ja kättetoimetamises, samuti telegrammide ja telefonikõnede alal;
- kõiki liiki sise- ja välismaiste posti-telegr. operatsioonide toimetamine ja telefoni kõneliikide võimaldamine;
- kõiksugused hõlbustused publikule, nagu posti-saadetiste, telegrammide ja kõnekutsete kätte-

toimetamine tarbē korral erikaskjalaga, lendpost jm.

Võrreldes Vene ajaga on posti, telegraafi, telefoni talituspunktide arv kasvanud mitmekordseks, mis seletatav sellega, et Vene ajal maaposti ja maatelefoni korraldus kirjatalude-kõnepunktide näol puudus täiesti.

Talituspunktide arvu kasvu möödunud tegevusaasta jooksul näitab järgmine tabel.

	1. IV 1934	1934/35. a. jooksul		1. IV 1935	Kasv arvuliselt ja %
		Uusi avatud	Vanu suletud		
Postitalituse punkte	3 536	96	29	3 603	+67 ehk 1,9%
Telegraafitalituse punkte	641	66	6	701	+60 „ 9,3%
Telefonitalituse punkte	1 641	119	11	1 749	+108 „ 6,6%

Posti-, telegraafi- ja telefonitalituspunktide arvu suurenmiskäik 1920—1934/35. a.

Postiametkond töötab oma ülalnimetatud korras- tuse tagajärjel tunduvalt ülejääkidega aastast aastasse. **Möödunud tegevusaasta eest oli puhast ülejääki 951 739 kr.** Kuni 1. IV 1934 on aga postiametkond loonud uusi varasid ja andnud riigile tulu 13 331 988 kr suuruses, kusjuures puhtas rahas ülejääke on antud riigile viimasele tegevusaastale eelneva 10 aasta jooksul keskmiselt 700 000 kr aastas.

Seejuures tariifid on mõõdukad. Postitaksid on meil madalamad kui Vene ajal või praegugi paljudes välisriiges, samuti telegraafitaksid. Telefoni aboneerimise ja kasutamise takse, mis viimaseil aastail olid tunduvalt odavamad näit. 1919. a. taksidest, alandati läinud aastal veelgi. Peale selle püüab ametkond teha telefoni odavamaks liitseadmete (paralleel- seadmete) laiemas ulatuses tarvituselevimise abil.

Üldiselt tasuvuse tõusmist võib loota ainult läbi- käigu tõusmise varal, mis võimalik vaid odavate

taksid juures, mitte aga taksid üldise tõstmise kaudu. Ja tasuvust igal alal saavutada pole kahjuks üldse võimalik.

Post tasub end kindlasti ja tulu, mida ametkond riigile andnud, langebki posti arvele. Telegraaf töötab aga [paratamatult kahjuga, kuna telefoniaala tulud on senini vaevu katnud tema kulud.

Talituste tasuvust püüab ametkond saavutada nii lähikäigu tõstmise varal kui ka igasuguse võimaliku kokkuhoiuga.

Kokkuhoiupõhimõtte teostamine on olnud aluseks paljudele Postivalitsuse üritustele, mis on avaldanud oma mõju ka möödunud eelarve-aasta tegevuses ja majandusliku ülejäägi kujunemises. Seda on normi- mise abil kulude viimine võimaliku alammääran- i: asutiste isikkonna koosseisude alal, tehniliste tööde ja materjalide alal, majandusl. materjalide ja kulutuste alal. Seda on ka varade ja materjalide alal teostatud tüüpimine ja standardimine.

Samal põhjusel ametkond ei ole saanud ega saa tulla vastu kõigile publiku soovidele talituste eksplua- tatsiooni alal. Kui näit. nõutakse, et posti vahetataks igas kõige kõrvalisemas maanurgas praeguse 4—6 korra asemel 7 korda nädalas (igapäev) või et peale kirjaposti ja rahasaadetiste kantaks koju ka post- pakid, või et ka väiksemis linnades ja aleveis toi- muks kirjaposti kojukandmine senise 1 korra asemel 2—3 korda päevas jm., siis kõigile sellistele võimalikele nõudmistele peab postiametkond vastama, et mis või- malik ja tõesti tarvilik, see kõik tehakse, kuid meie oludes liialeminevaid nõudmisi või neid, mis end ära ei tasu, ei saa alati või kõikjal ühtlaselt rahuldada, sest see tooks põhjendamata kulusid. Sisemaisi post- pakke on nii vähe, et nende kojukandmise organiseeri- mine tuleks liiga kulukas, välismaised pakid on aga tolli- ja muude maksudega koormatud ja adressaadid ei soovigi neid kodus saada. Maal postivahetuse tihendamine kõikjal kuni 6 (mitte 7) korda nädalas tooks uusi kulusid 45 200 kr aastas. Suurtel traktidel ja raudteel toimub aga postivahetus ammugi 7 korda nädalas. Post rahva kultuuriliste huvide teenimisel saab juba kahju nii mitmegi operatsiooni pealt, näit.

ajalehtede ja ajakirjade laialisaatmise tariif on nii odav, et ta kaugelgi ei tasu postikulutusi nende edasi-saatmisel ja kättetoimetamisel, samuti trükktoodete, kaubaproovide ja pispakettide pealt post peab teiste postioperatsioonide arvel maksma juurde.

Teisest küljest ei puudu väljavaated kokkuhoiu ja tulu saavutamiseks nii mõneski asjas veel edaspidigi, kui selleks suudetakse luua eeldused. Näit., kui asutiste võrgu alal suudetakse teostada allpool esitatavad kavatsused, siis mõned väiksemad kontorid võidakse sulgeda ja asendada agentuuridega, mis märksa odavamad. Või kui postkontorite asukohaks sobivate raudteejaamade kapitaalremondi puhul neis ehitatakse ka ruumid postiasutiste jaoks, võib mõned kontorid viia üle raudteejaamadesse, mis annaks jällegi kokkuhoiu postiametkonna ruumide üüri või oma majade ehitamise vajaduse ärajäämise näol.

Erilist rõhku pandi ka teenijaskonna kvalifikatsiooni ja töövõime tõstmisele ja töödistsipliini kasvatamisele. Postiametkonna huvide seisukohalt ei ole saadud pidada küllaldaseks, kui teenistusse astuda soovijad vastavad ainult Riigiteenistusseadusega asetatavaile minimaalnõudeile. Seepärast postiametkond on pidanud tarvilikuks veel valiku teostamist selle järgi, kuidas tulevase kandidaadi omadused näivad sobivat ametkonna tööiseloomule. Et selles vabaneda lihtsa äranägemise juhuslikkusest, on alates 1929. a. rakendatud korda, mille järgi ametiõppele võetakse ainult selliseid üldnõudeile vastavaid isikuid, kes ka kutsevaliku büroos teostatud psühhotehnilistel katsetustel on osutanud häid tagajärgi.

Väljalaitud kandidaadid lastakse õppusele, mida teostatakse töökooli põhimõtte kohaselt, ja võetakse 6 kuu pärast lõplikule katsetamisele mitmekülgses ametioskuses (posti, telegraafi, telefoni alad). Alles pärast katse õiendamist määratakse ta ametikandidaadiks ja siis ametnikuks. Tehnilisel alal pääsevad pealeselle õppima vaid need, kes ei põlga kehalist tööd, milleks nad annavad proovi, töötades lihttöölisena liinitöödel. Neistki pääsevad mehaanikuõpilaseks ainult paremad, teised peavad leppima postiljoni-ametiga.

Eesti postiametkonnas ei saa töö väikese ulatuse tõttu olla spetsialiste kitsal alal, vaid ametkond peab oma teenijaskonnalt nõudma ametialade kõigekülget tundmist. Ometi püütakse teenijaid paigutada võimalikult nende võimete kohastele kohtadele.

Täies ulatuses teenijaskonna rakendamisel ametkonnas tarvitusele võetud põhimõtete kohaselt on senini veel mõningaid raskusi selle poolest, et endisest ajast on jäänud järele teatud väike arv vanemaid inimesi, kes ei vasta uue aja nõudeile. Kuid see paraneb aja jooksul isikkonna uueningisega. Samuti on üheks takistuseks see, et ametnikkonnas on endisest aegadest liiga palju naisjõude. Naised on aga vähema vastupidavusega, suurema haiguspäevade %-ga ega ole rakendatavad kõigile ametitöödele, mistõttu naisjõudude ametissevõtt on ajutiselt lõpetatud. Veel

on üheks paheks abieluliste koosteenimine neil juhtudel, kui teine abielupool ei kõlba oma võimeilt teenima suuremas asutises, väikesis asutis ei vajata aga sagedasti kaht ametnikku.

Töömeelsust ergutavate abinõudena olid tarvitusel teenijate atesteerimise ja ametis kõrgendamise korra reeglid, töövõimeile ja vastutusele palgalt vastavaile kohtadele paigutamine, preemiade maksmise korraldus, soodustused erioskuste eest (võõrkeelte oskus, töötamine kiirtööaparatuuridel jm.) ja mõnesugused hoolit-sused.

Teisest küljest, kiire ja korraliku töö saavutamiseks püüti vastavate korraldustega saavutada töö head ettekorraldamist, töötajate vahel töö õiglaselt jaotamist, samuti tööprotsessi lihtsustamist.

Möödunud tegevusaasta jooksul koostas Postivalitsus järjekordse ülevaate postiametkonna seisukorrast, milles ta ühes sellekohaste hinnangutega määrates lähemalt ametkonna edasise väljaehitamise ülesanded. Sellest selgus, et hoolimata kõigest tehtust on ametkonna väljaehitamine alles pooleli. Ning selles töös on mitmeid raskusi, mille kõrvaldamine ei olene ametkonnast enesest. Kõige tähtsamaid raskusi on ametkonna tehnilise külje väljaehitamise krediitide piiratus, mis ei võimalda teha hädavajalikuks saanud investeerimisi.

Ametkonna lõpetamata väljaehitamise tähtsamaid asju on:

1) kaadri-asutiste, s. o. kontorite ehk nn. normaaltüübiliste asutiste arvust umbes 50% asub üüri-majades. Need eramajad ja nende ruumid pole enamasti aga küllalt korralikud ega otstarbekad, sest ruumid peab ehitama otse asutise tarvete kohaselt. Postiametkonnal, võimalikult koos teiste riigiasutistega, on vaja soetada või ehitada 69 riigimaja. Üksik-asjalised kavad, kus, mida ja kuidas ehitada, on töötatud välja ja esitatud.

Oma majade ehitamine on ülepea matult tarvilik veel seepärast, et üürimajadest peab tihti kolima üle, mis puhul aga telegraafi-telefoniseadmete ülekandmine on väga kulukas. Selliseid ülekolimisi on senini olnud keskmiselt 4 juhtu aasta kohta, seejuures iga ülekolimise kulu on väiksemal asutisel keskmiselt 1 500 kr, suuremail (näit. Tapal) 20 000 kr ja rohkem. Nii kaua, kui meie asutised peavad kasutama ruume eramajades, peame neid suuri kulusid paratamatult tegema.

Majade ehitamise kava teostamine on oleb sum-madest, mis selleks otstarbeks riigieelarves lubatakse. Nimetatud 69 majas oleks ametiruumide ja teenijate elukorterite pinda 12 660 ruutmeetrit, mis maksub 1 266 000 kr. Kõrvalruume (ladud ja kuurid) läheb vaja 3 200 ruutmeetrit, mis maksub 95 700 kr. Seega kulu postiametkonna-asutiste ruumide ehituse alal oleks kokku 1 361 700 kr.

Ruumide varustuse ja talitussikkude seadiste alal on näha ette kulusid 125 900 kr. Kokku majandus-ala investeerimiste kulu 1 487 600 kr.

2) Ametkonna-asutiste võrgukavas on normaal-kontoreid 120 ja abiasutisi: 600 agentuuri ja 2 800 kirjatalu-telefonikõnepunkti. See võrk on loodud. Kuid selles võrgus on üle 100 agentuuri ilma telefoni keskjaamata (neis on ainult kõnepunkt) ja ümmarguselt 1 000 kirjatalu ilma telefoni-kõnepunkti. Ametkonna ehitusprogrammis on uusi telefoni-kõnepunkte nähtud ette 450, kuna muu osa ehitatakse korralises eelarves ettenähtud summadest või moodustatakse olemasolevaist maksulisist telefoniseadmeist.

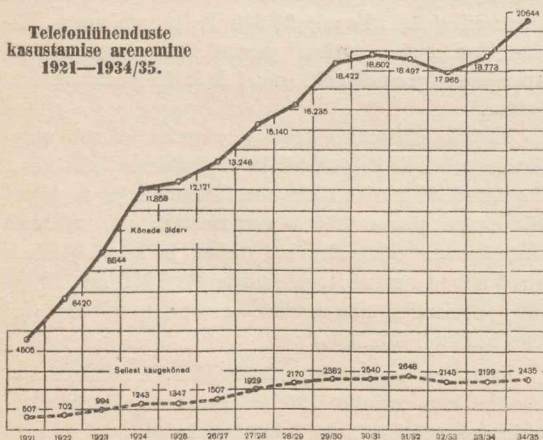
3) Telefoni-, telegraafi- ja raadiovarustise tehniline tase on jäänud majanduskriisi tõttu ajast maha ja nüüd on vaja juba edasilükkamatult selle taseme tõstmiseks võtta ette uuendusi. Oma suure kulukuse tõttu on aga see riigil raskelt teostatav ülesanne.

Sel alal tuleb lähema 4 aasta jooksul teha kulusid (telefoni-kõvendajate ja nõörkõvendajate soetamine, vaskühenduste ehitamine ja raudühenduste ehitamine või vahetamine, telef.-aparaatide soetamine ja remont, maakaablite kanalisatsioon, kulud automaatjaamadele, telegraafi kiirtöötajate soetamine, raadiojaamade korraldamine) 2 385 235 kr ja peale selle telefoni-kõnepunktide ja -agentuuride ehitamiseks 470 124 kr, millistest summadest vastav osa võetakse iga aasta eelarvesse, alates käesolevast aastast.

Telefonivõrgu- ja raadioühenduste seisukorra parandamiseks tuleb aga tulevikus teha veel mitmeid tehniliste nõuetega ja üksikasjaliste arvutlustega põhjendatud kapitaalsemad investeeringid:

Tallinn-Helsingi merekaabli soetamine (Eesti osa)	750 000 kr
Kaabli soetamine mandri ja saarte vahelisteks telefoniühendusteks	500 000 „
Tallinna ja Tartu ümbruskonna telefoni maakeskjaamade automatiseerimine	400 000 „
Tallinn-Tapa-Tartu-Valga kaugkaabli ehitamine	3 200 000 „
Raadiojaamade korraldamine	32 000 „

Kokku: 4 882 000 kr

Seega on tehnilisel alal väljaehitamise edasilükkamatud kulud kokku 7 737 359 kr. Need tehnilisel ja majanduslikul alal vajalikuks saanud kulud näivad olevat suured. Aga need on möödapääsmatud meie sidetalituste nõuete ja arenemise huvides. Mis aja jooksul riigil on võimalik teostada neid ehitamisi, see oleneb meie üldisest majanduslikust seisukorrast. Postiametkond suudaks 10—12 aasta jooksul ka ise oma tuludest teostada kõik need hädavajalikud kulutused ja investeerimised, kui majanduskriisi möödudes saaks jälle pääseda kehtivusele vaade, mille järgi sidetalituste ametkonda ei tule pidada riigi tuluallikaks, vaid loetakse normaalseks, kui sidetalituste ametkond on oma tulude ja kuludega tasakaalus, kuna suuremate uuenduste ja ehituste teostamiseks riik peale selle veel investeeriks erakorraliselt summasisid.

Seepärast tuleks võimaldada tulevikus postiametkonna eelarves krediite telefoni arendamiseks mitte ainult uute abonentide juurdevõtmiseks, vaid ka telefoniseadmete tõstmiseks ajanõuete kõrgusele ja sel tasemel hoidmiseks.

4) Kuna ametk. asutiste võrgu ulatuslik väljaarendamine on teostatud ainult abiasutiste ja abipunktide suurearvulise juurdeloomise abil maal, sest normaaltüübilised kontorid on kallid, ja kuna abiasutis toimetatakse teatavasti operatsioone piiratud ja lihtsustatud kujul, siis seevõrra on maa-rahvas linnarahvast ebasoodsamas seisukorras. Parandust tooks, kui oleks võimalik paigutada neid abiasutisi riigi- ja omavalitsusasutiste juurde. Siis saaks kitsendusi edaspidi suurelt jaolt kaotada ja võtta ette mõnesuguseid talituste hõlbustusi. Selles mõttes tuleks postiametkonna seisukohalt soovida, et mõnigi asi oleks meil tulevikus enam või vähem teisiti kui senini, nimelt: et maal riigi- ja omavalitsusasutised asuksid oma rajooni rahvarikkamas keskkohas või raskuspunktis suurema maantee ääres ja neis asutis, kus see võimalik, tegutseks kooskõlas maaposti korraldamise juhtnõuete vastavalt kas posti-telefoniagentuur või kirjatalu ühes telefoni-kõnepunktiga; et uute vallamajade, koolimajade, piimaühingute, rahvamajade ja teiste asutiste uute hoonete püstitamisel ja asutiste asukohtade määramisel arvestataks eelmainitud põhimõtet, et maal riigi kulul ametiasutistele ja ametisikuile ehitatud ja ehitatavad ametitelefoni tuleks lugeda ühtlasi avalikeks telefoni-kõnepunktideks (rahvale kasutamiseks), kui need asetsevad oma rajooni keskkohas või sõlmpunktis, ja et tuleks teha riigiasutistele kohustuseks nende juures avatud või avatavate posti-telefoni-telegraafiagentuuri ja telefoni-kõnepunkti teenindamine nende asutiste teenijate poolt.

Postiametkond vajab väga sellist tihedamat koostööd teiste ametkondadega ja omavalitsusasutistega, mis praegu on mõnel juhul raskendatud seepärast, et need ametkonnad ei ole seadusega kohustatud osa võtma rahva teenindamisest sidetalituse

alal. Nii on olnud juhtumeid, et mõned vallavalitsused on vallavolikogu poolt vastuvõetud otsuste põhjal keeldunud postiagentuuri paigutamises valla- või koolimajja, samuti on mitmed vallasekretärid keeldunud endale võtmast agentuuri juhataja kohustusi. Et selliseid asju ei juhtuks, peaks vallavallavalitsuse seaduses olema nõue, et vallavallavalitsused on kohustatud töötama kaasa posti-telefoni-telegraafi korraldamisel valla piires ja vallavalitsuste agendid on kohustatud teenindama posti-telegraafi-telefoni agentuuri ning telefoni-kõnepunkti vallamajas.

2. Tegevuse tulemusi.

Viimase aasta jooksul on postiametkonnal õnnestunud teostada mitmeid korraldusi, mille tagajärjeks võib pidada ametkonna tegevusalade laienemist, tegevuse elavnemist ja seoses sellega ka tulude tõusu.

1. Tariifides teostati otstarbekaid muudatusi. Posti alal jäädi sisemaal endiselt madalate takside juurde, kuna välismaised kirja-postitaksid tõsteti Ülemaailmse Postiliidu uue konventsiooni nõudel seal ettenähtud alammääradeni, üldiselt kuni 25%. Ometi, viimased on siiski veel ligi 40% odavamad mitme välismaa vastavaist taksidest. Lendposti lisatakse alandati tunduvalt, muuseas postkaartide ja rahatransfertide lennu-lisatakse 50% võrra. Samuti tunduvalt alandati telefoni sisemaist tariifi — seati sisse odavad kaugkõned 25 km sõõris ja kiirkõnede tariifi alandati $\frac{1}{3}$ võrra. Ka tehti kõnelemine välismaadega odavamaks, kuna rahvusvahelises üldises korras alandati mõningaid takse: kiirkõned ainult kahekordse taksi eest (endise 3-kordse asemel), tähtajaliste kõnede eest elava läbikäimise ajal ja aboneeritud kõnede eest harilik taks (endise 3-kordse asemel). Läbikäimises Lätiga alandati kõik telefoni-taksid $\frac{1}{3}$ võrra ja läbikäimises Ingliseaga — $\frac{1}{5}$ võrra.

2. Arendati ja täiustati sideühendusi.

Posti alal täiendati maaposti korraldust seeläbi, et elanikele on võimaldatud omal kulul valmistatud erakirjakastide ülespanemine postitraktide äärde, kuhu siis postivedaja paigutab selle ümbruskonna elanikele adresseeritud postisaadetised. Samuti võivad nad postivedaja kui oma voliniku kaudu saada kätte postkontorist või postiagentuurist neile päralejõudnud registreeritud saadetised.

Kuna linnades postisaadetiste kojukandmisel nende kättetoimetamise hõlbustamiseks oleks tarvilik, et majadel ja kortereil oleksid alumisel korral kodused kirjakastid, kuhu postiljon paigutaks saadetised, siis post töötab välja selliste kastide standardtüübi ja tingimused välismaade eeskujul. Sellekohane trükitud ülevaade saadeti kätte kõigile arhitektidele, ehitusettevõtjatele, ehituselolevate majade omanikele jm. arvestamiseks.

Maal tehti sideolude parandamiseks vajalikud eeltööd postitaludes telegrammide ja telefoni-kõnelekuulsete kojuviimise talituse sisseadmiseks; käesoleval aastal kehtima pandud uue telefonimää-

rustikuga ongi see talitus ellu viidud ja see võimaldab kõnepunkti kasutamise kõnelemiseks teistest kohtadest ka kõnepunkti ümbruskonna elanikega.

Maal korraldati ümber postisaadetiste kohalejõudmise kiirendamiseks mitmed postitraktid, tihendati traktidel postiveo kordi ja seati sisse Tallinnast, peale postirongidega saatmise, täiendavalt postisaatmine maale ka reisirongidega.

Väärrib märkimist, et kuna läinud talvel suudeti suuremad traktid hoida lumevabad, siis kogu talve jooksul toimetati postivedu omnibuste abil. Tallinna ja Helsingi vahel ning Ruhno ja Prangli saarele toimetati talvel laevavahenduste katkemise tõttu postivahtetust meie Öhu- ja Gaasikaitse Ühingute lennukite abil. Ka lendposti alal täiendati mitmeti välismaiste lendposti-ühenduste tarvitamisvõimalusi meie saatjale (uute kaugemate lennuühenduste kasutamisele võtmine, ka P.-Ameerikasse saatmisel järelelend ookeaniaurikuile ja ettelend aurikuult New Yorki ning saatmine Zeppeliniga L.-Ameerikasse), Tallinna lennujaamas seestati postipunkt lendaadetiste postitamiseks veel mõned minutid enne lennuki väljumist, seestati aboneeritud ajalehtede saatmine lennukiga Tallinna-Helsingi vahel, mistõttu näit. Helsingis saadakse kätte Tallinna päevalehed ilmumispäeval kella 17 paiku.

Uute postiooperatsioonidena võeti postiasutiste vahendada raudtee tulude ja kulude edasisaatmine posti jooksvate arvete kaudu (1. IV 1934) ja raudtee kasseeritud lunasummade saatmine otse kaubasaatjale ja väljamaksmine postitalituse kaudu (1. VIII 1934).

Telefoni alal teostati mitmed talituslikud ümberkorraldused. Peale selle alustati kõigi telefoni kollektiivkeskjaamade ümberkujundamist ja ümberehitamist telefoni-agentuurideks, et täita sellekohane teostamiselolev kava. Ehitati kodune automaatskeskjaam Kadrioru lossis ja alustati koduse automaatskeskjaama ehitust Põllutööministeeriumi majja.

Loodi telefoniühendused mitme kaugema välismaaga: Palestiinaga, Vatikani Linnriigiga, Prantsuse Indohiinaga, Paraguaga, Belgia Kongoga. Suurendati telefonilise talituse ulatust läbikäimises välismaadega: liikimisest N.-Venega, peale Tallinna ja Narva, võtavad osa Eesti poolt nüüd ka Kuressaare, Pärnu, Petseri, Rakvere, Tartu ja Valga; liikimisest Saksaga võtavad osa sealtpoolt nüüd ka Saari piirkonna asutised, liikimisest Itaaliaga võtavad osa sealtpoolt nüüd kõik Itaalia asutised. Liikimises Bulgaariaga pandi kehtima kõik kõneliigid ja eritalitused.

Uute kõneliikidena seati sisse liikimises välismaadega: börsikõned, seitsmepäevased aboneeritud kõned ehk nädala-kõned (kuuabonement lühendatud) ja saabumisel makstavad kõned.

Loodi ka mitmeid hõlbustusi otseselt publikule, nagu: tõsteti postisaadetiste lubatud suuruse ülemmäärased, seati sisse „vastusega trükktooted“ (s. o. trükktootele lubatakse lisandada margistatud kaart, ümbrik või ristpael-side — vastuse jaoks),

alandati juurdemaksulise tähtsaadetise juurdemaks kahekordselt suuruselt ühekordsele, tõsteti posti kaudu ilma Eesti Panga loata välismaile saadetavate sise- ja välismaksevahendite ning rahatransfertide summade ülemmäär 3 kroonilt 5 kroonile, laiendati odavamaksuliste õnnitlustelegrammide mõiste ja viidi tarvitusele ka sünni-, leeri-, pulma-, hõbepulma- ja juubelipäevade õnnitlustelegrammide sellekohased kindlad tekstid, jm. hõlbustusi, kõnelemata tariifide alandamisest (p. 1).

3. Avaldati või valmistati ette mitmeid suureulatuslikumaid korraldusi, milledest tähtsamaid on:

Posti, telegraafi, telefoni ja raadio seaduse muutmine (RT 61 — 1934, RT 33 — 1935), millega postiametkonnal lubati muuseas müüa postiasutistes eraartiklitena riikliku klassiloterii pileteid, raadioaparaate ja nende osi kui ka vastavate kõrgemate riigivõimude loal täita peale otseste sidetalituste veel muid ülesandeid Postivalitsuse ja vastava ametkonna vahelisel kokkuleppel;

Uus ülemaailmne postikonventsioon ja kokkulepped (tõlgitud; uuendused postimäärustiku kaudu pandud kehtima; konv. ja kokkulepped ise avaldatakse hiljem);

Teleühenduste rahvusvaheline Konventsioon ja sellele lisatud Telegraafi-, Telefoni- ja Raadioreglemendi ja Raadiolevi Euroopakonventsioon avaldatud (RT 106 — 1934),

Telegraafiühenduste Rahvusvahelise Nõuandva Komitee (TRNK) 4. istungjärgul (mais ja juunis 1934) arutusel olnud ettepanekud ja Komitee otsused (töötatud läbi ja võetud täitmisele);

Raadioühenduste Rahvusvahelise Nõuandva Komitee (RRNK) 3. istungjärgul (sept. ja okt. 1934) arutusel olnud ettepanekud ja Komitee otsused (töötatud läbi ja võetud täitmisele);

Ühenduses eelmainitud dokumentidega on valminud ka uued telefoni ja raadio määrustikud, kuna väljatöötamisel on uued posti ja telegraafi määrustikud.

Koostati uus telefoniabonentide nimestik.

Koostati mitmesugused juhtnõõrid, nagu Raadio-telefonilise talituse juhtnõõrid, Õnnitlustelegrammide juhtnõõrid, Ringhäälingu juhtnõõrid, Riigi klassiloterii juhtnõõrid. Sõlmiti mitmesugused kokkulepped, nagu Raudteevalitsusega: raudtee lüanummade saatmiseks posti kaudu raudtee lüanaraha-kaardiga; raudteejaamades asetsevate posti-telegr. telef.-agentuuride teenindamiseks raudteejaama teenijate poolt; raudtee kauba ja pagasi vastuvõtmiseks ja väljastamiseks raudteest eemalasetsevais postkontoreis; raudtee tulude ja kulude edasisaatmiseks posti jooksvate arvetega kaudu. Saavutati kokkulepe Soome postivalitsusega Eestist üle Soome mineva kirjaposti transiidikulude alandamiseks 50% võrra. Tehti Rootsi postivalitsusele ettepanek (väljatöötatud kavaga) sõlmida Eesti-Rootsi vahel eriline, Postiliidu konventsioonist soodsam postileping, analoogiliselt Eesti-Soome

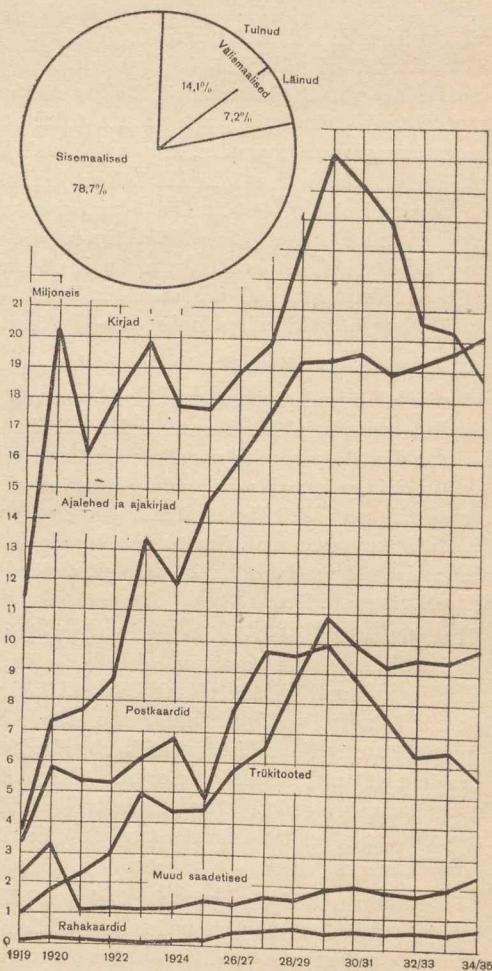
vahelisele postilepingule. Viidi ainutarvitusele eesti postiasutiste, maakohtade, tänavate jm. eestipärased nimetused.

Lõpetati eeltööde tegemine postiametkonna muusemi asutamiseks.

Anti välja (trükiti) mitmesuguste ametkonnakäsiraamatute uusi väljaandeid, nagu uus posti-telegraafi-telefoni- ja raadioasutiste ning abiasutiste nimestik (täiendatud ja viimistletud), saadeti laiali sise- ja välismaale juulis 1934; uus nimekirja posti vahendusel tellitavate eesti ajalehtede kohta, uus välismaiste postipakkide taksid tabel, uus välismaiste telefonikõnede ja eritalituste taksid tabel, jm.

4. Postisaadetiste arv näitab väikest kahanemist, telegrammide arv aga suurenemist, kuna telefoniabonentide juurdekasv oli 1899, eelmisel aastal juurdekasvanud 908 vastu. Käsikäes abonentide arvu kasvamisega on kasvanud ka telefonikõnede üldarv 10% võrra, kuigi ainult sisemaiste kõnede arvel. Seejuures sisemaiste kohalikkude kõnede arv on kasvanud 9,9% ja kaugkõnede arv 11,2%; välis-

Postisaadetiste üldarv 1934/35.

Postisaadetiste arvu suurenemiskäik 1919—1934/35.

maiste kõnede arv on aga vähenenud: läinud kõned 2,1% ja tulnud kõned 1,2%.

Kasvanud on ka tegevus posti eriooperatsioonide alal, nagu posti jooksvate arvete, riigihoiukassa, postikassangu, raudtee operatsioonide jm. alal.

Nii oli posti jooksvate arvete büroo alal:

	1-ks IV 1935	1-ks IV 1934	Rohkem 1934/35. a.
arveomanikkude arv	688	559	129
	operats. arv 1934/35. a.	operats. arv 1933/34. a.	
sissemaksud arveile	218 082	132 601	85 481
väljamaksud arveilt	30 734	22 159	8 575
ülekanded	5 830	4 201	1 629
Kokku	254 646	158 961	95 685
	Rahasumma 1934/35. a. (1000 kr)	Rahasumma 1933/34. a. (1000 kr)	
Sissemaksud arveile	23 597	9 483	14 114
Väljamaksud arveilt	23 344	9 441	13 903
ülekanded	1 811	1 078	733
Kokku	48 752	20 002	28 750

Uttest postiooperatsioonidest oli näit. raudtee lunaliste saadetiste vahenduse arv kolme viimase kuu jooksul 7 033.

Seoses tegevuse elavnemisega ja laienemisega suurenesid vastavalt ka posti-telegraafi-telefoni tulud. Võrreldes ametkonna tulusid ajavahemikul 1. IV 1933

—1. IV 1934 vastavate tuludega 1. IV 1934—1. IV 1935, näeme, et viimase aasta jooksul on tulnud sisse rohkem tulusid:

	Postiametk. tulusid laekunud postiasutiste kassadesse 1934/35. a. (1000 kr)	1933/34. a. (1000 kr)	Rohkem 1934/35. a. (1000 kr)
Postimaksu	2 336,4	2 278,4	+58,0
Telegr.- ja raadiomaksu	337,8	297,8	+40,0
Telefonimaksu	2 126,1	1 909,0	+217,1
Kokku	4 800,3	4 485,2	+315,1
Muid tulusid	30,2	35,6	-5,4
Kõik kokku	4 830,5	4 520,8	+309,7

mis näitab ametkonna tulude suurenemist 6,85% võrra, võrreldes eelmise aastaga.

Samal ajal oli tulude ülekaal kuludest 951 739 kr, kuna eelmisel aastal see tulude ülekaal oli 949 495 kr. Seega postiametkonna puhastulu viimase eelarveaasta jooksul oli eelmise aasta puhastulust suurem 2 244 kr võrra.

Tuleb aga märkida, et ka **kulud** olid viimasel aastal eelmise aasta kuludest suuremad, ja nimelt 307 510 kr võrra. Selle enamkulu põhjustasid: Tallinna telefoni automaatkeskjaama väljaostu maksu-osa tasumine (eelmisel aastal tasuti ainult %), riigimajade soetamine Abjas ja Jõhvis, suurema hulga uute telefoniabonementide juurdeehitamine ja kõnekohtade või kollektiiv-keskjaamade ümberehitamine telefoniagentuurideks ja lõpuks Virumaa telegraafi-telefoni-liinide läinud-aastased tormikahjud.

VII. VEETEEDDE VALITSUS.

1. Ehitustööd sadamais.

Tallinna sadam. Põhja- ja Idamuuli veealuseis osades tehti suuremaid parandustöid. Need muulid on ligi 150 aastat vanad ja veepalseid osi on mitu korda uuendatud, kuid veealused osad on enamikus veel vanad. Aja jooksul on lainetus ja eriti jää neid muule vee all kõvasti vigastanud ja nende parandus teostatatakse tuukrite abil järkjärgult. 1934. a. kulutati selleks tööks 5 000 kr.

Tallinna vanas sadamas rajati eelmisel aastal uus tänav, mis ühendab Jaama tänava otse sadama keskkohaga ja võimaldab seega väljapääsu sadamast otse Veneturule. Nimetatud tänav sillutati 1934. a. kogu ulatuses, s. o. 400 m pikkuses.

Tallinna uues sadamas oli senini vilets ühendus sadamast Kopli tänavale sillutamata Karjamaa tänava kaudu. 1934. a. sillutati kogu tänav 500 m pikkusel.

Tartu sadamas ehitati eriline ladu bensiini ja vedel-kütteenite jaoks.

Narva. Kulgu sadamas püstitati üle Kulgu jõe 1935. a. ehitatava raudteesilla betoonsambad. Kulgu sadam on juba mõni aasta varustatud laiarööpmelise raudteega, kuid et enamik metsamaterjaliladusid asub teispool Kulgu jõge, siis oli vajalik raudtee

pikendamine nende laduplatside juurde. Selleks ehitatakse senise vana kõdunenud puusilla asemele uus raudsild, milleks kasustatakse endine raudteesild Tallinna sadamast, mis vabanes Clayhillsi kanali sulgemisega.

Mahu. Viru rannas alustati Mahu sadama ümberehitamis- ja laiendamistöid. See sadam on selles piirkonnas kõige rohkem kasustatav ja seal peatuvad sageli korraga kuni mitukümmend laeva. Eriti kasutavad sadamat Soome purjelaevad, mis veavad siit välja kartuleid. Kogu sadam moodustus ainult saarekujulisest ehitisest, mis oli nii lühike, et seal varjusolevatele laevadele ei jätkunud sageli ruumi. Laadimist toimetati nii, et hobustega sõideti vette, sealt laaditi kaup paatidele ja nendega toimetati laeva. Ümberehitusega kavatsetakse olemasolevat muuli parandada, pikendada 40 m võrra ja ühendada mannermaaga 200 m pikkuse kivitammi abil, nii et tulevikus laadimine toimub koormalt kohe laevale ja ümberpöördult. Töid alustati 1934. a. ja need loodetakse lõpetada 1935. a.

Tuletornide ehitus. 1934. a. ehitati Veeteede Valitsuse poolt 7 uut tuletorni, ja nimelt: Paralepas alumine kõrgusega 16,30 m, Ramsis alumine — 12,2 m

ja ülemine — 16,10 m, Sõrus alumine — 12,8 m ja ülemine — 17,9 m, Lõu (Saaremaa lõunaosas) — 10,8 m ja lõpuks siseveeteedel Peipsi järve kaldal Rannapungerjas — 8,0 m. Kõik tuletornid on ümmargused, valatud raudbetoonist, mis osutunud vähest korrashoiu- ja ehituskulude mõttes kõige praktilisemaks.

2. Süvendustööd merisadamals. Tallinna vana sadamat süvendati süvendajaga „Nord” 20 925 m³ ulatuses ja basseinis nr. 3 tõsteti „Maameja” ja ujuvate tõsteabinõude abil üles uppunud vana sõjalaeva vrakk — ja sellega loodi 9,6 m sügavus läänemuuli täiel pikkusel.

Kärdla sadama juurdepääsuteed süvendati 490 m pikkuses ja 4,9 m sügavuseni, võeti välja 21 600 m³ mulda ja tõsteti välja suuri raudkive 577 tükki.

3. Süvendustööd sisevetes. Laevasõidu otstarbel süvendati süvendajaga „Ost” 2. V—25. VIII (üldisi süvendustunde 436):

- a) Tartu sadama piirides 4 070 m³
- b) Mustvee sadama piirides 2 100 „
- c) Võõpsu sadama piirides 5 300 „
- d) Praagal, Emajõe suudmes Peipsil . 5 490 „
- e) Emajõel (Viibre asund. Ihaste ja Haaslava kohal) 1 190 „

Maaparanduse otstarbel tehtud süvendustööd kopsüvendajatega.

	Süven- daja	Süv. kestus	Süv.- tunde	Süv. m	Välja- võetud kogus m ³
Kasarijõgi, alamvool . . .	Alfa	7. V — 7. XII	1 725,5	4 779	45 662
Kasari jõgi, keskuvool . . .	Beta	17. IV — 15. XI	2 244	3 522	20 754
Paala jõgi	Lambda	11. IV — 2. XI	1 951,5	3 357	47 531
Võhandu jõgi	Kappa	21. IV — 7. XII	2 234,5	4 351	64 000

4. Peipsi järve alandustööd. Peipsi järve alandustöödel jätkati 1934/35. tegevusaastal eelmisel aastail tehtud töid.

Narva jõe kärestikes süvendati üleslõhutud kaljust jõepõhja kopsüvendajaga „Hiiglane” ühes kivide äravedamisega Peipsi järve buunidesse. Süvendaja „Hiiglane” töötas ühes vahetuses ja laadis 37 päeva jooksul 9 067,4 m³ lahtiselt puistatud kive 127 praamile, jõepõhjast väljavõetud kivide maht tihedas massis oli 6 045 m³. Süvendustööde kulu — 7 837,21 kr ja ühe m³ kalju (tihe mass) väljavõtmine maksus 1,29 kr.

Ehitati Peipsi järvel Narva jõe suus liivamadali- kule buune. 1934. a. alati buuni IV ehitamisega, mis asub Peipsi idakaldal Kuritšeki küla ees.

Buun IV ehitati 1934. a. esimese vallina 636 jm kogupikkuses.

Buunide kerede ehitamiseks kulutati 9 799,02 kr ja ühe m³ kivide paigutamine buuni maksus keskmiselt 1,08 kr.

Buunide järvepoolsete nõlvade kindlustuseks on Narva jõe põhjast kivitõstelaevaga võetud välja 531,2 m³ suuri raudkive, kuluga 3 531,07 kr, ja väikeste

pontonitega 64,4 m³, kuluga 225,47 kr, ja paigutatud: buunile I — 281,1 m³, buunile III — 87,1 m³ ja buunile IV — 227,4 m³. Buunil I on nõlv veepealse osas kindlustatud paekivisillutisega, pindalaga 513,2 m², ja buunil III — 373,3 m², kokku 886,5 m²; kulu 1 438,28 kr. Buunil I on järvepoolset nõlvat kogu ulatuses suured raudkivid kahe ujuva kraanaga seatud korda ja sellega loodud siledam pealispind.

Veealuse kalju lõhkumise alal töötas süvendaja „Hiiglane” Lobnitz'i vaiadega. Kaljusesse jõepõhja on loodud 117 426 vaialööbiga 9 628 auku, keskmise sügavusega 0,89 m, 12 643 m² suurusel pindalal ja sellega lõhutud 12 648 × 0,894 = 11 310 m³ kaljut.

Kalju lõhkumine Lobnitzi vaiadega maksus 16 930,13 kr.

5. Ujuvabinõud. Ühenduses laevasõidu ja vee- teede arendamise ja korraldamisega täiendati ja uuendati pidevalt seniseid ujuvabinõusid ja soetati uusi, pidades silmas üldist tehnikat arengut ja selle ala rahvusvahelisi nõudeid.

Veeteede märkimiseks toodritega töötati välja sobiva toodripanija laeva projekt ning laeva mudel ja lähemal ajal alustatakse selle laeva ehitamist, sest senine laev „Pirita” on nende tööde täitmiseks oma vanuse tõttu muutunud kõlbmatuks. Sadamate kui ka üldse veeteede edukaks jäävabana hoidmiseks varustati Eesti võimsaim jäälõhkuja „Suur Tõll” uue, ajakohase vurr-kompassiga, mistõttu ei ole enam tarvis kindlustada jäälõhkujat tegevushooajaks randumisohu vastu, mis annab riigile nimetamisväärset kokkuhoidu. Samuti muretseti kahele tulelaevale radiojaamad.

Üldise inimjulgeoleku kindlustamiseks meresõit- tudel tõlgiti vastavad rahvusvahelised määrused, pandi need kehtima ning tehti konventsiooniga ühine- miseks eeltööd.

Eelmisel aastal kehtimapanud vabaparda määruste kohaselt on kõik Eesti kaubalaevad märgitud ning sellekohaste tunnistustega varustatud.

Laevade lossimisseediste proovimise teostamiseks kodumaal on eeltöödega jõutud juba niikaugemale, et proovijaama seadiste valmistamine on käsil ja võib alata tegelikkude proovimistega.

Laevade järelevaatust merekõlblikkuse suhtes teostati süsteemiliselt, mistõttu üldine laevade korrashoid ja merekõlblikkus on märksa tõusnud, mida tõendab laevaõnnetuste pidev vähenemine.

Riigile kuuluva laevastiku töö- ja sõidukõlblikkuse hoidmiseks on teostatud remonte ja võimaluse pii- rides ka tehnilisi uuendusi ja täiendusi. Osa ujuvabi- nõusid, mis oma kõrge vanuse tõttu tarvitamiseks kõlbmatud, lammutati ja realiseeriti muul viisil, et vältida asjatuid kulutusi nende veepeal hoidmiseks. Nende asemele on Veeteede Valitsus võimaluste pii- rides asunud uute ning meie oludele sobivate ujuv- abinõude muretsemisele.

1934. a. koostati uue mereveopraami projekt ja alustati tema ehitamist. Samuti viidi vedur-

laev-jäämurdja „Merikaru” ehitustööd lõpule ja laev rakendati väinadesse ühendusepidamiseks.

Ühenduses sellega püstitati Virtsu ja Kuivaste sadama „Merikaru” küttetagavara paigutamiseks naftapaagid, mis ehitati „Suur Tõlli” vanust katlaist.

Tegevusaastal töötati välja kutsetunnistuse saamise seadus ning anti kutsetunnistusi laeva juht- ja meeskonnale, samuti peeti selle kohta kontrolli. Koostati ning anti välja Eesti laevade register 1935.

6. Tuletornid.

1. IV 1935 oli tuletornide nimikirja järgi Eesti vetes valgestatavaid tähiseid kokku 153; neist asetsesid mererannal 124 ja sisevetel 29. Mererannal olevaist tähiseid valgustatakse 99 tk atsetüleengaasiga, 17 tk petrooleumiga ja 8 tk elektriga; sisevetes — 21 tk atsetüleengaasiga ja 8 — petrooleumiga. Uudisena tuletornide valgustuse alal on elektrivalgustusega plinktuled kohtadel, kus elekter läheduses saadaval. Esimene selline tuli seati sisse 1934. a. alul Tallinnas Miinisadama muulil ja aastase katsetamisega on selgunud, et see tuli on täiesti usaldatav ja kasulik senistest tuledest. Seepärast on praegu teoksil 7 tule ümberkorraldamine elektriplinktuleks. Tuletornide kohapealsete valvemeeskondade koosseis on muutunud normaalseks nende arvulise koosseisu mõttes. Praegu on mererannikul tuletornides 44 kohas valve; neist 14 kohas mereside-meeskonnad, 2 kohas kolmeliikmesed Veeteede Valitsuse meeskonnad ja 28 kohas igas üks teenija või vahimees. Selline koosseis valve alal on püsinud viimase 5 aasta jooksul; muudatusi on olnud ainult pakade vähendamise suhtes.

7. Meremärke panevad laevad.

Meremärke panevate laevade töö on püsinud ühtlasel tasemel rida aastaid. Toodreid panevad nad iga aasta keskmiselt 460 tk; peale selle veavad laevad tuletornidele varustist ja ehitusmaterjali; teevad meremõõtmisi; parandavad valveta tuletorne. 1934. a. lõpul selgus, et meremärke panev laev m/l „Pirita” on vanaduse tõttu muutunud kasutamiskõlbatuks ja seepärast otsustati ta lammutada. Tema asemele on kavatsus ehitada uus laev, kuid selle ehitamiseni rakendatakse meremärkide panemise töösse a/l „Ramm-Tõstelaev”, mille ülesandeks oli senini peamiselt sadamate ehitustel töötamine.

8. Jäämurdjate tegevus.

Pehme talve tõttu ei olnud möödunud talvel vajadust j/l „Suur Tõlli” tööle panna. J/l „Tasuja” tuli talve

alul Pärnu sadama lahtihoidmisel töötada kuni 1. I 1935, aidates läbi jää Pärnu sadamasse ja sealt tagasi vabasse vette 21 laeva. Möödunud pehme talv oma ebapüsiva ilmastikuga ja jääoludega sundis Muhu väinas saarte ja mandri vahel ühendusepidamiseks jäälõhkujaid tööle panema pikemaks ajaks. Talve alul töötas seal peamiselt j/m. „Jüri Vilms”; varakevadel tuli aga sinna saata kolm jäälõhkujat: „Tasuja”, „Jüri Vilms” ja äsjavalminud j/l „Merikaru”, kusjuures j/l „Tasuja” ja „Merikaru” pidasid ühendust Virtsu ja Kuivaste vahel ning „Jüri Vilms” aitas reisijatelaevu Rohuküla-Hiiumaa vahelistel sõitudel. J/l „Merikaru” oli see jääs töötamine esimeseks proovitööks, ja see näitas, et ta on suuteline oma ülesandeid täitma, mis omakorda tõendab, et kodumaal osatakse ja suudetakse ehitada häid nõuetevastavaid laevu.

Mereõnnetusi oli Eesti rannas 1934/35. aastal mitmesuguste laevadega 22 juhtu.

9. Uppunud varade realiseerimine.

Uppunud varade päästmisel töötas 1934. a. viis töövõtjat. Varasid päästeti 1934/35. a. järgmiselt: vana rauda ja terast 2 490 423 kg ja värvilisi metalle 48 843 kg.

10. Tallinna sadama tegevus.

Möödunud aastal kujunes sadama tegevus eelmisest aastast elavamaks nii laevade kui ka kaupade läbikäigu suhtes. Laevade läbikäik ületas kõik eelmised kriisiaastad ja isegi kriisieelse 1929. aasta. Nii saabus kõnesoleval aastal 534 laeva, mahuga 59 802 neto-reg.-tn rohkem kui eelmisel aastal ja väljus samal ajal rohkem 524 laeva, mahuga 53 330 neto-reg.-tn. Eriti oli tõusnud rannasõidulaevade läbikäik, mis-sugune ületas 56% võrra eelmise aasta läbikäigu.

Väljaveo tõus väliskaubanduses sadama kaudu oli niivõrd suur (ligi 50% suurem 1933. aastast), et saavutati koguselt juba kriisieelsete aastate ligidane tase. Kuna väljavedu oli hoogus eriti metsamaterjalide alal, siis olid sadama laoplatid viimсени välja renditud ja väljaveo hooajal, suvel, tundus neist isegi puudus. Sisseveo alal oli 1933. a. võrreldes määrgata tõusu 10%.

Ühenduses kaubanduse elavnemisega tõusid ka sadama tulud laoplatidest eelmise aastaga võrreldes 10 400 kr võrra ja elektritõstekraanade kasutamisest 11 000 kr võrra.

VIII. TÖÖKAITSE JA SOTSIAALKINDLUSTUSE OSAKOND.

1. Töökaitse ja sotsiaal-kindlustus.

Haridus- ja Sotsiaalministeeriumi Töökaitse- ja Sotsiaal-kindlustuse Osakond jaotati 1. V 1934 kaheks osaks. Üks osa, nimelt pensionide korraldamine liideti Haridus- ja Sotsiaalministeeriumi Tervishoiu- ja Hoolekandevalitsusega, kuna teine osa — töökaitse ja sotsiaal-kindlustus kitsamas mõttes — toodi üle Tee-

deministeeriumi juurde eriosakonnana, millele jäeti endine nimetus.

Osakonna ülesandeks on tööjõu kui inimese ülalpidamisallika kaitse igasuguste ohtude vastu. Oma ülesannete täitmiseks tuleb osakonnal rakendada oma jõud tööliste tööjõu kaitseks väljaantud eeskirjade elluviimiseks ja järelevalveks, et neid eeskirju alati

täidetaks. Samuti tuleb osakonnal arendada inimitööjõu kaitset, uurides olukordi ja töötades välja abinõusid selgunud puuduste kõrvaldamiseks.

1934. a. jooksul on lõpule viidud aktsioon tööstusliikude pisikäitiste tööliste haiguse vastu kindlustamiseks. Meil kehtiva, 1912. a. väljaantud ja 1917. a. parandatud Haiguskindlustuse seaduse põhjal haiguste vastu sundkindlustuse alla kuuluvad kõik tööstuslikud käitised, kus alatiselt töös on vähemalt 5 töolist. Seadus võimaldab kindlustusameteil sundkindlustuse alla arvata ka väiksemaid käitisi. Vastava korralduse tegi kindlustusnõukogu kindlustusameteile mõni aasta tagasi. Otsene arvestamine oli raskendatud, kuna tööinspektoreil tuli hakata otsima neid käitisi, mis pillatud laiali üle maa. Arvestama hakati käitisi selle järgi, kuidas neid leiti. Nüüd võib konstateerida, et 1934. a. see aktsioon on peaaegu lõpule jõudnud, sest enam-vähem kõik käitised, kus tööl vähemalt 1 tööline, on haigekassa all. Uued arvestused haaravad nüüd veel uuestiavatavaid või sääraseid käitisi, kus töötati enamalt töolisteta.

1934. a. tehti tööinspektoreile eriliseks ülesandeks uurida küsimusi, mis seoses käitises töölise tervist ähvardavate ohtudega. Vanema tööinspektori poolt anti tööinspektoreile teemad, mis nad pidid töötama läbi nii teoreetiliselt kui ka praktiliselt omas jaoskonnas. Juulikuus 1934 peeti inspektorite koosolek, kus tööd kanti ette ja vaadeldi vabrikuis ühe või teise kaitsevahendi mõju. Tööinspektorite poolt esitatud mõtete põhjal asus osakond üksikasjalikkude eeskirjade väljatöötamisele. Esimeses järjekorras võeti käsile kaitsete väljatöötamine põllutöömasinate, eriti rehepeksumasinate juures, kus õnnetusi esineb sagedasti. Tehti mitmed mudelid ja joonised, mille head ja halvad küljed arutati läbi asjatundjatega ja parandati vastavalt nende soovidele.

Töö tulemusena anti välja Põllumajanduses tööõnnetuste vastu võitlemise seadus (RT 74 — 1934) ja viimase põhjal joonistega varustatud üksikasjaline Põllumajanduses tööõnnetuste vältimise määrus (RT 5 — 1935).

Tööõnnetuste vältimiseks sadamais kraanadega töötamisel anti 10. X 1934 välja Laevadel veetavate suurte kolide ja esemete kaalu seadus (RT 87 — 1934). Selle seaduse järgi peab iga esemel või kolil, mis kaalub üle 1 000 kg, olema märgitud raskus. Vastasel korral võib juhtuda, et tõstmiseks tarvitatakse kraanat, mille kandejõud ei vasta eseme või koli raskusele. Selle tagajärjeks võivad olla suured õnnetused. Osakonnal on väljatöötamisel veel mitmed määrused õnnetuste vältimiseks mitmesuguseis tööstusliikides.

Osakond alustas ka eeltöid sotsiaalkindlustuse laiendamiseks ringkondadele, kes siiani veel ei ole kindlustatud. 1. I 1935 alates kindlustati meremehed õnnetuste vastu ühel alusel tööstustöolistega (Tööstusliku töö seaduse muutmise seadus 7. XII (RT 104 — 1934). Väljatöötamisel on praegu põllutöölise ja kalurite õnnetuskindlustuse seadus ja haiguskindlustuse laiendamise seadus.

Haiguskindlustust on kavetatud laiendada kõigile palgalistele, esialgu jääks veel välja ainult põllutöölised ja meremehed.

Ka tööliste töötingimuste parandamises on osakond astunud samme. 22. XII 1934 anti välja Tööstustöölise palgalise puhkeaja ja töölepingu lõpetamiseks tarviliku ülesütleamise aja pikendamise seadus (RT 108 — 1934) ja 14. I 1935 seadust selgitav määrus (RT 5 — 1935). Selle seaduse põhjal saavad vabrikute iseloomuga käitistes, kus alatiselt töötamas vähemalt 5 töolist, kõik töölised, kes käitises töötanud vähemalt 1 aasta, iga aasta 1. I ja 1. X vahel 7 päeva järjest kestva maksulise puhkuse või tasu 7 suure püha eest, mil töö seisab. Kui aga 1. X tööandjal ei olnud võimalik puhkust anda ega maksnud ka pühade eest tasu, siis peab ta puhkusõiguslikule töölisele maksma seitsme päeva palga pooleteisekordses suuruses.

Sama seaduse põhjal peab tööandja neile töölisele, kes eelpool-nimetatud käitistes on töötanud vähemalt 5 aastat, lahtilaskmise puhul ütlema ette 4 nädalat, ja neile, kes vähemalt 2 aastat on töötanud — 3 nädalat. Senini oli kõigile üks etteütlemise tähtaeg — 2 nädalat.

Osakonnal on veel töötatud välja järgmised eelnõud:

1) Töötulide lahendamise seadus, 2) Minimaal-palkade seadus, 3) Kaubandusliikude käitiste tööliste töö korraldamise seadus, 4) Töölise töölepingu seadus, 5) Vaimutöölise töölepingu seadus ja 6) Tööinspeksiooni seadus.

Töökaitse ja Sotsiaalkindlustuse Osakonnas on töötatud välja veel mõned vähema ulatusega seadused ja määrused, mis pandi kehtima Riigivanema või Teedeministri poolt 1934. a. lõpul. Neist võiks nimetada seadust, mis reguleerib haigekassade liikmemaksude nõudmist (Tööstusliku töö seaduse § 266 muutmise seadus, RT 109 — 1934), määrust, mis annab kindlad juhtnöörid, kuidas tuleb tarvitada töökaitse seaduste rikkumise eest tööandjaile pandud trahvidest kogutud kapitali (RT 70 — 1934), tööde nimekirja, missuguseid on lubatud teha suurte pühade laupäevadel peale kella 12 (RT 51 — 1934), ja määrust erandite kohta, mil öötöö pagaritööstuses on lubatud nädalapuhkepäevade kindlustamiseks (RT 107 — 1934).

2. Tööinspeksioon. Kehtivate töökaitse seaduste ja määruste täitmise järelevalvet teostas tööinspeksioon vanema tööinspektori juhtimisel ka möödunud aastal endise koosseisuga (5 tööinspektorit ja 5 abi), kuigi töökoormis tunduvalt kasvas.

Järelevalve alla kuuluvate käitiste ja neis töötajate arv näitas ka möödunud aastal tõusutendentsi, mis tingitud üldise majanduselu paranemisest ja kriisi langusest.

Teise põhjusena võib mainida konjunktuuri paranemist välisturgudel kui ka toodangu mitmekesistamise püüet, millest tingituna on asutatud uusi tööstusharusid. Peale selle on inspeksiooni poolt aasta jooksul avastatud suur hulk väike- ja piskaitisi, missugused olid senini järelevalvest hoidunud kõrvale.

Tööinspeksiooni järelevalve alla arvatud käitiste ja töötajate arv 1933—34.

	Käitiste arv	Töötajate arv
1933. a. keskel	4 234	42 513
1934. a. keskel	4 490	50 260

Ühes käitiste ja töötajate arvu kasvamisega on suurenenud ka haigekassade liikmete arv; nii oli 1933. a. lõpul haigekassadel 38 257 liiget, 1934. a. lõpul aga juba 41 747, suurenemine seega 3 490 liikme võrra. Samane oli lugu tööõnnetuste vastu kindlustatutega. Kui eelmise aasta lõpul nende arv oli 36 275, siis 1934. a. lõpuks kuulus kindlustusühingute kaudu kindlustamisele 39 728 töötajat, tõus seega 3 453 isiku võrra.

Kuna tööinspeksiooni tähtsamaks ülesandeks on valvelolek töötajate elu ja tervise kaitseks, on ka möödunud aastal püütud pöörata tähelepanu peamiselt käitiste revideerimisele. Vaatamata sellele, et tööinspeksioonil on väike arvuline koosseis, suudeti revideerimiste arvu tõsta säärasele arvulisele tasemele, millist pole selle koosseisu juures enne saavutatud.

Tööinspektorite revideerimis- ja muud ametikäigud 1933—1934.

	Revideeritud käitiste arv	Revideerimiskäikude arv	Revideerimisele kulutatud aeg tundides	Sõidetud või käidud kilomeetrite arv ametikäikude puhul käitistes väljaspool asukoha linna
1933	1 755	1 884	4 344	26 517
1934	1 833	2 045	4 913	29 640

Kõige sagedamini revideeritavaks käitisliigiks osutub nagu eelmiselgi aastal toidu- ja maitseainete ning jookide tööstuste rühm, kuhu aasta jooksul on tehtud 685 käiku, neist pagaritööstusesse 218, missugune suur arv tingitud sellest, et ikka veel ei taheta loobuda Pagaritööstuses öötöö keelu seaduse rikkumisest. Teisel kohal on puutööstused, mis oma eriti ohtlikkude masinate tõttu nõuavad nende kaitsetehniliste seadiste revideerimist.

Vaadeldes revideerimiskäikude tulemusi võib märkida, et on vähenenud tehtud märkuste ja protokollide arv. See näitab, et tööinspeksiooni poolt antud juhatused on ettevõtjate poolt leidnud tõsisemat tähelepanu, mis omakorda on tõenduseks, et paikliku järelevalve teostamine ettevõttele on kõige mõjusam järelevalve teostamise viis.

Tööinspektorite poolt tehtud märkused ja protokollid 1933—1934.

	Tööinspektorite poolt tehtud		Kokku
	märkuste arv	protokollide arv	
1933	5 395	1 856	7 251
1934	4 994	1 606	6 600

Seaduserikkumiste puhul koostatud protokollide tulemusena on 1934. a. määratud trahve vanema tööinspektori ja kohtu poolt 1 373 korral. Esikohal on siin Haiguskindlustusseaduse rikkumised, teisel — nõutavate teadete mitteandmine haigekassadele ja kolmandal kohal määruste rikkumised palgalingute asjus.

Kirjalikke kaebusi on töötajate poolt tööinspektoreile esitatud aasta jooksul 1 817, neist 47% palga mitteväljaandmise ja kinnipidamise kohta. Viimane asjaolu on tingitud sellest, et tööinspektorite vahendusel on sageli poolte vahel läinud korda sobitada kokkulepet saamata palga kättesaamiseks. Tööinspektorite vahendust eelistavad töölisel kohtu kaudu nõudmise alustamisele seepärast, et kohtus on asjaajamine keerulisem ja väikeste summade nõudmisel sageli isegi seevõrra kulukas, et ei tasu alustada nõudmist.

Kui suurel määral usaldus tööinspeksiooni võimesse sellel alal on kasvanud, näitavad kujukalt järgmised arvud:

Tööinspektorite vahendus ja selle tagajärjed teenistustasu väljanõudmisel 1933/34.

	Nõuete arv	Väljanõutud teenistustasu (tuh. kr)
1933	431	9,2
1934	738	6,2

Kuigi nõuete arv on 1933. a. omast peaaegu 50% võrra suurem, on väljanõutud summa samal ajal ligi 33% väiksem. Just see näitabki, et tööinspektorite poole pöörduakse väga väikeste summade kättesaamiseks, mis aga töölistele nende üldiselt madala palga juures on siiski väga tähtsad.

Tööinspeksiooni vahendusel on aasta jooksul lahendatud peale harilikku töötilide veel 9 streiki, milledest laiaulatuslikemaks osutusid Tallinna linna Härjapea kollektori tööliste streik, millest võttis osa 600 töölist, ja streik „Viktoria” puutööstuses, kus streikis 320 töölist. Esimesel juhul täideti töötajate nõuded osaliselt, teisel — täielikult.

Lõpuks on tegeldud veel haigekassamaksude sissenõudmisega, kui käitiste juhatused pole vaatamata mitmekordsele meeldetuletusele täitnud oma kohustusi. Sääraseid juhtusid esines aasta jooksul 4 499 ja nende puhul nõuti välja haigekassade kasuks 187 602 kr.

IX. AVALIKKUDE TÖÖDE OSAKOND.

1. Osakonna loomine ja ülesanded. Avalikkude Tööde Osakond on Teedeministeriumi nooremaid allühikuid. Ta loodi Valitsemise korraldamise seaduse muutmise ja täiendamise dekreediga ja alustas oma tegevust 1. V 1934. Osakonna ellukutsumine oli põhjustatud Vabariigi Valitsuse poolt vajalikuks tunnustatud tarbest — põhjalikult korraldada ümber meie senine tööturg ja koondada järelevalve teostamine selle kohta ühe keskorgani võimkonda, kuhu kuuluks ühtlasi ka riigiehitiste ja avalikkude ja hädaabitööde teostamine, et sel teel — tööturu ja töömahu tsentraliseerimisega — võiks otstarbekamalt ja plaanikindlamalt alata võitlust viimaseil aastail järjest süveneva ja laiemat ulatust võtva tööpuuduse ja töötaolu vastu.

Neist põhimõtteist lähtudes asus osakond juba oma tegevuse algupäevadest peale Vabariigi Valitsuse poolt heakskiidetud töötaolu vastu võitlemise kava põhialuste elluviimisele ja senise hädaabitööde instituudi reorganiseerimisele. Kuna aga senini puudusid meil tööturu korraldamise kohta seadusandlikus korras antud juhendid ja tööborside tegevus oli rajatud võrdlemisi puudulikule ja meie oludele mittevastavale Vene Ajutise Valitsuse poolt 1917. a. kehtimapanud Tööborside korraldamise seadusele, siis oli hädavajalik kiires korras anda välja elunõuetekohane uus seadus ja sellega seoses olevad määrused. Rööbiti nendega tuli asuda lahendama ka avalikkude ja hädaabitööde teostamise küsimusi ja selleks tarviliste õigusnormide väljatöötamisele.

2. Tööturg ja tööborsid. Tööturu ümberkorraldamise alal osutus põhiliseks tööks Tööborside ja riiklikkude, kogukondlikkude ning ühiskondlikkude tööde korraldamise seaduse väljatöötamine, mis hakkas kehtima 20. VII 1934 ja asendas täielikult Vene Ajutise Valitsuse eelnimetatud seaduse 1917. a. Nimetatud seadusega määrati üksikasjaliselt kindlaks tööturu korraldamise alused ja tööborside tegevuse ning korrasuse üldpõhimõtted.

Ühenduses kõnesolnud seadusega töötati välja ka vastavad määrused, nagu:

1. Tööborside asukohtade ja tegevuspiirkondade määrus, millega määrati kindlaks tööborside arv, nende asukohad ja tegevuspiirkonnad. Võrreldes endisega kaotati selle määrusega aleveis ja osalt väiksemas linnades iseseisvad tööborsid. Senise 31 tööborsid asemel jäi tegutsema 17 tööborsid, mis asuvad linnades ja asutatakse vastavate linnaomavalitsuste poolt nii linna- kui ka maapiirkondade tarvis.

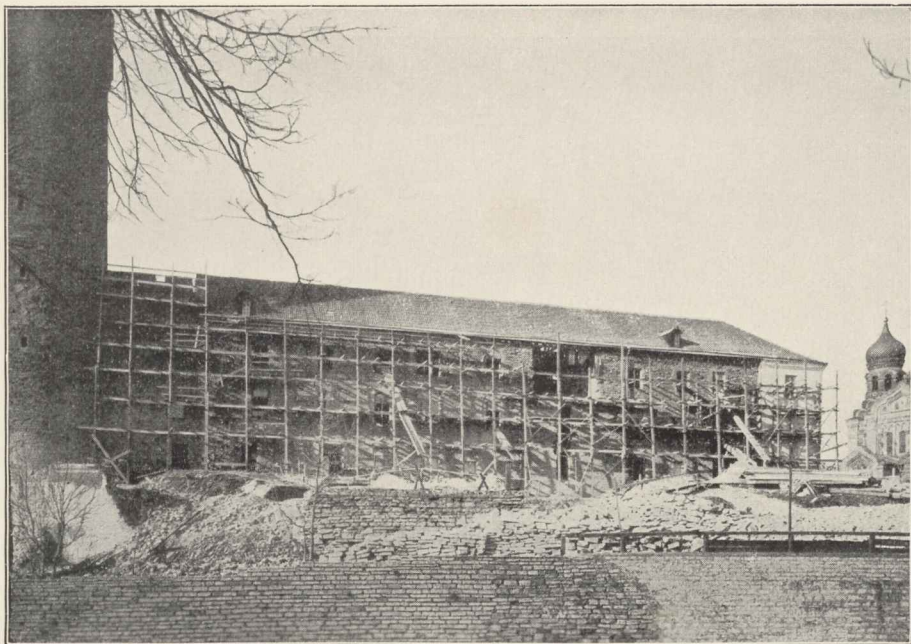
2. Töötute registreerimise määrus ja Tööborside vahetalitusliku tegevuse määrus, milledega määritleti lähemalt, missuguseile nõudeile peavad vastama töötuna ja töövahetusliku tegevuse alal registreeritavad isikud. Eriti pandi töötute suhtes kehtima rida tingimusi, milledest tähtsaim on see, et töötuna registreeritava kuutulu ei tohi ületada teatud summat, mille suurus oleneb tema ülalpidamisele kuuluvate perekonnaliikmete arvust. Samuti nähti neis ette üksikasjalised normid ka töö vastuvõtmise kohustuse kohta.

Tööturu seisukorrast ülevaate saamiseks vajalikkude andmete muretsemiseks töötati välja ja pandi kehtima tööborside poolt koostatavate aruannete vormid. Nende kohaselt esitavad tööborsid alates 15. VIII 1934 kaks korda kuus Avalikkude Tööde Osakonnale üleriikliku kokkuvõtte ja tööturu üldpildi saamiseks andmed: 1) registreeritud töötute arvu ja nende paigutamise kohta era-, avalikkudele ja hädaabitöödele, 2) töövahetalituse alal registreeritud töövõtjate arvu kohta ja 3) registreeritud tööpakkumiste arvu kohta.

Vastavate tööborside aruannete alusel on osakond 1934. a. augustikuust peale koostanud iga kuu 5. ja 20. päevaks kokkuvõtte üleriikliku tööturu seisukorrast.

3. Töötud. Ümberkorraldatud tööborside tegevuse ajal, 1. VIII 1934 — 1. IV 1935, on üle riigi tööborsides registreeritud töötuid järgmiselt:

	M e h i		N a i s i		K o k k u			% töötute üldarvust
	I liik	II liik	I liik	II liik	I liik	II liik	Kokku	
Tallinna 1. tööbors	1 142	703	712	616	1 854	1 319	3 173	40,6
Nõmme „ „	180	159	175	189	355	348	703	9,0
Tartu „ „	469	30	491	169	960	199	1 159	14,8
Narva „ „	236	327	103	99	339	426	765	9,8
Rakvere „ „	18	—	78	8	96	8	104	1,3
Pärnu „ „	19	28	225	76	244	104	348	4,5
Paide „ „	21	35	6	15	27	50	77	1,0
Türi „ „	23	49	22	35	45	84	129	1,7
Tapa „ „	17	11	13	5	30	16	46	0,6
Viljandi „ „	52	11	86	26	138	37	175	2,2
Põltsamaa „ „	27	12	—	—	27	12	39	0,5
Valga „ „	83	27	151	21	234	48	282	3,6
Tõrva „ „	4	1	—	—	4	1	5	—
Võru „ „	93	94	90	67	183	161	344	4,4
Petseri „ „	45	34	37	38	82	72	154	2,0
Haapealu „ „	52	82	27	17	79	99	178	2,2
Kuressaare „ „	18	31	41	53	59	84	143	1,8
Kokku	2 499 (32,0%)	1 634 (20,8%)	2 257 (28,8%)	1 434 (18,4%)	4 756 (60,80%)	3 068 (39,20%)	7 824	—
	4 133 (52,8%)		3 691 (47,2%)		7 824 (100%)			100%

*Toompea loss
tellingute-rüüs.*

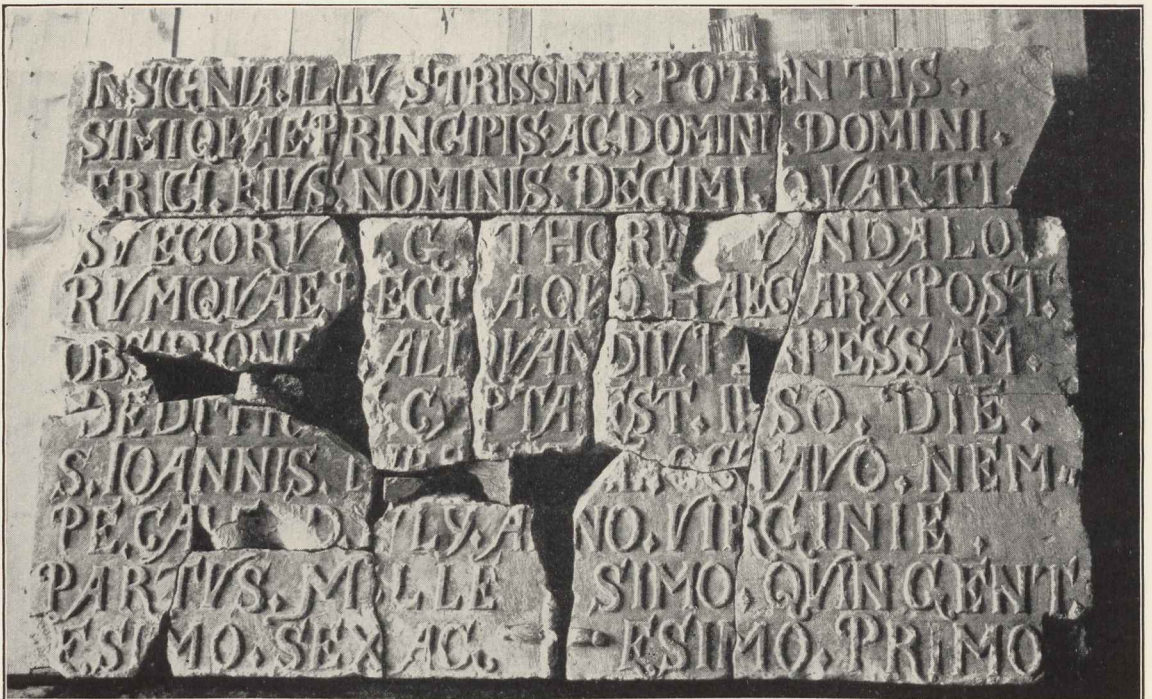
*Toompea lossi ümber-
ehitustööd.*

*Kehtna Majapidamis-
kooli uue hoone alus-
müüri ehitustööd.*

Toompea lossi ümberehitusel avastatud stalaktiitide koobas.

Osa Toompea lossi ümberehitusel leitud muinsusesemeid.

Tabelist nähtub, et töötute arvult sammuvad esikohal Tallinna, Tartu, Narva ja Nõmme tööbors, kus on registreeritud kokku 5 800 töötut ehk 73,2% töötute üldarvust. Teiselt poolt selgub toodud arvudest, et 61% registreerituist kuulub I liiki, s. o. isikute hulka, kelle ülalpidamisel on üks või rohkem alaealisi või töövõimetuid perekonnaliikmeid.

Suurim töötute arv sel ajavahemikul oli 15. I 1935, millal oli registreeritud üldse 1 914 töötut, neist 473 meest ja 1 441 naist.

Töötuiust paigutati 1. VIII 1934—1. IV 1935 tööle 3 393 meest (82% meestöötute üldarvust) ja 2 658 naist (72% naistöötute üldarvust), kokku 6 051 isikut (77,3% töötute üldarvust) 10 867 korral järgmiselt:

Tööde liik:	Tööle paigutatud (kordi)			
	mehi	naisi	kokku	%
Eratöödele	628	611	1 239	11,40
Avallikele töödele	1 438	905	2 343	21,56
Hädaabitöödele	2 908	4 377	7 285	67,04
Kokku	4 974 (45,77%)	5 893 (54,23%)	10 867 (100%)	100%

Nagu nähtub töötute arvu liikumisest kolmel viimasel eelarveaastal, tõusis töötute hulk eriti kõrgele 1933. a., mil 1. II oli registreeritud kokku 18 870 töötut. 1935. a. samal ajal ulatus see arv aga ainult 1873-le, osutudes seega tervelt 10 korda väiksemaks. Teiselt poolt langes aasta keskmine töötute arv 1932/33. a. 9 236 isikult 1934/35. a. võrreldes 2 109-le, — seega ümmarguselt 4,5-kordselt. Ka ei ilmnenud tööpuuduse hooajal — 1934/35. a. talvekuudel — töötute hulga erakordset tõusu, nagu endisil aastail, vaid see arv kujunes enamvähem stabiilseks, ulatudes (sulgudes 1933/34. a. arvud) 1. XII 1934 ainult 1 726 (11 211) isikule, 1. I 1935 — 1 701 (10 659), 1. II 1935 — 1 873 (9 131), 1. III 1935 — 1 843 (7 435) ja 1. IV 1935 — 1 518 (7 108) isikule.

4. Töövõtjad.

Rööbiti töötute registreerimise teostasid tööborsid ka vahenduslikku tegevust (registreerides töövõtjaid, kes soovivad vahenduse teel leida tööd või vahetada olevat tööd sobivama vastu), millist ala 1. VIII 1934—1. IV 1935 valgustab järgmine tabel:

Töövõrsi nimetus	M e h i		N a i s i		K o k k u			% töövõtjate üldarvust
	töösoovijaid	töökoha vahetajaid	töösoovijaid	töökoha vahetajaid	töösoovijaid	töökoha vahetajaid	kokku	
	Tallinna 1. töövõrs	2 571	3	756	1	3 327	4	
Nõmme „ „	163	—	98	—	261	—	261	2,5
Tartu „ „	2 072	2	1 487	1	3 559	3	3 562	34,6
Narva „ „	471	9	19	—	490	9	499	4,9
Rakvere „ „	767	5	92	3	859	8	867	8,4
Pärnu „ „	632	1	118	1	750	2	752	7,3
Paide „ „	111	—	3	—	114	—	114	1,1
Türi „ „	17	—	—	—	17	—	17	0,2
Tapa „ „	56	—	6	—	62	—	62	0,6
Viljandi „ „	190	1	23	—	213	1	214	2,1
Põltsamaa „ „	25	—	—	—	25	—	25	0,2
Valga „ „	312	—	90	—	402	—	402	3,9
Tõrva „ „	39	—	—	—	39	—	39	0,4
Võru „ „	10	—	13	—	23	—	23	0,2
Petseri „ „	58	1	4	—	62	1	63	0,6
Haapsalu „ „	7	—	1	—	8	—	8	0,1
Kuressaare „ „	45	—	5	—	50	—	50	0,5
Kokku	7 546 (73,4%) 7 568 (73,6%)	22 (0,2%)	2 715 (26,4%) 2 721 (26,4%)	6 —	10 261 (99,8%) 10 289 (100%)	28 (0,2%)	10 289	100%

Nagu tabelist nähtub, on töövõtjaid registreeritud kõige rohkem Tartus, Tallinnas, Rakveres ja Pärnus — kokku 8 512 isikut ehk 82,7% töövõtjate üldarvust.

Suurim töövõtjate arv oli registreeritud 1. III 1935, ja nimelt 1 878 isikut.

Töövõrside vahendusel on töövõtjaid 1. VIII 1934—1. IV 1935 tööle paigutatud 8 969 isikut ehk 87,2%.

5. Tööpakkumised.

Tööpakkumisi registreeriti 1. VIII 1934—1. IV 1935 kõigis töövõrsides kokku 27 724 juhtu (meestele 19 160 ja naistele 8 564). Neist võeti hiljem tagasi 7 611 tööpakkumist, nii et üldse vajasid rahuldamist nimetatud ajavahemikul 20 113 juhtu, neist meestele 12 013 ja naistele 8 100. Esitatud arvudest langes kaitsevälaliste asutiste töödele 3 862 juhtu (19,2% pakkumiste

üldarvust), põllumajanduse ja aianduse arvele 2 984 juhtu (15%), metsandusele 2 464 juhtu (12,5%), ehitustöödele — 2 121 juhtu (10,5%), riiklikele ja omavalitsuste töödele (mis ei kuulu eelmainitud tööde hulka) 5 807 juhtu (28,8%) jne.

Järelejäänud pakkumistest rahuldati töötutega 10 867 ja töövõtjatega 8 969 juhtu. Üksikute töeharude järgi rahuldati tööpakkumisi järgmiselt: kaitsevälaliste asutiste töödel 3 862 juhtu (100% selle ala pakkumiste üldarvust), põllumajanduses ja aianduses 2 839 juhtu (95%), metsanduses 2 291 juhtu (93%), ehitustööstuses 2 113 juhtu (99,6%), riiklikudel ja omavalitsuse töödel 5 806 juhtu (100%) jne.

1. IV 1935 oli töövõrsides üle riigi vabu kohti 277, neist meestele 160 ja naistele 117.

Kõik eeltoodud andmed tõendavad, et töövõrsides kehtimapanud uue korralduse tõttu on tunduvalt

vähenedud töötute üldarv ja langenud enamvähem normaalsele tasemele. Viimane asjaolu on tingitud ühelt poolt majandusliku konjunktuuri paranemisest, teiselt poolt aga ka tööbörsides teostatud täpsamast töötute registreerimise kontrollist ja plaanikindlalt korraldatud avalikest ja hädaabitöödest.

6. Avalikud ja hädaabitööd.

Ühel ajal tööbörside ja tööturu täieliku ümberkorraldamisega võeti revideerimisele ka senine avalikkude (hädaabitööde) teostamise kord. Siingi kujunes põhiliseks aluseks kogu avalikkude tööde korraldamise instituudile ülnimetatud Tööbörside ja riiklikkude, kogukondlikkude ning ühiskondlikkude tööde korraldamise seadus. Viimase järgi võeti Avalikkude Tööde Osakonna järelevalve ja korraldamise alla riigiasutiste ja ettevõtete, samuti ka riiklikkude toetustega teostatavad omavalitsuste ja eratööd. Kõrvuti avalikkude töödega määrati sama seadusega kindlaks ka hädaabitööde teostamise alused. Ühenduses eeltooduga töötati välja vastavad määrused, nagu Avalikkude ja hädaabitööde korraldamise määrus, Avalikkudel ja hädaabitöödel töötavatele töölilistele tasu maksmise määrus, Riigiasutiste poolt korraldatavatel avalikkudel ja hädaabitöödel töötavate tööliliste ning nende perekondade haiguse korral kindlustamise määrus ning muudeti senist Töökorralduse erifondi määrust.

Vastavalt eelnimetatud määrustes ettenähtud avalikkude ja hädaabitööde korraldamise alustele koostas osakond 1934/35. a. talvisel hooajal teostamisele tulevate tööde kava, sealjuures eriti pidades silmas, et tehtavad tööd oleksid vajalikud ja produktiivsed. Tarvilikud summad selle kava teostamiseks saadi Teedeministeeriumi käsutuses olevast töökorralduse erifondist, kust lubati selleks otstarbeks tegevusaastal teostamisele kuuluvate tööde teostamiseks krediiti kogusummas 801 994 kr, mis jaotati üksikuile asutistele järgnevalt:

Maanteede Valitsusele — uute maanteede ehitamiseks ja olemasolevate teede korraldamiseks	200 000 kr
Avalikkude Tööde Osakonnale — mitmesuguseks ehitustöödeks	166 860 „
Kaitseministeeriumile ja kaitseleidule mitmesug. ehitustöödeks	155 255 „
Põllutöministeeriumile — peamiselt veeühingute tööde teostamiseks	83 000 „
Teistele riigi- ja omavalitsusasutistele ning eraorganisatsioonidele mitmesuguseks töödeks	196 879 „
Kokku 801 994 kr	

Tööde iseloomu järgi jagati määratud krediit ja tehti sellega töödehooajal kuni I. IV 1935 tööpäevi järgmiselt:

Tööde liik:	Määratud summa kr	Tehtud tööpäevi (arvud ümmardatud)		
		meestel	naistel	kokku
Maanteede ja tänavate ehitustööd	208 800	60 000	29 000	89 000
Veeeed (sadamate ehitustööd, kallaste kindlustamistööd jm.)	20 150	3 000	5 000	8 000
Õhusjandus (lennuväljade, angaaside, lennukite jm. ehitamiseks)	78 347	14 000	1 000	15 000
Kanalisatsioonitööd	44 337	25 500	3 000	28 500
Maaparandustööd	65 400	34 000	—	34 000
Tsivililehitised	161 688	17 000	500	17 500
Mitmesugused ehitustööd	78 127	14 000	200	14 200
Lasketiirude ja -platside ehitus- ja kuivendustööd	28 756	11 500	500	12 000
Õmblus-, kergemad sise- ja välitööd	49 503	4 500	39 000	43 500
Kantsleitööd (töötulle haritlastele)	52 821	8 000	11 000	19 000
Mulks kuludeks	14 065	—	—	—
Kokku	801 994	191 500	89 200	280 700

Neil riigi- ja omavalitsusasutiste ning eraorganisatsioonide poolt teostatavatel avalikel ja hädaabitööl leidsid tööd 1934. a. novembrikuul ca 500 töölilist, detsembrikuul — 2 200 töölilist, 1935. a. jaanuarikuul — 3 400 töölilist, veebruarikuul — 3 700 töölilist ja märtsikuul — 3 250 töölilist.

Töökorralduse erifondi arvel teostatavaist suuremaid avalikest ja hädaabitöist võiks nimetada järgmisi:

- 1) Tallinna—Riia magistraalmaantee väljehitamine — 73 100 kr;
- 2) Tallinna—Narva maantee õgvenlustööd — 32 400 kr;
- 3) Tartu—Petersi maanteel Luunja silla mullatööd — 39 500 kr;
- 4) Nõmme linna Vabaduspuistee väljehitamine — 34 800 kr;
- 5) Nõmme linna kanalisatsiooni ehitamine — 14 600 kr;
- 6) Härjapea kollektori ehitustööde jätkamine — 29 037 kr;
- 7) Kaitseministeeriumi Tallinnas, Pagari tn. 1 asuva hoone remonttööd — 30 000 kr;
- 8) Narva ohvitseride keskkasiino ehitustööd — 20 000 kr;
- 9) Kaitseministeeriumi lennubaasi lennukite remontimine — 18 487 kr;
- 10) Eesti Õhu- ja Gaasikaitse Liidu lennukite ehitamine — 15 000 kr jm.

Avalikkude Tööde Osakonna enese poolt sama erifondi arvel teostatavaist töist oleksid suuremad järgmised:

- 1) Tallinna eralennuvälja ehitustööde jätkamine — 44 860 kr. Selle arvel viidi lõpule angaari ja administratsiooni-hoone ehitustööd. Peale selle ehitati vesilennukite maandumissild, mille suurus võimaldab silduda korraga kuni 3 vesilennukil, süvendati bageriga sillaeelne järveosa kuni 1,5 m sügavuseni, täideti lennuvälja umbes 2,5 ha ulatuses, milleks tarvitati üle 6 000 m³ täitematerjali, planeeriti angaari ja administratsiooni ümbrus ning korraldati juurdesõiduteid;

- 2) mitmesuguseid planeerimis- ja ehitustöid Kadrioru lossis ning Keila-Joal;

- 3) Kehtna kõrgemale kodumajanduskoolile külmutusseade ehitamine — 6 000 kr.

Peale selle teostas osakond järelevalvet kõigi erifondi arvel riigi- ja omavalitsusasutistele ning ette-

Keskmine saatekava kestus.

	1932. a.	1933. a.	1934. a.	
			I poolaasta	II poolaasta
			Päevas	5 tundi 36 min.
Kuus	170 tundi 38 min.	174 tundi 50 min.	186 tundi 36 min.	213 tundi 21 min.

Saatekava kogukestus aastas (tundi, minutit).

1927. a.	1928. a.	1930. a.	1932. a.	1933. a.	1934. a.	1934. a.	
1 279.10	1 607.05	1 935.20	2 047.35	2 098.05	2 399.48	}	1 119.40 — I poolaasta 1 280.08 — II poolaasta

Asuti tööle saatejaama kuuldavuse parandamiseks, mida küll aasta lõpuks ei suudetud täies ulatuses teostada, kuid tehtud uuendused andsid siiski tagajärgi. Kuulajate arv hakkas kasvama ja ületas juba aasta lõpul 1932. a. taseme. Juurdekasv jätkus ka 1935. a. ja 1. aprilliks tõusis maksuliste kuulajate arv 19,2 tuhandele. Peale selle oli välja antud vabakuulamislubasid: koolidele — 122, vabadussõja invaliididele — 33, pimedatele ja töövõimetutele — 44, sõdurite kodudesse ja üksikutele kaitsevägeüksustele — 117 ja posti-telegr. telef. ametnikele — 98.

Eelarve täideti ülejäägiga ja aasta lõppedes oli Riigi Ringhäälingu äriseis tasakaalus 355 662 kr, millest varasid 98 tuh. kr eest.

Arvestades ainult poolaastast tegevust, võib Riigi Ringhääling tulemustega olla rahul ja vaadata julgesti tulevikku. Ja kui võimaldatakse teostada kavatsused — võimsa saatejaama ja ajakohase stuudiohoone ehitamine — võib olla kindel, et suudetakse kuulajate protsent viia naaberriikide Soome ja Läti tasemele ja pakkuda kuulajaskonnale täielikku rahuldust.

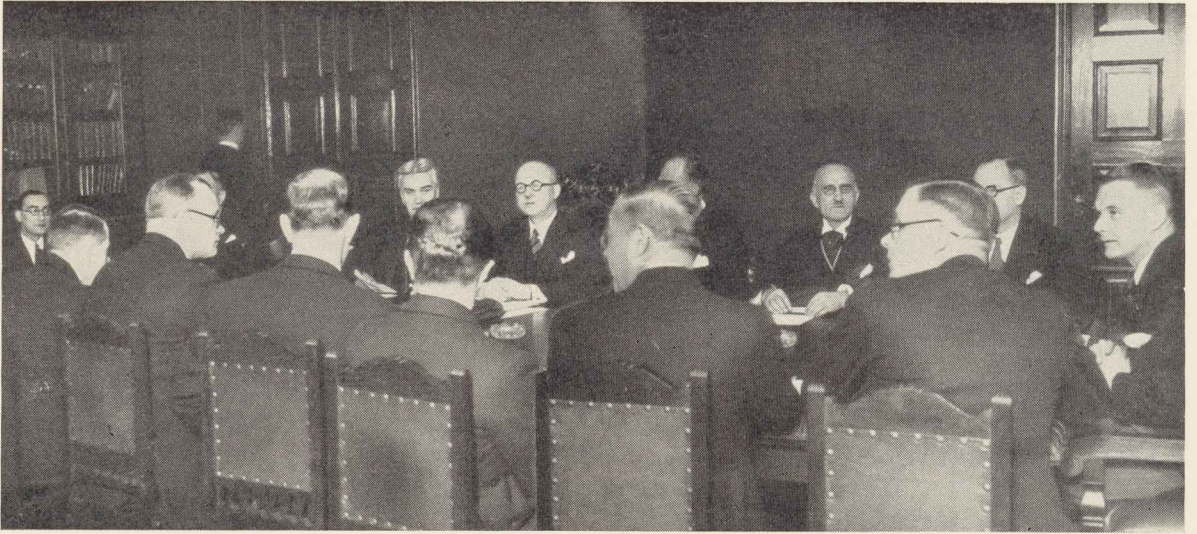
*Posti- ja raudtee-
pagasi vedu ühi-
ses post-pakk-
vagunis.*

*Posti üleandmine
laevale.*

*Posti üleandmine
lennukile.*

I Balti riikide koostöö konverents, mis Genfis allakirjutatud Balti riikide koostöö- ja üksmeele-lepingu alusel astus kokku Tallinnas novembris 1934. a.

Saatkonnamaja Helsingis (ehitatud 1934. a.).

VÄLISMINISTEERIUM.

I.

1. Tegevuse suunad. Välisministeeriumi peamiste ülesannete hulka kuulub poliitiliste ja majanduslike suhete korraldamine välisriikidega, väliskaubanduse arendamine, abiks olemine Eesti kodanikkudele välismaal, Eesti tutvustamine välismaal jne.

Abinõude otsimisel üldise rahu ja riikide julgeoleku säilitamiseks on viimaste aastate jooksul toimunud suuri ning kiireid ümberrühmitumisi ning vahetuste muutumisi riikide vahel, ja kuna need muudatused kas otseselt või kaudselt puudutavad ka Eestit, siis ei ole meil võimalik olnud siin jääda vaikseks pealtvaatajaks, vaid on tulnud töötada kaasa kõige aktiivsemalt. Sama on kehtiv ka majanduslike vahetuste arendamise kohta välisriikidega.

Võistlus välisturgude säilitamise alal on endiselt pinev, kuna takistused ja kitsendused kaubavahetuse alal ei ole sugugi vähenenud. Sel alal on Välisministeeriumil tulnud aasta jooksul teha väga intensiivset ja tõsist tööd, tänu millele on õnnestunud säilitada seniseid turge ning leida juurde uusi paigutusvõimalusi eesti kaupadele. Nii poliitilisel kui majanduslikul alal on tegevusaasta jooksul peetud rohkesti konverentse, läbirääkimisi ja sõlmitud mitmesuguseid kokkuleppeid.

Vaatamata järjest suurenevale ülesannete hulcale on Välisministeeriumi keskasutise koosseis tegevusaasta jooksul jäänud endiseks. Välisesinduste alal on aasta jooksul loodud juurde kaks 1-se sekretäri-konsuli kohta — Tšehhoslovakkias (Prahas) ja Ungaris (Budapestis), et hõlbustada ja kiirendada suhtlust nende maadega.

II. POLIITILINE OSAKOND.

1. Poliitiliste suhete korraldamine. Riikide vahel kiirelt muutuvate vahetuste juures, mis enesega aruandeaaja jooksul mitmel pool Euroopas tõi kaasa erilisi teravuse ja kriisi momente, olid meie jõupingutused suhtluses välisriikidega suunatud vahendite leidmisele, mis aitaksid konsolideerida rahu ja julgeolekut Balti idakaldal ja sel teel mõjuksid kaasa Euroopa üldisele rahunemisele.

Need jõupingutused ei ole jäänud tagajärjeta. Nii kirjutati N. Liiduga Moskvas 4. IV 1934 alla protokollile, millega pikendati Eesti ja N. Liidu vahel mitte-kallaletungi ja tülide rahulisel teel lahendamise lepingu kehtivust 10 aasta peale, s.t. kuni 31. XII 1945. Seda sammu tuleb kahtlemata pidada tähtsamaks sündmuseks meie välispoliitikas viimasel ajal. Meile eritähtsust omab ka N. Liidu astumine 1934. a. sügisel Rahvasteliitu.

Teine väga tähtis välispoliitiline akt oli üksmeele ja koostöö lepingu allkirjutamine Eesti, Läti ja Leedu vahel Genfis 12. IX 1934. Eeltööd lepingu sõlmimiseks kestsid möödunud aasta aprillist kuni septembrini. Lepingu allkirjutamisega on kolme Balti riigi omavaheline koostöö nüüd muutunud nii tihedaks ja normaalseks, nagu ta seda oleks võinud olla algusest peale. Kuna sõlmitud leping ei ole sihtitud kellegi kolmanda riigi vastu ja kuna ta pealegi näeb ette eriprobleemide olemasolu, missugustes koostöö ja

üksmeel kolme riigi vahel ei ole alati teostatavad, siis ei puuduta ega muuda ta kuidagi neid sõprusvahetusi, mis meid seovad teiste riikidega. Kuid riikide eneste vahel suurendab ta vastastikust solidaarsustunnet ja tõstab seega Eesti, Läti ja Leedu erikaalu välispoliitiliste küsimuste otsustamisel Euroopas.

Esimene lepingus ettenähtud Balti välisministrite perioodilistest konverentsidest toimus Eesti Välisministri juhtimisel Tallinnas 30. XI—2. XII 1934.

Sel konverentsil võeti vastu terve rida kaaluvaid otsuseid nii välispoliitilise olukorra kui ka vastastikuse koostöö süvendamise kohta. Konverentsi otsuste kohaselt on asutud ühtlustama kolme maa seadusandlust, eriti mis puutub vekslite, tšeki- ja konkursioigusse. Vastav kohtuministeeriumide esindajate konverents toimus Tallinnas 29.—30. III 1935. Samuti tuli Tallinnasse 15. II 1935 kokku asjatundjate komisjon, et asuda kolme maa tollinomenklatuuride ühtlustamisele Rahvasteliidu poolt soovitatud nomenklaatuuri alusel. See töö praegu jätkub. Edasi on kolm riiki Rahvasteliidus käesoleva aasta algul ühiselt astunud samme, et kindlustada enesele esindust vastavalt oma rahvusvahelisele tähtsusele kõigis piiratud esindajate arvuga Rahvasteliidu organeis. Tuleks veel nimetada, et välisministrite Tallinna konverentsil võeti vastu täpsad instruksioonid, millede alusel edaspidi toimub tihe koostöö riikide diplomaatiliste ja konsulaarsein-

dajate vahel välismaal. Ka määrati Tallinna konverentsil kindlaks, et järgmine kolme maa välisministrite konverents teostub Kaunases käesoleva aasta mai algul.

On endastmõistetav, et üksmeele- ja koostöölepingu sõlmimise eelläbirääkimisi tuli pidada täie täpsuse ja kõigealgse kaalumise, arvestades lepingu tähtsust kolme riigi edaspidisele koostööle ja tema võimalikku mõju üldisele poliitilisele olukorrale. Samuti nõudis Välisministeeriumilt vastutavat tööd esimese välisministrite konverentsi ettevalmistamine, ja veel rohkem selle otsuste teostamine, kuna riikide edaspidise koostöö juhtimine jäi Kaunase konverentsini Eesti kätte.

Aasta jooksul seisis Euroopas nn. **Ida-Locarno** nime all teravalt päevakorral rahuaktsioon Ida-Euroopa olukorra stabiliseerimiseks, mis esialgse kavatsuse järgi pidi Ida-Euroopa rahukorra viima ühise režiimi alla Lääne-Euroopa rahustusteemiga. Kavatsuse lähem kaalumise tekitas asjaosaliste riikide vahel elavat mõtetevahetust ja Balti riike peeti pakti initsiaatorite poolt läbirääkimistega kursis. Erilisi võimalusi oli meil kavatsuse kohta mõtteid vahetada Välisministri 23. ja 24. mai külaskäigul Poola välisminister Beckile Varssavis ja 28.—30. juuli külaskäigul N. -Liidu väliskomissarile Litvinovile Moskvas. Peale selle veel 23.—25. juulil Tallinnas, kui Poola välisminister Beck tegi vastukülaskäigu Eestisse, ja septembris 1934 Genfis, kui Välisminister Eesti delegatsioonijuhina võttis osa Rahvasteliidu täiskogu koosolekust.

Eesti seisukoht on kavatatavate rahuaktsioonide suhtes alati olnud selge ja kõikumata: meie pooldame igasugust algatust ja pakume oma aktiivset ja lojaalset kaastööd igale aktsioonile, mille eesmärgiks on julgeolekutagatiste kõvendamine Ida-Euroopas. Kuid oleme enesele muidugi alati reserveerinud õiguse hinnata olukordi ja võimalusi oma huvide seisukohalt ja talitada vastavalt sellele. Kuigi näib, et üldpakt tema esialgsel kujul ei leia teostamist, peab Välisministeerium olukorra edaspidise arenemise jälgimist omaks otsesemaks ja tähtsamaks ülesandeks, pidades õigeks valvata selle eest, et meie huvid olukorra edaspidises arenemises ei jääks tagaplaanile ja et neid kõigealgsemalt arvestataks.

Osakonnal tuleb suhtluses välisilmaga, eriti andmete kogumisel ja saatmisel nii välisriikide valitsustele kui ka asutistele ja isikuile, tegutseda väga mitmekesiste küsimustega, mis puudutavad kõiki meie riikliku ja ühiskondliku elu avaldusi, samuti ka niisugustega, mis võivad välisilmas kuidagi mõjustada meie elu edaspidist arenemist.

Poliitilise osakonna üheks töörohkeks ülesandeks on ühenduse pidamine Rahvasteliidu mitmesuguste organitega, nagu: Täiskogu, Nõukogu, Sekretariaat ja viimase juures tegutsevad alatised ja ajutised tehnilised komisjonid, millede ülesandeks on eriprobleemide lahendamine rahvusvahelise vaimse ja majandusliku koostöö, desarmeerimise, tervishoiu, oopiumi ja teiste uimastusainete vastu võitlemise, sotsiaal-

poliitiliste ning rahvusvahelise liikluse küsimuste alal. Kõigi nimetatud organite tegevust tuleb osakonnal jälgida, hoolitseda Rahvasteliidu otsuste elluviimise eest Eestis ja täita vahendaja ülesandeid Rahvasteliidu ja meie ameti- ning eraasutiste vahel.

Tuleb veel märkida, et 3.—5. maini külastasid Eestit R.L. alampease sekretär F. Walter ja majandussektiooni liige Smets, kes tutvusid Eesti poliitiliste ja majanduslike oludega.

2. Informatsioon ja propaganda. Informatsiooni alal arenes osakonna tegevus kahes suunas: välisajakirjanduse refereerimine ja välispropaganda Eesti kohta. Välisajakirjanduse järgi jälgiti pidevalt välispoliitiliste sündmuste käiku ja koostati igapäevane kokkuvõte välispressist kõigi tähtsamate sündmuste kohta, pühendades erilist tähelepanu sellele osale sündmustest, mis puudutanud Ida-Euroopa poliitilise suhtekorraldajate ja Eesti ja teiste Balti riikide suhteid üld-euroopalises poliitilises olukorras. See kokkuvõte on abiks ministeeriumi tööle ning ühtlasi saadeti seda informatsiooniks valitsusliikmeile ja ajalehtede peatoimetajale.

Aasta jooksul on erilist hoolt pühendatud aktiivse propaganda arendamisele välismaal. Osakonna toimetusel on võrkeelne kirjandus rikastunud järgmistega: 1) Grundzüge der Agrargeschichte Estlands, prof. Jüri Uluots; 2) L'art estonien, R. Paris; 3) L'histoire d'Estonie, H. Kruus; 4) Guide to Tallinn.

Propagandakirjanduse kõrval, mis määratud ringidele, kel sügavam huvi Eesti olude vastu, on püütud populariseerida teadmisi Eesti kohta välisajakirjanduse kaudu. Silmapaistvaid tulemusi saavutati sel teel Vabariigi 17. aastapäeva puhul. Osakonna poolt valmistati selleks inglise, saksa ja prantsuse keeles kümme artiklit Eesti poliitilise, majandusliku ja kultuurilise elu kohta; need artiklid saadeti laiali kõigile tähtsamatele Euroopa pressiajendite ja välisajakirjanikele, kellega bürool sidemeid varemast aegadest. Kõnelemata lähemaist naabreist — Soomest, Lätist ja Leedust, kus need artiklid ilmusid, avaldati neid samuti ohtrasti Poola, Ungari, Skandinaavia ja teiste maade ajalehtedes ja ajakirjades.

Peale kirjasõna kasutati propaganda levitamiseks üksikuid juhtumeid raadiot ja valmistati film Eesti kohta, mida tarvitati programmilisena Skandinaavia ja Soome suuremais kinodes ja mis tuleb edaspidi ettekandmisele ka teistes maades.

3. Lepingute sõlmimine. Eesti poolt on 1. IV 1934—1. V 1935 sõlmitud järgmised lepingud:

	Sõlmitud	Jõustunud
KAHEPOOLSSED LEPINGUD.		
Briti riik.		
1. Kaubandus- ja laevanduslepingule 18. I 1926 täienduseks sõlmitud kaubanduslik kokkulepe ja protokoll	11. VII 34	8. IX 34
2. Tsiiviil- ja kaubanduslike asjadest vastastikuse kohtuliku abidandmise konventsiooni laiendamise Newfoundlandile (noodid)	22. IX 34	22. X 34

	Sõlmitud	Jõustunud		Sõlmitud	Jõustunud
3. Tsiivil- ja kaubanduslikkudes asjades vastastikuse kohtuliku abiandmise konventsiooni laiendamise Kanali saarte ja Man'i saarele	9. IV	35	9. V	35	
Jaapan.					
1. Kaubanduslik kokkulepe (noodid)	21. VI	34	20. VII	34	
Läti.					
1. Kliiring-kokkulepe	10. IV	35	29. IV	35	
Ameerika-Ühendriigid.					
1. Kurjategijate väljaandmise lepingu lisaleping	10. X	34	7. V	35	
NSVLiit.					
1. Majanduslik kokkulepe	31. X	34	1. I	35	
Poola.					
1. Tariifiprotokoll	27. III	35	1. IV	35	
Rootsi.					
1. Kliiring-kokkulepe	26. III	35	1. IV	35	
Saksa.					
1. Kokkulepe vastastikuse kaubavahetuse kohta	29. III	34	15. IV	34	
2. Kokkulepe vastastikuse kaubavahetuse kohta ja lõpp-protokoll	4. I	35	14. I	35	
Soome.					
1. Kaubandus- ja laevanduslepingu lisakokkulepe, lõpp-protokoll ning õunaleping	5. VII	34	1. X	34	
Türgi.					
1. Kliiring-kokkulepe	13. III	35	23. III	35	
Ungari.					
1. Väljaandmise ja kriminaalasjus kohtuliku abiandmise konventsioon	8. VIII	34	23. XI	35	
MITMEPOOLSED LEPINGUD.					
Läti-Leedu.					
1. Üksmeele ja koostöö leping	12. IX	34	3. XI	34	
Rahvusvahelised lepingud.					
1. Teleühenduste rahvusvaheline konventsioon ühes reglementide ja protokollidega	9. XII	32	29. XII	34	
2. Raadiolevi Euroopa konventsioon ühes Luzerni kava ja lõpp-protokolliga	19. VI	33			

III. ADMINISTRATIIV-OSAKOND.

1. Koosseisude korraldamine.

Keskasutise koosseis on jäänud endiseks, kuid üksikuil aladel on kogunud töörohkuse tõttu tehtud mõnesuguseid sisemisi paigutusi jooksva töö edukamaks täitmiseks.

Välisesinduste koosseisudes on olnud saadikute nimetamisi ja ärakutsumisi 4 juhtl (7 riigist) ja nõunikke, sekretäre ning ametnikkude ümberpaigutusi 15 juhtl.

Kuna diplomaatiline teenistus nõuab erilist ettevalmistust ja ettevalmistatud ametnikkude kaadris mitmesuguseil põhjendat kogunud jõududest viimasel ajal on andnud tunda puudus, on Välisministeeriumi eriliseks hooleks olnud välisteenistuseks kõlblikkude ametnikkude ettevalmistamine. Selle ülesande tulemused peegelduvad järgmise aasta tegevusaruandes.

Ühenduses koosseisude korraldamisega on Välisministeeriumil päevakorras uue ajakohase välisteenistuse seaduse väljatöötamine ja kehtimapanek. Praegukehtiv välisteenistuse seadus pandi kehtima 1930. a. kui novelli üldisele riigiteenistusseadusele, kus korraldamist leidsid üksikud välisteenistusse puutuvad küsimused. Mõeldud aasta jooksul koostati uue välisteenistuse seaduse põhialused ja peale nende heakskiitmist Vabariigi Valitsuse poolt koostati ka seaduse enda tekst.

2. Välisesinduste korraldamine.

Kui meil siseriigis üksikute ametiasutiste funktsioonid ja võimupiirid on aastate jooksul määratud enam-vähem kindlaks või kujunenud välja, ei saa seda öelda meie välisesinduste kohta. Nende ülesannete ulatus on ja jääb vist ka tulevikus painduvaks, sest välisesinduste ülesanne on administratiivalal eeskätt abiks-olemine kodanikele ja ametiasutistele nende mitmesuguste vajaduste rahuldamiseks. Niivõrd kui on erinevad kodanikkude ja ametiasutiste huvid, on laial-

dane ka välisesinduste tegevus. See nõuab arusaadavalt välisesinduste ametnikelt väga suuri ning laialdasi teadmisi. Nende töö hõlbustamiseks ja ühtlustamiseks on keskasutis andnud tarviduse piirides juhtnõore ja korraldusi, kuid ametnikkude koosseisus aegajalt ettevõetavate vahetuste tõttu osutus hädavajalikuks koostada ja panna kehtima üldised eeskirjad välisesinduste tegevuse korrapäraseks funktsioneerimiseks. Nimetatud eeskirjade koostamine viidi tegevusaastal lõpule ja 1934 a. pandi kehtima „Üldised juhtnõõrid konsulaartegevuseks“. Need juhtnõõrid on avaldatud eriraamatuna, mis sisaldab 165 trükilehekülge ja milles käsitletakse kõiki alasid, millega välisesindustel tuleb teha tegemist. Juhtnõõrid on mõeldud I osana konsuli käsiraamatust, mille II osa 2 vihku — „Kaubandus“ ja „Laevandus“ — on juba varem avaldatud. Uute üldiste juhtnõõride kehtimapanek on tunduvalt kergendanud välisesinduste asjaajamist, mida kinnitab asjaolu, et endiste aastate praktikas mõnel alal võrdlemisi sageli ette tulnud arusaamatused on mõeldud aastal langenud miinimumini.

Järgmise suurema tööna välisesinduste korraldamise alal oleks nimetada uue konsulaarmaksude seaduse väljatöötamist. See seadus jõustus 1. VII 1935. Senini-kehtinud konsulaarmaksudetariif, mis pärit veel Vene ajast, on puudulik ja selle kohaldamisel oli välisesindustel palju raskusi. Osa toiminguid, mida välisesindustel tuleb täita õige sageli, ei ole tariifis nähtud ette üldse, kuna teiselt poolt seal figureerivad säärased toimingud, mida tegelikus elus enam üldse ei esine või mille täitmine ei saa kuuluda välisesinduste kompetentsi. Uues tariifis on püütud vältida niisuguseid väärnähtusi ja teha tariif arusaadavaks ning hõlpsasti rakendatavaks. Uus tariif on koostatud

utel alustel. Ühelt poolt on peetud silmas võimalust — anda hõlbustusi Eesti kodanikele neile vajalikes toiminguis nii asjaajamise kui maksustamise suhtes, kuna teiselt poolt on loodud võimalus välismaalaste suhtes panna kehtima samasugust korda, mis on igas antud riigis kehtiv Eesti kodanikkude kohta. Selles mõttes on uus tariif tehtud paindlikuks, et seda kergemini kohaldada muutuvale olukordadele. Tariifi normid on seniste kuldfrankide asemel määratud kindlaks E. kroonides.

Edasi määrati möödunud aastal kindlaks kõigi aukonsulite õigused konsulaarülesannete täitmisel, kus senini puudus tarvilik selgus ning ühtlane praktika.

3. Juridiline kaitse ja kohtulik abiandmine.

Suurenenud on Eesti kodanikkude varaliste nõudmiste arv välismaal, samuti ka välismaalaste nõudmiste arv Eestis, missugustes asjades on pöördutud Välisministeeriumi poole kaasabi saamiseks.

Võõrandatud mõisade asjas on saavutatud kokkulepe nn. „uussakslaste“ grupiga sõlmitud lepingu täitmise asjas ja sellega lõplikult lahendatud „uussakslaste“ tasuküsimus. Järele on jäänud ainult mõned üksikud nõudmised.

Pärandusajade — Eesti kodanikkude pärandused välismaal ja välisriikide kodanikkude pärandused ja surmajuhtumid Eestis — arv on püsinud endisel tasemel (aastas keskmiselt 200 asjatoimetust). Samuti on kohtuliku abiandmise toimingutega.

Heakorra ja hoolekande küsimuste alal võib märkida, et on suurenenud Eesti kodanikkude välisriikidest väljasaatmiste ja kodumaale toomise arv, samuti nende areteerimisjuhtumid välisriikides. See on seletatav kõikjal suurenevate kitsendustega välismaalastele. Kuid Eestis elavate välismaalaste suhtes on need juhtumid siiski suurenenud vähemal määral.

Laevasõidu alal tekkivate rahvusvaheliste küsimuste korraldamine on jätkunud endiselt.

Eesti-Läti piiril lõppesid 1. IV 1935 üle piiri liiklemise hõlbustused ja asuti vastastikku piiri taha jäänud maatükkide sundlikvideerimisele. Selleks on peetud Läti võimudega mitmel korral läbirääkimisi ja töötatud välja kokkuleppekavad. Märkida tuleb, et see küsimus seisab lahendamata juba 15 aastat, kuigi nii Eesti kui ka Läti poolt on tehtud jõupingutusi küsimuse korraldamiseks. Tegevusaasta jooksul ettevõetud konkreetsammud lubavad siiski eeldada, et see pikaleveninud küsimus saab juba eeloleva aasta jooksul lõpliku lahenduse.

4. Majanduslik tegevus.

Majanduslik tegevus. Keskasutises on asutud arhiiviruumide korrastamisele, milleks võeti ette kapitaalremont ministeeriumi keldrikorral, kuhu ehitatakse kaks arhiivi nõudele vastavat ruumi üldarhiivi jaoks ja üks betoneeritud tulekindel ruum salajase arhiivi jaoks. Ministeeriumi ametiruumide suurendamiseks on asutud juurdeehitise püstitamisele ministeeriumi peahoone külge Kohtu tänaval asuvale vabale krundile, põhimõõtu-

des 7×10 m, mis võimaldab töötubade ja ametnikkude otstarbekama mahutuse.

Keila-Joal suurendati kinnisvara koosseisu riigile kuuluvas pargis asuva erakrundi ja ühe suvemaja ostu teel omandamisega.

Välisesinduste alal kinnistati Londoni saatkonna kinnisvara lõplikult Maapanga nimele ning jäeti kasutamissoigusega Londoni saatkonna valdamisele. Ka asuti Londoni saatkonna järkjärgulisele sisustamisele, kus senini oli tarvitada saadiku isiklik mööbel.

Berliini saatkonnas teostati riigile kuuluva maja väline remont ja korraldati ümber ametiruumid.

Moskva saatkonnas korraldati ümber kasustada oleva maja üürivahekord ja üürimaks varemaltmaksud Krb. 24 000 pealt vähendati alla Krb. 9 500 peale.

5. Diplomaatiliselt ja ametipassid. Passivliisid.

Aasta jooksul anti ja pikendati 340 diplomaatilist ja ametipassi. Viseeriti ja registreeriti välisriikide diplomaatilisi ja ametipasse, anti nende omanikele peatuslubasid, diplomaatilisi kaarte ja läbilasketunnistusi ja viisasoovitusi kokku 474 juhl.

Viisade kaotamise läbirääkimisi peeti Leeduga ja Poolaga. Maksuta viisade andmise asjus üliõpilastele vastastikkuse alusel lepiti kokku Poolaga ja Rootsiaga. Läbirääkimisi peeti samas asjas Ungariga.

Peatuslubade maksude kaotamise kohta lepiti kokku vastastikkuse alusel Hollandiga. Samas küsimuses peeti läbirääkimisi Leedu ja Rumeeniaga.

6. Mitmesugused muud ülesanded.

a) **Perekonnaseisu puutuvate ja hariduslike dokumentide nõudmine** välismaailt on tegevusaasta jooksul aina suurenenud, tingitult perekonnakirjade korraldamisest, nimede eestitamisest (tegevusaasta lõpupoole) ja Nanseni passi omanikkude hoogsast astumisest Eesti kodakondsusse. Viimatimainitud dokumendid on peaaegu eranditult Nõuk. Liidus. Samuti jätkub dokumentide muretsemine Eestist välisriikide saatkondade ja eraisikute palvel. Dokumentide muretsemise toiminguid on aasta jooksul olnud 1225. Dokumentide legaliseerimisi 760.

b) **Teadete kogumisi ja isikute otsimisi** välismaailt ja Eestist eraisikute ja ametiasutiste palvel on teostatud 30 korral.

c) Diplomaatiline protokoll.

Valitsemise korraldamise seadusega 19. I 1934 määrati kindlaks, et diplomaatilise protokollu juhtimine kuulub Administratiivosakonna ülesannete hulka. See ala, mille jaoks teiste riikide välisministeeriumides on harilikult eriline ametkond (osakond, büroo) ühes tarvilise personaaliga, on meil kõrvalkohustusena pandud ühe või kahe ametniku peale.

Protokolliteenistuse ülesandeks on riigipea, välisministri ja teiste võimukandjate läbikäimise vormilise ja seltskondliku külje korraldamine välisriikide riigipeadega, diplomaatilise korpusega ja teiste välisriikide võimukandjatega ning kõigi sellega ühenduses olevate tseremooniatega juhtimine.

Riigipeade külaskäikudest on märkida Soome Presidendi külaskäik Riigivanemale 18.—20. VIII 1934. Välisriikide välisministreist külastasid Eestit Poola ja Soome välisministrid, kuna Eesti välisminister tegi külaskäigud Varssavi ja Moskva. Muist külastajaist võiks nimetada Poola valitsuse delegatsiooni eesotsas mitmekordse peaministri Slavek'iga, Poola kindralstaabi ülemat Gąsiorowskit ja Rahvasteliidu peasekre-

täri abi Walters'it. Konverentsidest nõudis protokoliteenistuse suuremat kaastegevust kolme Balti riigi välisministrite esimene konverents 30. XI—2. XII 1934.

Peale selle on tulnud lahendada väga mitmesuguseid küsimusi diplomaatilise korpuse läbikäimises meie ametiasutistega, eriti mitmesuguseid maksuvabastuse asju. Eraldi võiks siin nimetada tollivabastuse tunnistuste andmist tegevusaasta jooksul 875 korral.

IV. VÄLISKAUBANDUSE OSAKOND.

1. Töö korraldus. Oma ülesannete täitmisel majandusliikude suhete korraldamisel välisriikidega, väliskaubanduse arendamisel ning majandusliku informatsiooni alal on Väliskaubanduse Osakond selleks keskuseks, kes teostab suhete pidamist välismaadega Eesti välisesinduste kaudu kui ka vahetult nende eesmärkide saavutamiseks, millede taotlemist peavad vajalikuks need asutised Eestis, kellede otseseks ülesandeks Eesti majanduse ning selle mitmesuguste erialade arendamine. Selliselt on Väliskaubanduse Osakonna töö eriti tihedas seoses Majandusministeeriumi tegevusega, kuna Majandusministeeriumi ülesandeks on riigi majapidamise üldjuhtimine, rahanduse, kaubanduse, tööstuse ja mäeasjanduse korraldamine. Samuti on Väliskaubanduse Osakond seotud Põllutööministeeriumi tegevusega, kelle ülesandeks maatulunduse ja kalaasjanduse korraldamine. Kuna möödunud aastal välismaadel valitsenud olukorrad on nõudnud järjest intensiivsemat tegevust Eesti huvide kaitseks, siis on vastavalt tihenened ja suurenenud Väliskaubanduse Osakonna koostöö Majandus- ja Põllutööministeeriumiga kui ka teiste Eesti majandusasutistega. Väliskaubanduse Osakonnal on tulnud järjest enam täita neid ülesandeid, mis tema peale on pannud Majandusministeerium, kui ka kasustada Majandusministeeriumi ja Põllutööministeeriumi kaasabi osakonna poolt algatatud aktsioonide teostamiseks.

2. Majandusliikude suhete korraldamine välisriikidega.

Vastavalt Majandusministri seisukohtadele jätkus kaubanduslepingute sõlmimine käesoleval aruandeaastal neil põhimõtetel, mis leidsid väljendust eelmisel aastal Inglise ja Saksaga sõlmitud leppes. 22. VII 1933 jõustunud Eesti-Inglise kokkulepe oli pandud kehtima ainult aastaks ja kaotas seega kehtivuse 22. VII 1934. Selle kokkuleppe asendamiseks samalaadilise, kuid märksa laiaulatuslikuma kokkuleppega peetud läbirääkimiste tulemusena kirjutati alla 11. VII 1934 Eesti-Briti kaubandus- ja laevanduslepingut täiendav kaubanduslik kokkulepe ja see kokkulepe jõustus 8. IX 1934. Selles kokkuleppes nähakse ette tingimused, millede kohaselt toimub eesti või, munade, peekoni, kartulite, metsasaaduste kui ka mitmete teiste eesti kaupade eksport Inglise ja temas käsitletakse neid soodustusi, mida Eesti võimaldab inglise kaupade ekspordi suurendamiseks Eestisse kui ka Inglise laevanduse huvides.

29. III 1934 sõlmitud Eesti-Saksa kokkulepe jõustus 15. IV 1934 ja jäi kehtima kuni selle aasta lõpuni. See kokkulepe võimaldas Eestil peamiselt jätkata oma põllumajandussaaduste ekspordi Saksasse. Enne selle kokkuleppe kehtivuse lõppemist alustati läbirääkimisi vastava uue ning laiaulatuslikuma kokkuleppe sõlmimiseks; see kirjutati alla 4. I 1935 ja pandi kehtima 14. I 1935.

3. IV 1934 kaotas kehtivuse Eesti-Hispaania kaubandus- ja laevandusleping. Uue lepingu sõlmimiseks alustati läbirääkimisi aprillikuul 1935 ja viidi need lõpule maikuul nn. „*modus vivendi*” ja kliiringlepete allakirjutamisega Madridis.

20. VII 1934 jõustus Eesti-Jaapani kaubanduslik kokkulepe, mis kindlustab kummalegi riigile enamsoodustatud riigi käitluse.

Senisest laiemale alusele rajati Eesti-Leedu kaubandus 6. V 1934 jõustunud Eesti-Leedu kaubanduslepinguga.

1. X 1934 jõustus lisakokkulepe Eesti-Soome kaubandus- ja laevanduslepingule. Selle kokkuleppega kaotati peaaegu täiesti Eesti-Soome vaheline rannakaubandus, kärbiti seniseid soodustusi eesti loomaliha ja õunte ekspordile, saavutati aga eesti teravilja müük Soome suuremas koguses 3 aastaks, samuti ka mõnesuguseid teisi soodustusi Eesti väljaveole. 1934. aasta lõpul kaotas kehtivuse 26. V 1933 jõustunud Eesti-Soome kaubavahetusest tekkivate maksete õiendamise protokoll, mis oli kujunemas ühekihtlase koor-mavaks Eestile.

Eesti ja NSVLiidu vahel oktoobris 1934 Majandusministri poolt Moskvast sõlmitud kokkuleppes nähakse ette teatud kava Eesti ja Vene vahelise kaubanduse arendamiseks. Selle kava kohaselt Vene ostab kaupu Eestist kolme aasta kestel 800 000 kuldrubla ehk umbes 3 miljoni Eesti krooni väärtuses. Eesti import Venest ei või olla suurem, arvatud välja ostud, millega võib tasakaalustada laevade teenistusest ja transiidist saadavad tulud. Kokkulepe võimaldab müüa Venesse eesti tõuloomi, sigu ja veiseid, kuna Venest tuuakse Eestisse mitmesuguseid õlisid, rasvasid ja keemiakaupu.

7. X 1934 sõlmiti Stokholmis kokkulepe, mis määrab eesti liha ekspordi Rootsi.

13. III 1935 kirjutati alla Ankaras Eesti-Türgi kliiringlepe, mis jõustus 28. III 1935. Selles leppes nähakse ette kõigepealt, millises ulatuses Türgis luba-

takse importida Eestis valmistatud pakkimis-, trüki- ning kirjutuspaberit ja pappi, puuvillast lõnga, jämedat linast riiet ja telefoniaparaate. Samuti määratakse kindlaks, mis ulatuses võib vabalt importida Eestisse Türgist pärinevat tubakat, puuvilja jm. kaupu. Uus kokkulepe määrab ka maksimiskorra nende kaupade eest.

26. III 1935 sõlmiti Stokholmis lepe, mille kohaselt Eesti-Rootsi vahelisest kaubandusest tekkivate arvete õiendamine teostub kliiringu kaudu.

27. III 1935 kirjutati alla Varssavis Eesti-Poola Tariifiprotokoll, millega kumbki pool lubab teisele teatud tollialandusi.

Laiaulatuslikuma kokkuleppe sõlmimiseks alustati läbirääkimisi Belgiaga. Astuti samme läbirääkimiste alustamiseks Hollandiga ja P.-A. Ühendriikidega. Vähemaid läbirääkimisi peeti mitmete riikidega ning saavutati ka vähemaid kokkuleppeid. Neist tähtsamaks on kokkulepped Prantsusega.

3. Väliskaubanduse arendamine. Kaubanduslike lepete sõlmimisega saavutati tingimusi, mis võimaldasid Eesti ekspordil püsida ning areneda seal, kus muidu selleks oleks olnud ülepääsemata takistusteks sisseveokeelud, kontingentimised, maksukorraldused. Ainult nende lepete tõttu on võinud püsida ning areneda Eesti eksporditurgudele. Kuid lepetega on saavutatud ka täiesti uusi turustamisvõimalusi eesti saadustele, milledest tähtsamaid elusloomad, liha ja piiritus. Kõrvuti lepete sõlmimisega, mis nõuab järjest enam tööd, kuna kaubanduslikud lepped muutuvad järjest üksikasjalistemaks ning lühikestuselistemaks, on Väliskaubanduse Osakond mitmeti püüdnud kaasa aidata selleks, et tegelikult ka kasutataks lepetega loodud võimalused. Selleks on osakond olnud kõige tihedamas kontaktis Majandusministeeriumiga ja Põllutööministeeriumiga ja nendega koos teinud vajalikku selgitustööd eesti eksporditõrde hulgas ning pidanud nendega alatist kontakti. Mõõdunud aastal Eesti väljaveos esmakordselt esinevad

rukkimüügid, mida teostab Majandusministeerium, toimusid Väliskaubanduse Osakonna kaasabil, samuti kui eesti piirituse müügid. Mõõdunud aastal suurenes eesti kaupade ekspord üldiselt harukordselt, kusjuures mitmed kaubad võitsid juurde uusi turge. Eristat tähelepanu väärrib eesti seemne- ning söögikartulite ekspordi arenemine, mille algatajaks ja esimeste eel- tööde tegijaks on olnud Väliskaubanduse Osakond. Samuti juustu, lihakonservide, kalakauba, soolatud kurkide, viinade ja napside ekspordi suurenemine. Eesti munad leidsid uut turgu Šveitsis ja Hispaanias. Märkima peab ka põlevkivitoodete, kunstsarve ja puusõe väljaveo arenemist ning raadioaparaatide müüki kaugeisse maadesse. Eesti ekspordi arenemisel on tulnud ilmsiks väärnähtusi ja nõrkusi, millede kõrvaldamiseks Väliskaubanduse Osakonnal on tulnud teha pingutusi. Nii on tulnud võidelda korduvalt eesti eksporditõrde omavahelise võistluse vastu välisturgudel, mis on ähvardanud rikkuda seal eesti kaupade hindu. Eriti on aga osakond laiulatuslikult aidanud kaasa ekspordi arenemisele vastava informatsiooni hankimise ning levitamise teel.

4. Majandusliku informatsiooni korraldamine. Kaubanduse ja majandusliku informatsiooni alal Väliskaubanduse Osakond andis välja

1. II 1934—1. II 1935 ajakirja „Väliskaubanduse Osakonna Teated“ kaks korda kuus ilmuva trükitud väljaandena. Sel viisil avaldati 460 teadet 230 leheküljel. 1. II 1935 ilmuvad „Väliskaubanduse Osakonna Teated“ vastaval kokkuleppel Konjunktuurinstituudiga viimase poolt iga nädal väljaantavas ajakirjas „Majandusteated“. Endiselt ei tule avaldamisele teated, mis võiksid huvitada ainult mõnda üksikut ettevõtet või asutist, sest säärased teated antakse edasi kirja või telefoni teel vastavaile huviosalisile.

Sel viisil on antud edasi suur kogu kõige mitmekeisemaid teateid, milledest suurema osa moodustavad andmed, mida ettevõtetel palunud Väliskaubanduse Osakonnalt oma toodete turustamisvõimaluste selgitamiseks välismaal.

V. VÄLISESINDUSED.

1. Kutseesindused. Välisesinduste tegevust ei saa vaadelda lahus Välisministeeriumi keskasutise tegevusest, kuna viimane oma ülesandeid teostab peamiselt välisesinduste kaudu ja kaasabil. Seetõttu on raske käsitleda iga välisesinduse tegevust üksikasjaliselt. Keskasutisse jõudnud aruandest nähtub, et välisesinduste töö on kõikjal suurenenud, kusjuures suurenemine on tingitud peamiselt majanduslike küsimuste korraldamise vajadusest. Keeldude ja kitsenduste kehtimapanek kaubavahetuse alal, kontingentide sisseseadmine ja üleminek üldise ning takistamata kaubavahetuse põhimõttelt kompensatsiooni- või üksiktehingu põhimõttele on toonud välisesindustele juurde palju uut ning vastutusrikast tööd, mida välisesindustel tuleb täita viimse võimaluseni

kärbitud koosseisudega. Vaatamata sellele on välisesindused seisnud oma ülesannete kõrgusel ja täitnud kõiki nende peale pandud ülesandeid ning korduvalt näidanud suurt algatusvõimet majanduslike vahetõrde elustamisel ja arendamisel. Nii on mitmel pool loodud kaubanduskodasid, korraldatud näitusi, propageeritud eesti kaupad jm., mis ei ole jätnud mõju avaldamata ka eesti kaupade soodsamate paigutusvõimaluste leidmisel. Kui võrrelda teiste riikide välisesindustega, kel suured ametnikkude koosseisud ja suuremaid ainelisi võimalusi tegevuse arendamiseks, on meil küllalt põhjust kriipsutada alla meie välisesindustele ennastalgavat ning rasket tööd eriti just majandussuhete korraldamise ja süvendamise alal.

2. Aukonsullid. Kuigi meil on praegu juba üle 130 aukonsuli, ei ole nende võrk veel lõplikult kujunenud välja. Väliskaubanduse huvides, Eesti kodanikkude huvide kaitseks ja eestlaskonna toetamiseks ning abistamiseks välismaal on ministeerium lugenud tarvilikuks aukonsulaatide võrku veelgi suurendada, mis toimub järk-järgult sedavõrd, kui õnnestub leida sobivaid kandidaate. Nii on juba valminud kavad ja peetud läbirääkimisi konsulaaresinduste loomise kohta Lõuna-Ameerikas, Lõuna-Aafrikas, samuti üksikuis Euroopa riikides ning Balkanil.

Olemasolevas konsulaarvõrgus võeti tegevusaasta jooksul ette rida ümberkorraldusi. Avati uued aukon-

sulaadid Brüsselis (Belgia), Sao-Paulos (Brasiilia), Reykjavikis (Island), Dairenis (Jaapan), Amsterdamis (Holland), Lübeckis (Saksa) ja Koldingis (Taani). Oslo peakonsulaadi juurde nimetati asekonsul. Vahe-tati aukonsuleid Marseille's, Harbiinis ja Lyonis. Likvideeriti aukonsulaadid Amsterdamis, Charles-tonis, Norfolkis ja Veracruz'is. Vakantseks jäid aukonsulite ametist lahkumise tõttu aukonsulaadid Rio de Janeiros, Sydneys ja Brnos, milliste kohtade uuesti täitmiseks on peetud läbirääkimisi sobivate kandidaatide leidmiseks.

Aukonsulite palgal töötavaist eestlasist konsu-laarsekretäride arv suurenes ühe võrra, kes töötab Brüsselis.

RIIKLIKUD ETTEVÕTTED.

PIKALAENU PANK.

1. Tegevuse areng 1934. a. pank jätkas 1927. a. raha- ja pangareformiga tema peale pandud ülesannete täitmist Eesti rahanduse ja panganduse süsteemis.

16. XII 1927 vastuvõetud panga põhikirjas tuli võtta ette eelnenud kuue aasta tegevuse kestel ilmnenuid tarviduste kohaselt mõned muudatused, ja nimelt:

1) Riigikogu poolt 19. I 1934 vastuvõetud seaduse põhjal suurendati panga õigust — anda välja oma võlakirju tähtajaga kuni 5 aastat (põhik. § 61 p. 3).

2) Riigivanema poolt 20. VI 1934 antud dekreedil põhjal anti Pikalaenu Pangale võimalus rahvamajanduslikult tähtsail juhtumel võtta enese peale vastutus teiste krediitasutiste kohustuste eest ja abistada neid laenu andmisega eritingimusil. Seda õigust pangal 1934. a. ei tulnud kasutada, sest usalduskriisi möödudes pole ilmnenuid abistamisaktsiooni vajavaid ootamatusi pankade tegevuses. Sama põhikirja muudatuse alusel kuuluvad lahendamisele varemantud vastutused. Selle dekreediga muudeti veel rida teisi põhikirja paragrahve, millel peamiselt tehniline tähtsus.

Krediitasutiste seaduse muudatusega (RT 55 — 1934) anti Majandusministrile õigus panna pankade likvidatsioon teiste krediitasutiste peale. Selle seaduse põhjal on mõnede maksujõuetuks tunnustatud pankade likvidatsioon või selle lõpetamine pandud Pikalaenu Panga peale (Sakala Pank ja Harju Pank).

2. Laenud. Pank on püüdnud 1934. a. kestel rahuldada võimalikult kõiki põhikirja nõuetele vastavaid laenusoove ja korraldada ümber praegusi laene võimaluste piires. Aasta kestel on tasutud panga arvel olevaid laene 3 574,9 tuhat *kr* ja antud välja laene 2 732,1 tuhat *kr*. Sellega on panga laenuportfelli seis vähenenud 842,8 tuhat *kr* võrra, mille peamine põhjus oli põllumajanduslike laenu ümberlaenustamine (RT 46 — 1933 ja 73 — 1934), millega langesid põllumajandusele ja pangandusele antud laenu seisud. Kuid arvestades seda, et tasumiste hulgas on ka nende ümberlaenustamisel laenu kattes vastuvõetud asunduskapitali 4%-lised võlakirju ca 742,4 tuhat *kr* väärtuses, siis nähtub eelpooltoodud arvudest, et uusi laene anti välja ligikaudu samal määral, kui tasuti endisi laene rahas.

Panga arvel antud laenu seis oli 31. XII 1934 majandusalade järgi (tuh. *kr*):

tööstusele	5 822,9
põllum. tööstusele	305,7
põllumajandusele	637,3
ehitustegevusele	1 164,3
laevandusele	950,6
omavalits. ja muud alad	6 087,2
	<hr/>
	14 968,0
	<hr/>

Majanduselu üldise elavnemise ja sissetulekute tõusu tõttu on teataval määral paranenud laenuvõtjate seisukord. Laene tasuti enam-vähem kohaselt ja sundsissenõudmisi tuli toimetada vähemal määral kui eelmisel aastal. Olukorra ja võimaluste kohaselt korraldati üksikuid laene ümber pikemaajalisiks või võimaldati uut laenu endiste kohustiste tasumiseks.

3. Erikapitalide ja fondide valitsemise.

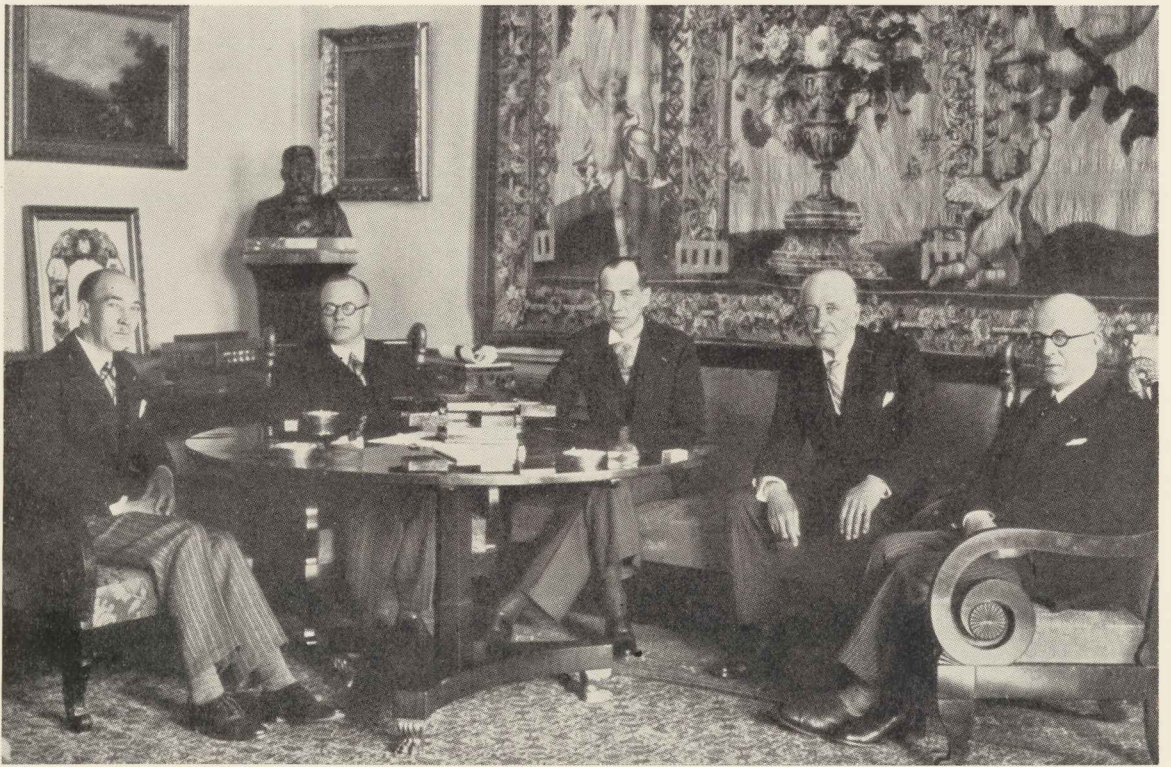
Võõral arvel (panga vastutuse ja riisikota) valitseda olevaid laene, fonde ja kapitali on kolme liiki: a) Eesti Pangast raha- ja pangareformi puhul üleantud laenu (end. „A” liik), b) eriseaduste ja määruste kohaselt Vabariigi Valitsuse poolt valitsemisele antud ja c) Maatulunduskapital (RT 58 — 1930).

Eesti Panga poolt üleantud laenu likvidatsioon jätkus. Aasta kestel langes end. „A” liigi laenu seis 10 451,2 tuhat *kr* 9 396,7 tuhat *kr*. Vähenemine toimus kohustiste tasumise, mõne laenu panga arvele ülevõtmise ja varade üleandmise (Kopli Kinnisvara-valitsusele — RT 61 — 1934 end. Vene-Balti Tehaste varad) läbi.

Vabariigi Valitsuse poolt valitsemisele antud laenu, fondide ja erikapitalide seis oli 31. XII 1934 (tuh. *kr*):

fondid	39 484,3	3 733,1
laenu	38 228,4	3 155,3

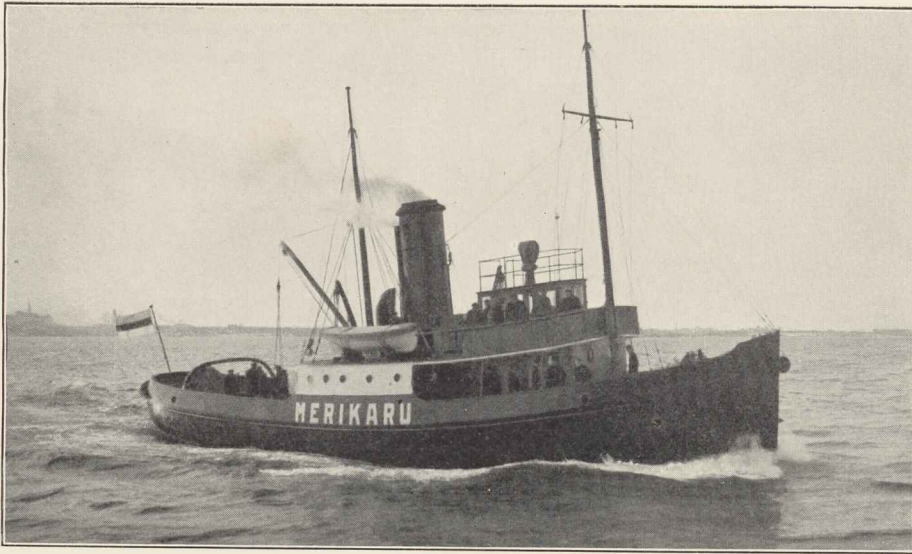
Suurenemise tingis peamiselt panga valitsemisele üleantud Riigimõisade tegevuskapital.

Välisminister J. Seljamaa visiit Poola president J. Moscicki'le Varssavis.

Välisminister J. Seljamaa saabumine Moskva.

*J/m. „Merikaru“,
ehitatud Riigi
Sadamatehases.*

*Veeteede Valitsuse
350-tonnise
nettomahuga tank-
laev põlevkivi
veoks välis-
maale.*

*Põlevkivi-bituu-
menist tänava-
katte valmista-
mine Tallinnas.*

Maatulunduskapitali laenud alade järgi olid 31. XII 1934 (tuh. *kr*):

piimaühinguile	2 581,5
eksporttapamajadele	869,3
põllum. kutsekoolidele ja katsejaam.	466,2
Põllutöoministeeriumile	1 320,0
kalandusele	154,8
muud	340,2
	<hr/>
	5 732,0
	<hr/>

Laenude andmiseks on (peamiselt lühiajaline laen Põllutöoministeeriumile) kasustatud ka laenatud raha (emiteeritud Majandusministeeriumi erivõlakirju 1 970 tuh. *kr*). Suuremat majanduslikku tähtsust maatulunduskapitali finantseerimistest omavad laenud põllumajanduslikele tööstusettevõtetele (piimatalitused, eksporttapamad), kelle tegevust antud soodustused (madal intress, pikaajaline tasumiskava jm.) on märksa

kergendanud. Nõrgemate piimaühingute kohta on kavatsusel ulatusliku saneerimisoperatsiooni teostamine.

4. Tulemused. Panga tulud väärtpapereist, laenude intressidest, komisjonidest ja muud olid 1934. a. 1 664,8 tuh. *kr*. Kulud (ärikulud, makstud intressid, kupongid ja komisjonid, amortisatsioon jm.) olid 1 130,7 tuh. *kr*.

Puhaskasust 534,1 tuh. *kr* on palutud tagavara-kapitali täienduseks 130,0 tuh. *kr*, kuna riigituludesse kandmisele kuuluks 404,1 tuh. *kr*.

Riigi rahalised tulud olid Pikalaenu Panga 1934. a. tegevusest puhaskasuna, võlakirjade intressidena jm. — 1 013,9 tuh. *kr* (eelmisel aastal — 1 271,5 tuh. *kr*).

Tulude vähenemise põhjusena tuleb nimetada kokkuleppe-protsendi määra alandamist 7-le (eelmisel aastal 8%) ja osa võlgade ümberlaenustamist, mille järgi saadi tunduvalt vähem tulu. Üldiselt on panga seisukord aasta kestel tugevnenud.

EESTI MAAPANK.

1. Ümberlaenustamine ja panga pantlaenud.

Põllumajanduse lühiajalise võlakooormise ümberkujundamine ümberlaenustamise teel talundite kandejõu kohaseks pikaajaliseks laenuks osutus oma tähtsusest kandvamaks osaks Eesti Maapanga 1934. a. tegevuses. Lisaks 4 850-le ümberlaenustamisavaldusele, mis pangale esitati 1933. a., tuli 1934. aastal juurde veel 3 602-lt talupidajalt ümberlaenustamise soove. Seda võimaldas esiteks Põllumajanduse võlgade ümberlaenustamise seaduse teostamise määruse muutmise määrus 13. I 1934, mille tagajärjel ümberlaenustamispalvete sisseandmise tähtaega pikendati kuni 1. IV, ning teiseks Põllumajanduse võlgade ümberlaenustamise ja pikendamise seaduse alusel 31. VIII 1934 esines 1 473 talupidajat uute avaldustega oma võlgade korraldamiseks.

Seega osutus põllumajanduse võlgade ümberlaenustamise aktsiooni laiendamine ümberlaenustamise ja pikendamise seaduse kaudu ka suurema võlakooormisega talundite kohta tegelikult täiesti põhjendatuks. Et elujõulistele, kuid suurema võlakooormisega talundeile on otstarbekohane võimaldada võlgade ümberlaenustamist, selgus ümberlaenustamise teostamisel varsti. 8. VIII 1934 esitas Eesti Maapank valitsusasutistele konkreetse eelnõu ülevõlstatud talundite võlgade ümberlaenustamiseks.

Kuid ümberlaenustamine üksi ei lahenda põllumajanduse krediidi küsimust lõplikult. Eesti Maapank on asunud seisukohale, et edaspidine põllumajanduse riikliku krediidi olude korraldamine, laenuitingimuste ja laenutamisaluste ühtlustamine on tarvilik. Samuti tuleb paratamatult asuda kapitalituru sissetöötamisele ja põllumajandusele laiemate krediidi-võimaluste loomisele. Küsimuse lahendamiseks alustas Eesti Maapank 1934. a. sellekohaseid eeltöid.

Võib kinnitada, et pank suutis anda ümberlaenustamise teostamisele tarviliku kiiruse. 7 515-st ümberlaenustamisavaldusest, mis vastasid seaduslikele vorminõudele, oli 1934. a. lõpuks vaadatud läbi 5 584 asja. Sellest arvust langeb 1933. a. tegevusele 1 651 asja ja 1934. a. tegevusele 3 933 asja. Ümberlaenustamise teostamisel omab erilist tähtsust ümberlaenustatava talundi hindamine ja seepärast toimetab pank talundite hindamist kaugelt enamal jaol juhtudel kohapealse ülevaatuse abil. 1934. a. toimetab pank ühenduses ümberlaenustamisega 2 000 kohapealset talundi hindamist.

Võrdlemisi laiaulatuseliku ümberlaenustamisaktsiooni kiire teostamise vajadus, vaatamata kasvanud töökoormisele (suurenenud kohapealsete erihindamiste vajadus, keerulisemad toimingud asjaajamisel), ei pidurdanud siiski panga tegevuse üldist arenemist. Tegevuse ulatus pantlaenude andmisel püsib enam-vähem eelmise aasta tasemel, kusjuures on märgata, et kriisiaja pärandusena püsib laenuõudmine sihtlaenudena antavate panga pantlaenude järgi madalana, milline asjaolu mõjustab ka panga tegevuse ulatust pantlaenude andmisel. 1934. a. esitati 197 sooviavaldist sihtlaenude saamiseks, eelmisel aastal 303.

1934. a. väljaantud pantlaenud jagunevad järgmiselt:

Elumaja ehitamiseks	74 laenu	38 500 <i>kr</i>
Lauda ja kõrvalhoonete ehitamiseks	39 „	19 750 „
Maaparanduseks	2 „	1 150 „
Võlgade tasumiseks väljaspool ümberlaenustamist	69 „	50 050 „
	<hr/>	
	Kokku 184 laenu	109 450 <i>kr</i>

40 varem väljaantud 5 aasta kestusega III seeria pantlaenu, kogusummas 45 850 *kr*, määrati ümber uuteks laenudeks. Ümberlaenustuslaene anti välja 2 085, kogusummas 3 971 750 *kr*.

Üldse sai Eesti Maapangast pant- ja ümberlaenustuslaenu 1934. a. 2 284 talupidajat, nende hulgas oli 756 neid, kes juba varem pantlaene saanud, seega tuli juurde uusi laenusajaid 1 528. Neist on 819 ostutalupidajat ja 709 asundus- ning muu talu pidajat. Pant- ja ümberlaenustuslaenude kindlustuseks panditi 1 573 talundit — majapidamisühikut, kogupindalaga 48 087 *ha*, väärtusega panga hindel 3 419 000 *kr*.

Laenude ennetähtaegse tagasimaksmisega, laenu tasumisega laenu kestuse lõppedes ja oksjonil teostunud müükidega vabanes 1934. a. pangale panditud talundeist 81 ühikut ja seega jäi pant- ning ümberlaenustuslaenude kindlustisena pandituks 7 930 talundit pindalaga 314 139 *ha*, sellest tulundusmaad 296 346 *ha*. Panditud maa väärtus oli panga hindel 27 255 000 *kr*. Seega moodustab 31. XII 1934 väljasolevate pant- ja ümberlaenustuslaenude saldo koos võlguolevate tähtajaliste maksudega 47,4% pandi väärtusest.

Teatav tõus põllumajanduse kandevõimes, mida tuleb hinnata niihästi majandusliku üldolundi paranemise kui ka laenuolude alal teostatud soodustuste tulemusena, on tõstnud laenude tagasimaksmist. 1934. a. laekus laenude tähtajalisi makse 60,2%, eelmisel aastal 59,9%. Paranenud laekumise tagajärjel vähenes panga poolt oksjonile määratud kohustisi tarvilisel määral mittetäitnud talundite arv. Oksjoneid peeti 1934. a. ainult kevadisel hooajal. (Oksjonite määramine sügisesele hooajale näib olevat ebasoovitav, kuna põllusaagi realiseerimine sügisel toimub halvemais tingimuses kui hiljem.)

Oksjonile määratud talundite arv:

	1934. a.	1933. a.
a) Panga põhikirja alusel . . .	240	456
b) Panga nõudel kohtupristaveilt 187	—	—
Kokku	427	456

Oksjonil müüdid talundid:

a) Panga enda poolt toimetatud oksjoneil	22	60
b) Kohtupristaveilt Panga nõudel toimetatud oksjoneil	14	—
Kokku	36	60

2. Erikapitalid ja -fondid.

Asunduskapital. Tegevuse ulatus erikapitalide ja -fondide alal püsis tegevusaastal enam-vähem eelmise aasta piirides, näidates sealjuures teatud suurenemist, peamiselt asunduskapitali ehituslaenude (asunikude ehituslaen) ja riigi tööstusettevõtete, ärikohtade ja viljapuuadade ostuvõla juures.

1934. a. asunduskapitalist antud laenud:

	1934. a. Kr.	Rohkem + või vähem — kui 1933. a. Kr.
Asunikude ehituslaen	556 000	+30 000
Maa-elukorterite ehitus- laen	49 000	+23 000
Ehitusmetsalaen	9 000	—2 000
Inventarilaen	16 000	+16 000
Asunduslaen	46 000	+6 000
Rahvamajade ehituslaen	39 000	+38 000
Kokku laenud asundus- kapitalist	715 000	+111 000

Pangale valitsemiseks juurdetulnud ostumüügi-
lepingute järgi arvestati 1934. a. **asunduskapitali ostu-
võlgu** kogusummas 5 674 000 *kr*, seega rohkem eel-
misest aastast 253 000 *kr*.

1934. a. pangale valitsemiseks tulnud asundus-
kapitali ostuvõlad:

	Kr.	Rohkem + või vähem — kui 1933. a. Kr.
Päraldiste ostuvõlg	1 106 000	+12 000
Maaostuvõlga	3 248 000	—164 000
Tagasiantud maadele kinnistatud võlg	1 000	+1 000
Maadele kinnistatud rent	152 000	+49 000
Riigi tööstusettevõtete, ärikohtade ja vilja- puuaedade ostuvõlg	1 162 000	+351 000
Inventari ostuvõlg	5 000	+2 000
Kokku asunduskapitali ostuvõlad	5 674 000	+251 000

Asunduskapitali seis 1. I 1934 62 280 360,23 *kr*
Tegevusaastal arvestatud juurde asunduskapitalile 9 318 514,57 „
Sama aja jooksul kantud maha asunduskapitali eelarve § 1, 2, 4, 6, 7 alusel tehtud väljamakse ja Oma-val. ning üldkasulikkude organisatsioonide maaga varustamise seaduse põhjal tehtud kustutused 4 754 186,36 „

Asunduskapitali seis 31. XII 1934 66 844 688,44 *kr*

Kuigi asunduskapitali 1934. a. eelarve kujunes suuremaks kui eelmise aasta oma, laekus see ometi täielikult. Arvates maha erakorralise iseloomuga ülekanded ja tulud, laekus 1934. a. asunduskapitali 5 579 000 *kr*, seega 105,4% eelarvest. Rahas laekus 4 316 000 *kr* ehk 81,5% eelarvest, pantkirjades laekus 1 263 000 *kr* ehk 23,9% eelarvest. 1934. a. tasuti pantkirjadega maakohal lasuvaid riiklikke laene ja ostuvõlga 160 000 *kr* võrra või 11,3% vähem kui 1933. a. Pantkirjadega kustutati enne tähtaega maaostuvõlga 310 000 *kr*, liidetud laenu 954 000 *kr*.

Maaparanduslaenu-fond. Kuna kehtiv Maaparanduslaenu-fondi määrus 1930. a-st ei võimaldanud

enam teostada laenuandmist sääraselt, nagu see oleks kõige otstarbekohasem niihästi rahvamajanduslikest kui ka pangatehnilisist seisukohtadest väljudes, pidas Eesti Maapank tarvilikuks algatada Maaparanduslaenufondi määruse muutmist. 9. II 1934 esitas pank valitsusasutistele vastava eelnõu. Muudetud Maaparanduslaenufondi määrus kergendab laenuaamist eeskätt uudismaade ülesharimisel.

1934. a. anti maaparanduslaenu-fondist uusi laene maaparandamiseks üldse 88 000 *kr.* Suurem osa maaparanduslaenust on antud pikema aja peale, nagu selgub järgnevast liigitusest.

1934. a. määratud maaparanduslaenud (% kogusummas):

kestusega 10 aastat	—	13,0%
„ 15 „	—	8,4%
„ 20 „	—	56,2%
„ 36 „	—	22,4%

Asunikude ehitusmetsa ostuvõlga tuli valitsemiseks juurde 60 000 *kr.*

2. Laenude liitmine. Põllutööstusministeeriumilt saadi 1934. a. jooksul laenude liitmise teadaandeid 6 647. Kuni 1934. a. lõpuni oli saadud üldse 61 194 teadaannet.

Laenude liitmist teostati tegevusaastal 7 206 juhul, seega 1 709 liitmise võrra rohkem kui 1933. a. Üldse teostati liitmisi 52 699.

Kuni 31. XII 1934 liidetud laenusummas 36 630 000 *kr* oli laene 18 509 000 *kr*, ostuvõlgu 18 121 000 *kr.*

1934. a. tuli juurde 8 748 pikaajalaenu arvet, kogusummaga 8 253 000 *kr*, milles on 5 232 liidetud

laenu arvet, kogusummas 3 843 000 *kr* ja 8 491 maaostuvõla arvet, kogusummas 4 410 000 *kr.*

Riikliku pikaajalaenu arveid oli pangal valitsemiseks 31. XII 1934 — 51 462.

Asudes seisukohal, et talundel lasuv võlakoormis peaks olema vastav talundite kandejõule, võttis Eesti Maapank 1934. a. lähemale kaalumisele küsimuse, et põllumajanduslikud riiklikud laenud (mis moodustavad peamiselt asutalude võlakoormise) muudetakse peale ajutise soodustusaja lõppemist 1. VI 1935 lõplikult 2%-listeks. Selle kõrval tunnustas pank tarvilikuks talunditel lasuvate mitmesuguste riiklikkude laenude tingimuste ühtlustamise. Väljatöötatud seisukohad Riigimaade põliseks tarvitamiseks ja omandamiseks andmise seaduse ja laenude liitmise seaduse vastava muutmise suhtes esitas Eesti Maapank valitsusasutistele 1934. a.

Riigitööstusettevõttele ja ärikohtadel lasuvate riiklikkude võlgade küsimuses osutus tarvilikuks tuua lahendust. Eesti Maapanga poolt toimetatud kohapealseist ülevaatusist selgus, et suurel hulgal tööstusettevõttena või ärikohana müüdud kohal puudub tööstuslik või äriline iseloom kas vananenud ja puuduliku sisseseade, ebasoodsa asendi, ebakohaste ruumide tõttu või mõnel muul asjaolul, mille tagajärjel puuduvad väljavaated, et koht võiks edaspidigi omada ärilist iseloomu. Kohta kasustatakse kas põllumajandusliku majapidamisena või eluaseme kohana. Arvestades tegelikku olukorda, pidas Eesti Maapank tarvilikuks, et säärase kohtade riiklik võlakoormis kohandataks majapidamise kande võimele. Ka siin esines pank asjaalgatajana vastavate ettepanekutega valitsusasutistele.

RIIGI PÕLEVKIVITÖÖSTUS.

1. Üldine olukord Eesti põlevkivitööstuses.

Eesti põlevkivitööstuses võis 1934. a. konstateerida erilist elavnemist ja läbikäikude suurenemist, mille tõttu see aasta kujunes põlevkivitööstuses oma toodangu suuruselt rekordaastaks. Põlevkivi tootsid 1934. a. neli sel alal töötavat ettevõtet, kokku 588 958 *t* ja põlevkivi toorõli toodeti kolme ettevõtte poolt kokku 46 876 *t*. Ümbertöötamiseks antud põlevkivi kogus oli 1934. a. ca 243 000 *t* eelmise aasta ca 200 000 *t* vastu, seega suurenenud ca 43 000 *t* ehk ca 21,5% võrra. Sellest nähtub, et põlevkivitööstuse suurenemine on toimunud nii õlitööstuse kui ka kütte-põlevkivi tarvitamise laiendamise tõttu 1934. a. Suhteliselt ületab aga õlitööstuse suurenemine põlevkivitööstuse oma ja seda viimaseil aastail järjekindlalt. Nii tõuseb õlitööstuse osatähtsus aasta-aastalt, kuna õlitööstuse mitmekesiste saaduste hulk võidab järjest enesele uusi tarvitamisalasid ja turge. Ka toorõli mugavalt ja kergelt käsitatava kütteõlina on välja tõrjumas põlevkivi, vaatamata sellele, et õliküte on praeguste õlihindade juures

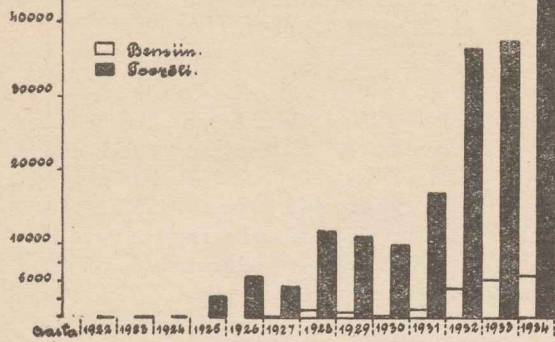
põlevkivikuttest kallim. Õlitööstuse laienedes ja õlihindade alanedes muutub kütteõli kättesaadavaks ka teisi küttaaineid tarvitajale ja suurendab seega õlitarvitust. Põlevkivikutte laiendamist võib viimaseil aastail märkida väiketööstustes, kus kütte odavusele pannakse erilist rõhku.

2. Riigi Põlevkivitööstuse toodang ja selle kasustamine ning mahutamine 1934. a.

Riigi Põlevkivitööstus tootis 1934. a. 237 400 *t* põlevkivi, milline arv ületab eelarves ettenähtud koguse 7 400 *t* võrra ja eelmise aasta toodangu arvu 28 090 *t* võrra. Põlevkivi müük, omatarvitus ja oma vabrikus õlideks ajamine oli kokku 230 006 *t*, mis eelmise aasta vastavast arvust ca 38 000 *t* võrra suurem. Suuremaks põlevkivitarvitajaks oli Riigi Raudteevalitsus, kes ostis 65 560 *t* põlevkivi. Raudteevalitsuse põlevkivitarvitus on aga aasta-aastalt vähenenud õliküttele ülemineku tõttu. Enne õliküttele üleminekut tarvitas raudtee põlevkivi tunduvalt rohkem, näit. 1929. a. ostis Raudteevalitsus Riigi Põlevkivitööstuselt põlevkivi 167 011 *t*.

Tonnid Bensiini ja toorõli kogutoodang Eestis.

(Majandusministeeriumi andmel).

Riigi Põlevkivitööstuse õlivabrikud töötasid 1934. a. maksimaalse koormisega. Toorõlivabrik töötas aasta kestel 62 524 t põlevkivi, saades sellest 11 031 t toorõli. Toorõlist ümbertöötamisel saadi järgmisi koguselt suuremaidprodukte:

bensiini	940 tonni
mootorpetrooleumi	490 „
mootor- ja diiselnafat	383 „
raskeõli	605 „
immutusõli	2 240 „
estobituumeni	2 938 „
estokarbolineumi	197 „
katuselakki	685 „
asfalt-mastiks	126 „

Õlitööstuse maksimaalse koormisega töötamine oli võimalik õlisaaduste turu mahu laienemise tõttu, milline laienemine kestab pidevalt. Nii on Riigi Põlevkivitööstus turustanud õlisaadusi viimasel kuuel aastal järgmiselt:

1929. aastal —	6 957 tonni
1930. „ —	8 075 „
1931. „ —	7 825 „
1932. „ —	6 059 „
1933. „ —	10 627 „
1934. „ —	12 108 „

Viimaseil aastail on õlisaaduste müügi suurenemisega õlisaaduste laoseisud jäänud väga väikeseks, mistõttu mitme saaduse propagandat ja turustamise laienemist tegevusaastal ei saadud võtta ette ja ei suudetud isegi täiel määral rahuldada kõiki seniseid tarvitajaid.

Õlisaaduste ekspordi alal on Riigi Põlevkivitööstus saavutanud tunduvat edu. Riigi Põlevkivitööstuse õlisaadusi eksporditi 1934. a. 4 465 t, eelmise aasta 3 572 t vastu. Seega on 1934. a. suurendatud õlisaaduste paigutamist välisurgudele ca 900 t võrra, vaatamata maailma õlituru ebasoodsale konjunktuurile ja mitmesuguseile sisseveo-kitsendusele välismaal. Põlevkivibensiini ekspordi alal täitis Riigi Põlevkivitööstus Eesti-Läti kaubalepingus ettenähtud 2 300 t bensiini tollivabast kontingendist temale antud osa 575 t täielikult. Peale selle alustati Riigi Põlevkivitööstuse poolt ka bensiini ekspordi Soome.

3. Tegevuse tulemused ja arvete seis.

1934. a. kulude ja tulude aruande järgi on:

põlevkivitööstuse üldkasu	243 930 kr
õlitööstuse üldkasu	294 528 „
kõrvaltööstused, kinnisvara ekspl., saadud %/ ja muud	62 308 „

Kokku 600 766 kr

Kulud 480 617 „

Puhaskasu: 120 149 kr

Kulude osas on suuremaks tööstuse varade amortisatsioonisumma 233 098,49 kr suuruses.

Peab veel märkima, et aasta jooksul on Teenistustasude vähendamise määruse alusel riigikassale makstud tööstuse ametnikele ja kuuteenijaile väljakirjutatud ning tööstuse arvele kantud palkadest täiendava riigimaksuna 18 049 kr. Lisandades selle summa kulude ja tulude aruandes olevale riigi- ja omavalitsusmaksude summale — 69 294 kr-le ja kontsessiooni maksule — 17 805 kr-le, on Riigi Põlevkivitööstuse poolt 1934. a. makstud otseseid riigimakse 105 147 kr.

Arvete seis 31. XII 1934 on tasakaalus 6 767 849 kr eelmise aasta 6 483 482 kr vastu.

Aktivavarade mahutamine 31. XII 1934. a. arvete seisus on järgmine:

põhivarad 4 980 534 kr ehk 73,6% (31. XII 1933 — 75,9%),
talitusvarad 1 787 311 kr ehk 26,4% (31. XII 1933 — 24,1%).

Arvete seisu passiva üldsumma jaguneb järgmiselt: omakapitalid 6 574 053 kr ehk 97,1% (31. XII 1933 — 96,4%),

võõrkapitalid 193 796 kr ehk 2,9% (31. XII 1933 — 3,6%).

Väärrib märkimist tööstuse erikapitalide suurenemine 1. I 1934 2 734 466 kr-lt aasta lõpuks 2 995 956 kr-le, s. o. 261 489 kr ehk 9,6% võrra.

Tööstuse erikapitalide hulgas on ka pensionikapital 71 490 kr suuruses, millest Riigi Põlevkivitööstuse tööliste makstakse vanaduse ja töövõimetuse korral toetust. See kapital asutati juba 1926. a. ja seda täiendatakse igal aastal eelarve korras. 1934. a. töötati lõplikult välja ja kinnitati Vabariigi Valitsuse poolt 30. I 1935 selle kapitali kasutamise ja valitsemise juhtnõõrid. Riigi Põlevkivitööstus on siin enesele võtnud juurde kohustuse, mida vastavil eratööstusil ei ole. Senini on Riigi Põlevkivitööstuse poolt makstud sellest kapitalist tööliste ühekordseid toetusi ja pensione:

1927. aastal	1 277 kr
1928. „	1 931 „
1929. „	2 464 „
1930. „	3 152 „
1931. „	5 662 „
1932. „	7 297 „
1933. „	8 595 „
1934. „	9 248 „

Kokku 39 626 kr

Väljaandes „Valitsusasutiste tegevus 1918—1934“ lk. 319 toodud tabeli „Riigi Põlevkivitööstus arvudes 1918—33“ täienduseks oleks märkida vastavad arvud ka 1934. a. kohta järgmiselt:

Kapitalid (kroonides):	1934
Põhikapital	3 500 000
Tööstuse laiendamise kapital	438 146
Tagavarakapital	132 614
Amortisatsioonikapital	2 294 370
Tööliste olukorra parandamise kapital	59 335
Pensionikapital	71 490
Kokku	6 495 955
Äri seis	6 767 849

Kapitalide mahutus:	
Kinnisvara	3 808 848
Vallasvara	872 979
Valmiskaup } põlevkivi	119 348
ladudes } ja õlisaadusi	380 524
Tööstusmaterjale	125 208
Kaevanduse ettevalmist. tööd	193 206
Puhaskasu	120 149
Riigikassale makstud kontsessioonimaks ja puhaskasu osa	53 840
Riigile ja omavalits. makstud makse	69 293
Põlevkivitoodang tonnides	237 400
Põlevkivi müük ja omatarvitus tonnides	230 006
Toorõli toodang tonnides	11 031
Müüdud kauba eest saadud	1 814 029
Makstud palkade kogusumma	623 256
Keskmine tööliste arv	968

4. Tööstuse tegevuse laiendamine.

Arvestades üldist olukorda põlevkivitööstuses ja õlisaaduste turumahtu sisemaal ja ekspordivõimalusi välisturgudele, on paratamatult vajalikuks osutunud õlitööstuse laiendamine. Selleks hakati ettevalmistusi tegema juba 1933. a. ja võeti 1934. a. töökavasse jõujaama laiendamise ja õlitööstuse laiendamise kavade väljatöötamine.

1934. a. teostati jõujaama laiendamine katlamaja juurdeehitise ja uue täiendava katla ülesseadmise teel. Samuti töötati välja 1934. a. jooksul õlitööstuse laiendamise kavad, mille alusel ehitatakse juurde uus toorõlivabrik läbilaskega 300 t põlevkivi päevas, mille järgi õlitoodang võib suurendada 150% võrra. Bensiinitööstust täiendatakse krakkvabriku laiendamise ja gaasbeniini valmistamise sisseseade ehitamisega. Kõik laiendamiskavad on kiidetud heaks tööstuse nõukogu poolt ja Vab. Val. poolt 8. XI 1935 kinnitatud.

Tööstuse laiendamise ettenähtud ulatuses maksub ca 700 000 kr ja teostatakse 1935. a. jooksul. Vajalik kapital on Riigi Põlevkivitööstusel enesel olemas.

RIIGI TURBATÖÖSTUS.

Tegutsedes riigi ärilise ettevõtte vahetus ühenduses kogu meie majanduseluga, Riigi Turbatööstus onenes ka vaadeldaval aastal täiel määral meie majanduse üldolustikust. Viimase aasta teisel poolel ilmnenu paranemine on kajastunud ka Riigi Turbatööstuse tegevuses, mida üldiselt võib pidada rahuldavaks ja edukaks eriti elektri ja alusturba müügi alal. Tööstuse üksikuid alasid vaadeldes on tegevuse tulemused järgmised:

- 1. Turbatööstused.** Ellamaa tööstuses tegutses 9 masinat ja Arukülas 3, kokku 12. Mõlemas tööstuses kokku valmistati 106 000 m³ kütturevast ehk 20% enam kui oli eelarves. Sellest tarvitas Ellamaa jõujaam 35 500 m³, ostjaile müüdi ja läks muiks otstarbeiks 59 500 m³, kokku realiseeriti ca 95 000 m³ kütturevast. Võrreldes eelmise aastaga on realiseerimine veidi vähenenud (3 000 m³ ehk 3% võrra) ja seda just müügi vähenemise tõttu peamiselt aasta esimesel veerandil.

Küttureva müügi vähenemise põhjuseks oli pehme talv, raudtee veotariifide kõrgendamine turba-veo alal võrreldes küttepau ja põlevkivi veotariifidega, kivisõehinna langus ühenduses sisseveotolli alandamise ja sellest tingitud sõe sisseveo suurenemisega ning saepuru ja muude puujätiste suuremaviisiline turustamine Tallinnas ühenduses nende ainete suureneva kogusega ja hindade langusega. Ka ei jätnud oma mõju avaldamata aasta alul valitsenud selgusetu ja ärev olukord.

Alusturvast müüdi 4 200 palli, sellest siseturul ca 3 000 palli, seega ca 800 palli enam kui eelmisel aastal. Alusturba müük siseturul tõuseb aasta-aastalt

pidevalt ja kõik alusturba tarvitajad, kes on tegelikult tutvunud selle paremustega, tarvitavad seda järjekindlalt edasi.

Ka omandas vaadeldaval aastal reaalse kuju alusturba ekspordi küsimus. Alusturba ekspordivõimalusi on tööstus otsinud juba aastaid. Vaadeldaval aastal valmis Ellamaa tööstuses uus ajakohane alusturbavabrik ja toimus ka esimeste proovisaadetiste (1 200 palli) saatmine P.-A. Ühendriikidesse. Nüüd on sel alal sõlmitud pikemaajaline leping, mis võimaldab alusturba toodangut väga suurel määral suurendada, nii et tööstus kavatses ehitada veel teise vabriku. Ühenduses sellega on loodud uued töövõimalused mitmele sajale töölisele.

- 2. Jõujaamad.** Ellamaa jõujaam mütis aastal 5,2 milj. kWh ehk 10,2% enam eelmisest aastast. Kui viimasel 3 aastal jõujaama tegevuses ei olnud märgata olulist kasvu, siis 1934. aastat võib selle poolest juba pidada normaalseks. Eriti on kasvanud tööstusvoolu müük ja kõik tööstusvoolu tarvitajad nii maal kui ka linnas näitavad hoogsat voolutarvituse tõusu. Samuti kasvas ka valgustusvoolu müük linnades ja aleveis.

Ühe müüdud kWh eest sai tööstus keskmiselt 9,93 s., mis on odavam kui ühelgi teisel Eesti avalikul jõujaamal.

1934. a. lõpetati juba 1928. a. koostatud Ellamaa jõujaama uuendamise kava teostamine. Selles ettenähtud teine katel rakendus tööle 1933. a. lõpul, teine turbiin aga 1934. a. suvel. Nende vastuvõtt toimub käesoleva (1935. a.) aasta sügisel. Uue moodsa Ellamaa jõujaama võimsus on 5 000 kW.

Lavassaare jaam hävis tulikahju tagajärjel 19. X 1934. Jaam oli tuleõnnetuste vastu täies väärtuses kindlustatud. Tööstusele kuuluv tasu on kindlustusseltsilt täielikult saadud ja tööstusel kahjusid kanda ei tulnud. Aasta lõpul alustati uue jaama ehitamist, mis lõpetati 1935. a. alul.

3. Majanduslikud tulemused.

Tööstuse 1934. a. äriseis on tasakaalus 3,9 milj. krooniga. Tegevusaasta eksploatatsiooni kasu oli ca 152 000 kr ehk 7,5% põhikapitalist. Pärast vana jõujaama seade osalist mahakirjutamist jäi tegevusaasta puhaskasuks 115 500 kr.

RIIGI TRÜKIKODA.

1. Trükikoda.

Trükikoja tegevus arenes võrdlemisi soodsalt. Nii väärtmärkide kui ka lihtrükiosakond töötasid edukamalt võrreldes eelmise aastaga. Aasta jooksul ainult kahel kuul töötati vähema töönaädalaga: jaanuaris trükkimis-personaal, märtsis ladujad, ja needki osaliselt. Aasta lõpupoole tuli trükikojal korraldada töö trükiosakonnas kahe vahetusega, peamiselt trükkimise alal. Samal ajal töötas ka väärtmärkide osakond trammi- ja autobusepiletite trükkimise alal kahe vahetusega. Trammi-piletid trükiti senini „Vaba Maa” trükikojas, kuid 10. XI 1934 Tallinna Linnavalitsusega sõlmitud lepingu põhjal tuli trammipiletite trükkimine üle ja see leping võimaldas esialgu tööd 4—5 töölisele.

Väärtmärkide osakonna suuremaks tellimiseks oli 1-krooniste löömine ning 10- ja 5-sendiste lisatellimised. Kuid 1-krooniste löömine ei läinud küllalt edukalt, sest Arsenal ei suutnud küllaldaselt määralt trükikoda varustada nende litritega.

Võrreldes 1933. a. tulemustega ja eelarvega töötas osakond järgmiselt:

1933. a. aruanne	323 297 kr
1934. „ eelarve	357 700 „
1934. „ aruanne	342 861 „

Seega tehti osakonna poolt 19 565 kr eest tööd eelmisest aastast rohkem.

Lihtrükiosakond töötas eelmise aastaga võrreldes:

1933. a. aruanne	280 246 kr
1934. „ eelarve	295 000 „
1934. „ aruanne	332 297 „

Lihtrükiosakonna töötulemused on seega 52 051 kr võrra paremad eelmisest aastast.

2. Kirjastus.

Kirjastuse alal tuli trükikojal astuda samme, et hoiduda suuremast kahjust ühenduses RT väljaandmisega. Trükikoda sõlmis Kohtuministeeriumiga 1926. a. lepingu, mille järgi trükikoda oli kohustatud maksuma 16 000 kr aastas RT väljaandmise maksu. Kuid juba järgmisel aastal muudeti trükikoja põhikirja, ja trükikojale määrati maksud nagu eraettevõttele. Koosseisude kokkutömbamisega, arvepidamisega ja ekspedeerimise lihtsustamisega suudeti hoiduda kahjust. Kuid tegevusaastal oli Vabariigi Valitsuse seadusandlik tegevus niivõrd intensiivne, et RT paisus 900 lk. võrra paksemaks eelmisest aastast. Trükikulud suurenesid 12 000 kr võrra. Sellele lisandus

veel läbikäigumaks, mis on harilikult 0,6%, kuid kuulutustelt, s. t. RT peasissetulekult, on ta tervelt 2%. Kõrvuti sellega suurenesid sissetulekud RT tellijalt ja üksikute numbrite müügist kõigest 784 kr võrreldes eelmise aastaga. Trükikoja põhjendatud nõudmist arvestades loobus Kohtuministeerium 1934. a. maksust. Vaatamata selle maksu kaotamisele andis RT 1934. a. umbes 3 000 kr kahju, kui arvestada administratiiv- ja üldkuludid proportsionaalsel alusel nii R. Teatajale kui ka tööstusele.

Peale RT kirjastati telefoniabonentide nimekirja 1934. a., RT üldjuht ja igasuguseid plankette. Eriti viimaseid müüdi elavalt, näit. jahilubasid.

Kirjastuse tulemused:

1933. a. aruanne	113 596 kr
1934. „ eelarve	140 000 „
1934. „ aruanne	133 637 „

3. Tegevuse tulemused.

Üldiselt võttes täideti 1934. a. eelarve peaaegu täpsalt. Tulusid oli nähtud ette 802 400 kr, saadi 821 551,48 kr, kusjuures tulud ületasid eelmise aasta 92 106,95 kr võrra. Tulude suurenemisega tõusid ka kulud, nende katteks esitati Vabariigi Valitsusele lisaelarve.

Puhaskasu saadi 43 899,49 kr. Seejuures amortiseeriti sisseseadeid 6 012,57 kr eest rohkem kui eelmisel aastal ja tehti hoonete üldvälisremont.

Trükikoja juhataja töötas aruandeaastal välja Riigi rahaliste loteriide dekreedid kava, määrused sinna juurde ja klassiloterii plaani. Ta külastas ka Leedut ja Saksat, et tutvuda klassiloteriide asjaajamise ja arvepidamisega. Kuna väärtmärkide osakonnas väheneb töö, otsustas trükikoja nõukogu võtta loteriide teostamise trükikoja kätte, milleks Majandusministrilt saadi põhimõtteline nõusolek.

Tegevusaasta jooksul täiendati sisseseadeid ühe automaat-tigelpressi ja piletite trükkimise masina võrra. Samuti uuendati ka kirja ja tehti masinaile vajalikud remondid.

Trükikoja kapitalid on kasvanud 1934. a. jooksul järgmiselt:

1. I 1934	Juurdekasv	1. I 1935
Põhikapital	—	1 000 000
Amort.-kap.	396 790	436 341
Ettev. laien. k.	55 380	57 565
Tagavararakap.	173 620	175 805
Kokku kr	1 625 790	1 669 711

Peale nende on trükikojal veel tööliste toetuse kapital, millest anti aasta jooksul toetusi 852 kr. Toetuskapital oli aasta lõpuks 5 284 kr.

Vaatamata tellimiste rohkenemisele ei ole koosseis aasta lõpuks suurenenud, kuid suurem töökogus tehti ära seetõttu, et tööd ei tehtud peaaegu sugugi vähemate töönaalatega. Pikemat aega olid välisremondi

juures töös 6—10 töelist, milline töö tehti majanduslikul teel.

Tegevusaasta lõpuks oli teenijaid:

Administratiivametnikke	8
Kirjastuse „	11
Tehnilisi jõude ja töölisi	192

Kokku 211

RIIGI SADAMATEHAS.

1933/34. a. Sadamatehase tegevuses on näha tunduvalt paranemist võrreldes eelmise aasta tegevusega. Tehase toodang on tõusnud ca 259 000 kr ehk 41,5%. Järgnev tabel (1) illustreerib tehase toodangu muutumist aastati, alates 1. XI 1930. Tabelist nähtub, et kriisiaastate pöördepunkt on üle elatud ja Sadamatehase tegevuses on toimunud suur elavnemine, mis veel suurema hooga kestab edasi ka käesoleva (1934/35.) aasta jooksul.

Riigi Sadamatehase toodang:

	(1 000 kr)	%
1. XI 1930 — 31. X 1931	1 018	160
1. XI 1931 — 31. X 1932	744	119
1. XI 1932 — 31. X 1933	625	100
1. XI 1933 — 31. X 1934	884	142

1934/35. a. tegevuse elavnemist eelmiste aastatega võrreldes näitab väljamakstud tööliste töötasu, mis tõusis 71%, võrreldes eelmise aastaga.

Suurenenud tegevus võimaldas tehasel hoida alal õppinud töölisi ja vilunud teenijaid, anda neile tööd ja võimaldada ülalpidamist nende perekonnaliikmeile, kokku ca 1 300 inimesele.

Aasta jooksul täitis tehas tellimisi nii riigiasutistele kui ka eraisikuile kokku 1 600 tellimise järgi. Peamiselt töötati laevakerede ja mehhanismide alal, kuid valmistati ja lasti turule muid töid mehaanika alal. Erakaubalaevade juures teostati parandustöid 300 000 kr ulatuses, mis on vältinud välisvaluuta väljavalgumist samas suuruses.

Tehases valmistatud veskimasinad ja puusõe-gaasimootorid on leidnud üldise tunnustuse, mida tõendab järjekindel tellimuste suurenemine nende esemete peale. Samuti on tõusnud poltide ja mutrite valmistamine. Nõudmiste rahuldamiseks poltide ning mutrite järele ja toodangu suurendamiseks seadis tehas üles vindivaltsimise masina, mis võimaldab kiirustada väikeste poltide valmistamist 8-kordselt.

Suuremaks lõpuleviidud tööks oli j./m. „Merikaru“ ehitamine. See töö on 100%-iselt kodumaa töö, sest

nii j./m. „Merikaru“ kere kui ka masinad valmistati Riigi Sadamatehases. Veeteede Valitsus, kelle tellimisel see laev ehitati, sooritas käesoleval talvel laevaga proovisõidu ja on tulemustega täiesti rahul, sest j./m. „Merikaru“ suudab takistamatult liikuda 50 cm paksuses jääs, mida võrdlemisi väikese laeva kohta võib pidada heaks tagajärjeks.

Tellimiste täitmiseks tarvitas tehas aasta jooksul 1 590 000 kg mitmesugust materjali, nagu: lehttrauda, sordirauda, malmi jm.

Materjalide läbikäik oli 1933/34. a. ca 447 000 kr, tööliste ja teenijate töötundide arv ca 800 000 ja väljamakstud töötasu ca 389 000 kr.

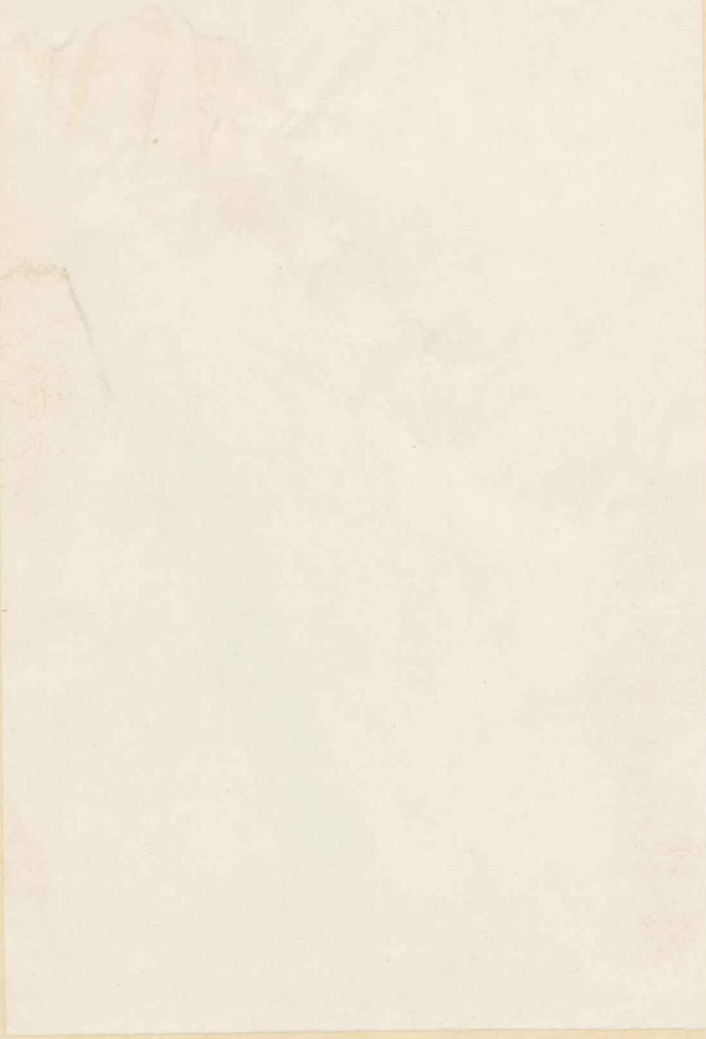
Ühenduses Riigi Sadamatehase põhimääruste väljakuulutamisega 1. XI 1930 töötab tehas maksude suhtes võrdseis tingimuses eratööstusega. Maksude ja riigile makstud ülejääkide näol oli tehasel nelja aasta jooksul kulunud 265 000 kr. Samal ajal on tehas intensiivselt amortiseerinud varasid 174 000 kr. Need kulud kokku — 439 000 kr — moodustavad ca 63% tehase produktiivtööjõust ja mõjustavad suuresti tehase töösaaduste hinnet.

Tehase 31. X 1934. a. bilanss (1 000 kr).

Aktiva.		Passiva.	
Materjalid ladudes	281	Põhikapital	1 500
Liikuv vara	410	Tagavarakapital	33
Riigi liikum. var.	73	Arendamiskapital	28
Kindlustised	180	Amortisatsioonikap.	174
Raha	442	Kindlustised	180
Väärtpaberid	21	Kreeditorid	28
Saadud vekslid	106	Ettemakse	230
Deebitorid	459	Riigi liikum. var.	73
Lõpetamata tööd	352	Riigivarade likvi-	
Muud	17	deer. arve	48
		Muud	40
		Kasu	7
	<hr/>		<hr/>
	2 341		2 341

6. / 1007292

1 24 6

3-19.553

SE
14.10

400

EESTI RAHVUSRAAMATUKOGU

1 0100 00126243 1